

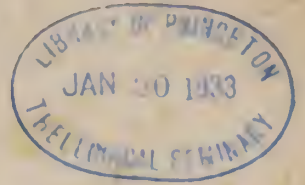
FROM THE LIBRARY OF
REV. LOUIS FITZGERALD BENSON, D. D.
BEQUEATHED BY HIM TO
THE LIBRARY OF
PRINCETON THEOLOGICAL SEMINARY

Division

Section

SCD.
2619
v. 2

✓
DE
CANTV
ET
MVSICA SACRA
A
PRIMA ECCLESIAE AETATE
VSQVE AD
PRAESENS TEMPVS.
A VCTORE
MARTINO GERBERTO
MONASTERII ET CONGR. S. BLASII IN SILVA NIGRA ABBATE
S. Q. R. I. P.
TOMVS II.

SVPERIORVM PERMISSV.

TYPIS SAN-BLASIANIS MDCCLXXIV.

Ιδὲ γὰρ λέγω σοι τέκνον , ὅτι ἐλεύσονται
 ἡμέραι , ὅτε φθίρῃσιν οἱ χριστιανοὶ τὰς
 βίβλους τῶν ἁγίων εὐαγγελίων , καὶ τῶν ἁ-
 γίων Ἀποστόλων , καὶ τῶν Θεσπεσίων Προφη-
 τῶν , λεαίνοντες τὰς γραφὰς τῶν ἁγίων ; καὶ
 γράφοντες τροπάρια καὶ ἑλληνικὰς λόγους.

Ecce enim edico tibi Fili, quia venient
 dies , quando Christiani corrum-
 pent libros sanctorum evangeliorum, san-
 ctorumque apostolorum , & divinorum
 prophetarum, emollientes scripturas San-
 ctorum; componentes modulos & fer-
 mones profanos.

S. PAMBO *Abb. Nitriæ sæc. IV.*

PRÆFATIO.

Primus operis *de cantu & musica sacra* tomus, iam anno 1768. exierat prelo, alterque illud occupare cœperat, dum ecce ferale incendium, quo vigesima tertia *Iulii* eiusdem anni cum aliis plerisque ædificiis monasterii *S. Blasii*, ipsaque principali ecclesia, typographeum etiam conflagravit, totumque interceptit opus.

Absumpserunt rapaces flammæ omnem apparatus; non solum digestam iam materiam, ac typis paratam pro duobus iustis voluminibus, verum etiam adversaria tot annorum labore, susceptisque per *Germaniam, Italiam, & Galliam* itineribus comparata. Curis sollicitudinibusque innumeris accessit altero post conflagrationem anno continuatio *Monumentorum Augustæ Domus Austriacæ*, cui tunc immortalis fuerat *P. Rustenus HEER*, quem in eo grandi opere adornando socium accepit, ac post mortem iam anno 1763. reliquerat *P. Marquardus HERRGOTT*, auctor *Genealogiæ diplomaticæ Habsburgo-Austriacæ*. Expleto haud segniter opere *Monumentorum* cum adiecto codice epistolarum *RUDOLPHI I.* illustrato, atque ad finem anni 1771. ad thronum regium cæsareumque delato, ineunte sequenti anno *Vienna* redux iterum de hac *musici sacre historia* cœpi cogitare, ac resumere studium, ne penitus intercideret exantlatus iam labor, salutarique excideret fine.

Propositum quippe fuerat, ob oculos posita vicissitudine cantus ac musicae, enormique novae a veteri discrepantia ad limpidissimos fontes reducere rivos, imo torrentes extra ripas diffuentes. Quae integro tomo priore tum de prima purioreque ecclesiae aetate, cum etiam de medio aeo sunt dicta, planum ordinatumque declarant cursum. Utramque aetatem interstinximus aevo S. GREGORII M. praecipui instauratoris cantus ecclesiastici in Occidente, unde & nomen habet cantus *Romanus*, *Gregorianus* ad praesentem usque appellatus diem, ad quem ceu fontem iam CAROLUS M. extravagantes *Gallos* reduxit: dum ecce iam, ipso sacro turbato fonte, rivi omnes turbidi facti sunt, peregrina infecti aqua, profana musica adyta sacra invasit, occupatque.

Tam parvis primum initiis, lentisque olim passibus tam subito nostra fere memoria ad tantum excessum venire rem potuisse, obstupescant, quae hoc, quod praec oculis est, volumine, libro III. legent primam originem musicae polyphonae seu concentus plurium vocum ex diversis simul consonantiis, quod est musicae genus toti antiquitati incognitum. Figuralis deinde ac instrumentalis praesertim musicae usum in ecclesia recentem adeo, quis sibi in animum inducat, tam brevi honestatem locorum sacrorum, dignitatem officiorum divinorum, religionemque contaminasse? Ac obstantibus quidem innumeris sanctionibus pastorum ecclesiae in concilia etiam generalia & particularia ubivis gentium coactorum proximis ad nostrum usque saeculis; quibus tamen initium tantum malorum ac corruptionis deprehendere est, quae hodie cancri instar serpit sacratissimasque publici religiosi cultus partes inficit, ac profanat.

Frequens

Frequens semper magis magis inductus in ecclesiam musicæ usus posteriore hac ætate, in causa fuit, ut non solum multiplices preces, psalmi & officia varia præter ordinarium cursus canonici pensum cessarent, verum etiam varii, ad solemnem reddendum ipsum cantum inducti medio ævo, celebres ritus sunt antiquati. Ea tamen omnia articulatim percensere, supervacaneum duximus, ne iam exposita satis superiore tomo, recoquere identidem necesse esset. Conspicua res satis est ex variis ordinibus officii divini, qui passim manuscripti servantur. Talis est e. g. monasterii *S. Blasii* duobus in codicibus pergamenis ex incendio servatis *ordo operis Dei*, qualis nempe sæculis XIV. XV. & XVI. obtinuit. In quo passim adhuc notatur *schola* id est *cantorum*, qui singulari auctoritate moderabantur chorum, cæterisque præscribebant cantum. Procedebant illi, aderantque officio divino haud raro induti sacris vestibus; quibus etiam in præcipuis festis totus incedebat chorus: quod hætenus in *Gallia* frequentari ad insignem sane cultus divini ornatum animadverti. Cantor porro alicubi, observantia veteri, *ad offerendum* solemniter panem & vinum eucharisticum notatur in laudato illo ordine operis Dei; ac versus ad offertorium ritu antiquissimo præscribuntur, ut iam primo libro observavi, quo disciplina cantus primæ ecclesiæ ætatis exponitur; secundo item, quo medium illustratur ævum; sed eo labente paullatim cessavit mos iste psalmi ad Introitum notati versus deinceps proseguendi. Hinc est, quod ad graduale passim in nostris missalibus versus occurrant promiscui, nec quidem ex sacris scripturis sumpti contra usum primævum. Religiosius *Tractus* in officio quadragesimali est conserva-

tus, qui quandoque ex integro constat psalmo: adeoque in laudato ordine operis Dei in Dom. Palmarum præscribitur alternis canendus hunc in modum: „Duo fratres cantent graduale, tres tractus primum versum in finem ante gradus: dexter chorus secundum versum, sinister chorus tertium, supradicti tres quartum, & ita totus tractus alternetur, ultimus autem versus ab omnibus dicitur.“ Quæ idcirco attuli, quod alicubi omnis fere cantus responsorii antiphonique in Missa distinctio obsoleverit. Taceo tropos illos, de quibus p. 370. & alibi tomo superiore diximus, qualis ante tertiæ Missæ in Natali Domini Introitum in ordine illo operis Dei hunc in modum cani præscribitur: „Ad Missam ante Introitum duo fratres, quibus iusserit cantor, stantes supra dextrum gradum cantent versum de Nativitate Domini: *Hodie cantandus est.* Et respondeant duo in choro stantes ante gradus. *Quis est iste &c.* Et respondeant illi duo excelsa voce. *Hic enim est.* Quo dicto statim imponant tres cantores officium de die. *Puer natus est nobis. Kyrie eleison. Gloria in excelsis Deo:* sint in arbitrio cantorum. Oratio. *Concede quæsumus omnipotens Deus, ut n.* Prophetia *Propter hoc sciet populus.* Epistola *Multifariam multisque.* Sequentia *Eia recolamus.* Evang. *In principio erat Verbum.* Præfatio ut supra. *Sanctus. Agnus Dei.* Finita Missa fiat compulsatio omnium signorum, & componant albas & cappas diligenter fratres.“ Quibus nempe, ut diximus, induti officio intererant. Sequenti die S. STEPHANI notantur solum „Diaconi induti dalmaticis ad officium teneant chorum: & si tanti sunt, cantent *Gloria, & Alleluia.*“ Ad festum sequens S. IOANNIS Evang. notatur: „Sicut præcedens festum per diaconos, sic istud debet in-

offi-

officiari per sacerdotes.“ Rubrica similis ad festum sequens *Innocentium* deleta est data opera : de officio nimirum tenendo a pueris, auctoritate conciliorum vetito, ut suo loco observavimus. Promissimus vero tomo priori p. 504. nos ex hoc ipso ordine operis Dei daturos exempla cantus illius sollemnis ad cantica Evangelii *Magnificat* & *Benedictus* præcipuis in festis adhibiti, more primævi cantus antiphoni repetitis per versus ter saltem antiphonis, unde & *triumphare antiphonas* appellabant. Sed cum promissi huius in operis tractatione memoria exciderit, hic explendum duximus. Sic vero habetur in vigiliis Natalis Domini, notata in Evang. ant. *Ioseph fili David.* „Hanc antiphonam incipiat abbas, si est præsens, & cantet eam uterque chorus per totum communiter, antequam psalmus incipiatur *Benedictus Dominus Deus.* Et ille chorus, qui secundum versum cantare debet, finito primo versu, quem dexter chorus cantavit statim incipiat antiphonam, & cantet eam usque *Coniugem tuam*, & dexter chorus, qui primum versum cantavit, incipit: *Quod enim in ea natum est*, & cantet eam usque in finem. Qua cantata sinister chorus inchoet versum *Et erexit cornu.* Et cantetur psalmus per totum: post ultimum versum *Illuminare his* iterum cantetur antiphona alternatim. Post *sicut erat* iterum communiter cantetur ab omnibus.“ Ita etiam canticum *Magnificat* in præcipuis festis Paschæ, & Pentecostes cani triumpharique præscribitur cum ingeminatione alterna antiphonæ, quæ ad mysterium pertinet, satius utique, quam in hodierna musica, confuso ordine ac perturbato, sæpe centies singillatim repetuntur verba, strepituque instrumentorum ac vocum succinentium, intercinentiumque ita obruuntur, ac si
musica

musica composita esset ad intellectum obfuscandum, obliterandumque, qui dulcedine soni insinuandus fuisset. Sed de his fatis per decursum operis.

Sequetur id ampla scriptorum de re musica ecclesiastica potissimum collectio *Græcorum, Latinorum, Theotiscorum*: dum ex innumeris MSS. ineditis, quæ passim in bibliothecis offendi, facile licuit selectum eorum tantum facere auctorum, qui aut in orbe literario aliunde inclaruerunt, aut in argumento præstantius sunt versati.

Neque etiam ab hoc argumento musicæ sacræ abludit *Vetus liturgia Alemannica* disquisitionibus præviis, notis, & observationibus illustrata: monumentis ad rem pertinentibus præcipuis saltem, iam iterum collectis, restitutisque ex cineribus, in quos memorato incendio monasterii *S. Blasii* sunt redacti, salva tantum lucubratione mea disquisitionum præviarum, seu commentarii de rebus liturgicis ad dilucidandam *Liturgiam Alemannicam* facientibus.

Res ipsa loquitur, ad eundem hæc omnia collimare scopum. Utinam, qui incrementum dat, Deus, salutarem præstet effectum ad sanctitatem dignitatemque divini sui cultus; in iugi sacrificio, fructuque oris ad pabulum mentis: ut quisque cum apostolo dicat: *Pfallam spiritu, psallam & mente.* Et cum psalmista: *Sic benedicam te in vita mea, & in nomine tuo levabo manus meas. Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum.*

PRÆFATIO.

norem musicæ, quem cum lacte matris bibi, quodque ei disciplinæ haud segniter a teneris annis consecravi studium, severioribus addictus Musis, non deposui penitus, sed mutavi. A iuvenilibus annis propositum semper habui de musicæ aliquid conscribere historia. Inflammatum fuit desiderium incomparabili codice Msc. mea memoria Bibliothecæ *San-Blasianæ* illato, eo ipso, quo olim usus GLAREANUS in edendis *Sever. BOETII* operibus, eum statim in fronte *aureum* vocat; iterumque ad finem præfationis DODECACHORDI dilaudans: *qui*, inquit, *omnium scientiarum tractatus varios habebat*, *ἑγκυκλοπαιδίαν* vocant *Græci*. *Inerant quinque divi SEVERINI volumina de musicis: præterea GUIDONIS ARETINI quædam, BERNONIS, VUILEHELMII, OTTONIS, THEOGERI episcopi, & IOANNIS, qui postea Pontifex Max. XXII. eius nominis fuit.* Per hos libros audaciorem se factum profitetur: quod & mihi in suscipiendo hoc opere acciderat; dum ecce codex iste fato acerbissimo in conflagratione monasterii huius an. 1768. facta, perit cum omni apparatu, quem feceram adornando huic operi *Italiam, Galliam, Germaniam* perlustrando, tum aliis quibusvis studiis, ac opera etiam amicorum solerti.

Id unum solatio erat, quod, qui nunc prodit, tomus primus tunc fere typis expressus esset, exempla que scriptorum de re musica ex laudato codice descripta iam in aliorum manibus fuerint, præsertim *P. Io. Bapt. MARTINI Bononiensis* Mi-

P R Æ F A T I O.

noritæ, quocum amice conveneram, ut dum ipse in eadem musices veteris historia a multis annis defudat, duobus iam editis tomis (tardius nunc demum Cl. Doctor BURNEY *Anglus* certiore me reddit, de historia musices universa abs se in lucem edenda, susceptis, descriptisque etiam eam in rem per *Italiam, Galliam, Germaniam* itineribus) ego peculiarem partem musicæ sacræ illustrandam sumerem, a prima scilicet ecclesiæ ætate usque ad præsens tempus.

Musica *Hebræorum*, quantum scire interest, satis, ut opinor, ab aliis est pertractata. Quos inter *Mar. MERSENNUS* lucubrationem suam ea de re ab iis scripturæ locis exponendis orditur, quæ prophetiam vi concentus musici prophetis contigisse vel insinuant, vel affirmare videntur. Inde ego verisimilius venisse autumo, ut apud ethnicos etiam, *iidem musici & vates & sapientes iudicarentur*, teste QUINTILIANO *Instit. Orat. l. I. c. 10.* quam quod aliis videtur, musicam sacram a *Iudæis* ad alias gentes *Latinos, Græcos, Syros &c.* transiisse. Ante DAVIDEM, & SALOMONIS inaugurationem templi musica in usum publici officii divini ordinata dici nequit; cum tamen vel testimonio LABAN *Gen. XXXI. 27.* musica instrumenta adhibita fuerint alio usu, forte in conviviis potissimum. Atqui vero mos antiquissimus fuit, quem loco citato QUINTILIANUS refert, inter regalia convivia laudes heroum ac deorum ad citharam canendi, de quo iam PLATO *Dial. II. de republ.* itemque lib. III. de legibus testatur, fuisse cantus, *ad deos precibus placandos, quos hymnos vocabant*; & lib. VII. *rectissimum fore, ait, si hymni & laudes DEI precibus mixtæ canantur.* Extant etiamnum hymni antiquissimorum poetarum:

P R Æ F A T I O.

tarum : quorum versus cani solebant, utque canit THEOCRITUS *Idyll.* 16.

*Semper id est cordi musis, semperque poetis,
Ut divos celebrent, laudes celebrentque virorum*

Ἵμνεῖν ἀθανάτους, ὕμνεῖν ἀγαθῶν κλέα ἀνδρῶν.

Suo loco ostendimus SS. Patres, quando fideles ad DEUM hymnis concelebrandum excitant, exemplo Christi & Apostolorum uti, qui hymno dicto exiisse in montem *Oliveti*, PAULUSQUE & SILAS vel in carcere, media nocte surgentes, DEUM hymnis celebrasse in Actibus leguntur. Quod & alii deinceps Martyres sunt æmulati, ut singulari dissertatione de hymnis Martyrum in primitiva Ecclesia, *Ienæ* an. 1700. edita, ostendit *Io. Georg. OSTIUS* : quem quidem si audimus, omnia prope hymnus sunt, quæ SS. Martyres aut dixerunt, aut in PRUDENTII hymnis *περὶ στεφάνων*, sive *de coronis*, dixisse, seu cecinisse inducuntur.

Nihilominus id ille præterit, quod exactis martyrii S. POLYCARPI, discipuli S. IOANNIS, colligitur apud EUSEBIUM *lib. IV. hist. eccl. c. 15.* Iacobique USSERII append. *Ignatiana* p. 25. in oratione a tortoribus interrupta, POLYCARPUM iisdem pene verbis doxologiæ etiamnum usitatæ comma *ἀνωσε, εὐλογῶσε; δοξάζωσε* expressisse : uti eius initium *Gloria in excelsis &c.* ex *Lucæ I. 14.* LIBERATUM & socios Martyres per plateas una voce decantasse, VICTOR *Africanus* in historia *Vandalicæ persecutionis* lib. IV. narrat : passimque psalmos, aut eorum *ἀκροσίσχια*, seu versiculos, in ecclesia præcini solitos, intonasse leguntur. TERTULLIANUS testis est, qua animi contentione,

P R Æ F A T I O.

attentioneque fideles, quæ in ecclesia audiebant, perceperint : in libro *de Anima* cap. 9. sororis cuiusdam revelationes enarrans, *Iam vero*, inquit, *prout Scripturæ leguntur, aut psalmi canuntur, aut adlocutiones proferuntur, aut petitiones delegantur; ita inde materiæ visionibus subministrantur.* Sunt hæc divini officii partes apud Christianos, quas EUSEBIUS in *Vita CONSTANTINI lib. IV. cap. 45.* de restituto per CONSTANTINUM publico DEI cultu commemorat, *orationes, & psalmorum cantus universo populo communes, sacrarum scripturarum lectiones, Pastorum conciones, benedictionem & participationem Sacramentorum.*

Hæc autem qua celebritate exultationeque celebranda sint existimata, ZONARAS & BALSAMON inde declarant, quod luctuoso quadragesimæ tempore, ut iam in Concilio *Laodicensi can. 49.* statutum legitur, ab Eucharistiæ celebratione abstinere-
retur. *Sacrificare DEO festivæ celebritatis esse putabant, eamque celebritatem hilaritatis atque letitiæ, at nullo pacto mærori quempiam ac lacrymis indulgere, simulque letitia exultare & triumphare gaudio posse existimabant.* Hæc ZONARAS in *can. Trull. LII.* qui est de Missa præsanctificatorum in Quadragesima. Vicissim vero notandus est sexagesimus sextus eiusdem quinifexti Concilii canon de solemnitate paschali rite celebranda : *A sancta Christi DEI nostri resurrectionis die usque ad novam diem Dominicam tota septimana vacare fideles iugiter oportet psalmis & hymnis, & spiritualibus canticis, in Christo gaudentes, festumque celebrantes, & divinarum scripturarum lectioni mentem adhibentes, ac sanctis mysteriis iucunde & laute fruantes.*

Aberat

P R Æ F A T I O.

Aberat nihilominus antiquioribus Ecclesiæ temporibus a simplici illo cantu, experte modulationi musica vel vocum vel instrumentorum, omnis incantatio ille, ut ita dicam, quam S. LEO M. Serm. LXXXVII. qui est quartus de ieiunio septimi mensis, proscribit: *Insidioso, inquit, etiam sono & mollibus ictibus pulsantur auditus, ut animi soliditas illecebrosa modulatione solvatur, & lethalium consuetudine suavitatum, incauta & parum sobria corda capiantur.* Agit nempe ibi de diversa tentationum arte, qua nobis adversarius noster insidiatur, vocatque *tela dæmonis*; neutiquam vero de divina psalmodia seu psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, quibus pie animus in cœtibus ecclesiasticis commovetur. *Dæmoniaca cantica*, sunt verba EVAGRII apud COTELERIUM T. III. *Monument. Ecclesiæ Græcæ* p. 281. *cupiditatem nostram cient, animamque in fædas imaginationes iniiciunt: contra psalmi & hymni, & cantica spiritalia, semper ad recordationem virtutis provocant, ferventem animum nostrum refrigerant, ac desideria extinguunt.* Cum tamen proclive sit, ut hic etiam sese insinuet delectationis quidam nocivus sensus, retulimus suo loco, quam studiose SS. Patres id præcavendum allaboraverint. Unum hic addo S. IO. CHRYSOSTOMI locum, qui quidem ad nostrum argumentum de cantu & musica sacra pertinere haud videatur, cum de sermonibus in Ecclesia haberi solitis sit; ad propositum tamen nostrum apprime facit. *Hoc, inquit, Hom. XXX. in Act. Apostol. subvertit ecclesias, quod & vos non queritis audire sermonem, qui compungere possit, sed qui oblectet, & tinnulo strépitu & verborum compositione, quasi citharædos & cantores audientes.* Invehitur mox in ipsos

P R Æ F A T I O.

facros oratores: *Flosculos verborum & compositionem, & harmoniam curiosius sectamur: ut exhalaremus, non ut profimus: ut simus in admiratione, non ut doceamus: ut oblectemus, non ut compungamus: ut plausu & laudibus obtentis abeamus, non ut mores componamus.* Proh! quam apte hæc in musicos nostros, musicamque etiam ecclesiasticam ævi nostri valent, a fine suo sacro prorsus abeuntem, abhorrentemque ab institutis Patrum, ac Ecclesiæ sententia tot sanctionibus prodita.

Id quidem perspicuum fore existimo ex hoc opere *de cantu & musica sacra a prima Ecclesiæ ætate usque ad præsens tempus*: scilicet quibus initiis ætate prima (quam ad tempora usque GREGORII Magni extendo) progressuque per medium ævum, quo simplici cantui musica polyphona & mensurata seu figurata addita demum est, ad tantum excessum pervenerit a sæculo decimoquinto potissimum, quo musica hodierna, quam figuratam dicimus, olim infucata, semper magis magisque aberrat a suo sancto scopo; numquam tamen tanta, quam nostra memoria præsentique hoc tempore exorbitatione, ausu musicorum lascivientium luxuriantiumque in templis temerario, ac intolerabili: quo eo usque iam ventum, ut nec nomen cantus ac musicæ ecclesiasticæ sustineat, nec adeo modus quidem poni posse videatur, nisi absoluta summarum potestatum auctoritate interposita, in integrum restituatur divini cultus decor profligatus, sacraque nostra profanata, maximo apud nos piaculo, qui iugem in altaris sacrario præsentiam Christi incarnati contra Protestantes acatholicos, minus hac in re culpabiles, agnoscimus; nec satis tamen, ne irreligiosiores, irreverentioresque videamur, fatagimus.

Passim

P R Æ F A T I O.

Passim ostendemus altero huius operis tomo, quanta quidem contentione id egerit BENEDICTUS XIV. in epistola encyclica data ad omnes episcopos ditionis ecclesiasticæ an. 1749. *de anno Iubileo, de cultu templorum, de cantu & musica ecclesiastica*, religiose scilicet ac decenter instituenda, reformandaque. His pie incitata monitis Augusta M. THERESIA instrumenta musica bellica ac venatoria e templis exclusa dudum voluit. Narrat ipse summus revera Pontifex in novissima editione insignis de synodo diœcesana operis lib. XI. c. 7. (ubi iterum agit *de cantoribus eunuchis, ac de musica & instrumentis musicalibus in Ecclesia tolerandis, vel prohibendis*) comperisse se, quæ in illa epistola encyclica tractavit, plerisque piis viris probata fuisse; id vero ab episcopis cavendum vult, *ne theatrales modi ad ecclesiasticos concentus transferantur, neve theatralibus instrumentis ecclesiæ personent.*

Frustra vero omnia esse, vel in ipsa ditione ecclesiastica atque adeo Romæ an. 1762. & 1763. prioribus annis scilicet CLEMENTIS XIII. successoris BENEDICTI XIV. diversatus, didici: nec quicquam obtinebitur, quamdiu circumforaneam quamcunque musicam, a quibusvis quocunque modo concinnatam promiscue ecclesiæ inferre, ac typis etiam edere licet: musicaque sacra eandem semper cum profana mutationem subire permittitur: ac si hæc perinde ac illa ad curiositatem tantum & oblectationem auditorum, vel gloriolam musicorum, auctorum etiam novitati studentium atque admirationi esse cupientium constituta sit. Sed ut cantus planus, quem choralem nominamus, idem sibi semper similis est, ita etiam curandum esset, ut harmonicus gravi decentique habitu incedat, sibi haud dissimilis

P R Æ F A T I O.

diffimilis, aut dissonans a sanctitate religionis, cui consecratus est: remoto omni ornatu extraneo, qui divinum dedecoret cultum. Quodque in aliis artibus liberalibus hodie egregie fit, ut antiquatis sequiorum temporum *Gothicis* farturis, verus ad prototypon naturæ, præstantissimorumque magistrorum, restituatur ornatus, ita saltem musicam ecclesiasticam cohonestari condeceret, operibus probatissimorum auctorum, quæ seligenda essent, studiose examinata a peritis, probis & sagacibus viris, maturo religiosoque iudicio, ac congerenda vetera & nova ad eandem dignitatem composita, quæ sola fas esset usu sacro in ecclesia audiri, nefastis exesse iussis. Auctoritate legitima, typographiæque ope haud adeo difficulter ita rem posse expediri, ordinarique, non obstante cœtuum ecclesiasticorum diversitate, secundum personarum copiam & qualitates, locorumque & temporum circumstantias, ad me nunc non attinet, nec opus est, pluribus docere. Rei momenta prosequor, ex ipsa argumenti serie ponderanda, conversione a prima Ecclesiæ ætate usque ad præsens tempus stupenda.

SYLLA-

SYLLABUS TOMI II. DE CANTU ET MUSICA SACRA A PRIMA ECCLE- SIÆ ÆTATE, USQUE AD PRÆSENS TEMPUS.

LIBER II. PARS II.

DE CANTU ET MUSICA MEDII ÆVI.

CAPUT I.

Celbres medii ævi in cantu & musica ecclesiastica auctores, instauratoresque.

1.

Sanctus GREGORIUS M. cantus ecclesiastici instaurator in Occidente. 2. S. IOANNES Damasc. in Oriente paullo post. 3. Melodi alii vocabulo IOANNES. 4. COSMAS uterque. 5. Melodi græci alii, potissimum a NICEPHORO recensiti. 6. Melodi ex Triodio *Venetis* anno 1601. edito, & quibusdam MSS. codicibus. 7. Apud *Latinos* hymnodi. 8. In lingua vernacula rhythmī, profæ

item, ac sequentiæ. 9. Officii & cantus ecclesiastici auctores, Magisterio præsertim ecclesiæ Romanæ. 10. GUIDONE *Aretino* faciliorem postea reddente disciplinam. 11. De neumis GUIDONIS & hexachordo, GUIDONI vulgo adscripto. 12. Lineæ & claves GUIDONI debentur. 13. Propagata statim etiam per alias regiones. 14. Inventor hoc, prorsus insigni. 15. GUIDO non addidit G. scalæ musicæ. 16. GUIDO non est auctor notarum cum suis appellationibus.

CAPUT II.

De notis musicis medii ævi, græcis & latinis, quarum specimina exhibentur per singula sæcula.

1. Notæ musicæ antiquæ græcæ. 2. Olim etiam *Latinis* familiares. 3. Quibus apud *Latinos* aliæ literæ & signa sunt substituta. 4. Vocales ac syllabæ ad modulandum. 5. Ac vocabula apud *Græcos*. 6. Specimina notarum græcarum. 7. Notæ musicæ latinæ. 8. In schemate exhibitæ. 9. Specimina notarum musicarum sæ-

culi VIII. circiter & IX. 10. Sæculi X. 11. Lineæ & spatia GUIDONIS *Aretini* inventum sæc. XI. 12. Specimina varia notarum sæculi XI. & seqq. 13. Libri missales, Missa item *sub nota*. 14. Notæ quadratæ & caudatæ cantus plani & figurati sæcul. XIV. & XV. 15. *Tabulaturæ* explicatio ac specimen.

CAPUT III.

De disciplina cantus, & musica sacra medio Ecclesiæ ævo.

1. Cantus medio ævo ubique frequentatus. 2. Damnatis sacri cantus hostibus. 3. Auctoque studio scientiæ musicæ. 4. Institutio cantus a prima iuventute: paulatim remissior. 5. Certæ leges, regulæ, ac disciplina musica. 6. Certique modi musici, diatonici generis. 7. An etiam chromatici & enharmonici? 8. Cura vocis, medicamine etiam præservandæ, aut diætæ. 9. Castratio vocis causa. 10. Contra muliebres voces, ac choros, cantionesque ludicras, profanas &c. 11. Pro

cantoribus præcepta. 12. Contra mimos & ioculatores. 13. Ludi sacri. 14. Effectus musicæ, ac piarum cantionum. 15. Divinam psalmodiam qualem esse voluerint sacrorum præsules. 16. Sanctique Doctores. 17. Ut voci concordet mens, devotioque animi. 18. Abusus musicæ, recens medio ævo in ecclesiam inductæ. 19. Instrumentorum etiam musicorum, campanarum, cymbalorum. 20. Contra saltationes, & ballationes.

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II.

b

LIB. III.

LIBER III.

DE MUSICA POLYPHONA, SEU PLURIUM VOCUM, FIGURALI ITEM, AC INSTRUMENTALI.

CAPUT I.

De Musica, seu concentu plurium vocum.

1. Polyphonia veteribus incognita. 2. Medio ævo inventa, diaphonia, organum dicta. 3. Discantus item. 4. Alia, quæ huc pertinent, nomina. 5. Qualis primum fuerit consonantiarum usus in polyphonia. 6. Tractu nonnullorum sæculorum. 7. GUIDONE Aretino saltem ditoni usum agnoscente iam sæculo XI. 8. Tardius cæteris consonantiis imperfectis in usum assumtis ad fixam cum perfectis regulam.

CAPUT II.

De Musica mensurata, medio ævo inventa.

1. Musica rhythmica, metrica. 2. Eius tenuia vestigia in cantu choralis, seu plano medii ævi. 3. Musica mensurata. 4. Paullatim medio ævo exculta. 5. Explicatur notarum valor. 6. Variæque species musicæ figuratæ.

CAPUT III.

De Organis, aliisque instrumentis musicis paullatim in Ecclesiam inductis.

1. Musica instrumentalis medio ævo demum sacris christianis illata. 2. Organa hydraulica. 3. Organa pneumatica. 4. Inde a sæculo VIII. in Occidente. Ut & cantus organicus. 5. Usus organorum in monasteriis. 6. Instrumentorum musicorum varia genera. 7. Eorumque usus. 8. Pneumatica instrumenta. 9. Enchorda. 10. Pulsatilia. 11. Cymbala. 12. Campanæ. 13. Aliæque ad convocandum populum instrumenta. 14. Tabulæ, semanteria apud Græcos. 15. Campanarii. 16. Varius campanarum, & tintinnabulorum usus. 17. Tintinnabula in sacris vestibus. 18. Rotæ cymbalicæ, ac harmonica systemata.

LIBER IV.

DE CANTU ET MUSICA SACRA POSTERIORIS ÆVI, A SÆCULO CIRCITER XV. USQUE AD PRÆSENS TEMPUS.

CAPUT I.

Disciplina Cantus, ac Musicæ ecclesiasticæ posteriore hac ætate.

1. Ampliatio musicæ, & cantus frequentatio. 2. Et disciplina a pueris. 3. A Clericis præsertim, dignitatibus, cantoribus, & maxime a Canonici, aliisque servanda. 4. In officio divino per statuta conciliorum, ac Episcoporum, repurgatis historiis Sanctorum in festis. 5. Sacrificio Missæ imprimis, tam publica, quam privata, rescissis ab eo cantibus superfluis &c. 6. Horis canonicis in choro debito modo perfolvendis, damnatis abusibus, & negligentia, ac institutis etiam ideo distributionibus, & inculcata præcipue gravitate. 7. Officiorum & cantus nimia protractio, variis statutis restricta, præcipue quoad neumata, quæ tamen non omnino abiicienda. 8. Cantus organicus non adeo probatur in ecclesia. Organi usus in horis canonicis & Missa, ubi in Elevatione SS. Sacramenti prohibetur, in aliis eius partibus moderate permissus, uti & in aliis horis, certisque temporibus. 9. Organa a capella pontificia, & alibi, præsertim a monasticis congregationibus reiecta. 10. Serius dein in eis recepta varias ob causas, & subinde multiplicata, ac maiore apparatu instructa. 11. Perversus eorum usus a Theologis, 12. Et Pastoribus ecclesiæ reprobatus ante & post Concilium *Tridentinum*. Monita ideo etiam organistis data, ab ipsis tamen sæpius neglecta. 13. Cationes vulgares, seu vernaculæ quales & quomodo permissæ; ab hæreticis compositæ prohibentur. Vernaculæ in *Germania* limitate permissæ. 14. Moniales, horas canonicas canentes, latinæ linguæ gnaræ sæculo XV. adhuc. Quod sæculo XVI. rarius, tandem

dem omnino fere perperam cessavit. 15. Mullerum in ecclesia concentus. 16. Eunuchi cantores reprobantur, & irregularibus accensentur; circa eos moderatio. 17. De falseto, discantu. 18. Contrapuncti, musicæ moteticæ usus aliquibus probatus, ab aliis vero fugillatus. Eius usus in ecclesia *Mediolanensi*, in ecclesiis *Galliæ* & Abusus vero in ruralibus. 19. Cantus figuratus apud monasticos cœtus virginum, & virorum. 20. Omnino vetitus statutis variorum Ordinum: generatim autem quoad monachos, ob eius levitatem respectu cantus plani. 21. Musicæ instrumentalis usus ab initio rarus, a pluribus improbatus, ab aliis vero toleratus, exclusis tamen quibusdam instrumentis. In *Galliæ* ecclesiis ferius, rariusque admissus, quam in *Italia* & *Ger-*

mania: sed passim improbatus per concilia. 22. Variorum Doctorum contra irulicæ ecclesiasticæ depravationem querelæ. 23. Quædam synodorum decreta circa musicam in divino officio. 24. Quid in Concilio *Trientino* de Musica actitatum sit. 25. Et a *Romanis* Pontificibus. 26. Pro temporum & festorum ratione cautiones circa musicam, præcipue tempore passionis, Risus Paschalis. 27. Contra spectacula, ac ludos synodorum statuta, qui tamen in *Germania* rariores. 28. Nec non choreæ in Primitiis & dedicationis anniversariis. 29. Etiam in processionibus cum vociferationibus, & musicis instrumentis vetitæ. 30. De cymbalis & campanis, ad harmoniam compositis, cautiones. 31. Campanarum varius usus. 32. Campanarum consecratio.

C A P U T II.

Usus Cantus ac Musicæ apud heterodoxos.

1. Aetholici, qui musicam reiecerunt. 2. Errores nihilominus per cantilenas propagarunt tam *Hugita*, quam *Lutherani*. 3. *Calvinistarum* cautiones, & organa musica demum. 4. In *Ang-*

lia. 5. *LUTHERUS*, eiusque affectæ musicam tuentur. 6. Adhibentque in sacris. 7. Liturgia precum & cantionum apud eosdem.

C A P U T III.

De Cantu & Musica recentiorum Græcorum, Moscorum, aliarumque gentium extra Europam.

1. Disciplina cantus apud *Græcos* posteriore hac ætate. 2. sine instrumentali, aut alia præter cantum planum musica. 3. *Russorum*, ritus *Græci*, musica sacra. 4. *Syrorum* item ac *Arabum*.

5. *Abyssinorum* tripudia sacra. 6. Monachorum item *Turcicorum*. 7. *Chinensium*, *Japonensium* &c. musica. *Americanorum*.

C A P U T IV.

Ars ac institutio Cantus & Musicæ sacræ postrema hac ætate.

1. Musica constat melodia & harmonia. 2. Cantus planus *Gregorianus*, *Mozarabius*, *Ambrosianus*. 3. Musica rhythmica neglecta. Hymni metrici ab *URBANO VIII.* restituti. 4. Musica figuralis primitus simplex, postea ultra modum aucta. 5. Cumulatis eius signis seu figuris. 6. Frustra tentata earum mutatione. 7. Syllabæ, quas solmisationem vocant, varie auctæ & immutæ. 8. Scala musica cum suo temperamento. 9. An aliquid de veteribus generibus chromatico & enharmonico participet? 10. Stilus noster metabolicus, olim musica ficta dictus. 11. Modi musici, eorumque numerus. 12. Genesis consonantiarum musicæ nostræ harmonicæ. 13. Systema novum *D. RAMEAU*. 14. *TARTINI*. 15. Deducta inde regula generali motus consonantiarum perfectarum. 16. Proscripta ex musica nostra harmonica con-

sonantia diatessaron. 17. De Falsobordono, contrapuncto, fugis, canonibus musicis. 18. Monita pro stilo ecclesiastico, & a la capella studiose excolendo. 19. Stylus moteticus, madrigalescus. 20. Bassus generalis, fundamentalis additus. 21. Odæ, quas *arias* vocant, seu melismaricus stylus, ac recitativus ab *Italici* primum excultus. 22. Aliarum *Europæ* nationum stylus passim *Italico* conformatus. 23. Neglectus veræ institutionis ad artem musicam. 24. Cautiones quædam in cantu plano, seu choralis. 25. Ornamenta nimia *Gothica* musicæ polyphonæ, ac figuratæ. 26. Nimia celeritas ac confusio verborum. 27. Non spectato contextu, sensuque verborum. 28. Ablataque omni emphasi verborum. 29. Nimis proluxa symmata, repetitionesque cantuum, & verborum. 30. Perverso Musicæ sacræ sine.

CAPUT V.

Auctores Musica sacra posteriore atate usque ad præsens tempus.

1. Musica ampliata. 2. Culta a summis ecclesiæ, sæculique principibus. 3. An musica sæc. XV. in *Italia* cum ceteris artibus effloruerit? 4. Scriptores de musica practica & theoretica. 5. Doctores & Professores Musicae publici in *Anglia*. Et alibi gentium. 6. Auctores musicae practicae sæc. XV. 7. Musurgi sæc. XVI. *Germani* & *Belgae*. 8. *Angli*. 9. *Itali*. 10. *Lusitani*, *Hispani*. 11. *Galli*. 12. Collectiones operum sæc. XVI. & XVII. typis frequentissime editorum. 13. De musica sæc. XVII. dispar opinio doctorum quorundam cœvorum. 14. Musicae instrumentalis sæc. XVII. in ecclesia epocha. 15. Organistæ insignes. 16. Melothetæ *Itali* sæculi XVII. 17. *Galli*. 18. *Germani*. 19. Auctores musicae sacrae in *Anglia* ad præsens usque tempus. 20. Et in *Hispania* ac *Lusitania*. 21. *Itali* apud plerasque gentes sæc. XVIII. symphoniurgæ. Sua in patria celebres. *Galli*. 22. *Germani* Protestantes. 23. Indoles *Germanorum* musica. 24. Catholici Musurgi huius sæculi. 25. Musica *Hungarorum*, *Sclavorum*, *Sclavonicae*que dialecti cantus. *Scottorum* item, ac *Hibernorum*. 26. Ingens excessus corruptioque cantus, ac musicae sacrae.

CAPUT ULTIMUM.

Vetus Musica recentiori comparata.

1. Musica instrumentalis veteris testamenti. 2. Quam sero tardeque in ecclesiam inducta. 3. Musica disciplina apud *Hebraeos*. 4. Apud alias gentes antiquissima. 5. Singularia veterum de musica scita. 6. In cultum Deorum adhibita. 7. Et laudem heroum. 8. Etiam inter convivandum. 9. Quem in finem adhibita sit musica. 10. Poetis primum familiaris musica. 11. A Philosophis dein exculsa. 12. Veteris musicae restituendæ conatus posteriore atate. 13. In ipsa etiam praxi musica. 14. Id an licuerit in musica polyphona. 15. Præsertim quoad vim verborum exprimendam. 16. Declamatio musica, repræsentationesque scenicae. 17. Prosodia ac rhythmus musicus. 18. In musica nostra figurata. 19. Modi musici veteres. 20. Genesis consonantiarum pro systemate musicae veteris & novæ. 21. Diatonicum, chromaticum, & enharmonicum genus. 22. Stupendi veteris musicae effectus. 23. Singulares in primitiva ecclesia. 24. Et divina psalmodia. 25. Elevatione mentis ad Deum potius, 26. Quam contentione vocis. 27. Qualis adhibita, quam dispar ab hodierna disciplina. 28. Excusatio auctoris, ac votum.

DE
CANTU ET MUSICA SACRA
A PRIMA ECCLESIAE ÆTATE, USQUE AD
PRÆSENS TEMPUS.

LIBER II. PARS II.
DE CANTU ET MUSICA MEDII ÆVI.

C A P U T I.

*Celebres medii ævi in cantu, & musica ecclesiastica
auctores, instauratoresque.*

I.

Occidens D. GREGORIUM M. Oriens S. IOANNEM S. GREG. M.
Damasceum primarios cantus, musicæque ec- cantus ec-
clesiasticæ agnoscit instauratores: quibus id lau- clesiastici in-
di datur, atque omnium ore celebrantur, quod staurator in
cantum ecclesiasticum ordinarint. Ac quidem Occidente.
S. GREGORIUS (ne quid de hymnis ab eo com-
positis dicam, quales octo in officio divino ad-
huc hodie frequentati in nova editione ei adscri-
buntur, quorum CLICHTOVÆUS in Elucidatorio *T. III. p. 878.*
ecclesiastico quatuor tantum ei attribuit) ante-

cessorum labores consummando congeffit dulce melos five in antiphonarium, five etiam in responsale a). De responsali tamen IOANNES diaconus nihil in eius vita commemorat, forte generaliore antiphonarii notionem secutus.

L. II. *In domum Domini*, inquit, *more sapientissimi SALOMONIS propter musicae compunctionem dulcedinis antiphonarium centonem cantorum studiosissimus nimis utiliter compilavit*. Equidem GOLDASTUS loco vocis centonem nomen cantum substituendam est ratus in hoc loco, relato in vita B. NOTKERI Balbuli ab EKKEHARDO conscripta. At proprie labor S. GREGORII hoc designatur vocabulo in manuscriptis & editis: plerumque etiam voce centonizare, ut apud SIGEBERTUM: *antiphonarium regulari musicae modulatione centonizavit*: quia nimirum opus non invenit primus suo marte, sed congeffit, ordinavit, ut

De div. off. RUPERTUS Tuitiensis dicit: *antiphonarium regulariter centonizavit, & compilavit*. Walafridus STRABO: *traditur denique, ait, beatum GREGORIUM sicut ordinationem Missarum, & consecrationum, ita etiam cantilenæ disciplinam maxima ex parte in eam, quæ hætenus quasi decentissime observatur, dispositionem perduxisse, sicut & in capite antiphonarii commemoratur*. Tangit celebre carmen GREGORIUS præsul &c. de quo superius egi, in honorem S. GREGORII, contestationemque grati animi pro ordinato regulariter cantu in capite mox antiphonarii positum, & ante dominicam primam adventus cantari solitum in publico officio sacro. In codice autem *Veronensi* sæc. X. vel XI. eius loco hæc leguntur cum notis musicis, quibus frontem huius operis ornavimus: SANCTISSIMUS NAMQUE GREGORIUS CUM PRECES EFFUNDERET AD DOMINUM, UT MUSICUM TONUM EI DESUPER IN CARMINIBUS DEDISSET, TUNC DESCENDIT SPIRITUS SANCTUS SUPER EUM IN SPECIE COLUMBÆ, ET INLUSTRAVIT CORDA EIUS, ET SIC DEMUM EXORSUS EST CANERE, ITA DICENDO: AD TE LEVAVI. ALLELUIA. Passim in monumentis liturgicis imago S. GREGORII sedentis adumbrata cernitur, Spiritu sancto specie columbæ dextræ auri adhærente. Mira nobis eam in rem narrat anonymus, quem subinde iam laudavimus ex MS. codice *Casineni* sæc. XI. sub nomine IOANNIS presbyteri notus, capite 3. *de musica, quomodo per beatum GREGORIUM fuit inventa*, inscripto, unde quædam excerpta curiosis dare iuvat b).

Invenimus carmen panegyricum S. GREGORII in insigni codi-

ce

a) „Pro indubio (inquit Ios. CARI Responf. & Antiph. R. E. præf. p. 44. 45.) haberi debet, aliquam olim fuisse, ante GREGORII tempora, antiphonarum & responforiorum collectionem, quæ usui esset ecclesiæ cantoribus. Ut enim antiquior est sancto GREGORIO antiphonarum & responforiorum usus in ecclesia Romana, ita par est credere, ante illum libros extitisse responforiales & antiphonarios.“

b) „Beatissimus namque GREGORIUS, sanctæ Romanæ atque apostolicæ sedis doctor & pontifex, conspexit teneram fidem, & populum ad Christum converfos paganorum adhuc ritibus oberantes, qui ad nundinas, vel ad nuptias, aut aliqua gaudia celebrantes, exercebant iocum atque ludibria, sicut usque adhuc hunc ritum tenent. Exiebant in diebus festis de ecclesiis, ubi stabant ad officium divinum fa-

ce S. GALLI, cuius scriptor HARTKERUS reclusus habetur sæc. X. in altera parte, ubi in fronte S. GREGORIUS in habitu episcopali sistitur cum columba ad aurem, ante quem figura monachi, notulas, dictante S. pontifice, scribentis, ut cernis in prima operis pagella typis æneis expressum:

*Hoc quoque GREGORIUS patres de more secutus
 Instauravit opus, auxit & in melius.
 Bis vigili clerus mentem conanime subdat
 Ordinibus pascens, hoc sua corda fava.
 Quem pia sollicitis solertia nisibus omni
 Scripturæ campo legit, & explicuit.
 Carmina diversu sunt hæc celebranda per horas,
 Sollicitam rectis mentem adhibete sonis.
 Discite verborum legales pergere calles,
 Dulciaque egregiis iungite dicta modis.
 Verborum ne cura sonos, ne cura sonorum
 Verborum normas nullificare queat.
 Quidquid honore Dei studiis celebratur honestis,
 Hoc summis iungit mitia corda horis.*

Tum:

ciendum, & infinitum dimittebant Dei officium, & discurrabant ad musicorum melodia, quæ exercebantur in ludibria. Et tunc cogitavit, si esset ei placitum per musicorum artem in ecclesia laudem, sicut DAVID in veteri testamento fecerat, & preces fudit ad Dominum, ut donum ei in carminibus dedisset. Tunc nocte illa vidit sanctam ecclesiam ornata & compositam, quasi musa cantum suum componit, ut ipsa ecclesia filios adoptivos, quos in baptismo novi proli Christo ad salutem regeneraverat, quasi gallina pullos suos sub alis suis congregans, & ad exercendam Deo Patri laudem coercens, & quasi sub uno dragmæ tegmine tabellulæ, ubi scripta erat ars musica, nomina tonorum & neumatum numero, & vocum genera, atque cordarum & modulationis cantico metri atque symphonii, simul & scemata. Post alia: „Et tunc namque beatissimus GREGORIUS iterum preces fudit ad Dominum, ut hoc, quod viderat per donum Spiritus sancti gratia Deus illi cos ostendisset: & descendit Spiritus sanctus super eum in specie columbæ, & illustravit cor eius, &

sic iam componere cepit, atque disponere omnia per Spiritus S. gratiam. Disposuit atque neumatisavit antiphonarium, instruxit cantorum scholæ, & cantica melodiis alternantibus modulis dulcisona carmina miscuit, letantes chori ordinate in ecclesiis atque compositæ doctrinam instruxit, ut clericorum multitudo bene docti disciplinæ artis imbuti, regularibus instrumentis dediti, insimul eoadunati unus spiritus, & una fides erat in eis, medullis cordis, gemitibus inenarrabilibus cum Spiritu sancto agens in una æquitate concordantes voce simul & mente, omni affectu, totis nisibus, sincera devotione, humili preces, rigidum pectus, directum collum, benigna voce proferunt ex ore sibilum, atque organum imponunt, dirigunt voces ad astra cælorum, adequanturque cum laudes angelorum humili preces laus clericorum. Composuit choros in ecclesia sicut triplices acies pugnatorum per directum ordinate paratagiis, tres dehinc & tres deinde ad olympiadis iocum exemplo, ubi illa proba exercebantur, & magister per medium ibat &c.“ Sic.

Tum: *incipiunt responsoria, & antiphona per circulum anni.* Est vero *responsale*, ut vocatur, de quo dubitatur, an S. GREGORIO sit adscribendum; in eo, ut paulo ante diximus, ab antiphonario, seu graduali distinctum, quod cantum ad horas canonicas diurnas, nocturnasque contineret, de quo laudatus WALAFRIDUS ita prosequitur: *ordinem autem cantilenæ diurnis seu nocturnis horis dicendæ beatus GREGORIUS plenaria creditur ordinatione distribuisse, sicut & supra de sacramentorum diximus libro.* Et sane res eodem spectabat, idemque genus cantus, quem *Gregorianum* dicimus, in omni parte officii divini hætenus est celebratus. Quo etiam schola cantorum pertinet, ab eodem S. GREGORIO, teste laudato IOANNE diacono, instituta: *Quæ*, inquit, *hætenus eisdem institutionibus in sancta Romana ecclesia modulatur*: modo nimirum, & ratione, ab eodem S. pastore traditis, etiam per reliquum christianum orbem brevi eadem institutio pervadente. Relegi possunt, quæ capite I. P. I. huius libri II. de hac re diximus, etiam quas difficultates hic moveant viri eruditi, *Petrus GUSSANVILLEUS* in præfat. ad antiphonar. *Elias DU PINIUS* in bibl. ecclef. *Io. Georg.* ab ECKHART comment. de rebus *Franciæ* orientalis, tam circa graduale, ac sacramentarium, quam responsoriale, seu responsale: eoquod nullus ante IOANNEM diaconum, scribentem sub IOANNE VIII. P. qui obiit an. 882. trecentis fere post GREGORIUM M. annis, inveniatur, qui narret, GREGORIUM liturgicos libros ordinasse: non GREGORIUS *Turonensis*, non ISIDORUS *Hispalensis*, qui GREGORII M. ætate viventes illius vitæ historiam adornarunt; ille quidem hist. *Franc.* libro X. iste vero in libro de scriptoribus ecclesiasticis. Eiusdem rei nec meminit Ven. BEDA, qui sub initium sæc. VIII. S. GREGORII gesta recenset tum in suo martyrologio, cum lib. II. c. i. hist. *Angl.* nec PAULUS diaconus, qui eodem sæc. VIII. in suis de historia *Longobardorum* sex libris de illis non semel agit, & vitam insuper descripsit; nec AMALARIUS, nec AGOBARDUS, qui sæc. IX. de antiphonario libros ediderunt. Hac de re dicendi locus erit in disquisitionibus de liturgia *Allemanica*. Quod vero ad præsens argumentum pertinet, sufficere possunt, quæ capite primo huius libri II. diximus. S. GREGORIO tribuunt etiam usum litterarum alphabeti in cantu ecclesiastico, *Latinorum* scilicet; ut *Græci* suas adhibuerunt, sed variis modis transformatas: quod sectatus est non solum BOETIUS in eo genere musices, sed etiam sæc. IX. adhuc UBALDUS, seu HUGBALDUS de *harmonica institutione* quoad ecclesiasticum cantum; alii vero eiusdem, & sequentis sæculi auctores *Latinis* ordine alphabeti usi sunt: deinceps usu commo- diore post septimam G, recurrente octava, resumta est a littera cum sequentibus minusculis. S. GREGORIO autem septem duntaxat adscribunt. Quæ de re plura, ubi de scala & notis musicis agemus.

II. An non artis huius aliquid etiam in orientem penetrarit, unde prius ^{S. IOANNES} musica in Occidentem, ut cæteræ etiam disciplinæ, venit, non inepte quis ^{Damascenus} disquirat; cum postea ineunte sæculo octavo (ordiente autem septimo ^{in Oriente} GREGORIUS obiit) IOANNES ^{paulo post.} *Damascenus* S. GREGORII studiosissimus, novum facilioremque cantandi modum per notas musicas, loco *Græcorum* characterum onum seu chordam indicantium, substituisse feratur. Hoc est, quod *Ios. ZARLINUS*, ignoro quibus auctoribus, *Io. Damasceno* tribuit, nempe inventionem characterum, quibus intervalla ascendendi & descendendi exprimentibus, psalmodiæ cantilena choralis (quæ tum in ecclesia locum sola habebat, uti etiamnum apud *Græcos*) & scriberetur, & caneretur. Postea videbimus, incertum esse, quorum signorum discernendi intervalla musica usus fuerit ævo S. GREGORII M. substitutis forte, ut notavimus, in locum characterum *Græcorum*, quorum formam adhuc in libris de Musica expressit BOETIUS, literis latinis. Neque vero ante sæculum nonum notas musicas in libris liturgicis latinis invenimus; græcas vero dabimus ex cod. sæc. VIII. quo vixit S. IOANNES *Damascenus*. Is nomen melodis seu cantoris a suis adeptus, teste CEDRENO in compendio historiar. ad an. X. LEONIS *Isauri*, plurimum apud suos ea de causa celebratus, ita in menæis eius exordiente encomio ad IV. Decembris: *Suavi IOANNES terram ubi implevit sono. Pergit novos daturus in cælis modos.* In variis etiam tropariis sæpe hymnologorum vocatur princeps, *spiritualium cantionum suave spirans organum, divina ac blandifona lyra, intellectualis hymnorum tibia, multivocalis cicada, arguta luscinia, IOANNES sapientissimus, cantus suos divinitus inspiratos proponit fidelibus, piasque mentes spiritali gaudio perfundit.* Idem alibi repetitur de divino instinctu, quo IOANNES sacra profuderit cantica: *Sapientem cantorem canticis verborum concinamus, dulcem hymnographum floribus hymnorum coronemus, seu organum ecclesiæ divinitus modulatum.* Narrat in eius vita IOANNES *Hierosolymitanus*, quomodo COSMAS, IOANNIS præceptor Deiparæ monitu ad hoc genus studii IOANNEM applicuerit, quo etiam in laudato respicitur synaxario: „Indeque accepto charismate iucundarum „cantionum fontem reclusisti, & ea hymnis celebrata, festivitates deco- „rasti, ac ecclesiam exhilarasti, cantorum omnium princeps; quamobrem „sublatis speculis vicissim donatus præmio, nunc unacum angelis hymnos „decantas, & pro animabus nostris interpellas.“ CONSTANTINUS *Acropolis* in sermone encomiastico in eundem DAMASCENUM, quæ & quanta in hoc genere elaborarit, breviter commemorat a). Refert alia Card. QUIRINUS

in

a) „Exornavit ergo primum concinnis suis melodiis præclaram Salvatoris resurrectionem, idque non simpliciter, sed multifarie, & diversimodè

inventionem variarum cantionum, alternatimque earundem inter se mirabiliter connexarum vicissitudine: sed & pro reliquis festis, quibus

in diatriba de hymnis quadragesimalibus *Græcorum*, eorumque auctoribus, ut ostendat, quando in hymnis illis IOANNIS monachi nomen habetur, DA-
T. I. p. 1260. MASCENUM indigitari. SUIDAS testatur, S. IOAN. *Damascenum* præter alia scripta reliquisse etiam *canticorum canones iambicos*, & *soluta oratione*. Ad calcem tomi I. operum illius, quorum editionem P. LEQUIEN curavit, inter alia sacra carmina & cantica in præcipua Christi Domini mysteria, habetur *εἰς τὴν κυριακὴν τῆ πάχα*, quod primum videtur a CONSTANTINO laudari. Dicit autem in admonitione prævia LEQUIEN, se nunc abstinere ab edenda prima parte octoechi a BILLIO translata, donec certo dignoscere queat, quinam versus IOANNIS *Damasceni* sint, quinam ANATOLII, METROPHANIS, & aliorum. LAMBECIUS comment. in bibl. cæsar. octoechum dicit maximam partem a IOANNE *Damasceno* esse compositum, inter codices cæsareos recensens etiam octoechum cum notis musicis, eumque octo integros complectentem tonos, cum BILLIUS duos tantum ediderit, de quo
L. V. p. 272. 283. videndus est ALLATIUS p. 64. &c. FABRICIUS in sua bibliotheca inter scripta adhuc inedita Paracleticen in B. Virginem numerat, secundum octo tonos *Græcorum*, opus magnum & rarum, & ALLATIO iudice *φιλοπαρεσένοις* futurum gratissimum. Passim eius nomen notatur pro more in *Græcorum* libris liturgicis, qui magno numero præsertim in bibl. *Vindobonensi* servantur, inter alios cod. 304. novi ordinis *τροπᾶριον τῶν ἀνασταθμῶν*, *troparium* seu *modulus graduum*. Scriptus est codex manu Ioan. CITRII cognomine DALASSINI anno mundi secundum computationem ecclesiæ *Cpolitanae* 6729. seu anno Christi 1221. indict. 9. ut fol. 321. indicatur. In cod. *Florentino* bibl. *Benedictinorum* legitur p. 394. *τρόπαριον*, quo piorum impiorumque dogmatum breviter fit recensio, quod, ut in titulo legitur, *τῇ κυριακῇ τῆς ὀρθοδοξίας ψάλλεται*, quæ est prima ieiuniorum dominica. Inter edita a P. LEQUIEN DAMASCENI opera *τρόπαριον* hoc non reperitur. Incipit: *ἐμφανέσθω τῶν ὀρθοδόξων ἡ ἐκκλησία*, *latetur orthodoxorum ecclesia* &c. FABRICIUS l. c. varios canones Io. *Damasc.* ineditos recenset in SS. solemnitates: item troparia prope innumera in varias festivitates cum scholiis & expositionibus chianiadæ *Gregorii PARDI*, THEODORI *Prodromi*, EUSTATHII *Thessalonicensis* in varia eiusmodi IOANNIS cantica & canones. Horum varios etiam commentarios in bibliotheca cæsarea LAMBECIUS recenset amplissimos *Ioannis ZONARÆ* in octoechum: item eiusdem expositionem in S. IOANNIS canones anastasimos: eiusdem *Ioannis ZONARÆ* & NICETÆ metropolitæ *Thessalonicensis* expositiones, canonum seu canticorum ecclesiasti-

religiosa plebs congregatur, unum aliquid nobis præponentes eorum mysteriorum, quæ Dominus ac Redemptor noster homo factus comple-

vit; & qua par est lætitia exultantes, plurima, eaque pulcherrima composuit. Deinde etiam Sanctorum memorias splendide honestavit &c.

sticorum S. IOAN. *Damasceni* : THEODORI *Prodromi* expositiones in san- p. 276. 277.
 ctorum Patrum , COSMÆ episcopi *Maiumensis* , & IOANNIS *Damasceni* ca-
 nones sive cantica ecclesiastica , in præcipuis sacris solemnitatibus cantari so-
 lita : Sanctorum Patrum COSMÆ episcopi *Maiumensis* , & IOANNIS *Dama-* p. 278.
sceni varios canones , sive cantica ecclesiastica , cum expositione singulis
 tropariis particulatim subiuncta &c.

III. Post IOANNEM vero *Damascenum* , qui vel cognomine , vel nomine Melodi alii
 τῆ μοναχῆ distinguitur , ex præcipuis eiusdem nominis fuit *Ioannes MAURO-* vocabulo
 PUS , primum monachus , deinde metropolita *Euchaitarum* , de quo agit IOANNES.
 P. *Hippolytus* MARACCIUS *Lucensis* in bibliotheca *Mariana* a). Eius canon a
Deiparæ in acoluthia officii ad matutinum extat T. II. *Imii* apud BOLLAND.
 p. XLIX. *Poemata* eius *sacra iambica* extant in cod. 211. *Vindob.* secun-
 dum nov. ord. Et 299. cod. eiusdem *Paracletici XXIV. ad Christum Sal-*
vatorem , a f. 1. usque 77. ubi duo canones *ad eundem Christum Salvato-*
rem , sine nomine auctoris : quod in *Paracletico* ab initio ponitur , & sem-
 per ode nona. Sequitur eiusdem *canon ad Angelum custodem* : item *sexaginta ad*
Beatissimam Virginem Deiparam : *canones undecim ad S. IOANNEM Baptistam* ,
 cum *acrostichide* , ut priora , in quo eiusdem IOANNIS nomen. Ut solemne
 erat *Græcis* , nomina sua notare , atque etiam ordine alphabetico odas com-
 ponere ; cuiusmodi *sticheron* SIMEONIS extat in cod. *Vindob.* 76. & in cod.
 299. NICEPHORI *Xanthopuli* χαριτισμός , & *troparia* duo in *Beatissimam*
Virg. Deiparam. cod. 253. *Vindob.* f. 31. extat *Ioann. ZONARÆ* canon
 ad B. V. *Deiparam* contra præcipuas hæreses , qui mutilus est. T. XII.
 Magnæ bibliothecæ *Parif.* XXIII. *Lugd.* Plenior apud COTELERIUM T. III.
 Monum. *Græc.* In eodem cod. f. 89. reperiuntur IOANNIS *Geometra* hy-
 mni quatuor , versibus heroicis & elegiacis in B. V. *Deiparam*. Sequitur
 epigramma in IOANNEM hunc *Geometram*. Cod. 308. eiusdem bibl. con-
 tinetur *series ordinationis universi officii ecclesiastici constructa* , & antiquis
 notis *musicis* adornata a magistro *Ioanne CUCUZELE* , incipit δεῦτε προσκυνή-
 σωμεν. *Venite adoremus*. Eiusdem in cod. *Vindob.* phil. 194. habentur
anagrammatismi totius anni , cum aliis , plerumque sub solo nomine τῆ
 μαίσεος seu *magistri* , aliquando τῆ μαίσεος κυρῆς *Ιωάννης*. a) In codi-
 ce

a) „ IOANNES , *Euchaitarum* episcopus , natione
Græcus , inter hymnographos *Menæorum* in-
 signis : de cuius ætate aut vita R. P. *Simon*
 WAGNERECK in sua *Pietate Mariana Græco-*
rum P. I. in Prolegom. n. 25. se nondum quid-
 quam invenisse scribit , quod viris doctis proba-
 re se posse confideret. Studium suum erga B.

Virginem declaravit scribendo græce in dormi-
 tionem sanctissimæ *Deiparæ* orationem unam ,
 quæ manuscripta extat in bibliotheca *Vaticana*.
 Canones item octo deprecatorias ad sanctissimam
Deiparam , secundum octoechos *Græcorum* , qui
 manuscripti extant ibidem.“

2

ce *Vindobonensi* Philos. 194. ut paulo post notabimus, μέλ^θ seu *moduli* alicubi IOANNIS huius magistri esse dicuntur τὰ δὲ γράμματα διὰ σί-
χων, seu *versus λαμπαδαρίε* iussu patriarchæ ΜΑΤΤΗΑΙ, qui ineunte sæc.
XV. sedem *Cpopolitanam* tenuit, compositi. In MS. cod. *Monacensi* n. 225.
sunt contactia totius anni, composita quidem a *Michaele ANEOTO*, in me-
liorem dein & concinniorem formam redacta a *Ioanne GLYCEO*, a nostro
vero *Ioanne CUCUZELE* contracta & edita, ἐγράφησαν συντετμημένα καὶ σα-
φέςατα. De hoc auctore iterum ad finem huius capituli fiet mentio, atque
inter scriptores veteres musicos edetur eius *ars psaltica cum variis cantico-
rum exemplis*, & *adiunctis antiquis notis musicis*. Distinguendus est hic
Ioannes CUCUZELES a *Iosaphato CUCUZELE* iuniore hieromonacho, de cuius
hirmologio, cum notis musicis adornato, diximus capite superiore. Omni-
um frequentissime reperi in codicibus inter melodos *Lampadarii* nomen,
una voce τῷ λαμπαδαρίε, aliquando vero κυρῷ Ἰωάννῃ λαμπαδαρίε, addito
etiam cognomine, e. g. τῷ κλαδᾷ, veluti cod. *Vindob. Phil.* 344. & in
utroque *Monacensi* sæpius. Ibidem κοινωνικὸν ποίημα μανηὴλ λαμπαδαρίε
τῷ χρυσάφῃ. Qui tamen rarius occurrit. Ut adeo duo distinguendi sint
Lampadarii, κατ' ἐξοχὴν sic dicti, IOANNES nimirum, & MANUEL. Fuit au-
tem *Lampadarii* officium ecclesiasticum, de quo non semel CODINUS, quem
etiam cantantem inducit cap. 10. Prior ergo in ambulacrum venit *Lam-
padarius*, lampadem ferens, totumque festi proprium cantum, (ιδιόμελον)
decantans. Occurrit in eodem cod. *Vind.* alius MANUEL, ποίημα κυρῷ
μανηὴλ τῷ ἀγαλλιάνῃ. Vid. infra in hac voce ἀγαλλιάνῃ. Frequens etiam
in dictis codicibus est τῷ πρωτοψάλτῃ κυρῷ ξένῃ τῷ κορώνῃ, sæpe quoque sim-
pliciter τῷ πρωτοψάλτῃ, itemque πρωτοψάλτῃ κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ γλυκέως. Apud
laudatum CODINUM in Pentade VII. officiorum magnæ ecclesiæ primo lo-
co ponitur protopsaltes, deinde duo domestici, primi & secundi chori.
CITRIUS vocat domesticum Psaltarum, indicatque, hoc nomen usitatus fuisse,
quam illud protopsaltæ. Haud certo scio, an IOANNES κατ' ἐξοχὴν ita
sit dictus, præsertim cum huius ποιήματα in codicibus notentur etiam no-
mine κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ γλυκέως, vel τῷ γλυκέως, vel denique πρωτοψάλτῃ κυρῷ
Ἰωάννῃ τῷ γλυκέως; in *Monacensi* minore reperitur quoque Ἰωάννῃ τῷ πρω-
τοψάλτῃ. In cod. *Vind.* 344. alius adhuc *Ioannes LASCARIS* occurrit, re-
centior forte ille, qui capta *Cpoli* an. 1452. in *Italiam* iuvenis admodum
venit:

α) „Titulus sic habet: Ἀρχὴ σὺν Θεῷ ἁγίῳ
τῶν ἀναγραμματοσμῶν τῷ ὅλῃ ἐνιαυτῷ,
ποιηθέντες παρὰ κυρῷ Ἰωάννῃ μαΐστορ^θ
τῷ Κηκξζέλῃ μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἡ (i. e.
ἐγδόῃ) ἡ γέννησις τῆς ὑπεραγίας ἐνδόξου

δεσπόνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ αἰὲ παρ-
θένος Μαρίας· ἀναγραμματοσμός εἰς
τὸ σήμερον· ὁ τοῖς νοεροῖς θρόνοις ἡχ-
πλα. κ. τ. λ.

venit: notatur autem his verbis in *Vindob.* κυρὸ ἰωάννης τῷ λάσχαρι. in *Monac.* 225. vero κυρὸ ἰωάννης τῷ λάσχαρι. Studiose hanc fecimus digressionem, ne incaute unus pro alio in libris *Græcorum* ecclesiasticis accipiat auctor, in quibus uno eodemque perſepe notantur nomine.

IV. Iam ſæpe COSMÆ mentionem fecimus; ſed duo ſunt diſtinguendi, COSMAS uterque. nempe *Hierofolymitanus Hagiopolites* (quem IOANNIS *Damaſceni* præceptorem diximus) ab altero *Maiumeni* epifcopo iuniore. Uterque fuit ſacrarum cantionum peritia illuſtris, ſed ſæpe invicem confuſi. Priori eccleſia *græca* adſcribit potiffimum hymnos, quos in officio divino cantat, atque auctorem facit *Triodii* in hebdomade ſancta, quam laudem ei ſynaxarium tribuit apud QUIRINUM: *Primus omnium hoc excogitavit, tres inquam odus, in figuram, ut reor, ſanctæ & vivificæ Trinitatis, magnus poeta COSMAS in magna ſanctæque paſſionis Domini, & Dei ac Salvatoris noſtri Ieſu Chriſti hebdomade.* COSMAM cum Io. *Damaſceno*, & THEOPHANE *melodi*, ſive cantoris cognomento inſignem fuiſſe, tradit CEDRENIUS in compendio hiſt. ad an. X. LEONIS *Iſauri* p. 376. Sed alterum designat: „Hic (inquit) S. IOANNES unacum COSMA *Maiumeni* epifcopo, & THEOPHANE fratre THEODORI *Graphorum* epifcopi, *melodi* ſeu cantores ſunt cognominati, eoquod melodiis comprehendiffent eas cantilenas, quas decretum in eccleſia Chriſtianorum cani iubet.“ COSMÆ *Maiumeniſis* canon paracleticus ad Chriſtum notatur a LAMBECIO in cod. *Vindob.* 299. SUIDAS in lexico tam de IOANNIS *Damaſceni*, quam de COSMÆ cantionibus ſcribit, nullam eas cum aliorum ſcriptis admiſiſſe, nec admiſſuras comparationem uſque ad ævi finem; vocaturque ab eo COSMAS iſte vir ingenioſiſſimus, qui omnino ſpirarit illam ſuavem modulationem muſicam &c.“ Refert hoc QUIRINUS, & recenſet quædam ex eius elogiis in Menæis ad 14. *Octobr.* ubi potiffimum eiufdem in ſacris cantionibus pangendis peritia prædicatur. Primum autem auctorem triodiorum pro hebdomada ſancta conditorem idem facit, ut diximus. Cum contra ſecundus, COSMAS videlicet *Maiumeniſis*, tetraodion magni ſabbati tantum compoſuerit, quod deinde MARCUS monachus, epifcopus *Hidruuntinus*, LEONIS Imp. iuſſu complevit, ut ex GEORGIO metropolitæ *Corinthi*, ac THEODORO *Prodromo*, refert ALLATIUS p. 73. & ſeqq. Obſervandum hic, COSMAM hunc *Maiumeniſem* etiam vocari monachum, & μέγαν ποιητὴν, apud laudatos auctores, & in cod. *Monac.* 255. μέγαν κοσμάαν, diverſumque eſſe ab eo, quem Cl. MONTFAUCONIUS Κοσ- *Poleogr.* μάν μοναχὸν τῷ παναρέτῃ, & ſæculi XIV. ſcriptorem vocat, cum ille longo *Græc.* p. 75. ante hunc tempore claruerit.

Melodi græ- V. Post COSMAM, & IOANNEM *Damasceum*, apud NICEPHORUM *Ca-*
ei alii, potif- *listum* (cuius ipsius *χαιρετισμός*, & troparia duo in B. M. V. extant in cod.
simum a Ni- *Vindob.* 299.) in iambis in *Græcorum* ecclesiasticos hymnographos, alii se-
CEPHORO
recensiti. quentes ponuntur:

THEODORUS & IOSEPH STUDITÆ,

Præstantissima musices organa.

Et nova Siren IOSEPHUS hymnographus,

ANDREAS *perquam concinnum melos decantare solitus,*

THEOPHANES *melliflua illa cinyra,*

GEORGIUS, LEO, MARCUS, CASIA. a)

Theodori STUDITÆ nonnulla leguntur in octoecho. In cod. *Vindob.* 299.

THEODORI monachi *canon catanycticus ad Christum servatorem.* Itemque

THEODORITI *canon catanycticus ad Christum salvatorem.* Demum *Io-*

sephi STUDITÆ *canon de secundo adventu.* IOSEPHI vero hymnographi ce-

leberrimi siculi *Syracusani* Ord. S. BASILII monachi opera omnia, quæ re-

periri potuerunt, ex græcis MSS. codicibus collecta, latine reddita, notis

illustrata, & publicata sunt an. 1661. studio & labore P. *Ippoliti* MARACCI.

L. V. c. 310. Apud LAMBECIUM IOSEPHI *melodi* recensentur canones quadraginta octo,

quorum quivis peculiarem habet acrostichidem, quæ itidem, ut quælibet

ode nona, nomine IOSEPHI insignita est. *Ioannis* EUGENICI oratio enco-

miasistica in S. IOSEPHUM hymnographum memoratur a *Leone* ALLATIO in dia-

triba de SYMMEONUM scriptis. Alterum vero a STUDITA IOSEPHUM hy-

mnographum, archiepiscopum *Thessalonicensem* Menæa *Græcorum* ad d. 3.

Aprilis celebrant. ANDREAS vero monachus, postea *Cretensis* episcopus S.

SOPHRONIO *Hierosol.* synchronus, auctor magni canonis *ἀγιοπολιτικῆς σι-*

χηρῆς, distinguendus ab *Andrea* PYRRHO, & ab altero τῆς *σιγνῆς*, de quo

infra. Mentionem capite superiore fecimus celeberrimi canonis, ab AN-

DREA *Cretensi* compositi, quo universam veteris & novi testamenti hi-

storiam est complexus, vocaturque *μέγας κανών*. De eo multis agit Trio-

dium, deque aliis etiam lucubrationibus ANDRÆ b). Inter cognomines

GEOR-

a) Οἱ τὰ μέλη πλέξαντες ὕμνων ἐνθέων,

Ἡ λύρα τῆς πνεύματος Κοσμάς ὁ ξένος,

Ὁρφεὺς νεαρὸς ἡ Δαμασκόθεν χάρις,

καὶ Θεόδωρος, Ἰωσήφ οἱ στεῦνται,

Ὅργανα τὰ κράτιστα τῆς μεσσηρίας,

Ξενὴ τε σειρὴν Ἰωσήφ ὕμνογράφος,

Μέλτος παναρομόνιον Ἀνδρέας ἐκρότεις

καὶ Θεοφάνης ἡ μελιχρὰ κινύρα

Γεωργίος, Λέωντε, Μάρκος, Κασία.

b) „ Multa quidem cum alia ecclesiæ Dei fru-

ctuosa ingenii sui monumenta reliquit, tum va-

rias orationes & canones; crebrior tamen, &

copiosior in panegyricis orationibus extitit. Ex

multis autem aliis hunc quoque magnum ca-

nonem, infinita contritione, animique com-

punctione refertum. Collecta enim in unum

universa veteris & novi testamenti historia,

canticum hoc composuit.“ Ita Triodium.

GEORGIOS, an metropolita *Corinthius* in iisdem iambis NICEPHORI intelligendus sit, quis dubitet? Cum etiam GREGORIUS alias sit dictus. Cuius expositiones in canones, seu cantica ecclesiastica a LAMBECIO laudantur. L. V. p. 278. Alius autem GEORGIUS *Nicomediae* archiepiscopus inter *Græcos* melodos celebris est. Occurrent paulo infra alii huius nominis auctores. Idem de LEONE dubium est, cum præter alios, etiam LEO *Sapiens*, seu *Philosophus*, imperator in hoc genere laudetur, cuius troparia ἐωθινὰ, seu *matutina* undecim leguntur in octoecho. *Odarium catanycticum* memorant LAM- Ib. p. 299. BECIUS, & MONTFAUCONIUS ex bibliotheca *Medicea*, versibus anacreontibus, seu potius politicis. Celebratur etiam LEO quidam, nomine τῷ μαί- Bibl. bibliothecar. T. I. p. 351. σσορῷ, seu *magistri*. De MARCO certum est, intelligi *Hidruntinum* episcopum, seu monachum, qui ætate LEONIS Imp. floruit, ac tetraodion a COSMA melodo *Maiumensi* in magnum sabbatum compositum, in perfectum canonem terminavit, testibus eodem NICEPHORO & CEDRENO: cum MARCUS *Ephesinus*, cuius cantica in SS. Trinitatem, & canones octo in B. V. M. LAMBECIUS memorat, longe posterior fuerit, ex concilio *Florentino* anno L. V. p. 298. 1438. celebris. In cod. *Vind.* gr. phil. 344. notatur aliquid nomine κυρῷ Μάρκῳ ἱερομονάχῳ. Sic quoque in *Monac.* 255. Et in *Vind.* 194. τῷ τιμιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις κυρῷ Μάρκῳ, τῷ εἰς τὴν μονὴν τῶν ἀγίων ξανθοπέλων, item μελιωδὲν παρὰ τῷ. . . τῷ ἐκ τῶν ξανθοπέλων. Cod. *Monac.* 255. exhibet titulum τῷ μητροπολίτῃ Κορίνθῳ κυρῷ Μάρκῳ. Ut adeo hic quatuor MARCI distinguendi veniant. De THEOPHANE cum IOANNE *Damasceno* & COSMA nomen *melodi κατ' ἐξοχὴν* adepto minime dubitandum est, eum esse a NICEPHORO memoratum, cuius encomium ex Menæis ad d. XI. *Octobr.* QUIRINUS prosequitur, pariter ac laudati ANDRÆ *Cretensis*. THEOPHANIS *σιχηρόν* in omnes Sanctos legitur Cod. *Vind.* 156. f. 78. & canon paracleticus ad B. V. *Deiparam* in cod. 253. In officio exequiarum apud GOAR duplex habetur canon THEOPHANIS. Is ac frater eius THEODORUS γραπταὶ sunt appellati, quod uterque ab impio THEOPHILO frontibus ferro candente inuistis, ob defensionem sacrarum imaginum in exilium sint pulsi. Plures, observante GOAR, canones composuit THEOPHANES, quibus iambos præmisit, unde auctor dignoscitur. CASIA vero, quæ postremo nominatur, floruit temporibus imperatorum MICHAELIS *Bulbi*, & THEOPHILI filii eius, eadem nimirum, quam ICASIAM CODINUS in antiquitatibus *Capolitanis* vocat: Quæ, inquit, cum valde erudita esset, multos canones, & stichera, & alia quædam composuit admiranda, tempore THEOPHILI imperatoris. De ea etiam nonnulla habet THEODORUS *Prodromus* apud ALLATIUM, pag. 74. & 75. Ipse THEOPHILUS imperator, teste CEDRENO, in compendio

histor. p. 428. apud GOAR: „ Ambiebat & musicæ laude excellere, hy-
 „ mnos quosdam & carmina componens, ac canere ea iubens: de quibus
 „ est *Benedicite* quarti toni, quod ex *Audi filia* octavi toni translatum a
 „ se, atque concinnatum, in ecclesia clara voce cani mandavit. Ac ferunt,
 „ eum carminis amore illectum, in solennibus ad magnam ædem conven-
 „ tibus, ne manus quidem ad cantus artificiosam agitationem detrectasse,
 „ clerumque musicæ exercendæ causâ centum libris argenti donasse. Qui-
 „ dam eius ingenii foetum versum illum, qui in festo palmarum die can-
 „ tatur, ferunt: cuius initium: *Exite gentes. Exite populi.*“ Locus hic
 extat etiam apud ALLATIUM p. 66. Huic iungimus CONSTANTINUM, LEONIS
philosophi filium, quem *Græci* celebrant auctorem Ἐξαποσελαρίων.

Melodi ex
 Triodio *Ve-*
netiis a. 1601.
 edito, & qui-
 busdam MSS.
 codd.

L.V. c. 324.

VI. Coronam melodorum *Græcorum* omnis ætatis, eorumque icones
 in fronte Triodii excusi *Venetiis* an. 1601. videre potes cum hac inscriptio-
 ne: Οἱ τὰ μέλη πλέξαντες ὕμνων ἐνθέων, *hymnorum modulos hi composuere*
sacrorum. Quorum nomina saltem hic descripsisse iuvat, cum eorum æta-
 te, dignitate aut conditione, prout fere a FABRICIO in calce ALLATII de
 libris ecclesiasticis *Græcorum* designantur. Subinde lucubrationes etiam re-
 censemus eorum, quorum necdum facta est mentio. 1) GERMANUS pa-
 triarcha *Cpolit.* sub LEONE *Armeno* sæc. IX. eiectus, cuius *Θεοτόκιον* ad ma-
 iores vespertas habes T. II. *Iunii* BOLLAND. p. XL. cum idiomelis NILI *Xan-*
thopuli, itemque p. XXXVI. 2) SOPHRONIUS patriarcha *Hierosol.* cuius
troparia in vigilia natalis Domini cantari solita, in hymnologio *Vindobonensi*
 cod. 303. posita sunt, unacum eiusdem *Συνάξει τῶν ὥρων*, seu *horologio*
magnæ parasceves, cum antiquis notis musicis. 3) PHILOTHEUS patriar-
 cha *Cpol.* ab an. 1362. Eius canon in S. GEORGIUM recensetur a LAMBE-
 cio, unaque ALEXII metropolitæ *Nicani* in S. DEMETRIUM M. *εὐχὴν ἀ-*
προσόμωια. 4) ANDREAS *Cretensis* (ut volunt) archiepiscopus. 5) IOANNES
Euchaitarum metropolita. 6) GEORGIUS *Nicomediae* archiepiscopus. 7)
 METHODIUS. 8) CYPRIANUS. 9) ANATOLIUS episcopus. Ex iconismo pa-
 tet, hos tres posteriores omnes fuisse episcopos, aut metropolitās. 10)
 LEO *Despotes*, sive imper. 11) LEO *Magister.* 12) BASILIUS *Pigeriotes*,
 sive *Pegoriotes.* 13) IUSTINUS. 14) SERGIUS. Sequuntur monachi: 15)
 IO. *Damasceus.* 16) COSMAS (postea *Mainmæ* episcopus). 17) IOSEPHUS
 hymnographus. 18) THEOPHANES, cognomine *Graptus*, de quibus iam
 supra. 19) BYZAS, sive BYZANTIUS. 20) STEPHANUS *Hagiopolites.* 21)
 GEORGIUS *Siceliotes.* 22) SIMEON, an S. MAMANTIS, de quo FABRICIUS
 aliqua edidit Vol. X. *Bibl. græc.* p. 312? an vero potius *Logotheta*, seu
 celebris METAPHRASTES, cuius extat *εὐχὴν* ordine alphabetico cod. *Vin-*
dob.

dob. 76. f. 6. & pars cod. 215? In priori codice post celebrem hymnum ἀκράθισον sequuntur THEOLEPTI, metropolitæ Philadelphia, canones catanystici & paracletici, item Itichera ad S. ANTONIUM, S. ONUPIRIUM, B. V. Deiparam. 23) PHILOTHEUS. 24) ARSENIUS. 25) BABYLAS. 26) EPHREM Carie (de quo nonnulla RAYÆUS T. II. *Iunii Bolland.* p. LXVIII.) 27) ANDREAS Pyrrhus, sive Rufus. 28) Theodorus STUDITES. 29) CASSIA virgo. Coronam hanc exhibet etiam RAYÆUS cum animadversionibus, T. II. *Iunii Bolland.* p. XX. Ibidem, atque etiam *Bibl. græc.* Vol. X. pag. 133. &c. Alb. FABRICII, ordine alphabeti magnum numerum melodorum Græcorum videre est, quorum historiam scripsit Urbanus Godofredus SIBERUS. Facile autem multo auctiorem catalogum prolaturus fuisset Leo ALLATIUS in promisso de hymnographis græcis libro: quod ex antiquis eorum libris liturgicis, qui passim MSS. servantur, pronum est facere, in quibus haud raro ingenti numero singulis odibus nomina suorum auctorum præponuntur, distinctis sæpius illis, qui prosam aut metrum, seu λόγος, γράμματα fecerunt, ab iis, qui melos, seu modulos musicos composuerunt. Exemplum hic per lancem futuram ex uno alterove codice MS. ponam, *Vindobonensibus* nimirum, & *Monacensibus*. *Vindobonensis* gr. Phil. N. 194. al. 122. incipit ab officio τῆ μεγάλης ἐσπερινῆ ποιηθείτῃ παρὰ διαφόρων ποιητῶν. Alter Theol. gr. N. 185. Ex *Monacensibus* unus N. 225. post εἰσαγωγὴν μουσικὴν, introductionem, seu instructionem musicæ, exhibet officia, seu ἀκολουθίας συντεθειμένας παρὰ μαίιστοῦ κυρῆ Ἰωάννη τῆ κηκζ' ἐλῆ, ἀπ' ἀρχῆς τῆ μεγάλης ἐσπερινῆ μέχρι καὶ τῆς συμπληρώσεως τῆς θείας λειτουργίας. In altero N. 255. ponitur pariter primo εἰσαγωγή μουσική, cuius specimen infra dabimus, deinde προκείμενα μεγάλα pro variis anni temporibus. Codex *Blasianus* præter instructionem musicam, & ἐξήγησιν τῆς παραλλαγίας, quæ inferius exhibentur, nec non totam liturgiam, pauca alia continet, eosque fere auctores, quos supra recensiti codices. In his omnibus iidem auctores sæpius etiam recurrunt, quod notare supersedeo, nisi in notatione diversitas sit. Etsi vero non dubitem, maiorem partem recentioris esse ætatis, quoniam tamen ætatem singulorum determinare, operosum nimis, & forte ἀδύνατον esset, ordine alphabetico eos hic subiungimus, notatis simul codicibus, in quibus occurrunt a).

AGALLIANUS. O. Alibi δομεσίτικῃ τῆ Ἀγαλλιανῆ. M. m. τῆ Ἀγαλλιανῆ κυρῆ Μανηλ.

AGA-

a) V. notat *Vindobonensem* priorem. V. alt. alterum n. 185. M. M. *Monacensem* maiorem N. 225. M. m. *Monac.* minorem N. 255. BL

vero nostrum *Blasianum*. O. notat omnes codices dictos referre eundem auctorem.

Bibl. gr. L.
III. c. 10.

AGATHO monachus, frater CORONES, plerumque ἈγάθωνⓈ μοναχῶ, ἀδελφῶ τῷ Κορώνῃ, ut in M. m. ponitur. Interdum tantum τῷ ἈγάθωνⓈ. Meminit eius & FABRICIUS ex BARVOETIO.

AMPELOCEPETUS. V. alt. solus: ποίημα ἱερὸν (forte ἱερέⓈ) τῷ Ἀμπελοκηπήτῃ.

Paleogr.
græc.

ANDREAS. M. M. κυρῶ Ἀνδρέας. In M. m. & V. κυρῶ Ἀνδρέας τῷ Σιγηρῶ. In M. m. vero sæpius τῷ Σιγηρῶ tantum. Ἀνδρέας ἱερεὺς memoratur etiam a MONTEFAUCONIO scriptor *Menæorum* a. 1405.

ARGYROPULUS. V. τῷ Ἀργυροπώλῃ τῷ γέροντⓈ. Plures itaque fuerint ARGYROPULI, cum hic dicatur senior. Refert unum FABRICIUS, l. c. In M. m. κυρῶ Μανηὴλ τῷ Ἀργυροπώλῃ. V. τῷ Ἀργυροπώλῃ κυρῶ Θεοφυλάκτῃ. Sic & M. m.

BASILIUS. M. M. solus: τῷ Βασιλείῃ. An unus ex mox supra laudatis?

CAMPANA. M. m. fol. τῷ Καμπανᾷ. Vel καμπᾶν.

CELADINUS. M. m. τῷ Κελαδινῷ.

CHALIBURE. In M. M. & V. τῷ Χαλιβέρῃ.

Dissert. I. de
libris græc.
p. 82.

CHRISTOPHORUS. M. M. κυρῶ Χριστοφόρος τῷ ΜυσάκωνⓈ. Ibidem tamen, & in V. solum τῷ Χριστοφόρῃ. ALLATIUS refert inter melodos CHRISTOPHORUM primum a secretis.

CHRYSAPHE. Bl. Ἀλληλεΐδιον, ποίημα κυρῶ Μανηὴλ λαμπαδαρίῃ τῷ Χρυσάφῃ. Notandum ex hoc loco, ποίημα referri ad melodiam seu cantum, cum textus solum sit ἀλληλεΐα. M. m. νέον κυρῶ Μανηὴλ τῷ Χρυσάφῃ, ubi simul huius discipulus refertur GEORGIUS, nescio quis. τῷ Χρυσάφῃ librum de arte psallendi, cum ipsius & aliorum poematis ecclesiasticis in Bibl. *Scorialensi* fuisse asservatum testis est BARVOETIUS apud FABR. l. c.

Pal. græc.
p. 97.

CONSTANTINUS. Varii huius nominis auctores memorantur. M. M. Κωνσταντίνῃ τῷ Μοσχιανῷ, qui notatur etiam a BARVOETIO l. c. M. m. Κωνσταντίνῃ τῷ Μηγελᾷ, pro quo melius Bl. τῷ Μαγελᾷ (monasterii scilicet, MONTF. Pal. gr. p. 62.) M. m. ἱερέⓈ κυρῶ Κωνσταντίνῃ τῷ Γαυρᾷ; qui ibidem etiam τῷ Γαυρᾷ solum. V. τὰ γράμματα (textus) κυρῶ Κωνσταντίνῃ τῷ Ἄσαν. Varios CONSTANTINOS, scriptores *Græcos*, refert idem MONTF.

CONTOPETRE. O. τῷ Κοντοπετρή. In M. M. δομεσίῃς τῷ Κοντοπετρή. Dubium vero, an idem sit cum illo in eod. cod. κυρῶ Μιχαήλ τῷ Κοντοπετρή.

CORNELIUS. In V. alt. solum, Κορνηλίῃ. Sed in M. M. τῷ μοναχῷ Κορνηλίῃ.

CORONE.

CORONE. M. M. τῆ Κορώνῃ. ib. τῆ πρωτοψάλτης κυρῆ Ξένῃ τῆ Κορώνῃ. Vocatur hic plerumque ὁ Ξένος, unde etiam κυρῆ Ξένῃ idem esse videtur, ac τῆ Κορώνῃ. Alibi ponitur simpliciter τῆ πρωτοψάλτης Κορώνῃ, sic & in V. In M. m. τῆ Κορώνῃ κατὰ Βαλαάμ ἢ Ἀκινδύν. Ibidem eius patria notatur: τῆ Κορώνῃ ἀπὸ τῆς Ῥοδακίμης, scil. πόλεως, ex Rhodo. Frater eius ΑΓΑΘΙΟ monachus supra iam positus. V. alt. ποίημα τῆ Κορώνῃ, ἢ τῆ μαΐσορος. Incertum itaque, an etiam hic dictus sit magister, vel num intelligendus CUCUZELES.

COSMAS. Occurrit solum in M. m. τῆ μεγάλῃ Κοσμᾷ. De COSMIS in superioribus actum.

CUCUMA. M. M. ἀπὸ τὸν Κκκμαῖν, scil. ab eo compositum. In M. m. & V. τῆ Κκκμαῖ. In eod. M. m. πολυέλεος ὁ λεγόμενος Κκκμαῖς, quia ab eo ad notas accommodatus. A BARVOET. in catal. biblioth. Scorial. memoratur domesticus magister CUCUMA.

CUCUZELES. Frequens occurrit in omnibus codd. idque vel sub nomine Κκκκζέλη tantum, vel τῆ μαΐσορος κυρῆ Ἰωάννῃ τῆ Κκκκζέλη. Nonnunquam etiam solum cum encomio τῆ μαΐσορος. Huius iam supra a nobis mentio facta.

CURTESE. Semel in M. M. tantum, τῆ Κκρτέση vel Κκρτεσίῃ.

DEMETRIUS. M. M. τῆ δομεσίκῃ κυρῆ Δημητρίῃ τῆ Δοκειανῇ. Omittitur etiam δομεσίκῃ ibid. & in M. m. In V. ποίημα κυρῆ Δημητρίῃ τῆ Δικιανῇ (forte pro Δοκειανῇ). In M. m. τῆ Γαιδεσίῃ κυρῆ Δημητρίῃ.

DOCIANUS. Videtur esse cognomen auctoris, nescio, an solius DEMETRII, vel etiam aliorum. Solitarie etiam ponitur in V. alt. & M. M. τῆ Δοκειανῇ. Et in eod. M. ποίημα τῆ Δοκειανῇ κυρῆ δομεσίκῃ. Haud dubie hic DEMETRIUS est mox supra memoratus.

DYSICUS. Occurrit solum in M. M. τῆ Δυσικῇ, estque, quantum conicio, cognomen incerti auctoris.

ETHICUS. M. M. & m. τῆ Ἠθικῇ. In priori, & V. κυρῆ Νικηφόρῃ τῆ Ἠθικῇ. Neque alium reperi, hoc nomine notatum. Vid. etiam infra NICEPHORUS.

GABALA domesticus. M. M. & V. alt. δομεσίκῃ τῆ Γαβαλᾷ. In eod. M. M. solum τῆ Γαβαλᾷ.

GAYRA. M. m. τῆ Γαυρᾷ. ib. ἱερέος κυρῆ Κωνσταντίνῃ τῆ Γαυρᾷ.

GEOR-

GEORGIUS. Varii recensentur. τῷ Παναρέτῃ κυρῷ Γεωργίῳ. M. M. & V. alt. In cod. M. M. τῷ Παναρέτῃ κυρῷ Γεωργίῳ ἢ Λαοσυνάκτῃ. ib. τῷ Παναρέτῃ, omisso Γεωργίῳ. Vid. infra PANARETUS. Dubium est, an idem sit, qui sub nomine δομεστικῆς Γεωργίῳ τῷ Κοντοπατερῇ occurrit in eod. M. M. & m. Nec illud certum, qualis GEORGIUS fuerit discipulus τῷ Χρυσάφῃ, qui notatur in M. m. A MONTE. laudatur Γεώργιου Ῥόδιου auctor Evangelistarii, a. 1205.

Paleogr. gr.
p. 99.

GERASIMUS. Etiam huius nominis auctores varii sunt. τῷ Γερασίμῳ, & παπᾷ κυρῷ Γερασίμῳ. M. M. In M. m. κυρῷ Γερασίμῳ ἱερομονάχῃ τῷ Χαλκεοπέλῃ. In V. alt. ποίημα Γερασίμῳ ἱερέῳ τῷ Χαλκεοπέλῃ. In eod. M. m. ponitur νέον κυρῷ Γερασίμῳ ἱερομονάχῃ ἐκ τῆς μονῆς (monasterii) τῶν Ξανθοπέλων, & τῷ ἐκ Ξανθοπέλων. GERASIMI monachi poemata varia notat BARVOET apud FABRIC. l. c. Γεράσιμου ἱερομόναχου scriptor Menæi refertur a MONTE. an. 1450. & alius p. 64. tertius occurrit ibid. p. 57. μοναχὸς κυρὸς Γεράσιμου κατηγμένῳ τῆς μονῆς ἱερέων.

Ib. p. 30.

GERMANUS patriarcha. τῷ πατριάρχῃ κυρῷ Γερμανῷ. M. M. Auctor Encomiorum, sed notas musicas non composuit. Est hic procul dubio patriarcha *Cropolitani*, cuius iam supra meminimus.

GLYCÆUS. M. M. τῷ πρωτοψάλτῃ κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Γλυκέῳ. it. τῷ Γλυκέῳ solum, in eod. & Bl. In M. m. & V. κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Γλυκέος. ab eo ἐκαλλοπίσθησαν (in concinniore melodiam redacta) κοντάκια totius anni. In M. alius ponitur sub nomine κυρῷ Γρηγορίῳ τῷ Γλυκέῳ, qui in V. alt. est γλυκαίς. In M. m. duntaxat, reperitur alius τῷ Γλυκῷ, item κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Γλυκῷ, qui licet nomine diversus, idem tamen forte est cum priore. Occurrit in eodem M. m. alius magis diversus τῷ Γλυκεῷτῃ ἢ βεργάρα. GLYCÆI protopsaltis *Rhodi* chironomia musicæ artis memoratur a BARVOET. apud FABRIC. l. c.

GREGORIUS. M. M. κυρῷ Γρηγορίῳ, sic & in m. Ib. κυρῷ Γρηγορίῳ τῷ Μαρνανῷ. κυρῷ Γρηγορίῳ τῷ Γλυκέῳ supra memini. In M. m. mentio adhuc κυρῷ Γρηγορίῳ τῷ Ἀλυάτῃ.

IOANNES. Varios huius nominis auctores supra iam recensuimus, ex quibus frequentissime occurrit *Ioannes Cucuzele*. Post hunc alii. ποίημα κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Λαμπαδαρίῳ, sæpius in M. M. V. μέλῳ Ἰωάννῃ τῷ Λαμπαδαρίῳ. M. M. exhibet nomen κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Κλαδᾷ, item Ἰωάννῃ τῷ Κλαδᾷ ἢ Λαμπαδαρίῳ. M. m. κυρῷ Ἰωάννῃ Λαμπαδαρίῳ τῷ Κλαδᾷ. Ponitur quoque Λαμπαδαρίῳ τῷ Κλαδᾷ, & τῷ Κλαδᾷ absolute. In M. m. βασιλέῳ Ἰωάννῃ τῷ Βατάτζῃ, qui in V. alt. solum est τῷ Βατάτζῳ, vel Βατάτζῃ. M. m. & Bl.

Ἰωάννῃ

ἰωάννης τῷ πρωτοψάλτῃ, qui est diversus a Protopsalte GLYCEO : uterque enim in variis immediate subsequenter titulis ponitur, cum alias, si iidem forent, in posteriore tantum τῷ αὐτῷ pro more poneretur. Vid. supra GLYCEUS. κυρὸς ἰωάννης τῷ λάτκαρι ex M. M. superius memini. In M. M. occurrit adhuc IOANNES patriarcha, sub titulo ἰωάννης πατριάρχης. item ἰωάννης τῷ Περιφύμῃ.

IOASAPH monachus. Legitur in M. m. tantum, ἰωασάφ μοναχῷ. Memoratur etiam ἰωασάφ apud ΜΟΝΤΕ, l. c. p. 74. ad an. 1390. qui & ibid. p. 101. meminit ἰωασάφ κηκξέλη iunioris, auctoris hirmologii, circa an. 1390. forte unus, idemque.

ISIDORUS patriarcha. M. M. γράμματα κυρὸς πατριάρχης κωνσταντινοπόλεως κυρὸς ἰσιδώρῃ. V. εἶχοι τῷ ἀγιωτάτῃ πατριάρχῃ κυρὸς ἰσιδώρῃ. Vixit hic post medium sæc. XV. ex quo de antiquitate horumce codicum ferendum iudicium. Idem de M. m. in quo est ἐνφημία seu apprecatio pro NEOPHONE patriarcha Cpolitano, sicut in M. M. pro Imperatore ΜΑΝΥΕΛΕ Paleologo, & eius uxore HELENA. Ut adeo circa tempora captæ urbis, ut alii plurimi, etiam hi codices videantur conscripti, atque hinc inde cum ipsis Gracis dispersi.

LAMPADARIUS. Vid. de hoc iam in superioribus. Ponitur sæpius absolute τῷ λαμπαδαρίῃ, forte κατ' ἐξοχὴν pro Ioanne LAMPADARIO, sicut τῷ μαίσορῳ pro Io. CUCUZELE.

LAOSYNACTES. Officium alias gerit ecclesiasticum, convocandi populum, de quo CORIN. Pent. V. c. i. Vid. supra GEORGIUS.

LATRINUS. Extat in V. alt. τῷ λατρινῷ. Ab eo forte dictus πολυέλεῳ λατρινῷ in M. m.

LONGINUS. Memoratur in M. M. & V. alt. τῷ λογγίνῃ. apud ΜΟΝΤΕ. l. c. p. 65. est λόγγινῳ μοναχῷ scriptor, an. 1272.

MAGISTER. Μαίτωρ, sæpius solitarie in omnibus codicibus ponitur, τῷ Μαίτωρῳ, κατ' ἐξοχὴν, ut videtur, pro Ioanne CUCUZELE, qui fere solus ut plurimum hoc elogio notatur.

MANUEL. Varii ponuntur. τῷ παπᾷ Μανηὴλ τῷ πλαγίτῃ, M. M. qui ibid. τῷ δομεσίτῃ κυρὸς Μανηὴλ τῷ πλαγίτῃ, & in M. m. κυρὸς Μανηὴλ ἱερέῳ τῷ πλαγίτῃ. In M. M. alius : τῷ Παναρέτῃ κυρὸς Μανηὴλ, & in M. m. ἱερέῳ Μανηὴλ τῷ Παναρέτῃ γραιῖς (aut γεραιῖς) & ὀφανοτρόφῃ, it. κυρὸς Μανηὴλ ἱερέῳ τῷ ὀφανοτρόφῃ. M. m. Μανηὴλ ἱερέῳ τῷ Ἀνανῃ. M. m. τῷ Ἀγαλλιανῷ κυρὸς Μανηὴλ. In eod. κυρὸς Μανηὴλ τῷ Χρυσάφῃ. it. ἱερέῳ κυρὸς Μανηὴλ τῷ Σπανῷ. ac κυρὸς Μανηὴλ τῷ Ἀργυροπέλῃ, cui sæpe additur & μαί-

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. II. P. II.

C ἵσορῳ.

σορϞ. *Manuel PHILES Ephesus*, qui floruit circa tempora *MICHAELIS Palaologi iunioris*, inter hymnos alios scripsit & hymnum in Spiritum S. qui legitur apud *COTELERIUM*.

T. III. Mo.
num. e. cl.

MANURGA. Bis solum in *M. m.* τὲ *Μανουρά*.

MARCUS. Τὲ μετροπολίτῃς Κορίνθῃς κυρὲς Μάρκος. *M. m.* κυρὲς Μάρκος ἱερομονάχῃς. *ib.* μελιοθέν παρὰ τῇ τιμιωτάτῃ ἐν ἱερομονάχοις κυρὲς Μάρκος τῇ ἐκ τῶν Ξανθοπέλων, *item*. . τῇ εἰς τὴν μονὴν τῶν ἁγίων Χανθοπέλων. *V.* *MARCUS* scriptor *Synaxarii* an. 1332. notatur a *MONTF.* l. c. p. 69.

MATTHÆUS patriarcha legitur solum in *V.* γράμματα ποιηθέντα δι' ὀρισμὲν καὶ ζητήσεως τῇ παναγιωτάτῃ καὶ οὐκωμενικῇ πατρίάρχῃ κυρὲς Ματθαίῃς.

MELISYNUS. Τὲ μελίσυνῃς *M. M.* auctor γραμμάτων, seu textus in κατανυκτικοῖς.

MICHAEL, auctor (ποιητῆς) κοντακίων totius anni *M. M.* τῇ Μιχαήλ τῇ Ἀνεώτῃ, *ib.* τῇ δομεσίκῃ κυρὲς Μιχαήλ τῇ Ἀνεώτῃ. *Vid. infra MYSTACON*. Obiter hic nota, celebrem etiam *Michaelē Psellum*, *Ducæ Imperatoris* præceptorem, hymnos conscripsisse sacros. De quibus videatur *Leo ALLATIUS de Psellis*. Refertur etiam a *MONTF.* l. c. p. 103.

MOSCHIANUS. Duo recensentur in *M. M.* κυρὲς Γεωργίῃς τῇ Μοσχίανῃ, & Κωνσταντίνῃς τῇ Μοσχίανῃ; quisnam vero horum intelligendus veniat in τῇ Μοσχίανῃ solitarie posito, non constat.

MYSTACON. Et huius nominis duos exhibet *M. M.* τῇ ΜυσάκωνϞ κυρὲς Μιχαήλ. *Id* in *V.* alt. ubi simul ποίημα τῇ εἰς αὐτῇ, quin filii eius nomen exprimatur: alter: κυρὲς Χριστοφόρῃς τῇ ΜυσάκωνϞ in *M. M.* qui tamen cum *V.* etiam ponit τῇ ΜυσάκωνϞ solum: ut adeo iterum dubium, quem ex duobus intelligi velit.

NICEPHORUS. *Vid. supra ETHICUS*. *M. m.* τῇ δομεσίκῃ κυρὲς Νικηφόρῃς τῇ Ἡθικῇ. In *V.* alt. ποίημα τῇ Ἡθικῇ κυρὲς Νικηφόρῃς, adiungitur τῇ Τζακνοπέλῃς, quod tamen videtur referendum ad sequens κυρὲς Ἰωάννῃς. Varii quoque recensentur *NICEPHORI* a *MONTF.* l. c. p. 104. uti & *NICOLAI* *ib.*

NICOLAUS. Νικολάῃς δομεσίκῃς τῇ κλωεῇ. *M. M.* & *V.* alt. omisso etiam Νικολάῃς in *M. m.* In eod. *M. M.* τῇ Νικολάῃς τῇ Ἄσαν.

NICON monachus. ΝίκωνϞ μοναχῇς *M. M.* & *m.* Apud *MONTF.* l. c. p. 48. Νίκων aliquis occurrit an. 534.

PANARETUS. *Vid. GEORGIUS*, & *MANUEL*. Semel in *V.* τῇ Παναρέτῃς
fine

sine alio addito, & in M. m. *ἱερέῳ τῷ παναρέτῃ*, ubi videtur intelligendus MANUEL. Duos PANARETOS alios commemorat idem MONTFAUCON l. c.

PATRICUS. Occurrit semel in M. M. tantum, *δομεσίκῃ τῷ Πατρικῷ*.

PERIPHEMUS. M. m. *κυρὸς Ἰωάννης τῷ Περιφήμε*.

PIIARDIBUCE. M. M. *τῷ φαρδιβέκῃ*, & M. m. *τῷ φαρδιβέκῃ ἐκείνῃ ἢ τρατοπατὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων*.

PHERENTRE. *τῷ φερέντρῃ*, vel *φερεντρίῃ*. M. M. conf. seq.

PHRENTARIUS quasi Referendarius. *τῷ φρενταρίῃ κυρὸς δομεσίκῃ τῷ λογύνῃ*. V. alt. Est fortassis idem cum LONGINO supra posito, itemque cum præcedente *φερέντρῃ*, quod forte legendum *φερενταρίῃ*.

PRIMICERIUS. Officium ecclesiast. CODIN. c. i. Canticum aliquod in M. M. inscribitur *τῷ μεγάλῃ Ποιμνικῇ*; quis vero ille fuerit, incertum est.

PROPOLLA. In M. m. *τῷ Προπολλᾷ*.

PROTOPSALTES. De hoc vid. supra. Item IOANNES & GLYCEUS. In M. M. & V. alt. ponitur *τῷ Πρωτοψάλτῃ*, haud dubie *γλυκέῳ*.

ROMANUS. *Contaciorum* auctor: cuiusmodi ex MÆNEO 25. *Decembris* describit celebre eius auctoris *ἡ παρθένη σήμερον*. GRETSERUS ad cap. p. 130. 7. CODINI de Officiis *Constantinop.* de mensa Imperatoris, ad quam illud cantores concinere solebant cum polychronio.

SCUROPULUS. In M. m. semel duntaxat *τῷ Συχροπέλῃ*. Videtur esse idem, quem MONTF. l. c. SYROPULUM vocat.

SIGERUS. Sæpius in M. m. occurrit: *τῷ Σιγηρῷ*, nonnunquam etiam in eod. & V. *κυρὸς Ἀνδρέας τῷ Σιγηρῷ*. Vid supra ANDREAS.

STAMENITZUS. In M. m. unica vice *τῷ Σταμενίτζῃ*, sed alii legunt *Σταμενιτέρῃ*.

THEODORUS. M. m. *παρεκβολή κυρὸς Θεοδώρῃ τῷ κατὰ καλῶν*. V. *κυρὸς Θεοδώρῃ δομεσίκῃ τῷ κατεικαλῶν*. In eod. *πειθὲν παρὰ τῷ δομεσίκῃ κυρὸς Θεοδώρῃ τῷ Μανρογᾷ*. nisi hæc ultima specialem titulum constituent.

THEODULUS monachus. M. m. & Bl. *Θεοδύλῃ μοναχῷ*, vel *κυρὸς Θεοδύλῃ μοναχῷ*. Bl. *ποίημα Θεοδύλῃ μοναχῷ*. Conf. MONTF. Palæog. gr. p. 60.

THEOPHYLACTUS. M. m. Θεοφυλάκτῃ τῷ Ἀργυροπύλῳ. V. μεγαλυνάριον μεταφρασθέν παρὰ τῷ Ἀργυροπύλῳ κυρῷ Θεοφυλάκτῃ. Vid. MONTF. p. 45.

THYBÆUS. M. M. aliquoties τῷ Θυβαίῳ. Sed in M. m. bis τῷ Θηβαίῳ, quod magis probatur.

TZACNOPULUS. M. M. ποίημα τῷ Τζακνοπύλῳ κυρῷ ἰωάννῃ. sic & V. alt. fed M. m. τῷ Τζακνοπύλῳ solum, qui tamen idem est cum priore.

XENOPHON. M. m. τῷ Ξενοφῶντι.

XENUS. Vid. CORONE. Plerumque κυρῷ Ξένῳ τῷ Κορώνῃ, in O. fed nonnunquam solum κυρῷ Ξένῳ.

XERUS. τῷ Ξερῷ Occurrit semel tantum in M. m.

Atque hi sunt, quos supra laudati *Viemenses, Monacenses & San-Blasiani* posteriores codices MSS. qui an. 1768. cum monasterio *San-Blasiano* igne conflagrarunt, cum notis musicis exhibent auctores musicos *Græcorum*. Plures deprehendet, qui maiorem plurium eiusmodi codicum sibi copiam fecerit. Dum interim spem adimit Card. QUIRINUS nanciscendi tractatum *Leonis ALLATII* de melodis *Græcorum*, „Quem (inquit) „frustra *Parisiis* etiam, diligenter a se conquistum fuisse *Bollandiani* con- „tinuatores affirmant ad diem XXX. *Aprilis* p. 788. & postquam ex lite- „ris *Samuelis Hermannii* REIMERI, publici *Hamburgi* Professoris ad me „datis *Nonis Novemb.* 1738. intellexeram *Urbanum Godofridum* SIBERUM, „licet multa de edenda a se eorundem melodorum historia pollicitus „fuisset, nihil aliud tamen ad eandem edidisse, quam schediasma paucis „pagellis comprehensum, & *Lipsiæ* an. 1714. vulgatum. „ Hæc ille ad R. P. D. *Renatum* L'ANEAU, Superiorem generalem Congregationis S. MAURI an. 1743. Estque inter epistolas eiusdem a *Nic. COLETI Venetiis* an. 1756. editas vigesima quinta p. 136. cui innectit opusculum de hymnis quadragesimalibus *Græcorum*, eorumque auctoribus: qua, ut ipse fatetur, visus sibi metipso est, dum illud confecit, *Græciam* conturbasse, & librorum liturgicorum eius gentis myrothecia exhaustisse. Agit enim vero de præcipuis *Græcis* Melodis copiose in alia etiam diatriba de aliis canticis quadragesimalibus *Græcorum*, eorumque auctoribus, ubi, addit ad calcem laudatæ epistolæ, abstrusis & reconditis sensibus obvoluta nomina eorum canticorum, scilicet *Contacia, Oeci, Stichera, Similia, Hagiopolitica, Anatolica, Idiomela, Cathismata, Exapostillaria, illustranda suscepi, haud penitendo (nisi me huius negotii amor fefellit) labore.*

VII. Apud *Latinos* non fuit copia tanta, sed nec tantus abusus, sicut apud *Græcos*, a quo tempore ab ecclesia scissi variis erroribus etiam divinum officium conspurcarunt, ut apud ALLATIUM videre est in posteriore dissert. de libris ecclesiasticis *Græcorum*; ubi eos ad examen revocat. In Occidente vigilantia pastorum, imprimisque summorum pontificum, a quibus, ut vidimus, ordinati sunt libri ad officium sacrum in ecclesia pertinentes, cantus purus ac uniformis magis est conservatus. Omnia quoque, præter peculiaria cuique nationi, ac etiam singularia quibusdam ecclesiis ac locis, paucis iis, quos recensuimus, libris sunt contenta: cum apud *Græcos* in immensum excreverint, arteque humana & studio factæ compositiones fere divina cantica scripturarum suffocarint. Apud Occidentales vero minima eiusmodi portio in divino officio, præsertim sacratissimo Missæ, locum invenit profarum, aut metrorum: suntque ex priore ætate servati magna parte in officio canonico hymni, quos vocamus etiam *Ambrosianos*:

„Quia eius (AMBROSII) tempore (ut ait ISIDORUS) primum in ecclesia *Medio-lanensi* celebrari cœperunt: cuius celebritatis devotio dehinc per totius Occidentis ecclesias observatur. Carmina autem, quæcunque in laudem DEI dicuntur, hymni vocantur. Hymnus alicubi pro *Festo* ponitur. Sic in *Taphographia Principum Austriæ* lib. I. c. 1. §. 9. a BERNARDO, seu PERTWARTO, episcopo *Wirzburgensi*, LEOPOLDUS I. Marchio *Austriæ* ad hymnum S. KILIANI secum devote celebrandum invitatus legitur. Hymnos TOMASIUS in suo hymnario uno, non grandi volumine complexus est. Varios etiam edidit CASSANDER, & FABRICIUS inter poetas christianos. Passim item recenset Polycarpus LEYSERUS in historia poetarum & poematum mediæ ævi. Hos inter non pauci tribuuntur S. GREGORIO M. qui etiamnum in officio divino cantantur, diurno nocturnoque, veluti: *Primo dierum omnium. Nocte surgentes vigilemus omnes. Ecce iam noctis tenuatur umbra. Clarum decus ieiunii. Audi benigne conditor. Magno salutis gaudio. Rex Christe factor omnium. Iam Christus astra ascenderat.* Qui in *Georgii FABRICII* poetis latinis, atque in operibus S. GREGORII, quæ iussu SIXTI V. P. PETRUS *Toscanensis* edidit, leguntur; omittuntur vero in accuratiori editione novissima PP. *Benedictinorum* Congreg. S. MAURI. Vid. *Auberti MIRÆI* Scholia in ISIDORI *Hispalens.* de Script. eccles. cap. 27. Cuius ipsius ISIDORI etiam hymnus duplex in laudem S. AGATHÆ legitur in Actis Sanctorum *Febr.* Tom. I. p. 569. & BRAULIONIS *Cæsar-Augustani* episc. hymnus de S. ÆMILIANO extat in Actis Ord. S. BENED. T. I. p. 215. de quo ipse in S. ÆMILIANI Vita ad FRONYMIANUM presb. *Hymnum quoque de festivitate ipsius Sancti, ut iussisti, iam-bico senario metro compositum transmissi.* IULIANUS in append. ad librum

Apud Latinos
hymno-
di.

L. I. de eccl.
offic. c. 6.

T. II. Mo-
num. Austr.
Princip. P. I.
p. 7.

S. ILDEPHONSI de scriptoribus eccles. hymnorum huius S. Præfulis meminit. Ante eum vero nullus toto illo libro hymnis scribendis operam dedisse legitur. Inter opera IULIANI, successoris S. ILDEPHONSI, FELIX in appendice recenset *librum carminum diversorum, in quo sunt hymni*. PETRUS *Ilerdensis* episc. & SALVUS abbas *Abboldensis*, ut hos gentilibus suis iungam, in eodem genere elaborarunt. Conatus saltem laudandus in CHILPERICO, *Francorum* rege, de quo GREGORIUS *Turonensis*: „Con-
„fecit duos libros, quasi SEDULIUM imitatus, quorum versiculi debiles
„nullis pedibus subsistere possunt: in quibusdam non intelligebat: pro
„longis syllabas breves posuit, & pro brevibus longas statuebat; & alia
„opuscula, vel hymnos, sive Missas, quæ nulla ratione suscipi possunt.„
In operibus Ven BEDÆ, atque apud CASSANDRUM varii leguntur eiusdem
venerabilis presbyteri hymni, notanturque a LEYSERO in Historia poeta-
rum & poematum mediæ ævi p. 206. 207. veluti etiam p. 211. PAULI
Diaconi, cuius etiamnum canitur hymnus de S. Io. *Baptista*, & ille de S.
BENEDICTO, qui continet illustria eiusdem S. P. miracula. Composuit
& hymnum de passione S. MERCURII, & alterum in translatione corporis
Beneventum. Extat pariter hymnus MS. ecclesiæ *Beneventanæ* in festo As-
sumptionis decantari solitus, a PAULO Diacono, ut asseritur, conscriptus.
Incipit: *Qui possit amplo fame præpotens*. ALCUINI hymnus de S. VE-
DASTO sapphicus legitur apud LAMBECIUM. Hymnos sacros composuisse
PAULINUM *Aquileiensem* episc. *Walafridus* STRABO testatur. Cuius ipsius sa-
crorum hymnorum librum unum *Oxonii* in bibliotheca servari, testis est
PITSEUS: atque in Bibl. max. PP. extat hymnus de natali Domini, *Glo-
riam nato cecinere Christo*. Et de *Ageunensibus* martyribus: *Felix Gallia
fortibus trophæis*. Ibidemque T. VIII. p. 727. ac apud laudatum FABRI-
CIUM varii hymni *Drepanii* FLORI inveniuntur, quos etiam LEYSERUS re-
censet, auctoremque hunc rectius ad nonum sæculum reponit. Hymnus
THEODULPHI *Aurelianensis*, de quo alibi locuti sumus, quemque alii
RAYNARDO *Lingonensi* adscribunt, *Gloria, laus & honor tibi sit rex
Christe redemptor*, dominica palmarum ubique a pueris decantatur, ut le-
gitur in Bibl. max. PP. *Versus facti, ut a pueris in die palmarum canta-
rentur*. Rhabani MAURI hymnus *Claras laudes ac salubres, posco fratres,
dicite*, extat in Actis SS. *Iunii* die 2. p. 176. ibidemque T. II. *Martii*
p. 96. ALVARI *Cordubensis* hymnus choriambicus *Almi nunc redeunt festa
polifera*. Et in Bibl. max. PP. hymni de solemnitatem S. WIGBERTI, unus:
Wigberti dies natalis, alter: *En piis splendent revoluta votis*. HERDERI-
CI hymnos sæc. IX. in honorem SS. laudat TRITHEMIUS. ERICI mona-
chi *Altisiod.* hymnum in S. GERMANUM: *Sublime festum seculis*, edidit
BARTHIVS.

L. V. hist.
c. 45.

Bibl. Cæs. I.
II. p. 413.
De reb. eccl.
c. 25.

Pitj. de illust.
Angl. script.
p. 146.
Bibl. m. PP.
T. XVI. p.
220. 226.
Leyser. hist.
poet. mediæ
ævi p. 243.
Etc.

T. XIV. p. 28.

T. XV. pag.
59. 60.

Chron. Hiv-
saug. p. 47.

BARTHIUS. Circa hæc tempora gravis fuit controversia de clausula *Te trina Deitas* hymni, hodieque in festis MM. decantati, *Sanctorum meritis*, quem, vocum novitates continentem, incescit HINC MARUS peculiari libello *De trina Deitate*. Nec multo recentior esse potest hymnus, sub nomine S. BERNARDI vulgatus, *Ave maris stella*, quem legi in MS. *San-Gallensi*, ducentis saltem annis S. BERNARDO antiquiore. Inter monachorum S. GALLI poemata a CANISIO edita sunt etiam hymni, imprimis NOTKERI *Balbuli*, de quo alias, & paullo post de Sequentiis acturi sumus, quarum ille auctor passim habetur, aut cultor certe præcipuus. HUGOLDI *Elhonenfis* duos hymnos habes apud MABILLONIUM: de quo In append. T. III. Ant. nal. p. 641. plura alibi, a) veluti etiam de S. ODONE *Cluniacensi*, cuius hymni extant in Bibl. *Cluniac.* & max. PP. *Tom. XVII. p. 314.* de S. MAGDALENA, *Lauda mater Ecclesia.* De S. MARTINO TIRON. *Rex Christe Martini decus.* De quibus vid. hist. litter. *Franciae.* In UGHELLI *Italia sacra* extat inter T. VI. pag. 236. alia hymnus COSMÆ *Stateriensis.* FULBERTI *Carnotensis* episc. sæc. XI. hymni in natum Christum, Deum trium, atque de paschate, prostant in FABRICII poetis christianis, & CASSIANI hymnis ecclesiasticis. De S. MARTINO inter monachales Patres, apud BARTHIUM PETRUS diaconus de Adversar. I. XIX. c. 13. viris illustr. *Casinenfis* c. 16. THEODERICO, *Casinenfis* gymnasii presbytero, inter alia tribuit *hymnum in laudem beatissimi Mauri venusto stilo descriptum.* Floruit is ineunte sæc. XI. Idemque c. 19. BENEDICTO, qui est GAUFERIUS, hymnos de S. SECUNDINO, & c. 44. RAYNALDO *Casinenfi* subdiacono adscribit *hymnos in laudem sancti confessoris Christi atque pontificis Severi*: qui hymni excusi sunt in breviariis *Casinenfis* an. 1568. & 1572. Dicitur PETRO *vir valde eruditus, & versificandi scientia antiquis per omnia comparandus.* Distinguit vero ab eius hymnis, ad *Petrum* diaconum (auctorem nempe huius libri, de quo postea c. 47. refertur, quod *cantus beati Marci* composuerit, & *sanctorum Nicandri & Marciani*) ac *bibliothecarum sanctissimi Severi Casinatis episcopi in laudem versus: versus quoque de vita B. Benedicti, ac B. Mauri.* LAMBERTO monacho S. LAURENTII *Leodiensis* monast. sæc. XI. TRITHEMIUS, de scriptoribus *Germanicis*, hymnorum quoque, vario carminum genere, librum unum tribuit. PETRUS *Damiani*, ex abbate *Pomposiano* ord. S. BENED. episc. *Ostiensis* & Cardinalis, vulgavit etiam hymnum de gloria paradisi: *Ad perennem vitæ fontem mens sitivit arida*; aliosque plures, qui habentur in eius operibus. In bibliotheca *Cluniacensi*, & biblioth. max. T. XVII. PP. p. 668. partim extant hymni S. ODILONIS abbatis quatuor de S. MAIOLO, de Assumptione, & Nativitate B. MARIE V. *Adest dies letitiæ. Oritur sydlus inclytum.* ALPHANI ex monacho *Casinenfi*, archiepiscopi *Salermitani*

a) In Collectione Scriptorum eccles. de re musica.

Aët. O. S. B. *Iernitani* hymni de S. MAURO apud MABILLONIUM leguntur, & apud
sec. I. p. 301. UGHELLUM. Varia vide apud LEYSERUM. GAUFERII monachi item *Casinenfis*
Leyf. hist. hymnos & versus de S. SECUNDINO idem edidit UGHELLUS: cum qui-
poet. p. 358. bus & alia eiusdem auctoris edere promisit *Io. Bapt. MARUS*, in notis ad
etc. PETRUM diac. ex MSS. *Casinenfis*, qui idem testatur, varios hymnos
Ughell. T. ALBERICI monachi itidem *Casinenfis* servari *Florentiæ* in bibl. FF. *Mino-*
VII. Ital. *rum* cœnobii S. Crucis, veluti in S. NICOLAI, S. Crucis, Ascensionis, S.
sacr. p. 1336. APOLLINARIS, S. SCHOLASTICÆ, Assumptionis B. M. S. PETRI festivitates,
& alia. Sæculo XII. ineunte, præter sacra poemata a LEYSERO recensita,
hymno passionem ac translationem S. MAURI graphice concinuit *Republ-*
T. I. p. 253. PHUS monachus *Floriacensis*. In actis SS. *Iunii* legitur *Francisci CAME-*
NI hymnus in S. NICOLAUUM peregrinum. GREGORII *Tarracinensis* hym-
Hist. poet. nos sanctorum CASTI & CASSII recenset laudatus LEYSERUS, RADBERTI
p. 381. item magni hymnum ad Spiritum sanctum. HILDEBERTI *Cennomannensis*
hymnorum & orationum liber unus TRITHEMIO memoratus, amplius ali-
quid innuit, quam in novissima *San-Mauriana* editione prodierit. Varii
sub S. BERNARDI nomine circumferuntur hymni, recensetque LEYSERUS
p. 422. &c. De hymno falso S. BERNARDO adscripto *Ave maris stella*,
diximus paulo ante. Hymnos de contentu, & vanitate mundi, sub eius
nomine publicavit *Bern. BACCHUSIUS* in pergula spiritualis melodix, seu
libro spiritualium cantionum, impress. *Antwerpiæ* 1617. Alia vide apud
LEYSERUM p. 422. 423. PETRI *Venerabilis* hymnus de translatione S. BE-
NEDICTI: *Claræ coniubila Gallia cantibus* extat in *Io. a Bosco* p. 376. bibl.
Floriac. citanturque a LEYSERO IOANNIS monachi *Bertiniani* p. 995. REY-
NERII monachi, THOMÆ de *Cantiprato* p. 1000. *Simonis STOCKII* p. 1001.
hymni; qui auctores sæculo XIII. vixerunt. Cum officio de festo SS.
Corporis Christi hymnum etiam composuit S. THOMAS *Aquinas*. Sæc.
XIV. *Richardus LEDREDUS Anglus Londinensis*, a IOANNE XXII. renun-
ciatus episcopus *Ossoriensis* in *Hibernia*, scripsit hymnos quosdam, in Na-
tali Domini, aliisque festis in ecclesia sua decantandos, ut ex WADINGO
refert *Polycarpus* LEYSERUS in historia poetarum & poematum mediæ ævi:
qui plures etiam recenset, cum ingens sit hymnorum numerus eiusdem
ævi, quotidie ut plurimum in divino officio frequentatorum, quorum ta-
men auctores latent. Alii, etsi forte in hunc usum destinati, etiam a cla-
ris viris compositi, non passim saltem, aut diu usu publico obtinuerunt:
magna vero pars extra sacrum usum manet, e. g. S. PAULINI *Aquileien-*
sis, & aliorum, præsertim in *Galliis & Germania*, vernacula etiam lingua,
ut alibi observatum.

VIII. Hos inter celebrantur S. ADALBERTI & S. METHODII a) cantica in lingua *Sclavonica*, & in veteri *theotisca* rhythmī OTFRIDI monachi *Weissenburgensis* in *Alsatia*, qui primus eiusmodi versibus rhythmicis, ad cantandum accommodatis, scripturæ locos contexit. Edidit, ac peculiari commentario illustravit Io. Georg. ECCARDUS hymnum *Te Deum laudamus* initio sæculi noni, ut suspicatur, in *Germanicam* linguam conversum cum cæteris canticis sacris, quæ Bibliotheca *Oxonienfis* ex hereditate *LUNIANA* servat. Recenset P. TASSIN in novo diplomatico opere fragmentum hymni rhythmici & alphabetici super Cant. cantic. SIGEFREDI presbyteri *Fri-singensis*, qui LAMBECIO transcriptor tantum OTFRIDI dicitur; quod de *theotisca* poesia intelligendum est. Quod enim in alio genere hymnorum (quos *tropos* vocant, nec rhythmī quidem legibus adstrictos) affert P. TASSIN ex cod. sæc. IX. in eo ipse SIGEFREDUS auctorem se prodit; ita vero habet: „Z est gramma novissima omnibus, concludit hymnum cum binos versiculos. Ego pusillus, qui SIGFREDUS nuncupor, adfixi dulce mellatico carmine ad laudem Christi, & sanctæ ecclesiæ, *Gloria throno Omousion*. Kyrie dicamus omnes residente etherio agiepoli in archanis intimis ovantes mire cum Deo.“ De tropis tropariisque *Græcorum* passim mentio est facta, unde hoc nomen esse assumptum iam PAMELIUS notavit in Prolegom. T. II. liturg. sub titulo de tropis, qui etiam Prose appellantur a genere dicendi. In hoc genere prosarum aut rhythmorum hoc medio ævo fuit studium multorum, præsertim in elaborandis *Sequentiis*, auctore potissimum NOTKERO *Balbuli*. Præfationem, indiculumque sequentiarum supra dedimus. Extatque in bibl. cæsarea codex, ex quo editio T. I. Anecd. PEZII suppleri queat. Siquidem omnes sequentiæ NOTKERO tribuendæ censeantur, quando in MSS. eiusdem præfatio præmittitur: ut nihil de aliis eiusmodi collectionibus *Sequentiarum* dicam, qualem ex codice *San-Blasiano* recensui, de *Sequentiis* in *Missa* tractans. NOTKERI opus laudat TRITHEMIUS de Scriptor. eccl. c. 279. *Legi volumen, quod Sequentiarium prænotavit*, subditque: *Huius doctissimi viri Sequentiarium NICOLAUS papa I approbavit, & ad Missas decantari præcepit*. De quo ECKEHARDUS in eius vita c. 33. *Pater sanctus pauca scripsit, præter Sequentias, & alia modica*. ECKEHARDUS etiam ipse composuit *Sequentiam* de S. DESIDERIO: *Summis conatibus, & Sequentiam Diei*, ut GOLDASTUS notat.

a) Canticum S. ADALBERTI supra attigimus. S. METHODIUS, archiepiscopus *Pannonienfis* ecclesiæ cum S. CYRILLO fratre apostolus *Sclavorum*, sive *Moravorum*, *Bulgarorum*que sac.

X. multas cantilenas in linguam *Sclavonicam* traduxit, & religionem christianam propagavit, etiam *Bohemie* duce, converso ad fidem.

notat. Eiusdem anachronismum circa hunc NOTKERUM iam notavit I. BASNAGIUS T. II. P. III. CANIS. p. 88. dum memorat, NOTKERUM Sequentiam illam a se compositam, *Sancti Spiritus adsit nobis gratia*, CAROLO M. misisse, qui in gratiarum actionem hymnum: *Veni Creator Spiritus*, ipsius ore dictatum, retribuerit; cum tamen circa finem sæc. IX. floruerit NOTKERUS, quo adolescente iam obierit CAROLUS. Sequentiæ si non ortum, lustrum tamen suum a NOTKERO acceperunt, quem cum aliis ECKEHARDUS *iunior* laudat c. i. de casibus monasterii *San-Gallensis*: „HART-
 „MANNUS (inquit) consilio magnus, ille quidem, qui *Humili prece me-*
 „*lodiam* fecit; NOTKERUS, qui Sequentias; RATPERTUS, qui *Ardua spes*
 „*mundi*; TUTILO, qui *Hodie cantandus est*, & pleraque alia dictaverant.“

T. XXVII. Nonnulli hymni sunt editi a CANISIO, & in supplemento bibliothecæ Pa-
 p. 508. 513. trum *Lugdunensis*, & apud GOLDASTUM, tum NOTKERI utriusque, *Balbuli*
 Ant. Alem. & *Medici*, REMBERTI, HARMOTI, cum aliorum monachorum *S. Galli*,
 T. I. p. 55. quos tantum feligere voluit Iodocus MEZLERUS, *minimam hanc, & veluti*
extremam partem, hymnos videlicet sacros, ex innumeris, quæ antiqui pa-
tres S. GALLI monachi sapienter dixerunt, & suaviter decantaverunt, ut
in præfatione loquitur, subditque: Mirabitur vero, aliquos saltem ex illis
in atate tam barbara tam bene luisse, & tam latine: & ubique meminerit
lector, cum omnia ista ad cultum divinum fuerint a PP. dictata, magis spe-
ctari res, quam verba, tantum musicam, quantum prosodiam. Inde po-
 tissimum dignosci queunt veteres sanctorum patrum ab illis, qui ex me-
 dio hoc ævo hucusque in officio divino sunt conservati hymni, quod me-
 tri legibus soluti decurrant, paucis exceptis iambicis aut sapphicis. Sequen-
 tiæ vero ex constanti usu etiam nomen prosarum obtinuerunt, tantum ut
 syllabarum parilitas repetendo cantui esset idonea, uti hirmi, de quibus
 diximus, apud *Græcos*. In cod. *Vindob theol.* 58. sæc. XI. vel XII. GO-
 DESCALCI cuiusdam monachi, non utique famosi illius *Ornbacensis*, ser-
 mones duo apologetici habentur adversus anonymum, nonnulla repre-
 hendentem in duabus sequentiis de B. V. MARIA ab se compositis. In
 priori hunc locum defendit, & interpretatur: *Unius tria sunt facta Tri-*
nitatis opera in carne a se sumta, angelus ne cadat &c. declarans, quemad-
 modum salva religione & pietate dici possit de Christo, eum *per carnem*
& crucem suam fecisse, angelus ne caderet. Meminit in priore hoc ser-
 mone magistri sui HEINRICI. „In hoc responsorio, quod fecit, videli-
 „cet *Omnis lapis pretiosus*, reprehendit ideo, quia dixit idem HEINRI-
 „CUS, *omnis lapis pretiosus operimentum Dei.* Quod reprehensor eius
 „dixit contrarium dictis S. GREGORII &c.“ In altero defendit, quod
 posuerat de B.^{ma} V. „Hanc nec corrumpi, nec putredine solvi optat Ti-
 „bi

„*bi plebs fidelis Domini &c.*“ Vitio dederat adversarius, quod dixisset optando, quod debuerat dicere affirmando, eorum iudicio videlicet, quod in ea, id est, Domina nostra MARIA iam completa sit resurrectio, ut sit corpore & anima in celo. Tuetur itaque ibi, B. V. M. non solum nondum surrexisse, sed etiam in conceptione originalis peccati labem contraxisse. Eiusmodi sphalmata, atque etiam compositionis inconcinnitas, ineptiæque, causam dederunt antiquandi maximum sequentiarum, prosarum, antiphonarum, responsoriorum &c. numerum, ut hoc obiter notem. Demum quæ prope finem habet secundi sermonis idem GODESCALCUS, non de suis solum, sed etiam HERMANNI Contracti, & NOTKERI eiusmodi compositionibus, operæ pretium est adscribere. a) Sequentia *Veni sancte Spiritus* etiam tribuitur HERMANNO Contracto, ab aliis INNOCENTIO III. Nec ullius ex illis sequentiis, quæ hodie decantantur, certus habetur auctor. Iohannes RICCHE apud WADINGUM & LEYSERUM p. 1004. S. BONAVENTURÆ tribuit sequentiam, *Lauda Sion Salvatorem*, quæ in festo Corporis Christi canitur, redoletque & stilum, & facilitatem rhythmorum BONAVENTURÆ, quorum suavi concentu erat felicissimus; ab aliis S. THOMÆ Aquinati tribuitur cum reliquo officio. Quid? si totam Missam ille composuerit, & S. THOMAS officium, ex sententia auctorum citatorum? Sequentia *Dies iræ*, quæ hodieque canitur de mortuis, sæc. XIII. ineunte creditur composita a THOMA Celano Ord. S. FRANC. Minorum. Eiusdem ordinis erat IACOPONUS, qui sæc. XIV. profani *Stabat mater dolorosa* elaboravit. Eius generis est rhythmus *Omni die dic Mariæ*, vulgo S. CASIMIRO adscriptus: PEZIUS CONRADO Gemnicensi vindi-
 cat (BUCELINO in annal. Bened. & in menologio B. ENGELBERTUM abb. Admontensem auctorem faciente) rem tamen, velut operosioris disquisitionis, bibliothecæ Benedicte servat. Citavimus in *Taphographiæ Austriae* P. I. Lib. III. c. IX. §. X. singularem dissertationem P. LEOPOLDI WYDEMANN Carthusiani Gemnicensis ineditam, qua ostendit, probabilius hym-

T. I. Anecd.
p. XIV. &
LXVIII.

T. IV. Mo-
num. Do-
mus Austr.
P. I. p. 222.

NUM

a) „Si dominus HERIMANNUS Contractus, cuius nomini quasdam Sequentias, quas per me dedit Dominus, sicut Celi enarrant de apostolis, & illam de S. MARIA Magdalena *Laus tibi Christe* quidam attitulant, in hac tela dictando, & docendo, & modulando fuerat operatus; si dominus NOTKERUS monachus suas Sequentias induxit in huius telæ ornatum, cur & ego peccator, tamen monachus & catholicus, non inducerem in hanc telam, quod dedit Dominus: *Electum Christi vas*. Dominus HERIMANNUS de sancta cruce Sequentiam *Gratus bonus hier-*

archia dicitur composuisse. Ego vas abiectum, utinam eligendum, de S. Cruce illud *All. Dulce lignum*, Sequentiam *A Solis ortu & occasu* docente Domino composui. Dominus NOTKERUS de apostolis *Clare Sanctorum senatus apostolorum* composuit. Ego de apostolis Celi enarrant idiota composui. Ille de assumptione sanctæ MARIÆ *Congaudent angelorum* fecit. Ego puerillus de eadem festivitate hanc Sequentiam, quam nunc inter manus habemus *Exulta exaltata* composui in gratiam sancti Spiritus. Legat utraque, cui placet, & iuste iudicet &c. „

num illum CONRADO de *Heimburga* Priori olim eiusdem cœnobii, qui præter *matutinale Beatae Virginis*, iussu CAROLI IV. Imp. S. CASIMIRI avi, contextum, ultra sexaginta eius modi hymnos alios concinnavit, adscribendum esse. Vid. *Iac. HOMEY* supplem. Patr. p. 151.

Officii &
cantus ec-
clesiastici
auctores.

pag. 238.

IX. Plerumque cum orationis contextu etiam cantus melodia simul ab auctoribus componi solebat, quod triviale opus haud fuit hoc ævo, quo tantum pretium musicae est statutum, ut inter primas liberales artes disceretur, nec facile doctoris munus sustineret musices ignarus, magnoque studio cantus plani modulationes conficerentur. Eodem tempore, quo S. GREGORIUS *Romanum*, celebres viri *Hispanicum* officium & cantum ecclesiasticum excoluerunt. Qui ritum *Romanum* sunt secuti, multa prodiderunt, *Romanæ* censuræ haud probata. Tenacius puris suis fontibus adhæserunt *Ambrosiani* in suo officio, atque etiam ritus *Hispanici* cultores, a tempore saltem conc. IV. *Toletani* sub S. ISIDORO, qui, teste ELIPANDO *Toletano* in epistola ad ALBINUM, cum Patribus *Toletanis* eodem tempore, quo S. GREGORIUS *Romanum*, officium *Hispanicum* ordinavit, auctor etiam benedictionis cerei paschalis eius ritus. Qua in re ipse fratrem suum S. LEANDRUM laudat c. 41. de script. eccl. in ecclesiasticis officiis non parvo studio laborasse, & in sacrificii laudibus atque psalmis multa dulcissime composuisse. Hos in bibliotheca *Hispanica* celebrat *Nicolaus ANTONIUS*, primumque laudat CONANTIUM *Palatinum* episc. qui ab an. 609. aut 610. usque 639. aut sequentem, sedem illam occupavit, de quo IULIANUS testatur in append. ad librum S. ILDEPHONSI de *Script. eccl.* partem tertiam *Missarum* esse voluisse *hymnorum & sermonum*. Idem a S. ILDEPHONSO dicitur *ecclesiasticorum officiorum ordinibus intentus, & providus*. Nam melodias sonis multas noviter edidit. Addit ANTONIUS: *Formavit ergo ad ecclesiastica officia sive hymnos, sive alia metrica, aut prosaica, musicisque adaptavit modulis, ut in ecclesia canerentur: utramque enim & poeticam & musicam artem videtur ILDEPHONSUS ei tribuere, ut & IOANNI Caesar-Augustano, qui eodem teste in ecclesiasticis officiis quædam eleganter & sono, & oratione composuit*. Floruit IOANNES iste sub SISEBUTO & SUINTHILANO eius successore circa an. 621. Ex laudato S. ILDEPHONSO ab eodem celebratur EUGENIUS iunior, qui studiorum bonorum vim prosequens, cantus pessimis usibus vitiatos melodia cognitione correxit. Libellus, quem confutant Patres *Francofordienses* apud ALCUINUM, EUGENIUM, HILDEPHONSUM, & IULIANUM exprimit. Inter opera IULIANI ponit FELIX in append. *librum Missarum de toto circulo anni in quatuor partes divisum, in quibus aliquas vetustatis incuria vitiatas*

vitiatas & semiplenas emendavit, atque complevit, aliquas vero ex toto composuit. Taceo librum orationum de festivitibus. PETRUS Ilerdensis episcopus, & SALVUS abbas Abboldensis eidem rei navarunt operam: cuius oratio, ut in eius vita apud Garsiam LOAYSA legitur, nempe in hymnis, orationibus, versibus, ac Missis, quas illustri ipse sermone composuit, plurimam cordis compunctionem & magnam suaviloquentiam legentibus, audientibusque tribuit. Obiit an. 962. Quodsi vero non omnes in cantu etiam componendo elaborarunt, id certe de S. ILDEPHONSO constat: de quo imprimis celebratur ex IULIANO, apud Nic. ANTONIUM, & Bollandistas, in honorem B. M. V. Missa notis ad cantum ab eodem instructa, mirificusque dilaudatur cantus duarum Missarum in honorem SS. COSMÆ & DAMIANI, eodem auctore S. ILDEPHONSO. a) Ineunte sæculo octavo S. ADELMUS, celebris in Anglia episcopus, compositione cantuum ecclesiasticorum clarus fuit, ut apud MABILLONIUM legitur. Hoc etiam memorabile, sanctum virum super pontem, qui rura & urbem continuat, abeuntibus se opposuisse obicem, quasi artem cantandi professum, eoque plusquam semel facto, plebis favorem & concursum emeritum. Refertur postea

T. 6. Im. p.
26. Act. O.
S. B. T. II.
p. 496. Boll.
ad diem 23.
Ian.
a
Sæc. IV. Be-
nedict. P. I.
p. 226.

a) „Solemne erat (inquit Nicolaus ANTONIUS Bibl. Hisp. T. I. L. V. c. 6. &c. 290.) tunc temporis Missa confici pro aliquo festo Christi Domini, MARIA Deipara, aut Sanctorum. Meminit quidem duarum CIXILA: ubi statim in officio abbatís clarens duas Missas in laudem ipsorum dominorum (SS. COSMÆ & DAMIANI) quas in festivitate ipsorum psallerent, miro modulationis modo perfecit, quas Missas infra annotatas habemus. Iterum alterius paulo post meminit Missæ de sancta LEOCADIA. Ipse vero manibus, inquit, statim complexans & constringens, talia fertur deprimere vota vociferans cum omni populo & clamans Deo gratias. Vivit Domina mea per vitam ILDEPHONSI. Et idipsum repetens clerus vehementer psallebat alleluia, & canticum, quod ipse dominus Ildephonsus nuper fecerat: Speciosa facta es. Alleluia. Et odor tuus, ut balsamum non mistum: & alia, quæ in ipsa Missa suprà adnotata in laude eius deprempserat. Unde videmus, non verba esse LEOCADIAE martyris ea, quæ vulgo ci tribuuntur; Vivit Domina mea per vitam Ildephonsi; sed populi acclamantis eidem martyri, e tumultu veluti resurgenti. Idem CIXILA, paulo post, cuiusdam Missæ de MARIA Virgine, sive de eius Annuntiatione meminit. „Adiungitur notitia MS. ecclesiæ Toletanæ Plut.

XXX. vigesimo nono Breviarii Mozarabis partem continentis. In pagina autem eius nona, moderno charactere, hæc habentur, partim latino, partim vulgari Hispaniæ sermone: „Hic liber continet sequentia 3. 4. 5. 6. 7. Missæ de B. V. M. officium Annuntiationis mense Decembri &c. &c. Sequitur ad hæc latina hæc nota Ioannis Baptiste PEREZII, olim bibliothecarii, viri doctissimi ac diligentissimi, quod ex eius subscriptione manifestum redditur: Hic liber in magno pretio habendus: nam septem Missas de B. MARIA credo esse compositas a D. ILDEPHONSO primum ex stilo, deinde, quia CIXILA archiep. Toletanus in vita D. ILDEPHONSI ait, illum edidisse septem Missas de B. MARIA. Vocant autem Mozarabes Missas non totum officium, sed quadam quasi præambula, sive adhortationes, ad celebrandum tale officium. Vid. BONA lib. I. c. 2. Scriptum reliquit Franciscus PORTOCARERO S. I. in lib. Hisp. de B. V. descensu in ecclesiam Toletanam c. 12. Scilicet visam fuisse Wormatiæ a THOMA de Torralba eiusd. Societ. in quodam missali Gothico Iuliani PETRI manu descriptam Missam quandam compositam ab ISIDORO Hispanensi, & modulatam cantu per dominum ILDEPHONSUM præfulem. Sed hæc explodit cum aliis Nicol. ANTONIUS l. c.

ea p. 728. ex ipsiusmet epistola ad HEDDAM antecessorem suum, quibus studiis addictus fuerit, inter alia *centena scilicet metrorum genera pedestri regula discernere, & musicæ cantilenæ modulamina recto syllabarum tramite lustrare. Cuius rei studiosis lectoribus tanto inextricabilior obscuritas prætenditur, quanto rarior doctorum numerositas reperitur. Sed & de his prolixo ambitu verborum disputare, epistolaris angustia minime sinuit. Quomodo videlicet ipsius metricæ artis clandestina instrumenta litteris, syllabis, pedibus poeticis, figuris, versibus, tonis, temporibusque conglomantur.* Ex cod. *San-Gallensi* specimen typis æneis expressum libri eius de virginitate, cum superpositis notis musicis dedimus Tom. I. In

L. I. c. IV. p. 202. vita S. GUILIELMI *Divion.* cap. 13. id generatim dicitur, *Psalmodum concentum distinguens, dulcissimo decoravit melodimate.* Quæ, aliæque eiusmodi phrasæ ipsius melodix compositionem indicant, simul fieri plerumque solitam a peritis auctoribus, cum verborum compositione. Exempli causa, dum S. ODO *ex archicantore monachus & primus abbas Cluniacensis in componendis in honore Sanctorum cantibus elegans ingenium habuisse, SIGEBERTO teste, refertur, & mox sequenti cap. „STEPHANUS ex clerico Metensi episcopus Leodiensis vitam & passionem S. LAMBERTI scriptam incultius a GODESCALCO clerico, scripsit urbanus ad HERMANNUM Colonix archiepiscopum, & cantum nocturnum in honorem eiusdem martyris. Canticum etiam de Sancta Trinitate, & cantum de „inventione STEPHANI protomartyris authentico & dulci modulamine composuit. Scripsit etiam ad ROBERTUM Metensem episcopum capitularem „librum, in quo capitula, responsoria, versus, collectas, per singulas noctis & diei horas per integrum annum distincte composuit.“* Tribuuntur etiam nonnulla hoc in genere summis principibus. Minus quidem probabiliter CAROLUS M. ab aliis CAROLUS *Crassius*, auctor venditatur hymni *Veni Creator Spiritus* cum cantu; CAROLUS *Calvus* officium sancti fudarii composuisse fertur. De ROBERTO rege assertiora habentur, utpote quem GASQUINUS testatur *antiphona nempe, sacraque responsa edidisse, universæ ecclesiæ probata, receptaque.* Eiusmodi feruntur ad eum pertinere, adhuc hodie usitatæ alicubi, quædam sacræ cantiones: *Sancti Spiritus adsit nobis gratia. O Iuda & Ierusalem. O constantia martyrum. Cornelius centurio.* Sed priorem illam esse NOTKERI *Balbuli*, colligitur ex ECKEHARDO apud GOLDASTUM, & BOLLANDUM, ubi de ea agit, sub eius nomine *Romæ* ad Missam cantata, tempore INNOCENTII III. De eo rege multa habet TRITHEMIUS ad an. 995. a) Opera pretium est, hic exscri-

a) „Quoties choro cum clericis interesse potuit, horas cum illis canonicas devotissime cantavit.

Quodsi causis regni urgentibus ad clericorum non venisset consortium, apud se nihilominus

exscribere, quas auctores hist. lit. *Francia* recensent eius generis lucubrationes, præter hymnum *Chorus novæ Ierusalem* a). Præter NOTKERUM, de quo passim sumus locuti, complures in monasterio S. Galli, sæc. IX. imprimis, celebrantur. Inter quos WEREMBERTUS, RHABANI Mauri disci-

T. VII. p.
329. &c.
a

•um presbytero capellano horarum Domino reddidit impensum. Cantus, responsoria, sequentias, & antiphonas ad honorem Dei, & laudem Sanctorum plures composuit, & congrua dulcique melodia regulavit. Inter prosas vero non ultima censetur illa de S. Spiritu, quam in die S. Pentecostes ad sacrificium Missarum canimus, scilicet: *Veni Sancte Spiritus, & emitte calitus lucis tue radium*. Multa denique & alia composuit, quæ ad notitiam nostræ lectionis minime pervenerunt. Hic summo pontifice GERBERTO, quondam præceptore suo, Missam in festivitate sancti PETRI apostolorum principis Romæ similiter cantante, accedens ad altare sub offertorio, responsorium illud: *Cornelius centurio &c. in honorem S. PETRI* a se compositum, super aram summa cum devotione obtulit, & reverenter inclinans retrocessit. Aperientes schedulam altaris ministri, devotionem simul & ingenium regis plurimum admirantes collaudabant. Subdit porro de script. eccl. c. 304. Hinc papa decrevit ob memoriam sanctissimi regis, rogantibus clericeis, ut hoc responsorium in honorem S. PETRI deinceps cantaretur. Adscribit ei præterea *De nativitate Domini* Indam & Ierusalem Et illud *alleluia: Eripe me de inimicis*. a) „ROBERT composa aussi quelques Séquences, qui ont été autrefois chantées à la Messe dans certaines eglises. Telle est celle de l'ascension du Sauveur, qui commence ainsi: *Rex omnipotens die hodierna*, & que l'on trouve dans le recueil de CLICHTOVE avec l'explication qu'en donne cet Editeur. Telle est encore celle de la Pentecoste, qui commence par ces mots: *Sancti Spiritus adsit nobis gratia*. M. BAILLET l'attribue à NOTKER le BEQUE; mais Guillaume de MALMESBURI, CLICHTOVE, qui l'a imprimée & commentée & divers autres écrivains la regardent comme une production du Roi ROBERT. C'est peut-être pour l'avoir confondue avec l'autre célèbre séquence de la Pentecoste *Veni Sancte Spiritus, & emitte*, que DURANTI, TRITHÈME, le Cardinal BONA, M. ARCHON & quelques autres auteurs ont voulu faire honneur de celle-ci au même prince. Mais on la croit communément du Pape INNOCENT III. Les repons, & les antiennes

dont le pieux Roi enrichit les offices de l'église sont en grand nombre: un de plus célèbres est celui, qu'on chante encore aujourd'hui dans plusieurs eglises la veille de Noël: *Iudea & Ierusalem nolite timere*. Il y en a trois sur la Nativité de la sainte Vierge, que FAUVY a fait entrer dans son Histoire de Navarre, & CLICHTOVE dans son *Elucidarium*. Chacun de ces repons est compris en trois vers hexamètres. Le premier commence par ces paroles, *Solem iustitiæ*; le second par ces autres: *Stirps Jesse*; & le troisième par celles-ci: *Ad nutum Domini*. . . un autre reponse fameux entre ceux que composa notre religieux prince, est celui, qui commence par ces mots: *Cornelius centurio* pour la fête de S. PIERRE. On dit, que ROBERT se trouvant à Rome, le presenta lui même à l'autel du prince des Apôtres, & qu'il y fut fort goûté & applaudi. Il en fit plusieurs autres à l'honneur des SS. Martyrs dont l'un commence ainsi: *Concede nobis Domine, quesumus*. Mais le plus célèbre de tous est celui-ci *O constantia Martyrum* qu'on chante encore à S. Denys en France, & qui se trouve dans quelques processions au commun des Martyrs, quoique fait en particulier pour S. DENYS & ses compagnons. Diverses Historiens prétendent, que ROBERT, le commença de la sorte, pour faire cesser les importunités de la Reine CONSTANCE, qui le pressoit, de faire quelque chant à sa louange. ROBERT en fit un sur S. MARTIN: *O quam admirabilis*: on lui attribue encore les repons ou antiennes: *Eripe me de inimicis meis Deus. Pro fidei meritis*. Et: *Cunctipotens genitor*. A toutes ces pièces particulières notre zélé prince en joignit, dit on, plusieurs autres, qui avoient leur mérite, *Alia mult pulchra*. Mais on ne nous les fait point connoître en détail; & quoiqu'on en relève la beauté, il y faut cependant moins chercher la délicatesse des pensées, le choix, la noblesse & l'arrangement des expressions, que les sentiments de piété. Peut-être que les airs sur lesquels l'auteur, qui étoit habile dans le chant ecclésiastique, les avoit notées, leur donnoient des beautés, qu'on ne trouve pas dans le texte.

discipulus, a TRITHEMIO notatur, quod inter alia ingenii monumenta cantus etiam, ac hymnos in honorem Domini nostri IESU Christi, & Sanctorum, varios composuerit. Idem in eodem catalogo virorum illustrium Germaniæ, inter HARTHMUNDI, seu HARTHMUTHI, monachi S. Galli opera, sermones quoque, cantus & hymnos recenset. ECKEHARDUS iunior in Vita NOTKERI Balbuli c. 3. de WALTRAMNO monacho S. Galli

L.I. c. 25. de
vir. illust.
monast. S.
Galli.
De castibus
monast. S.
Galli. c. 9.

(cui MEZLERUS tribuit sequentiam in solemnitate diei S. GALLI) dicit: Cuius etiam melodiæ, quis fuerit, non celant. Et alibi ECKEHARDO seniori tribuit sequentias: Prompta mente canamus summum præconem Christi, qui benedici cupitis a Solis occasu. De S. AFRA antiphonas, ut reliquias eius mereretur, LUITOLDO episcopo Augustano & sequentiam dictavit, & hymnum: O martyr æterni Patris, antiphonam Ambulans IESUS, adoremus... gloriosissimum. ECKEHARDUS iunior, senioris ex sorore nepos, edidit sequentiam de S. DESIDERIO: Summis conatibus, & aliam Diei.

Ibid. apud
Foz. Anecd.
T. I. P. III.
c. 23.

Qua de re etiam SIGEBERTUS. RAPERTUS senior, recensente MEZLERO „edidit litaniam carminice: Ardua spes mundi &c. quam NICOLAUS P. tertius approbavit, & nostri Patres solemniter in Rogationum diebus, nec „sine affectu, decantare consueverunt. Fecit etiam versus ad processiones, quorum aliquos vidi in bibliotheca. Item & hymnos de S. GALLO Annue sancte. De S. OTHMARO: Festum sacratum. Laudes omnipotens ferimus. Versus præterea ad suscipiendos reges, & alia. Subiungit proxime TUTILONEM, de quo annales San-Gallenses: TUTILO bonus erat, & utilis homo, musicus, serio & ioco festivus. MEZLERUS c. 24. Cum egregie, ait, esset doctus, edidit non pauca ingenii sui, & pietatis monumenta: ex quibus tropi & melodiæ plures, quarum etiam in sacris usus. „Cuius & universa dictata singularis, ait ECKEHARDUS (apud quem in Vita NOTKERI Balbuli imprimis laudatur) & agnoscibilis „melodiæ sunt, quia per rotam (textus habet Rhotham) qua potentior „ipse erat, neumata inventa dulciora sunt, ut apparet in: Hodie cantandus. Et: Omnium virtutum gemmis. Quos quidem tropos CAROLO „Crasso ad offerendam, quam rex ipse fecerat, TUTILO obtulit canendos. „Rex vero etiam: Viri Galilæi cum dictasset, TUTILONI, ut versus adderet, iniunxit; puta: Dominus IESUS cum esset &c. Omnipotens genitor, fons & origo &c. cum sequentibus &c. Hos enim solos libuit „afferre, ut si musicus sis, quam dispar eius, & aliorum melodia sit, „videas.“ Ita fere ECKEHARDUS. TRITHEMIUS de FRANCONI episcopo Leodiensi, ab anno 856. usque 903. testatur: Cantus denique multis, antiphonas, & responsoria in honorem Sanctorum dulci & regulari melodia composuisse dicitur. Sed hæc auctores hist. litter. Franc. rectius eius successor

De viris illust. Germ.
p. 128.

T. VI. p. 86.

cessori STEPHANO adscribunt. FOLCUINUS & SIGEBERTUS (qui idem de se ipso scribit: *arte musica antiphonas & responsoria de SS. Macario & Guiberto mellificavi*) celebri illi sæculo IX. ac ineunte X. *Leodiensi* episcopo STEPHANO breviarium quoddam tribuunt lectionum, capitulorum, responsoriorum, versuum, & orationum pro nocturnis & diurnis horis festorum per anni circulum: quod hodie desideratur. Ex eodem SIGEBERTO discimus, ea modulis seu notis musicis fuisse instructa a STEPHANO, qui teste eodem in chron. an. 903. cantum nocturnum de S. LAMBERTO M. (cuius quoque vitam & passionem descripsit) item de SS. Trinitate, inventionem STEPHANI protomartyris, dulci & regulari modulatione composuit, & suo tempore in ecclesia cani instituit. Officium illud de SS. Trinitate tempore TRITHEMII ab ecclesia in officio divino canebatur, desumptum potissimum ex confessionibus ALCUINI de SS. Trinitate. Officium, inquit de Script. Germ. *quod de S. Trinitate in octavis Pentecostes annue cantamus, ex volumine ALBINI STEPHANUS iste composuit, & dulci melodia regulavit. Sed & de S. Cruce, & S. LAMBERTO M. aliisque multis cantum pulchra venustate ordinavit.* ALCUINO quidem attribuuntur, præter Missas votivas per hebdomadam, adhuc hodie celebratas, officia nonnulla Sanctorum, inter alia S. STEPHANI, teste DURANDO, historia, an etiam cantus? ANGELRAMUS circa ea tempora abbas S. RICHARDI, sup-^{L. VII. c. 42.} per officium S. VALERII & WULFRANI modulos fertur fecisse. HUGBALDI, celeberrimi musici ac scholarchæ *cantus multorum Sanctorum dulci, & regulari melodia compositos*, memorat SIGEBERTUS ad an. 879. Is Remis a monachis S. THEODORICI rogatus, quod apud MABILLONIUM videre est,^{L. 43. annal. n. 32.} *ut hymnos de S. THEODORICO abbate, & cantum in eius officio (nam & musicus & poeta erat) componeret, quod ille executus est eo pacto, ut illi memoriam ipsius, cum viventis, tum defuncti, in divinis officiis agerent.* Superest etiamnum pars eius officii, singularem pietatem spirans. Meminit TRITHEMIUS HUGBALDI in chron. *Hirsang.* ad an. 858. atque nominatim in S. DAVID regem id genus monumenti recenset; MOLANUS vero in honorem S. CILINIÆ, quod confirmari potest ex *Bolland.* ut & vitam eiusdem Sanctæ cum versibus reddiderit, atque officium eius festi composuerit. Aliquando etiam auctor habebatur officii de SS. Trinitate, cuius paullo ante meminimus in S. STEPHANO *Leodiensi*, cui officium istud attribuendum esse, nunc constat ex testamento RICHERII successoris. De^{Andr. bibl. Belg. p. 395. Ad XVI. Jun. p. 34. n. 2. Mart. Coll. Ampl. T. IV. p. 858.} HUGBALDO plura dicemus suo loco. HEDERICUM, eius monasterii monachum, laudat TRITHEMIUS ad an. 894. *Qui, ut MENFRIDUS est testis, multa & varia conscripsit opuscula, præcipue de musica, & varios in honorem Sanctorum cantus ordinavit.* In hoc genere imprimis laudatur S. Odo

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. II. P. II. E Clu-

Cluniacensis, qui, ut iam ex SIGEBERTO notavimus, c. 14. de script. eccl. maxime in componendis Sanctorum cantibus elegans ingenium habuit: & TRITHEMIO teste, laudes S. MARTINI, *hymnos etiam, & varios cantus in honore Sanctorum, dulci & regulari melodia* composuit. IOANNES in eius vita occasionem enarrat, qua precibus tandem victus officium S. MARTINI composuerit a). Qui idem eius artificium in cantu ad verba singula & sensum apposite componendo mirifice dilaudat: notatque inter hymnos unum, eundemque, quem chronicon *Turonense*, monachi S. IULIANI. Alium edidit MABILLONIUS in annalibus, in quo Odo se ipsum nominat. Arn. WION, & MURATORIUS hymnum eius de Sacramento corporis & sanguinis Domini referunt. Alius, teste POSSEVINO, de S. MAGDALENA diu in Ecclesia Romana in usu fuit. Cum aliis eius operibus habentur in collectione D. MARIER & DUCHESNE. Hymni eius & antiphonæ in honorem S. MARTINI servantur in diversis bibliothecis *Cluniacensium* monachorum, testante LEBEUFIO. Iuvat etiam audire auctores hist. litter. Franc. b) Teste Valerio ANDREA etiam ADELBOLDUS episcopus

T. III. p. 712.
Lignum vite
T. I. p. 295.
Mwat. T.
III. Anecd.
Possevin. T.
II. Apparut.
p. 504.

b

a) „Denique venientes ad eum, quasi uno ore dicentes deprecabantur. Diu est, quod tuum adventum præstolamur Pater, quatenus nos a tanto labore sublevares. Nunc vero, quia præsto es, alias nobis antiphonas de vita beati MARTINI tui domini, precamur, institue, quarum prolixitas digne a nobis harum brevissimarum fastidium tollat. Ille vero cœpit dicere, non solum has se non posse facere, verum etiam discendi tempus sibi ætas omne denegaret, si a quovis factæ fuissent. Cœpitque inter hæc earum brevitate laudare, & earum, quas petebant, prolixitatem in nauseam habere. At illi e contra inferebant, si aliter faceret, MARTINUM offenderet; addentes, quod talis excusatio palliatam superbiam significaret. His verbis, precibusque mixtis, Pater noster ODO convictus, mox super tanti officium laboris cum omni annisu incubuit. Tres vero hymnos in eiusdem laude composuit, e quibus unius tantum exemplar inferere huic operi adiudicavi. *Rex Christe, Martini decus, hic laus tua, tu illius.* & cætera. Similiter duodecim antiphonas, ternas per singulas habentes differentias. Quarum verba & vocum consonantias adeo sibi concordant, ut nihil in sensu plus minusve, nihil in symphonix modulationibus reperiri posse dulcius videatur.“ Retinentur hæcenus Beneventi.

b) „Il ne paroît point, qu'il nous reste de cet office, que l'auteur avoit noté, que douze antiennes & des hymnes dont on parlera, dans la suite. Les antiennes sont imprimées dans la bibliothèque de Cluni, & dans celle des Peres, a la suite des autres écrits de notre S. Abbé. NALGOD & S. UDALRIC, qui écrivoient au XII. siècle, témoignent, qu'elles étoient encore alors très célèbres, & qu'on chantoit dans presque toutes les églises. A Cluni sur tout on les employoit a l'office de matines, & aux autres heures canonicales. On en a retenu quelques traits, & meme quelques unes en entier dans certaines Breviaires encore en usage de nos iours. Dom MABILLON suppose, que S. ODON les composa des qu'il étoit chanoine de S. Martin. Mais le premier historien du pieux Abbé, qui rapporte, a quelle occasion elles furent faites, dit, qu'il n'y avoit quères plus de six ans, que S. ODON y avoit mis la main, lorsqu'il écrivoit sa vie. On n'y decouvre rien au reste, qui puisse justifier le cas, qu'on en a fait dans les siècles précédentes. Il ya quelques traits de la vie de S. MARTIN accompagnés de faillies de piété, puis c'est tout. Peut-être, que le ton sur lequel ces antiennes étoient notées, & qu'on n'a pas eu soin d'imprimer avec le texte leur donnoient un nouveau prix.“

scopus *Traiectensis* cantum nocturnalem scripsit. Ante eum sæc. X. ALBERTUS monachus *Lobiensis*, abbas postea *Gemblacensis*, teste TRITHEMIO, *cantus in honorem Sanctorum*: Eodem sæc. ABBO, *Floriacensis* abbas, officium S. STEPHANI protomartyris: LETALDUS *Miciacensis* monachus, & GUIDO *Altisiodorensis* in honorem S. IULIANI episcopi *Mamatensis* scripserunt. TRITHEMIUS ad an. 900. de RATBODO *Traiectensi* his suppari: *officium quoque de translatione S. MARTINI dulci modulatione composuit: & varios cantus in honorem Sanctorum*. Idem TRITHEMIUS ad an. 931. MARQUARDUM monachum & scholasticum S. WILIBORDI *Epternacensis* monast. laudat, qui hymnos quoque, profas, & varios in laudem Sanctorum cantus & melodias composuit. In chronico *Hirsaug.* vidisse se testatur eius de musica librum unum. In chron. *Salisburg.* apud Hieron. PEZIUM, notatur ad an. 938. REINOLDUS *Eistetensis* episcopus musicus, qui S. NICOLAI *historiam* edidit. TRITHEMIUS ad an. 980. memorat REMIGIUM *Mediolacensem*, primo scholasticum, tum abbatem, qui iubente *Trevirorum* archiepiscopo ECKBERTO, cantum de SS. EUCHARIO, VALERIO, & MATERNO, primis *Trevirorum* episcopis, dulci & regulari modulatione composuit. Duobus etiam monachis ex GANDAVO coenobii *Blandiniensis*, ordinis S. BENED. discipulis suis rogantibus, cum ex *Mediolacu* ad sua iam essent reversuri, de S. BAVONE cantum conscripsit nocturnalem. Sermones quoque multos & cantus in diversorum honore Sanctorum elegantissimos fecit. Litanias & cantilenas, quæ in Rogationibus frequentantur, ipse composuit. Eodem sæculo S. DUNSTANUS *Cantuariensis* in compositionibus eiusmodi sacris musicis celeberrimus fuit, ut ei a nonnullis a quatuor vocibus canendi in ecclesia prima laus tribuatur. De celebri S. ADALBERTI cantico lingua *Slavica* modo diximus, de quo BOLELUCZKY in *Rosa Bohemica*, seu vita S. ADALBERTI: *canticum composuit, populum informavit, & cum populo illum cantavit ad Dominum Deum, ut famem & gerras averteret.* Iuxta TRITHEM. de scriptor. *German.* LAMBERTUS monachus coenobii S. LAURENTII sæc. XI. *officium quoque de S. HERIBERTO, & de multis aliis Sanctis composuit, & dulci modulatione regulavit.* ODO *Fossatensis* circa an. 1058. apud MABILLONIUM responsoriorum in honorem S. BABOLINI primi abb. & ARNOLDUS abbas ad S. EMMERAMUM antiphonarum, & responsoriorum de festo eius Sancti, auctores fuerunt. De BRUNONE *Leucorum* episcopo, postea inter pontifices LEONE IX. narrat Anonymus *Mellicensis* c. 58. *Hic in musica subtilissimus fuit, & inter cantus alios, quos plurimos edidit, historiam beatissimi Papæ GREGORII satis artificiose composuit.* Et SIGEBERTUS: *Si quis attendat cantus, in honore Sanctorum ab ipso compositos, cum primo GREGORIO papa merito comparabit.* Apud MABILLONIUM in actis Sanctorum ord. S. BENED. responsoria in ho-

Le Beuf
Tr. sur le
chant eccl.
p. 19.
Valer. Andr.
Bibl. Belg.
p. 5.

T. I. p. 28.

Apud P. Zie-
gelb. hist. rei
lit. O. S. B.
p. II. c. 3.
sect. 6.

T. II. Act.
O. S. B.
p. 596.

T. IX. p. 64.
p. 13.

norem S. CYRIACI M. S. HYDULPHI episcopi *Trevirensis*, & S. OTHILÆ V. notasse dicitur. Anonymus sæc. XII. addit officium S. NICOLAI, hymnum *Gloria in excelsis*, & nonnullas antiphonas, quæ super cantum fecerit. *Metis*, cum iam pontifex renunciatus esset, SIGEFRIIDUS abbas *Gorzensis* eundem induxit ad componendum, notandumque responsoria vigiliarum officii S. GORGONII. Responsoria de S. HYDULPHO adhuc cantantur in eius festo, ut apud BOLLANDUM legitur. De hymnis VICTORIS III. in honorem S. MAURI PETRUS diaconus: *In quibus*, inquit, *qui vult*, *grammaticæ artis tramitem*, & *monochordi sonori magade inveniet notas*. GOSSELINUS monachus *Cantuariensis* in arte musica præprimis laudatur. *Guil. Malmesburiensi*, qui præter OSBERNUM cantorem *Cantuariensem* nulli concesserit, atque *felix*, exclamat, *lingua, quæ tot Sanctis servierit*, quæ tot *vocales melodias emiseric*. In synodo *Leodiensi* an. 980. sub NOTKERO episc. legitur: *Iubente igitur eodem eximio pontifice*, *ibidem miracula* (S. LANDOALDI) *quæ divulgaverant*, *sunt collecta*, & *per dominum HERIGERUM didascalum* & *musicæ artis peritum*, *breviter quidem*, *sed satis diserte*, *ac luculento sermone conscripta*. Idem HERIGERUS abbas *Laubiensis* in honorem B. V. hymnum *Ave*, *per quam*, atque duas antiphonas in honorem S. Apostoli THOMÆ, *O Thoma Didyme*, & *O Thoma apostole*, composuit. *Et comme il étoit habile musicien*, aiunt auctores hist. litter. Franc. *il est à croire, qu'il les nota aussi*. BERNONIS *Augiensis* officium de S. UDALRICO *Augustano* episcopo invenimus in cod. MS. *San-Gallensi*, unaque hymnos de S. WILIBRORDO, & S. VERENA, cui ad oram notæ musicæ adiectæ ipsius BERNONIS esse videntur. SIGONEM *Carnutensem* laudamus alibi ex ADELMANNI rhythmis in Annal. MABILLONII, qui notavit responsoria de S. FLORENTE composita a RAINALDO scholastico, duosque hymnos, unum: *Canat chorus fidelium*, alterum: *Sancte confessor* in honorem eiusdem Sancti, qui etiamnum conservantur in brevioriis MSS. monasterii S. FLORENTIS, diu cantati. Quibus iam ultra sæculum commune officium confessorum est substitutum, testibus iisdem auctoribus hist. litt. Franc. Ordericus VITALIS memorat, AINARDUM, natione *Teutonicum*, monasterii S. PETRI ad *Divam* in *Neustria* primum abbatem, historiam S. KILIANI episcopi cantibus decorasse. Vixit is usque ad an. 1077. testantibus citatis auctoribus: qui etiam consulendi sunt de RAINARDO episcopo *Lingoniensi* circa idem tempus, de quo apud MABILLONIU legitur, quod componendo cantum officii S. MAMMES, verba in poesi a *Walafrido* STRABONE desumserit. Antiphonas etiam, & responsoria pro officio eiusdem sancti martyris fecisse, notasseque dicitur, quorum toni seu melodia admirabilis credebatur. Hæc uti RAINARDO iure tribui.

Pez. Anecd.
T. I. P. III.
p. 334.

Mabill. ibid.
p. 72. n. 5.

II. Jul. p. 220.
I. 69.

De reg. Angl.
L. IV. p. 150.

T. VII. pag.
207.

T. VIII.
p. 38. &c.
L. IV. p. 544.

Sæc. V. Be-
ned.

Boll die 17.
Aug. p. 443.
n. 9.

tribui credunt, ita hymnum *Gloria laus* merito abiudicant præfati auctores. *Orderico* VITALI teste, FOLCARDUS abbas *Torneiensis delectabiles ad canendum historias suaviter composuit*. Ob singulare musices studium inter cæ-
 teras artes liberales laudatus idem *Order. VITALIS* laudat etiam DURANDUM *Troarenf.* abbatem, cui eiusmodi opera adtribuunt citati auctores hist. lit. pag. 240.
Franc. Son zele, aiunt, pour la gloire de Dieu lui fit emploi la grande connoissance, qu'il avoit de la musique, a enrichir l' office divin de nouvelles pieces, & de nouveaux airs fort melodieux. Operose iidem postea in auctorem celebratissimæ antiphonæ *Salve Regina* inquirunt, atque verisimilius ADHEMARO episcopo *Podiensi* tribuendam censent: unde & antiphona p. 470. &c.
 de *Podio* apud ALBERICUM nominatur. Examinant ibidem variorum opinionones, eam GREGORIO II. HERMANNO *Contracto*, PETRO *Compostellano* In chron. ad an. 1130. p. 263.
 episcopo, aut S. BERNARDO tribuentium. Prima opinio solo testimonio *Io. LASCIVII* scriptoris moderni Protestantis nititur. De PETRO *Compostellano* ipse *Nicol. ANTONIUS* in bibl. *Hisp.* „PETRUM *Compostellanus* antistitem L. VI. c. 14. &c. 379.
 „(inquit) vulgo de *Monforo*, seu de *Monsonico* auctorem fuisse vulgaris „ac suavissimæ antiphonæ *Salve Regina*, nescio unde docti alios docuere, „CLAUDIUS de *Rota*, ANT. de *Mocharès*, & his antiquior *Guilielmus DURANDUS* in *Ration.* lib. IV. c. 22. “ Communior opinio, quæ HERMANNO *Contracto* eandem antiphonam tribuit, nititur TRITHEMI testimonio, quem celeberrimum sui temporis musicum appellat, qui inter alia „dulci & regulari melodia cantus & profas pulcherrimas composuit. E quibus est illa de B. V. dulcissima *Salve regina*, & *Alma redemptoris*.“ Nihil de his memoratur, ubi inter appendices OTTONIS *Frisingensis* in elogio HERMANNI *Contracti* sequentia notantur: *Cantus item historiales plenarios, utpote quo musicus peritior non erat, de S. GEORGIO, de SS. GORDIANO & EPIMACHO, de S. AFRA M. de S. MAGNO C. de S. WOLFGANGO episc. mira elegantia & suavitate, præter alia huiusmodi, neumatizavit.* Opinio de S. BERNARDO seipsam destruit, ex sermonibus nimirum BERNARDI archiepiscopi *Toletani* in hanc antiphonam, iam an. 1128. mortui, qui sermones falso S. BERNARDO fuerunt adscripti. Huc tamen etiam referri potest officium de S. VICTORE, quod S. BERNARDUS, rogatus a GUIDONE abbate, & monachis *Arremarcensibus*, composuit, tenuitatem quidem suam, & operis difficultatem causatus insigni epistola, in qua exponit, cuiusmodi esse oporteat, quæ publice adhibentur divino cultui: cantus quoque ecclesiastici leges describit a). Post humilem iterum excusatio-

Cod. Vind.
 hist. profan.
 672. in arch.
 Vindob.

E 3

nem,

a) „Supernis (inter alia inquit Epist. 398.) vel-
 le addere laudibus, detrahare est. Non quod
 glorificatos ab angelis, homines iam laudare

non audeant: sed quia in solemnitate celebri non
 novella audiri decet, vel levia, sed certe au-
 thentica, & antiqua, quæ & ecclesiam ædifi-

nem, quid potissimum præstiterit quoad rem præsentem, recenset : *Deinde*, inquit, *quod ad cantum spectat, hymnum composui metri negligens, ut sensui non deesset. Responsoria XII. cum antiphonis XXVII. suis in locis disposui, addito responsorio uno, quod prioribus vespere assignavi, itemque e duobus aliis brevibus, ipso die festo pro vestra regulari consuetudine, uno ad Laudes, altero ad Vesperas decantandis.* Officium hoc S. BERNARDI non adeo etiam auctoribus hist. liter. Franc. probatur, dum de statu rei literariæ sæc. XII. alios præterea commemorant, qui in hoc genere tum elaborarunt, GUILLIUM *Ebroicensem*, ABÆLARDUM, ADAMUM *de S. Victore*, PETRUM *eremitam a*). Laudant postea etiam POPPONEM episcopum *Metensem*, qui XII. responsoria officii S. MARTIALIS composuit, quorum primi initium erat *Lata dies nobis* : hymnos item duos in honorem S. VALERIE & C. TRITHEMIUS de RUDOLPHO abb. S. TRUDONIS sæc. XII. testatur : *cantus quoque in laudem Sanctorum varios dulci & regulari modulatione composuit.* Officium & cantus de S. ELISABETH UDALSCALCUS abbas *Augustanus* SS. UDALRICI & AFRÆ, iuxta chronicon *August.* deque S. MAGDALENA composuit

cent, & ecclesiasticam redolent gravitatem. Quod si nova audire libet, & causa requirit, ea, ut dixi, recipienda censuerim, quæ cordibus audientium, quo gratiora, eo utiliora reddat & eloquii dignitas, & auctoris. Porro sensa indubitata resplendeant veritate, sonent iustitiam, humilitatem suadeant, doceant æquitatem : quæ etiam lumen veritatis mentibus pariant, formam moribus, crucem vitiis, affectibus devotionem, sensibus disciplinam. Cantus ipse, si fuerit, plenus sit gravitate, nec lasciviam resonet, nec rusticitatem. Sic suavis, ut non sit levis : sic mulceat aures, ut moveat corda. Tristitiam levet, iram mitiget, sensum literæ non evacuet, sed fecundet. Non est levis iactura gratiæ spiritualis, levitate cantus abduci a sensuum utilitate, & plus sinuandis intendere vocibus, quam insinuandis rebus. En qualia oportet esse, quæ in audientiam ecclesiæ veniunt, qualemve horum auctorem. “

- a) „Ceux qui publierent des pieces en notes, a la gloire de Dieu, & a l'honneur des Saints, pour illustrer le chant ecclesiastique, contribuèrent en meme-temps par la a enrichir la liturgie. GUILLAUME d'*Evreux*, qui de Tresorier de HENRI I. Roi d'*Angleterre* se rendit chanoine régulier, & devint premier prieur de *S. Barbe en Auge*, travailla beaucoup en faveur des offices divins. Comme il sçavoit parfaitement le chant, il mit sur divers tons admirables plusieurs hymnes & autres parties de

l'office, dont la letre pouvoit etre aussi de fa composition. Le nouvel ordre qu'il etablit dans les offices ecclesiastiques, a l'usage de sa maison, fut tellement goûté, que des archevêques, des évêques & autres personnes constituées en dignité, l'adoptèrent, & le firent passer dans leurs chapelles. ABÆLARD composa aussi plusieurs hymnes, sequences, & paroit avoir dirigé tout le corps d'office, tel qu'il se faisoit au Paraclet dans tout le cours de l'année. La maniere dont le premier editeur d'ABÆLARD parle de ce recueil, dont il avoit eu communication, & dont il fait l'eloge, donne a juger que c'étoit un Breviaire pour l'office divin. On a d'autres preuves, que cette sortes de livres liturgiques eurent alors cours. On les nomma Breviaires, parce que c'étoit des abrégés des legendaires, antiphonaires, & autres livres de chœur. ADAM *de S. Victor* comme il a été déjà dit, fit de son coté quantité de séquences. Nous avons un office entier de S. VICTOR confesseur par *S. Bernard*, qui n'y a pas aussi heureusement réussi, qu'on étoit en droit de l'espérer. Il n'eut pas iusqu'à PIERRE l'*Ermite*, natif du Diocèse d'*Amiens*, le plus zélé promoteur de la croisade, qui ne fit quelque chose en faveur de la liturgie. Il dressa effectivement des litanies & autres formules des prières, qu'il chantoit, & faisoit chanter aux processions durant son sejour a *Jerusalem*. “

fuit singularem cantum super verba S. GREGORII, præter legendam S. AF-
RÆ tam conversionis, quam passionis: similiter & almi confessoris UDAL-
RICI, inc. *Inclita devotis colimus* &c. Alligaverat eam metro, postulante
epicopo *Constantiensi*, eumque *Augustani* speciale decus musicæ appellant,
ut BASNAGIUS notavit. Laudatur hoc in genere apud REINERUM de cla-
ris scriptoribus monasterii S. LAURENTII *Leodiensis* GISLEBERTUS, & fra-
ter eius IOANNES, dicti monasterii monachi, circa medium sæc. XII. ut
videre est apud Bern. PEZIUM, a quo editi sunt hi libelli. a) ARNALDUS
an. 1141. in partibus *Belgii* ita in *musica* clarus effulgit, ut Sanctorum
cantus ab ipso compositi raptim a vicinis ecclesiis peterentur. MURATO-
RIUS in antiquit. medii ævi *Ambrosianum* officium multa debere perhibet
Obrico sive *Orico* SCACABAROZO, qui in eiusdem *metropolitana* bibliothe-
cæ codice appellatur *Mediolanensis archipresbyter*, & *præpositus Basilicæ*
apostolorum, sive sancti NAZARII in Brolio Mediolani. Is an. 1280. uti
ex eodem codice constat, multa officia Sanctorum *tam in dictamine, quam*
in cantu complicavit. Leguntur ibi eadem officia, uti & ipsius auctoris
epitaphium. b) Sæc. XIII. GERARDUS monachus S. QUINTINI composuit
antiphonas & responsoria in festo S. ELISABETH cantanda. Neumas vero
eisdem antiphonis & responsoriis quidam frater PETRUS canonicus S. AN-
BERTI *Cameracensis* apposuit, teste HENRICO *Gandavensi*. Idem etiam PE-
TRUS musicæ artis peritus dulci modulamine, & limato dictamine compo-
suit plura cantica, quæ vulgo *Condictus* appellantur. LEYSERUS recenset
varia Ioannis HOVEDENI ALIENORÆ reginæ, matris EDUARDI primi An-
glorum regis capellani cantica, *lyram* dulcisonam in laudem B. V. hymnos
&c. quæ MSS. extant in biblioth. *Cottiniana*, nescio an etiam cum notis
musicis. Apud eundem laudatur BERNENSIS monachus Ord. Prædic. AL-
lobrox sæc. XIV. qui collegit antiphonam *Regina cæli, quam pulchra es,*
e diversis partibus antiphonarum, responsoriorum, hymnorum, retinenti-
bus tamen proprium sensum, cum propriis melodiis, quæ finit, *tuum pre-*
care filium. Et RICHARDUS in *Roffensi Cantiorum* dioecesi, atque oppido
Maydeston oriundus *Kyrie eleison, miserere pater pie*: cuiusmodi tunc fre-

T. III. P. II.
p. 3. lect. Can.
c. 15. & 16.

Dissert. Isag.
in T. IV. thes.
Anecd.

a
Arnald. Gall.
christ. L. V.
Instr. p. 294.
Murat. T.
IV. dissert.
57. p. 953.

b

cap. 52.

Hist. poetar.
& poematum
med. ævi p.
1007. &c.
Ib. p. 2007.

p. 2053.

quen-

a) P. III. ubi p. 31. primum de GISLEBERTO
legitur: „Qui dum ceteris polleter artibus,
maxime tamen in musica dulces faciebat modos,
quemadmodum liquet in cantibus, quos vel de
S. GEORGIO martyre, vel de S. RAGENUFLA
virgine, nec non de S. BEGGA composuit.“
Et de IOANNE p. 32. „Binos etiam cantus
composuit, id est, de sancto CHRISTOPHORO
martyre, & de sancta MARIA Ægyptiaca, hi-
storiam TOBIÆ, itemque martyrium sancti STE-

PHANI protomartyris heroico pede percurrit,
& cantica canticorum aliquanta ex parte anti-
phonatim modulatus est.“

b) ORRICUS dictus cognomine SCACABARUZUS,
Mediolanensis tunc archipresbyter urbis,
Arca de petra iaceo qui clausus in ista,
Sanctorum studui cum cantu scribere laudes;
Nomina sunt quorum NAZARIUS, atque SOPHIA,
Et MARCELLINUS, PETRUS, MAURITIUS,
ANNA &c.

quantabantur interpolationes in missa. Fuit hoc frequens a sæculo decimo & undecimo, imitari, & aliis textibus adaptare etiam cantus pulchre a prioribus elaboratos, qualem GUIDONEM episcopum *Antisiodorensē* commemorat LEBEUFIVS; episcopos item & abbates modulorum compositores mediæ huius ætatis, atque FULBERTUM imprimis *Carnotensē*, & STEPHANUM *Leodiensē* laudat; quos imitandos sumserint, quando successu temporis propria, præsertim topica seu localia, officia multiplicari cœperunt, quosque ipse etiam, ordinando novum antiphonarium *Parisiensē*, nonnunquam secutus fuit. Faciendum hoc dudum optarat Io. Bapt. DONIVS dissert. de musica sacra: cur autem illud non fecerint, qui sua aut parentum ætate antiphonaria emendarunt, aut publicarunt, haud miratur: *Qui potuerunt enim, ait, cum eum minime intelligerent? Sed operam non dedisse, ut intelligerent, id vero potius mirandum. Quod partim collatione græcarum notarum, partim observatione eorum cantuum, qui a D. GREGORII ætate ad hanc nostram (ut exempli gratia introituum) perdurarunt, non difficillime præstari poterat. Nam si in corrigendis priscis scriptoribus vetustissimus quisque codex adhibetur, cur non idem servabitur in receptis pridem ab ecclesia cantibus ad pristinam formam revocandis? Non mediocris ad hoc utilitatis poterit esse noster hic tractatus, notitiæque veteris cantus ac cantorum, seu potius artis musices peritorum, & fontium eo puriorum, quo magis ad originem cantus Gregoriani, seu Romani veteris regressus sit, posterioribus nimium luxuriantibus, cantumque identidem vitiantibus, ut superius vidimus; id quod comparando priores sequioresque cantuum melodias, magis adhuc elucescet. Exempla varia apud laudatum LEBEUFIVM videri possunt. a)*

T. I. p. 273.
edit. nov.
Flor.

Magisterio
præsertim
ecclesiæ Ro-
mance.
De reb. eccl.
c. 25.

IX. In ecclesia certe *Romana* non solum celebris a S. GREGORIO constituta est cantorum schola, verum etiam pontifices ipsi S. GREGORII exemplo psalmodiæ & cantilenæ scientia floruerunt, ut ait *Walafridus STRABO*, qui præter *HORMISDAM* imprimis commemorat *LEONEM II. BENEDICTUM* eius successorem, *SERGIUM &c.* Inter hos *LEO II.* præprimis celebratur, ab *ANASTASIO* nominatus *cantilena ac psalmodia præcipuus, & in earum sensibus subtilissima exercitatione limatus.* Idem, *PLATINA* teste, vir doctissimus, uti eius scripta indicant, musices peritus, psalmodiani composuit,

*) „Comparando (inquit Tr. histor. sur le chant, eccles. p. 43.) maximam partem omnium eiusmodi cantuum cum antiquis officiis *Roma* delatis sæculo octavo & nono, aliqui antiquum *Romanum* sapiunt cantum, in aliis genus compositionis diversum deprehenditur. In officio S. Trinitatis *STEPHANI Leodiensis* magis appa-

ret, quam in ullo alio, mutatio gustus: paux magis illic frequentes sunt in chorda finali, & dominante psalmodiæ incertis modis, veluti in primo: multo plures tractus seu neumæ notarum continent, & tractus isti positionem habent, qua affectabant auctores facere diversum ab antiquo *Romano* cantum, “

fuit, hymnosque ad meliorem concentum redegit, artem exercitatione confirmans. Mirum, omitti a WALAFRIDO VITALIANUM, aliis propiorem S. GREGORIO, sub quo iterum cantus in occidente est restauratus, teste IOANNE diacono in vita S. GREGORII. Qui idem cum retulisset, in *Anglia* cura & studio VITALIANI restauratum esse cantum *Romanum*, & post eum ECKEHARDUS in vita NOTKERI *Balbuli*, subdit: *Hic est ille VITALIANUS præsul, cuius adhuc cantum, quando apostolicus celebrat, quidam, qui dicuntur VITALIANI, solent edere in præsentia eius.* Igitur hæc laus & gloria *Romanam* ecclesiam manet, quod in hac etiam disciplinæ ecclesiasticæ parte fuerit magistra: optimusque cantus ecclesiastici fuerit modus sub *Romanorum* cantorum magisterio, qui subinde ad varias regiones sunt emissi, ad instaurandum, emendandumque cantum, ac musicam ecclesiasticam, qua nihil facilius luxuriantibus ingeniis musicorum, ut hactenus videmus, mutationem subit divino officio indignam. Id etiam singulariter GREGORIO V. circa annum 735. tribuitur, quod invexerit cantum, qui musicalis dicitur, *ubi sunt cantores, & pueri Symphoniaci.* Iam supra memoravimus eodem adhuc sæculo propagatum cantum *Romanum* agentibus PIPINO & CAROLO M. *Mandavit autem, uti habetur in concilio Aquisgranensi an. 803. ut unusquisque episcopus in omni regno, vel imperio suo ipsi cum presbyteris suis officium, sicut psallit Ecclesia Romana, facerent. Nam & scholas suas cantorum in loca congrua construi præcepit.* Sic ibidem actione IV. quæ inscribitur: *Schola cantorum constituenda in omnibus monasteriis.* Sequuntur regularia decreta a Sancta Synodo in *Francia* iussu eiusdem CAROLI M. edita, ubi inter alia hæc sunt sancita: *Ea vero, quæ in regulari distributione Psalmorum de usu Romanæ Ecclesiæ addita sunt, & in quibusdam cœnobiis in usu non habentur, adhuc nobis retinenda censuimus, donec consultu meliorum aut dimittantur, aut tenendum certiora reddantur.* Pertinent hæc quidem non ad ipsum cantum sed ad ea, quæ cantanda sunt in officio nocturno, diurnoque horarum, canonicarum, quarum ordinem singularem S. BENEDICTUS constituit, qui sub LUDOVICO Pio iterum est stabilitus. *Præceptum est ab Imperatore LUDOVICO, ut omnes monachi cursum Sancti BENEDICTI decantarent, uti habet annalista Saxo apud ECCARDUM ad an. DCCCXV. Et paullo ante ad an. DCCCXI. de CAROLO M. „Legendi atque psallendi discipli-*
„nam diligentissime emendavit, erat enim utriusque admodum eruditus,
„quamquam ipse nec publice legeret, nec nisi submisso & in communi
„cantaret. Fuit autem consuetudo, ut in Basilica magister scholæ desi-
„gnaret pridie singulis, quod responsum quis cantare in nocte debe-
„ret. Lectiones vero nullus cuiquam recitandas iniunxit, nullus ad ter-
 MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. II. P. II. F „mi-

Cap. II. n. 12.

T. I. Conc.
Germ. p. 378.

Ibid. p. 379.

Corpus histor.
medii ævi
T. I. p. 184.
Ib. p. 179.

„minum vel ceram imposuit, vel unguibus saltem quantulumcunque impressit,
 „sed cuncti omnia, quæ legenda erant, ita sibi nota facere curarunt,
 „ut quando inopinate legere iuberentur, irreprehensibiles apud eum inve-
 „nirentur. Digito autem vel baculo porrecto, vel ex latere suo ad pro-
 „cul sedentes aliquo directo demonstravit, quem legere voluisset; finem
 „vero lectionis sono gutturis designavit, ad quem versi, ita suspensi sunt,
 „ut sive finita sententia, sive in media distinctione, Rege signante, finem
 „lecto imponerent.“ Perinde etiam statim initio huius libri osten-
 dimus, in *Anglia* longe ante cantilenæ modum assertum, *iuxta exemplar*
videlicet, quod scriptum de Romana habemus Ecclesia, ut loquuntur Patres

T. VI. El. concilii *Cloveshoviensis* secundi anno 747. cap. 13. & 15. Mirum est,
 Labb. p. 1577. in *Hibernia* cantum usque ad sæc. XII. inauditum, tunc primum a
 S. MALACHIA fuisse inductum: *Apostolicas sanctiones*, narrat S. BERNAR-
 DUS in eius vita, ac *decreta sanctorum Patrum præcipueque consuetudines*
sanctæ Romanæ ecclesiæ in cunctis ecclesiis statuebat. Hinc est, quod hodie-
que in illis ad horas canonicas cantatur & psallitur iuxta morem uni-
versæ terræ: nam minime id ante fiebat, ne in civitate quidem. Ipse ve-
ro in adolescentia cantum didicerat, & in suo cœnobio mox cantare fecit,
cum necdum in civitate seu in episcopatu universo cantare scirent, vel vellent.“

GUIDONE
Aretino fa-
 ciliorem
 postea red-
 dente di-
 sciplinam.

X. Nihil proclivius fuit, ut ad nos redeamus, quam usu vitari can-
 tum vaga illa, & incerta notarum musicarum positione, cum, a simpli-
 citate sua magis magisque degenerante musica, tantâ difficultate primum
 laborarit cantus ecclesiastici disciplina, donec iterum ex *Italia* novus ma-
 gister exortus, faciliorem artis methodum edocuisset, GUIDO *Aretinus* a
 patria cognomen adeptus, professus ordinem S. BENEDICTI, sæc. XI. in-
 eunte. BARONIUS ad an. 1022. n. 20. &c. in codice quodam hæc re-
 perit verba: IOANNE XX. gubernante ecclesiam, *micrologum suum edidit*
 GUIDO, anno *trigesimo quarto ætatis*. Cæterum, ut notatum PAGIO, IO-
 ANNES, qui BENEDICTO VIII. mortuo an. 1024. successit, IOANNEM XIX.
 se nominat ipse in rescriptis suis. A quo accersitus *Romam* GUIDO, ei-
 dem probavit præclaram artem. Inscriptit autem *micrologum* ad THEO-
 DALDUM *Aretinum* episcopum ab an. 1014. ad 1037. unde recte a SI-
 GEBERTO ad an. 1028. ponitur in chronico, ut iam MURATORIUS ob-
 servavit, contra VOSSIUM, qui TRITHEMIUM secutus, eum floruisse dicit
 an. 1070. ac præterea monachum facit cœnobii S. LEUFREDI apud *Ebroi-*
censes, cum noster GUIDO monachus fuerit in monasterio *Pompisæ* prope
Ravennam. Crasso etiam errore ENGELBERTUS *Admontensis* haud semel
 in opusculo de musica vocat *Cantuariensem*. Ipse, quod rem attinet,
 narrat

T. V. rer.
 Ital. p. 351.
 De scient.
 mathem. p. 95.

narrat successum in epistola ad MICHAELEM de artificio novi cantus, præmissa antiphonario, primum a BARONIO, postea melius a MABILLONIO, denique correctius adhuc a PEZIO edita, præmissa etiam GUIDONIS micrologo in codice *Emeramenfi*, ut PEZIUS notat. Cui in nostro, ex quo eam MABILLONIUS descripsit, quando codex iste adhuc ad monasterium S. GEORGII pertinuit, sola præfigitur dedicatoria epistola ad S. THEODALDUM, seu TEDALDUM, ut DOMNIZO apud LEIBNIZIUM vocat in vita MATILDIS c. 5. ubi eidem etiam pars gloriæ adscribitur his versibus :

*Musica seu cantus istum laudare TEDALDUM
Non cessant : semper renovantur eo faciente.
Micrologum librum sibi dictat GUIDO , peritus
Musicus, & monachus, nec non eremita beandus.*

Audiamus primum ipsum GUIDONEM, quid de artificio novi cantus tum in Prologo a) sui Micrologi, cum in epistola ad MICHAELEM perscribat : ubi se artifici illi, qui sub AUGUSTO fertur malleabile seu *flexibile vitrum* invenisse, præmio autem mortis supplicium accepit, comparat, multa nimirum perpeffus, invidiam ac æmulos sibi concilians, cum summum meruisset applausum, tantam præstando cantus facilitatem. b) Habuit, cui inscripsit epistolam, cum aliis *adiutorem*, qui rem experti, suo calculo comprobarunt. Quos inter primus merito est connumerandus, *summæ sedis*, ipsius GUIDONIS verba recito, *apostolicæ IOHANNES, qui modo Romanam gubernat Ecclesiam, audiens famam nostræ scholæ, & quomodo per nostra antiphonaria inauditos pueri cognoscerent cantus, valde miratus, tribus nunciis me ad se invitavit. Adii igitur Romam cum domuo GRU- NOALDO c) reverentissimo abbate, & domno PETRO Aretinæ ecclesiæ Canonicorum*

a) „Cum me & naturalis conditio & bonorum imitatio diligentem faceret, cepi inter alia studia musicam tradere pueris. Tandem affuit divina gratia, & quidam eorum imitatione chordæ & notarum notarum usu exercitati ante unius mensis spacium invisos & inauditos cantus ita primo intuitu indubitanter cantabant, ut maximum spectaculum plurimis præberetur.“

b) „Ut (inquit) quos ego & omnes ante me summa cum difficultate ecclesiasticos cantus didicimus, ipsos posteri summa cum facilitate discerentes, mihi, & tibi, ac reliquis adiutoribus meis æternam apportent salutem, fiatque per

misericordiam Dei peccatorum nostrorum remissio, vel modica tantorum ex charitate oratio. Nam si illi pro suis apud Deum devotissime intercedunt magistris, qui hætenus ab eis vix decennio cantandi imperfectam scientiam consequi potuerunt, quid putas pro nobis, nostrisque adiutoribus fiet, qui annali spacio, aut si multum, biennio perfectum cantorem efficiamus.“

c) MABILLONIUS lib. LV. Annal. Bened. T. IV. p. 324. ex litteris initialibus GREGORIUM *Mediolanensem* abbatem divinatus est : nos ex Msc. codice *San-Emmeramenfi* hoc nomen restitimus, quum etiam alius codex eiusdem monasterii GRIMALDUM nominet.

Ad an. 1612.
L. LV. an.
p. 324.
T. V. Anecd.
Vid. id. T.
III. P. III.
p. 618. Oudinus T. II.
p. 600. Io.
Weizii Hertel. p. 264.
Sc. Annal.
Camaldul.
II. append.
5. 6. 7.
T. I. Script.
Brunsw. p.
641.

a

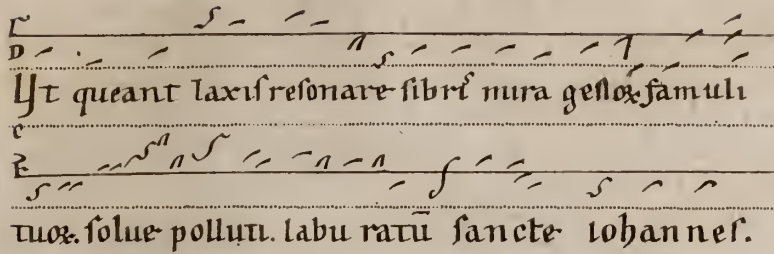
b

c

nicorum prapposito, viro pro nostri temporis qualitate scientissimo. Multum itaque Pontifex meo gratulatus est adventu, multa colloquens & diversa perquirens, nostrumque velut quoddam prodigium saepe revolvens antiphonarium, praefixasque ruminans regulas, non prius destitit, aut de loco, in quo sedebat discessit, donec unum versiculum inauditum, sui voti compos, edisceret; ut quod vix credebat in aliis, tam subito in se recognosceret. Infirmitate cogente Romae morari non poteram vel modicum, aestivo fervore in locis maritimis ac palustribus (al. alpestribus) nobis minante excidium. Tandem condiximus mox hieme redeunte me illuc debere reverti, quatinus hoc opus praelibato Pontifici suoque clero debeam propalare. Rem deinde etiam cognomini abbati Pomposiae probavit: Qui, inquit, & ipse vir perspicacis ingenii nostrum antiphonarium, ut vidit, ex templo probavit, & credidit, nostrisque aemulis se quondam consensisse prae-nituit.

De neumis
GUIDONIS,
& hexachor-
do, GUIDO.
NI vulgo
adscripto.

XI. Brevis est GUIDO in epistola illa *de ignoto cantu* ad MICHAE-
LEM directa. „Ad inveniendum igitur (inquit) ignotum cantum, bea-
tissime frater! prima & vulgaris regula haec est: si litteras, quas quæ-
libet neuma habuerit, in monochordo sonaverit, atque ab ipso audi-
ens tanquam ab homine magistro discere poteris. Sed puerilis ista est
regula, & bona quidem incipientibus; pessima autem perseveran-
tibus.“ Notat deinde pro singulis octo tonis neumam quandam seu
modulationem cuique tono aptam, cuius usu familiari discipulus promte di-
scat canere. „Namque (pergit) postquam hoc argumentum coepi pueris
tradere, ante triduum quidam eorum potuerunt ignotos cantus leviter
canere, quod aliis argumentis, nec multis hebdomadibus poterat eve-
nire. Si quam ergo vocem vel neumam vis ita memoriae commendare,
ut ubicumque velis, in quocumque cantu, quem scias vel nescias, tibi
mox possit occurrere, quatinus mox illum indubitanter possis enuntia-
re, debes ipsam vocem vel neumam in capite alicuius notissimae sym-
phoniae notare, & pro unaquaque voce memoriae retinenda huiusmodi
symphoniam in promptu habere, quæ ab eadem voce incipiat. Utpote
sit hæc symphonia, qua ego docendis pueris imprimis, atque etiam in
ultimis utor.“

Hinc sex illæ syllabæ, quas *Guidonianas* vocant, depromuntur; sed hic quidem nihil minus, quam ordinem illum, quo se se in ascensu insequuntur, reperias. Recte tamen in codice *San-Emeramensi*, ubi notæ litteris exprimuntur: quæ notandi ratio alias etiam GUIDONI familiaris fuit, & probator præ cæteris est habita.

C D F DE D D D C D E E
UT *queant laxis REsonare fibris*
 E F G E D E C D F G a G F E D D
Mira *gestorum FAMuli tuorum*
 G a G F E F G D a D G a F G a a
SOLve *polluti LABii reatum*
 G F E D C E D
 Sanctæ Iohannes.

Observe igitur C *ut*, D *re*, E *mi*, F *fa*, G *sol*, a *la*. Uti etiam I. I. ROUSSEAU ad calcem Dictionarii musici expressit ex MS. cod. *Senensi* Diction. de Musique. Planche G. notis quadratis, continetque ordine hexachordum illud, seu scalam, quam vulgo *Guidonianam* dicunt usitatam hætenus, ob quam GUIDO a suppari iam SIGEBERTO *Gemblacensi* celebratur, „in hoc (inquit) prioribus præferendus, quod ignotos cantus etiam pueri & puellæ facilius discant, vel De Scriptor. eccl. c. 144. „doceantur per eius regulam, quam per vocem magistri, aut per visum „(usum) alicuius instrumenti, dummodo sex litteris vel syllabis modula- „tim appositis ad sex voces, quas sola musica recipit, hisque vocibus „per flexuras digitorum lævæ manus distinctis per integrum diapason se „oculis & auribus ingerunt intentæ & remissæ elevationes vel depositio- „nes earundem vocum.“ *Hermannus* CORNERUS in chronico apud ECCARDUM SIGEBERTUM citat ac exscribit, hoc distinctius addito: *Ipse enim fe-* Corpus hist. medii ævi T. II. p. 572.

cit *Gamma* ut, *A* re; *B* mi; *C* fa, ut; *D* sol, re; *E* la, mi; *F* fa, ut. Uterque manus meminit, quæ a GUIDONE hucusque nomen retinuit, vel pueris musicæ rudimenta capientibus nota, ac vice monochordi adhibita. „ Qui vero (inquit *Ioan. ÆGIDIUS*, auctor sæculi XIII. in arte musicæ) monochordum non habent, vice ipsius instrumenti ad artem disposita utuntur manu. Et sicut diversa sunt monochorda, ita diversimode in manu fit usus. Quia quorundam inceptio ab articulis manus fit, quorundam vero fit a superficie.“ *Ioannes GUIDONE* sæculo inferior, quam pervagatus suo ævo fuerit harum syllabarum usus narrat mox initio operis sui de musica: mirum vero, quod alias in *Italia*, unde ortus fuit GUIDO, usu vigere afferat: „ Sex sunt syllabæ, inquit, quas ad opus musicæ assumimus, „ diversæ quidem apud diversos; verum *Angli, Francigenæ, Alemanni*, utuntur his *ut. re. mi. fa. sol. la.* *Itali* autem alias habent, quas qui nosse desiderant, stipulentur ab ipsis.“ Et paullo post: „ In manus etiam „ articulis modulari sedulus assuescat; ut ea post quoties voluerit pro monochordo utatur, & in ea cantum probe, corrigat, & componat. a)

Lineæ &
claves in
musica GUIDONI
de-
bentur.

XII. Quidquid vero hoc sit, præcipuum, quod GUIDONI debemus, est clavium, quas vocant, & lineolarum inter ascensum & descensum, notarum etiam per colores discrimina, sine quibus haud inepte musicam puteum dixit sine fune, nec immerito antiphonarium a se notatum eum in modum deprædicat. Ipsius GUIDONIS verba iuvat apponere, quibus rem omnem explicat peculiari opere (quo continentur regulæ de ignoto cantu identidem in antiphonarii sui prologum prolata) quod incipit: *Temporibus nostris super omnes homines fatui sunt musici.* b) In rhythmis breviter eandem rem exponit, subditque:

Quasdam

- a) Consule eiusdem IOANNIS C. XXI. quid utilitatis conferant neumæ a GUIDONE inventæ.
b) „ Taliter enim (inquit) Deo auxiliante hoc antiphonarum notare disposui, ut post hac leviter aliquis sensatus & studiosus cantum discat: & postquam partem eius per magistrum bene cognoverit, reliqua per se sine magistro indubitanter agnoscat. De quo si quis mementiri putat, veniat, experiatur, & videat, quod tale hoc apud nos pueruli faciunt, qui pro psalmodum & vulgariarum literarum ignorantia sæva adhuc suscipiunt flagella, qui sæpe & ipsius antiphonæ, quam per se sine magistro recte possunt cantare, verba & syllabas nesciunt pronunciare; quod cum Dei adiutorio leviter sensatus & studiosus aliquis poterit facere, si cum quanto studio neumæ

disponantur, curet agnoscere. Ita igitur disponantur voces, ut unusquisque sonus, quantumlibet repetatur in cantu, in uno semper & suo ordine inveniatur. Quos ordines, ut melius possis discernere, spissæ dæuntur lineæ, & quidam ordines vocum in ipsis sunt lineis; quodam vero inter lineas, in medio, intervallo, & spacio linearum. Quantumque ergo soni in una linea, vel in uno spacio sunt, omnes similiter sonant. Ut autem & illud intelligas, quantæ lineæ vel spacia unum habent sonum, quibuslibet lineis vel spaciis quædam literæ de monochordo præfigurantur, atque etiam colores superducuntur; unde datur intelligi, quia in toto antiphonario, & in omni cantu quantæcunque lineæ vel spacia unam eandemque habeant litteram vel eundem colorem, ita ut

*Quasdam lineas signamus variis coloribus ,
 Ut quo loco , qui sit sonus , mox discernat oculus.
 Ordine tertiæ vocis splendens crocus radiat ,
 Sexta eius affinis flavo-rubet minio ,
 Est affinitas colorum reliquis indicio.
 At si littera vel color neumis non intererit ,
 Tale erit , quasi funem dum non habet puteus ,
 Cuius aquæ , quamvis multæ , nil profunt videntibus .*

Qui veteres ante GUIDONEM notas sine lineis, litteris superpositas inspiciet, non exaggeratum videbit, quod de suo invento GUIDO dicit, dum etiam per integram vitam cantum rite, & certa ratione prosequi impossibile edixit: nimirum sua quidem erant signa, seu notæ ascensus, vel descensus; neque vero determinata ascensus, vel descensus quantitas. Hoc ergo est artificium ignoti cantus, quod debemus GUIDONI, & ad hunc usque diem usitatum est: ut ducantur lineæ, super quas, aut inter quas notæ ponantur: ac præterea initio litteræ monochordi, quas nos *claves* vocamus, præfigantur; C nempe & F. quas lineas etiam coloribus GUIDO distinxit, C croco, minio F. ut passim in antiquis manuscriptis antiphonariis deprehendi ad usque sæculum decimum sextum, cuius est graduale nostri monasterii; in quo tamen principalis linea nonnisi minio distinguitur. Successu autem temporum & deformatæ sunt C aut F litteræ, & omissi colores. a)

VIII.

omnia similiter sonant, tanquam si omnes in una linea fuissent; quia sicut linea unitatem sonorum, ita per omnia littera vel color unitatem significat linearum, ac per hoc etiam sonorum. Quodsi secundum ordinem sonorum ab ipsa littera, vel colorata linea ubique inspicias, & illud aperte cognoscas, quia in omnibus secundis ordinibus eadem vocum & neumarum est unitas. Similiter de tercio vel quarto ordine, & reliquis intellige: sive superiores, sive inferiores ordines cernes. Igitur certissime constat, quia omnes neumæ vel soni in eiusdem litteræ vel coloris lineis similiter positi, vel colorata linea pariter elongati, per omnia similiter sonant. In diversis autem lineis vel spaciis, etiam similiter factæ neumæ, nequaquam similiter sonant. Ideoque quamvis perfecta sit positura neumarum, cæca omnino est, & nihil valet sine adiunctione litterarum, vel colorum. “

a) „Duos enim (inquit GUIDO) colores ponimus, croceum scilicet & rubeum, per quos colores valde utilem tibi regulam trado, per quam aptissime cognoscas de omni neuma & unaquaque voce, de quali tono sit, & de quali littera

monochordi. Si tamen, ut valde est opportunum, monochordum & tonorum formulas in frequenti habeas usu. Septem vero sunt litteræ monochordi, sicut plenius postea monstrabo. Ubicunque videris crocum, ipsa est littera tertia C, & ubicunque videris minium, ipsa est littera sexta F, sive in lineis, sive intra lineas ipsi ducantur colores. Igitur tertio ordine sub croco prima est littera (A) & tonus primus, vel secundus. Super hac iuxta crocum secunda littera (B) in qua est tonus tertius vel quartus. Deinde in ipso croco est vox vel littera tertia (C) in qua est tonus quintus vel sextus. Vicina super crocum, & tertia sub minio est littera quarta (D) in qua est tonus primus vel secundus. Proxima est minio quinta (E) in qua est tonus tertius vel quartus. In ipso minio littera VI. (F) in qua tonus quintus vel sextus. Iuxta super minium septima est (G) in qua tonus septimus vel octavus. Deinde prima repetitur (A) tertio ordine supra minium, & tertio subter crocum, in qua tonus primus vel secundus. Postquam omnes aliæ reiterantur prioribus in nullo dissimiles. “

Propagatz
statim etiam
per alias
regiones.

T. II. Scri-
ptor. rer.
Brunswic.
p. 745.

XIII. Capite primo huius Libri II. P. I. p. 283. 284. narravimus, eodem adhuc sæculo XI. GUIDONIS methodum ad alias etiam nationes esse propagatam; & quidem CRANZIO teste, ipsum GUIDONEM per varias profectum regiones cantum emendasse. Iuxta chronicon *Slavorum* HELMOLDI presbyteri *Bosoviensis*, ab ARNOLDO abbate *Lubecensi* continuatum apud LEIBNIZIUM, sub HERMANNO, cuius mentionem loco citato fecimus, MACKO quidam, cui ecclesiam suam tanquam vice-domino commisit, *quemdam* GWIDONEM *musicum Bremam adduxit, cuius industria melodiam & claustralem disciplinam emendavit.* Id quod fieri debuit inter annum 1032. & 1035. Unde per ætatem nihil obest, quo minus GUIDO noster esse potuerit. Tribus autem tantum præfuisse annis HERMANNUM, colligitur ex ætate antecessoris LIBENTII, & BOSELINI, successoris in *Hamburgenſi* archiepiscopatu, cui *Bremensem* tunc coniunctum fuisse necesse est. Ac totidem anni assignantur HERMANNO in chron. *Bremensi* a Ioanne RENNER an. 1583. scripto rhythmice, ubi eiusdem rei fit mentio:

*He was Praveſt tho HALVERSTADT
Dit Ertz-stift dre Iahr beſat,
Ein Mann van groter ſimpelheit
Hadde nicht der Schlangen Wiſheit;
Den Sang he hefft gerichtet an,
Dorch GUIDON, de den erſt began. &c.*

Invento hoc
prorſus in-
ſigni.
Das be-
ſchützte Or-
cheſtre. P. I.
c. 7. p. 269.

XIV. Quod testimonium de HERMANNO in argumentum fugillandi GUIDONEM nostrum non assumisset I. MATHESON, si, qualis ante GUIDONEM fuerit musica disciplina, quantamve facilitatem eidem addiscendi attulerit GUIDO, quam etiamnum ei in acceptis ferimus, perspectum habuisset. Intelligo *cantum illum confusum variis in partibus usum*, ut vocat HUGO *Reutlingensis*, scriptor quidam sæculi XIV. in libro *Flores musicae artis* inscripto, quem eius interpretes pluribus describit, nostramque nominatim perstringit gentem depravato huic *usui* diutius deditam a). Pa-

a) Quidam (inquit) ad præcæmum dicti libri, & præcipue canonici ordinis S. BENEDICTI, qui cantum musicalem non solum ex arte, verum etiam ex usu & consuetudine perfecte & cordetenus didicerant, ipsum omiſſis clavibus & lineis (quæ in neumis seu nota musicali requiruntur) simpliciter in libris notare cæperunt, & sic decantare: & deinde iuniores & suos discipulos sine arte ex frequenti usu & consuetudine cantum informare. Qui cantus sic per consuetudinem doctus ad diversa pervenerit lo-

ca. Unde iam non musica, sed usus est denominatus. In quo tamen cantu deinde discipuli a doctoribus & doctores a discipulis multiformiter discrepare cæperunt. Ex qua discrepantia & artis ignorantia usus dictus est confusus: quo usu confuso spreto, nunc fere omnes *Alemanni* hætenus miserabiliter & mirabiliter per cantum usus seducti ad veram artem musice revertuntur. Temporibus enim nostris super omnes homines variis artibus intendentes cantores usum addiscentes magis sa-

iam est, interpreti huic GUIDONIS (quem etiam unum post BOETIUM huius artis, tanquam neglecta & oblivioni tradita reparatorem laudat) opera familiaria fuisse, cuius subinde verba & sententias suas facit: quod etiam de ipso HUGONE visum est GOLDASTO, qui hæc primus annotavit, auctoremque prodidit, qui in editione *Argentinenſi* an. 1488. quæ mihi præ manibus est, non notatur. Locum de hoc usu iam supra p. 275. ex EKKEHARDO iuniore retulimus, qui subdit de BERNONE: *Hos itaque supradiſſos secutus BERNO monachus S. Galli, postea abbas Augiensis, super hunc usum valde subtilem scribit ad PEREGRINUM, episcopum Colonienſem &c.* eodem fere tempore, quo GUIDO exploſit usum hunc confuſum, ut merito vocavit HUGO, rem vero, de qua hæcenus Hermannus CORNERUS in chronico duobus expreſſit verbis de GUIDONE locutus, *cantum, inquit, usualem diſtinxit.*

*T. I. Rev.
Aleman. P. I.
p. 116. &c.*

XV. Quod vero passim GUIDONI tribuatur additio r litteræ in scala musica, inde factum existimo, quod prima syllaba *ut* in vulgari *hexachordo* ei litteræ respondeat; ipse tamen in rhythmis alios eius rei auctores agnoscit his verbis:

Gamma græcum quidam ponunt ante primam litteram.

Nimirum ante litteram A *Gracis Proslambanomenon* dictam, etsi teste MEIBOMIO inferiorem adhuc tonum agnoscerent, sed, quod obscuris sonis, qui auditu clare distingui non possent, proferretur, ideo sit neglectus. Etsi vero multis probandum suscipiat, GUIDONEM id primum haud fecisse, in eo tamen communi opinioni accedit, quod r a *Gracis* mutuasſe ipsum GUIDONEM putet. a) Videatur enimvero diagramma veterum cum scala

GUIDO non
addidit Γ
scalæ mu-
sicæ.

*Præfat. ad
antiquos Mu-
sicæ auctores.*

a .

Guidonia-

tui iudicantur &c. Stulti autem cantores usuales & ipsorum discipuli, etiam si per centum annos quotidie cantarent unam tamen historiam vel unum officium per se cantare nequeunt, tempus multum (in quo possent in pluribus artibus proficere) inutiliter expendentes: unde etiam per cantum suum ex varia discrepantia frequenter Deum & sanctos suos non laudare, sed se invicem in choris & in ecclesiis confundere solent, & vituperare, & per hoc Deum ad iracundiam provocare. Vanitate ergo usus postposita cuncti cantores, qui hæcenus usum didicerant & cantaverant, per consilium auctoris operis ad veram artem cantandi revertantur, quæ ars est musica.

a) „Hunc tamen tonum GUIDO suo systemati adiungendum putavit, ne minus religioſe *Græcam* disciplinam tractasse videretur, & sua culpa aliquid omiſſiſſe. . . . Quam huius rei causam musurgorum vulgus adferat, notum. Hinc autem luce meridiana clarius est, GUIDONEM non auxiſſe systema *Græcorum* (quod recentiores omnes in ſua muſicæ commendationem ubique decantant) ſed nimia religione ductum, ex *Gracis* illum ſonum, quamvis nullius uſus (ſiquidem clare exaudiri non poterat) retinuiſſe. Porro in acumen longius, quam GUIDONEM, proceſſiſſe *Græcos*, quid opus eſt, ut amplius demonſtrem, cum id trium generum tabulæ loquantur? ut

Guidoniana comparatum apud WALLISIUM in appendice ad CL. PTOLOMÆI *Harmonica* de veterum harmonia ad hodiernam comparata Opp. mathemat. Vol. III. p. 157. & 167. &c.

GUIDO non est auctor notularum cum suis appellationibus.

Donii *Pro-gymnastica musicae pars veterum restituta* &c. lib. II. T. I.

opp. p. 237.

XVI. Ex iis porro, quæ modo diximus, & mox de notis musicis mediæ ævi differemus, palam erit, perperam ab incerto auctore bibliothecæ *Vaticanae*, a Io. Bapt. DONIO citato, GUIDONI tribui notulas illas, quarum schema afferemus, cum suis appellationibus partim e latina, partim e græca lingua detortis: *Eucaphus*, *Strophicus*, *Punctus*, *Porrectus*, *Horiscus* &c. his post aliqua additis versibus:

*Hæc fluxit GUIDO, distinxit, & ordine digno,
Musica quo vixit vivo, moriente refrexit.*

Signa illa, seu notulas non paucis ante GUIDONEM sæculis obtinuisse specimina prodent; appellationes vero quod spectat, nullum uspiam in scriptis GUIDONIS, aut alibi vestigium reperi, unde eas GUIDONI adscribi posse, coniectura sit.

XVII.

non minus hic vana sit recentiorum gloria. Et futile est argumentum, quod tantum octodecim sint chordarum nomina, & propterea totidem duntaxat soni. Quippe in singulis tonis, qui se invicem semitonio superant, omnia illa nomina repetuntur, additis semper tonorum seu modorum nominibus; quod certe egregium fuit & subtile *Græcorum* inventum. Cum enim proslambanomenos hypermolydii, qui ARISTOXENI est tonus acutissimus, integro diapason superet proslambanomenon *Hypodorii*, qui est gravissimus, patet, ARISTOXENI diagramma procedere potuisse ad tria diapason. Quamvis ille, rescisso integro diapente, progressus tantum fuerit ad bis diapason & diatessaron; ut discimus ex ADRASTI loco, quem in notis ad EUCLIDEM p. 51. adduximus. Exscribimus, quod obvius non sit MEIBOMII liber. Hæc porro notat eam in rem ad EUCLIDEM, p. 50. „Hodiernum musurgorum vulgus, ubi sermo incidit de musica, novæ præ antiqua præstantiam quoque inde metiuntur, quod veteres tantum bis diapason systema cognoverint, octodecim chordis circumscriptum; illud autem GUIDO integro diapente auxerit in acumen, & insuper tono in gravitatem. In quanta autem antiquitatis ignorantia versentur, alibi ostensum Tantum enim abest, ut aliquid novi hic

repererit GUIDO, ut etiam a veterum systemate maximo, non parvo, intervallo absit, quod restitutis modorum tabulis sole meridiano clarius est, ut nulla id ampliore probatione egeat. Acutissimi enim modi hyperlydii nete hyperbolæon, seu ultimus sonus a gravissimi hypodorii Proslambanomeno distat ter diapason & toni intervallo, adeo, ut integro diatessaron hoc systema superet *Guidonianum*. Neque novis chordarum nominibus hic erat opus, quod transeundo ex graviore modo in acutiores priora vocabula sufficerent, quod certe optima ratione constitutum. Porro tonum in infimo loco a GUIDONE adscriptum esse ex antiquæ musicæ ignorantia, vere adfirmare possumus. Quamvis etiam hoc ab antiquis hausisse videatur, ut docuimus in notis ad ARISTIDEM p. 240. „Huius enim infimæ notæ sonum, tanquam principium reliquorum omnium, veteres adsumebant; sed qui clare & canore exaudiri non posset, quare etiam nullo peculiari nomine ipsum signarunt.“ His confirmandis locum profert ex THEONE *Smyrneo*. Imprimis autem notabilis est ARISTIDIS locus: „Cum vero toni omnes constent ex ordine XXIV. litterarum inverso, si, qui omnium est gravissimus, hypodorium per tonum in grave remittamus &c. lib. I. p. 25.

XVII. Dum *Athanas.* KIRCHERUS in *Musurgia* lib. V. c. 2. p. 215. contendit, GUIDONEM inauditam ante hac plurium vocum symphoniam exco-
gitasse primum, auctorem etiam fuisse instrumentorum polyplectorum,
uti sunt clavicymbala, clavichordia, similiaque, admodum eum fallit, quod
posterius attinet, sumta a monochordo ratio, quippe cuius antiquissi-
mus, frequentissimusque ante GUIDONEM fuit usus, unde miror, *I. I.*
ROUSSEAU in lexico v. *musica* eidem adstipulari. Primum vero quod spe-
ctat, musicam nimirum polyphonam, postea patebit veritati consentaneum
haud esse, ante eius tempora ex nullis veterum monumentis posse colligi,
id genus musicæ apud veteres fuisse in usu, ab aliquot saltem ante eum
sæculis; ut tamen dici possit GUIDONEM emolliisse paulisper durissimam,
auribusque nostris intolerabilem musicæ, seu symphonix plurium vocum,
rationem apud eos, qui primi, atque ante GUIDONEM, regulas in hoc
musicæ genere, media demum hac ætate invento, tradiderunt. Tum
vero id etiam dici potest, GUIDONEM, quod primus monochordi usum reiece-
rit, ansam dedisse, ut consonantiarum genesis & progressio potius ad audi-
tum, quam canonem illum harmonicum accommodaretur; secus cum fieret
ab antiquis, inde factum puto, quod id musicæ genus intactum, incultumque
manserit usque ad ea tempora, quæ barbara cum primis habentur; ut *Græcis*,
apud quos tanto in pretio habita fuit musica, nec quidem in mentem
venisse videatur. Sed certe qualis fuit prima musicæ huius polyphonæ
institutio, ruditati temporum respondebat.

Falso etiam
clavichor-
diorum, aut
musicæ poly-
phonæ au-
ctor vendi-
tatur.

CAPUT II.

*De notis musicis medii ævi græcis & latinis, quarum
specimina exhibentur per singula sæcula.*

I.

Notæ musi-
cæ antiquio-
res græcæ.

L. VII. Erot.
4. post p. 540.

superiore sæculo edidit ex duobus MSS. (quorum unum in bibliotheca *Vaticana*, alterum in Collegio *Romano* Soc. I. asservabatur) *Athan. KIRCHERUS* in sua *Musurgia*, seu arte magna consoni & dissoni, antiquioris musicæ *Græcæ σημεῖα*, seu notas musicas, *Romæ* anno 1650. eo ordine, quo in *ALYPPIO* reperit. *KIRCHERI* opere & labore minime contentus *Marc. MEIBOMIUS*, ut ex eius præfatione in antiquæ musicæ auctores cernere est, ipse biennio post novo ac ingenti studio ex *ALYPPIO* & *ARISTI-*

DE restituit, ac digessit notas eiusmodi musicas magno, ut reperit, numero vel in uno *Lydio* modo, secundum tria genera *Diatonum*, *Chromaticum*, & *enharmonicum*, in ipsa *ALYPII* introductione musica, expositis in præfatione, quæ ad rem observanda fuere. *P. Bern. MONTEFAUCON* lib. V. *Palæogr. Græcæ*, *Parisiis* anno 1708. editæ, cap. 3. eandem materiam carptim tractans, & non ita pridem in *Anglia* in lucem emissæ *PTOLOMÆI harmonica* memorans: *Ibi vero*, inquit, *non tantum musicæ notæ tonorumque distinctiones adferuntur, & explanantur; sed etiam ad hodiernas musicæ notas, quantum conantibus licuit, reducuntur.* Iam an. 1602. *Hanoveræ* *Erycius PUTEANUS* in *Hermathena* *DIONYSII* musici sub *CONSTANTINO M.* clari, hymnum ad *MUSAM* notis antiquis musicis instructum edidit; eundemque & alium præterea in *APOLLINEM*, aliumque in *Nemefin* cum similibus musicis antiquis notis subiunxit *Io. FELLUS* ad calcem *ARATI* cum scholiis *Græcis* editi *Oxoniæ* 1672. addita diatribæ de musica antiqua *Græcæ*: quam claudit specimine alio musicæ veteris, fragmento videlicet *PINDARI*, quod notis veteribus musicis instructum in bibliotheca monasterii *S. Salvatoris* iuxta portum *Messanensem* in *Sicilia* reperit, ediditque *KIRCHERUS*, ut *I. Alb. FABRICIUS* lib. III. c. 10. notavit. Alia etiam adhuc specimina dedit *M. BURETTE*, habenturque, ni fallor, in
Miscell.

T. I. Mus-
surg. p. 541.
M. Burette
Mémoires de

Miscell. *Berolinensibus*. MEIBOMIUS vero citata in præfatione hymni *Te Deum laudamus* melodiam illis *Græcis* characteribus notisque etiam nostris expressam exhibet, *non tantum*, inquit, *ut eo clarius omne notandi negotium redderem, sed etiam, ut Deo optimo maximo grates agerem, qui cum in omni vita, tum vel maxime in difficillimo hoc & desperato opere adiuverit, ut ob restitutos antiquæ musicæ auctores a doctis nostri ævi viris favorem, a posteritate laudem sperare possim.*

II. Nullus vero dubitat MEIBOMIUS, quin, siquidem ea melodia usi fuerint SS. AMBROSIIUS & AUGUSTINUS (quorum quippe nomini inscribit canticum illud *Te Deum laudamus*) etiam notis illis cantum signarint, quod BOETIUS, qui integro sæculo AUGUSTINO fuit posterior, solas has notas recenseat. Oscitanter I. I. ROUSSEAU ex KIRCHERO exscripsit, quæ hic de systemate musicæ diatonicæ seu cantus plani iuxta BOETIUM lib. V. c. 3. breviter dicit, ROUSSEAU autem confundit, & ad notas musicas applicat omnia, ac redigit. a) Ipse libro primo p. 249. retuli, quæ KIRCHERUS loco citato de S. GREGORIO asserit sine teste, quod in scalam musicam septem primas alphabeti litteras invexerit, quæ duplicentur, repetanturque; quin aliunde aliquid addere, aut reperire potuerim, quod hanc firmare possit opinionem. HUGBALDUS ad sæc. IX. finem, aut initium X. in libro *de harmonica institutione* adhuc BOETII characteres exhibet, ipseque modum præscribens, ad vagam incertamque notarum tunc usitatarum figendam positionem, substituit, apponitque signa illa litterarum. Quam in rem insignem locum de notulis illis acturi exscribemus.

III. Alterius quidem generis, sed eiusdem fere usus sunt litteræ latinæ, de quibus ECCKARDUS in *casibus monasterii S. Galli* c. 4. ubi de ROMANO, qui tempore CAROLI M. authenticum *Romanum* antiphonarium ad S. Gallum detulerat, loquitur in hæc verba: „In ipso quoque primus ille litteras „alphabeti significativas notulis, quibus visum est, aut sursum aut iusum „(deorsum) aut ante, aut retro assignari, excogitavit: quas postea cui- „dam amico quærenti NOTKER *Balbulus* dilucidavit.“ Passim est edita responsio illa ad LANTBERTI quæstionem in bibl. PP. *Coloniensis* supplemento,

Quibus apud Latinos aliæ litteræ & signa sunt substituta.
Ecckardus apud Goldast. T.I. Rev. Alem. p.m. 30. Vid. apud eundem not. pag. 118.

a) Les *Latins*, qui à l'imitation des *Grecs*, no-
terent aussi la musique avec les lettres de leur
Alphabet, retrancherent beaucoup de cette
quantité de notes, le genre Enharmonique
ayant tout fait cessé d'être pratiqué, & plu-
sieurs modes n'étant plus en usage. Il pa-
roit, que BOECE établit l'usage de quinze let-

tres seulement, & GREGOIRE évêque de Ro-
me considerant que les rapports des sons sont
les memes dans chaque octave, reduisit enco-
re ces quinze Notes aux sept premieres let-
tres de l'alphabet, que l'on repetoit en diver-
ses formes d'une octave à l'autre.

mento, in *lectionibus* H. CANISII T. V. & in append. T. IV. *Annal. Benedict.* p. 688. MABILLONII. Qui quidem ipse has litteras confundit cum illis, de quibus paullo ante, quasque ante sæculum nonum in usu fuisse existimat, quibus postea notæ illæ caudatæ, seu ductus quidam ac virgulæ rectæ, obliquæ, incurvæ successerunt. GUIDONI autem *Aretino* sæculo XI. melius visum est, alphabeti litteris uti (quod S. GREGORIO M. tribui inventum modo notavimus) additis exemplis.

*Solis literis notare optimum probavimus,
Quibus ad discendum cantum nihil est facilius,
Si assidue utantur tribus saltem mensibus.*

d ħ c d e d c c ħ c a ħ e d ħ a a G G G

Sit nomen Domini benedictum in sæcula.

EG a G F G F F F c F F DC D D

Adiutorium nostrum in nomine Domini.

Prope abest ab hoc litterarum usu is, quem ex HUGBALDO memoravimus. Singulares sunt notæ musicæ eiusdem HUGBALDI in musica enchiridiali explicatæ per tetrachorda, quæ etiam subinde, sed rarissime, in usu ecclesiastico reperimus.

Vocales ac
syllabæ ad
modulan-
dum.

IV. Pertinent huc etiam, sed cum ipsis notis non sunt confundendæ, syllabæ, quibus ad moderandum cantum utimur. Eoque interpretari licet supra libro primo p. 15. allatum DIONYSII sub nomine DEMETRII *Phalerei* locum, in *Ægypto* sacerdotes Deos septem vocalibus celebrare. Passim autem scriptores, dum *Græcorum Romanorumque* res florebant, quatuor has syllabas usu viguisse censent Tō Tâ, Tĥ, Tē. DONIUS de *præstantia musicæ veteris* p. 94. se ostensurum promittit, quanto aptius & commodius veteres *Græci* primum musicæ tyrocinium, canendique meditationem executi fuerint, quam recentiores ex GUIDONIS instituto senis syllabis *ut, re, mi, fa, sol, la*; aut. novissimi quidam, *Belgas Gallosque* secuti, septenis; adeo ut in præexercitamentis musices, non paucorum mensium compendium fieri posse existimet, si iuxta ritum veterem, amputatis duabus syllabis, non septima adscita, ecphoneses harmonicorum intervallorum addiscantur, & usurpentur. Mihi tamen persuadeo, si otium aut cupido fuisset DONIO experiri rem ipsam, paucis saltem mensibus, dedoceri se passurum fuisse. Idem mirum sibi ali-

quando

quando visum fatetur, non habuisse priscos *Græcos* ullas syllabas, aut di-
ctiunculas, quibus in meditationibus canendi præexercerentur, antequam
perfectas melodias modularentur: reputavitque *τερέλειν* apud eos dici, qui
melydria qualiacumque sine certis, ac rem significantibus, dictionibus can-
tillat: suspicatus eos hisce *τε, εε*, tunc fuisse usos: præsertim cum hodie-
que apud *Chios* vulgo sic frequentari audiisset, imo etiam passim apud
Græcos *τερετισμὸς* corrupto vocabulo appellari ipsamet nuda *αὐλήματα*; dum
postea in quodam *Vaticana* bibliothecæ codice, qui præter alios tractatus
integros ad musicam pertinentes, anonymi cuiusdam fragmenta optimæ no-
tæ complectitur, veteres tandem *μελετικὰς* *Græcorum* syllabas deprehendit
eas ipsas, quas iam notavimus *τῶ, τᾶ, τῇ, τῆ* nostris *ut re mi fa &c.* re-
spondentes. „Ex quibus, addit, *τῶ* Proslambanomeno, lichanis & parane-
tis (quas lichanis respondere iam antea diximus) tribuitur: *τᾶ* hypatis,
netis, & paramesæ: *τῇ* parhypatis & tritis: *τῆ* denique uni mesæ adsi-
gnatur. Illud tamen advertendum, longi temporis & exscriptorum
vitio, paranetas excidisse, quæ tamen facile lichanorum comparatione
supplentur. Porro *τῶ* respondet *sol* & *re*; *τᾶ* *mi* (ut *la* omittam) *τῇ*
fa; *τῆ* vero nunc *re* nunc *mi*.“ Observat demum & edisserit, quam
apte, quantoque cum iudicio ex septem vocalibus, quarum tamen
antiquissimum usum apud *Ægyptios* l. c. ostendimus, eas selegerint, quæ
plenius, ac suavius sonant, atque omnibus ferme nationibus usurpantur.

*Don. Pra-
gymn. mus.
partis vet.
restit. L. I.
T. I. Opp.
p. 247.*

Ibid. p. 248.

T. I. p. 15.

V. Habent etiamnum *Græci* vocabula quædam, quibus familiariter
ad modulationem octo tonorum utuntur. *Neanes, aneanes, aanes, nea-*
gie, quas solas in institutionibus musicæ *Græcæ* reperi, quales ad calcem
huius operis æri incisas damus. Alias præterea affert KIRCHERUS in mu-
surgia *de tonorum clausulis*, etsi amplior eorum sit usus, ad latinos et-
iam translatus. Peculiare de illis extat caput VIII. musicæ AURELIANI
Reomensis, quod hic exscribimus: „Cæterum nomina, quæ ipsis inscri-
buntur tonis, ut est in primo tono *Nonaneane*; in secundo *Noeane* &
cætera quæque, moveri solet animus, quid in se contineant significatio-
nis. Etenim quendam interrogavi *Græcum*, in latina quid interpreta-
rentur lingua, respondit, se nihil interpretari, sed esse apud eos lætan-
tis adverbia; quantoque maior est vocis concentus, eo plures inscribun-
tur syllabæ, ut in autentico proto, qui principium est, sex inseruntur
syllabæ videlicet hæ *noeane* (*f. noe noeane*) *Nonannoene* in autentico
deuteri. In autentico triti, quoniam minoris sunt metri, quinque tantum-
modo eis inscribuntur syllabæ, ut est *Noeoeane*. In plagis autem eorum
consimilis est litteratura, scilicet *Noeane*, vel secundum quosdam *Noeacis*.

*Ac vocabula
apud Græ-
cos.*

Loc. cit.

„Memo-

„Memoratus denique adiunxit *Gracus*: huius modi nostra in lingua videtur habere consimilitudinem, qualem arantes sive angarias minantes exprimere solent, excepto, quod hæc lætantis tantummodo sit vox, nihilque aliud exprimentis. Estque tonorum in se continens modulatio, nem.” Mox capite antecedenti de quatuor, a CAROLO M. additis ad octo, agens tonis, *Quorum hic*, inquit, *præscribere censui litteraturam* Nenotencano, noneano, annoannes.

a Ad calcem codicis *Argentoratensis*, in quo HUGBALDI liber de *harmonica institutione* legitur, magna extat farrago eius modi vocabulorum. a) Frequentius utitur HUGBALDUS his modulationum formulis, deinceps rarius; nusquam vero apud GUIDONEM ea nomina reperi, qui satius duxit adhibere suas tonorum, seu modorum formulas. Apud S. BERNARDUM de cantu, seu correctione antiphonarii, n. 10. luculenter eorum usus describitur. „Ad hos (*tonos authenticos & plagales*) inter se distinguendos Neumata inventa sunt, subiicienda antiphonis, quæ apud quosdam stivæ vocantur, & apud *Gracos* signantur per hæc verba *Hoanocane*, & *noais* (*al. melius noeane, & noeais*) & his similia, quæ quidem nihil significant, sed ad hoc tantum a *Gracis* sunt reperta, ut per eorum diversos ac dissimiles sonos tonorum admiranda varietas aure simul & mente posset comprehendere. Hæc ita manieram suorum modorum debent exprimere, ut postquam tuæ diligentius memoriæ fuerint impressa, frequentatis aliquamdiu cantuum diversitatibus, quibus arrideant cantibus, auditu etiam facile cognoscas. Unumquodque ergo eorum suo modo singulare debet esse sufficiens, ut cuilibet finali sui modi convenire possit: in hoc singulare, ut cantui alterius modi convenire non possit. Non enim ad discernendos modos a se invicem neumata competenter essent inventa, nisi unumquodque suo modo sufficeret, & eum evidenter ab aliis discerneret. Debet ergo manieram, & formam tam communem, quam propriam sui modi exprimere: manieram scilicet per dispositionem, formam vero per compositionem.”

Specimina
notarum
græcarum.

Lib. I. &
III. c. 3. &
4. p. 215.
218. 223.
p. 229.

VI. Pergimus iam ad ipsa notarum ectypa seu specimina, quæ ad instar diplomatices cuiusdam musicæ per sæcula dabimus. Ad sæculum octavum usque assurgere licet, quod notas musicas græcas attinet; ita quidem, ut, cum docente MONTEFALCONIO in *Palaographia Græca* non nisi sæculo

a) *Item in Græco* annaneane, nananeagies, agianeagies, Nenoteanes, Noeagies. *Item parapteres*, Nenoteneagies *Ant.* Mea nox. *Ant.* O mors. *Ant.* miserere mei Deus. Aanietaneneagis, acanneagies. *Ant.* Nos qui vivimus. *Item*

parapteres, qui supra scripti sunt, necesse est ut teneamus, qui in antiphonis minutis comprobantur, maxime de psalmis, qui non finiuntur ita, ut inchoant.

sæculo septimo accentus & spiritus annotari cœptum sit, exceptis grammaticorum libris, statim sæculo octavo seduli *Græci* in libris, ad usum ecclesiastici officii exaratis, signa quædam & apices seu notas pro inflexionibus saltem vocum in cantu lectionum evangelicarum adpinxerint, veluti in exemplis videre est apud eundem MONTEFALCONIUM, uno ex codice *Colbertino* octavi, ut æstimatur, sæculi, reliquis duobus ex aliis evangelicariis octavi item & noni sæculi: monetque, multos codices huiusmodi, caractere videlicet unciali oblongo ac deflexo, ad usum chori & officii exaratos, variis in bibliothecis extare, qui ad inflexiones vocum, in officio ecclesiastico inter legendum observari solitas, notulas quasdam & lineolas variæ formæ exhibent. *Hi vero nempe*, addit, *ad usum chori deputati libri, non octavo tantum & nono, sed etiam decimo sæculo, forteque posterius, litteris uncialibus oblongis ac plerumque reclinatis scripti comperiuntur.* Meismet vidi oculis varios huiusmodi, *Romæ* præsertim, ac etiam in patria, nec oculis usurpavi tantum, sed etiam *σημεία* eiusmodi seu notulas cum nostris exegi, ad easque redegei improbo labore, ut aliquando usui essent specimina illa huic operi. Sed cum omnis apparatus ille infelici incendio monasterii mei an. 1768. perierit, neque vero mihi otium nunc tantum relictum sit, contra vero difficilior foret labor, dum ad manus non sunt autographi libri, in quibus minio depictæ notulæ, ut plurimum a cæteris accentibus & spiritibus distinguuntur, eçtypos saltem do: in quibus quidem discrimen illud notularum minio depictarum *Tabb. I. sedulo inculcavi cælatoribus, ut observarent, atque ad regulas heraldicas II. III. IV. subtilibus lineolis discriminarent; sed culpas eorum levissimas præstare in me haud sumo, perinde etiam fixum ætatis ordinem: quem coniiciat lector tum ex iis, quæ modo ex Paleographia Græca MONTEFALCONII attulimus, atque propius adhuc ex amicissimo Romæ mihi quondam Iosepho BLANCHINIO presbytero congr. Oratorii S. PHILIPPI Nerii de urbe; qui ad Evangeliarium quadruplex Romæ editum an. 1749. in calce exhibet specimina eorum ipsorum codicum Græcorum Vaticanorum, ex quibus Romæ tria accepi eçtypa, unum vero ex codice bibliothecæ civicæ ad S. ANNAM Augusta Vindelicorum. Accedit quintum litteris minusculis ex Msc. Veneto. Ex citatis vero MONTEFALCONIO, & BLANCHINIO curiosus harum rerum adhuc plura haurire, & comparare specimina id genus pro inflexionibus vocum in lectione valet: unum apud MONTEFALCONIUM p. 357. habetur exemplum pro maioribus etiam & prolixioribus modulationibus, quarum nos integram exhibemus seriem ex codd. Msc. *Tabb. VI. bibl. Cæsar. Vindob.* quibus addimus ex Msc. *San-Blasiano* institutiones *VII. musicæ Græcæ*, quas ampliores cum aliis variis eiusdem generis collatas *Tab. VIII. MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. II. P. II.* H *pis n. I. 2.**

- Tab. IX. pis edidiffemus, nisi collectanea illa igne periiffent, cum ipso manuscripto
n. I. 2. *San-Blasiano*, servatis quidem tabulis æneis, in quibus etiam comparet pars
liturgiæ *Gracæ* ex eodem cod. *San-Blas.* Iungimus his specimen notarum
Tab. X. musicarum *Ruthenorum* ritus *Graci* ex *Ioan.* HERBINIO de *Cryptis Kijo-*
n. I. *vienfibus* p. 154.

Notæ musi-
cæ latinæ.

pag. 272.

Apud Goldast,
Rev. Alem.
T. I. P. I.
c. 4. p. m.
29.

VII. Quemadmodum sæculo VIII. in Occidente cantus *Romanus* cura
PIPINI & CAROLI M. per *Gallias* & *Germaniam* propagatus sit, T. I.
lib. II. P. I. c. 1. pluribus declaravimus: monachi *Engolismensis* inter alia
allato testimonio in vita CAROLI M. ad an. 787. qui narrat, CAROLUM
ab HADRIANO accepisse cantores unacum antiphonariis S. GREGORII, quos
ipse notaverat nota *Romana*; correctos autem fuisse omnes antiphonarios,
didicisseque omnes *Francia* cantores notam *Romanam*, quam nunc vocant
notam *Franciscam*. ECKEHARDO HARTMANNUS abbas S. *Galli* laudatur,
authenticum antiphonarium docere, & melodias *Romano* more tenere
sollicitus. Quæ de cantoribus *Romanis* narrat, iam supra l. c. retulimus,
aliis, quam quos monachus *Engolismensis* nominat, quos inter *ROMANUS*
Romanæ sedis honorem S. *Galli* cœnobio ita quidem inferri curarit: „E-
„rat *Romanæ* (*Romæ*) instrumentum quoddam & theca ad antiphonarii
„authentici publicam omnibus adventantibus inspectionem repositorii,
„quod a cantu nominabant Cantarium. Tale quidem ipse apud nos ad in-
„star illius circa aram Apostolorum cum authentico locari fecit, quem ipse
„attulit exemplato antiphonario: in quo usque hodie in cantu, si quid
„dissentitur, quasi in speculo error eiusmodi universus corrigitur.“ Re-
liqua, quæ sequuntur, verba paullo ante retulimus, quomodo *litteras al-*
phabeti significativas notulis apposuerit, ut constaret, quid *susum aut*
iusum, sursum aut deorsum, *ante & retro* signaret, in illa incertitudine
notularum ex variis apicibus, inflexionibus compositarum, caudatarum, si-
nuatarumque.

Insignis hanc in rem est HUGBALDI locus, quo alium ille alphabeti
litterarum usum exponit, eundem tamen in finem, ad figendam, determi-
nandamque vagam notularum illarum notionem. „Hæ autem (inquit de
„harmonica institutione) ad hanc utilitatem sunt repertæ, ut sicut per lit-
„teras voces, & distinctiones verborum recognoscuntur in scripto, ut nul-
„lum legentem dubio fallant iudicio, sic per has omne melum annota-
„tum, & iam sine docente, postquam semel cognitæ fuerint, valeat de-
„cantari. Quod his notis, quas nunc usus tradidit, quæque pro loco-
„rum varietate diversis nihilominus deformantur figuris, quamvis aliquid
„profint, remunerationis subsidium minime potest contingere: in incerto
„enim semper videntem ducunt vestigio, ut puta, si adiectam formu-
„lam

7 2 8 + 2
 „Iam aspicias A E V I A. Primam enim notulam cum aspexeris, quæ
 „esse videtur elatior, proferre eam quocunque vocis casu facile poteris.
 „Secundam vero, quam pressiore attendis, cum primæ copulare quæ-
 „fieris, quonam modo id facias, utrum videlicet uno, vel duobus, aut
 „certe tribus ab ea elongari debeat punctis, nisi auditu ab alio percipias,
 „nullatenus sic a compositore statutam esse pernoscere potes. Idem & de
 „cæteris constat. Si vero, quas subsequens ratio demonstrabit, chorda-
 „rum notulis eandem formulam consignatam videris, mox procul dubio,

I M PM CF

„qualiter procedat, advertas, utique hoc modo ALLELUIA. Est enim I me-
 „se, M lychanos meson, inter quas toni spaciū patet; P paripatemeson,
 „quæ a lychanos meson similiter distat tono M. Similiter lychanos meson
 „supra paripatemeson inclinatur. C. autem est hypatemeson semitonio a pa-
 „riipatemeson distans. F. ultima lychanos hypaton servans tonum ad hypa-
 „temeson. In hac autenti proti usitata melodia, quam notulis eisdem su-

em em p A impc 7 F

„perscribimus, qui superioris sint soni, planius elucebit No Ne No e A NE
 „Quamcunque enim ex his notulam sive litteram in superiori formula
 „videris, similiter proferre non cuncteris. Hæ autem consuetudinariæ
 „notæ non omnino non necessariæ: quippe cum & tarditatem cantilenæ,
 „& ubi tremulam sonus contineat vocem, vel qualiter ipsi soni iungan-
 „tur in unum, vel distinguantur ab invicem, ubi quoque claudantur in-
 „ferius vel superius pro ratione quarundam litterarum, quorum nihil
 „omnino hæ artificiales notæ valent ostendere, admodum censentur pro-
 „ficuæ. Quapropter, si super aut circa has per singulos ptongos eæ-
 „dem litterulæ, quas pro notis musicis accipimus, apponantur, perfecte
 „ac sine ullo errore indaginem veritatis liquebit inspicere: cum hæ
 „quanto elatius, quantove pressius vox quæque feratur, insinuent; illæ
 „vero supradictas varietates, sine quibus rata non textitur cantilena, men-
 „ti certius figant.“

VIII. Quidvis facit hic locus ad illustrandam notarum musicarum In schemate
 medii ævi novam formam post antiquatas veteres, quæ ex varia littera- exhibitæ.
 rum *Græcarum* positione fere constabant; hæ vero variis arbitrariis, ex li-
 neis, punctis, ductibus & flexionibus, ut ex schemate patet, quod æri in-
 cifum damus: quæ sola nobis tabula, ex aliis eiusmodi, notarum etiam Tab. x.
Longobardicarum, ex manuscripto *San-Blasiano* relicta est post incendium: num. 2.
 complectitur autem carmine hexametro notarum ipsarum vocabula
 magno numero, cuique respondente superscripta notæ figura: ex qua
 ipsoque ex nomine notæ notio desumi potest, magisque elucescit quod

de eorum usu HUGBALDUS dicit, ac utilitate: quippe cum & tarditatem cantilenæ, & ubi tremulam sonus contineat vocem, vel qualiter ipsi soni iungantur in unum vel distinguantur ab invicem, ubi quoque claudantur inferius vel superius, notent. Quibus lux affunditur *illis monachi Engolismensis* verbis, omnes *Francos* didicisse notam *Romanam*: „excepto, quod tremulas, vel vinnulas, sive collisibiles, vel fecabiles „voces in cantu non poterant perfecte exprimere *Franci*, naturali voce „barbarica frangentes in gutture voces potius, quam exprimentes. Vocem tremulam explicat B. ENGELBERTUS L. II. c. 29. suæ Musicæ, „unisonum, quia non habet arsem & thesim, nec per consequens intervallum, vel distanciam, sed est vox tremula: sicut est sonus flatus tubæ vel cornu, & designatur per neumam, quæ vocatur Quilisma.“ Rarius aliquid occurrit apud scriptores de re musica, quod ad explicationem horum nominum, notarumque ipsis respondentium, conferat. Passim vero in bibliothecis *Italiae*, *Galliae*, & *Germaniae* ipsum schema seu carmen reperi, ac delineari curavi in meos usus, varie etiam mutatum, vel auctum, quandoque præterea cum observationibus explicationibusque; unde ingenti quidem studio singula ea nomina explanaveram: sed cum totum illud, simulque omnia subsidia flamma absumserit, harum rerum curiosis, otioque abundantibus ulteriorem argumenti huius disquisitionem lubens relinquo, atque ad exhibenda oculis notarum medii ævi specimina, ordine temporum per singula sæcula, progredior. Ipsæ vero etiam, quæ sequuntur tabulæ æri incisis literis, servatæ solum sunt ex conflagratione, reliquis deperditis atque exustis omnibus, quæ ad materiam tam intricatam veterum notarum musicarum explicandam secundum usum præsentem congestimus, elaboravimusque. Excusabit me incertitudo veri situs eiusmodi notarum sine lineis, qua tamen non obstante rem tentavit WALTER in *lex. diplom.* 1747. *Göttingæ* edito.

Specimina
notarum latinarum
culi VIII.
circiter &
IX.

IX. Ad eam prope ætatem assurgunt ætate vetustiora nostra specimina latina, quam paullo ante in *Græcis* notavimus litteris uncialibus; hic autem minusculis. Primum ex sacramentario monasterii *S. Galli* desumptum est, ævi, ut conicere est ex caractere, *Carolini*. Alterum itidem ex sacramentario monasterii *S. Dionysii* prope *Parissos* ab auctoribus novi tractatus diplomatici, a quibus accepi, ipse tamen etiam præfens lustratus, sæculo nono deputatur. Eiusdem & sequentium sæculorum sunt specimina litterarum & notarum musicarum characteris *Lombardici*, quæ in peculiari tabula exhibentur ex bibliothecis *Romanis Casanatensi*, *Vaticana*, & *Barberina*. Ectypa vero notarum *Lombardicarum* cum suis nominibus, ex codice *Casinensi* facta pro hoc opere, flammis cessaverunt, ut diximus.

X. Ad sæculum decimum circiter referimus specimen notarum ex ^{Sæculi X.} vetustiori sacramentario *San-Blasiano*. Quas *Hug. MENARDUS* n. 282, Tab. XIV. in librum sacramentorum S. GREGORII, & ex eo MABILLONIUS exhibet ^{num. I.} notas ex codice RATOLDI abbatis *Corbeïensis* eodem sæculo decimo, ad ^{T. III. Opp.} caudatas nostri ævi notas proxime accedunt, plane autem differunt a spe- ^{S. Greg. p. 334. & 335.} ciminibus, quæ ex *Germanicis* codicibus proferimus: deprehendimusque ^{Mabill. in ap- pend. T. IV. Annal. Bened. p. 689.} *Parisiis* in variis codicibus discrepantiam quandam a nostratibus, sed non tantam, quanta est istius codicis *Corbeïensis*. Notabilis autem est locus chronographi eius monasterii ad tempora eiusdem abbatis, annum nempe 986. quo obiit: *Sub iis temporibus incæptus est novus modus canendi in monasterio nostro per flexuras & notas, per regulas & spacia distinctas, meliusculum dinumerando, quam antea agebatur: nam nullæ regula extabant in libris antiphonariorum & graduum ecclesiæ nostræ.*

XI. Videtur hic lineas innuere & spatia, quæ modum seu mensuram sur- ^{Lineæ & spatia GUI-} sum & deorsum præcise designant; sed nihil horum in specimine codicis RA- ^{DONIS Are-} TOLDI comparet; demonstravimusque supra, de GUIDONE *Aretino* a- ^{tini inven-} gentes, esse eiusdem hoc inventum, qui floruit sæculo undecimo ado- ^{tum sæc. XI.} lescente. Singularia sunt duo apud KIRCHERUM schemata antiquarum ^{Musurg. lib. V. c. I.} notarum, alterum *Græcum* ex Msc. bibliothecæ S. *Salvatoris Messanen-* ^{pag. 213.} *sis*, in quo multi hymni musicis notis expressi sunt, ductæque lineæ octo, in quibus principio totidem litteræ, in lineis autem ascensus descensus- que vocum nigris punctis vel potius circellis notabatur. Quodsi codex iste medio sæculo præterito, quo suam musurgiam edidit KIRCHERUS, iam numerasset septingentos circiter annos, superaret ætatem GUIDONIS, veluti etiam antiquissima antiphonaria monasterii *Vallis umbrosæ*, de quibus paullo post KIRCHERUS ex relatione abbatis D. Didaci de FRANCHIS, ubi simi- ^{pag. 215.} lia puncta cum lineis duabus tantum in specimine quoque exhibet. Quod, quidquid est, extraordinarium est, nescio an prælusio quædam ac prima inventi illius stamina: quod mirum est nulli ante GUIDONEM in mentem venisse, aut postea non ab omnibus statim ubique gentium adoptatum fuisse; ut in tanta incertitudine notarum sine lineis tamdiu fluctuarent, ac improbo licet labore, & temporis diuturnitate, iacturaque in ad- discendo cantu, defudarent, numquam tamen ad certam scientiam venirent discipuli, magistri autem in docendo nihil firmum ac definitum pos- sent afferre absque GUIDONIS norma, quæ mirum initio præbuit specta- culum. „Cum me naturalis conditio, sunt verba GUIDONIS in prolo- „go Micrologi, & bonorum imitatio communis utilitatis diligentem fa- „ceret, coepi inter alia studia musicam tradere pueris. Tandem affuit

„divina gratia, & quidem eorum imitatione chordæ nostrarum notarum
 „usu exercitati ante unius mensis spacium invisos, & inauditos cantus
 „ita primo intuitu indubitanter cantabant, ut maximum spectaculum plu-
 „rimis præberentur: quod tamen qui non potest facere, nescio, qua fron-
 „te se musicum vel cantorem audeat dicere. Maxime itaque dolui de
 „nostris cantoribus, qui etsi centum annis in canendi studio perseverent,
 „numquam tamen vel minimam antiphonam per se valent efferre, semper
 „discentes, ut ait Apostolus, & nunquam ad perfectam huius artis scien-
 „tiam pervenientes.“ Id ergo pro comperto haberi potest, codices ad
 cantum pertinentes, in quibus lineæ cernuntur, & claves, seu litteræ, GUI-
 DONE esse posteriores; etsi non e converso regula valeat.

Specimina
 varia nota-
 rum sæculi

XI. & seqq.

- XII. Damus omnis generis specimina. Modulator est cantus primi in
Graduali (ut vocant librum, qui cantum missæ complectitur) Introitus *Ad*
te levavi animam meam, quo olim magna solemnitate annus ecclesiasticus
 prima *Adventus* Dominica inceptus est. Schema nostrum ex codice, ni fal-
 lor, *Einsidlen* monasterii est, & ætatem GUIDONIS superat, alterum eidem
 suppar esse videtur exemplum Lamentationis IEREM. *T. I. Tab. V.* relatum,
 quod initium est lectionis, quæ hætenus modulator esse solet. Sequuntur duæ
 formulæ iuxta præscriptum GUIDONIS, litteris præsignatæ, ductisque lineis,
 quas ille croco & minio colorandas vult; qui usus per aliquot sæcula
 perseveravit, ut unus saltem color lineæ atræ immisceretur. Lineas inter-
 medias stilo tantum ferreo sine omni colore solebant in pergamento du-
 cere sæculo adhuc duodecimo, cuius ætatis sunt nostra specimina; eius-
 dem vero vel sequentis sæculi aliud codicis *San-Blasiani* sine lineis: *Be-*
neditus es Domine &c. ex hymno trium puerorum Sabbatis quatuor tem-
 porum cantari ad missam solito. Sequuntur duo ex sæc. XIV. circiter
 Introitus missæ pro defunctis seu *de Requiem*, itidem ex codd. *San-Blasia-*
nis sine lineis, & cām lineis.

Libri missa-
 les, missa
 item sub no-
 ta.

T. IV. Conc.
 Germ. p. 203.

XIII. Libri missales, ex quibus desumimus, in ecclesiis ruralibus o-
 lim erant, quod haud raro reperi; passim vero, ut in ipsis libris, qui-
 bus sacerdos missam celebrans in altari utebatur, etiam notæ inscriberen-
 tur ad cantum, quem verisimile est, eum quandoque solum in altari e-
 didisse etiam in missa privata. Facit huc statutum concilii provincialis
 Moguntini an. 1310. *de celebratione missæ*, cum hoc summario: *sub mis-*
sa animarum solemniter aliæ pro defunctis non celebrentur, nisi submissa vo-
ce & sine nota. Canon, qui idem loquitur, ex concilio *Frislariensi* de-
 sumptus est. Usitatum vero fuit hoc sequiore ævo, quidquid canendum
 erat,

erat, hac formula *sub nota, in nota*, designare. Sic e. c. in concilio *Pragenſi* an. 1381. præſcribitur feſtum S. MICHAELIS feriandum, & eius officium nocturnum atque diurnum cum hiſtoria ſub nota in cancellaria noſtra recipiatur cum effectu. Memoratu dignum aliis etiam ex nominibus eſt capitulum XII. de celebratione miſſæ concilii *Ravenſatensis* IV. anno 1317. „Cum igitur Miſſa in aliqua eccleſia noſtræ provinciæ in nota celebratur, debent omnes, maxime ſacerdotes & clerici in eccleſia ipſa, quantum poſſunt, aſſiſtere celebranti, ac omnis clamor, ſtrepitus, & tumultus in eadem eccleſia conquieſcere. Quidam vero non debito modo conſiderantes prædictam miſſam, quæ in nota cantatur, irreverenter prætereunt, ſe ſacris induere, Miſſas uno concurſu cum ſacerdote celebrare volentes, ex quo populorum concurſus, ac pedum ſtrepitus per eccleſiam fit cum quodam ſonoroſo clamore: & ſic miſſa, quæ celebratur in nota, per indirectum quodammodo impeditur, ſeu minus devote attenditur. Volentes igitur huic indiſcreto actui neceſſariam adhibere medelam, ſacro approbante concilio, monemus omnes ſacerdotes tam ſæculares, quam regulares noſtræ provinciæ, atque ſtatuiſſimus, quatenus, cum miſſa celebratur in nota in aliqua eccleſia, nullus alius ſacerdos Miſſam celebret in eadem, donec Miſſa præſata fuerit plene completa.“ In Synodo *Herbipolenſi* an. 1407. c. 19. De divinis officiis præſcribitur „ut in omnibus & ſingulis eccleſiis collegiatis, ac monaſteriis regularibus virorum & mulierum nobis ſubiectorum, ad hoc fundatis, & ſufficienter dotatis officium divinum diurnum pariter & nocturnum horis debitis ſolemniter cum nota, in ſpiritu humilitatis, devote, rite, ordinate, diſtincte, & laudabiliter pſallantur, & decantentur.“

Ibid. p. 525.

Tom. XV.

Conc. ed.

Labb. P. II.

p. 1666.

T. V. Conc.

Germ. p. 9.

XIV. Ante id tempus genus illud muſicarum notarum formæ quadratæ, quo hodie utimur, tunc *quadriquantum* vocari ſuetum, frequentari cœpit, enatum ex notis muſicæ figuratæ, quæ olim etiam *quadrata* vocari ſolebat: perperam autem ea notarum diſcrimina *Ioanni* de *Muris*, qui circa medium ſæculi XIV. floruit, ut poſtea videbimus, auctori tribuuntur. Eorum nos ſyſtema integrum ex mſc. ſcheda damus, nec non exemplum aliquod ex membrana itidem, quæ compacturæ ſerviebat libri choralis monaſterii monialium *Urſpringenſium*, nunc vero ſervatur in monaſterio *S. Georgii*, quod eſt *Villingæ*, continetque contrapunctum cantionis *Gallica*. Ex mſc. autem libro *Graduali San-Blaſiano* ſiſtimus notarum quadratarum cantus plani. Ultimum demum ex rariffimo pſalterio an. 1457. impreſſo, quod diu me perplexum tenuit. Clar. *SCHOEPFLI-NUS*, profeſſor academix *Argentoratensis*, dum *Hiſtoriæ Alſaticæ illuſtranda*

Note quadratæ & caudatæ cantus plani & muſicæ figuratæ ſæc. XIV. & XV.

Tab.

XVIII.

Tab. XIX.

Tab. XX.

Tab. XXI.

n. 1. 2.

dæ

de incumberet, reperit quodam in loco, ubi minime sperarat, exemplum psalterii huius, inter primos foetus exorientis typographiæ maxime suspiciendum; unde etiam bibliothecæ regiæ *Parisiensi* inferendum duxit, ipsi Regi dono præsentatum. Cum vero me resciret historiam musicæ sacre meditari, hæc mei causa ectypa notarum musicarum adumbrari curavit. Rem non satis examinasse oportet virum aliis studiis detentum, ut animadverteret, meque moneret, notas ipsas non simul cum psalterio typis impressas, sed postea manu adpictas fuisse. Id, ut dixi, diu me perplexum habuit. Cernebam quippe in tanto numero librorum ad cantum ecclesiasticum in sacrificio missæ, & aliis divini officii partibus pertinentium, per integrum fere ab exorta typographia sæculum semper spatium relictum, ut suppleri possent manu exaratæ notæ musicæ. Accidit demum, ut aliud exemplum eiusdem psalterii an. 1457. impressi offenderem, lustraremque in monasterio *Rothensi*, *Præmonstratensium* in *Suevia*, atque animadverterem aliam omnino notarum formam in illo exemplo, me vero falsum fuisse, ac alios etiam edito hoc opere in errorem inducturum, obtruso illo notarum musicarum schemate pro primigenio exorientis typographiæ partu, uti accidit in *Itinere* meo *Alemannico*, errore ex prima in recentioribus etiam editionibus vernacula & latina relicto.

Tabulaturæ
explicatio,
ac specimen.

XV. Mentio etiam aliqua iniicienda est Tabulaturæ, quo nomine olim universus signorum, notarumque musicarum apparatus, ac structura veniebant; nunc vero singulare notandi genus est per litteras ac lineas, quo utimur in instrumentis enchordis, quæ digitis tractantur. Huc referenda existimo, quæ KIRCHERUS in *Musurgia de Hier. CAPSERGERO, Germano*, refert, introduxisse eum veram *tum sonandi, tum intabulandi*, ut *barbare loquar, rationem*. Ioan. WALTER in *Lexico musico* distinguit *Italicam* à *Germanica*, cuius etiam signa æri incisa Tab. XXI. n. 2. & 3. exhibet, ductus nempe lineolarum quarundum, quibus valor notarum, pausarum &c. designatur, ad usum clavichordi, seu etiam organi: cui proximis sæculis aptabant egregie concinnata meletemata sine basso, quem vocamus, continuo. Prostant, eam in rem libri impressi, quibus totum explicatur, atque etiam exemplis exhibetur artificium. Eius generis unum saltem specimen damus ORLANDI *de Lasso* ex manuscripto.

Tab.
XXII.

CAPUT III.

*De disciplina cantus & musicæ sacræ medio
ecclesiæ ævo.*

I.

irum in modum ampliata est medio ævo di-
sciplina canendi in ecclesia, ususque unde-
quaue pervagatus in omnibus divini officii
partibus. Lege sancierat IUSTINIANUS, *ut*
omnes clerici per singulas ecclesias constituti, per
seipsos psallant nocturna & matutina & ve-
spertina, nec ex sola ecclesiasticarum rerum
consumptione clerici appareant, nomen quidem
habentes clericorum, rem autem non imple-
tes clerici circa liturgiam Domini Dei. Quan-
ta huius rei cura fuerit regum ac Imperato-

Cantus me-
dio ævo
ubique fre-
quentatus.
Lib. I. Cod.
tit. 3. de
episc. & cler.
§. 10.

rum *Francorum, Carolingorum* imprimis, pluribus exposuimus de CA-
ROLO M. præcipue, qui an. 806. *Noviomagi* capitulum ediderat, ut mis-
si Dominici, qui ex utroque ordine erant, *per singulas civitates, mo-*
nasteria virorum ac puellarum inquirant de ornamentis ecclesiarum, an
refecta sint, & de conversatione singulorum, & de lectione & cantu, an
eo modo servantur, quo præcedenti capitulari sancitum est. De quo su-
pra. In libello de ecclesiasticis disciplinis a REGINONE iussu RATHBODI
Trevirensis collecto, qui continet capita inquisitionis, *de his, quæ epi-*
scopus, vel eius ministri, in suo districtu vel territorio inquirere debeant
per vicos, pagos, atque parochias suæ diæceseos id inter alia notatur: Si
cantum nocturnum atque diurnum noverit.

T. II. Conc.
Germ. p. 441.

Neque vero ad solas horas canonicas hæc sunt restringenda, ad alias
quasque divini officii partes sese diffudit cantus ac musica ecclesiastica.
„Hæc ergo disciplina (sunt verba RHABANI *Mauri*) tam nobilis est, tam-
„que utilis, ut, qui ea caruerit, ecclesiasticum officium congrue implere
„non possit. Quidquid enim in lectionibus decenter pronuntiatur, ac
„quidquid de psalmis suaviter in ecclesia modulatur, huius disciplinæ sci-
„entia ita temperatur: & non solum per hanc legimus, & psallimus in
„ecclesia, imo omne servitium Dei rite implemus.„ Ut passim suis lo-
cis indigitavimus, data quavis occasione cantus religiosus non solum in
MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. II. P. II. I eccle-

De Institu-
tione Cleric.
lib. III. c. 24.

ecclesia, sed aliis etiam conventibus, cœtibusque ecclesiasticis resonuit, *iucundis vocibus*, ut habet auctor chronici *Halberstadensis* apud LEIBNI-
Tium, dum redditum episcopi *Roma* cum sacris reliquiis commemorat. Cuiusmodi alia exempla complura recensuimus T. I. pag. 547. &c. ac-
clamatorum, cantuumque extra stata sacra congregatis populis, clericis, aut hierarchis, etiam in suis synodis, pro quibus præscripta erat prolixior
quoque psalmodia, uti legere est in BURCHARDI decretorum lib. I. *Quo-*
modo initianda sit synodus. Prætereo monasticos cœtus iam inter cle-
rum susceptos, ac regale sacerdotium, atque adeo labore manuum exem-
tos, cuius in locum omnis generis officia psalmodiæ, ac cantus ad exces-
sum usque sunt substituta; & utinam semper ea distributio fuisset obser-
vata, quæ in aureo de Imitatione Christi libello præscribitur: *Scribe, le-*
ge, canta, geme, tace, ora, non solum apud monasticos cœtus, sed
etiam apud canonicos tum collegialium, cum cathedralium ecclesiarum, in
quibus perinde sæpe frequentior cantus aliorum etiam, præter canoni-
cum, officiorum increbuit. In concilio *Andegavensi* an. 1365. statutum
legimus, *quod in singulis ecclesiis metropolitanis, cathedralibus, regularibus,*
collegiatis matutina, & alia hora de beata MARIA, singulis diebus solem-
niter decantentur &c. nisi videatur sollemnis etiam decantatio pro simplici
recitatione sumi posse, prout non raro hoc medio ævo voces *cantare, de-*
cantare accipi observavimus. Sic NOTKERUS, teste ECKEHARDO iuniore
cœnobita S. Galli c. 3. *de casibus monasterii S. Galli*, visione beatus surgens,
inque ecclesiam nocte rediens *Te Deum laudamus præ gaudio flets silen-*
ter cantavit. In vita S. CLARI abbatis *Viennensis* seu narratione de eius
obitu circa an. 660. res explicatur his verbis: *Imminenti hora exitus sui*
psalterium decantare, id est, recitare, cœpit cum fratribus. De psalmo-
dia in hoc vitæ articulo diximus tomo superiore p. 553. quod etiam mo-
ribundi haud raro eam sint profecuti. a)

II.

a) S. HILARIUS *Arelatensis* (de quo iam memo-
ravimus, eum cum psalmodiarum modulatione flu-
mina lacrymarum iunxisse) teste HONORATO
Massiliensi c. 21. vitæ: Cumque psalmodiarum so-
lita officia auctoris in laudibus alacer capisset
offerre, iam rediens atque commigrans, inquit:
voces sanctæ, voces, quæ ad aures pervenitis
auctoris, me quoque Domino commendate S.
GREGORIUS M. lib. IV. dial. c. 10. de egressu
animæ SPEI abbatis agens post sumtum sacra-
mentum Dominici corporis & sanguinis, mox-
que, addit, cum eis (fratribus) mysticos psal-

modiarum cantus exorsus est. Qui, illis psallen-
tibus, orationi intentus animam reddidit. Et
c. 14. de transitu SERVULI paralytici: cumque
iam se morti proximum agnovisset, peregrinos
viros, atque in hospitalitatem susceptos admo-
nuit, ut surgerent, & cum eo psalmos pro ex-
spectatione sui exitus decantarent. Cumque cum
eis & ipse moriens psalleret, voces psallentium
repente compescuit, cum terrore magni clamo-
ris dicens: Tacete, numquid non auditis, quan-
tæ resonent laudes in calis? Vid. HERBINIUS
de cryptis *Kyoriensibus* p. 48. & T. I. p. 151.

II. Primi, qui sacrum cantum penitus reiecerunt, hoc medio ævo, *Damnatis*
furculi erant ac proluvia *Manichæorum*, quibus ipsis iam S. AUGUSTINUS *fieri cantus*
vehementi & acri dolore indignabatur, & miserabatur eos rursus, *hostibus.*
quod illa sacramenta, illa medicamenta nescirent, & insanirent adversus anti-
dotum, quo sani esse potuissent. Ut lib. IX. *Confess.* loquentem iam indu-
ximus. Eadem auctoritate THOMAS *Waldensis* incessit WICLEFFUM, qui *T. III. tit.*
sacerdotes DEI laudes cantantes non dubitavit sacerdotes BAAL vocare. *II. c. 16. &c.*
Alios iam T. I. p. 245. socios aut discipulos nominavimus illorum *Ma-*
nichæorum, quos acriter perstringit concilium *Atrebatense* an. 1025. cap. *T. III. conc.*
XII. *De psallendi officio, eos immundo spiritu agitari, & de gremio san-*
ctæ ecclesiæ exterminandos, qui hoc psallendi officium iudicant nequaquam
ad cultum divinum pertinere. *Germ. p. 91.*

III. Visum est Patribus conc. *Valentini* an. 855. *ut scholis tam divi-*
næ quam humanæ litterarum, nec non & ecclesiastica cantilenæ, iuxta ex-
emplum prædecessorum nostrorum, aliquid inter nos tractetur, & si potest
fieri, statuatur atque ordinetur: quia ex huius studii longa intermissione,
pleraque ecclesiarum Dei loca & ignorantia fidei & totius scientiæ inopia
invasit. Placet, acclamatum est, firmatum. Eandem WALAFRIDUS *Strabo* *T. VIII.*
in libro *de rebus ecclesiasticis* cap. 25. negligentiam sæculis a sua ætate
proxime superioribus, septimo nimirum & octavo, videtur notare: *ut,*
inquit, de novissimis pene Romanorum præsulibus, & qui nec ducentis an-
nis nostra tempora præcesserunt, quasi memorabile quiddam & singulare
scribatur, siqui eorum in rebus prædictis eminentiores ceteris viderentur.
HORMISDAM nominat, qui *clerum composuit, & psalmis erudit;* LEONEM
item II. eiusque successorem BENEDICTUM, itemque SERGIUM, qui
psalmodia & cantilenæ scientia floruisse dicuntur. Unde deinde sub PI-
PINO, CAROLO M. & LUDOVICO Pio magisterio *Romanæ* sedis non so-
lum disciplina canendi, ut supra memoravimus, ad nos pervenit; verum
etiam scientia musica efflorescere in scholis cœpit, inter mathematicas
scientias, seu quadrivio, quod complectebatur arithmetican, geometri-
am, musicam & astronomiam, maxime exculta. Qua ratione IOANNEM
Fuldensem monachum, RHABANI *Mauri* discipulum, poetam & musicum
insignem, laudari existimo, quod *artificialem cantum in ecclesia apud Ger-*
manos primus varia modulatione composuerit. *Apud Bolland.*
T. I. Febr. ad
diem 4.

Caput septimum musicæ disciplinæ *Aureliani Reomensis* cœvi in-
scribitur: *Quid sit inter musicum & cantorem, & sic incipit:* „Tantum
„inter musicum distat & cantorem, quantum inter grammaticum & sim-
„plicem lectorem, & quantum inter corporale artificium & rationem.

„Etenim artificium corporale, quasi serviens famulatur, ratio vero quasi „domina imperat: quia nisi a ratione vegetetur opus, manus operantis „inaniter laborant &c.“ Et paullo post: „Is vero est musicus, qui ra- „tione perpenſa canendi ſcientiam non ſervitio operis, ſed imperio af- „ſumpſit ſpeculationis.“ GUIDO *Aretinus* rhythmos in antiphonarii ſui prologum ſic auſpicatur ſarcaſtice ſatis;

*Muſicorum & cantorum magna eſt diſtantia,
Iſti dicunt, illi ſciunt, quæ componit muſica.
Nam qui facit, quod non ſapit, definitur beſtia.
Cæterum tonantis vocis ſi ludent (al. laudent) acumina,
Superabit philomela, vel vocalis aſina.
Quare eis eſſe ſuum tollit dialectica.
Hac de cauſa ruſticorum multitudo plurima,
Donec fruſtra vivit, mira laborat inſania
Dum ſine magiſtro nulla diſcitur antiphona,*

Neque vero hæc de illa canendi diſciplina tantum, quam practicam di-
cimus, accipienda ſunt, de qua in concilio *Aquiſgranenſi* an. 816. can.
133. ad mentem S. P. BENEDICTI in ſua regula: *Qui vero hac docte per-*
agere nequeunt, erudiantur prius a magiſtris: & inſtructi hac adimplere
ſtudeant, ut audientes ædificent. Muſica tunc temporis non inter practi-
cas tantum, ſed & theoreticas diſciplinæ primas inter cenſebatur, pluri-
mum exulta. Vitæ S. MEINWERCI epiſcopi *Paderbornenſis* auctor ſtudia
publica, quæ floruerint, commemorans, primum locum muſicæ tribuit:
„Quando ibi muſici fuerunt & dialectici, enituerunt rhetorici, clarique
„grammatici: quando magiſtri artium exercebant trivium, quibus omne
„ſtudium erat circa quadrivium: ubi mathematici claruerunt & aſtronomi,
„habebantur phyſici atque geometrici: vixit HORATIUS, magnus & VIR-
„GILIUS, CRISPUS ac SALLUSTIUS, & *Urbanus* STATIUS: ludusque fuit om-
„nibus inſudare verſibus, & dictaminibus, iocundisque cantibus.“ MABIL-
LONIUS in *Annal. Bened.* ad an. 1095. meminit LAMBERTI abbatis *Sithi-*
enſis, qui in monaſterio a puero illic regulariter educatus, ad varia *Gal-*
liarum auditoria ſtudiorum cauſa miſſus: poſt reditum puerorum factus
magiſter, eos in grammatica, philoſophia, & theologia, nec non in mu-
ſica erudit. Si P. *Magn. ZIEGELBAUR* credimus, muſices ſæc. XI. tan-
ta fuit auctoritas & exiſtimatio, ut nemo ſcholæſtici ſive profeſſoris phi-
loſophiæ & theologiæ munus ſuſcipere poſſet, qui ea non eſſet exerci-
tatiffimus: qui vero in illa arte pollerent, inter conſummatae eruditionis
philo-

*T. I. Conc.
German. p.
508.*

*Apud Leib-
niz. ſcript.
rer. Brunſwi-
cenſ. T. I. p.
546.*

T. V. p. 354.

*Hiſtoriæ li-
terariæ O. S.
Bened. P. II.
c. 3. ſect. VI.
p. 342.*

philosophos numerarentur. Quæ huius rei ad nostrum institutum faciunt, iam prælibavimus supra, ampliusque prodent scriptores de re musica aliquando, si Deo placuerit, edendi.

IV. Suapte autem quivis intelligit, non promiscue omnes, qui cantui ecclesiastico fuerunt addicti, musicam theoreticam illam professos fuisse, aut etiam a magistris fuisse edoctos; prima imprimis puerorum institutione, qui media hac ætate in omnibus tum cathedralibus & collegialibus, cum etiam monasticis cœtibus & ecclesiis in cantu instructi stabant: prout DOMNIZO describit in vita celebris MATHILDIS comitissæ, BONIFACII ducis *Thuscæ* filix, de ipso hoc BONIFACIO, fratre THEOBALDI abbatis *Aretini*, tempore GUIDONIS, sic effatus;

Institutio
cantus a
prima iuven-
tute: paula-
tim remif-
sior.

*Apud Leibniz
l. c. p. 654.
n. XV,*

*Scilicet assistens ad opus divum bonus ipse,
Stabat in excelsa folio, non corde superbo;
Aspiciensque chorum, facies vidit puerorum
In terra pronas, psallentes dulciter horas,
De quibus admirans, ita cur stant, seque regirant;
A monachis didicit, semper quod stant ita fixi.
Hoc non oblitus iocundus dux & opimus
Ire super tectum clam templi fecit honestum
Quendam quippe virum cum numis, vult quia mirum
Ipse videre, decem libras vir iactat ab æde,
In medioque choro strepitus sonat, & puerorum,
Quorum palpebræ penitus nec sic patuere,
Aspexit numum, tetigit non ullus & unum.*

Paullatim vero ingens illud musices studium deferbuit. Quam in rem iam retulimus, quid HUMBERTUS minister generalis Ord. *Prædic.* anno 1274. ad concilium *Lugdunense* tractandum retulerit: Quod in omnibus ecclesiis ars cantus melius doceretur & disceretur. Deplorandus fuerit, necesse est, status ecclesiæ *Cypri* sequenti sæculo, ut ex iis palam fit, quæ PETRUS *Ruthenensis* episcopus, apostolicæ sedis legatus in synodo *Nico-siensi* an. 1313. statuit: „Item quod omnes clerici addiscant expedite le-
„gere, qui nesciunt & cantare, nec non grammaticæ facultatem: ut sciant
„& intelligant saltem ad litteram grosso modo illa, quæ dicunt in eccle-
„sia & audiunt ad differentiam laicorum: ne sacerdos fiat ut populus
„sculptæ imaginis idiota.“ Aliam chordam eodem sæculo GUILLIELMUS

*T. XI. conc.
ed. Labb. p.
2419.*

- a) *Parisiensis* tetigit: a) „Heu (inquit) quod ὄντες πρὸς λύραν & asinos insensibiles habet hodie sanctus DAVID, immo Spiritus sanctus, qui nihil prorsus spiritualis armoniæ ibi sentiunt, nihil de iis, quæ per psalmos Spiritus sanctus omnibus loquitur, intelligunt, vel etiam cogitant.“

Certæ leges,
regulæ ac disci-
plina musi-
ca.

Lib. XVI.
Not. Attic.
c. 18.

V. Quamdiu vero vetus illa a *Græcis* exulta obtinuit musicæ disciplina, certis fixisque legibus constabat (non ut postea, ac hodie præprimis, tot mutationibus obnoxia) quod sacros ac religiosos huius disciplinæ usus cumprimis decet. *Canonicam* hinc a *rectitudine* nominatam T. I. p. 201. notavimus, ad amussim mathematicam exactam, non a canone instrumento, quod observat *Thom. STANLEIUS* in *Hist. Philos.* pag. 731. ut nonnullis visum: sed a rectitudine, quoniam ratio rectum invenit, harmonicis canonibus, seu regulis usa. Pars quædam geometriæ, ait *A. GELLIUS*, ὀπτική appellatur, quæ ad oculos pertinet: pars altera, quæ ad aures, κανονική vocatur; qua musici in fundamento artis suæ utuntur. Hinc etiam νόμοι, seu leges musicæ sunt, ad quas omnia scrupulose exigebantur, quasque nefas erat immutare. In marmoribus *Oxonien-sibus*, seu chronico marmoreo occurrit id nomen ad rem. b)

Collect. antiq.
p. 1. I.
p. 311.

MEIBOMIUS & WALLISIUS haud dubie experti fuerunt tædium illud in recensendis, edendisque scriptoribus græcis de re musica, quod mihi obortum est in tractandis latinis, ad veterem musicam ecclesiasticam potissimum pertinentibus, eadem semper recurrente materia, iisdem regulis, utque verbo dicam, canone harmonico, ad genesis intervallo- rum & consonantiarum musicarum, ex quibus modi octo musici componuntur. Plura, quæ promiscue non obversantur, enumerat capita *GUNZO*, quem virum doctum *OTTO M.* sæculo X. ex *Italia* acciverat, in epistola ad *Augienses* fratres apud *Ed. MARTENIUM*: *In hac quippe generaliter ipsius requirendæ sunt partes, quas VIRGILIUS VII. esse monstrat iniquiens:*

Obloquitur numerus septem discrimina vocum.

In

a) Apud *RODOTAM* Comment. in epist. encyclicam *BENEDICTI XIV.* de anno iubilæo, de cultu templorum, de cantu & musica ecclesiastica. p. 46.

b) Νόμων autem musicorum (inquit *SELDENUS*: Comment. seu Not. histor. ad chron. *Marmor.* p. 121.) notio, plerumque duplex est; altera ex altera, ut fit, nata. Interdum, idque primario, præscriptæ regulæ sonorum, phthongo- rum, chordarum, τάσει seu intensioni, ἄρσει, θέσει & diastematis, quas ultra pro- gredi, citraque regredi non licuit, Νόμοι

dicebantur. Et tum singula instrumenta musi- ca, tum ipsæ cantiones suos habebant præ- scriptos Nomos, quorum unicuique erat ὀ- κτὰ τάσις, seu intensio propria, ut de- cet *PLUTARCHUS*. Citharæ præscripti νόμοι κιθαρῳδοὶ dicti, tibiis ἀνλωδοί. Ita νόμοι λυρικοί. Et musica inde legitima erat, de qua re vide *BOETII* Initium, *ATHENÆUM* lib. 14. *PLUTARCHUM* libro de Musica. Atque huiusmodi Nominatorum aucto- res præcipui dicuntur, qui chordas & tonos adiciebant.

In cuius brevitate carminis totius armonia gravitas continetur; quæritur etiam in hac quid infinitate terminet vocum, quis motus sit audiendi, quot symphoniarum, & quæ prima dici queat, qualiter PLATO consonantiam dici putet, quæ voces stantes, quæve sint mobiles, utrum insuper partientibus numeris consonantia possint reperiri; namque illud prætereundum videtur, utrum acumen & gravitas, ex quibus voces consistunt, in qualitate melius constare aut quantitate dicantur, continuæ autem disgregatæ voces armoniæ melius conveniant, utrum omne iudicium sonorum auribus dandum sit an rationi, ratio metrorum quantum in musica valeat, emitonii diversitas qualiter constet, quomodo ex supra dictis quindecim troporum varietas conformetur."

VI. Quindecim tropos seu modos musicos etiam CASSIODORUS statuit, in epistola ad BOETIUM (qui musicam *Latio* intulisse dici potest) nomine THEODORICI regis scripta, quæ est quadragesima libri II. totidem enumerat de artibus & disciplinis liberalium litterarum, cap. V. de *Musica*; sed tot usu ecclesiastico consecratos nusquam reperi. *Centuriatores Magdeburgenses* perhibent, qua fide seu auctoritate, me latet, *Gregorianos* musicos præter Dorium & Phrygium nullum in templa prius admisisse modum; CAROLUM autem M. animadvertentem, scripturæ quædam carminibus apta verba convenire tropis quoque cæteris, veluti Hypodorio, Hypophrygio & Hypolydio, arte istos etiam, sicuti & alios, in tonos octo commutatos introduxisse. At vero AURELIANUS *Reomensis* CAROLUM M. quatuor tonos octo illis, qui ab antiquis *Græcis* sunt assumpti, addidisse testatur. „Extitere etenim nonnulli, scribit c. VIII. *Discipline musicæ*, cantores, qui quasdam esse antiphonas, quæ nullæ earum regulæ possent aptari, asseruerunt. Unde pius Augustus, avus vester CAROLUS, paterque totius orbis, quatuor augere iussit, quorum hic vocabula supertenantur inserta *ananno. noeane. nonannoæane. noeane*. Et quia gloriabantur *Græci*, suo ingenio octo indeptos esse tonos, maluit ille duodenarium adimplere numerum: tunc demum *Græci* possent ut nobis esse communes, & eorum habere contubernium philosophiacum *Latinorum*: & ne forte inferiores invenirentur gradu, ibidemque quatuor ediderunt tonos, quorum hic præscribere censui litteraturam. *Neno Teneano Noneano Annoannes*. Qui tamen toni modernis temporibus inventi tam *Latinorum* quam *Græcorum*, licet litteraturam inæqualem habeant, tamen semper ad priores octo eorum revertitur modulatio. Et sicuti quit nemo VIII. partes grammaticæ adimplere disciplinæ, ut ampliores addat partes, ita nec quisquam tonorum valet ampliare magnitudinem: quia nisi quis alterius

Certique
modi musici
diatonici ge-
neris.
T. I. Opp.
p. 36.
T. II. p. 557.
Centuria
VIII. c. VI.
p. 343.

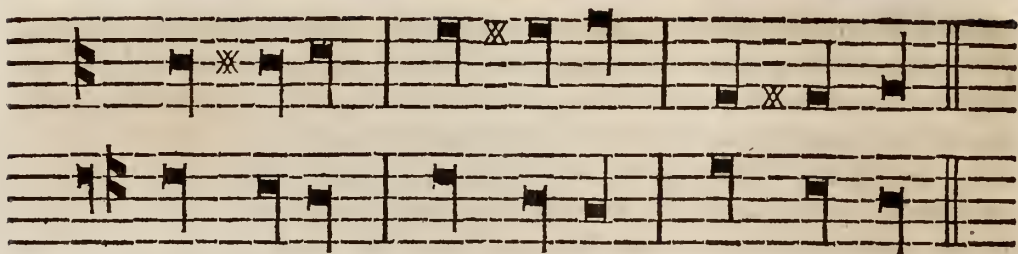
rius fecerit generis modulationem, prorsus nec tonorum poterit maiorem reddere magnitudinem. Quamobrem non necesse est priorum monimenta linguere. Patrum, & illius incurrere sermonis (Sic) Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui: maxime cum usque ad hoc tempus, quo hi reperti sunt, omnis ordo tam *Romanæ*, quam *Græcæ* Ecclesiæ in antiphonis, responsoriis, offerendis, communionibus per hos priores decurrerit tonos.“

Et ita quidem constanter rem inveni, apud omnes scriptores ac monumenta ad musicam ecclesiasticam spectantia. Nisi quis forte quatuor Parapteres, qui notantur ad calcem *de armonica institutione* HUGBALDI, pro singularibus tonis habere velit; cum tamen potius commixtio quædam sit tonorum: „Parapteres dicti (inquit) eoquod iter præparant descendendi in antiph. *Nenotenarsis* Parapter primus contingit tonum secundum, & intrat in versum, ut tonus secundus, & finit sicut tonus primus, ut est illud: *Miserere mei Deus. & A delicto*, & aliæ plures: *Anos* Parapter secundus contingit tonum quartum, & ibi finit. Hæ sunt antiph. *Quia mirabilia: Sede a dextris. Speret Israel. Omnis terra*, & aliæ plures. *Anage Tanenarsis* Parapter tertius contingit tonum septimum, & finit in tono quarto Ant. *Rorate. Benedicta*. Erit enim *Aian Neagies* Parapter vero quartus contingit tonum octavum, sed non ascendit in alteram vocem, & mediocris in ipsum finitur, & parumper inveniuntur, nisi quatuor aut quinque antiphonæ. *Nos qui vivimus. In ecclesiis. Martyres Domini. Angeli Domini. Virgines Domini*.“ De exoticis eiusmodi nomenclaturis dicemus postea. Unus S. WILHELMUS *Hirsaugiensis* in opere suo de Musica obscure alicubi fundamentum attingere visus est duodecim tonorum, quos recentiori ætate quidam statuere sunt conati; quoad usum vero sacrum eosdem octo tonos retinet & describit laudatus S. WILHELMUS, quos cæteri ad unum omnes in genere diatonico syntono a *Græcis*, ut diximus, assumptos, eosdemque constanter retinent; tantum quod circa sæculum XI. *b* tonus superior dividi cœperit in quadratum & rotundum. „Quæ ambæ (inquit ODDO alius ab ODDONE *Cluniacensi*, quem citat nominatque reverendissimum abbatem in Enchiridio seu dialogo de Musica) pro una voce accipiuntur: & una dicitur nona prima, altera dicitur nona secunda, & utraque in eodem cantu regulariter non inveniatur.“ Sic GÜNDO *Aretinus* in Micrologi cap. 2. alterum heptachordum, seu ordinem tonorum medium describens: „In quibus tamen (inquit) inter a & b aliam b ponimus, quam rotundam facimus, alteram vero quadravimus ita a b b c d &c.“ Capite octavo eiusdem micrologi causam huius mutationis metum tritoni, ac usum in cantu toni quinti

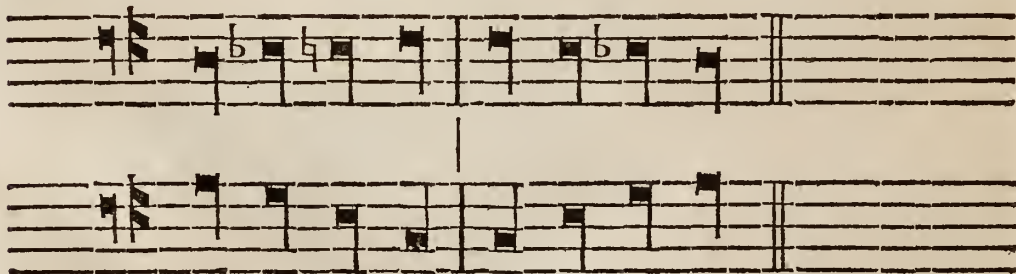
quinti designat his verbis : „b. vero rotundum , quia minus est regulare, quod adiunctum vel molle dicunt , cum F. habet concordiam , & ideo additum est , quia F. cum quarta a se \sharp tritono differente nequibat habere concordiam : utramque autem b \sharp in eadem neuma non iungas. In eodem vero cantu maxime b. molli utimur , in quo F. f. amplius continuatur gravis & acuta , ubi & quandam confusionem & transformationem videtur facere , ut G. sonet protum , a. deuterum , cum ipsa b. mollis sonet tritum , unde eius a multis nec mentio facta est. Alterum vero \sharp in commune placuit habere. Quodsi ipsam b. mollem vis omnino non habere , neumas , in quibus ipsa est , ita tempera , ut pro F. G. a. & ipsa b. G. a \sharp c. Aut si talis est neuma , quæ post D. E. F. in elevatione vult duos tonos & semitonium , quod ipsa b. mollis facit ; aut quæ post D. E. F. in depositione vult duos tonos , pro D. E. F. assume a. \sharp c. quæ eiusdem sunt modi , & prædictas elevationes & depositiones regulariter habent. Huiusmodi enim elevationes & depositiones inter D. E. F. & a. \sharp c. clare discernens , confusionem maxime contrariam tollit. “

VII. Memorabilis est MURATORII sententia differt. XXIV. Antiquitatum *Italicarum* mediæ ævi : „Cantum ecclesiasticum fane (inquit) gravem & virilem , a GREGORII Magni tempore , imo & ante illum populus christianus audivit. Sed & musicam aliqualem chromaticam , & enharmonicam tunc in usu fuisse , eruditi viri ostenderunt. “ Nominasset , vellem , viros hos eruditos. In scriptoribus mediæ ævi , qui de cantu ecclesiastico agunt , nihil ad rem occurrit. Velut aliud agendo , idque raro , genus chromaticum & enharmonicum attingunt ; neque uspiam a quoquam applicatio aliqua eorum generum fit ad cantum sacrum in ecclesia , qui , ut diximus , mere diatonicus fuit , quem nos planum & choralem appellamus. MARCHETUS *de Padua* , scriptor vergentis demum sæculi decimi tertii , cuius *Lucidarium in arte musica planæ* præ oculis habeo MS. ex bibliotheca *Ambrosiana* , tractat quidem de intervallis enharmonicis & chromaticis , sed quæ ad rem non sunt. Capite sexto tractatus secundi de diesi agit , quæ sit quinta pars toni , „puta cum aliquis tonus bipartitur propter aliquam consonantiam colorandam , supple tertiam , sextam , five decimam tendendo ad aliquam consonantiam , quia prima pars toni sic divisi , si per ascensum fit , maior est , & vocatur chroma , pars vero , quæ restat , diesis dicitur , ut hic :

An etiam
chromatici
& enharmo-
nici ?
T. II. p. 356.

Quæ nempe pertinent ad musicam polyphonam, tunc primum magis colorari cœptam: quæ, siquidem nominari lubeat chromaticam, dicenda est chromatica sui generis a veteri illa apud *Græcos & Latinos* nempe diversa; enharmonica præsertim, cuius *MARCHETUS* duplex capite mox sequenti statuit semitonium, unum „quod continet duas dieses, quo quidem utimur in plano cantu. Diatonicum vero tres continet dieses, quo quidem non utimur in cantu plano, eoquod propter suam maioritatem excedet omnes consonantiarum proportionem, dissonantiam inde creans. Utimur enim eo in cantibus mensuratis. Huiusmodi autem semitonia sic ad invicem recognoscuntur, semitonium diatonicum est, quando fit permutatio b. rotundi in ♯. quadrum, aut econtra, propter ascensum & descensum.

Nam ab a. aucto ad primum b. scilicet rotundum est semitonium enharmonicum, quod, ut prædicitur, minus est. A primo b. ad secundum ♯. scilicet quadratum est semitonium diatonicum, quod dicitur maius &c. “
 Hæc quantum absint a veteri illo genere enharmonico, ex scriptoribus *Græcis* a *MEIBOMIO & WALLISIO* editis palam fiet, simulque quantas, enharmonicum genus præsertim, in minutias intervallorum abierit, ut ob difficultatem iam quidem ante, quam in nostra sacra adhiberi posset, usu exciderit, teste *MACROBIO* in somnium *SCIPIONIS*; chromaticum autem ob suam molliciem apud ethnicos etiam male audiit. Quo magis nempe a diatonico abiit, præcipue chromaticum molle; nam chromaticum syntonum *præ reliquis magis appropinquat generibus Diatonicis, & post illa solet*

solet ordine disponi, ut loquitur MANUEL Bryennius in Harmonicis apud WALLISIUM Sect. XII. Chromaticum, scribit CICERO lib. I. Quæst. Tuscul. creditur repudiatum pridem fuisse genus, quod adolescentum remollescerent eo genere animi; Lacædæmones improbasse feruntur. Videtur tamen CICERO reliquias quasdam eorum generum sua ætate agnoscere. Quanto molliores, inquit, delictiores in cantu flexiones & falsæ voculae, quam certæ & severæ: quibus tamen non modo austeri, sed, si sæpius fiant, multitudo ipsa reclamant.

Opp. Math. T. III. pag. 439.

Lib. III. de orat. n. 98.

VIII. Erat veteribus singularis ars phonaſcia dicta, ac THEOPHRASTO memorata, quæ penitus excidit; dictique Phonaſci formandæ vocis magistri. a) Fauces dulci medicamine non colliniendas cavisse S. HIERONYMUM, quibus psallendi in ecclesia officium est, iam Tom. I. memoravimus: quæque ex S. ISIDORO alii etiam afferunt scriptores, antiquos pridie, quam cantandum erat, cibis abstinuisse: psallentes tamen legumine in causa vocis assidue usos; unde & cantores apud gentiles fabarii sint dicti. Apud RHABANUM Maurum de Institutione clericorum variat lectio eiusdem sententiæ in hæc verba: Pallentia tantum legumina causa vocis sumebant. Io. Bapt. DONIUS legendus de diætâ a medicis præscripta cantoribus, aptisque adhibendis medicinis: cuiusmodi quædam ex veteri codice bibliothecæ cæsareæ Vindobonensis exscripta, ad pectus purgandum, & vocem clarificandam, & tussim sedandam electuario, in collectione scriptorum de re musica dabimus curiosis. Usus eiusmodi apud nostros etiam invaluisse, ex illis palam fit, quæ in dialogo duorum monachorum apud Ed. MARTENIUM Cisterciensis Cluniacensi obiicit, ac vitio vertit, a nobis iam T. I. p. 318. allata. Illa tenuela, & evirata voces, quas vos graciles vocatis, & succo liquericii & sumtuosis electuariis acuire soletis, quid sunt, nisi oblectamenta aurium, contra regulam interdictum. A proposito haud abest, quod Io. GERSON in doctrina pro pueris ecclesiæ Parisiensis præscribit: Item prohibeantur a comestione nimia de mane, aut aliis horis, per quam impediri possent a conservatione vocis suæ, & regulam sobrietatis infringere.

Cura vocis medicamine etiam præservandæ, aut diætâ.

pag. 220. De eccles. offic. lib. III. c. 12.

Lib. II. c. 43.

De præstantia musice veteris, T. I. p. 143.

T. IV. Opp. p. 720.

IX. Quando ob gratiosam vocem adolescentulos castrandi usus in Occidente cœperit, nihil habeo, quod ad hoc medium ævum notem. Dubium non est, quin ex Oriente hæc corruptio venerit, quam in suis etiam improbat Theodorus BALSAMON, ut tamen prodât contra veterem observantiam, communem eam suo tempore fuisse inter cantores: Nota,

Castratio vocis causa.

Nomocanon. Tit. I. c. 11. In can. 4. syn.

K 2

observat 7.

a) Vid. Marcellus DONATUS in SÆTONTII August. c. 84.

observat ad canonem Trullanum, quod olim cantorum ordo non ex eunuchis solum, ut hodie fit, constituebatur, sed ex iis, qui non erant eiusmodi. Hinc accidit nimia, quam in Græcis schismaticis damnat HUBERTUS, in evehendis eunuchis ad ordinem hierarchicum facilitas, prævaricatioque Nicæni canonis.

Contra mulie-
bres vo-
ces, ac cho-
ros, cantio-
nesque ludi-
cras, profa-
nas &c.
T. VI. Conc.
ed. Labb. p.
391.
Lib. VI. c. 97.
T. VII. Conc.
Labb. ed. pag.
1251.
Ibid. p. 1261.

X. Illecebras vocis muliebris in ecclesia suspectas semper fuisse a prima ætate (nisi communi populi canentis voci iungeretur) nonnunquam iam notavimus T. I. p. 40. 317. Accidit, ut vel in ecclesia ipsa, vel circa ecclesias occasione festorum in ipso canendi genere peccaretur. Primum damnatur in concilio *Cabilonenſi* an. 650. can. 19. iam supra allato; alterum in Capitularibus regum *Francorum*, ac Concilio *Moguntiac*o an. 813. reprobatur legimus can. 48. his verbis: *Canticum turpe ac luxuriosum circa ecclesias agere, omnino contradicimus, quod & ubique vitandum est.* Id certe irreligiosum esse ubique etiam extra sacra, & homine christiano indignum merito existimatum est, ac damnatum præsertim in sacerdotibus eodem anno in Concilio *Turonensi* III. can. 7. „Ab omnibus, quæcunque ad aurium & ad oculorum pertinent illecebras, unde vigor animi emolliri posse credatur (quod de aliquibus generibus musicorum, aliisque nonnullis rebus sentiri potest) Dei sacerdotes abstinere debent: quia per aurium, oculorumque illecebras vitiorum turba ad animam ingredi solet. Histrionum quoque turpium, & obscænorum insolentias iocorum, & ipsi animo effugere, ceterisque sacerdotibus effugienda prædicare debent.“

T. VIII.
Conc. Labb.
ed. p. 37.
Ibid. p. 112.

De eo vero, quod diximus modo, præter LEONIS IV. homiliam de cura pastoralis, officioque ac munere iam T. I. p. 317. citatam, gravissimus est canon Synodi *Romanæ* anni 826. trigessimus quintus in hanc sententiam: „Sunt quidam, & maxime mulieres, qui festis ac sacris diebus atque Sanctorum natalitiis, non pro eorum, quibus debent, delectantur desideriis advenire, sed ballando, verba turpia decantando, choros tenendo ac ducendo, similitudinem paganorum peragendo, advenire procurant. Tales enim si cum minoribus veniunt ad ecclesiam peccatis, cum maioribus revertuntur. In tali enim facto debet unusquisque sacerdos diligentissime populum admonere, ut pro sola oratione his diebus ad ecclesiam recurrant, quia ipsi, qui talia agunt, non solum se perdunt, sed etiam alios deprimere attendunt.“ Hæc sub EUGENIO II. ita constituta, confirmata sunt postea in altera synodo *Romana* sub LEONE IV. qui præterea in laudata primum homilia *carmina diabolica, quæ nocturnis horis super mortuos vulgus facere solet, & cachinnos quos exercet, sub contestatione Dei omnipotentis vitari vult.* Quæ iisdem verbis apud REGINONEM

Ibid. p. 117.

caventur

caventur in libello de ecclesiasticis Disciplinis. Huc etiam facit Concilii *Marciacensis* an. 1326. canon 23. „Firmiter duximus statuendum propter multos clamores, qui ad nos sæpe & sæpius proveniunt, quod in exequiis in ecclesia mortuis impendendis impedimenta complura proveniunt per amicos, cognatos, aliosque domesticos in ecclesia funere existente, cantilenas, lamentationes, ululatus, & altos clamores, vociferando, emittendo, & faciendo sonitus cum . . . & aliis instrumentis, vel quidquid divinum officium alias impediendo: idcirco, ut non sint in ecclesia lamentatrices, lugentes, magnis & altis clamoribus, vel quidquid aliud non faciendo propter hoc, quod divinum officium perturbetur, etsi contrarium acceptetur, cessetur a Divinis in dictis obsequiis, quamdiu duraverit impedimentum prædictum: & nihilominus prædicta impediētes per ordinarios alias legitime puniantur.“ In capitulari synodi circa an. 744. a S. BONIFACIO habitæ *de compositoribus cantionum* sic statuitur: XIII. „Qui in blasphemiam alterius cantica composuerit, vel qui ea cantaverit, extra ordinem iudicetur. Nam lex huiusmodi præcipit exiliari.“ Fuit hoc ævo medio celebratissima cantio *Media vita*, de qua Tom. I. pag. 561. frequenter etiam imprecandi causa adhibita; etsi nihil minus in se, quin imo sacratissima Trisagii etiam contineat verba eiuscemodi: *Media vita in morte sumus; quem quarimus adiutorem; nisi te Domine, qui pro peccatis nostris iuste irasceris. Sancte Deus, Sancte fortis, sancte & misericors Salvator amara morti ne tradas nos.*

T. XI. Conc.
ed. Labb. P.
II. p. 1756.

T. I. Conc.
Germ. p. 55.

Nimia fuit hoc medio ævo licentia ex ingenio faciendi cantiones sacras tam in Oriente, quam in Occidente. Unde haud raro acerbissimæ ortæ sunt controversiæ ac bella, ut antiquius quidem habetur de ipsius *Trisagii* additione exemplum. Quo tamen non obstante magis sibi indulserunt *Græci* melodi in componendis suo Marte tropariis. Quin celebrem illum THEOPHYLACTUM patriarcham *Cyprianum* culpât *Georgius CEDRENU*s in sua historia, quod sæcularia cantica in ecclesiam introduxe- rit. In capitulari *AHYTONIS Basileensis* apud nos episcopi statuitur decimo nono, ut aliud in ecclesia non legatur, aut cantetur, nisi ea, quæ auctoritatis divine sunt, & Patrum orthodoxorum sanxit auctoritas.

Cap. 9.

T. II. Conc.
Germ. p. 19.

Severam se imprimis in hac re contra prævaricatores exhibuit eodem sæculo nono *Lugdunensis* ecclesia, eiusque antistes AGOBARDUS de correctione antiphonarii, contra AMALARIVM, antea chorepiscopum *Lugdunensem*; ut constat ex epistola FLORI adversus eundem AMALARIVM, in qua de eius antiphonario: *Protulit quoque, inquit, antiphonarium, vel*

Ibid. p. 68.

ut a se digestum, atque correptum: cui talia ex suo sensu inseruit, ut pro eius impudenti audacia frons legentis pudore ac rubore feriat. Ubi etiam graviter invehitur in scenicas modulationes, theatralesque sonos in ecclesiis perstreptentes. Quibus tamen haud obstantibus in peius semper res abiit, immutata postea musica, uti sua ætate, sæculo nimirum duodecimo, corruptam vehementer incescit Io. Sarisberienſis, ac perstringit musicam disciplinam ad Dei laudem institutam. „Hic est enim (inquit) usus musicæ aut solus, aut præcipuus. Phrygius vero modus, & cætera corruptionis lenocinia sanæ institutionis non habent usum, sed produnt malitiam abutentis. Dolet igitur & ingemiscit species laudabilis disciplinæ, se ab alieno vitio deformari, & quod facies meretricis facta est ei, quæ viriles quoque animos accendere consueverat ad virtutem. Amatoria bucolicorum apud viros graves esse, fuerat criminis; nunc vero laudi ducitur, si videas graviores amatoria, quæ ab ipsis dicuntur elegantius stulticia, personare. Ipsum quoque cultum religionis incescit, quod ante conspectum Domini, in ipsis penetralibus sanctuarii, lascivientis vocis luxu, quadam ostentatione sui, muliebribus modis notularum, articulorumque cæsuris, stupentes animulas, emollire nituntur.“

Laudat postea quemdam venerabilem virum, circiter septingentarum monialium patrem, qui hanc monasteriis suis præscripserit legem: „Ut omnia earum cantica, totius melicæ pronuntiationis exuant modos, & ut sola psalmorum & laudum sint significativa pronuntiatione contentæ. Suspecta equidem fuit sancto viro voluptati cognata mollities, eoquod voluptas parens libidinum sit. Quid? quod hæc ipsa quotidianorum conviviorum malitiam acuit; ac si venena, nisi toxicata sint, nocere non possint? Igni stipulam addere, oleum camino, serpentem toxicare, nonne dementia est? Licet rerum vitia obtegantur velo verborum, quorum eadem substantia est, nulla profecto differentia est. Quæ apud Græcos coëpulationis aut compotationis censentur nomine, convivia nominantur. Coetus siquidem conviventium, quam coëpulantium aut compotantium venerabilior est. Convivia vero nonne per se satis insaniunt, nisi carminibus excitentur?“ Videntur alicubi tunc iam moniales ad mensam etiam musicis luisse modis; aut certe alias suspectam reddit musicam convivalem allato etiam prophetæ ISAÏÆ V. 11. &c. loco, atque infelicis regis Babiloniæ BALTASAR exemplo terret.

Pro Cantoribus præcepta.

XI. De cantorum ordine & functionibus egimus tum libro primo, quoad primam ecclesiæ ætatem p. 32. &c. cum integro capite secundo a p. 290.

p. 290. libri secundi, parte prima T. I. quod ad medium ævum attinet. Mos inolevit hac media ætate, ut in matricula, seu tabula notarentur, quibus aliquid peculiare ad cantandum in ecclesia committebatur. *Quis epistolam, quis evangelium, quis graduale, quis invitatorium cum VENITE per totam cantare septimanam*, ut præscribitur in statutis D. PETRI Albanensis episcopi, apostolicæ sedis legati super diversis ordinationibus ecclesiæ, scil. *Leodiensis*: „Præterea in eadem matricula, seu tabula scribetur „ante horam Primæ, qui in crastino responsoria cantare debeant, & qui „legere lectiones.“ Ex clericis etiam non indiscriminatim admissi ad cantandum, sed qui apti essent, ut postea cavetur: „Præterea, quia sicut *Ibid. p. 335.* „intelleximus, ex multitudine clericorum passim chorum intrantium, di- „vinum officium turbatur potius, quam iuvetur; ordinamus, ut nisi per „cantorem chorum de cætero nullus intret, exceptis clericis canonicorum, „qui cum habitu honesto intrabunt, & tales eligantur per cantorem, qui „honestum habitum habeant, & in aliquo chorum iuvare sciant. Chorus „per duos canonicos fervetur continue, sicut est in ecclesia ordinatum, & „in solemnibus per cantorem, & alios, sicut fieri consuevit.“

Facit huc titulus synodi *Tridentinæ* anni 1563. *de regimine chori in solemnibus & festivis diebus*. Ubi sic legitur: „Insuper nullus de infe- *Ibid. T. IV. p. 641.* „rioribus præbendis responsoria dicere audeat, sive ante aliquem (can- „tum aliquem) incipere, nisi de licentia Mansionarii, vel alterius ipso- „rum, seu ebdomadarii, si abessent, vel aliorum administratorum licentia „cappitorum.“ Recte editori lectio *cappatorum*, quam in alio codice MS. reperit, præferenda videtur, qua amictus cappa significatur, laudato *Pag. 652.* *Du-CANGII* glossario, cui cappæ chorales ex sunt, quibus clerici vel sacer- „dotes in choro utuntur. a) Aliæ sunt hæ cappæ ab illis, quarum T. I. a p. 324. &c. de vestibus cantorum agendo meminimus. Solent etiamnum in *Gallia* nonnunquam gestare cantores cappas, quas usus communis pluralia vocat, quæ olim cappis, seu capuciis erant instructa.

Quod

a) In citatis innox statutis Domini PETRI, Albanensis episcopi talis præscribitur habitus T. III. Conc. Germ. p. 579. „Superpellicium & cappam nigram choralem a festo omnium Sanctorum usque ad Pascha: & a Pascha usque ad festum omnium Sanctorum superpellicium sine cappa habebunt, nisi debilitas aut infirmitas aliquem super hoc excusaret: & tunc causa necessitatis possent in æstate cappas in

choro portare, exceptis diebus Dominicis & festivis, quibus sit omnibus habitus uniformis. Qui vero pro necessitate prædictis diebus Dominicis & festivis esse non poterunt sine cappa, in secretario ecclesiæ, vel in aliquo loco prope altare poterunt audire Divina, dum tamen ab illis, qui erunt in choro, directe non videantur aperte.“

Quod ad medium hoc ævum attinet, eo quidem apud nos peculiaris psalmistarum, seu cantorum cessavit ordinatio, prout ex concilio *Carthaginensi* IV. in Sacramentario *Gelasiano* legitur; ac prima etiam ætate promiscua fuit cum lectoribus in Occidente denominatio, functioque, ut tamen lectores in ecclesia in habitu sæculari ornati non psallant, ut præscribitur in concilio *Bracarensi* II. an. 563. c. 11. Id deinceps adeo repeti necesse haud fuit, quando psalmodiæ cantus semper magis magisque communis clericorum functio facta fuit, præsertim autem canonicorum; prout appellari cœperunt, hodieque nomen retinent, qui choro, sacræque psalmodiæ cantui præprimis sunt addicti. Quibus *CHRODEGANGUS Metensis* episcopus an. 762. scripsit regulam, in ea tamen peculiare caput L. de Cantoribus, sic inest: „Studendum summopere cantoribus est, ne donum sibi divinitus collatum vitiis fœdent, sed potius illud humilitate, & sobrietate, & castitate, & cæteris sanctarum virtutum ornamentis exornent: quorum melodia animos populi circumstantis ad memoriam, amoremque cœlestium non solum sublimitate verborum, sed etiam suavitate sonorum, quæ dicantur, erigat. Cantorem autem, sicut traditum est a sanctis Patribus, & voce & arte præclarum, illustremque esse oportet, ita ut oblectamento dulcedinis animos incitet audientium &c. Cantores itaque non propter donum sibi collatum se cæteris superbiendo præferant, sed humiliter socios exhibeant. Et providendum est illis, quando temperate, quando submisso divinum agatur officium; scilicet, ut secundum numerum clericorum, & officii qualitatem, & temporis prolixitatem tantum protendant, & voces moderentur cæterorum. Sonum etiam vocalium litterarum bene, & ornate proferant. Hi vero, qui huius artis minus capaces sunt, donec erudiantur, melius convenit, ut sileant, quam cantare volendo, quod nesciunt, aliorum voces dissonare compellant.“ Palam est, hæc ad eos pertinere cantores, qui dirigunt in choro cantum, atque etiam extra chorum rudes in cantu erudiebant, unde *Ibid.* p. 510. sequitur: *Constituantur interea seniores fratres, probabilioris scilicet vitæ, qui tempore statuto vicissim cum schola cantorum sint, ne hi, qui discere debent, aut otio vacent, aut inanibus & supervacuis fabulis instent.*

Ad verbum hæc repetuntur cap. 137. Concilii *Aquisgranensis* an. 816. libro primo, qui est de institutione *Canonicorum*, ubi mox cap. 3. de lectoribus hæc ad rem præscribuntur: „Porro vox lectoris simplex erit, & clara ad omne promuntiationis genus accommodata, plena succo virili, „agrestem, & subrusticum effugiens sonum: non humilis, nec adeo „sublimis, non fracta, non tenera, nihilque fœmineum sonans, neque „cum

„cum motu corporis, sed tantum cum gravitatis specie. Auribus enim, & cordi consulere debet lector, non oculis: ne potius ex se ipso expectatores magis, quam auditores faciat.“ Præfixum est ISIDORI, ut plerumque, nomen, qui lib. VII. Orig. cap. 12. ita nihilominus lectores a psalmistis distinguit: „Lectores a legendo, & psalmistæ a psalmis canendis vocati: illi enim prædicant populis, quid sequantur; isti canunt, ut excitent ad compunctionem animos audientium.“ Libro II. c. 12. *De Officiis* prolixè de psalmistis agit his inter alia verbis: „Psalmistam autem & voce & arte præclarum, illustremque esse oportet, ita ut ad oblectamenta dulcedinis incitet mentes auditorum. Vox autem eius non aspera, non rauca, non dissonans, sed canora erit, suavis, liquida, atque acuta, habens sonum & melodiam sanctæ religioni congruentem; non quæ traducem exclamet artem, sed quæ christianam simplicitatem in ipsa modulatione demonstret; nec quæ musica vel theatri arte redolet, sed quæ compunctionem magis audientibus faciat.“ Eadem iisdem verbis apud RHABANUM *Maurum* leguntur, tantum quod loco *traducem exclamet artem*, rectius habeatur *tragicam* &c. Silentio prætereo alia huiusmodi cantoribus haud abs re cumulata monita, quorum proclive semper ad vitium habitum fuit ingenium: veluti etiam ATHENÆUS heroicis tantum temporibus singulare existimavit, quod frugi essent: *Fuit autem*, inquit, *eo sæculo modestum cantorum genus, & philosophica prorsus morum integritate.* Passim a nostris vanitas cantorum in demulcendis auribus, & suis & alienis, inanique modulatæ vocis voluptate titillandis, est animadverta: *Et ob hoc*, inquit S. AGOBARDUS, in suo antiphonario, *ventosi & inflati incedunt.*

Lib. II. de
Instit. Cleric.
c. 48.

Lib. I. c. 11.

XII. Opus fuit hoc medio ævo etiam contra mimos & ioculatores cavere in cantu & musica sacra. In concilio *Trevirensi* an. 1227. præcipitur: *ut omnes sacerdotes non permittant Trutannos, & alios vagos scholares, aut Goliardos cantare versus super SANCTUS, & AGNUS DEI, aut alias in missa vel divinis officiis: quia ex hoc sacerdos in canone quam plurimum impeditur, & scandalizantur homines audientes.* De vagis scholaribus est titulus concilii *Salisburgensis* an. 1274. decimus sextus. De *Goliardis* vero & *Trutannis* complura videtis apud Du-CANGIUM in glossario ad scriptores mediæ & infimæ latinitatis, quique illud supplevit, CARPENTIER. BONIFACIO VIII. damnantur etiam sexto Decretal. lib. III. Tit. I. c. un. de vita & honestate clericorum, *clerici, qui clericalis ordinis dignitati non modicum detrahentes, seu ioculatores, seu goliardos faciunt, aut bufones.* In concilio apud *Castrum Gonterii*, a *Turonensi* archiepiscopo MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. II. P. II. L chi-

Contra mimos & ioculatores.
T. III. Conc.
Germ. p. 532.

Ib. p. 642.

T. XI. Conc. chiepiscono & suffraganeis an. 1231. celebrato, statuitur, quod clerici
Ed. Labb. p. ribaldi, maxime qui Goliardi nuncupantur, per episcopos & alios ecclesiæ
 442. prælatos præcipiantur tonderi vel etiam radi: ita quod non remaneat in eis
 clericalis tonsura.

Ludi sacri.

XIII. Quæ de Goliardis modo diximus, in memoriam nobis revocant ludos sacros varii generis, medio ævo celebrari solitos. Narrat SURRIUS ad diem septimum Aprilis, S. ALBERTUM monachum, cum adhuc sæcularis audiret nimum quendam, vitam & conversionem S. THEOBALDI musice decantantem, tanta repente gratia divinitus compunctum fuisse, ut inde cœperit magna vivere sanctitate. In annalibus *Corbeiensibus* apud LEIBNITIUM hæc ad an. 1265. leguntur: *Iuniores fratres in Heresburg sacram habuere comœdiam de IOSEPHO vendito & exaltato, quod vero reliqui ordinis nostri Prælati male interpretati sunt.* Edidit nihilominus P. Bern. PEZIUS ex MS. *Tegernseensi* ludum paschalem de adventu & interitu antichristi, in scena læculo duodecimo exhibitum, atque dissertatione Isagogica in suis itineribus se eiusmodi ludorum paschalium pluraprehendisse exempla memorat. Insigne ex his in codice *Claustro-Neoburgensis* canonice quingentorum annorum notat, in quo resurrectionis dominicæ historia pereleganti ac pio dramate proponitur. Incipit in hunc modum: „Primo producatür PILATUS cum responsorio: *Ingressus* „*Pilatus.* Et sedeat in locum sibi prædeterminatum. Post hæc. . . pontifices cantant *O Domine recte meminimus, quod a turba sæpe audivimus, seductorem consuetum dicere, post tres dies volo resurgere.* Respondet PILATUS, *sicut mihi dictat discretio &c.* In fine: Et populus univ ersus iam certificatus de Domino, cantor sic imponit: *Christ der ist* „*erstanden &c.*“ Refert porro ex vita venerabilis WILBURGIS reclusæ, a se an. 1715. edita, quod, ubi „quadam nocte Dominicæ resurrectionis, „cum in monasterio (*Florianensi*) ludus paschalis tam a clero, quam a „populo ageretur, quia eidem non potuit corporaliter interesse, *virgo* „*Christi cœperit desiderare, ut ei Dominus aliquam specialis consolatio-* „*nis gratiam per resurrectionis suæ gaudia largiretur.*“ Erat penes monasterium nostrum MS. iam ultimo eius incendio an. 1768. flammis absumptum, in quo historia trium magorum magna celebritate ludo exhibebatur, ad quam primores vicinæ nobilitatis comitum de *Lupfen, Furstenberg* &c. actores concurrebant. Passim quoque ad hæc usque tempora Christi nativitas & passio agi consuevit.

Erant

Erant vero medio ævo tria potissimum festa proxima natali Domini, in quibus ludi agebantur diaconorum, presbyterorum, & puerorum, in festo SS. STEPHANI, IOANNIS *Evangelistæ*, & *Innocentum* (de quibus pluribus agemus in veteri Liturgia *Alemannica*) iam ab INNOCENTIO III. anno 1210. vetiti; uti legere est in Decretal. GREGORII lib. III. Tit. I. *de Vita & honestate Clericorum* c. 12. in hæc verba: „Interdum ludi fiunt in ecclesiis theatrales, & non solum ad ludibriorum spectacula introducuntur in eis monstra larvarum, verum etiam in aliquibus festivitatis diaconi, presbyteri, ac subdiaconi infantiæ suæ ludibriâ exercere præsumunt.“ Ex concilio *Parisiensi*, duobus post annis celebrato, colligitur, etiam monachos & moniales eiusmodi ludis indulgisse. Sic vero habet P. IV. cap. XVI. *A festis vero follorum, ubi baculus accipitur, omnino abstineatur. Idem fortius monachis & monialibus prohibemus.* Videtur hic imprimis ludus indigitari, in festo *Innocentum* fieri solitus, puerorum cum baculo pastoralis, seu pedo episcopali: de quo concilium *Salisburgense* an. 1274. hunc habet canonem 17. „Ad hæc quidam ludi non xii, quos vulgaris elocutio *Eptus puor.* (q. Episcopatus puerorum) appellat, in quibusdam ecclesiis exercentur adeo insolenter, quod nonnunquam enormes culpæ & damna gravia subsequuntur. Ex ipsis hos ludos in ecclesiis, & a personis ecclesiasticis de cætero fieri prohibemus, nisi forte parvi sexdecim annorum & infra fuerint, qui huiusmodi ludos exercent, quibus alii seniores ipsis nullatenus se immisceant, aut intersint.“ Inscriptio, seu titulus *de episcopis puerorum* manifestat, quid verborum illa contractio innuat. Habebant quippe proprium episcopum, chorum regebant cum proprio cantore, cui in ecclesia S. MARTINI *Turonensis*, teste Ed. MARTENIO, locum & baculum cedebat cantor presbyterorum, cum ad illum cantici *Magnificat.* versiculum *Deposuit potentes.* devenissent: chori sedes occupantes, antiphonas & responsoria canebant. Nescio an alicubi etiam, quam in *Anglia*, magis adhuc ridiculi, indecentes, importunique ludi obtinuerint, qui prohibentur in concilio *Wigornienſi* an. 1240. c. 55. *De vigiliis circa corpora defunctorum* hac sententia: „Quod etiam idem statuit in choreis, & cantilenis, sæcularibus ludis, & aliis turpibus & fatuis declinandis, in vigiliis, quæ fiunt circa corpora mortuorum, præcipimus inviolabiliter observari: nec ad dictas vigiliis aliqui veniant, nisi causa devotionis, & qui ab huiusmodi... voluerint abstinere.“

T. XI. Conc.
edit. Labb.
P. I. p. 79.

Ibid. p. 1004.

De ant. eccl.
discip. c. 13.

T. XI. Conc.
ed. Labb. P. I.
p. 589.

XIV. Excidit hic animo illud *Eccli XXII. 6. Musica in luctu importuna narratio*, dum forte ludrica hæc ad leniendum dolorem opportuna

Effectus musicae, ac pium cantinum.

esse putabantur. Ea tamen causa fuerit, quod aliquid moderatius primum indultum fuerit, donec nimium, ut plerumque fit in rebus humanis, excederetur. Semper enim mirus habitus fuit musices effectus. „Assentior PLATONI (ait CICERO lib. 2. de Leg.) nihil tam facile in animos teneros, atque molles influere, quam varios canendi modos: quorum dici non potest, quanta sit vis in utramque partem; namque & incitat languentes, & languefacit excitatos; & cum remittit animos, tum contrahit.“ ARISTOTELES hic aliquem *furorem divinum* agnoscit, lib. VIII. Polit. c. 7. „Ope autem, inquit, sacrorum cantuum videmus quosdam, cum usi fuerint cantibus, qui vim habent animum deliniendi, sedatos & compositos, tanquam nactos medicinam & purgationem.“ Ex nostris etiam attigerunt stupendos, quos veteres narrant, musices effectus, veluti CASSIODORUS lib. II. variarum epist. 40. BOETIUM citat *Petrus* ABAELARDUS lib. I. Theologiæ christianæ, musices vim deprædicans apud *Ed.* MARTENIUM: „Nihil quippe est, quod ita oblectet, & nimia sui suavitate alliciat animos, sicuti melodia. Nihil est ita primum ad eos componendos, vel commovendos, vel pacandos, ut iuxta illud primi capituli *Boëtianæ* musicæ scirent philosophi, quod nostra tota animæ corporisque compago musica coactione coniuncta sit: adeo quod, ut iracundias, insaniasque melodia sedaret, & gravissimarum infirmitatum dolores curari animadvertent, atque efficerent.“ Pluribus tum rem agit exemplis, quæ passim circumferuntur; ad nos vero nihil attinent. Unum est, quod ad hanc ætatem, neque tamen ad nostrum institutum, pertinet ERICI, *Daniæ* regis, exemplum, ope citharædi in furorem acti, uti ex *Saxone Grammatico* narrat CAUSINUS, & alii passim.

Alii prorsus sunt, quos habere debet cantus & musica sacra effectus. Alii prorsus sunt, quos habere debet cantus & musica sacra effectus. Gravis equidem est EVAGRII sententia apud COTELERIUM: *Magnum quidem est sine distractione orare; sed maius est psallere sine distractione.* At *Qui Deum diligunt*, sunt verba *Io.* CLIMACI scalæ gr. 15. ad hilaritatem & divinam dilectionem, atque ad lacrimas, & ex mundanis, & ex spiritualibus canticis ac melodiis excitari solent; qui vero voluptatibus addicti sunt, sibi colligunt materiam perditionis. Idem vero gradu 13. funestos acediæ effectus enumerans, *Est*, inquit, *psalmodia invalida, in oratione imbecillis, in ministerio ferrea, in opere manuum impigra, in obedientia improba.* In vita S. ANSBERTI, monachi & episcopi Rothomagensis, legitur, eum musicam etiam profanam ad cœlestia erexisse, cum adhuc laicus in aula regis diversa musica instrumenta audiret; dicebat enim sibi: „O bone conditor! quale erit te diligentibus canticum indeficiens in cœlestibus audire angelorum: quamque suave & delectabile Sanctorum

„choris

Apud Con-
ring. T. III.
Opp. p. 716.

T. V. Theol.
novi Anecd.
p. 1179. A.

Vid. Io. Bapt.
Martini Sto-
ria della
musica. T. II.
diss. 3.

T. III. Mo-
num. Eccl.
Gr. p. 80.
T. VI. Bibl.
PP. Colon.
p. 265.

„choris concinentibus interesse! si tantam mortalibus præbes industriam, „ut peritia artis, ac suavitas cantilenæ provocet animos audientium, ut „te Deum creatorem omnium devote collaudent!“ S. BERNARDUS de *T. II. Opp.*
modo bene vivendi ad sororem: „Bonum est (inquit) semper orare Deum *p. 867.*
mente. Bonum est, etiam cum sono vocis, & hymnis, & psalmis, & canticis spiritualibus glorificare Deum. Sicut orationibus iuvamur, ita psalmorum modulationibus delectamur. Usus cantandi consolatur tristitia corda. Cantus in ecclesia mentes hominum lætificat, fastidiosos oblectat, pigros sollicitat, peccatores ad lamenta invitat; nam quamvis dura sint corda sæcularium hominum, statim ut dulcedinem psalmorum audierint, ad amorem pietatis convertuntur. Sunt multi, qui suavitate psalmorum compuncti peccata sua lugent. Oratio tantummodo in hac vita effunditur in remissionem peccatorum, psalmorum autem decantatio significat perpetuam laudem Dei in æterna gaudia.“ *Multi*, inquit S. ISIDORUS *His-*
palensis, *reperiuntur*, *qui cantus suavitate commoti sua crimina plan-*
gunt, *atque ex ea parte magis flectuntur ad lacrimas, ex qua psallentis*
insonuerit dulcedo suavissima. . . Cuius operis ministerium quicumque fide-
liter intentaque mente exequitur, quodammodo angelis sociatur. Idem ta- *Lib. III. sen-*
men alibi propter carnales in ecclesia, non propter spirituales, consuetudi- *tent. c. 7.*
nem esse institutam canendi vult: *ut qui a verbis non compunguntur, sua-*
vitae modulationis moveantur. . . omnes enim affectus nostri pro sonorum
diversitate vel novitate, nescio, qua occulta familiaritate excitantur ma-
gis, cum suavi & artificiosa voce cantantur.

Iam meminimus S. HILARII *Arelatensis*, cuius in elogio HONORATUS *In append.*
Massiliensis hæc inter alia habet: *Qui cum psalmorum modulatione flumina*
lacrimarum iunxisti. Sic S. ADELARDUS abbas *Corbeiensis*, ut in eius ge- *Opp. S. Leonis*
stis apud BOLLANDUM legitur, cum dulciorem musicam inter divina offi- *p. 103.*
cia audiret, a lacrimis sibi temperare non poterat. OSBERTUS in vita *T. I. Januarii*
DUNSTANI, archiepiscopi *Cantuariensis* narrat, sanctum adhuc adolescen- *ad diem 11.*
tem, & se & alios musicis modulis a turbulentis mundi negotiis avocasse, & in meditationem cœlestis harmoniæ erexisse. Ven. BEDA monachi *Angli*
meminit, qui cœlesti quodam afflatu extemporanea fundebat carmina de *Lib. IV. hist.*
rebus ad religionem spectantibus, eaque ipsemet modulabatur: cuius *c. 24.*
carminibus multorum sæpe animi ad contemptum sæculi, & ad appetitum sunt vitæ cœlestis accensi. Id de S. ADHELMO constat, nec non S. AUGUSTINO & sociis *Angliæ* apostolis, eos sacris cantionibus usos esse ad conciliandos religioni pietatique animos: quod etiam de S. ADELBERTO *Pra-*
gensis memoravimus. Legitur apud BOLLANDUM S. LADISLAUS, ex Or- *T. I. Maii ad*
dine *Minorum*, piis cantilenis delectatus, hymnos & carmina, certis li- *diem 4.*

gata numeris, & rhythmico concentu conclusa, latino & vernaculo idiomate in ecclesia ante & post concionem, & in scholis cani & addisci curasse. Quam rem auctor vitæ optimam inventu, sanctam successu, eventu etiam fructuosam & utilem deprædicat.

Divinam
psalmodiam
qualem esse
voluerint
sacrorum
præfules.

XV. Id vero præprimis curæ fuit ecclesiæ præfulibus, ut officium divinæ psalmodiæ in ecclesia recte & ordinate fieret: quam in rem in suis conventibus studiose egerunt, articulativumque, quæ ad rem sunt, præscripserunt in utraque ecclesia occidentali, & orientali: ubi statim occurrit canon LXXV. *Trullanus*, concilii, quod *quinisextum* etiam vocari solet, eoquod coactum fuerit an. 692. ad canones conciliorum generalium quinti & sexti supplendos. Est vero hic ad rem canon: *Eos, qui in ecclesiis ad psallendum accedunt, volumus, nec inordinatis vociferationibus uti, & naturam ad clamorem urgere, nec aliquid eorum, quæ ecclesiæ non conveniunt, & apta non sunt, adsciscere, sed cum magna attentione, & compunctione psalmodias Deo, qui est occultorum inspector, offerre. Pios enim & sanctos fore filios Israel, sacrum docuit oraculum.* Hodieque apud *Græcos*, quos sæpe psallentes audivi, indiscriminatim maiorem vocis concinnitatem moderationemque audire est, quam apud nos in Occidente; unde etiam magis præcavendum fuit ab inordinatis vociferationibus. In concilio *Cloveshoviæ* in *Anglia* an. 747. celebrato canone 12. sancitum est: „Ut presbyteri sæcularium poetarum modo in ecclesia non garriant, ne tragico sono sacrorum verborum compositionem ac distinctionem corrumpant, vel confundant, sed simplicem sanctamque melodiam secundum morem ecclesiæ sectentur: qui vero id non est idoneus assequi, pronuntiantis modo simpliciter legendo, dicat atque recitet, quidquid instantis temporis ratio poscit; & qui episcopi sunt, non præsumant &c.“ Ex sequenti canone 15. colligitur, in cantilena horarum canonicarum a monasteriis normam esse assumptam iuxta ritum & præscriptum *Romanæ* Ecclesiæ: „Ut septem canonicæ orationum diei & noctis horæ diligenti cura cum psalmodia & cantilena sibi convenienti observentur, & ut eandem monasterialis psalmodiæ parilitatem ubique sectentur, nihilque, quod communis usus non admittit, præsumant cantare aut legere, sed tantum quod ex sacrarum scripturarum auctoritate descendit, & quod *Romanæ* Ecclesiæ consuetudo permittit, contentent vel legant, quatenus unanimes uno ore laudent Deum.“ Idem apud nos dici potest de regula *Canonicorum CHRODEGANI*, ex qua paullo ante, quod cantores spectat, retulimus, nunc quoad psalmodiam reliquum profecturi ex eodem cap. L. „Psalmi namque in ecclesia non
„ cursim,

T. VI. Conc.
ed. Labb. P.
1176.

ib. p. 1577.

T. I. Conc.
Germ. p. 111.

„cursum, aut in excelsis, atque inordinatis, seu intemperatis vocibus,
„sed plane & lucide cum compunctione cordis recitentur: ut & recitan-
„tium mens illorum dulcedine pascatur, & audientium aures illorum
„pronuntiatione demulceantur: quoniam quamvis cantilenæ sonitus in a-
„liis officiis excelsa soleat fieri voce, in recitandis tamen psalmis huius-
„modi vitanda est vox.“ Sequens canon quinquagesimus primus in ea-
dem versatur materia, uti etiam canones 133. & 137. concilii *Aquisgra-*
nenfis an. 816.

Quod vero ad monasticos cœtus attinet, peculiaria decreta a san-
cta synodo in *Francia* an. 803. sunt edita, quæ ad præsens argumentum
sic habent: *Psalmi ordinate, absque ulla festinatione, divisionibus in ver-*
sibus custoditis, psallantur &c. Pertinet huc etiam constitutio *BENEDICTI*
P. XI. Quod in ecclesiis, monasteriis, sive locis aliis conventualibus, cum
modestia, humilitate, & devote, horis nocturnis & diurnis, ad divina
officia universi & singuli canonici studeant convenire, ipsaque non trans-
currendo, aut syncopando, sed tractim, & distincte psallant, & celebrent,
ac devote. Prætereo alia eiusdem sententiæ Pontificum & conciliorum de-
creta; etsi non frustra hodie iterum inculcentur, atque gravis etiam illa
concilii *Rothomagensis* querela haud abs re repetatur, mox primo capitulo
sub eodem Pontifice *BENEDICTO XI.* an. 1335. facta: „Primo, quia ple-
rumque cathedralium ecclesiarum, & collegiatarum sæcularium & regula-
rium ecclesiarum personæ (quæ in puritate conscientiæ, & animi devo-
tione, sacrificium laudis Altissimo, cuius, utpote peculiaris populus, sunt
mancipati obsequiis, iugiter offerre deberent) sacra Missarum solemnia,
aliasque horas canonicas, transcurrente, & syncopando, variaque & o-
tiosa, & inhonesta intermiscendo colloquia, & multipliciter alias inde-
vote psallere non verentur; tarde quoque ad ecclesias conveniunt, & ad
chorum, & inde absque causa rationabili, sed currendo potius post suas
voluntates illicitas, non expletis divinis officiis, discedendo: ideo sta-
tuit præsens concilium, quod constitutio super his edita in concilio ge-
nerali *Viennensi*, quæ sic incipit: *Gravi nimirum* &c. (Item concilium
præcipit) inviolabiliter observetur &c.“

T. I. Cone.
Germ. p. 379.

ib. T. XI.
P. II. pag.
1831.

Ibid. p. 1836.

Clement. de
celebratione
Missarum.

XVI. Conspirant huc omnes, qui de divinis officiis scripserunt me-
dio hoc ævo. S. *ISIDORUM Hispalensem*, & *RHABANUM Maurum* iam
audivimus. Absit, inquit *AMALARIUS*, ut musica vigorem christiani ani-
mi in mollitiem caducam possit convertere, quod genus etiam ipsi gentiles
vitabant. Quibus vero id incumberebat muneris, exemplo potissimum &
facto id agebant.

Sanctique
Doctores.
De eccl. offic.
L. III. c. II.
AMALA-
RIUS.

Inter

S. BERNARDUS.

Inter tot scriptores, quos edemus, de re musica, promotoresque ecclesiastici cantus, unum præcipue nominamus S. BERNARDUM, de quo alio loco exponemus, quantum ille in ordinando cantu sui ordinis, correctioneque antiphonarii, præstitit, eo successu, ut ipse in vita S. MALACHIÆ vir tantæ humilitatis nihilominus fateatur, eundem virum sanctum *plurimum sese illo cantu delectari* dixisse, quem in monasterio *Clarevallensi* audierat. Audiamus vero, quomodo suos hortetur, ut canant, & divinis pu-

Serm. 47. in
Cant. n. 8.

re semper & strenue intersint laudibus: „Strenue quidem, ut sicut reverenter ita & alacriter assistatis, non pigri, non somnolenti, non oscitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus muliebre quiddam habita de nare sonantes; sed virili (ut dignum est) & sonitu & affectu voces sancti spiritus depromentes.“ Idem sanctus abbas ad GUIDONEM

T. I. ed. Mauriana p. 337.

abbatem & fratres *Arremacenses*, rogatus, ut officium de S VICTORE componat, „cantus ipse (inquit) si fuerit, plenus sit gravitate, nec lasciviam resonet, nec rusticitatem. Sit suavis, ut non sit levis: sic mulceat aures, ut moveat corda. Tristitiam levet, iram mitiget, sensum litteræ non evacuet, sed fœcundet. Non est levis iactura gratiæ spiritualis, levitate cantus abduci a sensuum utilitate; & plus sinuandis intendere vocibus, quam insinuandis rebus.“

ANONYMI.

T. V. p. 357.

Auctor de interiore domo seu de conscientia ædificanda, inter opera S. BERNARDI cap. 28. egregie etiam in eandem rem scribit: „Sunt quidam voce dissoluti, qui vocis suæ modulatione gloriantur... tumentes elatione aliud cantant, quam libri habeant: tanta est levitas vocis, forsitan & mentis. Cantant, ut placeant populo, magis quam DEO. Si sic cantas, ut ab aliis laudem quæras, vocem tuam vendis, & facis eam non tuam sed suam.“ Habentur præterea inter opera S. BERNARDI a MABILLONIO edita T. V. p. 319. Meditationes piissimæ de cognitione humanæ conditionis, quæ S. BERNARDO in omnibus fere Msc. tribuuntur, & quidem sæpe de interiore homine inscriptæ. Extant nihilominus apud *Hugonem VICTORINUM* sub titulo libri quarti de anima, quamquam nec illius esse videantur MABILLONIO; nec BERNARDO indignæ. Sic vero *sc. 10.* accusat asceta ille, quisquis est: „Sæpe ad sacrum mysterium vocem meam fregi, ut dulcius cantarem: magis delectabar in vocis modulatione, quam in cordis compunctione. Deus vero, cui non absconditur, quidquid illicitum perpetratur, non quærit vocis lenitatem, sed cordis puritatem. Nam dum cantor mulcet populum vocibus, Deus irritat pravis moribus.“ Auctor libri de modo bene vivendi ibidem

dem p. 867. cantus ecclesiastici, divinæ præsertim psalmodiæ, effectus & utilitatem pluribus deprædicat, deque eo rite ac devote instituendo modum præscribit.

Singuli aliqui ex aliis etiam sunt audiendi religiosi ordinibus. S. BERNARDO familiaris erat HUGO de *S. Victore*, is Prior cognominis monasterii, quod celebre est *Parisiis*, acriter invehitur in eos, qui sacrum deturpant cantum: „Quotidie tamen (inquit) se obsequium præstare Deo arbitrantur, verba divinæ laudis ululant, aut certe sibilant, & audientes „& intuentes sono vocis & motu corporis scandalifant, non ædificant.“

HUGO a S. Victore.

Lib. II. Allegor. in Marb. c. 2.

S. BONAVENTURA novitios instituens sui ordinis S. FRANCISCI: „Non vocem (inquit) curialiter frangas in cantando, quia, si quæris Deo placere, quanto cantabis simplicius, tanto magis ei placebis; si quæris auditoribus placere, inanis est gloria tua; si tibi placeas, vana levitas est. Si ædificationem auditorum in cantando quæris, quanto magis cantando vanitatem fugis, tanto magis ædificas... intentio in divino officio debet magis esse ad hoc, ut ex verbis sacre scripturæ elicias spiritualem intellectum, & devotionis affectum, quam ut curialitatis exprimas notas, & cantando vocem exaltes.“

S. BONAVENTURA. *De Institut. Novit. P. I. c. 33.*

S. THOMAS Aquinas in sua summa 2. 2. quæst. 91. art. 2. *utrum in divinis laudibus sint cantus assumendi?* sic respondet: „Quod sicut dictum est (art. præc.) laus vocalis ad hoc necessaria est, ut affectus hominis provocetur ad Deum. Et ideo, quæcunque ad hoc utilia esse possunt, in divinas laudes congruenter assumuntur. Manifestum est autem, quod secundum diversas melodias sonorum, animi hominum diversimode disponuntur, ut patet per *Philosophum* in VIII. Politic. & per BOETIUM in prologo musicæ. Et ideo salubriter fuit institutum, ut in divinas laudes cantus assumerentur: ut animi infirmorum magis provocarentur ad devotionem.“ Ad objectionem autem quintam respondet: „Quod per cantum, quo quis studiose ad delectandum utitur, abstrahitur animus a consideratione eorum, quæ cantantur. Sed si quis cantet propter devotionem, attentius considerat, quæ dicuntur: tum quia diutius moratur super eodem; tum quia, ut AUGUSTINUS dicit in X. Confess. omnes affectus spiritus nostri pro sua diversitate habent proprios modos in voce atque cantu, quorum occulta familiaritate excitantur. Et eadem etiam est ratio de audientibus, in quibus etsi aliqui non intelligant, quæ cantantur, intelligunt tamen, propter quid cantantur, scilicet ad laudem Dei: & hoc sufficit ad devotionem excitandam.“

S. THOMAS.

Cap. 33. in Princ.

Ut voci con-
cordet mens,
devotioque
animi.
T. VI. Conc.
ed. Labb. p.
1582.

XVII. Conveniunt hæc illis, quæ multis retro sæculis Patres concilii *Cloveshoviensis* II. an. 747. scisciverunt. „Vigesimo septimo multa de his, qui sive sanctam psalmodiam ac spiritualem cantilenam utiliter, sive de his, qui negligenter præsumunt agere, multa differentes in hunc modum: Psalmodia, inquiunt, opus divinum spiritu & mente agentibus, magnum est ac multiplex animarum medicamentum suarum. Voce hanc sine sensu cordis canentibus, sonitum (ita in editis, fatis obscure) ad cuius rei facere simillimum est: unde, quamvis psallendo latina quis nesciat verba, suas tamen cordis intentiones ad ea, quæ in præsentī poscenda sunt a Deo, suppliciter referre, ac pro viribus detinere debet. Nam psalmi, sancto spiritu iam olim ad solatium generi humano per os prophetæ prolati, cum intima intentione cordis & corporis congrua humilitatione, ad hoc canendi sunt, quatenus per divinæ laudis oracula, & nostræ salutis sacramenta, & humillimam quoque confessionem delictorum, sive eorundem suppliciter imploratam remissionem, de quacunque re digna, divinæ pietatis exorantes pulsaverunt aures, eo digniores exaudiri mereantur, quo ipsi Deo appropinquare vel placere gestiunt, per ea, quæ prædixi, tam sacrosancti ac divini specialiter famulatus officii servitium, sive dum pro se ut faciant, in illa sancta modulatione, Deum multiplici modo & laudant & orant: sive etiam pro aliis &c.“

Hic nobis psallentibus unicus semper præ oculis mentis est ponendus scopus; idque solummodo per cantus suavitatem est quærendum, ut hac contentione vocis Deus laudetur, animi vero durities emolle scat, & colliscescat. *Dum per psalmodiam*, sunt verba S. GREGORII, *compunctio effunditur, via nobis in corde fit, per quam ad IESUM pervenitur*. Sine interna unctione spiritus evanida est cantillatio vocis, veluti omne aliud, quod extrinsecus quæritur, sive in humano consortio, sive etiam in sacra lectione solamen & refocillatio. *Sive enim adsint homines boni*, iuxta aureum de Imitatione Christi libellum, *sive devoti fratres, vel amici fideles; sive libri sancti, vel tractatus pulchri; sive dulcis cantus, & hymni; omnia hæc modicum iuvant, modicum sapiunt, quando desertus sum a gratia, & in propria paupertate relictus*. Observanda sunt ea, quibus postea lib. III. c. 31. n. 5. perstringitur multorum vanitas, atque perversitas, qui inter alia peritiam canendi potius, quam christiana ac religiosa animi decora in existimatione habent: *Si fuerit fortis, dives, pulcher, habilis, vel bonus scriptor, bonus cantor, bonus laborator, investigatur: quam pauper sit spiritu, quam patiens, & mitis, quam devotus & internus, a multis tacetur*.

Probe hæc congruunt illis, quæ in brevi capitulorum CAROLI M. leguntur, quibus fideles suos episcopos & abbates alloqui voluit & commone; „Quam utilitatem conferat Ecclesiæ Christi, quod is, qui pastor vel magister, nec cuiuscumque venerabilis loci esse debet, magis studet in sua conversatione habere multos, quam bonos, & non tantum probis, quam multitudine hominum delectatur: plus studet, ut suus clericus, vel monachus, bene cantet, quam iuste & beate vivat. Quamquam non solum minime in ecclesia contemnenda sit cantandi vel legendi disciplina, sed etiam omnimodis exercenda. Sed si utrumque cuilibet venerabili loco accedere non potest, tolerabilius tamen ferenda nobis videtur imperfectio cantandi, quam vivendi.“ Concilium, in quo sub LUDOVICO Pio, CAROLI filio, edita est forma institutionis Canonicorum & monachorum, in *Aquisgranensi* palatio an. 816. c. 132. exponit, quomodo utrumque officium & oris & mentis impleatur, atque concordet cantantibus & psallentibus in præsentia angelorum: „Psallentium in ecclesia in Domino mens concordare debet cum voce, ut impleat illud apostoli: *Psallam spiritu, psallam & mente*. Quoniam quamvis ubique Dominum per potentiam Divinitatis noverimus esse; præcipue tamen eum, cum divino assistimus officio, per gratiam nobis credimus adesse. De qua re BEDA venerabilis, presbyter, in expositione evangelii Lucæ ita dicit: „Non latet, angelos crebro electis invisibili adesse præsentia, ut eos ab hostis callidi defendant insidiis, vel maiori cœlestis desiderii gratia sustollant, apostolo attestante, qui ait: *Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis*? Maxime tamen angelici nobis spiritus adesse credendi sunt, cum divinis specialiter mancipamur obsequiis, id est, cum ecclesiam ingressi, vel lectionibus sacris aurem accommodamus, vel psalmodiæ operam damus, vel orationi incumbimus; vel etiam missarum solemnia celebramus. Unde ait propheta: *In conspectu angelorum psallam tibi*. Nec dubitari licet, ubi corporis & sanguinis dominici geruntur mysteria, supernorum civium adesse conventus. Unde studendum foleter est, ut cum ecclesiam vel ad divinæ laudis debita solvenda, vel ad agenda missarum solemnia intramus, semper angelicæ præsentiae memores, cum timore & veneratione competenti, cœleste compleamus officium: ne si (quod absit) id negligenter, aut inhoneste, vel tepide expleverimus, & ad perficiendum pigri advenerimus, in sententiam, qua dicitur, *Maledictus homo, qui opus Dei fecerit negligenter*, miserabiliter labamur.“

T. VII.

Conc. ed.

Lab. p. 1187.

ib. p. 398.

S. BERNARDUS idem argumentum copiose tractat, quomodo cum cœ-

Serm VII. in
Cant. n. 4.
& 5.

lestibus civibus nos coniungere reverenter ac devote, menteque & spiritu, suaviter psallere debeamus. „Eapropter (inquit) attendite principes vestros (angelos) cum statis ad orandum vel psallendum, & stete cum reverentia & disciplina: & gloriamini, quia angeli vestri quotidie vident faciem Patris. Nimirum missi in ministerium propter nos, qui hæreditatem capimus salutis, devotionem nostram in superna ferunt, referunt gratiam. Usurpemus officium, quorum fortimur consortium, ut in ore infantium & lactentium perficiatur laus. Dicamus eis, *Psalite Deo nostro, psallite*; atque audiamus eos vicissim respondentes: *Psalite regi nostro, psallite*. Laudem ergo cum cœli cantoribus in commune ducentes, utpote cives Sanctorum, & domestici Dei *psallite sapienter*. Cibus in ore, psalmus in corde sapit. Tantum illum terere non negligat fidelis & prudens anima quibusdam dentibus intelligentiæ suæ, ne si forte integrum glutiat, & non mansum, frustretur palatum sapore desiderabili, & dulciori super mel & favum. Offeratur cum apostolis in cœlesti convivio, & in dominica mensa favus mellis. Mel in cera, devotio in littera est; alioquin littera occidit, si absque spiritus condimento glutieris. Si autem cum apostolo psallas spiritu, psallas & mente; cognosces & tu de illius veritate sermonis, quem dixit IESUS: *Verba, quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*. Et item, quem legimus, dicente sapientia: *Spiritus meus super mel dulcis*.“ Breviter vero complexus est idem omnia in sermone XIII. super Cantica, in divinis, uti condecet, concinendis laudibus rite observanda. „Immolantes hostiam laudis iungamus sensum verbis, affectum sensui, exultationem affectui, gravitatem exultationi, humilitatem gravitati, libertatem humilitati, quo interdum liberis purgatæ mentis passibus procedamus.“

Non hic præterierim penitus *Petrum* ABAELARDUM, qui in epist. VIII. ad HELOISS. illud psalmi 106. *Non in tibiis viri beneplacitum erit ei*, interpretatus, „Tibia quippe (inquit) sonitum emittit ad delectationem voluptatis, non ad intelligentiam mentis. Unde bene in tibiis cantare, nec in hac Deo placere dicuntur, qui melodia sui cantus sic oblectantur, ut nulla hinc ædificentur intelligentia... Nihil vero de doctrina vel studio cantus admonet BENEDICTUS, cum ipse plurimum de lectione præcipiat, & ipsa legendi tempora, sicut & laborandi diligenter assignet, & in tantum de ipsa scribendi doctrina provideat, ut inter necessaria, quæ ab abbate monachi sperare debeant, tabulas etiam & graphium non prætermittat.“

Quia vero ad monachos S. BERNARDO, ABAELARDO vero ad HELOISSAM

LOISSAM sermo est, nihil opus fuit in illam invehi musices corruptelam, quæ forte in *Gallia* tanta necdum fuit, qualem cœvi scriptores *Angli* Io. *Sarisberiensis*, & AELREDUS, abbas *Rhievallensis* describunt. „Cum hæc quidem (sunt verba Io. *Sarisberiensis* in *Polycratico*) modum excesserint, lumborum pruriginem, quam devotionem mentis, poterunt citius excitare. Si vero moderationis formula limitantur, animum a curis redimunt, exterminant temporalium sollicitudinem, & quadam participatione lætitiæ, & quietis, & amica exultatione in Deum, mentes humanas traiciunt ad societatem angelorum. Sed unde hanc moderationis formulam tenes? *Exultabunt*, inquit, *cum cantavero tibi, labia mea*. Si ergo ex abundantia cordis os tuum laudem Domini moduletur, si spiritu psallis & mente, psallis denique sapienter; etiam citra articulatæ vocis intelligentiam, rectissimam modestiæ regulam tenes, & non tam vocis, quam mentis, iubilo aures mulces Altissimi, & indignationem eius prudenter avertis. Qui autem voluptatis aut vanitatis affectus exprimit, qui vocis gratiam prostituit concupiscentiis suis, qui lenociniorum clientulam musicam facit, ignorat quidem canticum Domini, modis *Babyloniis* festivus in terra aliena.“ Ex his coniecere est, falli viros doctos, qui IOANNEM *Sarisberiensē* musicam haud attingere putarint, quæ tunc in sacris obtinebat; etsi ultro fatear, præludia hæc fuisse tantummodo, & forte in ecclesia rarius audita, parciusque admissa.

De nugis curialium lib. I. c. 6.

XVIII. Abusum hunc & corruptelam musicæ sacræ duobus post sæculis IOANNES XXII. in decretali, *Avenione* an. 1322. data, describit, & damnat; quam hic recensere institui mei est. Primo autem ostendit, qualem ex Patrum auctoritate sancitam, quamque fini sanctissimo, laudi nempe divinæ, convenientem esse deceat divinam psalmodiam ac cantum; ita exorsus: „Docta sanctorum Patrum decrevit auctoritas, ut in divinæ laudis officiis, quæ debitæ servitutis obsequio exhibentur, cunctorum mens vigilet, sermo non cespitet, & modesta psallentium gravitas placida modulatione decantet. *Nam in ore eorum dulcis resonabat sonus*. Dulcis quippe omnino sonus in ore psallentium resonat, cum Deum corde suscipiunt, dum loquuntur verbis, in ipsum quoque cantibus devotionem accendunt: inde etenim in ecclesiis Dei psalmodia cantanda præcipitur, ut fidelium devotio excitetur: in hoc nocturnum, diurnumque officium, & Missarum celebritas assidue clero ac populo sub maturo tenore, distinctaque gradatione cantantur, ut eadem distinctione collibeant, & maturitate delectent.“

Abusus musicæ, recens medio ævo in ecclesiam inductæ.

Extrav. commun. lib. III. Tit. I. de vita & honestate Clericorum cap. unum.

Et hactenus quidem bene, recteque genuinum psalmodiæ, ac cantus ecclesiastici finem ac usum explicat. Iam vero progreditur ad describendum novum illud figuratæ & polyphonæ musicæ genus, quod tunc iam nimium quantum inficiebat sacram musicam. „Sed nonnulli (pergit) novellæ scholæ discipuli, dum temporibus mensurandis invigilant, novis notis intendunt, fingere suas, quam antiquas cantare malunt, in semibreves & minimas ecclesiastica cantantur, notulis percutiuntur: nam melodias hoquetis interfecant, discantibus lubricant, triplis & motetis vulgaribus nonnunquam inculcant, adeo ut interdum antiphonarii & gradualis fundamenta despiciant, ignorent, super quo ædificant, tonos nesciant, quos non discernunt, imo confundunt: cum ex earum multitudine notarum ascensiones pudicæ, descensionesque temperatæ plani cantus, quibus toni ipsi secernuntur, ad invicem obfuscentur: currunt enim, & non quiescunt: aures inebriant, & non medentur: gestibus simulant, quod depromunt, quibus devotio quærenda contemnitur, vitanda lascivia propalatur. Non enim inquit frustra ipse BOËTIUS, lascivus animus vel lascivioribus delectatur modis, vel eosdem sæpe audiens emollitur & frangitur. Hoc ideo dudum nos, & fratres nostri correctione indigere percepimus: hoc relegare, imo prorsus abiicere, & ab eadem Ecclesia Dei profligare efficacius properamus. Quocirca de ipsorum fratrum consilio districte præcipimus, ut nullus deinceps talia, vel his similia in dictis officiis, præsertim horis canonicis, vel cum Missarum solemnia celebrantur, attentare præsumat. Si quis vero contra fecerit, per Ordinarios locorum, ubi ista commissa fuerint, vel deputandos ab eis in non exemptis, in exemptis vero per Præpositos vel Prælatos suos, ad quos alias correctio & punitio culparum & excessuum huiusmodi vel similium pertinere dignoscitur, vel deputandos ab eisdem, per suspensionem ab officio per octo dies auctoritate huius canonis puniatur. Per hoc autem non intendimus prohibere, quin interdum, diebus festis præcipue, sive solemnibus in Missis, & præfatis divinis officiis aliquæ consonantiæ, quæ melodiam sapiunt, puta octavæ, quintæ, quartæ, & huiusmodi supra cantum ecclesiasticum simplicem proferantur: sic tamen, ut ipsius cantus integritas illibata permaneat, & nihil ex hoc de bene morata musica immutetur: maxime cum huiusmodi consonantiæ auditum demulceant, devotionem provocent, & psallentium Deo animos torpere non sinant.“

T. I. opp.
pag. 2746.

Io. Bapt. DONIUS dissert. de Musica sacra quatuor distinguit quasi gradus, quibus ecclesiasticus cantus apud *Latinos* processerit; quorum primus psalmorum tantum atque hymnorum melodias continuisse videtur; secundus

dus multas alias simplicis cantus species, quæ hodieque rei divinæ adhibentur, ut antiphonas, introitus, responsoria, sequentias, præfationes, aliaque, quæ magnas successu temporis mutationes susceperunt. Quæ quidem recte se habere, ex dictis Tomo priori palam fit; ex dicendis vero elucescet, apposite eundem in perscrutandis musicis antiquitatibus versatissimum alteros duos ecclesiastici cantus gradus constituisse, si unum medium inter secundum & tertium non omisisset, ad sæculum usque duodecimum a septimo inde vel octavo; quo cantores *Romani* erudierunt cantores *Francorum* in arte organandi, ut suis locis ostendimus; organum autem hic accipitur pro vocum humanarum concentu secundum musicas consonantias: in quo forte musicæ genere versati fuerunt cantores, qui in Vita B. NOTKERI *Balbuli* apud GOLDASTUM, observante etiam DONIO *Vitaliani* dicuntur a VITALIANO Pontifice *Romano* post medium sæculi VII. Ostendemus postea, quam rudis & simplex hic concentus adhuc fuerit ad sæculi IX. finem aut initium X. paullulum emollitus & variegatus sæc. XI. a GUIDONE *Aretino*; quin tamen illa concinnitas huic concentui tribui possit, quem DONIUS in tertio suo gradu notat.

„Tertius gradus ecclesiastici cantus (inquit) adiecisse videtur concentum, quem vocant extemporaneum (contrapunto a mente) in quo super dictiones, sive syllabas, antiphonasque, earum potissimum, quæ ad introitus pertinent, chorus symphonetarum variis consonantiis, secundum cuiusque partes, ut vocant, saltuatim quodammodo, accinit grato quidem auribus murmure, sed parum, ita me Deus amet, apto ad sententiarum expressionem. Eius origo inter duodecimum ac trigessimum (decimum tertium) Christi Domini sæculum, ut apparet, incurrit; nec tam publicæ cûctoritati, quam privatæ musicorum licentiæ tribuenda. Quartus denique gradus sequenti, ut videtur, sæculo operosiores concentus, ac magis artificiosos (contrapunctum fugatum vocant) ecclesiasticæ modulationi superaddidit consimili musicorum lascivia, in Odea, atque ambo-nes templorum subinductos. Laxatis enim semel, sive nimia Patrum indulgentia, sive prava artificum καινωτομία, atque ambitione, veteris illius musicæ claustris; mirum dictu est, quot novæ modulationum species; quam fractarum & mollium; quot multiloquiorum, ac repetitionum portenta; quot mutilationes verborum; quot κυκεῶνες, battologiæ, hystero- logiæ catervatim irruerint: ut vetus illud *Græcorum* adagium vero verius quotidie appareat, quo musicam quotannis aliquod novum monstrum instar *Lybiæ* progignere dicunt; novisque indies sanctionibus (quod in primis sacrum concilium *Tridentinum* præstitit) hanc effrenem licentiam cohibere

cohibere necesse fuerit. Eo igitur tempore cœperunt non psalmi solum atque hymni, antiphonæque, verum & profodia quædam (Mottetos ipsi barbaro vocabulo adpellant) ex sacra scripturæ verbis quoquo modo confarcinatis concini, vocibus modulatis, ac μέλεσι multifariam contextis.“

His veluti in pugno complexus est Donius, quæ nos toto hoc opere explicatius edifferimus, exoriente potissimum labe ab eo tempore, a quo ille tertium gradum cantus ecclesiastici constituit, sæculo duodecimo nimirum, quo iam citati auctores deplorarunt malum, Io. *Sarisberiensis* imprimis, eo vel maxime, quod divinum invaserit cultum. „Ipsum quoque (inquit l. c.) cultum religionis incestat, quod ante conspectum Domini in ipsis penetralibus sanctuarii, lascivientis vocis luxu, quadam ostentatione sui, muliebribus modis notularum articulorumque cæsuris stupentes animulas emollire nituntur. Cum præcinentium, intercinentium, & occinentium præmolles modulationes audieris, firenarum concentus credas esse, non hominum; & de vocum facilitate miraberis, quibus philomela vel psittacus, aut si quid sonorius est, modos suos nequeunt cœquare. Ea siquidem est ascendendi, descendendique facilitas, ea sectio vel geminatio notularum, ea replicatio articulorum, singulorumque consolidatio, sic aucta vel auctissima, gravibus & sub gravibus temperantur, ut auribus sui iudicii fere subtrahatur auctoritas: & animus, quem tantæ suavitatis demulset gratia, auditorum merita examinare non sufficit.“

*Speculum
charit. lib. II.
c. 23.*

Hæc Io. *Sarisberiensis*. Iam cœvum gentilemque B. AELREDUM addamus: „Ad quid illa vocis contractio, & infractio? Hic succinit, ille discinit, alter supercinit, alter medias quasdam notas dividit, & incidit. Nunc vox stringitur, nunc frangitur, nunc impingitur, nunc diffusiori sonitu dilatatur. Aliquando, quod pudet dicere, in equinos hinnitus cogitur, aliquando virili vigore deposito in feminæ vocis gracilitates acuitur, nonnunquam artificiosa quadam circumvolutione torquetur, & re-torquetur. Videas aliquando hominem aperto ore, quasi intercluso halitu exspirare, non cantare, ac ridiculosa quadam vocis interceptione quasi minitari silentium, nunc agones morientium, vel extasin patientium imitari. Interim histrionicis quibusdam gestibus totum corpus agitur, torquentur labia, rotant oculi, ludunt humeri, & ad singulas quasque notas digitorum flexus respondet. Et hæc ridiculosa displosio vocatur religio, & ubi hæc frequentius agitantur, ibi Deo honorabilius servire ciamatur.“ Iam medio inter hos scriptores & IOANNEM XXII. sæculo decimo tertio nimirum sub NICOLAO III. *Guilielmo DURANDO* in tractatu
de

de modo concilii generalis celebrandi c. 19. *Videtur valde honestum esse, quod cantus indevoti, & inordinati motetorum, & similium, non fierent in Ecclesia.* S. ANTONINUS propior nostrae ætati in sua Summa Cantus quidem firmus, scribit, in divinis officiis a sanctis Doctoribus institutus est, ut GREGORIO magno, AMBROSIO, & aliis. Biscantus autem in officiis ecclesiasticis quis adinvenerit, ignoro; pruritui aurium videtur magis deservire, quam devotioni, quamvis pia mens etiam in his fructum referat audiendo.

P. III. tit. 3.
c. 4. §. 12.

Monasticos quoque tum coetus ea labes invaserat: unde opus fuit in ipsis antiquis statutis *Carthusianorum* præcavere P. I c. 39. apud MARTENIUM: „Quia boni monachi officium est plangere potius, quam cantare, sic cantemus voce, ut planctus, non cantus delectatio sit in corde: quod gratia præveniente poterit fieri, si ea, quæ cantando delectationem afferunt, amputentur, ut est fractio & inundatio vocis, & geminatio puncti, & similia, quæ potius ad curiositatem attinent, quam ad simplicem cantum.“ Petrus BLESSENSIS circa finem sæc. XII. *Carthusianum* monachum, ne ad *Cluniacenses* transeat, absteriturus, numerosam, inter alia, usque ad nauseam, confusamque psalmorum iterationem, atque farfuram ob oculos ponit. De ornatura seu farcitura, epistolis nempe farcitis, diximus T. I. p. 388. &c. exemplis allatis modulationis cantus. Iam etiam paullo iterum supra induximus *Cisterciensem Cluniacensi* obiiicientem voces tennulas, eviratas & graciles, qualibus utantur, cum novis & lascivis melodiis in novis & usurpatis festis contra veneranda canonum decreta. Postea secunda parte primum etiam illud caput pluribus exprobrat.

De ant. eccl.
rit. T. III.
c. 3. p. 23.

Lente in nostris partibus templisque invaluit musica, quam proprie sic dicimus, a cantu plano seu choralis distinctam. In chronico ANDRÆ presbyteri *Ratisbonensis* ad an. 1277. de HENRICO episcopo *Ratisbon.* notatur: Item per duos monachos de *Halzbrum* edoceri fecit musicam in sua ecclesia, cantu usuali in musicam permutato. Circa ea tempora musica mensurata, seu figurata excoli coepit, ut postea videbimus. IOANNES huius nominis S. *Eremitæ* in *Helvetia* abbas primus, ut narrat *Christ. HARTMANUS* in chronico eius monasterii p. 303. in odaum, chorum nunc vocant, cantum per sacrorum officiorum celebrationem musicum introduxit, accitis magnis salariis e diversis regionibus magistris, & multa pecunia coemtis (musicorum) libris, cum hætenus cantum, quem dicunt usualement, solum usurpavissent. Lessum vero musici IOANNI abbati anno 1327. cecinerunt. Refert hoc P. ZIEGELBAUR in historia litteraria O. S. BENED. dumque addit porro, musicam figuralem sæculo XV. ex Italia in Germaniam translata, atque in multis monasteriis in fidium vocumque cantibus rem si-

Apud Ed.
Marten.
Thes. nov.
Anecd. T. V.
p. 1586. It.
pag. 16. 99.
&c.

T. IV. Thes.
Anecd. P. III.
p. 546.

P. II. c. 3.
Sect. 6. p. 344.

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. II. P. II. N tam

tam esse creditum; IOANNEM etiam I. abbatem nominat, qui primus in monasterium nostrum *S. Blasii* musicam introduxerit, e vivis sublatus an. 1413. Id quod ex *Gallia Christiana* didicit T. V. p. 1026. Extant eam in rem apud nos versus quidam barbari de hoc abbate IOANNE:

*Nam hic milleno Domini contulerat anno
His quadringentos simul & novem sociando
Missales libros, & plures correquisitos,
Per quos, ut fertur, primus fuit procurator
Hoc in cœnobio musices cantum recitando,
Quod, ut narratur, prius non operabatur.*

Instrumento-
rum etiam
musicorum,
campanarum,
cymbalorum.
*De nugis
curial. L. I.
c. 6.*

XIX. Videtur Io. *Sarisberiensis* sequentibus verbis usum etiam instrumentorum musicorum in cultu divino agnoscere. „Ad mores itaque instruendos (inquit) & animos exultatione virtutis traiciendos in cultum Domini, non modo concentum hominum, sed & instrumentorum modos censuerunt sancti Patres Domino applicandos, cum templi reverentiam dilatarent.“ Sed expendendam esse hanc sententiam ex locis non paucis SS. Patrum, quos de hac re lib. I. p. 210. attuli, mox etiam in *Sarisberienſi* sequentia declarant verba: „Et si militantis Ecclesiæ tibi parva videtur auctoritas, vel triumphatrix illa præconia musicæ non tacebit, cuius seniores vidit, & tibi monstravit tonitruum filius, & voces eorum sicut citharædorum citharizantium in citharis suis. Quodsi illos nondum audisti, regem audias exultantem, qui te regni, & exultationis suæ vult esse participem. Ait enim: *Sumite psalmum, date tympanum, psalterium iocundum cum cithara.* Ad quid, inquis? ut laudetis Dominum in tympano & choro, in chordis & organo. Hic est enim usus musicæ, aut solus, aut præcipuus.“ Hæc quidem ut aliarum omnium rerum, ita etiam sonoræ musicæ finem præcipuum designant; sed publicum in ecclesia usum, qualis nunc est, non æque demonstrant: de privato non disputo, qualem etiam in ipsis monasteriis deprehendimus. Equidem iam anno 747. in concilio *Cloveshovienſi* in *Anglia* decretum est, c. 20. ut ex monasteriis citharistæ, alique fidicines expellerentur. Circa ea nihilominus tempora CUTHBERTUS in epistola ad LULLUM S. BONIFACII in sede *Moguntina* successorem, quæ est inter *Bonifacianas* a Nic. SERRARIO edita 89. citharædum sibi his expetit verbis: *Delectat me quoque citharistam habere, qui possit citharisare quam nos appellamus rotæ, quia citharam habeo, & artificem non habeo. Si grave non sit, & istum quoque meæ*

mea dispositioni mitte. Obsecro, ut hanc meam rogationem ne despicias, & risioni non deplaces. Fuit CUTHBERTUS hic illustris Ven. BEDÆ discipulus ac Girwensis postea abbas.

Sæculo dein X. S. DUNSTANUM legimus, inter cætera studia imprimis musica instrumenta magna cum dexteritate tractare didicisse. Apud EKEHARDUM in libro *de casibus monasterii S. Galli* c. 2. singulariter celebratur TUTILO musicus, sicut & socii eius, *sed in omnium genere fidium & fistularum præ omnibus (nam & filios nobilium in loco ab abbate destinato, fidibus edocuit) nuncius procul & prope solers.* Refert quidem GOLDASTUS in notis, ex margine vitæ NOTKERI c. 7. hæc verba. *Iubilus, id est neuma, quem quidem in organis iubilant &c.* sed non addit, quæ ætate additio illa facta sit. Organorum quidem nomine alia etiam instrumenta veniebant, quæ tamen nec NOTKERI aut TUTILONIS, nec quidem Io. Sarisberiensis ætate, id est sæc. XII. in ecclesiastica musica audita leguntur. Taceo CASSIODORUM, qui ita in psalm. 98. scribit: *Sonus & modulatio tiliarum a sacris mysteriis nostra nihilominus ætate discessit.* AMALARIUS sæc. IX. *Nostri cantores, inquit, non tenent cymbala, neque lyram, neque citharam manibus, neque cætera genera musicorum, sed corde.* Quanto cor maius est corpore, tanto Deo devotius exhibetur, quod per cor fit, quam per corpus; ipsi cantores sunt tuba, ipsi psalterium, ipsi cithara, ipsi tympanum, ipsi chorus, ipsi chordæ, ipsi organum, ipsi cymbala. IOANNES Ægidii scriptor sæc. XIII. *de arte musica, de organo agens ex multis composito fistulis seu cannis, cui folles adhibentur: & hoc solo, addit, musico instrumento utitur ecclesia in diversis cantibus, & in prosis, in sequentiis, & in hymnis, propter abusum histrionum, eiectionis aliis communiter instrumentis.* Quis fuerit hic abusus histrionum, paullo post elucescet. S. THOMAS Aquinas IOANNI Ægidii cœvus diferte concludit 2. 2. q. 91. art. 2. „Instrumenta musica, sicut citharas, & psalteria non assu- mit ecclesia in divinas laudes, ne videatur iudaizare.“ Et in responsione ad obiect. 5. „Huiusmodi enim musica instrumenta magis animum, movent ad delectationem, quam per ea formetur bona dispositio. In veteri autem testamento usus erat talium instrumentorum: tum quia populus erat magis durus & carnalis, unde erat per huiusmodi instrumenta provocandus, sicut & per promissiones terrenas: tum etiam, quia huiusmodi instrumenta corporalia aliquid figurabant.“ Non facit mentionem organorum, quæ, ut suo loco videbimus ex professo de musica instrumentali tractaturi, dudum in ecclesiis audiebantur; ut ex IOANNE

*Lib. II. Spec.
charit. c. 23.
T XXIII.
B bl. PP.
Lugd. p. 118.*

Ægidii modo audivimus, atque iam integro ante D. THOMAM sæculo B. AELREDUS excessum in usu organorum in ecclesiis notare potuit. „Unde cessantibus iam typis & figuris, unde in ecclesia tot argana, tot cymbala? Ad quid rogo, terribilis ille follium flatus, tonitruum potius fragorem, quam vocis exprimens suavitatem? (Et paullo post) stans interea vulgus sonitum follium, crepitum cymbalorum, harmoniam fistularum tremens attonitusque miratur; sed lascivas cantantium gesticulationes, meretricias vocum alternationes, & infractiones non sine cachinno risuque intuetur, ut eos non ad oratorium, sed ad theatrum, nec ad orandum, sed ad spectandum æstimes convenisse: nec timetur illa tremenda maiestas, cui assistitur, nec desertur mystico illi præsepio, cui ministratur, ubi Christus mystice pannis involvitur, ubi sacratissimus eius sanguinis calix libatur, ubi aperiuntur cœli, assistunt angeli, terrena cœlestibus iunguntur, ubi angelis homines sociantur. Sic quod SS. Patres instituerunt, ut infirmi excitarentur ad affectum pietatis, in usum assumitur illicitæ voluptatis. Non enim sensui præferendus est sonus, sed sonus cum sensu, ad incitamentum maioris affectus, plerumque admittendus. Ideoque talis debet esse sonus, tam moderatus, tam gravis, ut non totum animum ad sui capiat oblectationem, sed sensui maiorem relinquat portionem.“ Hæc

1. Cor. XIV.

maxime in ea valent instrumenta, *quæ sine anima sunt vocem dantia*, nisi ita eorum sonus sit comparatus, ut animum ad superna excitet, extollatque: *ut qui delectabiliter*, rem exprimere licet verbis S. AUGUSTINI, *audiunt organum, delectabilius audiant vocem Dei*. Qua de causa etiam in usum sacrum successu temporis exemplo veteris testamenti ad Deum laudandum assumpta sunt. Notandum, inquit HONORIUS *Augustodunensis* in psalm. 80. *quod musicis instrumentis iubemur Deum laudare. Antiqui enim solebant in sacrificiis his uti artibus: unde & nos in divinis officiis utimur organis*. Scripsit autem eodem sæculo duodecimo, solumque organorum meminit, quibus infra cymbala & campanas iungit: *Ideo hac arte instructi, divina verba in hac laude modulamur, uti hymnos & cætera, & instrumentis huius artis, ut organis, cymbalis & campanis Deo serviamus, quia & psalmos per musica instrumenta prolatos scimus*.

*Apud Bern.
Pez. T. V.
Thes. anecd.
p. 1635.*

Ita autem ex usu medii ævi accepit ecclesia hæc instrumenta, ut ea quandoque luctus causa cessare iubeat, quemadmodum iam T. I. de triduo ante pascha agens p. 531. ostendi de campanis, & organo p. 533. quod tamen vocabulum organi, ut postea videbimus de polyphonia seu cantu plurium vocum tractaturi, hoc haud raro musicæ genus medio

*Vid. El.
Marten. de
antiq. eccles.
ritibus. T.
III. lib. IV.
c. 22. p. 306.
&c.*

ævo

ævo denotat. Eodem sacro tempore cantus etiam figuratus sæc. adhuc XVI. nisi in die Iovis sancto, *Romæ* vetitus erat, ut constat ex ordine *Romano*, auctore *PARIDE Crasso* apud *MARTENIUM*. Apud eundem in statutis factis *Parisiis* in concilio provinciali tempore etiam interdicti *Organâ suspensa legimus*. In actis capituli generalis Ord. *Prædic. Ferrariæ* an. 1290. celebrati inhihetur: „Ne in conventibus nostris organa aut duæ campanæ simul ad horas pulsantur, præterquam *Bononiæ*, ubi ob reverentiam beati Dominici Patris nostri, hoc permittatur: ita tamen, quod hoc cum decetia & honestate debita observetur.“ *BUSCHIUS* de reformatione monasteriorum id etiam ex statutis quibusdam Canon. regul. recenset, quod inter cætera *nec organa retinere* velint; mox tamen statum capituli provincialis de *Windesem* affert anni 1471. quod permittit *campanas magnas & organa in divinis officiis* retinere. In dialogo inter *Cluniacensem* & *Cisterciensem* hic etiam illi istud obiicit: „Multas diversi soni, & tam diversi ponderis campanas, ut aliquam earum propter nimium pondus eius vix duo monachi pulsare possint, non requirit usus necessarius, sed aurium curiositas. Quidam monachi, sicut ipsi mihi testati sunt, in pulsando tantum laboraverunt, quod rupti, ponderosi facti sunt. Hæc est utilitas, quæ consequitur illam magnam impensam, & illum magnum laborem, cum quibus tales campanæ fiunt.“ Constitutio *IOANNIS XXII.* quæ habetur Extrav. commun. lib. I. tit. 5. *de officio custodis*, religiosis mendicantibus, in urbibus cathedralium ecclesiarum degentibus, modum hic ponit ob querelas contra eos factas, ordinatque: „Quod religiosi dictorum ordinum mendicantium in nullo conventu suo, seu loco, plures campanas habeant, sine sedis apostolicæ licentia speciali, sed una tantummodo pro loco quolibet sint contenti. Quodsi forsân communitas seu universitas aliqua ecclesiastica vel mundana, seu iidem religiosi pro illis, in aliquo ipsorum locorum campanam aliam habuerint, vel nunc habent, non illam, sed aliam solam eorum specialiter usibus deputatam pulsare valeant horis diurnis & nocturnis, missis & aliis consuetis.“ Qua de re videri potest Card. *BONA*, quod alios spectat ordines. Sub *LUDOVICO Pio* an. 817. id iam saltem in conventu *Aquisgranensi* statutum est, ut duo tantum signa ad tertiam, sextam, nonamque pulsantur. In synodo *Exoniensi* an. 1287. presbyteri illi amoveri iubentur, qui *quanvis fuerint absentes, forte ex illicita causa, tanquam præsentibus essent, ad horas canonicas faciunt campanas pulsari &c.*

De ant. eccl. discipl. p. 603. T. IV. thes. novi anecd. p. 915. Ibid. p. 1837.

Apud Leibniz script. rer. Brunsvic. T. II. p. 947. 948. Apud Ed. Marten. thes. novi anecd. T. V. p. 1586.

Rev. liturg. lib. I. c. 22. circa fin. T. II. Conc. Germ. p. 6. T. XI. conc. ed. Labb. pag. 1286.

Supra locuti sumus de ludis illis, qui fiebant festis natalem Domini proxime infrequentibus: „Et non solum (ut queritur concilium *Wormatiense* an. 1316.) in ecclesia introducuntur monstra larvarum, verum etiam presbyteri, diaconi, & subdiaconi infantiæ suæ ludibria exercere præsumunt, facientes prandia sumptuosa, & cum tympanis, & cymbalis ducunt choreas per domos & plateas civitatis.“ Id quod non solum vetatur, verum etiam districte inhibetur: „ne sacerdos, qui, ut in festo S. Iohannis more solito Missam celebret, assumetur, aliquam personam ecclesiasticam vel mundanam, mimos, vigellatores, vel tympanatores ad cœnam, vel ad prandium invitet; vel illos, aut alios, qui musicis instrumentis canere consueverunt, in ecclesia vel extra, in domo vel platea, eundo, vel corizando, sequatur.“ Graviori, severiorique pro merito stringuntur censura in concilio *Eyssettenfi* anni 1354. „Clerici, qui clericalis ordinis dignitati non modicum detrahentes, se iocolatores seu histriones faciunt in publicis spectaculis per instrumenta musicalia, vel per quemcumque alium modum exquisitum spectaculum suorum corporum in publico faciant; si per duos menses artem illam ignominiosam exercuerint, ut prædicitur, ab ingressu ecclesiæ, & a Divinis noverint se suspensos.“

Contra saltationes & ballationes.
pag. 71. 213.

Vid. Lib. I.
p. 207.

Lib. VII.
Stromat.

pag. 212. &c.

a

XX. Quem hodiernum adhuc notatum apud scriptores reperias *Abissinorum* morem ad cymbala saltandi, a priori ecclesiæ antiquitate esse potest; ut subinde libro primo de *Meletianis* observavimus, eos cum plausu manuum & quadam saltatione cum cymbalis hymnos concinisse. Per vagatior vero mos fuit manus pedesque movendi, quem *Pambo* abbas alienum a monachis esse duxit, ut *assistentes Deo vocem modulentur cantus*, & *concinnent sonos*, ac manus, pedesque moveant. Quin imo promiscue aliquid eiusmodi moris fuisse, iam ex *Clemente Alexandrino* colligimus: *Idcirco*, inquit, & *caput & manus in cœlum extendimus*, & *pedes excitamus in ultima acclamatione orationis* τὰς τε πόδας ἐπεγείρομεν κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς εὐχῆς συνεκφώνησιν. Videntur insultus isti cito in abusum venisse. Saltandi consuetudinem non solum apud fanaticos psallianistas, carchitas, choreuistas dannavit antiquitas, sed, ut vidimus libro primo, efficere penitus non potuerunt piorum pastorum monita, quam vehementer etiam declamarunt contra inolitum nimis saltandi tripudiandique studium in sacris gentilium antiquissimis, a) etsi diabolicas cho-

a) Iam *PLATO* lib. II. de Leg. 6. singulis Diis choreas consecratas dixit. Et „religionum

diversis observationibus (sunt verba *APULEII*) de Deo Sacratiss, & sacrorum variis suppliciis

choreas esse venditaverit, unaque simul diabolium saltare S. CHRYSOSTOMUS.

Nemo non videt, quam turpe sit inter christianos, audire saturnalia, Bacchique orgia, & calendarum tripudia: in quæ non solum invehebantur pastores, verum etiam luctum indicebant ac ieiunia triduo calendarum *Ianuariarum*, litanias item, ut videre est in canonibus conciliorum mediæ huius ævi. Generatim etiam insurgébant contra ballationes, & saltationes, canticaque turpia & luxuriosa, & illa *lusa diabolica*, quæ verba notantur in Capitul. CAROLI M. & apud BENEDICTUM *Levitam*. Sic in synodo Romana sub LOTHARIO c. 31. cavetur: *Ne ballando & turpia verba decantando, choros teneant, & ducant.* Qui ex canone 53. *Laodiceo* expressus videtur de nuptiis christianis: & δὲ χριστιανὸς εἰς γάμους ἀπερχομένης βαλλίζειν ἢ ὀρχεῖσθαι, ubi vox βαλλίζειν occurrit, quam BALSAMON & ZONARAS explicant: τα κύμβαλα κτυπεῖν καὶ πρὸς ἐκείνων ἢ χὸν ὀρχεῖσθαι, cymbala pulsare, & secundum modulos saltare. Inde est Italicum ballare, Gallicumque baller. a) Est ad rem canon 23. Concilii Toletani III. Quod ballimathie & turpia cantica prohibenda sunt a Sanctorum solemnibus In concilio Coprinicensi an. 1260. constitutiones PETRI, archiepiscopi Burdegalensis pro disciplina ecclesiastica factæ primo cavent, ut in ecclesiis vel cæmeteriis vigilia non fiant; deinde secundo de ballatione in festo Innocentium. Explicatius autem, quoad materiam præsentem c. 43. conc. Budense an. 1279. præcipit sacerdotibus, ut divino officio celebrato, & populo regresso ad propria, ecclesias suas firmare debeant diligenter. Prohibeant etiam sacerdotes sub pœna excommunicationis choreas in cæmeteriis, vel in ecclesiis duci: quia, ut ait AUGUSTINUS, melius est festivis diebus fodere, vel arare, quam choreas ducere. Ex quo patet, in ipsis ecclesiis choreas fuisse ductas; veluti etiam ex concilio Bituricensi anno 1286. quo choreas in omnibus ecclesiis fieri penitus inhibetur. Multa modo allatis constitutionibus Burdegalensibus superaddit synodus Baiorensis an. 1300. c. 31. choreæ aliis etiam in locis ne fiant, eadem S. AUGUSTINI sententia absterrendo: „Prohibeant sacerdotes sub pœna excom-

„muni-

fides impertienda est. Etsi nonnulli sunt ex hoc divorum numero, qui nocturnis vel diurnis, promptis vel occultis, latioribus vel tristioribus hostiis, vel cæremoniis, vel ritibus gaudeant: uti *Ægyptia* numina ferme plangoribus, *Græca* plerumque choreis, *Barbara* autem strepitu cymbalistarum, & tympanistarum, & choraularum.“

a) *Friid. Adolph. LAMPE* de cymbalis veterum

fluxisse, ait, inde Gallorum baller, quod saltare innuit, & bal, quo solemnem saltationem designant. SCIPIONE Claramont. apud CONRINGIUM T. III. Opp. p. 162. attestante „antiquitus etiam nostri iungebant rhythmum & cantum illarum odarum, quas ob id ballate Italica voce dixerant, quas & sono eguisse asserit *Dantes*: nempe eas aliquo sonante saltabant, simulque cantabant.“

Vid. Marten. de antiq. eccl. disc. c. 13. p. 104. 105. Lib. VI. c. 19. Lib. VI. c. 193.

T. XI. Conc. ed. Labb. p. 799.

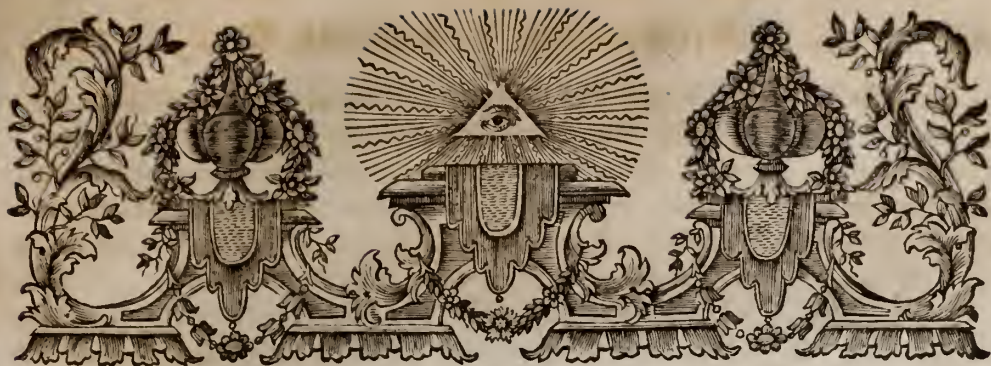
Ib. p. 1089.

Ibid. P. II. p. 1257.

Ib. p. 1454.

„municationis choreas in ecclesiis vel cœmeteriis duci. Moneant etiam, & ne alibi fiant, quia, ut dicit AUGUSTINUS: *Melius est festivis diebus fodere, vel arare, quam choreas ducere.* Quam grave sit peccatum choreas & ballationes in sacro loco ducere, perpendi potest ex poenitentia secundum rigorem canonum talibus iniungenda: *Si quis ballationes ante ecclesias Sanctorum fecerit, emendatione pollicita, tribus annis poeniteat.*“ Unde colligitur, choreas & ballationes eandem penitus rem esse. Ed. MARTENIUS de antiqua Ecclesiæ disciplina c. 28. refert, in festo Ascensionis Domini quibusdam in ecclesiis fieri solitas post vesperras in pratello choreas, ut in *Lemovicensi*; & ex ordinario *Cabillonensi* de huiusmodi chorea hæc affert: „Post Completorium fit chorus in prato. Decanus cantionem primam *Veni Sancte Spiritus*, cæteri suas dicant, qui voluerint, latine tamen.“

LIBER III.

DE MUSICA POLYPHONA SEU PLURIMUM VOCUM, FIGURALI ITEM AC INSTRUMENTALI.

CAPUT I.

De musica seu concentu plurimum vocum.

I.

omnia, quæ nobis adhuc exponenda supersunt Polyphonia
de cantu & musica ecclesiastica medii ævi, a veteribus
prima ecclesiæ ætate aliena prorsus erant, par- incognita.
tim etiam primum hac ætate media excogita-
ta, veluti musica pōlyphona, ac figurata. Vix
quidem id credi possit, de *Græcis* præsertim,
quibus prope omnia in scientiis & artibus de-
bemus, apud quos tanto in pretio, usuque adeo
frequenti fuit musica tam vocalis, quam instru-
mental, perinde ac apud plerasque omnes alias
gentes, præsertim *Romanos*, ad quos a *Græcis*

omnis scientiarum cultura pervenit. Disputatum de hac re multum est no-
stra ætate, malamque gratiam apud BONNETUM auctorem *Gallum* historiæ *T. III. p. 230.*
de musica & eius effectibus iniit *Claudius PERALTIUS*, quod hanc musicæ *&c.*
partem antiquis denegasset; quamvis is plus etiam, quam assertum ire pos- *Traité de la*
MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. III. O fet, *musique an-*
ciens.

Vid. Pet. Ioh. Burretii diss. de vet. symphon. ap. Hergolin. Thes. ant. eccl. Vol. XXXI. P. II. p. 747. Lib. V. c. 4.

set, concesserit, ex quodam ATHENÆI loco saltem tertiæ consonantiam antiquis illis usitatam fuisse coniectatus. Eo de loco dum BURETTUS a PER-
 RALTIO recedit, assentitur tamen ei in eadem opinione, explicando locum quemdam HORATII ingeniose magis, quam solide, mea sententia: cum nulla unquam apud antiquos illos ratio ditoni seu tertiæ sit habita, sola quarta & quinta, seu diatessaron & diapente, inter consonantias cum diapason computatis. VITRUVIUS expressis verbis etiam de sexta id edicit, tam de voce assa, quam de instrumentis: „Non enim (inquit) inter duo intervalla, cum chordarum sonitus, aut vocis cantus factus fuerit, nec in tertia, aut sexta, aut septima possunt consonantiæ fieri. Sed ut supra scriptum est, diatessaron & diapente ex ordine ad diapason convenientes, ex natura vocis congruentius habent definitiones.“ Adduxi VITRUVII verba ex *Ger. Ioh. VOSSII* addendis ad librum *de mathematicis scientiis* p. 439. prout ea correxit *Guilielmus PHILANDER Castilionius* editione *Tornesiana* anno 1552. posteaque *Andreas PAPPUS* lib. I. *de consonantiis* cap. 3. Nihilominus *Isaacus VOSSIUS de Poematum cantu & viribus Rhythmi* p. 81. &c. indignatur illis, qui concentum plurium vocum prorsus veteribus ignotum fuisse contendunt. At vero, quæ profert argumenta, testimoniaque *SENECÆ*, auctoris de mundo, & *ÆLIANI*, haud magis rem evincunt, quam illud, quod postea adducit *PLUTARCHI* ἐν τῷ περὶ τῆς Εἰ τῆς ἐν Δελφοῖς, cum dicit τριημιτόνιον ἢ δίτονον μελωδῆτόν, ut probet, veteres trihemitonium consonum seu semiditonum, & ditonum pro consonantiis agnovisse. Aliud quippe est μελωδῆτόν & aliud ἀντίφωνον oppositum τῷ παραφώνῳ, ut mox videbimus. Ususque erat antiquis ditoni seu trihemitonii in alio, quam diatonico genere παραφώνῳ, ut est indubitatum. Illa vero perfectarum aut imperfectarum consonantiarum distinctio ex usu posteriore est. Mihi hæc ipsa causa ac ratio esse videtur, quod nunquam antiquis in mentem venerit, alias præter duplas, quadruplas &c. id est octavæ seu diapason simplicis aut duplicatæ &c. consonantiam, seu potius homophoniam coniungere: quod aliarum, quas statuebant, consonantiarum ac diatessaron quidem ipsa coniunctio, diapente vero consecutio mutua auribus insuavis sit, a nostra etiam musica reiecta; veteres vero omnem consonantiarum theoriam revocabant ad solam melodiam nostro usu, quam illi harmoniam vocabant, eo nomine passim eorum de musica inscriptis libris, in quibus nullæ unquam de polyphonia seu harmonia, ac symphonia nostro sensu ac usu occurrunt regulæ. Id quod aperte confitetur *Io. WALLISIUS*, eorum scriptorum editor post *MEIBOMIUM*; apud quos omnes nihil, quod ad rem sit, reperitur, perinde ac apud alios auctores, quorum loca nonnulla levius divinando, vel etiam retorto collo

huc

huc a patronis contrariæ sententiæ trahuntur; cum tamen potius ex illis scriptoribus res decidenda sit, qui ex instituto rem egerunt, harmonico-
rumque libros ediderunt.

Igitur apud *Græcos* ea etiamnum ætate, qua apud nos iam efflorescere, imo adolescere cœpit musica nostra, seu homophonia plurium vocum, nihil ad rem occurrit, præterquam quæ suapte natura emergit vox & consonantia seu symphonia octavæ, iam ARISTOTELI nominata antiphonia octavæ, quæ a voce, inquit, a) iuniorum puerorum voci adultorum hominum intermixta resultat: quæ voces tantum a se invicem distant respectu toni, quantum nete chorda ab hypate dissita est; id est octava. Sic MICHAEL PSELLUS, theologus & historicus *Græcus* sæc. XI. iam vergente, & MANUEL BRYENNIVS, qui sub PALÆOLOGO circa an. 1320. floruit, suum παραφωνον & ἀντίφωνον distinguunt iisdem ambo verbis. „Eoquod paraphonum inæquali tempore consonat . . . Antiphonum autem, quando æquali tempore acutus gravi identidem consonat: puta quando octavus primo, nonus secundo, duodecimus quinto, decimusquintus octavo; simul ascendentibus vel simul descendentibus (in intensiōibus vel remissiōibus) gravibus cum acutis, acutisque cum gravibus proportionaliter &c.“ Hæc MANUEL BRYENNIVS libro primo sectione quinta, qui postea libro secundo sectione secunda pag. 401. &c. speciatim agit de antiphonis, paraphonis, symphonis, concinnis & inconcinnis intervallis: ubi omnia breviter sic colligit: Quotquot autem ex phthongis (sonis) conspiciuntur in ratione dupla aut quadrupla, hi vocantur generatim symphoni (consoni) sed speciatim antiphoni, aut homophoni (una sonantes) Quotquot iterum sunt in ratione sesquialtera, & tripla, hi vocantur generatim symphoni (consoni) speciatim vero paraphoni (iuxta sonantes) Quotquot autem in ratione sesqui-tertia aut dupla sesqui-bitertia, hi vocantur tum generatim tum speciatim symphoni (consoni) generi cognomines; quotquot autem in aliis ex prius enumeratis quindecim superparticularibus, hi generatim dicuntur diaphoni (dissoni) speciatim vero concinni; quotquot autem in reliquis omnibus, hi generatim diaphoni (dissoni) speciatim vero aphoni, aut cacophoni, aut ecmeles (inconcinni) nominantur.

a

Apud Wallis.
Man. Bryennius p. 382.

II. Observanda est hic notio vocis diaphonia, quam etiam apud ISIDORUM reperias; deinceps vero huius vocis significatus immutatus est, ut id significaret, quod *Græci* antiphonum appellant: „Symphonia est,

O 2

(inquit)

Medio πνε
inventa dia-
phonia orga-
num dicta.
Lib. III. E-
timol.

1) Εὐκ παίδων γὰρ νέων ἔξ ἀνδρῶν γί- . τόνους ὡς νῆτη πρὸς τὴν ὑπατήν.
νεται τὸ ἀντίφωνον, οἱ διαζῶσι τοῖς

(inquit) modulationis temperamentum ex gravi & acuto, concordantibus sonis, sive in voce, sive in flatu, sive in pulsu. Per hanc quippe voces acutiores, gravioresque concordant, ita ut, quisquis ab ea dissonuerit, sensum auditoris offendat, Cuius contraria est diaphonia, id est, voces discrepantes vel dissonæ.“ Haud equidem diffiteor, rem miram videri, hoc musicæ polyphonæ genus tamdiu latere potuisse, cum tamen nihil frequentius olim fuerit apud cultas gentes, quam musica, eaque apud *Græcos* præsertim exulta adeo sit, tantoque in pretio habita. Cur vero quis non magis miretur, illud, postquam in Occidente in usu esse cœpit medio ævo, a *Græcis* tamen semper neglectum fuisse toto etiam medio ævo, quo adhuc orientale imperium utcumque stabat, ac sic ingenio vigeabant *Græci*, ut terris postea pulsi exules culturam ingenii scientiarumque *Latia* inferrent? Quodsi tamen rem propius spectemus, qualis nimirum musica illa, de qua nunc agimus, fuerit in suis incunabulis medio hoc ævo, per duas consonantias, quas perfectas dicimus, progrediens (unde diaphonia nominari potuit, recte quidem iudicio aurium, ac rationis etiam secundum veterem musices theoriam) mirari desinemus, cur hoc musicæ genus inculto medio ævo demum originem suam debeat; maxime si definitionem ac primas eius consideremus regulas, quas in HUCBALDI Enchiridio reperimus cap. 13. *de proprietate Symphoniæ* inscripto: „Nunc id (inquit) quo „propriæ symphonix dicuntur, & sunt, id est, qualiter eadem voces se „se in unum canendo habeant, prosequamur. Hæc namque est, quam „diaphoniam cantilenam, vel assuete organum nuncupamus. Dicta autem „diaphonia, quod non uniformi canore constet, sed concentu concorditer dissono: quod licet omnium symphoniæ sit commune, in diaphoniam tamen, ac diapente hoc nomen obtinuit.“ Sic GUIDO iisdem ac ODDO, verbis, cap. 18. micrologi definit: *Diaphonia vocum disiunctionem sonat, quam nos organum vocamus, cum disiuncta ab invicem voces concorditer dissonant, & dissonanter concordant.* Est hoc, quod monachus *Engolismensis* in vita CAROLI M. adnotavit ad an. 787. *Similiter erudierunt Romani cantores supradicti cantores Francorum in arte organandi.* Id quod probe observandum est in monumentis medii ævi: in quibus frequenter occurrit hoc sensu vox *organum*, *organizare*. Plura exempla collecta reperies apud LEBEUFIIUM, DUCANGIUM, CARPENTIER, usu tam communi, ut *organi* nomine (hoc notante) significaretur *Missa*, aliaque, quæ ad cultum divinum spectant, officia.

T. II. Duchesnii.

Traité historique sur le chant ecclésiastique. p. 74. &c.

Discantus item.

III. Haud minus eodem significato frequens fuit vox *discantus*, *biscantus*, cuius non pauca in superioribus ex MS. *San - Blasiano* retulimus exempla, quibus unum hic ex eodem cod. adiicimus: Quem

Q uem e the ra | & ter ra | at que ma re |
 uem e the ra & ter ra at que ma re

non præ va lent | to tum ca pta re. || A fi ne pre-
 non præ va lent to tum ca pta re, A fi ne pre-

fe pe | in fans im ple | ce los re gens | u be ra
 fe pe in fans im ple ce los re gens u be ra

fu gens. || Fa ctor ma tris na tus | ho di e | est de
 fu gens. Fa ctor ma tris na tus ho di e est de

ma tre. || Cre ans di em ho di e | cre a tus est in

ma tre. Cre ans di em ho di e cre a tus est in

di e. || Na sci tur mundo o ri ens Ga bri el quem

di e. Na sci tur mundo o ri ens Ga bri el quem

præ di xit | E ma nu el | no bis cum De us. ||

præ di xit E ma nu el no bis cum De us.

Pluribusque testimoniis apud laudatos auctores, præsertim LEBEUFIIUM explicatur. Rem vero descriptam habes apud *I. I. Rousseau* h. v. verbis *Io. de Muris*: *Discantat*, inquit, *qui simul cum uno vel pluribus dulciter cantat, ut ex distinctis sonis sonus unus fiat, non unitate simplicitatis, sed dulcis, concordisque mixtionis unione.* Gravis ac vehemens sequitur apud eundem eiusdem *Io. de Muris*, ex MS. inedito locus, dignus proinde, qui hic describatur: „Heu pro dolor! His temporibus aliqui suum defectum inepto proverbio colorare moliuntur. Ille est, inquit, novus discantandi modus, novis scilicet uti consonantiis; offendunt

dunt ii intellectum eorum, qui tales defectus agnoscunt, offendunt sensum: nam inducere cum deberent delectationem, adducunt tristitiam. O incongruum proverbium! O mala coloratio, irrationabilis excusatio! O magnus abusus, magna ruditas, magna bestialitas, ut asinus sumatur pro homine, capra pro leone, ovis pro pisce, serpens pro salmone! sic enim concordie confunduntur cum discordiis, ut nullatens una distingatur ab alia. O si antiqui periti musicae doctores tales audissent discantare, quid dixissent? quid fecissent? Sic discantantem increparent, & dicerent: Non hunc discantum, quo uteris, a me sumis. Non tuum cantum unum & concordantem cum me facis. De quo te intromittis? Mihi non congruis, mihi adversaris, scandalum tu mihi es; O utinam taceres! sed deliras & discordas.“

IV. Mirum haud est, suspectum reprobatumque id musicae genus, quo nihil pronius est, quam ut corrumpatur, ut supra vidimus, acresque retulimus querelas gravium virorum, pastorumque; per expansum imprimis IOANNIS XXII. P. decretum, de quo *Gobelinus* PERSONA in cosmodromio æt. 6. c. 71. *Item prohibuit fieri cantum in horis canonicis, & in Missis cum discantu, triplis & mottetis vulgaribus*, a DUCANGIO citatus: qui in voce *Decentum*, quæ vox etiam huc pertinet, ex regula ordinis *Sempringhan*. locum ad rem affert: *In monasterio officium Clericorum in Missis & horis teneant, organum tamen & Decentum, Fausethum & Pipeth omnino in divino officio omnibus nostris utriusque sexus prohibemus*; cuius iam T. I. p. 318. meminimus, recurretque postea iterum memoria; veluti etiam de eo, quod apud CARPENTIER refertur V. *Discantus ex annalibus regni S. LUDOVICI*, qua ratione devote cantari curarit divinum officium *a chant, & a dechant, a ogre & a treble*. Quæ alibi explicat, utinam etiam, quæ alia postea affert peregrina linguæ *Gallica* nomina ex MS. Mirac. B. M. V.

Alia, quæ huc
pertinent
nomina.

En l'orgener, & verbloier,

Ou Dechanter ou quintoier.

Auctor de musica quadrata seu mensurata huius modi nomina explicat prout ad suum argumentum pertinent: „Tria (inquit) tantummodo sunt „genera, per quæ tota mensurabilis musica transcurrit, scilicet discantus, „hocetus, & organum. Discantus vero est aliquorum diversorum gene- „rum cantus duarum vocum seu trium, in quo termino consonantia sci- „licet diateffaron, diapente, diapason per compositionem longarum, bre- „viumque

T. I. Opp.
Bedæ p. 354.

„viumque figurarum, secundum dulcem mensuram naturaliter proportio-
 „nata manet.“ Huic opponitur, quod eodem tenore procedat *Falsum*
bordum, Italis *Falso bordone*, Gallis *Faux-bourdon*; quam tamen vo-
 cem in scriptoribus mediæ ævi nusquam me legisse recordor. a)

Qualis pri-
 mum fuerit
 consonantia-
 rum usus in
 Polyphonia.

V. Iam ex HUCBALDO audivimus, eum Diaphoniam suam in diatef-
 faron & diapente potissimum ponere. Rigescent vero non solum aures,
 sed etiam dentes obtupestcent, puto, musurgi, dum in primo, quod
 habet, exemplo in diateffaron nil nisi continuas se se insequentes quar-
 tas animadvertet.

b) es

T	tris	sempiternus	/	\
T	pa /			\ fi
S	/		es	\ li
T	Tu /	tris	sempiternus	/ \ \ us
T	pa /			\ fi
T	/			\ li
S	Tu /			\ us

Et

a) Musique (iuxta ROUSSEAU h. v.) a plusieurs
 Parties, mais simple & sans mesure, dont les
 notes sont presque toutes égales, & dont
 l'harmonie est toujours syllabique. C'est la
 psalmodie des Catholiques *Romains* chantée a
 plusieurs parties. Le chant des nos pseau-

mes a quatre parties, peut aussi passer pour
 une espece de *Faux-bourdon*; mais qui pro-
 cede avec beaucoup de lenteur et de gra-
 vité.

b) Schema hoc facile intelligitur, si loco sylla-
 barum, notæ ita ponantur:

Tu Pa tris sem pi ter nus es Fi li us.

Tu Pa tris sem pi ter nus es Fi li us.

Et tamen subdit hæc verba: *Sic enim duobus aut pluribus in unum canendo modesta duntaxat & concordi morositate, quod suum est huius meli, videbis nasci suavem ex hac sonorum commixtione concentum.* A risu vero quis se contineat, dum artificium pandentem intelligit, qua ratione duplicando has consonantias in octava subito ad quatuor aptetur voces: „Si (inquit) ambas per diapason duplicaveris, senties huiusmodi proportionum voces suaviter ad invicem resonare ad subiectam descriptionem:

a)

	/ tris sempiternus/ \	es	us
	pa/	\ fi-li/	
	/		
Organ.	Tu/	es	
	/ tris sempiternus / \		
	pa/	/ \ fi	
	/	es	li
Princ.	Tu/	/ tris sempiternus/ \	us
	pa /	\ fi-li /	
	/		
Organ.	Tu/	es	
	/ tris sempiternus / \		
	pa /	\ fi	
	/	\ li	
Princ.	Tu/	\ us	

Ex-

a)

Organ.	Tu	Pa tris	sem pi ter nus	es	Fi li us.
Princ.	Tu	Pa tris	sem pi ter nus	es	Fi li us.

Hæc posuisse sufficiat; cætera enim non nisi diapason sive octava sunt, ex his facile metiendæ.

Exhibito postea cap. XV. huiusmodi auctioris diaphoniæ exemplo etiam in diapente, iam liberalior deinceps in principio & fine coire facit principalem vocem & organum ad unisonum, in hunc modum:

a	a)	T	maris		fquali\
		T	mine/ \un		tidi/ \di
		T	do/ \di		ni/ \que
		S	li/ maris \ ni		nis/ fquali \ \ li
		T	cœ/ mine/ un \ fo/		ta / tidi/ \di fo/
		T	Rex cœli do/ di/		Tytanis ni / \que/

Quin plus veluti ausus peculiari capite 18. id agit: *quomodo altiora, modo submissiora loca organum petat*, quod eo redit, ut subinde, una voce in eodem hærente tono, altera discurrat:

Te

a)

Rex | cœ li | Do mi ne | ma ris | un di fo ni. ||

Rex | cœ li | Do mi ne | ma ris | un di fo ni.

Ty ta nis | ni ti di | fqua li di | que | fo li. ||

Ty ta nis | ni ti di | fqua li di | que | fo li.

a)

famu \

a)

S	les/	\li	du \
T	mi /	\	/ lis \ ne\
T	Te hu mi les famu li mo/	ve/	\ran
T		\	\do
S		\du lis	/ne \ \ is
T		\ve/	\ran \pi/
T			do/

Se

The musical notation consists of four systems, each with a vocal line (Soprano or Tenor) and a corresponding Latin text line. The notes are represented by black squares on a five-line staff. The first system covers the text 'Te hu mi les fa mu li mo du lis ve ne-'. The second system covers 'ran do pi is.'. The third and fourth systems are empty staves, likely indicating a continuation or a break in the music.

Te hu mi les fa mu li mo du lis ve ne-

ran do pi is.

ran do pi is.

a)

flagi \

S	as/	tant \	ri \	
T	be/	\	/ is \	be \
T	Se	iu beas flagitant	va/	li/ ra \
T			\	re \
S			ri is	be \ \ lis
T			\ li/	ra \ \ /ma
T				re /

In secunda scholiorum parte eadem simplicitate res retractatur, conveniuntque codices omnes Mss. quos plures contuli, excepto uno regio *Parisiensi*, ubi res admodum obscure sine exemplis agitur, primis forte curis & conatibus qualibuscunque demum, sæculo illo decimo dignis; nihilominus videtur HUCBALDO diaphonia hæc seu organum *in ecclesiasticis canticis honestissime* assumi.

Tractu non-
nullorum
sæculorum.

VI. Mirum est, aliquamdiu ingratam hanc ac insulsam, auribus saltem, non fuisse animadversam symphoniam. Haud videtur abludere sæculo adhuc XIV. IOANNES XXII. ab eo musicæ genere, quod *Falso bordonum* dicimus, in decretali *Docta SS. Patrum*, in qua multa vitia musicæ illius ævi damnat, subque gravibus pœnis vetat; ut per hoc tamen non intendat prohibere, „quin interdum, diebus festis præcipue sive solemnibus, in missis & præfatis divinis officiis aliquæ consonantiæ, quæ melodiam sapiunt, puta octavæ, quintæ, quartæ, & huiusmodi supra cantum ecclesiasticum simplicem proferantur.“ Ipsissima HUCBALDI methodus est, quam

a)

Se | iu be as | fla gi tant | va ri is | li be ra re | ma lis.

Se iu be as fla gi tant va ri is li be ra re ma lis.

quam ENGELBERTUS *Admontensis* scriptor sæculi XIII. ad finem operis sui de musica probatam habet. „Quoniam (inquit) omnes discantus bene ordinati taliter se habent, quod cantui directo respondent consonando, vel in diapason, vel ad medium diapason, scilicet ubi diatessaron & diapente coniunguntur in una voce.“

VII. Nihilominus GUIDO *Aretinus* iam sæculo undecimo, etsi ex com-
muni usu & opinione fateatur cap. 6. micrologi *diapente* & *diatessaron*
diaphonia, id est, organi iura possidere; capite deinde decimo octavo ex
professo de *diaphonia* agens, postquam absurdam auribus priorem illam ra-
tionem explicasset per diapente & diatessaron, hic etiam, quod res est,
quoad ditonum consonantiam primus agnovit, ut tamen quartæ, seu dia-
tessaron principatum relinquat per motum, quem vocant, rectum in ea conso-
nantia libere progrediendo: „Superior nempe (inquit) diaphoniæ modus du-
rus est, noster vero mollis, ad quem semitonium & diapente non admitti-
mus; tonum vero & ditonum & semiditonum cum diatessaron recipimus,
sed semiditonum in his infimatum, diatessaron vero obtinet principatum.“
Operæ pretium ducimus, ut quibus exemplis utatur regulisque, hic ex-
scribamus, quæ quidem cruda adhuc sunt, atque id etiam paradoxum
produunt, quod quartæ servans principatum, diapente seu quintam no-
stram studiose refugiat; præter bicinia vero nihil in exemplis habet.

GUIDONÆ
Aretino ta-
men ditoni
usum agno-
scente iam
sæc. XI.

Diætæ diaphoniæ per exempla Probatio.

Igitur a trito non deponimus organum, sive in eo, sive in sequenti-
bus finiatur, hoc modo:

F	F	G	G	F	F	D	E	F	E	D	C
Ip	fi			fo			li				
C	C	D	D	C	C	C	C	C	C	C	C

Ecce finis distinctionis in trito C. a quo non deponimus organum, quia
non habet sub se tonum vel ditonum, quibus fit occurfus, sed habet se-
miditonum, per quem non fit occurfus.

F	G	G	a	G	G	F
ser	vo	fi		dem		
C	D	D	E	D	D	C.

Ecce alia distinctio in trito F. in quo & quartis a se vocibus per diatessaron subsequimur, & diatessaron succentus plusquam occurfus placet:

F F ED F GF

Ip si me to ta

C C CC C DC

Ecce alia eiusdem modi triti in F.

F F FFE G F E D D D

De vo tio ne com mit to.

C C CCC D C C C C D

Ecce alia distinctio in proto D. in qua & toni occurfus ad finem patet.

C D C F F F F D E

Item: Ho mo erat in Ihe ru sa lem. aut ita

C C C C C C C D E

F F E D E

Hierusalem.

D D D D E

Ecce distinctio in deuterio E. in qua ditoni occurfus vel simplex vel per intermissus placet.

C F F D F CD D CDF E C ED

Veni ad docendum nos viam pru den tia.

C C C C C CC A CCC C C CD

Distinctio in proto A. In hac distinctioe in inferiore trito C, qui fini proxime subest D, voces admiffæ sunt, & locus prior finita gravitate repetitus est, ubi diximus *viam prudentia*. Et in hac similiter:

F Ga aFGF FG a G F D F EDCFGGGF

Sexta hora fedit super puteum.

CDE EDCD C D E D C C C FFFFFFFF

Ecce ut ascendit organum, ne in ultima distinctioe succineret cavens.

FFG GFF DD CF Ga G F G FFEDC

Sexta hora se dit super puteum

FFFF FFFFF FFF F F FFFFF

Ecce quomodo admittente cantore graviore voces organum suspensum tenemus in trito.

cc d d c a e b e a G F GG

Victor ascendit coelos unde descendet

GG a a G G G G G F F F FG

Ecce

Ecce ut ad G & a in fine subsequitur F. Idem in plagali trito invenies usurpatum, ut ad C & d ita \sharp subsequatur, sicut ad G & ad a sequitur F. hoc modo:

e	c	d	d	e	d	e	d	d	e
Ve ni te			Ad ore mus						
c	c	c	c	c	c	b	\sharp	c	

VIII. Huc usque GUIDO. Dum ergo rem omnem colligimus, palam est, fieri non potuisse, ut veteres hi ad agnitionem triadis nostræ harmonicæ pertingerent: unde iudicium ferri potest, quam inconditi illi cantus fuerint, quoshaud raro in triplo vel quadruplo organisasse seu decantasse leguntur, uti videre est apud LEBEUFIIUM & DUCANGIUM v. *organum*. Regulæ, sed admodum imperfectæ, de triplo, quadruplo, imo quintuplo *operando* afferuntur a magistro FRANCONÉ *Parisiensi* in arte cantus mensurabilis, etsi ad rem aptam teneat theoriam consonantiarum perfectarum, quas solum censet unisonum & octavam, & imperfectarum, quas facit ditonum, & semiditonum. Mediæ eidem sunt diapente & diatessaron: quod mirum haud est, cum etiam ad nostram ætatem de hac re, sc. diatessaron consonantia, disputatum sciamus ex præiudicio veteris theoriæ consonantiarum, quæ haud rectius ad praxin nostræ musicæ pertinet, quam consonantia ditonus ad veterem musicam. Quam in rem recte WALLISIUS „quod autem (inquit) tertias & sextas pro consonantiis habeant, cum bona quidem ratione factum censeo, sed præter omnium veterum auctoritatem; de quarta quidem dubitarunt recentiores aliqui (contra quos Andreas PAPIUS *Gandensis* ante centum annos peculiari tractatu disputavit) sed contra omnium veterum sententiam.“

Tardius exteris consonantiis imperfectis in usum assumtis ad fixam cum perfectis regulam. *Traité hist. sur le chant eccl. p. 74. &c.*

Append. ad Ptolomæum, p. 182.

Recte vero mutato musicæ genere, etiam sententia veterum hic immutata est: unde in opusculo Ioannis de MURIS, quod MS. teneo, ubi de discantu agitur, quarta inter consonantias omittitur, etsi ROUSSEAU, qui maiora *Parisiis* huius auctoris opera MSS. evolvit, in suo lexico musico vocem barbaram *diatessaronare* illi usitatam testetur. Plures autem Ioannes de MURIS, quam FRANCO, ac eas omnes agnoscit consonantias, quas hodierna recipit musica; ex regulis etiam principaliores, primam imprimis, quam in veteribus hactenus maxime desideravimus, ut nempe duæ perfectæ consonantiæ immediate se se consequantur. „Perfectam (inquit) unisonus, diapente & diapason faciunt consonantiam, & aliæ species, videlicet semiditonus & ditonus, & tonus cum diapente, faciunt consonantiam imperfectam, quia tendunt ascendere vel descendere in speciebus prædictis perfectis, scilicet semiditonus in unisono, ditonus in

in diapente, tonus cum diapente in diapason, ascendendo vel descendendo feriatim. Et quod ordinavi de semiditono, ditono, & diapente super unisonum, sic supra diapason intendatis. Sciendum est etiam, quod discantus debet habere principium & finem per consonantiam perfectam. Debemus etiam binas consonantias perfectas feriatim cunctas ascendendo vel descendendo, prout possumus, evitare. Sciendum est notabiliter, quod non possumus duas notas ponere in rota, videlicet in una linea, vel in uno spatio, & eodem modo duas octavas. Item duas sextas eodem modo, si octava sequatur ultimam. Item sciendum est, quod sexta nullo modo potest poni in discantu simplici, nisi quod octava sequatur immediate. Item sciendum est, quod nos possumus ascendere per unam tertiam, vel per duas, vel per tres sicut placet cum tenore. Et etiam possumus licentialiter ponere duas tertias in rota, id est in una linea vel in uno spatio. Item possumus ponere duas quintas cum una tertia in rota, & duas octavas simili modo, & duas quintas cum octava, & tertia; & duas octavas cum quinta & tertia per ascensum vel descensum tenoris. Et istud supradictum non debet poni in discantu, nisi dum evitare non potest. Item sciendum, quod nos optime possumus ascendere cum tenore de tertia in quintam & sic de omni imperfecta specie in speciem perfectam, & e contrario; eodem modo descendere cum tenore, & est valde pulcrum in discantu. Item sciendum est, quod *mi* contra *fa* non concordat in speciebus perfectis, utpote in quinta, & octava, & decima & duodecima, ac in unisono, sed in speciebus imperfectis stat in tertia sexta, in decima unum licentialiter potest poni contra aliud. Item notandum est diligenter, quod quando simplex cantus sive tenor, quod idem est, vadit in summo passu, utpote in passum tertii, si velimus discantare illum simplicem cantum, fingimus voces ipsi concordabiles in exteriori parte manus, utpote quintas & octavas, & sic de aliis speciebus, secundum quod bene licitum est. Item sciendum, quod quando velimus cantare per falsam musicam, oportet, quod discantando accipiamus istam vocem ut in d. *la sol re*, & *re*; in e. *la mi re*, & *mi*; in F. *fa ut*, & *fa*; in g. *sol re ut*, & *sol*; in a. *la mi re*, & *la*; in b. *fa b mi*. Unde bene possumus per totam manum discantare per falsam musicam, dum tenor non sit concordabilis veræ musicæ; sed quando per veram discantare possumus, per falsam illicitum est discantare. Musica falsa hic nihil aliud est, quam scala nostra dura D F X &c. *ut re mi* loco Dorii diatonici *re mi fa*,

CAPUT II.

De Musica mensurata, seu figurata medio ævo inventa.

I.

liud novum musicæ genus, quod mensuratum, seu figuratum dicitur, vergente demum medio hoc ævo sic recens inventum, conformatumque est: ut tamen semper in suis principiis ab antiquissimis temporibus quodam obtinuerit usu, alteram modulandi partem constituens; quæ, ut loquitur *Martianus* CAPELLA de Nuptiis Philolog. lib. IX. rhythmicis, & melicis astruccionibus continetur. Sic & ARISTOTELI quædam videtur cognatio esse harmoniis cum rhythmis. Hinc inter pri-

Musica
rhythmica,
metrica.

Ap. Meibom.
ant. mus. scr.
Vol. II. pag.
179.
L. X. Polit.
T. III. Opp.
Conringii p.
712.

mas semper musicæ species post harmonicam, rhythmica & metrica venit. *Rhythmus*, iuxta SUIDAM in lex. h. v. ordo metri particeps, harmoniæ comes, cantus suavis commixtio. Pater metri est *rhythmus*, atque antiqua est metrorum ac rhythmorum doctrina.

Antiquissimo iam abhinc tempore sociata erat utraque disciplina, poësis & musica. Nam hæc duo, iuxta CICERONEM, musici, qui erant quondam poëtæ, machinati ad voluptatem sunt versus & cantum: ut & verborum numero, & vocum modo, delectatione vincerent auream satietatem. Constat, HOMERI, HESIODI, aliorumque celebrium Græcorum poetarum carmina cantata fuisse. Facit huc *Isaaci Vossii* liber de poematum cantu & viribus Rhythmi, quo in libro nihil non in musicæ effectibus rhythmo tribuit: „Nam certe (inquit pag. 71.) cum tota musicæ „potestas in rhythmo consistat, & absque eo omnis cantus sit inconditus, illud omnino demonstrandum erat, non in simplici sono sitam esse vim istam, quæ animos & affectus moveat: sed soli propemodum „rhythmo hanc inesse efficaciam; & verum esse, quod iam superius monuimus, rhythmum esse τὸ πᾶν παρὰ μουσικῆς, nec posse musicum dici, qui rhythmum ignoret.“ Passim libro primo prodidimus, quod no-

Lib. III. de
erat. n. 95.

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. III.

Q

fra-

stratum in prima Ecclesiæ ætate fuerit studium & contentio in sacris pangendis hymnis, qui ut potissimum metrici generis erant rhythmicique: *μελωδοῦν ᾠσματα καὶ ῥυθμίζεσθαι ἦχος*, ut in PAMBONIS *Gerontico* res exprimitur.

Nostrium vero, in quo versamur, medium ævum attingunt, quæ in
Sirmondi Opera varia o- vita S. THEODORI *Studita* leguntur: „ Alii rursus hymnis ecclesiasticis,
T. V. p. 37. canticis, psalmis, cæterisque id genus dabant operam, qua licebat; quod ex his quoque magnam percipi utilitatem compertum sit; siquidem rhythmo, & ordine, & concinna voce, & modulatione omnis prope cœtuum in ecclesia dignitas constat. Quocirca non tantum sibi ipsis utiles fuerunt, sed & alios omnes utilitatis eiusdem participes fecere.“ Admodum quidem elanguit hoc medio ævo sacrae poeseos metricque studium, atque genuina etiam rhythmī notio evanuisse visa est apud nostros, alioquin multo opere & labore detentos in sequentiis, quas vocarunt, proflitilo quodam poetico componendis, iam antequam musica figurata obtineret. Factum id præsertim in monasterio *S. Galli* ex disciplina B. NOTKERI; de quo tamen suisque syncellitīs ECKEHARDUS in eius vita, NOTKERI scilicet
T. I. Rer. Alem. P. II. p. 236. *Balbuli*, apud GOLDASTUM narrat NICOLAUM P. „non solum ea, quæ „beatus vir NOTKERUS dictaverat, verum etiam ea, quæ focii & fratres „eius in eodem monasterio *Sancti Galli* composuerant, omnia *Canonizasse*: „videlicet hymnos, sequentias, tropos, letanias, omnesque cantilenas rhythmicæ, metricæ, proficæ, quas fecerant, & disciplinas, quas docuerant.“ De altero vero NOTKERO, eiusdem cœnobii monacho, qui *Medicus* dictus fuerat, id singulare humilitatis exemplum profert ECKEHARDUS iunior in libro de casibus monasterii *S. Galli*; quod, cum in pangendo hymno de quodam uno verbo, quod metro congrueret, diutius *hasitaret*, ECKEHARDO Decano, ut id de suo adderet, supplicaverit.

Eius tenuia
 vestigia in
 cantu choralī,
 seu plano
 medii ævi.
pag. 269. Sc.

II. Opus vero haud fuit in poëtica, ut ita dicam, musica tarditatem aut velocitatem cantus signorum seu notarum varietate designare ac discernere, cum ex metricis pedibus colligerent, quantum temporis in qualibet syllaba impendendum esset; id quod in musica *ᾄσει* & *ῥέσει*, elatione nimirum & positione fiebat, veluti apud MEIBOMIUM in notis ad ARISTIDEM, QUINTILIANUM, pedes distinctos definitosque videre licet. Pluribus etiam singulorum proprietates exposuit P. Io. Bapt. MARTINI in historia musica, quam amice inter nos ita divisimus, ut mihi sacra hæc elaboranda relinqueretur; in qua, cum (plerisque ex psalmis aliisque divinis canticis sacrae scripturae defumtis) cantus hic metricus locum non habeat, alia quadam arte succurrendum fuit, ne musica nostra omnino expers

expers esset eius concinnitatis. Eo artificio excelluisse videntur cantores illi *Romani* sub CAROLO M. in *Franciam* missi, a quibus didicerunt *Franciæ* cantores notam *Romanam*, teste monacho *Engolism.* in vita CAROLI M. excepto quod tremulas, vel vinnulas, sive collisibiles, vel secabiles voces in cantu non poterant perfecte exprimere; ut iam superiore libro de notis musicis notavimus, veteres etiam notas musicas, antequam usvenirent notæ illæ quadratæ, quibusdam lineolis apicibusque designasse in cantu ac musica plana flexiones quasdam ac morulas vocis; de quibus T. I. p. 253. in nota quadam prolixum GUIDONIS *Aretini* locum ex *Micrologi* cap. 15. retulimus, ut quasi metricis, ut rem prosequitur „pedibus cantilena plaudatur, & aliæ voces ab aliis morulam duplo longiorem vel duplo breviorē aut tremulam habeant, id est, varium tenorem, quem longum aliquotiens apposita litteræ virgula plana significat: ac summo opere caveatur talis neumarum distributio, ut cum neumæ, tum eiusdem soni repercussione, tum duorum aut plurium connexionē fiant, semper tamen quod aut in numero vocum aut in ratione tenorum neumæ alterutrum conferantur, atque respondeant, nunc æquæ æquis, duplæ, vel triplæ simplicibus . . . proponatque sibi musicus, quibus ex his divisionibus incedentem faciat cantum, sicut metricus, quibus pedibus faciat versum; nisi quod musicus non se tantæ legis necessitate constringat, quia in omnibus se hæc ars in vocum dispositione, rationabili varietate misceri permittit.“

HUCBALDUS cap. 4. musicæ discipl. explicat, quod specialiter attinet rhythmos illos, qui in sacris nostris hymnis frequentantur: facta divisione musicæ in harmonicam, rhythmicam, metricam, ut plerique nostri ex CASSIODORO & ISIDORO *Hispalensi.* Auspicatur a rhythmī definitione, quæ iisdem verbis apud laudatos scriptores legitur: „Rhythmica est, quæ incursionem requirit verborum, utrum sonus bene an male cohæreat. Rhythmus namque metris videtur esse consimilis: quæ est modulata verborum compositio, non metrorum examinata ratione, sed numero syllabarum, atque a censura diiudicatur aurium, ut pleraque *Ambrosiana* carmina. Unde illud: *Rex æternæ Domine, rerum creator omnium.* ad instar metri iambici compositum; nullam tamen habet pedum rationem, sed tantum concentus est rhythmica modulatione. Qui scintillam vel perparvam habet metrorum, hic cognoscere valet nostrum de hac re sermonem. Etenim metrum est ratio cum modulatione; rhythmus vero est modulatio sine ratione, & per syllabarum discernitur numerum.“

Musica men-
surata.

III. At vero musica nostra mensurabilis seu figurata, nulla ratione syl-
labarum habita, suapte mensuram temporum variam in se habet, recte-
que a FRANCONÉ definitur: *Musica mensurabilis est cantus longis brevibusque
temporibus mensuratus.*

Paullatim
medio ævo
exculpta.

a
Ven. Bedæ
T. I. Opp.
p. 372.

IV. Auctor pseudonymus *de musica quarta* (ut vitiose scribitur in e-
ditione operum Ven. BEDÆ *Coloniensi* an. 1688. pro *quadrata seu mensu-
rata* a) breviter, quid in hoc genere musicæ considerandum sit, exponit:
„qualitates, & quantitates, similitudines & dissimilitudines, diversorum
sonorum proportiones, tempora & mensuram, nec non & distinctiones
longarum breviumque figurarum & semibrevium.“ Tot notarum figu-
ras, a quibus etiam nomen musicæ figuratæ est, agnoscit & describit FRAN-
CO in arte cantus mensurabilis cap. IV. *de figuris sive signis cantus men-
surabilis* his verbis: „Figura est repræsentatio vocis in aliquo modorum
ordinate: per quod patet, quod figuræ debent sonare modos, & non e
contrario, *quemadmodum quidam posuerunt.* Figurarum aliæ simplices,
aliæ compositæ. Compositæ sunt ligaturæ. Simplicium tres species,
scilicet longa, brevis, & semibrevis: quarum prima in tres dividi-
tur, in longam perfectam, imperfectam & in duplicem longam.“ Io. de
MURIS iam quartam speciem seu figuram agnoscit, *minimam* scilicet quæ

figuratur ut semibrevis, nisi quod sursum est caudata, ut hic ¶ Conii-

cere hinc etiam licet, Ioannem de MURIS esse FRANCONÉ ætate postero-
rem, quem vel ideo quidam perperam primum inventorem diversi valo-
ris notarum musicarum, seu auctorem musicæ mensurabilis faciunt, ut
iam a P. MERSENNO recte demonstratum agnoscit I. I. ROUSSEAU in lex.
V. *Mesure*. Is Mfc. Io. de MURIS præ oculis *Parisiis* habuit, locumque pro-
fert, qui rem extra dubium ponit: *Et moderni nunc morosa multum u-
tuntur mensura.* Sic etiam FRANCO his verbis *quemadmodum quidam po-
suerunt*, alios ante se agnoscit auctores musicæ mensuratæ. FRANCONEM
citât MARCHETUS de *Padua* in epistola dedicatoria *Pomerii in arte musi-
ca* ad ROBERTUM *Ierusalem & Siciliæ* regem, qui patri CAROLO II.
successit an. 1309. ut adeo ad sæculum duodecimum referendus sit
FRANCO: quod inter & ætatem GUIDONIS, qui floruit adolescente sæc.
XI. reponenda sunt musicæ mensuratæ primordia. Recte igitur hanc
laudatus ROUSSEAU GUIDONE recentiorē facit, cuius quippe no-
tan-

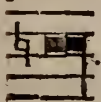
a) Animadvertere autem editor ex primis sta-
tim verbis potuisset, diversum esse scripto-
rem præcedentis operis *de Musica theórica.*

Quid, quod hic posterior ex GUIDONE re-
ferat exordium rhythmorum de musica: *Mu-
sicorum Et Cantorum magna est dissyntia* &c. a

tandi ratio, quam constantem in eius operibus deprehendimus, nullum notarum valorem agnoscit, tantum quod ex eius sententia paullo ante allata valorem seu *tenorem longum aliquoties litteræ virgula plana apposita significat*. Non capio, quam KIRCHERUS hic tribuit GUIDONI inventionem *ta- L. VII. Mus. surg. c.* *staturæ polyplectræ*, quam deinde Ioannes de MURIS, inventionem *Guidonia-* nam ad incudem revocando, artificium musicum omnibus numeris compleverit. Magis ingeniosa nihilominus est, excogitata a KIRCHERO potius ad sui sæculi usum, quam Io. de MURIS, notarum figuratarum genesis. „Nam (inquit) ex b & h, quibus signis GUIDO lineas phonotacticas sive voces si- P. 556. gnare solebat, per continuam additionem vel subtractionem notas eruit, quarum singulæ ad præcedentem duplæ sunt quoad temporis prolationem. Atque notas per b. significatas vocavit minimas: notas vero per b nigrum indicatas semiminimas, easdem cum cauda fusas, cum duabus caudis semifusas denominavit, prodieruntque ex uno b quatuor diversæ notarum species, minimæ, semiminimæ, fusæ, semifusæ: reliquas vero longioris temporis notas ex h duro sive quadrato formavit, & per h truncatum utraque parte truncatam formavit hanc notam , quam brevem appellavit: semi-

brevem vero deduxit b rotundo cauda privato, longam formavit

ex h perfecte quadrato & cauda oblonga . Maximam denique ex producta cauda & quadrati duplo maioris productu, ut e latere patet

Quæ cuiusmodi sint, ex modo dictis patet: uti etiam, quid de eo tenendum, quod a GOLDASTO profertur in notis ad ECKEHARDI *Rev. Aleman. T. I. p. 117.* iunioris de casibus monasterii S. Galli c. 4. ex Petri HERP *Dominicani* chronico *Francofortensi* ad annum 1360. *Musica ampliata est. Nam novi cantores surrexere, & componistæ & figuristæ inceperunt alios modos as-* suere. De profectu nimirum artis & ampliatione hæc intelligi debent: id quod Ioanni de MURIS tribui potest, qui floruit adolescente sæculo decimo quarto, amicus Ioannis de LIGNERIIS, teste TRITHEMIO, qui eum temporibus LUDOVICI *Bavari* Imp. IV. & IOANNIS Papæ XXII. an. 1330. claruisse dicit. Huius pontificis iam audivimus an. 1323. factas querelas contra nonnullos *novæ scholæ discipulos, dum temporibus mensurandis*

De scriptor. eccl. c. 580. Lib. VII.

invigilant, novis notis intendunt, fingere suas, quam antiquas cantare malunt, in semibreves & minimas ecclesiastica cantantur, notulis percipiuntur. Novellæ scholæ discipulos figuristas sui ævi appellat, ad regulas artis iam tunc revocata ea disciplina, quam, ut solet, paullatim enatam efformatamque fuisse, ex iis, quæ modo de origine musicæ mensuratæ diximus, palam fit. Atque sic accipi possunt, quæ iam ex Io. Sa-

De nugis curialib. I. c. 6.

risberienfi & AELREDO sæculi duodecimi scriptoribus *Anglis* attulimur, dum ille musicos sui ævi incessit, qui „ante conspectum Domini in ipsis penetralibus sanctuarii lascivientis vocis luxu, quadam ostentatione sui, muliebribus modis notularum, articulorumque cæsuris stupentes animulas emollire nituntur.“ *AELREDUS* vero. „Hic (inquit) succinit, ille discinit, alter supercinit, alter medias quasdam notas dividit, & incidit. Nunc vox stringitur, nunc frangitur, nunc impingitur, nunc diffusiore sonitu dilatatur.“ Referat huc etiam forte quisquam antiquorum statutorum

Specul. charit. lib. II. c. 23.

De antiq. ecclesie ritib. lib. IV. c. 3. T. III. in fol. 23.

Carthusianorum sententiam a *MARTENIO* & a nobis supra allatam. Præcavetur autem, ne imitatione quadam figuristarum, numerosum monachi illi seu mètricum (vel etiam compositum, ut tunc frequens fuit in perielesibus saltem ad finem, quas notavit *LEBEUF*) secantur cantum *fractione & inundatione vocis & geminatione puncti.*

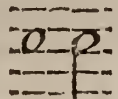
L. V. Musurg. c. 2.

Posterius hoc, si de perielesibus accipi collubeat, primam contrapuncti denominationem innuere videtur, quam tamen nullibi in monumentis huius mediæ ævi reperi. Multo certe minus nomen istud derivandum existimo a notis illis, quas ex solis punctis compositas profert *KIRCHERUS*, aut a punctis illis, quæ musicæ mensuratæ sunt propria, vocatque *Augmentationis* *IMBERTUS* de *Francia*; ex sententia *Io. de MURIS* vero tria significant, perfectionem temporis, significationem perfectionis, & modi divisionem quandam.

Explicatur notarum valor.

V. Varia sunt, quæ difficillimam reddiderunt theoriam ac praxin musicæ mensuratæ. Supra inter specimina notarum musicarum recensuimus schema (Tab. XVIII.) notarum huius musicæ ad valorem signi prolotionis brevioris seu minoris temporis, perfecti & imperfecti, nec non per diminutionem. Est autem prolatio duarum vel trium minimarum vel valoris eiusdem contra semibreve positio, ut infra notatur; ita ut prolatio maior tres, prolatio vero minor duas tantum haberet minimas semibrevi correspondentes: prout nimirum tunc obtinebat, ut modus maior & tempus perfectum similiter tres, modus autem brevior & tempus imperfectum duas sibi sortiretur respondentes, uti in eodem schemate cernere licet cum appositis etiam signis, quæ cantui præfigebant, uti hodieque fit; etsi ad nostram

nostram usque ætatem semper decreverit mensuræ illa traditas, quam hic etiam in schemate cernere est, maxime ubi infra ponitur cum suo signo modus maior & brevior in maximis, & in longis, per totum vero schema numeris arabicis valor cuiusque notæ a maxima usque ad minimam: quas partes prolationis quinque designat Io. de Muris; sunt nempe maxima, longa, brevis, semibrevis & minima; ita ut postremæ duæ semibre-

vis & minima in nostra musica maximæ sint. quæ ipsæ rarius

usurpantur, ad tempus quadragesimæ vel lugubrem maioris hebdomadæ passionis Dominicæ cantum fere relegatæ.

Quid iam ad nostram musicam decerneret IOANNES XXII. qui tunc in semibreves & minimas invehitur, quæ ultimæ respondent tempori seu mensuræ cantus plani, quem ille sic infuscari & confundi dolebat: „Adeo ut interdum antiphonarii & gradualis fundamenta despiciant, ignorent, super quo ædificant, tonos nesciant, quos non discernunt, imo confundunt: cum ex earum multitudine notarum ascensiones pudicæ, descensionesque temperatæ plani cantus, quibus toni ipsi secernuntur ab invicem, obfuscentur: currunt enim, & non quiescunt: aures inebriant, & non medentur: gestibus simulant, quod depromunt, quibus devotio quærenda contemnitur, vitanda lascivia propalatur. „ Quam gravis vero ad nostram musicam figuratam comparata tunc fuerit, quotisque partibus tardior, ex numeris palam fit, qui in schemate nostro notis inscribuntur, valoremque notarum maximarum, longarum &c. ac normam designant usque ad duodecuplum, imo octdecuplo maiorem.

*Extravag.
commun. lib.
III. tit. I. de
vita & bove-
state Cleric.
cap. un.*

VI. Supersunt demum in eadem IOANNIS XXII. decretali consideranda peregrina quædam alia, etiam novæ melodicæ disciplinæ nomina, quam perstringit: *Nam melodias, inquit, hoquetis interfecant, discantibus lubricant, triplis & motetis vulgaribus nunquam inculcant &c. Hoquetus* DUCANGIO & CARPENTIERIO singultus est ex Gallico *Hoquet*. Iuxta auctorem de musica mensurata inter opera V. BEDÆ tria tantummodo sunt genera, per quæ tota mensurabilis musica transcurrit, scilicet discantus, hoquetus & organum. Aspiratione tamen postposita FRANCO, postquam mox cap. 2. divisisset discantum in simpliciter prolatum, truncatum, qui & ochetus dicitur, & copulatum, ad finem operis seu artis musicæ mensuratæ cum egisset de copula, quam dicit esse velocem discantum ad invicem copulatum, de ochetis peculiari capite tractat. „Ochetus, (inquit) truncatio

*Variæque
species musi-
cæ figuratæ.
Ibid.*

*T. I. Opp.
pag. 354.*

catio est cantus, rectis omiſſisque vocibus truncate prolatus. Et est ſcien- dum, quod truncatio tot modis poteſt fieri, quot longam in brevem, vel ſemibrevem contingit partiri. Longa partibilis eſt multipliciter : primo in longam & brevem, & brevem & longam; & ex hoc fit truncatio vel ochetus, quod idem eſt, id quod in uno omittatur brevis, in alio vero longa. “

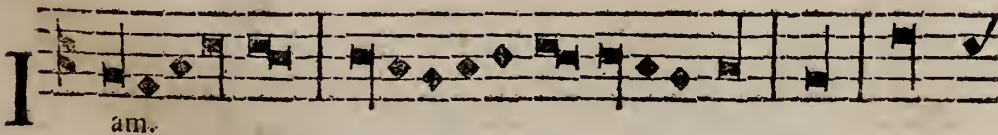
Poſtquam locutus fuerat de aliis eiſmodi truncationibus in tres bre- ves vel duas, vel etiam in plures ſemibreves, interiectis etiam pauſis (*ita quod quando unus pauſat, alius non pauſat, vel e contrario*, ex quibus cre- entur *ocheti vulgares*) ſingularem quæ ad rem eſt, organi deſcriptionem affert : *Organum*, inquit, *proprie ſuntum eſt cantus non in omni parte ſua meſſuratus*. De nozione organi pro humana voce ſeu cantu, qua nihil frequentius fuit medio ævo, paſſim aliqua in hoc opere notata repe- riet. Eadem forte eſt ratio vocis lira, quam in FRANCONI reperiimus. Integrum hic exſcribere locum iuvat, ſi forte ad hanc potius, quam ad ſequentem de instrumentis muſicis pertineat tractationem. „Discantus au- tem fit cum lira, aut cum diverſis, aut ſine lira & cum lira : ſi cum lira hoc dupliciter ; cum eadem aut cum diverſis. Cum eadem lira fit diſ- cantus in cantilenis, & rodellis & cantu eccleſiaſtico. Cum diverſis liris fit diſcantus, ut in motettis, qui habent triplum, vel tenorem, qui te- nor cuidam liræ æquipolleat. Cum lira & ſine lira fit diſcantus in con- ductis, & in cantu aliquo eccleſiaſtico, qui proprie organum appellatur. Et nota, quod in his omnibus idem eſt modus operandi, excepto in con- ductis, quia in omnibus aliis primo accipitur cantus aliquis prius factus, qui tenor dicitur, eo quod diſcantum tenet, & ab ipſo ortum habet. In conductis vero non ſic, ſed fiunt ab eodem cantus & diſcantus &c. “

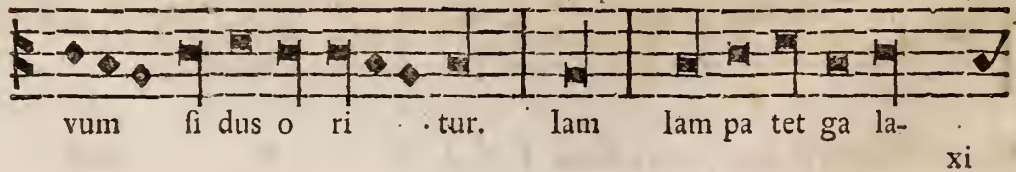
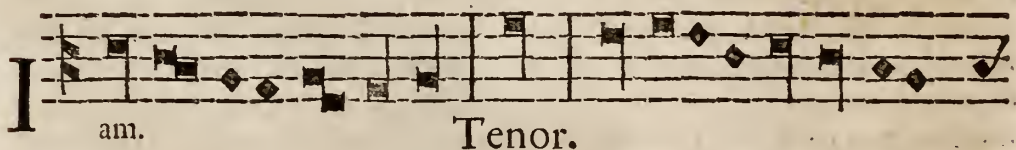
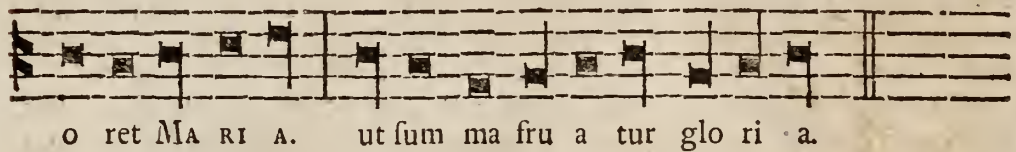
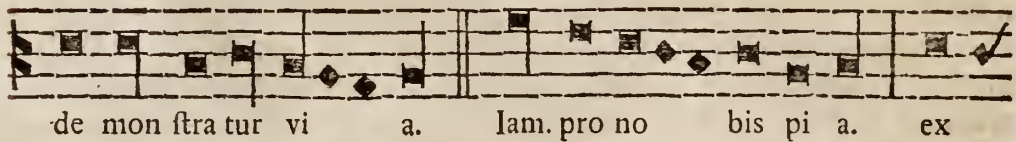
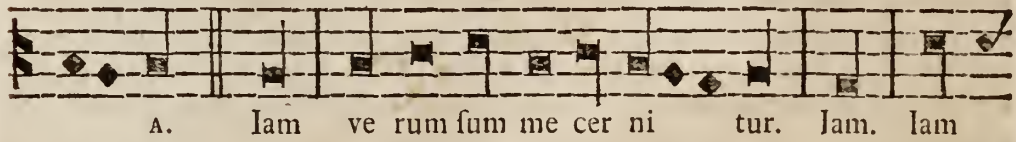
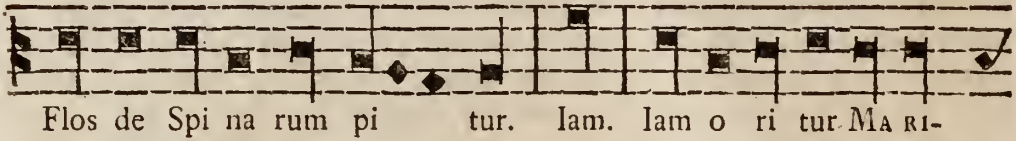
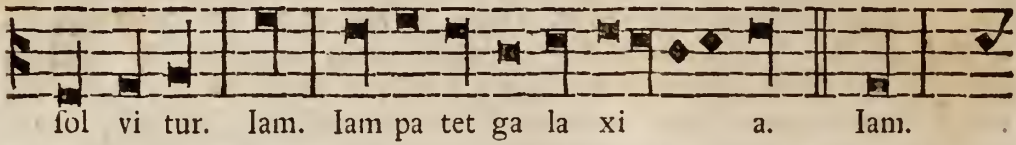
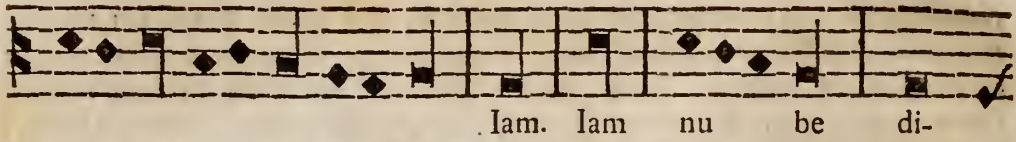
Rodellus idem eſt, ac apud DUCANGIUM *Rondellus*, quem ſic deſcri- bit: *Muſicis noſtris Rondeau Intercalaris cantilena*; affertque locum Io. de MURIS ſequentem: *Notulæ rubæ aliquando ponuntur in elegiis, & ron- dellis huc & illuc, ut ad invicem poſſint cum aliis perfectionibus computari*. Addit DUCANGIUS : *Poetæ noſtrates etiam Rondeau vocant rhythmum or- bicularem, & Hiſpani Rondelet circularem cantilenam*. De conductu ve- ro quæ adhuc leguntur apud FRANCONEM, indicant modulatum admo- dum fuiſſe cantum: „Quia (inquit) qui vult facere conductum, primo cantum invenire debet pulchriorem, quam poteſt, deinde uti debet illo, ut de tenore faciendo diſcantum, ut dictum prius. “ DUCANGIUS Voce *conductus* ex HENRICO a Gandavo refert, GERARDUM monachum S. QUIN- TINI in *Infula* edidiſſe antiphonas & reſponſoria pro feſto S. ELISABE- THÆ *Turingiæ*, hiſque hymnos adieciſſe PETRUM canonicum S. AUTBERTI

Cameracensis, & composuisse etiam *cantica*, quæ vulgo *Conductus* vocant. *Conductus*, quod ad præsens attinet argumentum, DUCANGII continuatori est canticorum species, *Gallis* etiam *Conduis* dicta; quam in rem locum habet ex MS. libro II. *Mirac. B. M. V.* alium vero *Reg. visitat.* ODONIS archiepiscopi *Rotomagensis* ab an. 1248. ad an. 1259. ex cod. reg. sequentem: *In festo S. Ioannis & Innocentium nimia iocositate & scurrilibus cantibus utebantur* (moniales monasterii *Villaris*) *utpote farsis, conductis, motulis: præcipimus, quod honestius & cum maiori devotione alias se haberent.* Motuli idem hic videntur esse, ac motelli apud pseudonymum BEDAM, qui eandem etiam conductis coniungit vocem, practicæ Pag. 358 musicæ definiendo partes, scientiam scilicet de gravi, medio, & acuto sono &c. & *quomodo ex his componuntur motelli, seu conducti vel organa.* Et postea de figuris, seu notis figuratis cantus mensurabilis agens dicit, eas aliquando poni cum littera, aliquando sine illa. Cum littera vero, ut in motellis, & similibus; sine littera, ut in neumis conductorum & similibus &c. Existimo, motula seu motella hæc eadem esse cum motetis, de quibus supra quoque locum DURANDI retulimus *de modo generalis Concilii celebrandi*: qui iam finiente sæculo XIII. suadet, honestum esse, quod cantus indevoti & inordinati motetorum & similium non fierent in ecclesia &c. Alium locum profert CARPENTIER ex MSS. constitutionibus *Carmelit.* P. I. Rubr. 3. *Neque motetos, neque uppaturam, vel aliquem cantum magis ad lasciviam, quam devotionem provocantem aliquis decantare habeat, sub pœna gravioris culpæ.* De uppatura non occurrit, quod addam.

Alterius generis cantiones plures habentur in MS. codice *San - Blasiano* 400. circiter annorum sub nomine *Mutetus*; quæ eiusmodi sunt, ut facile originationem ex Gallico *Mot*, vel Italico *Motto*, uti quidam statuunt, admittant: cum enim reliqui omnes discantus eius codicis, quibus totus refertus est, ordine seu nota contra notam, quem contrapunctum nominamus, cantum suum sequantur, ut ex allatis subinde specimenibus palam est; in his mutetis plerumque vox aliqua pro Tenore notatur, ut in primo schemate *Iam*.

Mutetus.

xi a. lam ex lu dæ a na fci tur. lam.

lam o ri tur MA RI A. lam no bis ce lum pan-

di tur. lam. det no bis gau di a. In Ce li cu-

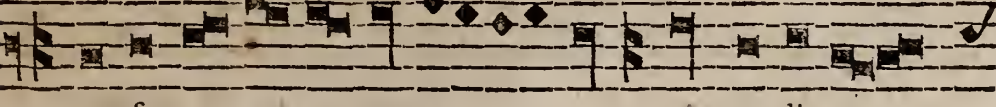
ri a. Chriſte cu ius fi li a. Et Ma ter eſt MA RI A.

In ſecundo *Alleluia*, ut ſequitur ad finem paginæ averſæ, *Tenor* notatur.

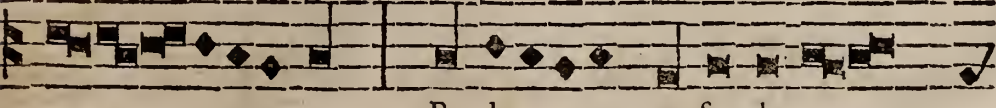
Mutetus.

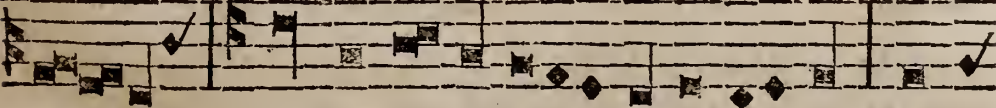
A l le lu ia. le ſu nos li vo-

re fa na que nos li gant

Re la xa ſce le ra

Hec ſum ma re rum le ti ti a. Fit

R 2

planctus

plan ctus in ec cle si a. De tan tis mo du lis

ab fen ti a. In tran si tu fit al le-

lu ia,

T ri pu di o Al le-

lu ja. Ymnum no vum Al le lu ja p sal len-

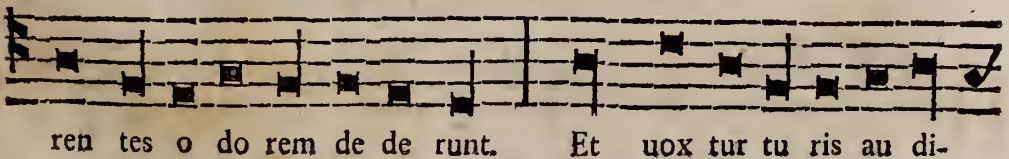
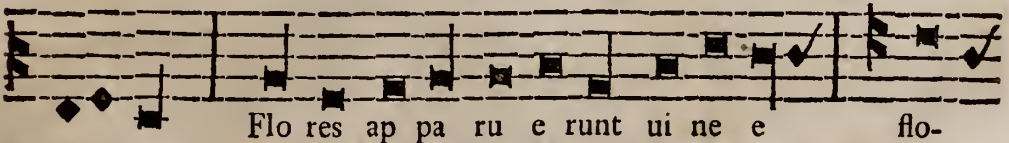
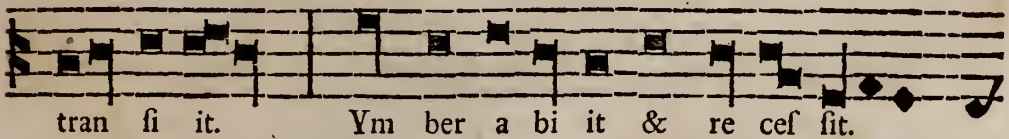
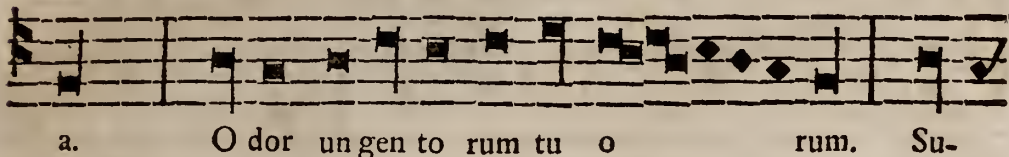
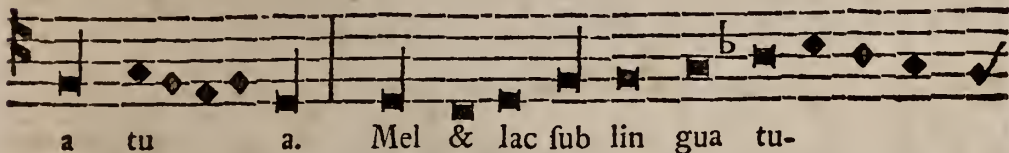
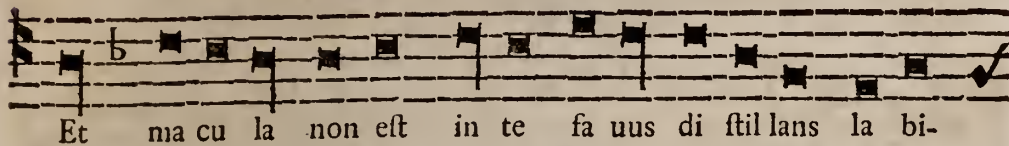
tes Al le lu ja. Al le lu ja De o ca-

nentes tu nos conser va. Al le lu ja. **Tenor Alleluia.**

Melodia hic in *Alleluia* nulla designatur, quæ est in Tenore tertii speciminis: *Tota pulchra* &c. e contra sine textu, seu ullo verbo.

Mute-

Mutetus.

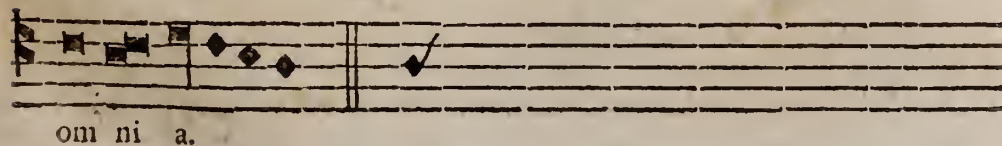
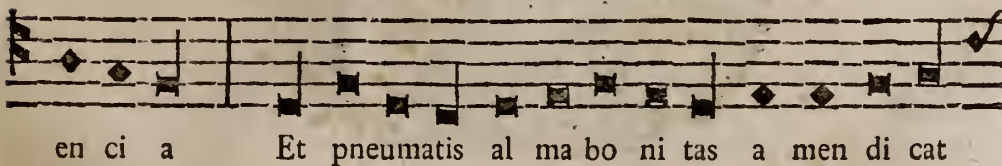
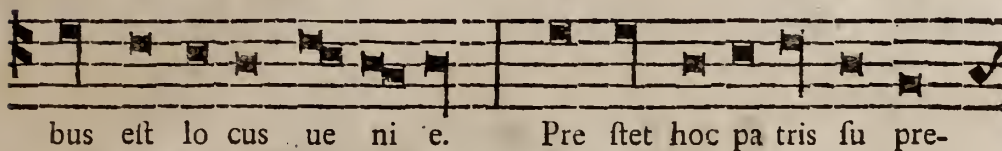
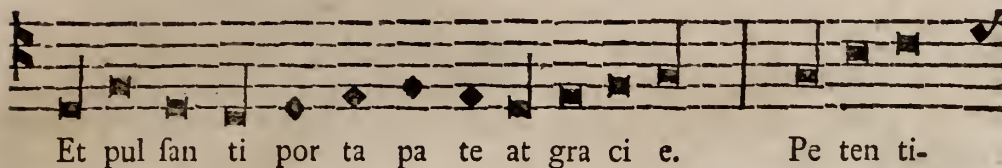
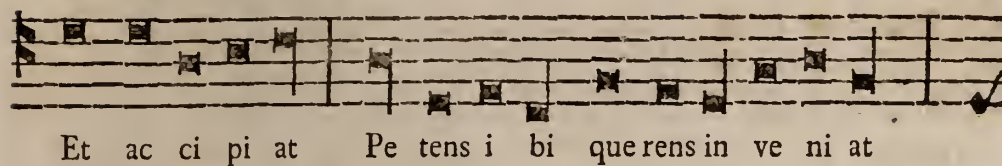
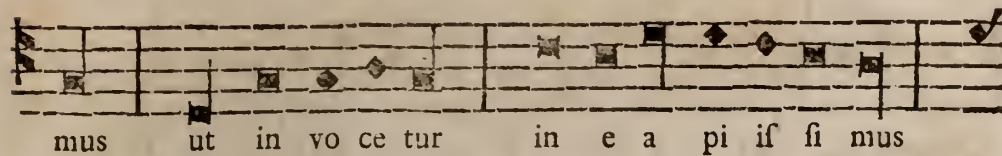
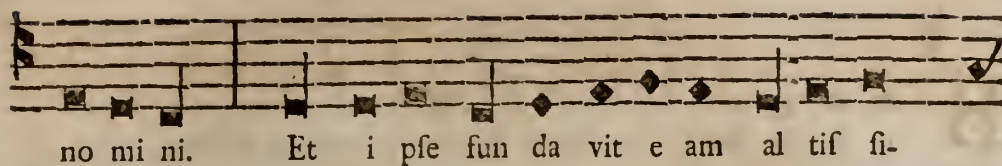

ta est in ter ra no ftra. Sur ge pro pe ra a
 mi ca me a Ve ni de Li ba no.
 Ve ni co ro na be ris. Tenor.

In quarto specimine de Dedicatione nec quidem Tenor aliquis notatur: quam ob varietatem volui omnis generis schemata oculis subiicere, ne quid desiderare harum rerum curiosi queant.

De Dedicatione Mutetus.

H ec est do mus Do mi ni Sa cra to de di ca ta
 nomini.

Benedicat

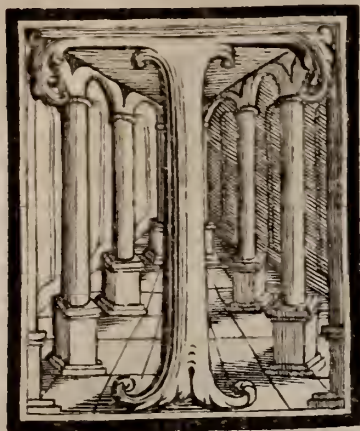
B e ne di cat ymnum di cat om nis ho mo in
 hac do mo. Al tis si mo. Re gi pi if si mo. U ni-
 tri no.

Retulimus T. I. p. 515. prout proxime sequitur in eodem codice, mutetum de Dedicatione, *Benedicamus Domino*, cum longo Tenoris unifono tractu, qualem non raro a *Græcis* hodiernis ex tempore adhibitum in eorum Sacris audivi.

CAPUT III.

De organis, aliisque instrumentis musicis paullatim in ecclesiam inductis.

I.

tertium musicæ genus est instrumentale, quod prima ecclesiæ ætate inauditum in sacris christianis, medio demum ævo, si quidem illud etiam longius post ætatem S. GREGORII M. auspicari lubeat, parvis initiis, ac lentis progressibus in ecclesiam se se in sinuare cœpit ac intromitti. Vix porro est instrumentum aliquod musicum aliuci, præter organa, quod ad cultum religionis sit adhibitum medio ævo in occidentali ecclesia; in orientali quippe teste ZONARA, ὃ ἐκ δι' ὀργάνων γίνεται, ἀλλὰ διὰ ζῶης φωνῆς

Musica instrumentalis medio ævo demum sacris christianis illata.

ἐναρμονίᾳ τῷ θεῷ ᾄδεται, id non per instrumenta fit, sed viva voce modulando Deo cantatur. Soli Armeni Abyssini quibusdam etiamnum utuntur instrumentis.

II. „Organa (scribit S. AUGUSTINUS in psal. LVI. n. 16.) dicuntur omnia instrumenta musicorum. Non solum illud organum dicitur, quod grande est, & inflatur folliibus; sed quidquid aptatur ad cantilenam, & corporeum est, quo instrumento utitur, qui cantat, organum dicitur.“ S. Doctorem secutus, „Organum (inquit S. ISIDORUS) vocabulum est generale vasorum omnium musicorum; hoc autem, cui folles adhibentur, „hydraulum Græci nominant; ut autem organum dicatur, magis ea vulgaris est consuetudo.“ Palam est, eum confundere hydraulica & pneumatica organa; cum eo facere videtur EGINARDUS de transl. SS. MM. MARCELLINI & PETRI, loquens de GEORGIO Veneto, qui de patria sua ad imperatorem venit, & in Aquensi palatio organum, quod Græce hydraulica vocatur, mirifica arte composuit. Annales tamen Fuldenses ad an. 828. de celebri illo organo Aquisgranensi, de quo mox plura, sic habent: GREGORIUS quidam presbyter de Venetia, cum BALDRICO comite Foroiuliense veniens, organum hydraulicum Aquisgrani fecit. AURELIANUS Reomensis, qui post sæculum fere scripsit de musica, dum cap. 3. instrumenta musica percenset, organa notat, quæ aqua moventur; de pneumaticis autem

Organa hydraulica.

Lib. III. Etimol. c. 21.

nihil addit. DUCANGIUS ex WILHELMO *Malmesbur.* docet, organorum etiam hydraulicorum usum obtinuisse in nostratibus ecclesiis. Et si quidem WILHELMUS de re fatis comperta suo etiamnum tempore loqui censendus sit, ut videtur, organa hydraulica ad sæculum duodecesimum in *Anglia* sunt servata: „Extant etiam (inquit ille) apud illam ecclesiam doctrinæ ipsius monumenta, horologium arte mechanica compositum, organa hydraulica, ubi mirum in modum aquæ calefactæ violentiam ventus emergens implet concavitatem barbiti, & per multiforatiles transitus æneæ fistulæ modulatos clamores emittunt.“ *Is.* VOSSIUS vero de Poematum cantu & viribus rhythmici ex CASSIODORI loco in psal. 150. quo organa pneumatica describit, colligit, iam tunc cessasse organa hydraulica.

Thes. ant.

sacr. Vol.

XXXII. p.

251. & 1095.

Deipnos. lib.

IV. cap. 23.

p. 174.

Preface pag.
VIII.

a

Histoire de la

musique &

des ses effets

T. I. p. 58.

L. De anima

cap. 14.

Habet VOSSIUS, & ex eo *Salomon van TIL* apud HUGOLINUM ecypon seu constructionem huiusmodi organi, quæ HERONIS & VITRUVII, qui hoc instrumentum describunt, verbis ex æquo conveniat. Extat etiam apud ATHENÆUM instrumenti hydraulici descriptio, quam auctor Anonymus ex congreg. S. MAURI in præfatione operis inscripti (*Explication de divers monumens singuliers, qui ont rapport a la religion*) adaptat suo hydraulo, quod in marmore quodam anniversarium mortis *Bacchi* repræsentante, quid præcise esset, assequi non potuit: a MATTHÆO *Ægyptio* postea hydraulum esse persuasus est simplex illud instrumentum, quod bacchans humero gestat; quod recte organorum hydraulicorum parentem vocat laudatus Anonymus a). Auctor *historiæ Musicæ Gallus* memorat organa hydraulica nuper a P. *Sebastiano CARME*, quem mathematicum insignem deprædicat, composita: an votis laudati Anonymi respondeant, ignoro. TERTULLIANUS ARCHIMEDEM, præstantissimum mathematicum, auctorem organi hydraulici facit; alii plerique antiqui scriptores CTESIBIUM inventorem dum faciunt, ex dictis de duplici instrumento hydraulico forte conciliari possunt. TERTULLIANUS certe grande opus describit, quale non est, quod ATHENÆUS & alii CTESIBIO tribuunt. „Specta (sunt verba TERTULLIANI) potentissimam ARCHIMEDIS munificentiam, hydraulicum organum voco, tot partes, tot compendia sonorum, tot commercia modorum, tot acies tubarum, & una moles erant omnia. Spiritus ille,

a) Puisque (inquit) c'est lui, qui les a enfantés. En effet, l'Hydraule étoit en petit ce, que les orgues sont en grand; aussi est-ce de là, que vient le nom, qu'elles portent: car on trouve, que les Auteurs tant Grecs que Latins ne parlent gueres de l'hydraule sans le désigner par le nom general & indéfini d'orga-

num: je vois même qu'ils en ont connu rarement la structure. C'est pourquoy je voudrois bien savoir, si les CTESIBIUS de nos jours pourroient d'abord retrouver le chemin, que l'hydraule a fait jusqu'à l'orgue, & ensuite descendant de l'orgue jusqu'à l'hydraule expliquer le mécanisme de cet instrument.

ille, qui de tormento aquæ anhelat, per partes administratur, substantia quidem solidus, opera divisus." Adde PORPHYRIUM in *Panegyrico* :

*Perque modos gradibus surget fecunda sonoris,
Ære cavo & calamis pariter crescentibus aucta.
Quis bene suppositis quadratis ordine pleætris
Artificis manu in numeros clauditque aperitque
Spiramenta?*

III. Sed hæc perinde quadrant ad organum, cui folles adhibentur, Organa
pneumatica.
ut calami ventum concipiant, seu *quod grande est*, iuxta S. AUGUSTINUM, *& inflatur follihus*. Pluribus, prout hodie construitur tractaturque, describit CASSIODORUS in psalm. CL. „Organum itaque (inquit) est quasi turris quædam diversis fistulis fabricata, quibus flatu follium vox copiosissima destinatur; & ut eam modulatio decora componat, linguis quibusdam ligneis ab interiore parte construitur, quas disciplinabiliter magistrorum digiti reprimentes, grandisonam efficiunt & suavissimam cantilenam.“ Nonnunquam in MSS. quæ de musica tractant, affabre depictas vidi huiusmodi structuras organi in turris formam: aut prout auctor epistolæ ad DARDANUM inter opera S. HIERONYMI pseudonyma, describit primo loco inter *diversa genera musicorum*, scilicet instrumentorum. T. II. ed.
Maur. pag.
477. „Primum, (ait) omnium ad organum, eoquod maius esse his in sonitu & fortitudine nimia computatur, clamores veniam: de duabus elephantorum pelliculis concavum coniungitur, & per duodecim fabrorum suffiatoria comprehensatur: per quindecim cicutas æreas in sonitum nimium, quos in modum tonitruï concitat: ita ut per mille passuum spatia sine dubio sensibilibiter utique & amplius audiat; sic apud *Hebræos* de organis, quæ ab *Ierusalem* usque ad montem *Olivet*, & amplius, sonitu audiuntur, comprobatur.“ De instrum. *Magrepha* vid. HUGOLIN. *Theſ. ant. sacr.* T. XXXII. p. 1121. &c.

Ad descriptam hic formam exacta sunt duo organorum schemata, quæ æri incisa representamus. Prius ex Msc. *San-Emeramensi* 800. circ. TAB.
XXIII.
Num. I. annorum: id, præterquam quod ruditer adeo sit adumbratum, ut nisi adiecta esset descriptio, ex lineis nihil minus quam organi imago coniecetur; duodecim etiam tantum habet cicutas æreas. Recte vero quoad omnia adumbratum est alterum schema ex cod. *San-Blasi*. annorum circ. TAB.
XXVII.
Num. I. 500. qui tamen iam igne consumtus est; quibus addi potest recentius quidem *Ioannis KECKII* doctissimi monachi *Tegernseensis*, quod adiectum TAB.
XXXV. reperi operi eius inedito de musica. Ubi illud imprimis notabile est, quod ad tres octavas non penitus ascendat organum KECKII. Quam in rem insignis est locus ENGELBERTI *Admontensis*: „Ad tres autem diapa-

son extendi numerum vocum, non patitur vox humana: quia nunquam vel rarissime audiuntur cantores in tertia diapason cantantes, vel in ea discantu cum aliis inferioribus concinentes. In organis etiam non patiuntur fistulæ, nec in citharis aut psalteriis chordæ, usque ad tam gracillimum & acutissimum sonum fistulas constringi, vel chordas subtiliari & extendi. “ Exhibebimus nihilominus infra citharas viginti quatuor chordarum, ad præscriptum auctoris epistolæ ad DARDANUM, ex codice, ENGELBERTO, sæculo nimirum decimo tertio, haud inferiore. Adiungimus post MABILLONIUM versus WALAFRIDI Strabonis, ex carmine de apparatu templi *Aquisgranensis*, descriptionem percelebris organi *Aquisgranensis* sæc. IX. continentes, in qua licentia poetica in eo certe conspicua est, quod fœmina exanimata ex sonorum suavitate vitam amiserit:

*At alia de parte nitens fulgore corusco
Auratus discurrit eques, comitante pedestri
Agmine, tintinnum quidam, quidam organa pulsant.
Dulce melos tantum vanas deludere mentes
Cæpit, ut una suis decedens sensibus, ipsam
Femina perdiderit vocum dulcedine vitam.
Cedant magna tui superest figmenta colossi
Roma; velit Cæsar magnus; migrabit ad arces
Francorum, quodcumque miser conflaverit orbis.
En queis præcipue iactabat Gracia sese
Organa Rex magnus non inter maxima ponit.*

Paullo post clarebit, quo postremi spectent versus, pariter ac monachi *San-Gallensis* (quem sunt qui NOTKERUM *Balbulum* esse putent) verba sequentia ex lib. II. de vita CAROLI M. „Adduxerunt etiam iidem Missi (CONSTANTINI *Copronymi* sc. imperatoris) omne genus organorum, sed & variarum rerum secum, quæ cuncta ab opificibus sagacissimis CAROLI quasi dissimulanter aspecta, accuratissime sunt in opus conversa: & præcipue illud musicorum organum præstantissimum, quod doliis ex ære conflatis, folliis et taurinis per fistulas æreas mire perflantibus, rugitu quidem tonitruui boatum, garrulitatem vero lyræ vel cymbali dulcedine coæquabat. Quod ubi positum fuerit, quamdiuque duraverit, & quo modo inter alia reipublicæ damna perierit, non est huius loci vel temporis enarrare.“

Inde 2 fæ-
culo VIII. in
Occidente.
T. II. p. 182.

IV. Refert hæc MABILLONIUS tum præfat. I. in sæculum III. Ord. S. BENED. n. 105. cum in *Annal. Benedict.* ad an. 757. quo magno consensu

fu veteres annalistæ primum organa venisse in *Gallias* referunt, dono, ut iam memoravimus, CONSTANTINI Imp. missa PIPINO. Magnum numerum huiusmodi testium citat *Marq. FREHERUS* ad oram *Annal. Francorum Fuldensium*; alios item *Carolus le COINTE* in *annalibus ecclesiast. Francorum* ad eundem annum, veluti etiam *Centuriatores Magdeburgenses*. Unus *Annalista Saxo* ad annum præcedentem rem refert, & tamen organum ad PIPINUM in *Compendio villa* venisse vult, *ubi tunc populi sui generalem conventum habuit*. Ostendit vero COINTIUS, anno demum sequenti necdum inceptum fuisse conventum illam, dum munera imperatoris *Cpolitani* ad PIPINUM sunt delata. Passim equidem, qui de vitis summorum Pontificum scribunt, ad fidem libri pontificalis, VITALIANO circa an. 660. tribuunt, quod organorum usum in ecclesiam invexerit: *Composuit regulas ecclesiasticas, & instituit cantum adhibitis instrumentis, quæ vulgari nomine organa dicuntur*. BALLÆUS in testem poetam *Ioh. Bapt. MANTUANUM* adducit: sic vero scribit: „VITALIANUS patria *Signinus* vel *Campanus*, insignis musicus, cantum in templis circa an. Dom. 660. & organa per consonantias humanis vocibus adhibuit, iuxta illud *Baptistæ MANTUANI*:

Signius adiunxit molli conflata metallo

Organa, quæ festis resonant ad sacra diebus.

BALLÆI verba intelligi queant de arte illa *organandi* humanis vocibus, quam supra ex monacho *Engolismensi* a cantoribus *Romanis* sub CAROLO M. in *Gallias* allatam retulimus. Superius divinavimus, cantores *Vitalianos* in libro de vita B. NOTKERI *Balbuli* c. 8. apud GOLDASTUM nominatos, in hoc genere musices versatos fuisse. Sic autem ibi: *Hic est ille VITALIANUS Præsul, cuius adhuc hodie cantum, quando apostolicus celebrat, quidam qui dicuntur VITALIANI, solent edere in præsentia eius*. Nomen hoc peculiare cantores hoc sortitos fuisse, nisi ob singularem aliquam modulationem, quis asserat? Talis vero est cantus ille organicus vocum humanarum symphonia, cum de altero illo organorum pneumaticorum usu in ecclesia, aliquot post VITALIANUM sæculis, nec vestigium appareat. Notat DUCANGIUM MURATORIUS, dum in glossario lat. organa fuisse *Veronensi* ecclesiæ tempore CAROLI M. inde collegit, quod apud UGHELLIUM T. V. *Ital. sacræ* in duabus chartis circiter ea tempora scriptis occurrat *Porta organii*. „Sed (addit MURATORIUS) quod una ex portis *Veronæ* nomen hoc prætulerit, ibique prope etiam conditum fuerit anti-

Script. rer. German. T. I. p. 9. T. V. p. 559. Apud Eccard. Corpus script. mediæ ævi T. I. p. 143.

Uti & cantus organicus.

Rec. Alem. T. I. P. II. p. 230.

Antiq. mediæ ævi T. II. p. 358.

quissimum cœnobium appellatum sanctæ MARIÆ ad organum, non continuo inferre possumus, organa pneumatica in usu *Veronensibus* tunc templis fuisse. Nil rei habet Porta cum templis. Præterea vocabulo organi veteres complectebantur quæcunque musicorum instrumenta.“

Venetus fuit GEORGIUS ille presbyter, quem cum BALDRICO comite *Fo-roiulensi* venisse ex annal. *Fuldens.* ad an. 826. notavimus. Ad eundem annum narrat EGINARDUS, venisse GEORGIUM de *Venetia*, qui se organum posse facere asserebat. Quem imperator *Aquisgrani* cum THENCOLFO saccellario misit, & ut ei omnia ad id instrumentum efficiendum necessaria præberentur, imperavit. De eo organo ERMOLDUS *Nigellus* de rebus geltis LUDOVICI Pii lib. IV. hæc scribit:

Organa quin etiam, quæ nunquam Francia credit,
Unde pelasga tument regna superba nimis;
Et quis te solis, Cæsar, superasse putabat
Constantinopolis; nunc *Aquis* aula tenet.
Fors erit indicium, quod Francis colla remittant,
Cum sibi præcipuum tollitur inde decus.

ECCARDUS, qui hæc refert, ERMOLDUM hunc in aula LUDOVICI fuisse putat. WALAFRIDUS *Strabo* organum illud, ut vidimus, inter apparatus basilicæ *Aquisgranensis* ponit.

Artem vero fabricandi organa cito *Germaniam* esse pervagatam, inde palam fit, quod *Italia* suppeditare potuerit artificem sub finem eiusdem sæculi IX. ut discimus ex epistola IOANNIS VIII. P. ad ANNONEM episcopum *Frisingensem*: Precamur autem, ut optimum organum cum artifice, qui hoc moderari & facere ad omnem modulationis efficaciam possit, ad instructionem musicæ disciplinæ nobis aut deferas, aut cum eisdem redditibus mittas. Vicissim vero sequenti sæculo ex *Italia* organa expeti potuisse ac desiderari, patet ex epistolis GERBERTI, qui postea SYLVESTER II. Papa

T. IV. p. 34.
& 40.

fuit appellatus, quas MABILLONIUS in annalibus *Bened.* ad annum 986, 987. affert. Harum prima ad GERALDUM abbatem *Aureliacensem* scripta est, a quo rogatus fuerat, ut organa sibi in *Italia* posita transmittat; altera mox anno sequenti ad RAYMUNDUM GERALDI successorem. In prima dicit, organa, quæ sibi dirigi postulabat GERALDUS, in *Italia* conservari, pace regnorum facta ipsi repræsentanda. Quæ verba clariora ex altera epistola fiunt, quam integram affert MABILLONIUS; ad rem vero hæc habet: „At quoniam domina mea THEOPHANIA imperatrix semper „augusta VIII. Kal. *Aprilis* proficisci me secum in *Saxoniam* iubet, eo- „que quosdam ex meis monachis ac militibus ab *Italia* convenire iussi,

„ nunc

„nunc non habeam, quod certum scribam super organis in *Italia* positis, ac monacho dirigendo, qui ea conducatur.“

V. Apparet hinc iam tum, vergente nimirum sæculo decimo, monachos etiam his artibus ac studiis fuisse deditos. In rhythmis alphabeticis ADELMANNI apud MABILLONIUM laudatur:

*Karitate Sigo noster plenus atque gratia,
Multa prabens ore, manu, advenis solatia
Singularis organali regnabat in musica.*

Ufus organorum in monasteriis.
Analect. ed. nov. in fol.
p. 382 T. IV.
p. 34. & 40.

Videtur is esse MABILLONIO SIGO abbas monasterii *S. Florentii Salmurensis* ad *Ligerim*, vir suo tempore, medio nimirum sæculo undecimo, clarissimus: hunc in Annalibus dilaudat divinis charismatibus illustrem, putatque, eundem forte esse cum SIGONE cantore *Carnutensis* ecclesiæ; quem alibi in analectis memorat, FULBERTI episcopi insignem discipulum, sapientia vitæque clarum. SIGONEM abbatem musicæ scientia excelluisse, alias traditur. Quod vero hic *singularis organali* regnasse *in musica* dicitur, duplici sensu, iuxta superius explicata, accipi potest; nimirum vel de organo etiam vocum seu arte organandi, ut medio ævo vocabant harmoniam duarum aut plurium vocum per consonantias musicas simul concinentium, quam polyphoniam appellamus: vel de organali musica, qua nunc agimus. Quam forte pariter indicare voluit ADELMANNUS, cum iam medio sæculo decimo ingentia triginta follia, quos septuaginta versabant viri, organa in *Ventano Angliæ* monasterio, ab ELFEGO *Ventano* episcopo construi curata, a WOLSTANO monacho in prologo ad vitam metricam S. SWITHUNI celebrentur, his versibus apud MABILLONIUM:

*Talia & auxistis hic organa, qualia nusquam
Cernuntur, gemino constabilita sono.
Bissen supra sociantur in ordine folles,
Inferiusque iacent quatuor, atque decem
Brachia versantes, multo & sudore madentes.
Certatimque suos quisque monet socios,
Viribus ut totis impellant flamina sursum,
Rugiat & pleno Kapsa referta sinu.
Sola quadringentas quæ sustinet ordine musas,
Quas manus organici temperat ingenii.*

*Prefat. in
fac. III.*

Addit locum ex BALDRICI *Dolensis* archiepiscopi epistola ad monachos *Fiscammenses*, quo organorum in monasteriis usus sæc. XII. non solum asseritur, sed etiam laudatur: *Illa, sunt BALDRICI verba, in ecclesia unum erat,*

erat, quod mihi non mediocriter complacuit, quod ad Deum laudandum & excitandum DAVID canticis suis inseruit: laudate, inquit, Dominum in chordis & organo. Ibi siquidem instrumentum vidi musicum, fistulis areis compactum, quod follibus excitum fabrilibus, suavem reddebat melodiam: organa illud vocant, certisque temporibus excitabant.

Singulariter sunt notanda, quæ idem MABILLONIUS textui huic interponit verba in *Annal. Bened.* quibus organi usus etiam ille explicatur, quo altera organi, seu organandi ratio subintrat, polyphonia scilicet, seu consonantiarum unio: *Graves*, inquit, *acutas & medias uniens voces, ut quidam concinentium chorus putaretur.* Recte quidem ex citatis verbis collegit MABILLONIUS, rariora tunc adhuc id genus instrumenta fuisse; nec omnibus probata; quod ex sequentibus eiusdem epistolæ verbis patet: „Non tamen ignoro, quia sunt multi, qui tale quid in suis non habentes ecclesiis, eos, qui habent, murmurando dilapidant: quos non obloquentes & detrahentes audemus nuncupare, qui, quod organa nobis innuant, nesciunt exponere, nec attendentes chordarum modulatione animi motus mitigari.“ Quod cum DAVIDIS in SAULEM, & ELISÆI in se ipsum exemplis probasset: „Non igitur aberramus (subdit) si tantorum patrum vestigia, ut possumus, imitamur... Ego siquidem in modulationibus organicis non multum delector: sed per hoc ad intelligendum excitator, quod sicut multimodæ fistulæ varii ponderis & diversæ magnitudinis in unam agitatæ conveniunt cantilenam: ita homines in unam debent convenire sententiam, a Spiritu sancto inspirati, & in unum convenire voluntatem.“ Demum post multa similia, quæ in *Neustria pia* legi possunt a MABILLONIO citata, ita concludit: *Si igitur organa habemus, eis uti ecclesiastica consuetudine permittimur; sin autem, sine sacrilegio eis carere possumus.* Hæc vero omnia BALDRICI silentio præterit MARTENIUS in commentario ad caput XVIII. regulæ S. BENEDICTI, de disciplina psallendi; dum exemplo *Wintoniensis* monasterii alia etiam, *Ramesiensis* ex chronico *Rames.* sæc. V. *Bened.* p. 756. & *Cavensis* monasterii apud BOLLAND. ad vitam S. PETRI Abb. *Cavensis* 4. *Martii*, addit, sed cum exceptione semper aliqua. a) Supra

a) Certe (inquit) organorum usum apud veteres monachos raro invenies. Aliqua in novo *Wintoniensi* monasterio ELFEGUS construxisse dicitur in vita metrica S. ATHELVOLDI; sed hoc in cathedrali ecclesia, quæ monachis *Benedictinis* olim *Wintoniæ* commissa erat. Similiter *Ramesiensi* basilicæ comes ALDERMANNUS triginta libras ad fabricandos cupreos organorum calamos erogavit, qui in alveo suo super unam cochlearum denso ordine foraminibus insidentes, & diebus festis

follium spiramento fortiore pulsati, perdulcem melodiam & clangorem longius resonantem ediderunt; sed hoc comitis liberalitate, non monachorum expensis. Denique ex MS. chronico *Cavensis* monasterii organorum mentionem reperi in Dedicatione ecclesiæ ab URBANO II. facta; sed hoc in summa festivitate, & præsentē summo Pontifice. Cæterum in nostris *Galliis*, dubito, an visa fuerint in monachorum ecclesiis organa ante trecentos, aut ad summum quadringentos annos.

Supra laudavimus B. AELREDUM *Rbievallenfem* abbatem fæculi XII. cui improbatur *terribilis ille follium flatus*, tonitruum potius fragorem, quam vocis exprimens suavitatem; ut adeo excessum, seu tumultum follium vituperet in organis; quæ eodem fæculo XII. circa medium Venerabilis PETRUS *Cluniacensis* defendit adversus *Petrobrufianos* iisdem, quibus laudatus BALDRICUS, exemplis DAVIDIS & ELISÆI: „Deus enim (inquit) „quod voces pie cantantium, & sonos religiofe organizantium benigne fufciperet, & inter alia divina obsequia, hæc quoque devote exhibita approbaret, tantorum prophetarum tam fublimibus exemplis voluit indicare.“ D. THOMAM, qui fæculo fequenti XIII. adhuc afferebat: *Instrumenta mufica non affumere ecclefiam in divinas laudes, ne videatur iudaizare*, fupra de aliis instrumentis, quam de organis fumus interpretati; quem ferme ufum adhuc finientis decimi quarti, aut ineuntis decimi quinti fæculi Io. GERSON, qui tunc vixit, atteltatur. „Habet vero (fcribit Tr. I. de canticis) modernus ufus appropriationem, nee irrationabiliter ad organa ex plumbeis vel ftanneis fiftulis, quæ cum follibus, & cum digitis multiplicem & perfectam habent inter aliud quodlibet instrumentorum vocalium refonantiam fiftularum; quæ fiftulæ non illiberales appellandæ funt, quia non oris deformatione, fed follis inflatione fonant. Hoc folum vel præcipuum retinuit ecclefiaftica confuetudo muficum genus instrumenti, cui vidimus aliquam iungi tubam, rariffime vero bombardas, feu thalemias, feu cornemufas grandes, aut parvas, vel alia. Si qua fint, quæ nominaverimus instrumenta; qualia DANIELIS liber omnia concludere videtur in adoratione ftatuæ fub omni genere muficorum.“

T. XXII.
Bibl. PP. it.
in Bibl. Clu-
niac. p. 1229.
S. ult.

2. 2. q. 91.
art. 2.

T. III. Opp.
P. II. p. 628.

VI. Generalem organi notionem, ita ut, iuxta S. AUGUSTINUM, *quid aptatur ad cantilenam & corporeum eft, quo instrumento utitur, qui cantat, organum fit*, firmat laudatus Io. GERSON ceu receptam: *Cate- rum latius adhuc organa recipiuntur a Gloffis pro mufico qualicunque compingatur instrumento.* S. ISIDORUS tamen, quique eum fecuti funt fcriptores de re mufica medii ævi, vocabulum reftingunt ad certum quoddam muficorum instrumentorum, quæ vento inflantur, genus. *Organica eft*, inquit, *in his, quæ fpiritu inflante completa, in fonum vocis animantur, ut funt tubæ, calami, fiftulæ, organa, pandoria, & fimilia instrumenta.* Sequitur tertia fingularior adhuc divifio feu notio muficæ rhythmicæ: „Tertia eft divifio rhythmica pertinenſ ad nervos & pulſus, cui dantur ſpecies cithararum diverſarum; tympanum quoque, cymbalum, fiſtrum, acitabula ænea & argentea, vel alia, quæ metallico rigore percuffa red-

Instrumento-
rum mufico-
rum varia
genera.

Lib. III. Etymolog.

dant cum suavitate tinnitum, & cætera huiusmodi. “ Breviter AURELIANUS cap. 5. *Discipl. mus.* omnia complectitur: „Igitur ad omnem sonum, qui materies cantilenarum est, triformem constat esse naturam. Prima est harmonica, quæ ex vocum cantibus constat; secunda organica, quæ ex flatu subsistit; tertia rhythmica, quæ chordarum amministratur intensione, pulsuque digitorum numeros recipit. “ Antea vero capite tertio musicæ tria genera distinguens, 1. mundanam, 2. humanam, 3. quæ quibusdam constat instrumentis, prosequitur de tertio hoc genere, „ut sunt organa, citharæ, lyræ, & cætera plura. Sed istud, quod in instrumentis positum est, a musicæ scientia intellectuque seiunctum est, amministraturque aut intensione, ut nervis; aut spiritu, ut tibiis; vel his quæ aqua moventur, ut organa; aut percussione quadam, ut in his, quæ ad concava aerea feriuntur, atque inde diversi efficiuntur soni. “ Ita nimirum semper distingui solebant instrumenta musica, ut alia dicerentur *ἐμπνευστα*, quæ spiritu inflantur, alia *ἐντατα*, quæ impulsu feriuntur: quorum alia *ἐγχορδα*, quæ nervis intenduntur, alia *κρούμενα* seu *κρῆσα*, quæ pulsan-
dunt,

T. II. Opp.
p. 556.

CASSIODORUS de artibus ac disciplinis liberalium litterarum c. 5. *de musica*, instrumentorum musicorum tria genera distinguit, percussionale, tensibile, & inflatile: „Percussionalia, ut sunt acetabula ænea & argentea, vel alia, quæ metallico rigore percussa reddunt cum suavitate tinnitum. Tensibilia sunt chordarum fila, sub arte religata, quæ amodo plectro percussa mulcent aurium delectabiliter sensum: in quibus sunt species cithararum diversarum... Inflabilia sunt, quæ spiritu reflante completa in sonum vocis animantur; ut sunt tubæ, calami, organa, panduria & cætera huiusmodi. “ Rem, prout antiquior usus ad nostrum etiam propius accommodatur, persequitur Iulius BARTOLOCCIUS de musicis instrumentis *Hebræorum*. „Porro instrumenta (inquit) quibus cantiones modulari possumus, sunt in triplici differentia. Vel enim sunt pneumatica, vel fidicina, vel pulsalia. Primi generis sunt, quæ inflata, seu flatu, spiritu, vel vento incitata sonum emittunt, ut sunt fistulæ, sampuniæ, cornua, tibiæ, tubæ, litui, syringæ & alia polycalama, quæ *Italice* dicuntur *Organi*, & *Regali*. Secundi generis sunt omnia instrumenta, quæ chordis seu nervis instructa, digitis vel pinnis, vel etiam plectris in harmonicos motus artificiose incitantur, & sonum suavem reddunt; ut sunt citharæ, testudines, thiorbæ, nablia, harpæ, lyræ, viola seu chelys, sambucæ, peccides, pandoræ, clavicymbala, clavichordæ, spinettæ, barbita, aliaque his similia, & omnis generis citharæ, vulgo *chitarre*. Tertij generis sunt, quæ digitis aut bacillis, vel ferrea lingua pulsan-
dunt,

Ap. Hugolin.
Thes. antiq.
sacr. Vol.
XXII. p. 458.

dunt, ut sunt crotula gnaccari, fystra, tympana, cymbala, campanæ.“

VII. Supra ad finem Libri secundi iam quædam prælibavimus de musica instrumentalis disciplina mediæ ævi; quo a tempore demum ecclesias nostras intrare est ausa, prima Ecclesiæ ætate inaudita in Sacris christianis; existimabant quippe SS. Patres, etiam *Iudæis* solum per œconomiam quandam eorum esse indultum usum: in Gentilium sacris autem eorum frequentia vitio dabatur: *Vos*, lib. VII. adversus Gentes scribit ARNOBIUS, *æris tinnitibus & tibiærum sonis, vos equorum curriculis & theatralibus ludis, persuasum habetis, Deos & delectari & affici, irasque aliquando conceptas eorum satisfactione molliri.* De sacris *Ægyptiorum & Græcorum* id constat; apud *Romanos* vero antiquissima erat XII. tabularum lex, a CICERONE lib. II. de Legibus allata: *Popularem latitiam in cantu, & fidibus, & tibiis moderanto, eamque cum divum honore iungunto.* Res hæc plurimum negotii fecit doctoribus, pastoribusque ecclesiæ primæ etiam ætatis, in antiquandis huiusmodi ritibus, quibus assueti, e Gentilium sacris ad nostra transeuntes, tripudiis choreisque festis celebritatem, latitiamque conciliare gestiebant; quam tamen cum musica sacra seu ecclesiastica nunc non confundimus; ac iam libro primo locum *Venantii Fortunati* ex sententia graviorum scriptorum explicatum dedimus T. I. p. 217. quem, sunt etiamnum, qui putent, posse de usu instrumentorum musicorum in ecclesia accipi. Addit MURATORIUS, *IONÆ Bobiensis* monachi testimonium, qui eodem sæculo sexto ante *FORTUNATUM* in præfatione ad vitam *S. COLUMBANI* sic loquitur: *Plerosque organi scilicet, psalterii, cittharæ melos aures oppletas mollis sæpe avenæ modulamini accommodare.* Hæc eo quidem affert MURATORIUS, ut organa *Italici* tunc iam usitata comprobet; addit nihilominus, cum exploratum minime sit, quid organorum voce proprie & vere *IONAS & FORTUNATUS* designent, se hærare.

Eorumque
usus.

T. II. Antiq.
Ital. medi
ævi p. 357.

Idem nobis accidit in loco, qui propius ad rem est, ex vita nimirum *S. LAMBERTI M.* apud *CANISIUM* ad finem, ubi, dum eiusdem Sancti translatio solemnis describitur, hæc leguntur: „Hinc inde fratrum fideliter psallentium chori cum cymbalis canoris organisque suavissima modulatione sonantibus concinebant.“ Adnotat *BASNAGIUS*, cum organa in *Gallias* allata narrentur sub *PIPINO*, non fuisse ergo in usu apud *Traiectenses* tempore translationis *S. LAMBERTI*: „Organa igitur (addit) illa fuerunt fistulæ, vel omne instrumentum musicum, eo enim sensu accipiuntur apud veteres organa.“ Iam supra attigimus locum, quem *GOLDASTUS* in margine vitæ *NOTKERI* adscriptum reperit in MS. *Iubilus autem,*

T. II. Ant.
lection. p. 146.

T. I. Rev. A.
leman. P. I.
p. 116.

Pag. 24.

tem, id est neuuma, quem quidam in organis iubilant, plausum victorum letantium commendat. Palam haud est, de cuiusmodi organis intelligi velit; incertius adhuc est, an alter locus in eadem NOTKERI vita cap. 22. huc faciat: *Per psalterium, seu per rotam, pneumata inventa dulciora sunt.* Apud eundem TUTILO, sicut & focii eius, laudatur in omni genere fidium & fistularum prae omnibus solers, quodque fidibus filios nobilium edocuerit; sed quod in ecclesia exercuerit, nihil additur. A GALFRIDO in *Poetria* omnis generis, quaedam circa an. 1200. potius ad rem videntur commemorari musica instrumenta, cymbala praecava, concors symphonia, dulcis fistula, somnifera cithara, vitulaeque iocosae. Vitulae an violae? quae passim inter instrumenta musicae mediæ ævi censentur, veluti apud pseudo-BEDAM: *Artificiale vero instrumentum est, ut organum, viola, & cithara, atola, psalterium.* IOANNES Ægidii in arte musica viellam cum aliis instrumentis recenset: *Musica vero instrumentalis quaedam viva, quæ vivo agitur instrumento; alia vero mortua, quæ mortuo agitur instrumento, ut patet in viella, & cithara, & organis, & huiusmodi, de quibus in fine dicitur.*

Apud Gretf.
T. XV. Opp.
p. 30.

Organa, ut de Oriente etiam aliquid dicam, unde ad nos translata primum sunt, dicuntur etiam fuisse *Cpoli*, ex auro facta, quæ MICHAEL imperator conflavit (forte alterius generis, de quibus postea) legimus apud CODINUM *Curopolatam* de officiis *Cpolitans*, ubi de festorum præcipuorum, imprimis Natalis Domini, celebratione agitur c. 6. de imperatore ex ecclesia in oratorium redeunte: *Inter hæc autem, clerum, inquam, & flammula, stant omnes, qui dicuntur Pagniotæ, nempe tubicines, buccinatores, tympanistæ, & surulistæ: & hi soli, nam ex minutioribus instrumentis ne unum quidem est.* Et paullo post: *Ergo simul ac ianuæ panduntur, & imperator isque solus conspicitur, statim cantores cantant illud: Diuturnum faciat Deus imperium tuum &c. resonantibus organis, quæ varia sunt, ut antea dictum.* Palam autem est, hæc abesse a musica

a) a qua arcendi sunt *Pagniotæ*, Germanice *Spiel-Leuth*, & *Surulistæ* a furullio instrumento, ut interpretatur GRETSEUS: qui alibi contra *Waldenses*, inter alia cantum ecclesiæ, sive organorum, sive hominum, & aliorum instrumentorum musicalium incessantes, edidit tracta-

T. XII. Opp.
P. 2. p. 71.

a) Apud eundem CODINUM de apparatu imperatoris *Græcorum* in publicum prodeuntis hæc cap. V. p. 20. leguntur: „Parato iam & equitante imperatore tympanistæ tympana pulsant; tubicines tubis, & buccinatores buccinis argenteis canunt. Hæ vero tubæ huic usui destinatae, non referunt aliarum tubarum

formam, sed alia quadam figura prædita sunt. Indicat hoc ipse etiam sonus talium instrumentorum: qui est, ut si quis ex populo aliquid petat, vel iniuria afficiatur, audito hoc sono accurrat, & ad imperatorem libere referat.“

tractatum PETRI de Pilichorff; quo in opere inscribitur caput 27. de incredulitate cantus ecclesiæ seu de cantu, organis, & aliis musicis. Sequitur apud eundem refutatio eorundem Waldensium incerto auctore, ubi „dum quarto dicunt ecclesiarum dedicationes esse inutiles, & ædificationes turrium, ecclesiarum, campanarum, ornatuum, altarium consecrationes, & cœmeteriorum, cantus organorum & plurima, ex iisdem refutantur scripturis.“ REINERUS inter errores eorundem de solo cantu mentionem facit. „Item ecclesiæ cantum subsannant, & dicunt, quod in verbis tantum, & non in melodia, sit vis. Item clamores laicorum derident. Item processiones festivas, ut paschæ, & lugubres, ut dies Rogationum, & funerum respuunt. Dicunt, quod cantus nocturnus & diurnus noviter a GREGORIO sit institutus: quem prius ecclesia non habebat.“

VIII. Ut vero singillatim aliquid de instrumentis musicis breviter dicamus, a pneumaticis ordiri lubet; quæ utpote inter non solum principatum, perinde ac inter cætera omnia instrumenta, tenent organa; verum etiam omnia illa instrumenta, quorum usum aliquem in ecclesia reperit sua ætate Io. GERSON, huius generis sunt, præter organum, cui, inquit, videmus aliquam iungi tubam, rarissime vero bombardas, seu thalemiæ, seu cornemusas. Quæ tubæ descriptio legitur in epistola inter opera pseudonyma S. HIERONYMI ad DARDANUM, convenit omnino schemati, quod habetur in cod. San-Emer. num. 7. & in San-Blas. n. 2. inter instrumenta musica. Tuba autem consuetudinis apud rerum peritissimos hoc modo intelligitur, tribus fistulis æreis in capite angusto inspiratur, in capite per quatuor vociductus æreos, qui per æreum fundamentum quaternas voces producant, mugitum nimium vehementissimumque profert. Ex vehementia sonitus bombardæ dici posset, ut Hist. Ratisbon. ad an. 1404. apud OEFELIUM T. II. script. rer. Boic. p. 521. de belli tormentis minacissimis loquitur, quas a sono Bombardas nuncupant. Videtur vero a triplici fistula nomen antiquum Gallicum apud CARPENTIER esse Treble triplum, quod idem & tubam & quidem usu ecclesiastico significat in annal. regni S. LUDOVICI ed. reg. p. 223. Comme devotement il fit chanter la messe, & tout le service a chant, & a dechant, a ogré, & a treble: id est a l'orgue & a trompette, ut etiam nos Germani nominamus. Apud MONTFAUCON in antiquitate explicata cernere est instrumentum in tres exiens tubas ex uno orificio. Simplicem vero describit tubam IOANNES Ægidii in arte musica: „Et dicitur tuba, quod tova, id est cava. Interius enim concava, & valde plana propter ampliorem flatus receptionem, exterius autem est rotunda, circa tubantis orificium valde stricta, sed in parte an-

Pneumatica instrumenta.

T. III. Opp. P. II. p. 628.

T. V. Opp. p. 191.

TAB.

XXIV.

TAB.

XXVII.

T. III. lib. IV. Tab. 190.

teriori multum ampla, manu clangentis ad os ponitur, regitur, erigitur, deprimitur, & tenetur.“ Quod materiam & usum spectat, CASSIODORO in psalm. 150. *Tuba est corneis partibus adunatis, aut aliquo metallo productus tubulus, a patulo circulo inchoans, & desinens in angusto foramine. Hæc spiritu retracto completa terribili personantia dilatatur, quæ aut bellorum temporibus sumitur, aut regis adventibus apparatus.* Tubas apud nos celebres fecit (quem quidam monachi in concione convocanda imitati sunt) veteris testamenti usus, earumque ectypon passim habetur ex arcu triumphali imperatoris *Titi VESPASIANI*, qui hodieque conspicuus est. Sunt vero tubæ illæ directæ; siquidem eas perinde ac tibias, fistulas, calamos, de quibus *ISIDORUS* lib. III. Etimol. a buccina in hoc distinguere lubeat, quod in semetipsam reflexa sit & contorta, veluti lituus, cornua, ac tubæ nostræ, seu ut canit *OVIDIUS* lib. III. *Metamorph.*

Hugol. Thes.
antiq. sacrar.
Vol. XXXII.
p. 343.

Ante Deum matrem cornu tibicen adunco.

Explication
des diverses
monumens
singulieres,
qui ont rap-
port a la ve-
ligion &c.

Utrumque videre est imagine etiam expressum & explicatum apud Anonymum ex congr. S. MAURI, de ceremoniis observatis in funeribus Romanis, in quibus usus eiuscemodi etiam MATTHÆI IX. 23. legitur. *Ut enim, inquit, ISIDORUS l. c. in veneratione divina hymni, ita in nuptiis hymenai, & in funeribus threni, & lamenta ad tibias canebantur.* a)

a
TABB.
XXIV. &
XXIX.
S. Hieron.
Opp. T. V.
p. 191.

Venimus nunc ad singulare plane instrumentum, quod adumbratum ex cod. *San-Emeramensi*, & *San-Blasiano* n. 6. explicatum vero ex epistola citata ad DARDANUM damus, obscurius quidem & confusius, ut, quodnam genus plane sit, non satis perspiciatur: verba auctoris exscribimus, „Fistula præterea artis esse mysticæ, sicut fusores earum affirmant: reperitur ita bombulum æreum ductile quadratum latissimumque quasi in modum coronæ cum fisoculo (fistulo) æreo ferreoque commixto, atque in medio concusso, quod in ligno alto spatiosoque formatum, superiore capite constringitur: alterum altero capite demisso: sed terram non tangi a plerisque putatur, & per singula latera duodecim bombula ærea: duodecim fistulis in medio positis, in catena fixis dependent, ita tria bombula in uno latere per circuitum utique figuntur, & concitatis duodecim bombulorum fistulis in medio positis clamorem magnum fragoremque nimium supra modum simul proferunt.“ Bombula in nostris schematibus bunibula dicuntur, explicaturque corrupta vox *fisoculo*, ex cod. *San-Emeramensi*: non ausim tamen asserere, fistulum hoc, uti & cætera, ad ventum flatu potius concipiendum, quam concussu, ad reddendum sonitum esse composita. Primi generis certe est arbor fusilis, quam ex cod. *San-Blasiano*

a) Vid. Io. KIRCHNANNUS de funeribus Roman. lib. II. c. 4. &c.

Blasiano n. 4. habemus, de qua in *ALEXANDRI* gestis legitur, quæ in imis inspiratur, & per ora avium dulces & diversas emittit voces, ut habet inscriptio: legiturque *THEOPHILUS MICHAELIS F.* imperator *Iconomachus*, apud *CONSTANTINUM Manassem* & *MICHAELEM Glycam*, eiusmodi arbores duas ex auro fieri curasse, seu μέγιστα ὄργανα ὀλόχευσα μετὰ διαφορῶν λίθων & δένδρων χρύσεων, ἐν ᾧ τρεῖς τοὶ ἐφεζόμενοι διὰ μηχανῆς τινὸς μηχανικῶς ἐκελάδον τῷ πνεύματος διὰ κρυφίων πόρων εἰς πεμπομένους, ut scribit *SIMEON Logotheta*. De *CONSTANTINO* vero *Porphyrogenito* in chronico *ALBERICI* apud *LEIBNITIVM* hæc habentur: „Ante imperatoris oculos stabat arbor ærea, sed deaurata, cuius ramos diversi generis volucres deauratæ replebant, quæ secundum speciem suam avium voces edebant. Imperatoris vero huius folium ea erat arte compositum, ut in momento humile, mox excelsum, tandem sublimè videretur: quod immensæ magnitudinis leones deaurati quasi custodiebant, & per artem, qua aves istæ canebant, leones isti mugitum emittebant.“ Tibias utricularias, sive utricularias, quæ pastoribus & messoribus passim adhibitæ, usu etiam sacro in natalitiis Domini diebus, præsertim in *Italia*, ab antiquis quoque usurpatas notat *Fr. BLANCHINIUS* a) apud *CAUSEUM* in musæo *Romano*. Sic *Gallis* cornumusa est uter, seu buccina symphonica, quam etiam *Pipam* dicit *CARPENTIER* v. *Pipe*. Forte etiam eo referenda vox *Pipeth* in regula ordinis de *Sempringham* apud *DUCANGIUM* v. *Decentum*, ubi organum *Decentum*, fausetum & *Pipeth* omnino in divino officio omnibus nostris utriusque sexus prohibetur. In schemate codicis *San-Blasiani* uter symphoniacus chorus appellatur; cuius tamen alia genera inter instrumenta pneumatica repræsentantur ex cod. *San-Emeramensi* n. 13. cui geminus est in cod. *San-Blas.* num. 12. addita ubique inscriptione etiam num. 20. & 22. Instrumentum hoc paucis nobis describit laudata ad *DARDANUM* epistola: chorus quoque simplex, pellis cum duabus cicutis æreis, & per primam inspiratur, per secundam vocem emittit. *BLANCHINIUS* eam in rem *SCALIGERUM* citat in notis *EUSEBII* ad an. MDCCCXCV. p. 169.

TAB.
XXVIII.

T. II. p. 286.

T. II. sect.
IV. Tab. II.

TAB.
XXXIII.
& XXXIV.
TAB.
XXV. &
XXXI.

IX. Nihilominus in utroque codice *San-Emeramensi* num. 4. & *San-Blasiano* num. 7. chorus comparet tensus fidibus, & quidem cum hac in utroque codice inscriptione chorus secundum quosdam cum quatuor choridis. „Sic chorus (inquit *Ioan. GERSON*) vocatur a nonnullis vulgaribus instrumentum quoddam, instar trabis oblongum & vacuum, chordas habens grossiores multo plus, quam cithara, duas aut tres, quæ baculis erutis percussæ varie variant rudem sonum.“ Sed hæc descriptio non ex æsse congruit schematibus nostris, inter quæ, cithara secundum quosdam utro-

Enchorda.
TAB.
XXIII. &
XXIX.
T. I. de cant.
T. III. Opp.
P. II. p. 627.

a) De tribus generibus Instrum. mus. vet. organicæ.

TAB. utrobique forma haud absimili num. 3. in *San-Emeram.* & num. 8. *San-*
 XXI II. *Blasiano* repræsentatur, cum novem in *San-Emeram.* chordis: prout ad-
 TAB. modum variavit cithara tam forma quam chordis, cessante dudum vete-
 XXIX. rum *Græcorum* hac in re religione, apud quos summum piaculum fuit
 vel unam addere chordam. Apud christianos hoc genus instrumentorum
 musicorum proscriptum erat, ut ex iis, quæ primo libro de prima ecclesiæ
 ætate diximus, elucescit. *Fidicinas*, & *psaltrias*, & *huiusmodi chorum dia-*
boli, detestatus S. HIERONYMUS ad FURIAM scribens, monet, *quasi mor-*
tifera sirenarum carmina proturba ex ædibus tuis. Nam in ecclesia nihil
 eiusmodi admittebatur, nec sequiore etiam ætate.

In omni quidem tractatione musica utramque fere paginam doctrina
 de monochordo implebat; quod alia forma, quam apud BLANCHINIUM &
 CAUSEUM repræsentatur in *Mus. Romano*, diversis in schematibus exhibemus
 T. II. sect. IV. tab. IV. ex codd. *S. Blasianis*, uno ann. circ. 600. tabula unica n. 1. & 2. qui iam igne
 n. 1. 2. consumitus encyclopædiam quandam continebat scientiarum, ac principio
 TAB. statim magno numero scriptores de re musica ineditos; mentemque no-
 XXVI. stram destinavit a iuvenilibus annis, hoc de musica pertractare argumen-
 TAB. tum: alter paullo recentior monochordum cum aliis compluribus, en-
 XXXIV. chordis præprimis, instrumentis n. 23. repræsentat; sed pleraque illa, ve-
 luti etiam quæ ex codice *San-Emeramensi* exhibentur, idealiter tantum,
 ut ita loquar, facta videntur, prout nimirum in auctoribus descripta in-
 veniebantur. Sic in utroque codice exhibetur *cithara*, ut HIERONYMO di-
 TAB. citur, in modum *Deltæ litteræ cum XXIII. chordis*, uti scilicet in lauda-
 XXIX. ta ad DARDANUM epistola describitur; in *San-Blasiano* autem codice XII.
 tantum chordæ comparent, mentioque de XXIV. omittitur n. 9. Ex
 Tr. III. c. 12. sententia tamen ENGELBERTI *Admontensis* scriptoris sæc. VIII. non pa-
 tiuntur in organis fistulæ, nec in citharis aut psalteriis chordæ, ad tres
 octavas, id est 21. chordas, seu *ad tam gracillimum*, & *acutissimum so-*
num fistulas constringi, vel chordas subtiliari, & extendi. Nullus chor-
 darum in citharis determinatus legitur numerus apud ISIDORUM, qui di-
 versas citharæ species distinguit. „Forma (inquit) citharæ initio similis
 fuisse traditur pectori humano, quo veluti vox de pectore, ita ex ipsa
 cantus ederetur, appellataque eadem de causa. Nam pectus Dorica lin-
 gua cithara vocatur. Paullatim autem plures eius species extiterunt, ut
 psalteria, liræ, barbitæ, phenices, & pectides, & quæ dicuntur Indicæ,
 & feriuntur a duobus simul. Item aliæ atque aliæ, & quadrata forma,
 vel trigonali: chordarum etiam numerus multiplicatus est & commutatum
 genus &c.“

Habes schemata citharæ generis diversi ex utroque codice, psalterii item, TABB. XXIII. n. quod etiam BLANCHINIUS apud CAUSEUM p. 39. describit ex IOSEPHI L. VII. antiq. Iudaic. c. 10. 3. „Psalterium vero (inquit CASSIODORUS in psal. 150.) est in modum citharæ conversa positio. Buccas enim quasdam sonoras XXIV. n. ligni gestat in capite: ubi ab imo venientes chordarum sonos in altum 8. 9. rapit, & gratissima, quantum dicitur, modulatione respondet. Cithara enim XXV. n. ligni quodam ventre inferius constituto, a summo chordarum filis ve- 10. nientibus sonos recipit, atque in unam gratiam iucunditatis emittit.“ De XXIX. & C. citharædo, quem CLODOVEUS rex *Francorum* petiit a THEODERICO rege, n. 5. 8. 9. agitur in epistolis CASSIODORI lib. II. ep. quadragesima, quæ est ad BOETIUM, 10. 11. & quadragesima prima, quæ est ad ipsum LUDUIN seu CLODOVEUM, de 13. 14. citharædo ad eum misso, *Qui, inquit, ore manibusque consona voce can- 15. 21.* tando gloriam vestræ potestatis oblectet. Quæ nihil ad nos.

„Est autem (prosequitur mox laudatus ISIDORUS) similitudo citharæ barbaricæ in modum Deltæ litteræ; sed psalterii & citharæ hæc differentia est, quod psalterium lignum illud concavum, unde sonus redditur, superius habet, & deorsum feriuntur chordæ, & desuper sonant: cithara autem econtra concavitatem ligni inferius habet.“ Eodem modo distinguit HONORIUS *Augustodunensis* in psalmum octogesimum apud *Bern.* PEZIUM, *Io. Aegidii*, & *Io. GERSON* in sæpe citato tractatu primo de canticis. *RHABANUS Maurus* discrimen in numero chordarum ponit: quod nempe in altero etiam schemate in modum clypei quadrati comparat. Alterum autem discrimen præcipue conspicuum est in cithara *Teutonica* (quæ in cod. *San-Blasiano* utroque exhibetur; in antiquiore persona est, quæ illam tractat n. 3. in altero similis cernitur n. 17.) & *Anglica*, harpæ nostræ similitudo, n. 19. Organistrum vero n. 16. trichordum id singulare habet, quod in schemate litteris alphabeti sonorum distinctio ac dimensio notetur, XXVI. & quale sub nomine ODONIS in *Msc. Vindobonensi* reperi: *Quomodo organistrum construatur.* XXXII. Lyra n. 18. una tantum chorda tensa comparat cum pectine, cæteroquin cheli nostræ in hoc similior, quam lyra APOLLINIS *Olympi* & TERPANDRI, tribus saltem instructæ chordis. Trichordis lyra eclypon cum dichordo, tetrachordo &c. affert BLANCHINIUS Tab. IV. & V. a)

Supra

a) De Lyra Barberina peculiaris commentarius est primo inter opera *Io. Bapt. DONII* loco, quam is nempe excogitavit, novum quidem instrumentum ad Dei illius Ter opt. maximi gloriam & laudem, inquit in epist. dedicat. ad URBANUM VIII. P. *Barberinum*: illustravit vero variis veteribus monumentis, exorsus ab

ea tractatione, quid nempe lyra, cithara, chelis, seu testudo, phorminx citharis dissent, veteri potissimum usu; qui a nostro plane diversus erat, quo instrumenta enchoria, lyram imprimis, seu chelim tetrachordam tractamus stupendo effectū.

Supra FRANCONIS retulimus locum, quo testatur, discantum fieri tunc circa sæc. XIV. solitum *cum lyra, aut cum diversis, aut sine lyra*; sed addubitavimus, utrum de hoc instrumento intelligi velit lyram. ISIDORUS, & post eum alii, a *varietate vocum, quod diversos sonos efficiat*, illam dictam esse volunt; quod certe in nostris experimur, quæ cheles, aut violini ab *Italis* vocantur, violæ item usu antiquiori, ut apud DUCANGIUM videre est: apud MACRUM in *Hierolexico* idem instrumentum *fiala* nuncupatur. Violam iam supra ex Pseudo-BEDA notavimus, uti etiam viellam, cui Io.

T. III. P. II. GERSON iungit *Rebecam*, idem, ut videtur, instrumentum, quod in eadem editione *Rebella* appellatur paullo post, ubi magna copia instrumenta eiusmodi enchorda enumerat, illud psalmi *laudate eum in chordis* &

Ibid. p. 628. *organo* versans: „Chordæ (inquit) secundum glossas positæ sunt pro quibuslibet instrumentis, aliis a psalterio & cithara, quæ chordis sonat repêrcussis, sit viella, sit symphonia, sit lyra, sit rota, sit guiteria, sit lituus, sit nablum, sit sistrum, sit scacrum a), sit rebella: sit generaliter vel monochordum, vel diachordum &c.“ Iuxta DUCANGIUM vero & CARPENTIER *Rebeca* est instrumentum huius classis a veteri Gallico *Rebec*. DUCANGIUS voce *Baudosa* locum ex AIMERICI de Peyrato abb. *Moisiacensis* vita CAROLI M. Msc. affert, qui hic exscribi mereatur:

*Quidam Baudosam concordabant
Plurimas chordas cumulantes
Quidam triplices cornu tonabant.
Quedam foramina inclaudentes,
Quidam choros consonantes,
Duplicem chordam perstridentes;
Quidam taborellis rusticabant,
Grossum sonum præmittentes.
Quidam cabreta vasconizabant
Levis pedibus persaltantes.
Quidam liram & tibiâ propebant,
Alios tactu præcedentes.
Quidam harpam alte pulsabant,
Prolixas virgulas sic gerentes.
Quidam rebecam arcuabant
Muliebrem vocem confingentes &c.*

Quæ

a) An idipsum hoc instrumentum, quod idem Tr. III. de canticis p. 676. vocat scachordum?
Iste Deus tibi laus, nobis hæc otia fecit,

Ludere cum cithara, psalterioque dedit.
Exemplar quorum transmisimus & monochordum
Scachordum quoque mens addere nostra cupit.

Quæ explicatio haud abludit a cheli nostra, prout subtiliori sono discernitur a viola, seu viella, quam idem GERSON tractatu tertio de canticis iungit *rebellæ*, ut iterum legitur: „Canticum cum pulsu (inquit) fit tripliciter: aut in rotatu, ut in symphonia: aut tractu, aut retractu; sicut in viella aut rebella: sive cum impulsu vel inimpulsivo quodam tractu cum unguibus vel plectro, cum virgula, ut in cithara & guiteria, lituo, psalterio quoque & tympano, atque campanulis; cymbala vero sese collidendo tinniunt.

X. Ducunt hæc nos ad tertium instrumentorum musicorum genus, *Pulsatilia*, quæ pulsantur, scilicet τὰ κρητὰ, seu percussionalia De quibus, ut distinctius agamus, ordinatiusque, antequam ad finem huius omnis tractationis progrediamur, iuvat prius, quidquid de illis ISIDORUS habet, exscribere. „Tympanum (inquit hic) est pellis vel corium ligno ex una parte extensum. Est enim pars media symphonix in similitudinem cribri. Tympanum autem dictum, quod medium est: unde & margaritum medium tympanum dicitur, & ipsum ut symphonia ad virgulam percutitur. Cymbala & acitabula quædam sunt, quæ percussa invicem se tangunt, & sonum faciunt. Dicta autem cymbala, quia cum ballematica simul percutiuntur. Ita enim *Græci* dicunt cymbala ballematica. Sistrum ab inventrice vocatum. Isis enim, regina *Ægyptiorum*, id genus invenisse, probatur IUVENALI:“ *Lib. III. Et. molog.*

Isis & irato feriat mea lumina sistro.

„Inde & hoc mulieres percutiunt, quia inventrix huius est generis mulier. Unde & apud *Amazonas* sistro ad bellum feminarum exercitus vocabatur. Tintinnabulum de sono vocis nomen habet, sicut & plausus manuum, stridor valvarum. Symphonia vulgo appellatur lignum cavum ex utraque parte pelle extensa, quam virgulis hinc inde & inde musici feriunt, fitque in ea ex concordia gravis & acuti suavissimus cantus.“ Ultimi huius instrumenti rarior habetur commemoratio apud antiquos, eos præterquam, qui ISIDORUM exscribunt. Refert THOM. *Waldensis* Tit. II. Sacramental. de orationibus & canticis altis c. 19. locum epistolæ S. HIERONYMI de prodigo, sequentem: *Male autem quidam de Latinis symphoniam genus organi putant: cum concursus in Dei laudem concentus ex hoc vocabulo significetur.* Ex Io. GERSONIS *Waldensi* cœvi sententia symphonia pertinet ad instrumenta enchorda iuxta eam, quam affert, illius descriptionem tract. de canticis; sic autem, ut satis prodatur, illam sibi nec ex visu, nec usu satis cognitam fuisse, ac variasse etiam de illa aliorum sententiam.

- T. III. Opp. P. 11 p. 627. Sc.* tiam. „Symphoniam (inquit) putant aliqui viellam vel rebecam, quæ minor est. At vero rectius existimatur esse musicum tale instrumentum, quale sibi vendicaverunt specialiter ipsi cæci. Hæc sonum reddit, dum una manu resolvitur rota parvula thure linita, & per alteram applicatur ei cum certis clavulis chordula nervorum, prout in cithara, ubi pro diversitate tractuum rotæ, varietas hârmoniæ dulcis amœnaque resultat.“ Apud nos hoc instrumentum vocatur *eine Leyren*, instrumentum familiare mendicis in nostra *Germania*, feminis scilicet: nihilque habet commune cum symphonia ISIDORI, præterquam quod sonum multiplicet, seu consonantiam reddat, sicut symphonia illa ex pelle utraque parte tensa: unde a tympano distinguitur, ex una tantum parte corio seu pelle tenso.
- T. II. Opp. P. 476. Sc.* Unde *Tympanum* iuxta CASSIODORUM in psalm. 150. est quasi duobus modis solis capitibus convenientibus supra eos tensi corii sonora resultat: quod musici disciplinabili mensura percutientes, geminata resonatione modulantur.

Rememinisse hic iuvat loci S. AUGUSTINI ex libro III. de musica n. 1. a me libro I. p. 213. allati, de symphoniacis antiquis, qui scabella & cymbala pedibus feriunt certis quidem numeris, & his, qui sibi cum aurium voluptate iunguntur. Instrumentum hoc scabillum vel scabellum in sacris tibicines pede sonare consueverunt, ut apud RUBENIUM legere est, ac videre etiam ectypum, perinde ac apud MONTEFALCONIUM a) & anonymum *San-Maurensem*, qui inter diversa & singularia monumenta ad religionem pertinentia pluribus de hoc instrumento, quod latini scabilla, *Græci* crupezia appellarunt, agit, idque repræsentat ex antiquo monumento, ubi inter alia satyrus cum tympano apparet, nostris simili, rotundæ seu orbicularis formæ, prout occurrit in veteribus monumentis.

De re vestiva lib. II. c. 17. p. 187. a
Explication des diverses monumens. §. 18. p. 41.

TABB. Ab hac forma vero omnino abeunt in codd. *San-Emeramensi* n. 11. & XXV. & *San-Blas.* n. 3, effigiata oblonga cum manubrio seu fistulo: unde minoris generis esse comperiuntur, quæ manibus tractabantur, virgula, vel manu impulsa. *Tympanum*, inquit auctor epistolæ inter opera S. HIERONYMI ad DARDANUM, paucis verbis explicari potest: quæ minima est res, eo quod in manu mulieris portari potest. Plura genera tympanorum, ac usum explicat Io. GERSON sæpe laudatus: „Tympanum vulgo *Gallice* dicitur *tambour* vel *bedon*, compositum ex pelle derafa tenfaque, cuiusmodi non est una vel magnitudo, vel forma, vel usus. Sunt tympanula duo *Gallice* *naquaires*, unum obtusi supra modum soni, alterum peracuti... Sunt alia tympana vulgaribus magis assueta, quia faciliora, quia sonabiliora ad saltus inconditos, & alia tripudia, quibus solent iungi fistulæ

a) BLANCHINIUS apud CAUSEUM affert formas T. VII. describitque p. 42. &c. Sect. IV. T. II. *Romani Musici.*

Rulæ biforaminæ, & triforaminæ; tripos insuper non grandis calybeus hinc inde percussus.

Omnia hæc in nostris schematibus conspicua sunt instrumenta: neque vero, quod ad saltum vel tripudia spectent, omnino a nostro argumento sunt aliena, ut ex iis constat, quæ ad finem tum libri primi, tum secundi de saltationibus religiosis diximus. Quem autem describit *Ioan. GERSON*, tripodem calybeum hinc inde percussum, puto eiusdem usus fuisse duo instrumenta, in codice *San-Emeramensi* orbiculare n. 2. & n. 5. trigonum ab instrumento id genus nostris temporibus haud abludens. Trigonum mulierum genus sistrum, plectro pulsandum, exhibet ac describit *CAUSEUS* l. c. T. VIII. n. 11. p. 48. & *Fr. BLANCHINIUS* n. 11. p. 53. de tribus generibus instrumentorum musicæ veterum organicæ. *Hadriano JUNIO* in Nomenclatore sistrum est instrumentum æneum, ferreumque, trigonum ferme, orbiculis, annisque bacillo ferreo complois tinnitum edens. Quod *Hier. Bossius* in opusculo de sistro omnino *Ægyptium* inventum fuisse existimat, cum Δ *græcæ* litteræ figuram habeat, ipsa vero *Ægyptus* Δ *Delta* appellata: unde & *Deltatum* vocari posse, *Cæsari BURRO* est visum; meminitque in dissertatione in musica instrumenta *Hebræorum*, *Gallis* etiam usitatum trigonale quoddam e filo calybis instrumentum, cui inserti quinque annuli virgula quadam ferrea agitantur. Simul enim & annuli, & instrumentum, quod annulum habens in vertice, dextra manu sustentatum in aere pendet liberum, agitati sonum edunt. Addit, eiusdem instrumenti figuram quandam non trigonalem, sed in vertice ovalem exhiberi a *PIGNORIO* de servis p. 88. cui plures annuli virgula metalli iactandi inserti sunt. Hæret, an eo spectent *schalischim* S. Scripturæ, quod Septuaginta cymbala reddunt, S. *HIERONYMUS* sistra. Sistrum certe *Ægyptiacum* in sacris *Isiacis* frequentatum, ut memorantem *ISIDORUM* audivimus, huius generis est, cuius imaginem habes in præfatione T. II. *Thes. novi antiq. Roman.* *Alberti Henrici* de *SALLENGRE*, apud *LAMPIUM* de Cymbalis Veterum, *CAYLUM* in *Antiq. Ægypt.* in musæo item *Schæpfino* tomo priore, ubi plura citat auctor: explicat vero laudatus *Fr. BLANCHINIUS* de tribus generibus instrumentorum veterum organicæ; & *Fr. Adolph.* de *LAMPE*, in laudato de Cymbalis veterum opere, similis usus instrumentum memorat, crotalum rotundum circulo ligneo factum, cum laminis quibusdam ex ære rotundis, numismatis magnitudine, sonum ex collisione reddentibus. Quod est ipsissimum in codice *San - Emeramensi* num. 2. expressum, haudque absimiliter a *Io. Sarisberiensi* descriptum: *Crotala*, inquit, dicuntur sonora sphaerula, quæ quibusdam granis interpositis pro quantitate sui, & specie metalli varios sonos edunt. Crotala ta-

TAB.
XXIII.

TAB.
XXIII.
Policr. lib.
VIII. c. 12.

Mus. Rom. men SPONIO apud CAUSEUM proprie est scissa arundo, constructa studio,
T. II. sect. ut sonet, si quis ipsam quatiat manibus.
IV. p. 46.

Cymbala.

XI. IOANNES *Sarisb.* ibidem, *Croton* (inquit) *Græce pulsus dicitur, & inde cymbala sic dicuntur.* Notat quoque LAMPIUS de cymbalis veterum, plerosque, etiam recentiores, crotala cum cymbalis confundere; ipse autem veram eruit notionem lib. I. c. 5. &c. Irriferat ante ISIDORO, quod cymbala dicta velit, quia cum ballematica simul percuntiantur. Quodsi autem vox quia redundare dicatur, recte se habet contextus; ex dictis enim a nobis lib. I. p. 213. &c. & ad finem libri II. patet, cymbala ad choreas adhiberi solita in saltationibus etiam religiosis: cum strepitu certe pedum bene iungi credebantur, perinde ac tympana:

Lucret. L. II.
V. 618.

*Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circum
 Concava.*

Tympanum crepitaculis instructum exhibetur apud CAUSEUM T. VII. n. 3. ibi BLANCHINIUS cymbalum sacrum *Armenorum* memorans: „Tympani genus est (inquit) cymbalum a concava figura cymbæ nomen deducens: alii tamen malunt, pateris metallicis, orbiculari forma præditis, cymbali nomen commune facere: præsertim si, appensis crepitaculis, concussione tinnitum edant, ut *Armeniorum* in sacris etiam in urbe præstatur.“ Qua de re plura postea de *Abyssinorum* musica sacra tractaturi.

Definitur cymbalum apud laudatum Ad. LAMPE, qui ex instituto de *cymbalis veterum* scripsit tres libros, *instrumentum musicum semirotondum, cavum, binum, & confictu motum*; simulque ex forma descripta rationem reddit, cur acetabula, sicque *Græce* ὀξύβαφα, sint appellata; a similitudine nimirum vasculi, seu cotylæ, quod acetum continet: atque ita ab ISIDORO fuisse nuncupata iam meminimus. Sic etiam CASSIODORUS lib. IV. epist. ad SYMMACHUM: *Quid acetabulorum tinnitus? Quid dulcissimi soni referam varia percussione modulamen?* Idem in psalm. CL. ad id respiciens, quod S. AUGUSTINUS in psal. 130. scribit: *Cymbala invicem se tangunt, ut sonent, ideo a quibusdam labiis nostris comparata sunt*; pulchre alludens, „ut (inquit) cymbala bene sonantia, labia nostra debeamus accipere, quæ non immerito inter instrumenta musica posita sunt: quia & similitudo quædam est cymbalorum, & per ea voces humanæ harmoniam reddere suavissimam comprobantur. Harmonia est enim diversarum rerum in se convenientium redacta copulatio; quod & in voce humana constat accidere, quando & tempora ipsa & syllabæ ad unam vocis concordiam perducuntur. Cymbala ergo nostra sunt labia percussa ad sonum

T. II. Opp.
p. 477.

sonum vocis distinctissime temperandum : quæ tunc salutariter sonant, quando in laudes Domini devotissime commoventur. Cymbala quoque bene tinnientia sunt ex permixtis metallis parvissimæ phialæ compositæ, ventricula sua in lateribus habentes, quæ artificiosa modulatione collisæ acutissimum sonum delectabili consonatione restituunt. “ Sic ISIDORUS : *cymbala & acetabula quædam sunt, quæ percussa invicem se tangunt, & sonum faciunt.* AMALARIUS lib. III. de off. eccl. c. 3. *cymbala invicem tam tanguntur, ut sonent, ideo a quibusdam labiis nostris comparata sunt.* Sic SALOMON episc. Constantiensis in carmine a CANISIO edito precatur :

Cymbala labrorum, concede, ut recta loquantur.

Equidem adhuc ineunte sæculo decimo quinto Io. GERSON memorat, *cymbala quoque nonnunquam ex ære per mutuam collisionem tinnitus auditos reddentia.* Schema tamen, quod ex codice San-Blasiano anno 600. damus n. 3. personam repræsentat, cymbala malleo percutientem, ex usu mediæ ævi. Qua ratione vero systema illud, seu radius, qui in utroque codice San-Blasiano n. 12. *cymbalum* singulariter notatur, ad sonitum movebatur, hic non disquirimus. Adiungimus quoque tintinnabulum ex rudibus *Augustæ Rauracorum*, ea interiori parte exesum, qua malleolus suspensus fuisse videtur. Eiusmodi esse oportuit cum inserto malleolo *parvum tintinnabulum*, quod recti inseruisse ROMANUM monachum, narrat S. GREGORIUS M. lib. II. dialog. c. 1. *ut ad eius sonum vir Dei (BENEDICTUS) cognosceret, quando sibi ROMANUS monachus panem preberet.* Idem S. pontifex lib. I. dial. c. 9. cymbali meminit, quod ad obitum seu mortem percuti usitatum fuerit.

T. III. Or.
p. 627.

TAB.
XXVI.

TABB.
XXV. &
XXXI.

TAB.
XXVI.
n. 1.

XII. Quod huiusmodi parva cymbala seu tintinnabula *nolæ*, maiora Campanæ, autem *campanæ* dictæ sint : hinc opinio enata est, earum primum usum in sacris S. PAULINO episcopo *Nolæ* in *Campania* esse adscribendum ; cuius tamen rei nulla in gestis Sancti huius ac celebratissimi episcopi reperitur memoria, ut iam a Card. BONA lib. I. rer. liturg. c. 22. est annotatum : cui etiam scrupulum auxit ipsemet PAULINUS, qui epist. 12. ad SEVERUM conditam a se basilicam & singulas eius partes describens, nullam tamen campanarum seu turris campanariæ mentionem facit, cum alia nihilominus minora ædificia exacte commemoret. a) Addit testimonium *Walafridi* STRABONIS rerum eccles. c. 5. sic vero ille : „De vasis fusilibus vel etiam produculibus, quæ simpliciter signa vocantur, quia eorum sono-

a) *Eri Campano* PLINIUS palmam inter cætera tribuit. Sic etiam ISIDORUS lib. XVI. *Eri-*

mol. cap. 24. campanam ab ea regione nomen accepisse, scribit.

sonoritate quibusdam pulsibus excitata, significantur horæ, quibus in domo Dei statuta celebrantur officia: de his, inquam, hic dicendum videtur, quod eorum usus non adeo apud antiquos habitus proditur. Eorum usum primo apud *Italos* affirmant inventum.“ A SABINIANO pontifice, qui GREGORIO M. an. 604. in pontificatu successit, decretum dicitur, ut ad officium divinum pulsarentur in ecclesia.

Verum Ed. MARTENIUS iam ante SABINIANUM campanarum usum notavit de ant. eccl. disc. c. 2. & de ant. eccl. rit. T. I. p. 414. ex CUMENEO, qui sæculo VI. vitam S. COLUMBÆ abb. scripsit. Hucque revocat loca S. GREGORII *Turonensis*, ubi *signi* vocabulum, quod etiam in regula S. BENEDICTI habetur, occurrit: certe, addit, campanarum meminit auctor vitæ S. LUPÍ *Senonensis* archiepiscopi, qui anno 623. obiisse dicitur, apud SURIUM: sed Card. BONA, ab eo campanæ nomen substitutum vult in actis etiam S. ELIGII. Attamen V. BEDA meminit campanæ in funeribus lib. IV. c. 23. *Hist. Angl.* qui floruit ineunte sæculo VIII. quando etiam iam vulgare nomen *Clocca* in vita S. BONIFACII ac epistolis *Bonifacianis* legitur; ut tamen molem non magnam fuisse inde colligatur, quod GUTBERTUS ex *Anglia* ad S. LULLUM scribere potuerit in *Germaniam*: *Cloccam, qualem ad manum habui, tuæ paternitati mittere curavimus.* Est ea epistola inter *Bonifacianas* LXXXIX. Eadem vox legitur in capitulari CAROLI M. an. 789. his verbis: *Cloccæ non sunt baptizandæ.* Notaturque a MENARDO in notis & observ. ad librum sacramentorum S. GREGORII M. ex codice *Remensi* titulus *ad signum ecclesiæ benedicendum*; qui etiam in codice RATOLDI & ordine *Romano* habetur. Iubetur autem in laudato codice *Remensi* erigi *clocca*. Monachus *Sân-Gallensis* de gestis CAROLI M. campanam nominat: *Quæ cum regi placuisset, immisso ferro pulsatorio iussit in campanario suspendi.* Est autem scriptor CAROLO coævus; unde fallitur *Flav. BLONDUS* qui lib. I. *Romæ instauratæ* n. 56. turrim campanariam a LEONE IV. exstructam, omnium primam in orbe terrarum existimat. In inscriptionibus campanalium sæc. XIII. apud *F. Ang.* *Rocca* lib. de campanis *opus nolarii, nolare* vocatur. Apud DUCANGIUM vox *clangorium* notatur.

T. III. Opp.
2. 438.

Cap. 31.

Aliaque ad
convocan-
dum popu-
lum instru-
menta.

XIII. Hoc quidem ad usum campanarum, convocandorum fidelium ad ecclesiâ causa; peropportunum fuit. Id per tubas facere iussit Dominus MOYSI *Num. XIX.* dum adhuc in tabernaculis degerent *Israelitæ*. S. PACHOMIUS MOYSIS exemplo tubæ sonitu monachos congregari præcepit art. 2. regulæ: *Quando ad collectam tuba insonuerit per diem, qui una oratione tardius venerit, increpabitur.* CLIMACUS adhuc suo tempo-

re

re, id est sæc. VI. signo sacræ tubæ canente coactos fratrum coetus testatur, scalæ gradu 18. „Signorum quoque usus (ut habet Synodus *Atrebat.* an. 1025.) a veteri testamento sumtus est. In quo per MOYSEN Dominus iussit fieri tubas argenteas ductiles: quas dum *Levitæ* tempore sacrificii clangerent, sonitu dulcedinis populus commonitus ad tabernaculum foederis ad adorandum festinaret, quarum etiam clangore hortatus ad bellum tela prosterneret adversantium, & fortitudo inimicorum eo sono exterrita in se deficeret. Nam legimus, quia ante arcam foederis per clangorem tubarum muri *Iericho*, quibus adversantiumangebatur exercitus, corruerunt. Ad hunc modum in sancta Ecclesia hodie tintinnabula fiunt, ut per illorum tactum fideles ad gremium matris Ecclesiæ invitarentur, ut, depositis curæ sæcularis occupationibus, discant, se armare adversus spirituales incursum. Et sicut fit, ut audita bellica tuba milites ad prælium animosius accendantur, hostilis impetus formidine fusus dispergatur; ita exterritis turbis nocentibus confortetur ad Dominica bella per signum populus evocatus, & procul pulsus aereis potestatibus, conventus ecclesiæ manu Angelica fervetur.“ Tubas videtur a cornibus distinguere *Walafridus STRABO*, dum varios convocandi ad coetus ecclesiasticos recenset modos, apud veteres consuetos, *de exordiis & incrementis rer. ecclesiast.* cap. 5. „Apud alios (inquit) devotio sola cogebat ad statutas horas concurrere, alii prænuntiationibus publicis invitabantur, & in una solemnitate proxime futuras discebant. Apud quosdam tabulis, apud nonnullos cornibus horæ prodebantur.“ Et post pauca: „Quia verò tubas æreas & argenteas in lege habemus (Num. 10.) & propheta quasi tuba vocem prædicationis exaltare iubet, congrue his vasis utimur in convocatione fidelium, ut prædicatio nostra in ecclesia, pura in argento, in ære significetur durabilis & sonora.“

*T. III. Conc.
Germ. p. 82.*

XIV. Tabularum lignearum usus in monasteriis, perinde ac tubarum, exorsus est, aut, si *AMALARIO* credimus, a primis christianis, quando latitabant per cryptas. Pertinet huc *Græcorum* *κεῖμα* seu *κεῖσμα*, *σημαντήριον*, *ἀγιος σίδηρος*, (*sacrum ferrum, semanterion*) ferrea lamina, asser ferreis manubriis versatilibus instructus. De quibus plura videsis apud *DUCANGIUM* in glossar. *Græc.* T. I. p. 758. V. *κεῖσμα*, & T. II. p. 1359. V. *σημαντήριον*. Hunc etiam *LAMPIUS* citat, aliqua testimonia in eandem rem referendo L. I. c. 8. de cymb. vet. p. 46. *BLANCHINIUS* Tab. VII. malleum ligneum exhibet, quo *Hebræi* etiam nunc excitant suos contribules ad preces antelucanas, & vocant *Sommerim labocher*, vigiliæ matutinas; *Malleo* ligneo, addit, quod moris est apud nos, contundere tra-

*Tabulæ se-
manteria a-
pud Græcos,
L. IV. de
div. offic.
c. 21.
T. II. pag.
1359.*

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. III.

X

bem

hem in aditu ecclesia positam, in triduo maioris hebdomada. Tum etiam Tab. VIII. n. 10. Semanterion *Gracorum* ab *Ital*is dictum scrandola, ad-
 unibrat, & describit eadem p. 47. Optime autem definitum & descri-
 ptum habes apud *Hieronymum* *MAGIUM* de tintinnabulis c. 15. quem li-
 brum captivus in *Turcia* scripsit, adeoque hodiernum usum compertum
 habet Christianorum sub Turcarum iugo gementium, qui campanas non
 admittunt. *Gracis* ergo ad antiquam consuetudinem recurrendum fuit,
 cum tardius etiam medio ævo campanis uti cepissent. Sic *BARONIUS*
 ad an. 865. scribit: „Ad hunc quoque annum referunt scriptores profe-
 cuti res *Venetar*, ærea instrumenta, quæ campanas dicimus, usui esse ce-
 pisse apud *Gracos*, missis ipsis a Duce *Venetiarum* *URSO Patriciaco* ad
MICHAELEM imperatorem.“ Iuxta *SABELLIUM* Enne. 9. lib. I. circa an-
 num 874. demum uti campanis ceperunt, beneficio *Venetorum*, qui *BA-*
SILIO imperatori miserunt duodenas magni ponderis artificique non vul-
 garis campanas. Atque ex tunc iam κρῆμα *Gracis* campanarum sonum
 denotat, sicque κρῆν, quod a quibusdam corruptoribus κρῆγειν profertur,
 pulsare campanas sæpissime significat; ut laudatus observavit *LAMPIUS* ex
 L. II. c. 6. *DUCANGIO*, loca quædam proferendo, quæ ad usum campanarum no-
 strarum, quas attracto fune sonare facimus, non possunt referri. Sic eu-
 chologium: ὑπέρχεται ὁ κανδηλάπτης καὶ κρῆν τὰς βαρέας ἐπὶ τὸν σιδηρῶν κ.τ.λ.
 κανδηλάπτης dictus est a candelis accendendis: huius enim, ut *GRETSE-*
RUS annotavit in *CODINUM*, etiam est κρῆν τὰς βαρέας, ἢ τὸ σιδηρῶν, quæ
 illis loco campanarum erant, ἢ σημαίνει τὸ μέγα σήμαντρον. Varia enim
 signa dabant, ut & apud nos fieri solet. Vide *BALSAMONEM* in disser-
 tatione, cur monachi tribus signis suos ad sacra convocent, cum alii uno
 signo contenti sint.

Campanarii. XV. Parum ab est officium illud τῆς κανδηλάπτης a nostro campana-
 riorum, de quibus passim in conciliis *Germaniæ* mediæ ævi titulus habe-
 tur, veluti in *Coloniensi* an. 1260. Item ut campanarii *Ecclesiarum*, quo-
 rum servitus, sive onus circa altare versatur, nunquam absque veste ca-
 misiali compareant, firmissime prohibemus. In concilio *Colon.* an. 1300.
 cavetur, „ne deinceps campanarii in villis & ecclesiis parochialibus ibi-
 dem assumantur nisi litterati, qui in defectu respondentis ad altare, cum
 camisiis lineis assistant, in missis deservientes presbytero, ne ministra-
 tor careat socio sibi respondente.“ Adde concilium *Coloniense* an. 1310.
 de campanariis, quod sint litterati, & in albis ministrent. p. 124. & 1362.
 de custodibus sive campanariis p. 493. Decretal. c. 1. & 2. de off. custod.
 Vid. *Io. Steph. DURANTUS* lib. I. de ritibus eccl. cath. c. 27.

XVI. Erat vero circa illa tempora non unius modi, sed varius campanarum & tintinnabulorum usus. Iam apud Io. GERSONEM versus illi vulgares de vario campanarum usu sacro citati leguntur, sæpe laudato tract. I. de canticis p. 628. „Sunt (inquit) ærea cymbala ea, quæ vocavimus campanas, quas bene fortiter sonare nullus ambigit. Talibus utitur ecclesia plus aliis festis ad Domini laudes, tanquam vice tubarum legis veteris, quarum officia metris quidam expreßit, loquentem inducens campanam :

Laudo Deum verum, plebem voco, congrego clerum,

Defunctos ploro, pestem fugo, festa decoro.

Cymbala & campanas ceu signa funebria paullo ante iam ex S. GREGORIO M. & V. BEDA annotavimus. Alii usus posteriorum sunt sæculorum. In chronicorum CONRADI Abb. *Urspergensis* Paralipom. ad an. 1238. hæc leguntur: „Pontifex GREGORIUS nonus *Salve regina* certis divinæ rei horis addi, campanasque ad eucharistiæ confectionem & laudes Virginis Dei genetricis pulsari decrevit, rem scilicet ecclesiasticam reformaturus.“ Idem TRITHEMIUS in chr. *Hirs.* GREGORIO IX. tribuit; teste tamen CÆSARIO & ALBERICO in chron. ad an. 1200. GUIDO Cardinalis & apostolicæ sedis in *Germania* legatus, veniens præcepisse fertur, ut in Missa ad elevationem hostiæ salutaris omnis populus ad sonitum nolæ veniam peteret, & sic usque post calicis benedictionem prostratus iaceret. Sed recte MARTENIUS conciliari utrumque posse existimat, si GUIDONIS statutum de nolæ seu minoris campanæ, GREGORII vero de maioris campanæ sonitu, quæ etiam absentes ab ecclesia admoneret, intelligatur. Sic apud eundem postea ab archiepiscopo *Rotomagensi* preces & psalmus *Ad te levavi* &c. post orationem Dominicam dicendus præscribitur: *dicto psalmo pulsantur campanæ, ut populi, qui erit extra ecclesiam, excitetur devotio similiter ad orandum.*

De ant. eccl. rit. L. I. c. IV.

art. 8.

T. I. p. 414.

Pag. 421.

Paucis post constitutionem GREGORII annis in concilio *Wigornienfi* an. 1240. statutum est tit. VIII. in hunc modum: „Cum autem in celebratione Missæ Corpus Domini per manus sacerdotum in altum erigitur, campanella pulsetur: ut per hoc devotio torpentium excitetur, ac aliorum charitas fortius inflammetur.“ Sequitur mox alia ad rem præsentem constitutio: „Cum autem ad infirmum Eucharistia deportatur, ita decenter se habeant portatores, superpelliciis saltem induti cum campanella &c.“ Additur in synodo *Patavina* an. 1284. „Ex cuius sono primo devotio fidelium excitetur ad tanti reverentiam Sacramenti &c.“

T. XI. Conc.

ed. Labb. P.

I. p. 576.

T. III. Conc.

Germ. p. 673.

10. 6. 61. Utraque constitutio in statutis synodalibus IOANNIS episcopi *Leodiensis* an. 1187. confirmatur; altera in concilio *Würzburgenſi* eiusdem anni his verbis: „Clericus vero præcedens cum campanella & lumine tintinnando; & „obviantes, donec sacerdos transeat, genuflectant, & dicant devote ter „ad minus orationem dominicam cum salutatione B. V. M.“ Adde S. EDMUNDI, *Cantuariensis* archiepiscopi, constitutionem apud laudatum MARTENIUM p. 697. *Ang. Rocca de Campanis* distinctim agit de aliis huiusmodi campanarum pulsibus per diem, vespere, mane, & meridie, nec non in festis, in Dei & SS. honorem, pro defunctis item; quibusve temporibus campanas pulsare non liceat, ac demum de numero campanarum tam clericorum sæcularium, quam religiosorum ecclesiis concessio. Extat

Apud *Sollergre P. II. Thes. novi antiq. R m. p. 1276. seqq.* quoque IOANNIS XXII. decretalis an. 1323. Extrav. lib. I. tit. 5. *de officio custodis*, quod ordines mendicantes attinet. Apud nostros frequens fuit scillarum usus in refectorio, & alibi; ut videre est in P. *Marq. HERRGOTT Vet. disciplina monastica* pluribus in locis: idque inter alia carpit *Cisterciensis* apud *Cluniacenses* in Dialogo a MARTENIO edito: *Tria tintinnabula in refectorio habetis, nos unum solum, & sufficit &c.* Præbant etiam scillæ alia signa: *Sicut semper*, ut habet ordo *Cluniacensis* apud citatum P. HERRGOTT p. 246. *quando omnia signa pulsantur, excepto in duodecim lectionibus ad missam.* Succedendo plerumque, incipiendoque a minoribus, sonabant campanæ, aliquando etiam simul, præmissis tantum scillis. Quæ compulsatio in nostris antiquis ritibus appellatur *terraccio*, *Schrecki*. a) Compulsatio omnium campanarum *Classicum* vocabatur. Quam in rem plura congeſſit DUCANGIUS; addidit aliqua CARPENTIER, notaruntque etiam in hieroſexico MACRI fratres. Apud MARTENIUM de simili compulsatione in Cœna Domini legitur: *Post glassum autem istum nemo præſumat in tota civitate signum aliquod pulsare.*

T. III. pag. 334.

Tintinnabula in sacris vestibus.

Apud cit. Herrgott p. 346.

XVII. Id etiam haud infrequens fuit ad exemplum summi sacerdotis, cuius extremus tunicæ limbus *Exod. XXVIII.* iussu MOYSIS tintinnabulis scatebat, ut vestes sacre tintinnabulis ornarentur. Sic in laudatis *Cluniac.* constitutionibus de festo Assumptionis B. M. V. hæc leguntur: „In huiusmodi festis tantum illæ cappæ deauratæ, in „aliquibus quarum etiam aureæ scillulæ (vel campanulæ) dependent, „ab armario, & his, qui cum eo, induuntur.“ Magno autem ea numero

a) „Incipiat (Secretarius) sonare duabus scillis ad matutinum. Postea fiat compulsatio ab omnibus campanis in choro, quæ compulsatio dicitur *terraccio*, quæ vulgariter dicitur *Schrecki*. Deinde sonentur maiores campanæ in angulari usque ad introitum scholæ. Tunc faciant ternas orationes in choro, deinde incipiant XV. gradus. Interim pulsantur ite-

rum maiores campanæ in angulari, ut prius usque nocturnum XV. graduum. Cum legunt secundum nocturnum XV. graduum, pulsantur duæ maximæ campanæ in choro. Ad finem tertii Nocturni graduum fit compulsatio ab omnibus campanis tam in choro, quam in angulari.“

numero fuisse, palam fit ex iis, quæ apud MARTENIUM leguntur de sup-
pellestili monasterii a S. MEINWERIO *Paderbornensi* ædificati: *Stolæ auro*
textæ VII. ex quibus una habuit XXVII. tintinnabula, alia XXI. Ex his,
aliisque a me, si Deus sospitet, in veteri Liturgia *Alemannica* profe-
rendis, palam est, falli *Christ. SCHOETTGENIUM*, dum in peculiari dis-
sertatione *de nolis in vestitu* sibi probandum assumit, nolarum in vesti-
bus in *Gallia & Germania* usum nonnisi sæc. XV. invaluisse.

*T. I. de antiq.
eccl. rit. pag.
349.*

XVIII. Nihil frequentius fuit, quam plura in systemata iungi cym-
bala, antiquis etiam, teste *SUIDA*, tympanis circumappendi solita. Per-
tinet huc cymbalum iam superius notatum, adumbratumque in codice *S.*
Emeramensi n. 12. & *S. Blasiano* n. 13. *Sunt & campanulæ*, inquit *Io. GER-*
SON, *pro melodia, velut in horologiis ordinatæ.* Meminerat ante rotæ
etiam cum aliis instrumentis, quales nempe tintinnabulis instrui solebant.
DUCANGIUS & *CARPENTIER* voce *rota* quædam ad rem habent, veluti
SANUTI locum lib. 2. Part. 4. c. 21. ubi inter aliqua genera dulcia musi-
corum recensentur violæ, citharæ, & rotæ; & *CONSTANTINI Africani*
lib. I. *de morborum curat.* c. 16. ubi dulcis sonus fieri præscribitur de musi-
corum generibus, sicut campanula, vidula, rota & similibus. In lau-
data iam ad *LULLUM Archiep. Moguntinum* epistola *CUTHBERTUS* citha-
ristam petit, *qui possit citharifare, quam nos appellamus rotæ.* Unde
videtur esse vox generalior, quam ut solis rotis cymbalariis conveniat. Nec
audet *DUCANGIUS*, perinde ac nos, definire, an huc pertineant *ECKEHARDI*
junioris cœnobitæ *S. Galli* verba in libro de casibus monasterii *S. Galli*
c. 3. „Quæ autem *TUTILO* dictaverat, singularis & agnoscibilis
melodiæ sunt: quia per psalterium, seu per rotam, a) qua potentior
ipse erat, pneumiata inventa dulciora sunt, ut apparet in *Hodie can-*
tandus, & omnium vir gemmis. Quos autem *KAROLO* ad offe-
rendam, quam ipse rex fecerat, obtulit canendos.“ An, inquam, non
tunc ad tropos huius modi rotæ illæ cymbalariæ sonuerint, quæ olim
passim in ecclesiis suspensæ hinc inde ad hodiernum usque diem persevera-
runt? Quas inter principatum sane tenet prægrandis illa stella pensilis ex

*Rotæ cymba-
licæ ac har-
monica sy-
stemata.*

TABB.

XXV. &

XXXI.

Io. Gerson

Tr. I. de can-

ticis T. III.

P. II. pag.

628.

Apud Goldast.

Rev. Alem.

T. I. P. I.

p. 29.

a

a) In *ECCARDI* Minimi, Decani libro de vita
B. NOTKERI Balbuli, apud eundem *GOLDA-*
STUM c. 17. p. 236. locus est de rota mo-
linariæ; unde tamen id, quod de *TUTILO-*
NE hic dicitur, illustrari queat: „Fertur de
beato viro, cum quadam die per dormitorium
transiret, auscultans erat enim molendinum
iuxta vicinum, cuius rota tardeolvebatur
propter penuriam aquæ, garriens quosdam da-
bat quodammodo vocum sonos; quod audiens
homo Deo dignus, statim fuit in spiritu, & il-

lud elegans dictamen edidit de possessore suo,
nectareum modulamen eructavit, scilicet eo-
dem alio spiritu, ac toti mundo ad salutem
propinavit, sequentiam dico, quæ est de sancto
Spiritu, *Sancti Spiritus assit nobis gratia.* “
A potiori utique rota, qua erat *TUTILO* po-
tentior, cymbularia modulos eidem suggerere
potuit, sicut & psalterium. Insurgæ etiam
solent instrumento quodam excitare phanta-
sam.

ære fusa, & innumeris cymbalis instructa, quæ apud *Fuldenses* magna omnium admiratione spectatur, & auditur, ab *A. b. KIRCHERO* in musurgia descripta, ac repræsentata lib. IX. p. 336. *Wil. DUGDAL* refert, *ATHELWOLDUM* abbatem *Abendoniensem* apud *Anglos* sæc. X. rotam tintinnabulis plenam fieri curasse, quam in maioribus festis ad maioris excitationem devotionis reducendo volvi constituit.

Commemorasse saltem rotas quasdam cymbalarias iuvat ex vicinia huiate, quæ ad hunc usque diem usum suum sacrum præstant: veluti *Brisfaci* & *Friburgi Brisgoiæ* in magnifica illa basilica, eiusdem cum turre stupendi ac incomparabilis operis cum *Argentoratensi* ac *Viennensi* S. *STEPHANI*, a *CONRADO Zaringico* sæc. XII. exstructa: *Villingæ* item, atque in ecclesia collegiali urbis imperialis *Uberlingæ*: demum etiam in villa nostra *Ebendingen* sive *Exatingen*, eaque duplex, quæ in præcipuis festis a primoribus loci sub elevatione pro congiario rotatur. Ex ectypo palam fit, eiusdem prope structuræ esse, ac discus crotalophorus ille, ut vocat *BLANCHINIUS*, cuius figuram affert ex anaglypho veteri Tab. VIII. n. 17. ac describit pag. 50. apud *CAUSEUM* proximeque antecedenti meminit machinæ musicæ, quam hymnologium appellat; dicitque, passim aptari publicis horologiis ecclesiarum & fori in *Gallia*, *Germania*, *Belgio*, & *Anglia*.

Sunt pleraque recentioris ævi prægrandia persæpe campanarum systemata, quæ tinnitu e templorum turribus quibusdam in urbibus, veluti *Salisburgi*, *Hamburgi*, *Holmiæ*, compluribus vero *Belgii*, musicos concentus edunt: de quibus legi possunt *Hieronymus MAGIUS de tintinnabulis*, & *Ang. Rocca de campanis* apud *Alb. Hen. de SALLENGRE* Nov. thes. antiq. *Roman* T. II. p. 1194. seqq.

LIBER IV.

DE CANTU ET MUSICA SACRA POSTERIORIS ÆVI

A SÆCULO CIRCITER XV. USQUE AD PRÆSENS
TEMPUS.

CAPUT I.

*Disciplina cantus ac musicæ ecclesiasticæ posteriore
hac ætate.*

I.

idimus hucusque, quomodo paullatim immu- Ampliatio
tatus cantus, ac musica ampliata est, ut ver- musicæ, &
bit utar Fr. Petri HERP in chron. Francof. ad cantus fre-
an. 1360. Nam novi cantores surrexere, & quantatio.
& componistæ & figuristæ incepterunt alios modos
assuere. Io. GERSON circa hæc tempora na-
tus, adolescente sæc. XV. denatus (unde epo-
cham posterioris ævi de cantu & musica sacra
ordimur) rem ab ovo repetens tract. II. de
candicordo: „Porro (inquit) tempore Mar-
tyrum circumierunt aliqui in melotis, in pel-

Opp. T. III.
p. 653.

libus caprinis, in montibus, in speluncis, & in cavernis terræ Hebr. XI.
37. apud quos & quales, fatis probabile est, vocalia cantica non fuisse.

Post

Post dilatationem ecclesiæ, ac reddita pace, fuit nihilominus multa varietas. Sola psalmodum accentuatio tenuis fuit apud aliquos, apud alios crebris cum arte sua cantus. Fuit apud alios discantus, addita sunt cymbala in ecclesiis benefonantia, quæ campanas dicimus. Fuerunt apud alios organa multarum fistularum, iunctis apud aliquos tubis ductilibus. Postremo, quid necesse est numerare per singulas, quales in canticis ecclesiasticis habitæ sunt, & nunc observantur, varietates? Rem amas ad fructum vel usum. Dedit AUGUSTINUS quodam loco Confessionum suarum intelligi, non parvam esse difficultatem circa hanc, ita ut in neutram partem ausus fuerit præcipitare sententiam.

Affert deinde ex S. Doctore, quæ nos iam supra libro primo satis explicavimus, ubi de cantu sacro prima ecclesiæ ætate, quando is simplex, adhuc exclusis cæteris musicis lenociniis, fuit, egimus. Nihilominus se pœnaliter peccare confitetur, dum eum plus ipse cantus, quam id, quod cantatur, delectavit. „Conquisitionem habet hoc ultimum non medio-
 Ib. p. 674.
 Pag. 674.
 crem (subdit GERSON) primo de musicis instrumentis & organis, quæ nihil utique loquuntur ultra mulcentem harmoniam, nisi pro incertis intelligentia. Sed & de laicis, aliisque non intelligentibus ea, quæ cantantur, quasi par est difficultas.“ Idem in carmine de laude musicæ, dum multa accumulatur, tandem etiam ad exemplum eiusdem S. AUGUSTINI recurrit, variis recensitis musicæ usibus:

*Vox devota Deum placat iratum, placet armis,
 Civibus, ipsa choris concinit angelicis.
 Vocibus ecclesiæ, Pater AUGUSTINE, fateris
 Motum te lacrymis ora rigasse piis.*

Sequitur aliud carmen, Ecclesiasticorum scilicet exhortatio ad cantum, iis, quos attinet, crebro recinendum. Exordium hoc est:

*Semper in ore tuo sit laus, sint cantica Sion.
 Quamvis captivum te Babylone doles.
 Fiat hoc precipue, cui cantus Ecclesiæ dant
 Absque labore cibos, veste, domoque tegi.
 Hoc leve pondus, & hoc tibi sponte iugum posuisti,
 Fer, nec, dum vives, rumpe, vel excutias.
 Sed tædet, dices, eadem totiens iterari,
 Mentem cum cerebro vox reboanda gravat.
 Quo crucier, doleamque modo, nescitis amici:
 Fundere sufficiat corde preces Domino.
 Frater nil magnum sine magno vita labore
 Fert hominum; perstes, usus alacris erit.*

*Tu tibimet crebro dic: Ecclesiæ vice fungor,
Psallentisque dolor vertitur in meritum &c.*

Finit ad IAC. V. 13. alludens locum :

Id. p. 675.

*Tristis es, æquo tunc animo psallens tibi vim fac,
Vim patitur cælum, vim faciamus ei.
Mox veniet, gaude, mors te de carcere solvens,
Psalmis cantantem victor ad alta vehet.*

II. Haud spernendus est eiusdem liber, seu *Doctrina pro pueris ecclesiæ Parisiensis*, ut recte educantur, ne hoc neglectu in vitia illa proclives labantur, quæ a DURANTO notantur: „Hodie, dolenter refero, in ecclesiis musici, qui cantorum vice funguntur, omnium hominum dissolutissimi sunt: adeo ut adagium populo dederit, musice vivere, id est, dissolute, & effeminate.“ Vult ergo Io. GERSON, eorum sedulam curam haberi, ac institutionem horis ab officio chori vacuis. „Habeat ergo (inquit) magister alius sufficiens spatium pro docendo Grammaticam, & Logicam, & versus, aut materiam, & epistolarum, aut evangeliorum grossam expositionem in lingua vulgari; quia quod non intelligitur, nunquam apte & secure pronuntiatur, nec inde mens sic ad devotionem incitatur.“ Est autem hora magis solita pro talibus de mane usque ad prandium, & de reditu vesperarum usque ad cœnam, aut amplius secundum qualitatem temporum & necessitatum. Nolumus autem legi quoscunque auctores, qui magis obfint moribus, quam profint ingeniis.“ Et postea de cantu inter alia: „Volumus insuper (ait) ut pueri habeant regulam, sicut communiter habent in domibus pædagogorum, & faciant certis cæteris horis... nunc de cantu, nunc de grammatica, & coram uno magistrorum veniant.“ Et postea: „Postremo doceantur pueri diligenter observare ceremonias competentes eis in divino cultu, ab antiquo in ecclesia nostra servari consuetas: ut quando debent intrare, quando inclinare, quando exire, quo ordine cantare, & similes, quas pro magna parte scribi, & in loco publico suæ habitationis poni mandavimus.“ Verborum tenor prodit, GERSONEM hæc publica scripsisse auctoritate. Neque vero hoc a se Patres in conciliis huius ævi posterioris alienum existimarunt, veluti habetur in concilio *Bituricensi* an. 1584. titulus decimus quartus *de pueris choristis*, quinque omnino contextus canonibus apud LABBÆUM, quibus præscribitur, eos non tantum voce, sed etiam compositis moribus, & habitu, & litterulis pro captu ætatis ornatos esse debere.

Et disciplina
a pueris
De ritibus
eccl. lib. III.
c. 21.

T. IV. Opp.
p. 718.

Pag. 719.

T. XV. pag.
1086. 1087.

A Clericis
præsertim,

T. V. Conc.
Germ. p. 289.

Ib. p. 337.

Ib. p. 381.

Peg. 38.

Dignitati-
bus,

T. XIV.
Conc. ed.
Labbe. p. 692.

III. Varia sunt, quæ percensere huius est argumenti, conciliorum decreta, ad peragendum rite divinum officium attinentia, quod etiam privatum non sine socio clerico peragi permissum in nonnullis conciliorum statutis legimus: veluti in *Uratislaviensi* an. 1445. *Quod quilibet presbyter ad divinum officium secum habeat clericum, qui tam diurnum, pariter ac nocturnum absque syncopatione peragat.* In synodo *Herbipolensi* anni sequentis curatis sacerdotibus in virtute sanctæ obedientiæ iniunctum est, „quod ipsi de cætero in ecclesiis suis debitis horis cottidie, pulsato campanæ ad hoc signo, non in cameris, stubis, aut aliis locis, ut nonnulli ex eis hætenus facere ex accidia (acedia) consueverunt, saltem matutinum & vespertinum officium dicant, cum commode fieri poterit; nisi eos quandoque necessitas, seu impedimentum legitimum ab hoc retrahat & excuset.“ In concilio *Eystättensi* anni sequentis 1447. *Sive soli, sive associati divinum diurnum nocturnumque officium reverenter verbis distinctis* peragere iubentur, *ac tali in loco, unde a devotione non retrahantur.* Antea autem de illis, qui in cathedralibus & collegiatis ecclesiis officium publicum peragunt, statuitur: „cum in choro fuerint, gravitatem servant, quam & locus, & officium exigunt, non insimul ac cum aliis confabulantes, seu colloquentes, aut litteras seu scripturas alias ibidem legentes; & cum psallendi gratia ibidem conveniant, muta & clausa labia tenere non debent; sed omnes, præsertim qui maiori funguntur honore, in psalmis, hymnis, & canticis Deo alacriter modulentur.“

Qui maiori fungi honore dicuntur, interque hos etiam cantores, *Dignitates* appellari mos est; de quibus insigne habetur concilii *Moguntini* an. 1549. capitulum LXXI. sequens: „Cum constet, harum Dignitatum officia maiores nostros ideo in ecclesiis instituisse, ut essent, qui disciplinam ecclesiasticam, tamquam inspectores, & moderatores conservarent; iam vero videamus, ea ab iis occupari, qui dignitatum titulos tantum gerunt, & emolumentis gaudent, & tamen ab ecclesiis suis absunt, nihil minus, quam appellationibus suis respondentes. Quare statuimus, ut posthac omnes, qui vel Præpositorum, vel Decanorum, vel Scholasticorum, vel Custodum, vel Cantorum dignitatibus (quatenus hæc ad nostram aut comprovincialium nostrorum dispositionem pertinent) iam præfulgent, aut porro ornandi erunt, præsentibus suis ecclesiis utilem & nomine dignam operam præstent; non absentes fructus tantum auferant: neque liceat cuiquam absenti ullam harum dignitatum gerere; sed quisque tali titulo insignitus suæ ecclesiæ non absens, neque conducta aliorum opera, sed residendo præsens ipse serviat.“ In concilio

cilio *Mediolanensi* I. sub S. CAROLO *Borromæo* auctoritate Concilii *Tridentini* adhuc gravius sic statuitur: „Qui dignitates aut personatus in ecclesiis obtinent, & canonici, nominis ac institutionis suæ memores, ea pietate, & assiduitate divina officia colere debent, ut alii eorum exemplo ad studium & amorem divini cultus accendantur. Itaque auctoritate etiam *Tridentini* concilii præcipimus, ut cum in choro psallendum est, ipsi quoque quantum honoris gradu cæteris præstant, tanto studiosius psalmis, hymnis, & canticis unacum aliis modulantes, Dei laudes concelebrent.“ Sequitur peculiare caput *de officio magistri chori & ceremoniarum*. *Ib. T. XV. p. 290.*

In eodem de musica & cantoribus ad rem præsentem, quod alias Cantoribus, etiam minores ecclesias attinet, sic cavetur: „Cantores, ubi fieri potest, clerici sint; omnino autem in choro clericalibus vestibus & superpelleo utantur.“ In concilio *Mediolanensi* IV. P. II. tit. 8. anno 1576. fancitum est. *Quicumque ecclesiasticum ordinem suscepturus est, de eo periculum experimentumque fiat... in cantus peritia, ad ordinis, quem tunc suscipiet, functiones rite recteque obeundas necessaria.* Concilium *Tridentinum* sess. XXIII. c. 18. de reformatione, inter ecclesiasticas disciplinas, in quibus adolescentes in seminariis erudiri debeant, etiam cantum recensuerat. Post acta Concilii *Tridentini* eiusque officiales recensentur *cantores sacri concilii* non pauci, variis ex regionibus acciti. *T. VI. Conc. Germ. p. 967. ad an. 1563.* Sed sunt discernenda hac posteriore ætate sicut musicæ, ita etiam cantorum diversa genera; gradus item varii cantorum, qui chorum psallentium moderantur. In Concilio provinciali *Salisburgensi* an. 1569. constitutionis XXIII. caput quartum est, „de summorum cantorum officio, quorum provincia est, ut divinum officium in choro per singulas horas non cursim ac festinanter, sed sensim ac pedetentim; non truncate, sed integre, distincte, & cum interspiratione decenti, præsertim in medio cuiuslibet versiculi psalmorum, debitam faciendo inter solemne ac feriale officium differentiam, devote reverenterque ab omnibus persolvatur, præsertim a vicariis, regentibus, cantoribus, & lectoribus: qui sæpe vociferatoribus magis, quam concinentibus similes inkomposite clamitant &c.“

Alius vero circa Vicarios abusus irrepsit, quod Canonici onus canendi a se in eos devolverent: quam obrem in eodem *Salisburgensi* concilio constitutione mox sequenti XXIV. multis capitibus Canonicis ipsis præcepta dantur, decimumque nonum pluribus ad pietatem & cultum divinum eosdem excitando sic orditur: „Neque vero grave fuerit canonicis, quod eos hoc nostro mandato officii sui admonemus: nempe ut sacro integro semper intersint, & horas canonicas uno animo & voce

Et maxime
a Canonicis,
Ib. p. 284.

cantando in choro absolvant. Quandoquidem non solum res ipsa hoc ab eis efflagitare videatur, verum etiam diligentiae suae præmium temporale haud aliunde, quam ex canonicatus sui præbenda, hoc est, bonis ecclesiasticis percipiant, & id ipsum *S. Tridentini* & aliorum conciliorum sanctiones præcipiant &c.“ Omnes hic excusationes multis auctorita-

De hor. Can.
c. 11.

tibus prævertit NAVARRUS, quales sunt E. c. „ignorantia cantus, aut vocis in id aptæ defectus, aut prælatio, qua nobilitate, scientia, & gradu aliis præcellunt. Quæ tamen causa non est iusta. Tum quia, qui non callet cantum, aut aliquid aliud officio suo exercendo necessarium, non debet illud suscipere &c. Tum quod præstantia dignitatis non excusat a cantu, quin imo ad eum magis obligat, uti fuit declaratum in concilio *Basileensi* in sess. XXI. tit. quomodo divinum officium peragendum sit.“ Ex quo concilio nos paullo post alia ad rem præsentem afferemus: dolendum vero, incessum per ecclesiam, aut deambulationes prope illam tempore divini officii honoratioribus hic inhibere necesse fuisse. In concilio provin-

T. VII.
Conc. Germ.
p. 104.

vinciali *Cameracensi* an. 1565. tit. 6. c. præscribitur, qua ratione Canonici in choro ipso se habere debeant: „In choro cum psallitur, canonici omnes, qui in choro fuerint, & facellani psallant, nec sint in sedibus suis otiosi; nec putent, se functos officio, si vicaria tantum opera cultum divinum celebrari curent: modo tamen psallere per valetudinem queant, nec aliis impediti iustis de causis fuerint.“ De Vicariis autem, qui canonicas horas in choro cantant, paullo post statuitur, quales esse oporteat. Synodus provincialis *Bisuntina* an. 1571. uti in aliis, ita quo-

Id. p. 106.
T. VIII.
Conc. Germ.
p. 198.

que prolixior est *de ministris cantuum divinorum, sive de psallentibus*: Mox vero statutum primum est pro canonicis: „quoniam ad hoc instituti sunt, ut laudes Deo singulis horis decantent, nisi legitima causa impediens, chorum sequantur: utque modeste se habeant, & cum decenti gravitate: non garrientes aut rixantes in eo, sed Deum reverentes, in cuius conspectu siti sunt.“ Citatur ibi concilium *Basileense* & *Coloniense*, & reformatio cleri sub CAROLO V. concilium item *Tridentinum*,

Aliisque fer-
vatis:
Id. p. 665.

Synodus *Culmensis* an. 1605. vicarios & choralistas pluribus commonefacit: „Ut in ministeriis, quibus se addixerunt, diligentes, vigilantesque sint, horas divinarum laudum designatas observent, & in peragendis officiis divinis ac hymnis psalmisque decantandis ita versentur, ut ipso etiam exteriori cultu corporis & habitu præferant, se intus animo Deum venerari, ac promptissimam mentem habere ad divinas ipsius laudes celebrandas. Quare adveniente hora cantandi divini officii, ad initium statim campanæ pulsus, quisque illorum domo sua tempestive egrediatur,

iatur, ne pulsu finito certatim ad ecclesiam primo currant, & ex celeri
lo cursu anheli ad chorum ad cantandum veniant. Porro in ipso ec-
clesiæ aditu superpellicia sumant; a fabellis & collocutionibus abstinentes
chorum recta eant, atque istic coram sanctissimo Eucharistiæ sacra-
mento aliquantisper orent, sese ad devotionem disponentes, tamdiu, do-
nec ab hebdomadario officium fuerit inchoatum.“ De ipsius vero Heb-
domadarii ex canonicis constituendi officio notatu digna sunt, quæ in
constitutionibus synodalibus ecclesiæ *Ruramundensis* an. 1570. præscribun-
tur tit. V. de *Divino cultu per canonicos religiose præstando* &c. his ver-
bis: „Curabunt ergo in singulis collegiis, ut ex canonicis per ordinem
aliquis hebdomadarius constituatur, qui horas divinas inchoet, capitulum
& collectas ipse canat. Hic autem curabit, ut universa in choro a can-
toribus reverenter ac religiose peragantur, illis modum cantandi indi-
cendo, ac sub pœna privandæ distributionis mandando, ne quid æquo pro-
perantius, negligentius, oscitantius, aut indecentius in choro fiat. Quodsi
cantores in choro aliquid reprehensibile designent, & non corrigantur,
ipse hebdomadarius multandus veniet Decano suo: aut, si is neglexerit,
nostro archipresbytero.“

T. VII.
Conc. Gerus.
p. 666.

Passim observavimus cantores in *Gallia* cum baculis, quem usum
iam T. I. p. 322. notavimus; referuntque MACRI fratres in hierolexico
h. v. in conventuali *Melitensum* ecclesia quatuor cantores in diebus so-
lemnibus indutos pluvialibus assistere in choro, cum baculis argenteis ad
formam baculorum peregrinantium, sed crassioribus: itemque in *Siciliæ*
ac *Melitæ* cathedralibus reperiri canonicalem dignitatem cantoris, qui fert
baculum, seu potius virgam argenteam. Addunt, a STEPHANO IV. insti-
tutum xenodochium S. GREGORII iuxta gradus S. PETRI, & tres canto-
res cum primicerio, qui iungiter officiant missam ad altare S. PETRI, in-
duti pluviali, mitra, & virga. Apud Gallos ruri etiam in ecclesia
cantorem laicum, cum pluviali obambulantem, cantumque populi mo-
derantem vidi. Id vero ubique obtinet, ut in habitu clericali & super-
pelliceo sint chori ministri, etiam custodes ac pueri. Sic in synodo *Ant-*
verpiensi an. 1576. statuitur. „Item in ruralibus ecclesiis, ubi est iuven-
tus scholastica, quæ ad chori cantum iuvandum instituitur, ut chorum
non ingrediantur ad cantandum sine superpelliceis. Qui vero cantandi
adhuc sunt imperiti, extra chorum, vel in eius medio collocentur, ut sine
fabulis divinum officium audiant cum omni modestia, ad reverentiam
compositi.“

It. p. 320.

In Officio
divino,

IV. Floruit adolescente sæc. XV. a quo tertiam tractationis nostræ epocham, ætatis nempe posterioris ad præsens usque tempus, exordimur, *Maphæus VEGIUS Laudensis*; atque in insigni opere *de perseverantia religionis*, quod in *bibliotheca Patrum* locum sibi vendicavit, postquam libro quinto cepisset de ieiunio & oratione tractare, caput tertium *de psalmodia* iungens, sic orditur: „Psallendi quoque consuetudinem, quæ & huic, quam modo tradidimus, necessitudine quadam indissolubili, singularique germanitate coniuncta est, prodesse admodum putamus. Nam cum divinis laudibus scaturiant omnes ubertim psalmi atque exundent, neque quidquam sit, quod a mortalibus magis exposcat Deus, quam laudes suas, nihil certe est, quod vel ad placandam iram, vel impetrandam eius gratiam convenientius eis esse videatur. Pulchre id nobis, quod superiore etiam tractatu diximus, per fidelem vatem suum DAVID explicavit.

T. XV.
Bibl. PP.
Colon. p. 926.

Psal. II. *Non in sacrificiis (inquit) tuis arguam te, holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.* Et post pauca: *Immola Deo sacrificium laudis, & redde Altissimo vota tua, & invoca me in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.*“

Per statuta
Conciliorum,

Concilium *Basileense*, circa hæc ipsa tempora celebratum, in id singularem curam habuit, ut res officiumque divinum recte ageretur. „Ut divinæ sacræque ceremoniæ (sunt verba *Augustini* PATRICII in historia eiusdem Concilii actis inserta) agantur rite sancteque, statuit sancta synodus in laudibus divinis hæc fervari: sacerdotum collegia in templis suis statutis consuetisque horis post data signa convenire oportere. Divinas laudes canere voce, gestu, prolationeque decenti: ut distincte proferentes intelligi facile possint &c.“ Afferam suis locis, quæ ad diversas officii divini partes spectant, singillatim. Idem passim etiam synodum hanc eodem & proximo sæculo decimo sexto subsequenter concilia particularia egerunt, integro inserto sæpius *Basileensi* decreto, idque non solum in

T. V. Conc.
Germ. p. 380.
§83.
T. VI. p. 331.

ib. p. 466.

nostra *Germania*; veluti paucis post concilium annis in Syn. *Eystattensi* an. 1447. *Salisburgensi* an. 1490. *Hildesheimensi* an. 1539. cap. 36. *Quomodo divinum officium sit celebrandum.* Quod sic incipit: „Sancta generalis synodus *Basileensis*, reformationi status clericalis intendens, etiam inter alia de celebrando divino officio, & horis canonicis rite persolvendis, ac nonnullis aliis circa cultum divinum necessariis, certas ordinationes facit tenoris infra scripti: Siquis principem sæculi rogaturus &c.“ Idem videre est in synodo *Argentiniensi* an. 1549. post saluberrimum statutum, „ut in templis divinæ laudes, & consueta psallendi ratio devote, reve-

reuerenter & distincte decantetur & persolvatur : ita ut in psallendo aliisque divinis officiis peragendis a sacerdotibus & canonicis verus pietatis, animorumque affectus, fervor & studium agnoscat. BASIL. in psal. 29. Cum non hi Domino psallant, qui psalmi verba ore proferunt, sed hi, qui corde psalmodiam enunciant, & quicumque sancti erga Deum sunt, iustitiam servantes; hi enim Domino psallere rhythmis spiritualibus concinne poterunt, non, qui fornicatores sunt, non qui furtum, qui dolum & mendacium in corde suo retinent; nam utcumque psallere putantur, re autem vere non psallunt, inquit alibi D. BASILIUS. Et quem non offendant ineptus decantandorum psalmorum usus, seu murmuratio quedam, qua in templis aliquando utuntur sacerdotes? Ubi præter confusaneam & indistinctam vocis modulationem & sonum, summum mentium torporem, negligentiam & lassitudinem significantem, nihil præterea ab auditoribus & circumstantibus auditur & percipitur. Quomodo autem circa officium divinum celebrandum ac horas canonicas rite de cantandas sese gerere debeant clerici & sacerdotes, Concilium *Basileense* copiosius & exactius ordinavit &c. “ Omnia breviter complexa est postea synodus *Tridentina* sciendo: ut in choro ad psallendum instituto hymnis & canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudetur.

*Seß. XXIV.
c. 12. de re-
form.*

Idipsum deinde alii pastores inculcare ac exsequi sedulo curarunt; imprimis S. CAROLUS *Borromæus*, cuius instar omnium sint decreta, quæ in actis Conciliorum provincialium *Mediolanensium* leguntur: ac quidem in Concilii primi P. II. de *Musica* & *Cantoribus* hæc ad rem sunt: „In divinis officiis, aut omnino in ecclesiis nec profana cantica sonive, nec in sacris canticis molles flexiones, voces magis gutture oppressæ, quam ore expressæ, aut denique lasciva ulla canendi ratio adhibeatur. Cantus & soni graves sint, pii ac distincti, & domui Dei, ac divinis laudibus accommodati, ut simul & verba intelligantur, & ad pietatem auditores excitentur.“ Et Parte III. tit. De *vita & honestate Clericorum*, Conc. IV. „Sacerdotem, clericumque cuiusvis Ordinis in canticis, hymnis, psalmis cæterisque ecclesiastici cultus officiis religiosa modulatione concelebrandis, divinisque laudibus sancte concinendis ita versari convenit, ut voce sua sacris dicata abuti non debeat ad profanas cantiones & modulationes.“

Non spernenda porro cura hoc tempore impendenda fuit in repurgandis *historiis*, quas vocabant, *propriis festorum* „Quoniam (ut habet Concilium *Mechliniense* an. 1570. c. 7. de *Officio & cultu divino*: „In divinis, no officio quandoque, & potissimum in festis, quæ certis diœcesibus propria sunt, in historiis, quæ leguntur, & sequentiis Missarum, quæ-

*Repurgatis
historiis SS.
in festis.
T. XV. Conc.
ed. Labb. pag.
797.*

„dam

„dam occurrunt, quæ subinde pios offendunt: curent episcopi, ut, quod
 „in eo officio purgandum videtur, & corrigendum, expurgent & corri-
 „gant; aut loco officii huiusmodi iubeant officium de communi cantari.“
 Id vero an hætenus satis ubique factum fuerit, nunc haud discutio; tan-
 tum quid ad rem apposite præclarus episcopus ex ordine *Prædicatorum*
Ant. HAVETIUS præscripserit in Synodo *Namurcensi* eiusdem anni appono,
 tit. VIII. c. 8. in hanc sententiam: „In divino officio ea tantum convenit
 „decantari ac legi, quæ solida sunt, & ad ædificationem faciunt tam pro-
 „ferentium, quam auditorum. Quare ecclesiarum rectores & præfecti di-
 „ligenter advertant, an in suis ecclesiis aliqua sint immixta officio ecclesia-
 „stico falsa, incerta, vel non verosimilia: quæ si deprehenderint, ad nos
 „deferant, ut eorum loco ex scriptura vel veteribus, ac probatis scri-
 „ptoribus solida substituantur.“ Legendam præterea suadeo orationem syn-
 odicam celebris *Wilh.* LINDANI, episcopi *Ruremundensis* eodem anno ha-
 bitam.

Ib. p. 636.

Ib. p. 647.
Ec.Sacrificio
Missæ impru-
dis,T. XIII.
Conc. ed.
Lab. p. 1532.T. XII. Conc.
ed. Lab.
p. 554.T. V. Conc.
Germ. p. 155.

V. Ut vero præprimis decet, tremendum Missæ sacrificium, quam
 fieri potest composite, decenter, ac sancte celebrare: sic id ut fieret, &
 si quid contrarium irrepsisset, corrigeretur, cordi habuerunt studiosi qui-
 que sacrorum præfules. Ita concilium *Basileense*, teste laudato *Augustino*
 PATRICIO: „Illarum ecclesiarum abusum, in quibus in sacrificio solemnibus
 Missæ symbolum fidei, præfatio, five oratio dominica inchoata cantilena
 non perficiuntur, aut omnino sine cantu dicuntur, damnavit, atque
 abolevit; vetuitque, inter Missarum solemnias cantilenas vulgari sermone
 conditas cantari, & in privatis Missis iussit omnia pronuntiari alta & intel-
 ligibili voce, præter ea, quæ Secreta nuncupantur.“ Extat eam in rem
 decretum Sess. XXI. c. 8. *de his, qui in missa non complent Credo, vel*
cantant cantilenas, vel nimis basse missam legunt, aut sine ministro. Per-
 tinet huc, quod iam an. 1416. in synodo *Uratislaviensi* §. 7. ut accen-
 tus *Et cantus idem sit cum ecclesia cathedrali*, statutum est, „districte
 præcipiendo, quatenus omnes & singuli clerici beneficiati nostræ dioce-
 sis, & præsertim ecclesiarum parochialium rectores, nec non & colle-
 giatæ ecclesiæ in divinis officiis, & missarum celebrationibus, & conclu-
 sionibus collectarum, in accentibus epistolarum, & evangeliorum, notis
 præfationum eundem ordinem & ritum & morem, quem tenet nostra
 ecclesia cathedralis, & qui servatur in eodem, teneant diligenter & ob-
 servant, seque eidem in omnibus coaptent & conforment.

Tam publi-
ca,

Nec illud hic prætereundem, quod in gratiam officii ac missæ pu-
 blicæ in diebus dominicis & festis in synodo *Argentinenſi* an. 1435. (alia
 alio-

aliorum conciliorum similia taceo decreta) statuitur cap. 12. *ut promissarii suas Missas in diebus dominicis post Offertorium Missæ publicæ cantum dicant, ni aliud ex aliqua iusta causa de voluntate plebani procedat.* Et capitulo 15. „statuimus & ordinamus, quod nullus cuiuscunque altaris ecclesiæ maioris presbyter, præbendarius, vel capellanus præsumat Missam cum nota, vel aliud divinum officium celebrare, antequam in choro prædicto, in quo divinum officium est solemniter celebrandum, a quo etiam, quoad divinum officium aliæ civitatis & diœcesis ecclesiæ regulantur, matutinum officium sit completum. Et quod nullus eorundem, postquam Prima in choro prædicto fuerit inchoata, usque ad finem Missæ maioris, & Sextæ, vel Nonæ, quæ ipsæ Missæ continuantur, præsumant Missam, vel aliud divinum officium celebrare, vel inceptum cum nota aliquatenus terminare. Volentes, contra hoc statutum facientes, postquam ad ipsorum notitiam pervenerit, sententiam excommunicationis incidant ipso facto.“ Egregie hæc illustrantur, firmanturque ex iis, quæ in statutis synodalibus eiusdem diœcesis *Argentinenſis* an. 1549. edocendus fidelis populus præcipitur cap. 10. „Ut non solum interne, pie, & reverenter de tanti sacrificii mysterio sentiat, & loquatur, sed etiam, ut externo corporis gestu hoc veneretur & amplectatur: ita, ut animos attentos ad hæc, quæ ibi ob memoriam passionis Dominicæ & redemptionis nostræ aguntur, habere videatur populus. Et cum tota Missa nihil aliud, quam perpetuam psalmodiam, & preces, hinc inde ex sacra scriptura desumas, ad hæc religiosam mortis Dominicæ commemorationem in se contineat: digna profecto est, quæ a Christianis non contemnatur, & excretur, sed pie colatur, ametur, & frequentetur. Quis enim implorando & invocando misericordiam Dei ad devotionem, precandique studium non excitetur? Quis ad nomen Salvatoris IESU Christi genu non flectat? Quis ad benedictionem sanctæ & individue Trinitatis, in cuius tutelam, custodiam, & protectionem recipimur, caput non aperiatur? Quis ad Evangelii proclamationem non exurgat? Quis, quæso, de cantandis psalmodiis, & angelicis hymnis, *Gloria in excelsis*, symbolo apostolico, *Sanctus*, aliisque cantionibus, quibus in peragendo tanto sacro Ecclesia utitur, non toto corporis motu se ita componat, ut Creatori suo & laudes & gratias unacum tota Ecclesia agat & referat? Quis communibus precibus, quæ plurimum efficaces sunt, suas non adiungat? Quorum corda non feriant tot tamque salutares, ac vere evangelicæ, & de ore Christi prolatae salutationes & preces *Dominus vobiscum* &c?“

T. VI. Conc.
Germ. p. 455.

Quam privata:
to:

Pag. 458.

Dum postea cap. 12. de Missa etiam privata agitur, Sacrum non esse peragendum cavetur, si plane nemo actioni Missæ intersit. De ministris altaris danda opera præcipitur: „Ut non quosvis, omnis plane rei ecclesiasticæ imperitos, ad hoc muneris suscipiant; sed tales, qui idonei sint, quique norint sacerdotum precationibus commode & convenienter respondere: & si necessitas quoque requirat, una psallere, epistolam vel lectionem evangelii prælegere.“ Citatur hic cap. *Ut quisque presbyter, qui plebem regit, clericum habeat, qui secum cantet* &c. qui habetur lib. III. Decretal. tit. I. ex concilio *Maticensi*.

Rescissis ab
eo cantibus
superfluis
&c.

T. VI. Conc.
Germ. p. 255.

Quod modo notavimus de necessario impendenda cura in retractandis officiis, id studiose maximeque pro tremendo Missæ sacrificio præcipitur in concilio provinciali *Coloniensi* an. 1536. P. II. cap. 11. his verbis: „Peculiariorum Missarum argumenta, recens præter veterum institutionem inventa, etiam Patribus displicuerunt, quod tantum mysterium pro affectu cuiuslibet tractari non debeat. Profas indoctas, nuperius missalibus cæco quodam iudicio investas, prætermittere per nos liceret. Videbimur ergo operæ pretium facturi, si missalia perinde ac breviaria pervideri curemus, ut amputatis superfluis, & quæ superstitiosius investas videri possint, ea tantum, quæ dignitati Ecclesiæ, & priscis institutis consentanea fuerint, relinquantur.“ Neque hic prætereundum est, quod paullo post sequitur eiusdem Concilii caput 14. „Post elevationem consecrati corporis ac sanguinis dominici in nonnullis templis canunt antiphonas pro pace, aut contra pestilentiam, & mortalitatem, cum potius tum videretur silendum, & ab omni populo mortis dominicæ commemoratio habenda, prostratisque humi corporibus, animis in cælum erectis, gratiæ agendæ Christo redemptori, qui nos sanguine suo lavit, morteque redemit. Cantiones vero illæ contra mortalitatem, seu cladem, aut pro pace, satius post finitam Missam canuntur. Quæ ut ad Deum dirigantur, excerptæ ex canonica scriptura plus placuerint, quales sunt antiphonæ *Media vita*, ac *Da pacem Domine*, & similes. Sic tamen ut aliis etiam, quæ gloriosæ Virgini Matri dicatæ sunt, suus honos ac locus fervetur.“ In Concilio provinciali *Cameracensi* an. 1565. cura episcopis imponitur tit. 6.

T. XIV. Conc.
ed. Labb. pag.
158.

c. 5. aut quibus hoc negotium dederint, recognoscendi „Sequentias, quas Profas appellant: antiquasque, & sensu commendabiles, & approbatas usu veterrimo conservent. Cæterum si quæ sine legitima auctoritate investas sunt, & cani ceperunt, eæ diligenter examinentur; nec sit earum frequentior usus in ecclesiis. Pertinent huc etiam appendices in doxologia *Gloria in excelsis* a Pio V. rescissæ, ut videre est apud GAVANTUM *Comment. in Rubr. Miss.* fuitque earum in officio divino varius

P. I. tit. 8.
n. 4.

lateque

lateque diffusus sequiori ævo usus. Quales autem & quam diverſi generis ſint, explicatur in ſynodo provinc. *Biſuntina* an. 1571. T. VIII.
Conc. Germ.
pag. 201.

Quid vero præcipue ſit attendendum in ſacro huiuscemodi cantu, iisdem fere verbis præſcribunt ſtatuta ſynodalia *Auguſtana & Conſtantiensis* noſtræ eccleſiæ eiſdem anni 1567. „In Miſſis, quæ in choro canuntur, „ſive ſint ſolennes, ſive dominicæ, aut feriales, ſic canantur tam a præſbytero celebrante, quam choro, & reliquis, ut non tantum aures voluptatem, ſed mentes utilitatem capiant. Quoniam vero in his quædam „ad doctrinam pertinent, & eruditionem fidelium, ut epiſtola, evangelium, ſymbolum: quædam ad laudes, quædam autem ad preces: ſtatui- „mus, ut, quæ ad eruditionem faciunt, ita legantur & canantur, ut præſentes ſingula verba diſtincte exaudire poſſint.“ Quid demum ſacerdotem, imprimis ſacrificantem, deceat, tum in aliis, cum in hoc etiam, quod præſentis eſt argumenti, breviter complectitur ſynodus *Namurcensis* his verbis tit. IV. c. 5. „Sacerdos vero, dum ad illud auguſtiſſimum „Miſſæ ſacrificium Deo offerendum accedit, neque in ſua præparatione „ac veſtitione, & calicis, corporalis ac miſſalis diſpoſitione, neque in „verborum pronuntiatione, ulla unquam præcipitatione utatur, ſed eam „ſemper præſeferat in vultu maturitatem, in geſtibus reverentiam & gravitatem, in loquela aut cantu modeſtiam & attentionem, quæ illum de- „cet, qui Chriſti perſonam, non ſolum coram hominibus, ſed maxime „coram Deo & angelis eiſ, repræſentat.“ T. VII. Conc.
Germ. p. 164.
§ 487.

VI. Promiſimus paullo ante decretum Concilii *Baſileenſis*, quomodo divinum officium in eccleſia celebrandum ſit; quod tot poſtea particularia Concilia, etiam in *Germania*, ubi eiſ auctoritas vacillavit, ſuum fecerunt, integrum exſcribendo; quod etiam nos, quantum inſtituti noſtri ratio expoſcit, facimus. Eſt autem eiſcemodi: „Si quis principem ſæculi rogaturus, habitu honeſto, geſtu decenti, prolatione non præcipiti, ſed diſtincta, attenta quoque mente, ſeiſpſum ac verba ſtudet componere: quanto diligentius in ſacro loco Omnipotentem oraturus Deum, hæc omnino facere curare debet? Statuit igitur ſancta ſynodus, ut in cunctis cathedralibus ac collegiatis eccleſiis, horis debitis, ſignis congrua pulſatione præmiſſis, laudes divinæ per ſingulas horas non curſim, ac feſtivanter, ſed aſiatim, a) ac tractim, & cum pauſa decenti, præſertim in medio Horis canonicis in choro debito modo perſolvendis,
T. XII. Conc.
ed. Labb. p. 553.

a) Notat LABBÆUS in margine aliam lectionem *adeatim*, unde conicit, forte legendum *ſedatim*. DUCANGIO h. v legendum videtur *aſciatim*, id eſt diviſum. IOANNI de *Ianua* eſt „*aſciatim* adverbium, id eſt, *dolatim*, *ceſim*, „*carptim*, *diviſim*, & dicitur ab *aſciare*, vel

„*aſcia*.“ Hæc ille. Concilia quædam, quæ ſuum fecerunt hunc canonem ſæc. XVI. omittunt hanc vocem. Concilium *Eyſtat.* an. 1447. *aſiatim*, *Salisburgenſe* an. 1490. *aſſatim* habet. Z 2

medio cuiuslibet versiculi psalmorum, debitam faciendo inter solemne ac feriale officium differentiam, reverenter ab omnibus persolvantur. Horas canonicas dicturi, cum tunica talari ac superpelliciis mundis ultra medias tibias longis, vel cappis, iuxta temporum ac regionum diversitatem, ecclesias ingrediantur, non caputia, sed almucias, vel birreta tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint, gravitatem servant, quam & locus & officium exigunt, non insimul, aut cum aliis confabulantes, seu colloquentes, aut litteras seu scripturas alias legentes. Et cum psallendi gratia ibidem conveniant, iuncta ac clausa labia tenere non debent, sed omnes, qui maiori funguntur honore, in psalmis, hymnis & canticis Deo alacriter modulentur &c.“

Damnatis
abusibus,

T. V. Conc.
Germ. p. 224.

Palam est, *Basileenses* Patres, quam ipsi posterioribus hoc decreto lucem sunt fœnerati, & ipsos ab antiquis canonibus accepisse; id vero de suo addidisse, quod pro temporum illorum statu deplorabili ex disciplina ecclesiasticæ corruptione summe fuit necessarium, uti coniicere est ex Concilii *Trevirensis* an. 1423. decreto, seu cap. 2. „*De horis canonicis legendis & cantandis*, quod sic sonat: „Attendentes, quod Clerici beneficiati, & in Sacris constituti, ad immolandum sacrificium laudis, fructum labiorum suorum, videlicet horas canonicas dicendum, in puritate conscientiæ & cum devotione teneantur: quas sæpius, quod dolentes referimus, tam religiosi, quam sæculares personæ sine advertentia legentes, atque syncopando celeriter discurrentes, nulla disciplina tempore psallendi servata, taciturnitate seu silentio prætermisso, & plerumque extranea, profana, & inhonesta intermiscendo colloquia, horis indebitis pensum suæ servitutis persolvunt. Ne igitur transgressiones huiusmodi invalescant, sacri approbatione Concilii statuimus, ut in cathedralibus, & regularibus monasteriis, & collegiatis ecclesiis, Canonici & religiosi, cæteræque ecclesiasticæ personæ debitæ horis, per se, impedimento cessante, non tantum per pueros, devote, cum debitæ pausis, silentio servato, sine syncopatione, ut chorus tacens, quid alii legant, advertat, singulas horas canonicas, cæteraque divina officia studeant adimplere: qui postquam chorum intraverunt, ab eodem non recedant, nec tempore divinorum in ecclesia, præsertim in navi ecclesiæ, deambulent sine rationabili causa. Caveant tamen Clerici, ne in cantando divinum officium voces eorum exaltando plus hominibus placere studeant, quam præstare Deo officium intendant. Nam in sacro ministerio, dum blanda vox quæritur, congrua vita negligitur. Et cantor Deum moribus stimulat, cum populum vocibus delectat.“

Iustas

Iustas etiam, iam ante *Basileense*, querelas movit *Parisiense* concilium an. 1429. circa idipsum: *Quod*, aiunt Patres c. 1. in plurimorum scandalum ac exemplum perniciosum cedere dignoscitur. Quæ vero, non ita multo post concilium *Basileense*, in synodo *Herbipolensi* an. 1446. graviora adhuc leguntur, sunt Ioannis episcopi, qui an. 1409. synodum celebravit. „Execrabilis & detestanda aliquorum negligentia nostrum turbavit auditum, quod in plerisque monasteriis regularibus ad hoc fundatis & sufficienter dotatis horæ canonicæ, & alia divina officia nullatenus, vel saltem raro, negligenter, incomplete, & inordinate decantentur, seu peragantur. Quodque nonnulli ecclesiarum ministri modestiæ ordinis clericalis abiecta, non considerantes, quod beneficium datur propter officium, horas canonicas dicere, seu psallere negligant in divinæ Maiestatis offensam, & scandalum plurimorum. Ne igitur transgressores invalescant huiusmodi, aliisque veniant in exemplum, districtissime præcipiendo mandamus, ut in omnibus & singulis ecclesiis collegiatis ac monasteriis regularibus virorum ac mulierum nobis subiectorum, ad hoc fundatis, & sufficienter dotatis, singulis diebus officium divinum, diurnum pariter & nocturnum, horis debitis, solemniter, cum nota, in spiritu humilitatis, devote, rite, ordinate, distincte & laudabiliter psallantur & decantentur.“ Concilium *Senon.* an. 1528. alterum, perinde ac primum anni 1485. sequitur *Basileense* decretum. Synodus *Coloniensis* provincialis an. 1536. multa salutaria addit *Basileensi*, atque adeo *Agatensi* canoni, monita, P. III. c. 5. quæ apponere haud abs re erit: „Statis ergo (ordinat) ac debitis horis laudes divinæ non cursim ac festinanter, sed tractim; non truncatim, sed integre; distincte, devote, reverenterque ab omnibus decantentur, persolvanturque. Et quum psallendi gratia conveniatur ibidem, muta aut clausa labia nemo tenuerit; sed omnes pariter, fenes cum iunioribus laudent nomen Domini, in psalmis, hymnis, & canticis Deo alacriter modulantes; sic tamen, ne boatus confundat recitationem. Nemo tum, cum publice vel preces horariæ, vel Missæ sacrum cantando peraguntur, legat vel dicat privatim officium: nam is id, cui obnoxius est, choro subtrahit, atque alios vel psallentes perturbat, vel a psallendo retrahit. Quem tamen aliud officium ecclesiasticum, aut publicum alio statim rapiet, ut nisi legens preces horarias tempestive absolvere haud possit, hac lege teneri nolumus. Quam autem a vero aberrant, qui existimant, sese non alicuius officii in ecclesia exercendi, sed quietis & inertiae tantum causa canonicatus esse adeptos? Perinde atque satis sit, paucis quibusdam clericis admodum ignaris, tenui pretio conductis, curam divini officii committi, quod deinde eiuscemodi mercenarii,

rii, non servatis temporum interstitiis, syncopando transcurrunt, interim canonicis tota vita torpentibus.“

Ac institutis
etiam ideo
distributioni-
bus,
Ibid. p. 393.

Atque hæc ipsa est causa, cur distributiones, ut vocant, passim sint institutæ: „Ut deinceps (utor verbis synodi *Leodiensis* an. 1548.) in omnibus & singulis ecclesiis nostræ diœcesis, in quibus horæ canonicæ collegialiter decantantur, iuxta uniuscuiusque ecclesiæ dignitatem & facultates (habita ratione eorum, quæ ad dictum usum relicta sunt) instituantur distributiones, ubi tamen non sunt institutæ, præsertim pro unaquaque trium horarum principalium, scilicet Matutinarum, summæ Missæ, & Vesperarum: quas soli illi, qui huiusmodi horis seu officiis a principio usque ad finem, idque in habitu uniformi, talique, qualem temporis conditio

Ibid. p. 677. requirit (præsentibus fuerint) percipient.“ In Concilio *Cameracensi* anno 1550. plura de his distributionibus leguntur, constitutio etiam BONIFACII VIII. In forma visitationis an. 1550. in altera provinciali synodo *Coloniensi* præscripta, inter alia, quæ in ecclesiis cathedralibus & collegiatis inquiri

Ibid. p. 632. debeant, id etiam, quod ad rem nostram facit, continetur, hoc est: *An psalmi & reliqua divina cantica pronuntientur, seu canantur tractim, ut mens sensum verborum, priusquam verba ipsa transmittantur, assequatur?* Id vero passim in synodis ex decreto Concilii *Tridentini* iam allato inculcatur, ut officium divinum, seu horæ canonicæ statim horis, tractim, integre, distincte, & absque omni levitate, quæ laicos a divini officii religiosa frequentatione avertere possit, non clamose, sed leniter, servata non solum in medio, sed & in fine cuiuslibet versus, pausa, devote & reverenter per eos, ad quos proprie pertinet, canantur. Iterum hic legenda suadetur *Wilhelmi LINDANI* synodica oratio.

T. VII. Conc.
p. 658.

Et inculcata
præcipue
gravitate.

T. IX. Conc.
Germ. p. 439.

Ib. p. 941.

Unum vero est, quod prætermittere piaculum foret, ex propioribus ætati nostræ Conciliis: *Cursorius ille ac concitatus legendi, cantandique abusus omnino exulet; omnia maturitatem, gravitatem, pietatem, religionem ac reverentiam erga Deum redoleant;* ut paucis omnia constitutiones synodales *Osnabrugenses* an. 1628. pluribus autem decreta synodalia diœcesis *Coloniensis* an. 1662. prosequuntur, quæ sic c. 6. concludunt: „Quum „in officio divino cum ipso Deo, qui Rex regum est, & Dominus domi- „nantium, sit nobis negotium, merito non modo statim semper horis in „choro convenient, sed & in eo etiam a fabulis, risibus, iocis, & aliis „levitatibus omnino abstineant, & ita functionem illam omnes, quibus si- „ve ex beneficio, sive ex officio incumbit, non minus supremi gradu, „quam infimi obeant ea, quæ divinæ Maiestati congruit, reverentia, men- „te pia & attenta, corpore decenter composito, modestia gravi, & ver- „borum

„borum pronuntiatione minime præcipiti, in psalmis decantandis, & in medio & fine cuiuslibet versus quiescant nonnihil, ut & Deum quo par est cultu honorent, & populi pietatem excitent.“

VII. Ne vero iusta quodammodo ita deproperandi divinum officium obtendi posset causa ex nimia officiorum, precum, suffragiorum, psalmorumque multiplicatione (quæ præsertim in monasteriis quandoque tanta erat, ut tempus haud sufficeret, opusque esset dividere in turmas psallentes, ut in diversis ecclesiis explerent cursum; id quod palam est ex ordine operis Dei sæc. XIV. & XV. apud nos usitato) obviare studuerunt sacrorum præfules tum in monasteriis, cum aliis etiam ecclesiis. Est hæc a Io. GERSONE mota quæstio: „De occupatione Religiosorum multorum in psalmodiis & canticis altisonis, multiplicatis super numerum, principalisque dubitatio de multiplicatione canticorum, mentis devotionem suffocante sæpius, quam refovente; maxime cum beatus GREGORIUS, alter ex institutoribus talium canticorum, iudicaverit indignum, si dediti verbo Dei studium suum in istis tempusque darent: quæ ratio videtur ad dispositos contemplationis otio trahi, ne officium, quod pro devotionis christianæ perfectione institutum est, contra devotionem militet, aut perfectionis culmen apprehendere præpediat.“ Multa ibidem, alibique eam in rem disputat, quæ considerata a prudentibus pastoribus, ut talia restringerent, in causa fuerunt.

Apud BUSCHIUM de reformatione monasteriorum complurium per Saxoniæ & vicinas regiones, (qui passim etiam, quam reformando cantui intentus fuerit, prodit, haud modicis obiectis difficultatibus) legitur Concilii *Basileensis* bulla seu licentia, data Prioribus monasteriorum de *Windssem* & in *Wittenborch*, qua etiam conceditur p. m. 487. „Quod longitudo horarum in psalmis gradualibus, & pœnitentialibus, aliisque, quæ horis superaddi consueverunt, postquam de illis & aliis gravaminibus informati fueritis, taliter abbreviabitis, etiam in monasteriis iam reformatis seu reformandis, quod easdem horas, & alia eis incumbencia, cum debita gravitate & protractione possint bene & devòte adimplere &c. Dat. *Basil.* Kal. *Ianuarii* anni a nat. D. 1435.“ Sic in Concilio *Cameracensi* an. 1565. Tit. III. cap. 9. provisum est: „Quoniam multitudo suffragiorum, precum, & psalmorum additiorum in pluribus ecclesiis propter temporum angustiam fieri vix potest, ut attente, devòte, ac religiose ea omnia, vel canantur, vel legantur; placet sanctæ synodo, per episcopos & duos de capitulo, aut de monasteriis, ut res postulaverit, ea rescindi, quæ adiecta & adventitia in servitio divino cognoverit: ut sanctius & devotius

Officiorum & cantus nimia protractio,

T. III. Opp.
P. II. p. 406.
Sc. & 653.
Sc.

Variis statutis restricta.

Apud Leibniz
T. II. script.
rer. Brunsw.
p. 494. 496.
497. 502. 811.

T. VII. Conc.
Germ. p. 104.

votius perfici possit; sitque tempus aliquod relictum studiis & sacrarum litterarum interpretationi. Sit autem eius rei potestas penes episcopos, & clerum in synodo diœcesana. Quodsi musicam in huiusmodi servitio adhiberi contigerit, tollatur tamen illa prolixitas, quæ ad rem non pertinet, qua solent in fine antiphonarum in cathedralibus ecclesiis prolixius abuti.“

Præcipue
quoad neu-
mata;
T. XV. Conc.
ed. Labb.
p. 68.

Iam anno præcedenti Concilio *Rhemensi* alterum incommodum tollere visum est, ex ipsius cantus prolixitate ortum, pneumata seu neumata scilicet illa longius protracta. „Item quantum ad prolixiorem prolongationem cantus in ultima syllaba cuiuslibet antiphonæ, qui cantus vulgari-ter pneuma vocatur, quoniam in eo multum temporis inutiliter absumi videtur, quod de cætero pneuma fiat in ultimis antiphonis vesperarum, nocturnorum, *Magnificat*, & *Benedictus*. Similiter abbrevietur cantus, quantum fieri poterit, quando super unam syllabam aut dictionem plures sint notulæ, quam par sit. Similiter quod in cantu habeatur ratio litteræ, seu verborum debitæ pronuntiationis, & quantum fieri potest, observentur quantitates.“ Idem breviter repetitum legitur in alio Concilio *Rhemensi* an. 1583.

Ib. p. 887.

Quæ tamen
non omnino
abiicienda.
T. VIII.
Conc. Germ.
p. 201.

Non tulit vero penitus sublata huiusmodi pneumata synodus provincialis *Bisuntina* an. 1581. quid & cuius sint usus, his explicans verbis: „Pneuma autem (perinde ac si sermo ac ratiocinandi vis omnis nos deficiat, quia maior omni humana laude Deus est) eodem modo statarie loca consonantiæ in antiphona designata perveſtigat. Est enim pneuma (id est spiritus) vocis continuatio, quantum spiritus durare potest, sine verbo, appensa antiphonæ iuxta tropum, seu tonum, psalmi decantati. Adhibetur autem in solemnitatibus tantum. Et sane, qui pneumatis ritum contemnunt, ipsi turpiter desipiunt. In choro enim cum stamus canentes, de Deo meditamur, vel cum Deo loquimur: *Loquentes vobismetipsis*, inquit apostolus, *in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus*. Ad tantam vero Maieſtatem oculos mentis attollentes, iam plane deficimus, quare gestus potius, quam verba desiderium nostrum effert: vel certe vox inarticulata, sicut olim prophetæ clamabant, a, a, a, nescio loqui. Ac si diceres, enarrare nêqueo Domine, quæ opto. Incomprehensibilis est mihi gloria tua. Reple os meum laudibus: saltem more vagiam infantium: aut, ut filii corvorum, ore aperto benedictionem cœli postulabo.

Cantus orga-
nicus non
adeo proba-
tur in ec-
clesia.

VIII. Exquisita sunt hæc plane in commendationem non tantum huiusmodi iubilorum, qui a *Græcis ἀλαλγμοὶ* sunt dicti, ut Tomo I. libroque I. p. 59. annotavimus; verum etiam aliorum musicorum organorum,

riorum, quæ sine voce sonum edunt, atque a regio Psalte tanto numero in Dei laudem excitantur, quæ in ecclesia semper magis magisque posteriore hac ætate audiri ceperunt, ac frequentari, nostra adhuc memoria cumulado usu. Hæc inter præcipuum locum semper tenent, quæ κατ' ἐξοχὴν dicuntur, organa pneumatica. Quam vero libro superiore notavimus organi notionem, medio ævo vulgarem, concentus nimirum vocum etiam humanarum diversis consonantiis, ea adhuc *Franchinus GUFORUS* & *NAVARRUS*, qui vixerunt exeunte sæculo XV. utuntur, ille quidem voce *organizare*, pro contrapuncto, hic vero dum cantum organicum in Missa & in horis canonicis vetitum dicit, in supra allata decretali *IOANNIS XXII. Extrav. I. Doctrina Patrum: de vita & honestate Clericorum*, De orat. & horis canon. c. XVI. n. 32. &c. in qua nulla mentio fit organi pneumatici. *NAVARRUS* autem utrumque confundit, usumque theologicè definit, quid in eo sit inconveniens: „At (inquit) is cantus organicus communiter est causa, ut non audiantur, minusque intelligantur voces, quæ canuntur, & consequenter adimit duas species supradictarum intentionum, præsertim apud *Germanos, Flandros, & Gallos*, qui vix explicant verba, asserentes solo cantu, citra vim, & significationem ullam verborum, peritos cantores movere debere auditores. Cui consequens est, hodie communiter cantum operari contrarium ei, ob quod inventus, & in officiis divinis permissus fuit, ac proinde frequenter esse abusum, & peccatum (argum. *l. legata inutiliter. ff. de adimen. leg. & capit. Ad nostram. de appellat.*) Tum quia dant occasionem, ut fere omnes alii, qui in choro sunt, relictis suis sedilibus ad alienas se approximent, & mutuo colloquantur, iocentur, rideant & negotientur; potissimum cum alternatim versum unum organa, & alterum cantores cantus organici concinunt.“ Ubi aperte distinguit organa a cantu organico. Postea vero de organis sic statuit positione seu corollario XXV. n. 46. „Quod usus organorum & horum sonus non est faciendus tanti ad verum cultum divinum, quanti vulgus facit. Tum quia non est res per se Deo grata. Cum enim cantus ipse hominis non sit per se Deo gratus, uti supra dictum est in corollario 14. huius notab.; longe minus erit (argument. cap. *Cum in cunctis. de election. & auth. Multo magis. C. de sacrosanct. eccles.*) sonus organi; aut fidium. Tum quia est nova ceremonia laudandi Deum in ecclesia catholica.“ Improbata deinde cum Card. *CAIETANO* prolixitate sonandi organa n. 52. consultum illi videtur, ut saltem tertius versus cantaretur cantu *Gregoriano* plano, & devoto per totum chorum, *cum alium pulsat organum, & alium cantus organicus.*

Organi usus
in horis ca-
nonicis &
Missis;

Necdum tunc organa ipsum cantum comitabantur, sed interluden-
te organo caneant, aut etiam organistæ vicem cantandi implebant: quod
ipse improbat, inferendo „præpostere agere, qui organis utuntur, ut citius
& minore cum labore celebrent Missam, onus canendi reiicientes in or-
ganistam, qui brevius, quam cantu, expediat *Gloria in excelsis*, *Alleluia*,
Credo, *Offertorium*, *Sanctus*, *Agnus*, & *Deo gratias*. Id enim agere
est, uti eis in finem contrarium ei, ob quem permittuntur ab ecclesia.“

Ibid. cap.
XXI. n. 15.

Dum vero alio loco cum PALUDANO, illum, qui organorum pulsu cho-
ro respondet, a recitanda antiphona, vel alia parte, quam organus pul-
sat, excusat, addit: tametsi (quod ille non tangit) non auderem excusa-
re chorum totum, nec singulos eius, a supplendo tacite id, quod organus
pulsat: & magis laudo modum illum supplendi, quo chorus submissa vo-
ce, & singulatim supplet singulos versus ab organo pulsatos post singulos
a se cantatos; quam illum, quo chorus supplet unico contextu, dum pri-
mus versus ab organista psallitur, totum canticum vel psalmum a choro
& organis vicissim canendum, eoquod attentionem & devotionem magis
conservat & auget, magisque occasionem vagandi mente, & colloquendi
verbis tollit.

Conc. Mediol.
I. P. II. n.
51.

Ita etiam S. CAROLUS Borromæus, qui organo tantum in
ecclesia locum esse voluit, cornibus & reliquis musicis instrumentis exclusis,
præscribit: „Et si in hymnis & canticis suis vicibus organo canatur; om-
nes tamen eorum versiculi in choro distincte pronuncientur.“ Symbo-
lum fidei totum a choro, non alternatim ab organo, canendum decer-
nit, perinde ac Concilium *Rhemense* an. 1564. Sequenti anno scil.

T. VII. Conc.
Germ. p. 102.

1565. in Concilio provinciali *Cameracensi* Tit. VI. c. 4. statuitur: „Or-
ganorum usum in Missis sic servari statuit sancta synodus, uti a Concilio
Tridentino mandatum est, id est, ne modulatione lascivas cantiones imi-
tentur. Cæterum quæ in choro cani debent ad instructionem, ea canan-
tur voce, ut intelligantur mente; non autem organis, quæ sic ædificare
nequeunt, ut viva vox, piæ mentis interpret & nuncia. Tamen ad or-
natum cultus divini liceat his modulis organicis uti in Prosis, Offertorio,
Sanctus, & *Agnus*.“ Quæ iisdem verbis leguntur in statutis synodalibus
dioecesis nostræ *Constantiensis* an. 1567.

Ib. p. 488.
Ib. p. 164.

Augustana autem eiusdem
anni alia etiam habet ad præsens argumentum egregie observanda: „In
cantandis divinis officiis, & præcipue Missis, sic habeat se chorus, ut non
tantum aures voluptatem, sed & mentes utilitatem capere possint. Ea ve-
ro, quæ ad doctrinam & eruditionem fidelium pertinent, ut Epistola,
Evangelium, Symbolum, Oratio dominica, ita legantur & canantur, ut
præsentis singula verba intelligere possint: interea vero a modulis orga-
nicis absteineatur. Organorum usus multis in locis est immodicus, atque
corri-

corrigendus, ne sacras preces, & audientium pietatem impediatur lasciva modulatio, neve musica intempestiva, quæ neque simplex, neque gravis videatur, turpes vel profanas cantiones referens, effeminatos potius demulceat, quam pios animos pascat. Nec decet sacros hymnos, uti sunt: *Gloria in excelsis*, Præfatio, *Sanctus*, *Agnus*, abrumpi, vel aliis canticis aut modulationibus impediri, quo minus integre exaudiantur.“

Iam anno 1549. in synodo provinciali *Trevirensi* statuitur: ut in elevatione Corporis & Sanguinis Christi, & post usque dum cantatur *Agnus Dei*, fileant organa. Post statuta synodalia diœcesis *Coloniensis* anni sequentis, inter inquisitiones a visitatoribus pro ecclesiarum & locorum diversitate faciendas hæc habentur: „Num organa quid sæculare resonent, seu aliud quam cantum ecclesiasticum: & fileantne ab Elevatione Eucharistiæ usque ad *Agnus Dei*, quo interea ab omnibus sub alto silentio devota dominicæ passionis & redemptionis nostræ memoria recolatur? In decretis synodalibus eiusdem archidiœcesis an. 1651. expressius sancitur: „Ut piis omnibus ad recolendam mortis Christi memoriam totus animus, omnesque vires internæ, nullo eos sono distrahente, penitus intendantur; in omni summæ Missæ sacrificio altissimum, dum Corpus & Sanguis D. N. I. Ch. elevatur, in canticis & organis fervetur silentium &c.

Ubi in Elevatione SS. Sacramenti prohibetur; T. VI. Conc. Germ. p. 600. Ib. p. 632.

T. IX. Conc. Germ. p. 751.

Paullo antea renovantur ab ADOLPHO III. archiepiscopo præscripta, ut tam in summæ, quam defunctorum Missæ sacrificio epistola, symbolum fidei, præfatio, & oratio Dominica, tanquam præcipuæ eorum, quæ in Missa canuntur, partes, cantorum & organorum concentu non mutantur, aut intercipientur... Nihil organo vel vocali cantu lascivum vel impurum admisceatur, omnisque cantus aliud non, quam quod audientium corda in Deum rapere queat, personet. Invigilant quoque, ne concentus organi, vel nimia properatione, vel brevitate sua maiestati cultus divini aliquid detrahat, aut clero & astanti populo nimia protractione tædium vel fastidium pariat, sed cantu *Gregoriano* reverenter ac graviter servato, paullo diutius extendatur. Minus indulgent statuta synodalia ecclesiæ *Ruramundensis*, quæ hoc insigni statuto cantiones nonnullas necessarias superaddunt; „Cum in Dei ecclesiam organa sint admit- tendenda ad Dei cultum augendum, & pietatem populi fovendam, sive excitandam, non debent illa suo adversari scopo. Mandamus igitur, ne quis organista, cantor, aut ludimagister in posterum audeat abbreviare, nedum abrumpere epistolam, præfationem, aut orationem Dominicam. Sileant etiam organa ad *Kyrie eleison*, ad symbolum, & ad illud trifagion *Sanctus*, quod ante consecrationem est absolvendum, sicuti & cæ-

In aliis eius partibus moderate permixtus;

Ib. p. 668.

T. VIII.
Conc. Germ.
p. 479.

tera cantorum vocibus tota non decurtata, sunt reverentia, qua fieri potest maxima, decantanda. Quodsi quis immorigerum se præbeat, puniatur archipresbyteri arbitrio. Licebit autem sub S. Elevatione, ut a toto choro canatur, *O salutaris hostia*, sive, *Ave verum*; non vero amplius, *Da pacem Domine*.“ Synodus *Tornacensis* an. 1600. sic decrevit: „In solemnī Missæ sacrificio Præfatio, Dominicaque oratio a celebrante, *Gloria in excelsis*, & Symbolum apostolorum a clero integre decantentur, nec organis supprimantur.“ In constitutionibus synodalibus *Culmen-*

Ibid. p. 732.

organorum in aliis etiam divini officii partibus, sic sancitur: „In organis, cum vel ad Missam vel ad Vesperas aliaque divina officia, ad excitandam fidelium pietatem pulsantur, ne quid lascivum, aut impurum admisceatur. Quandocunque per organum figuratur aliquid cantari, seu responderi alternatim versiculis hymnorum, aut canticorum, ab aliquo de choro, intelligibili voce, pronuntietur id, quod ab organo respondendum est.“

T. IX. Conc.
Germ. p. 943.

Id vero, quod iam a NAVARRO improbatum legimus, decreta synod. *Coloniensis* cavent, officia, divina præsertim, missæ scilicet, non esse mutilanda: „Ut omnia porro in officiis divinis cum decore, & reverentia peragantur, serio mandamus, ut Missæ sacrificium integre, Symbolo apostolico, præfatione, & oratione Dominica nunquam per organa, aut chorum decurtatis, vel mutilatis, celebretur & decantetur.“

Uti & in aliis
horis, certis-
que tempo-
ribus.

Andr. Piscara CASTALDO in libro, quem inscripsit praxin ceremoniarum, de officio organistæ & musicorum, quibus temporibus, aut festis cesset musica cum organis, quibusve in partibus officii divini, ac quo ritu pulsari debeant, exponit ex ceremoniali potissimum episcoporum: unde, quod organa spectat, exscribere operæ pretium ducimus ad decorem cultus divini ex conformi moderatoque usu eiuscemodi, qui potissimum in minoribus ecclesiis pervertitur ex incitia licentiaque non ferenda. a) BENEDICTUS XIII. in synodo *Romana* anni 1725. prohibet, ne

a
Tit. XV. c. 6.

in

a) Quotiescunque episcopus solemniter celebraturus, aut Missæ solemnī per alium celebrandæ in festis solemnioribus interfuturus, ecclesiam ingreditur, aut re divina peracta discedit, convenit pulsari organum. Idem fit in ingressu Legati Apostolici, Cardinalis, Archiepiscopi, aut alterius episcopi, quem episcopus diœcesanus honorare voluerit, donec prædicti oraverint, & res divina sit inchoanda. In matutinis, quæ solemniter celebrantur in festis maioribus, possunt pulsari organa ab

hymno *Te Deum laudamus* &c. prout in vespis, & matutinis noctis Nativitatis Domini, etiam a principio earundem. Regulare est, sive in vespis, sive in matutinis, sive in missa, ut primus versus canticorum & hymnorum, & pariter versus hymnorum, in quibus genuflectendum est, qualis est versiculus *Te ergo quaesumus* &c. & versiculus *Tantum ergo Sacramentum* &c. quando ipsum sacramentum est super altari, & similes, cantentur a choro in tono intelligibili, non tantum ab organo: sic

in missis Defunctorum diebusque Adventus & Quadragesimæ, festis duntaxat exceptis, organa pulsantur, nec aliud quodvis musicum instrumentum adhibeatur: quo tempore tamen in Dominica Adventus tertia, dicta *Gaudete*, & Quadragesimæ quarta, nuncupata *Latare*, pulsari organa permittuntur in missa tantummodo conventuali. Laudatus CASTALDO festa etiam excipit in Adventu & Quadragesima, quæ cum solemnitate ab ecclesia celebrantur, uti SS. MATTHIÆ, THOMÆ *Aquinatis*, Annunciationis, & similia: ut adeo tunc in festis minoribus non essent pulsanda organa. In ipsa autem feria quinta in coena Domini ad Missam tantum, & Sabbato sancto ad Missam & ad Vesperas tanguntur organa.

IX. Constanter organorum usum reiecit capella pontificia *Romæ*. Id dum commemorat BENEDICTUS XIV. P. in encyclica epistola an. 1749. de anno iubilæo, cultu templorum, de cantu & musica ecclesiastica, cum testimonio etiam Card. BONA, & MABILLONII, ex GRANCOLA refert, hodieque in *Galliis* insignes esse ecclesias, quæ organorum & musices usum ignorant: & ex Card. BONA *Lugdunensis* ecclesia, quæ novitates nescit, semper organa repudiavit, neque in hunc diem ascrivit. Quoad hodiernum usum huius ecclesiæ, *Cameracensis* item *Mediolanensis*, aliarumque, vid. D. CAR. BURNEY *Diarium Itineris mus. per Galliam & Italiam*.

Organa a capella pontificia, & alibi,

De div. psal. c. XVII. §. 5.

Ed. Germ. p. 10. 33. 54. 77. &c.

Præsertim a monasticis congregationibus reiecta.

Apud Leibniz script. rer.

Brunsw. T. II. p. 947. seq.

Navarrus de horis can. c. XVII. n. 34.

Ex BUSCHIO discimus de reformatione monasteriorum sæc. XV. in provincia *Magdeburgensi* actum esse, ut nec Canonici regulares organa retinerent. NAVARRUS rationem affert, quæ organorum usum arcet ab illis monasticis coetibus seu monasteriis, ad quæ nullus populus ad audienda divina officia concurrat. „Quandoquidem, ut dictum est (inquit) duntaxat

per-

etiam versiculus *Gloria Patri &c.* etiam si versiculus immediate præcedens fuerit a choro pariter decantatus. Idem servatur in ultimis versibus hymnorum. In aliis autem horis canonicis, quæ in choro recitantur, non est consuetum interponere organum. Sed si in aliquibus locis consuetum esset, organa pulsari etiam inter horas canonicas, aut aliquas earum, ut est hora Tertia; præsertim quando cantatur, dum episcopus solemniter celebraturus capit sacra paramenta, poterit talis consuetudo servari: sed advertendum erit, quandocumque per organum figuratur aliquid cantari, seu responderi alternatim versiculis hymnorum aut canticorum, ab aliquo de choro intelligibili voce pronuntietur id, quod ab organo respondendum est. Et laudabile esset, ut aliquis can-

tor coniunctim cum organo voce clara idem cantaret. In vespers solemnibus organum pulsari solet in fine cuiuslibet psalmi, & alternatim in versiculis hymni, & cantici *Magnificat &c.* servatis tamen regulis supradictis. In missa solemnii pulsatur alternatim, cum dicitur *Kyrie eleison & Gloria in excelsis &c.* in principio missæ, item finita epistola, item ad offertorium: item ad *Sanctus* alternatim, item dum elevatur sacramentum graviore & dulciori sono; item ad *Agnus Dei &c.* alternatim; & in versiculo ante orationem post communionem ac in fine missæ. Sed cum dicitur symbolum in missa, non est intermiscendum organum, sed illud per chorum cantu intelligibili proferatur.

permittuntur ad excitandam devotionem vulgi, quo magis eis afficiatur per melodiam & solemnitatem, quam addere videtur organum. Hi vero neque habent populum, cuius devotionem excitent, nec quem diutius retineant, neque addunt, quin potius adimunt solemnitatem, citius expediendo sono ipso organico, quam cantu. Quin quandoque (quod non sine dolore animadverti) magis, quam cum debita pausa recitando. Sic *Cartusiani* organa non admittunt. *Ed.* MARTENIUS commentario in reg. S. B. c. 19. perhibet, monachos Congr. *Casalenfis* olim a suis ecclesiis organa extruxisse, relato ex constituto. Msc. monachorum *Casalinorum* ad cap. 19. regulæ hoc statuto: „Prohibemus etiam in nostra congregatione organa, interdicentes fratribus nostris tam organorum, quam aliorum instrumentorum pulsationem, quibus inhibemus, ut nec addiscant, nec doceant eorum usum, simiter caveatur omnis cantus figuratus.“ Quod decretum a *Casinenſi* congregatione accepisse videntur, in quorum antiquis constitutionibus saltem nova organa fieri prohibentur. Sic vero habetur in illis declarationibus & constitutionibus a GREGORIO XIII. an. 1578. die 13. *Aprilis* approbatis. „Prohibemus fieri organa in posterum de novo in monasteriis nostræ congregationis absque permissione capituli generalis. Si qua tamen sunt monasteria, quæ ea habuerint, non nisi in festis duplicibus pulsantur: & hoc per alios, quam fratres nostros; quibus interdiciamus tam præfatorum organorum, quam aliorum instrumentorum pulsationem: imo etiam eis inhibemus, ut nec addiscere, nec alios docere possint. Et idem de cantu figurato intelligimus, videlicet, quod neque ipsi addiscere, neque alios docere, neque extra chorum eo uti possint sine licentia superioris. . . Quoniam ex huiusmodi vana levitate plurimos labi vidimus in suarum perniciem animarum.“ Vid. Constit. VI. VII. VIII. c. XIX. Statuta Congregationis SS. VITONI & HYDULPHI nec mentionem quidem faciunt musicæ figuratæ, organa vero solum in festis solemnibus pulsari concedunt.

Serius de-
mum in eis
recepta va-
rias ob cau-
sas,
Loc. cit.
Pag. 386.

X. *Ed.* MARTENIUS diligentissimus antiquitatum tum aliarum, cum harum etiam præcipue, quæ ad ritus ecclesiasticos spectant, indagator dubitat, an in *Galliis* visa fuerint in monachorum ecclesiis ante trecentos aut ad summum quadringentos annos organa. Apud nos BRUSCHIUS, in monasteriorum *Germaniæ* chronologia, de GEORGIO, in abbatem monasterii *Salemitani* an. 1441. electo, hæc habet: *Fecit fieri maius organon, cuius maxima & medioxima fistula habet in longitudine pedes 28. in circumferentia spithamas quatuor.* BERNTENIUS in chronico *Marienrodenſi* apud LEIBNITUM eodem sæculo hæc de anno iubilæi & lo-

T. II. script.
ver. Brunſw.
p. 492.

catione

catione organorum scribit: „Quum vero illuxisset annus 50. qui tunc iubilæus a Domino apostolico nunciabatur, decimus vero a dedicatione Ecclesiæ, organorum nostrorum opus compositum atque completum ad decorum domus Dei, & fratrum sublevationem & allevamen in divinis, & ceperunt primum canere in festo Assumptionis gloriosæ Virginis Mariæ, patronæ nostræ. Super quibus quidam sic composuit :

Anno milleno cum C quater L superaddo,
 Tunc opus hoc magno præsens statuit iubilæo
 Archimandrita decoris causa domus ista.
 Nam facie templi mos est hinc organa poni
 In Christi laude, matrisque suæ benedictæ,
 Omnibus angelicis cuneis cunctis quoque sanctis;
 Spiritus ad iubilum, relevamen forteque fratrum,
 Officiis Christi iubilant dum cantica fessi.
 Sic & lusere Domino DAVID atque prophætæ,
 Angelicæ chori cantant in laude sonori
 Psalterio, cithara, per organa, tympana, cymbala,
 Cælorum regi, throno cherubim residenti.
 Tanta causa boni placeat satis hinc rationi.
 Assumptæ Dominiæ ceperunt organa nostræ
 Hæc nova festive cum Christi laude sonare.
 Hoc opus organicum locat HENRICUS abba per ævum,
 Virginis ad laudem Christi matris & honorem,
 Fratrum iuvamen, & saltum spiritus, Amen.

Igitur ad decorem Domus Dei, eiusque ac Sanctorum laudem & honorem, tum etiam fratrum levamen iuvamenque posita sunt organa & multiplicata, ac ampliata, ut aliquando una eademque in ecclesia plura essent, ac maiora distinguerentur, quæ in solemnitatibus adhiberentur. Sic apud Busschium de reformatione monasterii ad Novum opus prope Hallas diocesis Magdeburgensis, dum celebritas paschalis acta describitur, dicitur: *In ecclesia in organo maiore divinum tunc complent officium.* Et in additionibus de eadem festivitate: „Et in organis cantus assumitur, donec, omnibus ad talem festivitatem convenientibus finitis, Præpositus surgens ad chorum vadit, ad missam summam devotissime celebrandam se disponit, in organo maiore officium missæ decantando.“ Ad annum 1440. idem meminit in *Hildesheim aureæ missæ, quæ ab omnibus canonicis totius civitatis, & a cunctis prælatis & religiosis cuiuscunque ordinis, etiam mendicantibus, per tres vel quatuor horas decantari solet de B. M. V. in organis.* Quibus forte etiam alia aliqua instrumenta musica comprehendit; cum paullo post eadem pagina singulari utatur numero. *Et ivimus continuo*

Et subinde multiplicata,

L. c. p. 50e.

Pag. 812.

p. 494. 811.

Pag. 498.

tinuo ad chorum in organo cantantes missam de sancto Spiritu cum magna devotione in solemnitate. Promiscue tamen fumere videtur postea de paschate agens: „Mane igitur tunc hora octava finita erant in Sulta divina, & monasterium cum ecclesia aperiebatur, & in organis summæ missæ tempore ludere feci. (Et mox:) Nos cum debita pro tanta solemnitate reverentia iam statim sine pulsu hora prima volumus cantare vesperras, & illis finitis, cum magnis campanis nostris pro iis pulsare, & post in organo nostro ludere.“ Cum an. 1448. Præpositus factus esset, in *Novo opere* monasterio prope Hallas narrat: „Magnis pulsatis campanis *Te Deum* solemniter altissimis vocibus & in organis decantasse.“ Cum ibi duo fuerint organa, simul forte pulsata fuerunt. Apud eundem LEIBNITZ leguntur versus in organum pneumaticum urbis *Brunsvicensis*, quod sacerdos ex ordine S. FRANCISCI fabricaverat ad finem sæc. XV.

T. III. pag.
677.

*Post ter quingentos, sed ternos deme bis annos,
Tempore donisui nos redimentis heri,
Condedit ARNOLDUS Salminmaker ecce peritus
Organa, dulciloquum dantia rite sonum.
Quem toga FRANCISCI decorans & casula Christi
Vere fructiferam monstrat adire viam.
Gloria debetur Domino, de hinc gratia detur
Nobis laudisonus provenit unde status.*

Fuit eodem sæculo in nostro D. *Blasii* monasterio monachus CONRADUS *Sittinger*, qui primum in vicino S. *Trudberti* monasterio organum fabricaverat, prout ex hac inscriptione intelligitur: *Hoc opus completum est sub NICOLAO abbate per me Fr. CONRADUM conventualem S. Blasii anno MCCCCLXXIII.* Idem postea celebri organo etiam chorum *San-Blasianum* decoravit an. 1488. cum tamen iam antea aliud organum hic fuerit, ut palam fit ex libro Originum huius monasterii, sæculo sequenti a CASPARO II. abbate conscripto a) ubi postea memoratur aliud deinde

orga-

a) „Under Im (abbate EBERHARDO de *Reischach*, qui electus an. 1482. an. 1491. obiit) ist gefin ainer des Convents, hat gehaiffen CONRADUS *Sittinger*. Der ist so kunstlich gewesen, das er für sich selbs ain Orglen gemacht hat, die hat gehapt 12. belg, ist heruffen gestanden in dem Münster bey dem hinderen gewelb, ist ausgemacht worden a. 1488. wiewol vor in dem Chor auch ain zimlich werckh gestanden ist mit 5. belgen, wer das gemacht hat, kan man nit wüffen, und sind beid pliben, bis auf den bauren Krieg, de sind sie miteinander zu grund gangen. Weiter hat er (abbas GEORGIUS

an. 1493. electus, mortuus an. 1519) die alt Orglen in dem Münster hinnfs bey dem uffern gewelb widerumb lassen abheben, und die nemlich widerumb lassen gieffen, und machen, durch Maister GILGEN von *Uhn*, welches ain weit berrüemt werckh gfin ist, als man söllichs khum in der lands art funden hat, mit 12. belgen zu treten. und ist in dem 1514. Jahr usgemacht worden, und hat Cost 1500. fl. Difes werckh haben die bauren A. 1525. in Irer Empörung und Infallen auch zerrissen, die Pfeiffen zergossen, das werck zerfchlagen, und zu grund gangen, wie anderes mehr.“

organum sub GEORGIO abbate an. 1514. factum, non multo post rusticorum rebellium furore absumtum. Quod docet inscriptio in lignis organi, quod postea is ipse CASPARUS II. an. 1582. fieri curavit:

*Organa sancta Deo cernis quicunque viator,
Hæc a CASPARO tibi sunt extructa secundo,
Regnanti undecimus cum iam decurreret annus.
Rustica turba furens cum bellum immane moveret,
Antiquum destruxit opus; modo providus abbas
Amissum templo satagens reparare decorem,
Hoc tantum fieri monumentum iussit, ut inde
Posteritas veniens hoc pignus haberet.*

Celsus ROSINUS in Lyceo Lateranensi meminit organi ex papyracea materia compositi in abbatiâ Portuensi apud Ravenates, dilaudatque artificis ingeniosissimi opificium admirabile, in quo candor, durities, suavitas, machinam reddunt conspicuam. Mox tamen addit, hoc organo vastitatem templi concentu suo non explente, fistulas e plumbo fusas fuisse receptas. Similis machina pneumatica Viennæ in Austria admirationi fuit nostra memoria.

Organum ingens, quod est Rotenburgi ad Oderam, describit BESOLDUS, meminitque ex ZEILLERI Itinerario eiusmodi organorum, quæ Mediolorum ac Senis audiantur. Carolus PRATI Mediolanensis præterito sæculo sonum fistularum gratissimum invenisse celebratur. In Io. CIAMPINI synopsi historica de sacris ædificiis &c. adumbratur organum, Tab. XVI. ab ALEXANDRO VI. sumtuose factum, & a Musca præstantissimo artifice cælatum, ac totum inauratum, & ex concentu in magno pretio habitum. Addit, id hodieque extare, & visi prope capellam S. GREGORII: editum autem est CIAMPINI opus Romæ 1693. D. BURNEY, qui passim in *Diar. Itin. mus.* per Galliam, Italiam, & Germaniam insignium organorum meminit, tota Europa maximum existimat, quod Hamburgi instrui I. MATTHESON testamento curavit, palmamque Harlemensi præripit. Quædam etiam monachus San-Maurensis in opere de Organorum mechanismo repræsentat, *Weingartensis* inter alia monasterii in Suevia maximum. Præstant organa fratrum SILBERMANNORUM *Dresdensæ* & *Argentoratense*, aliaque eorundem in Saxonia vicinisque, nostris etiam terris: superstes *Argentoratensis* Ioannes Andreas, nunc demum etiam iam senex, ex veteri mecum amicitia, in se suscepit ecclesiæ nostræ D. Blasii e ruinis ex incendio surgenti organo animam addere; quod nihilominus aliis mole impar est, quæ passim stupenda audiuntur. Crescit etiam ac augetur indies systema organicum, ut, si ita pergatur, ambabus ulnis res agi brevi non amplius posse videatur. Ad præsentem epocham adhuc referendus est Io. KECKIUS monachus *Tegernseensis*, ex cuius opere de Musica schema organicum æri incisum damus, quod tres octavas non

T. II. p. 455.

Ac maiore
apparatu in-
structa.

Thef. præct.
p. 656. &
657.

C. IV. p. 57.

Tagebuch
musical. Reis.
dritter Band
p. 216. 242.
&c.

Add. Samm-
lung einiger
Nachrichten
von berühm-
ten Orgelwer-
ken in
Teutschland.
Breslau 1757.

TAB.
XXXV.

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV. B b com-

complet. Systema postea fixum fuit ad quatuor octavas, estque hæc extensio omnium organorum veterum, teste *I. I. ROUSSEAU* in suo lexico *V. Systeme*. *C'est, inquit, l'étendue du clavier de toutes les anciennes orgues. Mais on s'est enfin trouvé gêné par des limites, quelque espace, qu'elles puissent contenir; on les a franchies, on s'est étendu en haut & en bas: on a fait des claviers a ravalement; on a démanché sans cesse &c.*

Perversus
eorum usus
a Theologis

In 2. 2. D.
Thom. q. 91.
Art. 2.

XI. Quid vero de arte ludendi organo? qua necesse est tot bonas horas consumi; opusque manibus ac pedibus tam operose agitur ad stuporem, ostentationemque magis adhuc, quam ad ipsam aurium oblectationem. Et utinam! non etiam sacra adyta cultusque divinus ita profanaretur.

Card. CAIETANO visum est, per accidens tolerari posse extensam iam consuetudinem organorum; propter nimiam elongationem hominum a divino cultu, ut vel sic allecti divinis intersint. Addit vero: *Qui tamen organa medicinam animæ a remotis esse cogitaverit, parce illis utetur, ne sanis noceat, minuendo vel tollendo eorum devotionem.*

De horis can.
c. XVI. n.
53. &c.

CAIETANI auctoritate etiam NAVARRUS usus multa incommoda notat, ac mala ex organorum perverso usu in ecclesiis; qui hic maxime proclivis est, dum ingenio suo qualicunque ac imaginationi indulgentes ludunt organoedi; nam „multi (eius verba sunt) organistæ faciunt sonare sæpius organo cantiones profanas in ecclesiis, imo & vanas, & quandoque malas; cuiusmodi sunt, quas vocant baxas, & Altas, & alias cantilenas, quas vulgus novit esse turpes, obscœnas, & petulantes: quod palam est peccatum, præsertim cum id faciunt, quando officia divina fiunt, tam ob irreventiam, quæ loco sacro fit, quam propter occasionem, quæ præbetur avertendi mentes ab attentione rerum divinarum & spiritualium, & ad intendendum easdem temporalibus, vanis, & malis. Tum quia est causa, quod multis in locis non canuntur, nec audiuntur *Credo*, & *Gloria* a populo in festis, quibus non iubetur cani, ut pro his audiantur fistulæ, & harmoniæ; sed ut animo & ore confiteamur sanctam fidem catholicam, & ut gratias Domino ob suum adventum agamus. Tum quia multi organistæ, quo suam artem ostentent, & plene audiantur, tamdiu pulsan't (cum tamen ille pulsus non sit aliud, quam, ut ille ait, sine mente sonus) ut nonnunquam Missam una hora diutius æquo protrahant: quare adeo audientes lassant, ut cum devenitur ad id, quod plurimum importat, puta concionem, aut contemplationem passionis Redemptoris, & redemptionis humani generis, quæ repræsentantur in sanctissima illa consecratione, tam sunt fastiditi, ut plus cogitent de egressu ecclesiæ, quam de illis mysteriis. Tum quia datur occasio, ut interim, dum or-

gana

gana sonant, qui in choro sunt, colloquantur, iocentur, rideant, negotientur, quandoque paullo plus cogitent de eo, quod organa sonant, quam eorum fistulæ cogitant de eo, quod ipsi agunt vel dicunt. Tum quia cantores celebres, quando cum paribus organistis concurrunt, & contendunt, utri eorum suos versus magis protrahant, eo magis coram Deo versus & psalmus perit, quo magis coram hominibus flatu ventoso & voce theatra tractantur. Tum, quia nec chorus rebus divinis cantatis, vel pulsatis animum intendit, vix est, qui sileat. Pauci enim sunt tanta in divina intentione animi, & cogitatu sublimi, ut possint, vel saltem velint uti remedio, in id a nobis reperto, nempe ut interim quis toties repetat animo & voce submissa versus &c.“ Rem magis adhuc theologicè in summa V. *organorum usus* expendit laudatus CAIETANUS, quæ satis quidem indulgenter colligit GREGORIUS de *Valentia*.. a)

a

XII. Consentiens Pastorum Ecclesiæ in synodis congregatorum vox, non esse hunc inanem scrupulum, nobis gravius multo demonstrat. Concilium *Senonense* an. 1528. ita habet in decretis morum XVII. „Organorum usum ecclesia a Patribus ad cultum servitiumque divinum recepit. Nolumus itaque, quod organicis instrumentis resonet in ecclesia impudica aut lasciva melodia, sed sonus omnino dulcis, qui nihil præter hymnos divinos & cantica spiritualia repræsentet.“ Synodus *Colonien-sis* Provinc. an. 1536. organorum melodiam in templis sic adhiberi discernit P. II. c. 15. *ne lasciviam magis, quam devotionem excitet; neve præter hymnos divinos ac cantica spiritualia quidquam resonet, ac repræsentet.* In synodo diocesana *Coloniensi* an. 1550. inter inquisitiones, pro ecclesiarum & locorum diversitate adhibendas, hæc est: „Num organa quid sæculare resonent, seu aliud quam cantum ecclesiasticum: Et sileantne ab elevatione Eucharistiæ usque ad *Agnus Dei*, quo interea ab omni-

Et Pastoribus
Ecclesiæ re-
probatus
ante,
T. XIV.
Conc. ed.
Labb. p. 471.

T. VI. Conc.
Germ. p. 255.

Ib. p. 632.

a) P. SERAPHINUS Rozzi, Ord. *Prædicatorum* quæstionem seu casum conscientie inter alios peculiari opere movens, an licitum sit organa habere in ecclesiis *Mendicantium*? generatim etiam, quid licitum ac illicitum sit? ita definit: „E da notare, che per non offendere in ciò Dio, da due cose deono coloro, a chi s'aspetta, guardarsi: la prima dal sonare troppo è di soverchio, perciò che assumendo si cotal suono nella chiesa per cagione de l'anime inferme nello spirito, e come medicina da lontano, si dee usar parcamente, accioche non diminuisca, ne tolga la divotione ai fani. La seconda cosa, dache

si deono, guardare gl'organisti si e dal suonar nelle chiese cantoni prophane & cose vane di secolo, per le quali si venisse a fare ingiuria al divino culto, e insieme a provocare gl'uditori a lascivia, e à scandalizare gl'imperfecti nello spirito. Impercio che in questi casi si commetterebbe da chiunque, che scientemente così sonasse, o facesse sonare, o vero permettesse, dovendo e potendo ostare e impedire, peccato mortale di sacrilegio contra il divino culto, & contra il luogo sacro, a i quali cotali suoni prophani non convengono.“

omnibus sub alto silentio devota Dominicæ Passionis & Redemptionis nostræ memoria recolatur? “ In formula reformationis, statibus ecclesiasticis in comitiis *Augustanis* an. 1550. a CAROLO V. exhibita, hoc etiam continetur: „Organâ nihil lascivum sonent, aut sæculare, sed quod ipsa etiam plebs intelligat, religiosum ac pium esse. Et præstiterit symbolum totum cani, similiter Præfationem, & orationem Dominicam, quam partem relinqui organis, sicut magno abusu alicubi consuetum est fieri. “

Ibid. p. 756.

Et post Concilium Tridentinum: *Seß. XX.*

T. VII. Conc. Germ. p. 8. Ibid. p. 103.

Iam retulimus quædam synodorum decreta ex Concilii *Tridentini* sententia expressa, quod *ab ecclesiis musicas eas, ubi sive organo sive cantu lascivum aut impurum aliquid miscetur*, arceri vult in decreto de observandis & evitandis in sacrificio Missæ. Proximum est concilii dioecæsani *Harlemensis* statutum an. 1564. ex verbis formulæ reformationis, statibus ecclesiasticis in comitiis *Augustanis* exhibitæ, ac modo citatæ conceptum. Decretum synodi provinc. *Cameracensis* anni sequentis 1565.

T. IX. Conc. Germ. p. 542.

ad synodum *Tridentinam* provocat: quemadmodum etiam alterum concilium *Cameracense* sequentis sæculi anno trigesimo primo celebratum, his verbis: „Organorum usum in Missis atque divinis officiis sic servari statuit sancta synodus, ut in concilio *Tridentino* mandatum est: id est, ne modulatione lascivas cantiones imitentur, neque illa musica in ecclesiis admittatur, quæ choreis potius, quam choro congruat. “ In statutis

T. VIII. Conc. Germ. p. 732.

synodi archidioecæsani *Pragensis* an. 1604. idem cavetur: *In organis, cum vel ad missam vel ad vespervas, aliaque divina officia ad excitandam fidelium pietatem pulsantur, ne quid lascivum aut impurum admisceatur.*

T. IX. Conc. p. 825.

Propior ætati nostræ synodus *Monasteriensis* an. 1655. etiam temporis nostri nævos vitiumque propius attingit, præcipitque, ut *in organis non adhibeantur melodiæ, quæ sapiunt levitatem, vel nugas sæculares.*

L. I. c. 28.

Omnia autem complectitur Ceremoniale episcoporum CLEMENTIS VIII. reformatum, dum cavendum vult, „Ne sonus organi sit lascivus, aut impurus, & ne cum eo proferantur cantus, qui ad officium, quod agitur, non spectent, nedum profani, aut ludicri, nec alia instrumenta musicalia præter ipsum organum, addantur. “

Monita idco etiam Organistis data; *Lib. I. tit. de Organ. p. 239.*

Lib. I. scđ. VI. c. 2.

Andreas CASTALDO in *Praxi cerem.* præterea ex ceremoniali *Ambrosiano*, qualis organista esse debeat, addit; qui recte ubi fuerit selectus, dubio procul omnia rite, recteque se habebunt: „Organista bonis moribus præditus, pulsandi arte peritus, ad hoc opus admittatur, & ubi ecclesiastici periti inveniuntur, laicis præferantur; si tamen ecclesiasticus aptus non reperiatur, laicus modestia ac gravitate præditus eligatur, qui semper habitu decenti, detecto capite, & qua decet reverentia ac modestia

istia suum exequatur munus, cavens, ne sonus sit lascivus, aut profanus, aut ludicrus, nulla alia instrumenta profana admittens." Quodsi organista bonis sit moribus, ut decet hominem celebrando publico Dei cultui addictum consecratumque, modestia præterea ac gravitate præditus, nihil in se desiderari sinet, quo minus, qua decet reverentia & modestia suum exequatur munus. Dum vero id semper & ubique sperandum haud est de organistis, sive laici, sive clerici, aut etiam religiosi sint, ut sicut ingenio ad musicam præstant, ita moribus ac vita sint compositi: a superioribus saltem, quos modestia & gravitate præstare oportet, in ordinem redigendi sunt, & in officio continendi; ne rem divinam inhonorent, ac contaminent, fideliumque mentem & attentionem potius ab eo, quod in ecclesia agitur in divino officio, avertant & distrahant, offendiculoque sint; quam ut ad devotionem & affectum, proposito convenientem, excitent animentque, pios animo instillando motus placido suavique organorum sono ac idoneis modulis, ad fovendam pietatem insinuandamque reverentiam, præsentī Deo eucharistico debitam.

Hos fines sibi propositos habere debent organistæ, non vero delectationem aut gloriolam; illudque lucrum præcipuum reputare præ stipendio suo ac sportulis: quibus si priventur etiam, dum hoc suo primario desint muneri, facile ad officium revocabuntur a ludicro & profano in ecclesia organi ludendi more, semper magis magisque ingruente: dum, nulla loci reique sacræ habita ratione, nullo facto actionis divinæ aut exercitationis ludicræ discrimine, quidquid phantasia, seu habitus ex usu ad fallendum tempus animumque delectandum comparatus, suggerit, profunditur: imo, quod peius, dum cantuunculas insuper triviales, ioculares, asoticas aut impudicas etiam, quas forte memoria affert, modulantur. Ut adeo haud abs re tanto consensu pastores ecclesiæ in suis synodis posterioris huius ævi cavendum duxerint, ne quid lascivum aut impurum immisceatur; quod quidem etiam ludendi quodam modo salaci ac lascivente fieri potest: quocumque autem modo contingat, sacrilegii quoddam genus est ad conspurcandum sanctissimum religionis cultum, ludibrioque exponendum & despiciatui. Id etiam malo huius temporis grandique piaculo fit, ut quæ innumera circumferuntur opera ad clavichordia, quæ vocant, aliaque eiusmodi enchorda instrumenta ad omnem potius alium quam sacrum usum composita, promiscue ecclesiæ inferantur, & profani moduli ludicrique ad ostentandum artificium, promittendumque digitorum potissimum facti in officio divino producantur. Quæ notiora sunt, quam ut illis explicandis diutius immorari opus sit.

Ab ipsis tamen sapius neglecta.

Cantiones
vulgares, seu
vernaculæ,
quales &
quomodo
permissæ.
T. XII. Conc.
ed. Labb. p.
554. T. XIII.
p. 1532.
Apud Leibniz
T. II. script.
rer. Brunsw.
p. 500.

Pag. 812.

T. V. Conc.
Germ. p. 655.

XIII. Inter cæteros concilium *Basileense* hunc etiam reprobavit ab-
usum, dum in ecclesiis cantilenæ sæculares voce admiscuntur. Sess. XXI.
c. 8. Quod in aliis conciliis *Germaniæ* iisdem verbis repetitur statutum.
Aliud vero sunt cantilenæ sæculares, aliud vulgares ac vernaculæ: nihilo-
minus *Augustinus* PATRICIUS in historia huius concilii vetitas ab illo
inter missarum solennia cantilenas vulgari sermone conditas scribit. Vo-
cem suam aliquando universum populum misuisse cantui cleri, discimus
ex BUSCHIO, ubi singularem aliquam celebritatem in campo celebrari so-
litam (de qua alibi etiam acta in die Ascensionis Domini alia exempla su-
pra lib. II. dedi) describens „ubi (inquit) tunc tota civitas in campum il-
lum occurrit, fratribus & clericis *Salve festa dies, victima paschali*, &
similibus concinentibus, populusque omnis utriusque sexus cantilenas, ta-
li cantico convenientes, ad singulos versus cantando respondet; donec
Præpositus surgens sequitur processionem, & omnis populus eum sequi-
tur usque in ecclesiam. Ibi enim circa fontem iterum se ponit super se-
dem priorem, omni clero & populo astante, & *Sedit angelus* cum ver-
sibus suis ibidem devote & clamose decantante &c.“ Dum eadem infra
repetuntur, cantilenæ & cantica teutonica nominantur. Nihil vero op-
ponit BUSCHIUS reformandi alias studiosissimus. Nihilominus aliquid ad
explicationem decreti *Basileensis* confert hic BUSCHII locus. Voces hi-
bridas, ut ita dicam, vetat concilium *Basileense*, dum commiscuntur vo-
ces & cantiones. Quod edisserit synodus *Swerinensis* an. 1492. „Item
statuimus & mandamus, ut quilibet sacerdos nostræ diœcesis, cum gratia
Dei dispositus missarum solennia decantaverit, *Gloria in excelsis*, *Credo*,
offertorium, Præfationem cum *Pater noster*, iuxta sacrorum canonum san-
ctiones a principio usque ad finem decantet, nullo abstracto, diminuto, vel
resecto: aut aliud responsum, vel carmen vulgare loco præmissorum,
in organis, aut choro, qui præsentibus fuerint clerici, resonent. Et in
Credo tractim cantetur: *Ex MARIA Virgine & Homo factus est*, genibus
flexis.“ Vetat hic canon *Gloria in excelsis*, *Credo*, Offertorium, Præfa-
tionem decurtare, ut tamen concedat aliud responsum vel carmen vul-
gare loco præmissorum in organis, aut choro resonare.

Ab hæreticis
compositæ,
prohibentur.
T. VII. Conc.
Germ. p. 29.
Ibid. p. 164.

Poterat quidem hic diversis modis excedi, vel loco, temporeque non
debito, vel ipso etiam cantionum genere. In statutis diœcesanis *Pra-*
gensis ecclesiæ an. 1565. cantilenæ vulgares, quæ non sunt catholice con-
fectæ, reiiciuntur plane. Cuius rei causas aperiemus capite sequenti.
Sic etiam in statutis synodalibus *Augustanis* an. 1567. cavetur: „A no-
stris

istis ecclesiis arcere volumus, nullumque illic locum habere, cantiones hæreticorum, quantalibet modulationis & pietatis specie vulgo blandiantur. Antiquas vero & catholicas cantilenas, præsertim quas pii maiores nostri *Germani* maioribus ecclesiæ festis adhibuerunt, vulgo permittimus, & in ecclesiis, vel in processionibus retineri probamus.“ Id etiam capit Card. CAIETANUS, & ex eo TANNERUS: „Addo (inquit) cum sonus inter divina pars sit divini cultus, ut recte ibidem dixit CAIETANUS, valde absurdum videri, in ecclesia cantare, aut sonare cantiones seu modulos, ab hæreticis auctoribus compositos, etiamsi per se nil indecens contineant: non secus fere ab omnibus absurdum iudicaretur, si hæretici hominis scripta qualiacunque in ecclesia velut ad divinum cultum spectantia prælegerentur.“ Aliud cantus cantionumque genus ab ecclesia merito excludit concilium *Burdigalense* an. 1583. „Ab organis, & omni ecclesiastico cantu, quævis musica, lascivum quippiam, & vulgares cantiones, aut levitatem, similesque ineptias referens, omnino arceatur.“ Et *Bituricense* anni sequentis c. 3. *Vernacula lingua publice psallere aut orare, nemini, nisi concionatori, populum ad devotionem excitanti, liceat, ne inde temere iudicandi de sacris mysteriis, & sensu scripturæ, cuiquam detur occasio.* Et mox Can. 6. *Non cantentur in ecclesia cantica absurda, nova, & non probata, si quæ sint consuetudines in contrarium prava, quæ potius corruptelæ dicendæ sunt, penitus aboleantur.* Agitur de publico officio chori, quod ad clerum pertinet: ut itaque publica & communis oratio rite & solemniter fiat, psallant omnes clerici uno ore & concentu cum choro, ut habet canon secundus. Alioquin non omnem omnino cantum vernaculum tunc in *Galliis* vetitum fuisse, sed probatum examinatumque esse debuisse, ex concilio *Avenionensi* an. 1594. constat: „Quodsi carmina quædam vernacula lingua in natali Domini permittenda sint in ecclesia concini, ea primum ab episcopo legantur, ac examinentur, nec nisi probata, & cum subscriptione canantur.“

T. III. theol. scholast. disp. V. q. 5. dub. 2.

T. XV. Conc. ed. Labb. p. 950.

ib. p. 1070.

ib. p. 1456.

Difficiliores reddiderint Pastores MAROTI, aliaque *Hugonottorum* carmina. Nihilominus apud nos, ubi promiscui sunt A catholici, cantiones vernaculæ etiam ordinariæ, pro minoribus saltem ecclesiis, permissæ leguntur; veluti in constitutionibus diœcesis *Wratislaviensis* in *Silesia* anno 1592. sic Missa publica agenda ordinatur: „Ut schola vel ministro ecclesiæ Introitum Missæ *Kyrie eleison*, & *Gloria* concinente, his finitis, & epistola iam lecta, præcentor cum tota communitate aliquem sacrum hymnum in vernacula lingua, ipsis familiarem, loco Gradualis decantet; post Evangelium & Symbolum decantatum, sacerdos casulam ante altare deponat,

Vernaculæ in Germania limitate permissæ,

T. VIII. Conc. Germ. p. 391.

deponat, suggestum ascendat, & plebem Dei prædicatione reficiat. Absoluta concione & precibus de more dictis, ad altare iterum accedat, & assumpta casula Sacrum continuet. Post elevationem SS. Eucharistiæ, quam populus flexis genibus adorare debet, alius hymnus in lingua vulgari decantetur, & Sacro finito, populum, data benedictione, in pace dimittat. In aliis vero ecclesiis ruralibus, in quibus hymnos vulgari lingua decantari consuetum non fuit, sed ubi totum officium latine canitur, nihil immutandum est: quin imo parochos hortamur, ut in ecclesiis ruralibus, ubi scribæ & scholares sunt, omissis germanicis hymnis, dum celebrant, consuetudinem latine cantandi totum officium Missæ introducant. Curabimus autem eorum, qui maxime huic mysterio & fidei catholicæ integritati congruunt, delectum fieri, & quemadmodum secundum Missæ partes & festi solemnitatem decantari debeant, typis excudi.“ In statutis synodi archidiecepsanæ *Pragensis* an. 1605. tit. XXIV. hæc in eam rem leguntur: „ Spirituales cantationes, quæ a pueris, adultisque in aliquibus ecclesiis intra Missæ summæ, divinorumque officiorum celebrationem, atque ante & post sacram concionem, seu in processionibus, ad fidelium devotionem excitandam, pie decantari consueverunt, permittendas duximus; dummodo prius a nobis officialique nostro recognitæ sint, & scripto comprobatae, ne aliquid contineant, quod profanum sit, vel apocryphum, quod sanæ & catholicæ doctrinæ repugnat. At huiusmodi cantionum causa nihil intermittatur ex iis, quæ in Missis, ac divinis officiis ex sacris ritibus recitari debent.“ In synodo *Augustana* an. 1610. post repetitam cautionem synodaliū an. 1565. circa cantiones hæreticas, additur P. II.

Ibid. p. 733.

T. IX. Conc. Germ. p. 40.

c. I. n. 13. *nec ulla profana cantica, sonique leves, & quæcunque lasciva canendi ratio usurpetur; sed sint cantus & soni graves, pii, distincti, domui Dei ac divinis laudibus accommodati, ut simul & verba intelligantur, & ad pietatem auditores incitentur.* Synodus *Monasteriensis* an. 1655. habita cantiones germanicas, si extra collegiatis, & in civitatibus erectas ecclesias propter cantorum raritatem interponi posse iudicabuntur, non alias esse vult, nisi quæ continent adorationem Christi in altari & elevatione, vel quibus ad devotionem erga hoc tam divinum mysterium cantantes manuducuntur. Et in synodo eiusdem dioecesis an. 1662. ubi germanicæ cantiones propter sacerdotum, aut personarum qualificatarum raritatem cum differentia sunt admittendæ, nihil canatur, quod sapiat Lutheranismum, sed quæ sacro Missæ sacrificio convenient, & simplices ad orthodoxæ fidei instructionem manuducant.

Ib. p. 825.

Ib. p. 897.

XIV. Vides, semper officii chori rationem haberi, quod constanter latine celebratum fuit, liturgia sacrificii Missæ imprimis, ac horæ canonicæ, etiam a sanctimonialibus; quæ propterea linguæ latinæ haud segniter incumbabant. Cuius rei exemplum TRITHEMIUS in chronico *Hirsaug.* ad an. 1087. affert cœnobium monialium, institutum a B. THEOGERO, monacho *Hirsaugiensi*, abbate monasterii *S. Georgii in silva nigra*, ac postea *Metensi* episcopo, cuius etiam opusculum *de musica* in collectione scriptorum de re musica edemus. „Horis canonicis (inquit) ad persolvendum „divinæ laudis officium pariter in ecclesia confluebant, & Dei operi nihil præponebant. Nullam esse licebat in monasterio, quæ non de psal- „mis, aut aliis scripturis quotidie aliquid disceret. Inde omnes pene „latini sermonis habebant notitiam, & quidquid legebatur, intelligebant; „quod non parum ad internæ compunctionis gratiam videtur conducere.“ Servantur adhuc alicubi in monasteriis monialium libri latini pro lectione mensali notati, aliique, quos non solum latine scite descripserunt, sed etiam elucubrarunt, uti & epistolas latine scripserunt. Ex sæpe laudato BUSCHIO de reformatione monasteriorum discimus, eas in tantum gnatas fuisse sæculo XV. sermonis latini, ut ea lingua confessionem sacramentalem facerent, ita, ut alicubi ceu singulare suo ordini referat, quod in *Teutonico* confiterentur: *Confessionem*, inquit, *dicunt in Teu-* *tonico, quamvis interdum sint bonæ latinistæ, propter maiorem erubescen-* *tiam, & confessionis expressionem.* Narrat postea, accitas aliunde pro informatione monialium *in scientiis grammaticalibus*: seque puellas de sæculo ad eas venientes, & per tempus *in scientiis scholasticis*, in bonis moribus, in firmo proposito in Dei servitio perpetuo permanendi, bene probatas, sæpius investivisse, & anno finito ad professionem suscepisse. Et postea se rogatum memorat, quatenus duas aut tres moniales bene reformatas & *in scientiis scholasticis eruditas*, eis procuraret. Quales vero hæ fuerint scientiæ, paullo post eodem c. 25. exponit: „Soror (inquit) THECLA, in Grammatica competenter docta, iuvenes instruxit puellas & moniales, in cantu, in scientiis scholasticis unacum Subpriorissa: quæ in tantum in eis profecerunt, ut scripturas divinas clare intelligerent, exponere scirent, & litteras sive missivas in bono latino magistraliter dictarent, sicut ad oculum ipse vidi & examinavi.“ Hæc ille.

Moniales horas canonicas canentes latinæ linguæ gnaræ sæc. 1 XV. adhuc,

T. I. p. 184.

Apud Leibniz T. II. p. 869.

Pag. 873.

Pag. 886.

Pag. 891.

Pag. 892.

In statutis synodi diœcesanæ *Argentinenfis* an. 1549. c. 25. de vita & moribus monialium id saltem præscribitur, „Ut in legendis vel decantandis psalmis, aliisque ecclesiæ cantionibus & hymnis, id in corde versetur, quod vel vocis & gutturis modulatione profertur & canitur:

Quod sæc. XVI. rarius, T. VII. Conc. Germ. p. 514.

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV.

C c non

non enim vocis, sed cordis auditor est Deus: & psallendum est spiritu & sensu. Et quamquam hoc tempore in decantandis psalmis, officiisque divinis peragendis, ignota utantur lingua: tamen ea diligentia adhibenda est, ut si non omnium, certe præcipuarum rerum (videlicet psalmorum, epistolarum, evangeliorum, communiumque precum ac hymnorum, qui in sacro celebrando proferuntur, aliisque officiis absolvendis adhibentur) intellectum habeant, quem ex privata & domestica lectione facile consequentur forores. Neque enim a quotidiano legendi & discendi studio immunes & liberæ esse debent.“ Quid vero ad aliquam saltem intelligentiam eorum, quæ in divino officio agant canantque moniales, desideraverit in institutione Monialium synodus *Coloniensis* diœcesana an. 1550. ex his formulæ inquirendi in monasteriis monialium, visitatoribus præscriptæ, quæstionibus colligitur: „An sit in monasterio ludimagistra, seu scholæ præfecta, quæ latine norit? Et an hæc diligenter & sedulo instituat in rudimentis Grammatices virgunculas iuniores, & an formet eas ad pietatem & religionem? Et quænam rudimenta tradat, & quos libellos, ad pietatem pertinentes, rudioribus virgunculis prælegat, & exponat? An etiam in vigiliis dierum festorum, & in ipsis diebus festis, exponat suis scholasticis virginibus hymnos, sequentias, epistolam, & evangelium diei.“ Intelligi hinc datur, iam aliquid remissum fuisse sæc. XVI. a studio illo monialium ad comparandam latinæ linguæ notitiam, qua adhuc sæculo XV. fuisse imbutas, ex Buschio ostendimus.

Tandem omnino fere perperam cessavit.

Dolendum vero est, illud deinceps penitus cessasse studium, ita ut hodie moniales nec quidquam intelligant, quid psallant, contra Apostoli monitum & adhortationem, doctrinamque toto capite decimo quarto epistolæ primæ ad *Corinthios* explicatam. Quam ut, quantum liceret, sequeretur, in cœnobio monialium *Berau* congregationis monasticæ *San-Blasiana*, cui indignus præsum, instituta an. 1770. perpetua adoratione SS. Altaris Sacramenti, quam per turmas diu noctuque moniales obeunt, officium de Venerabili Sacramento loco breviarii in eum usum cum permissione Superiorum imprimi curavi, cum adiecta ad latus paraphrasi vernacula; ut sic saltem aliqualem intellectum assequantur eorum, quæ psallunt publice una congregatæ in ecclesia. Simile quid alii eiusdem instituti cœtus virginum apud nos paullatim magis magisque frequentes faciunt, dum die noctuque alta voce vernacula vel canunt, vel orant, aut etiam pias prælegunt meditationes.

XV. Passim equidem tum libro primo, cum secundo mentem doctorum pastorumque ecclesiæ primæ & mediæ ætatis explicavimus de vocibus muliebribus in sacris christianis: quas pii quique etiam a theatris, nedum ecclesiis exturbatas cuperent. Tractat hoc argumentum *Christ. LUPUS* in schol. ad *TERTULLIANUM* de *Præscriptionibus*, locum inter alia *D. CHRYSOSTOMI* versans de pauperibus ecclesiasticæ matriculæ viduis: quod nempe etiam hæc simul cum viris psallerent in ecclesia. „Olim (addit) forsan psallerunt omnes, etiam mulieres. Et hinc istarum viduarum non prærogativam aliquam, sed solum in ista pietate diligentiam videtur laudare sanctus *IOANNES*.“ Examinat deinde, quod libro primo de *PAULO Samosateuo* retulimus, a synodo *Antiochena* accusatum. *Non*, inquit, quod mulieres cantare in ecclesia, sed quod vana per ipsas cantari iussisset. Et omnino loquitur de laicis mulieribus. Tum ad locum *ISIDORI Pelusiota Alexandrina* ecclesiæ presbyteri, a nobis etiam allatum, hæc ad rem annotat: „Affirmat varia. Primo, quod Apostoli istum in ecclesia conventum mulieribus permiserint. Secundo, quod permiserint ad compescendas loquacis sexus in ecclesia fabulas, ac ipsis conciliandam modestiam. Tertio, quod illæ licentia pedetentim abusæ per vocis suavitatem studuerint placere hominibus, atque ita sacram psalmodiam æquarint scenicis cantilenis. Et quod exinde sint cauponatæ ac venatæ quæstum. Hinc *ISIDORUS* suadet, istum concentum circumscribi ac aboleri. Proinde tunc vigeat adhuc in *Ægyptiaca* ecclesia. Nec enim iste mos fuit universalis.“ Post hæc locum *S. HIERONYMI* profert *LUPUS*, ex quo palam fit, tunc sacras etiam virgines ac viduas non fuisse solitas publice psallere; quin in eo *PELAGIUM* vituperat ac incessit: „Nec sufficit (inquit) tibi dedisse tuo *Amazonum* agmini scientiam scripturarum, nisi earum voce & canticis delecteris. Iungis enim & ponis in titulo, quod & fœminæ Deo psallere debeant. Quis enim ignorat, fœminis esse psallendum in cubiculis suis, & absque virorum frequentia & congregatione turbarum?“ Quæ verba innuere videntur morem illum, quo mulieres in choro cum viris, veluti presbyteræ cum episcopo & presbyterio confidentes, intra sacrum tribunal, quod *LUPUS* est indubitatum, concinerent. Alius est, qui semper in ecclesia obtinuit a nobis libro I. explicatus promiscus totius populi, atque adeo etiam mulierum concentus; laudatque *S. GREGORIUS Naz.* in epitaphio patris sui *NONNAM* matrem, quæ diurnis nocturnisque psalmodiis columnæ instar se ipsam affixit. Idemque orat II. in *IULIANUM*, qui, inquit, cum vetulis sedemus & psallimus; quod de privato etiam more intelligi potest, uti de *THEODOSIO* iuniore *SOCRATES* Lib. VII. testatur, primo diluculo illum ipsum cum sororibus suis hymnos alternatim

Mulierum
in ecclesia
concentus.

Lib. I. contra
Pelag. c. 9.

Lib. VII.
c. 22.

decantasse. Exempla quædam T. I. p. 318. cantus alterni sexus promiscui dedimus. Factum id etiam ad nostram usque ætatem, ut in quibusdam celebritatibus moniales cum monachis choro adessent ac canerent; quod tamen merito antiquatum.

Eunuchi
cantores re-
probantur,

Schol. = in sy-
nod. general. ac
provinc. de-
creta. T. III.
p. 138.

XVI. Opportune hic laudati *Christ. LUP*i sententiam adscribimus contra illud monstri genus, sui sexus dedecus, sequioris ludibrium, eunuchos, inquam, qui se non castraverunt propter regnum Dei, sed plerumque a sævientibus sic in propriam prolem parentibus hanc ideo sunt passi iniuriam, ut mollem & effeminatam, non theatro solum, sed etiam ecclesiæ servent vocem. *Longe minus*, inquit, *evirandi sunt pueri, ut mimice in ecclesia cantent, & extra illam flagitiosissime vivant. Evirationis facinus, ut verum homicidium damnant Romanæ leges, adeoque talis in ecclesia cantus quid aliud est, nisi barbaro quodam gentilium more proprios Deo filios immolare?* Hæc ille in canonem LXXV. *Trullanum*, qui, damnatis inordinatis clamoribus, cum magna attentione & compunctione psalmodias Deo offerendas præscribit. Nihil vero de eunuchis habet, etsi ex *Græcorum* imperatorum aula, non obstantibus severissimis antiquiorum canonum legibus, ut iam supra libro II. notavi, ad nos hæc labes venerit, ipsamque imprimis *Italiam*, atque adeo *Romam* invaserit. Auctoritati tamen *LUP*i adstipulatur *Pet. Pompilius* *RODOTA*, ipse *Græcus* natione, mihi, dum ante undecim, & quod excedit, annos, *Romæ* degbam, familiaris, in epistolam encyclicam, a *BENEDICTO* XIV. an. 1749. editam de anno iubilæo, hanc instituens quæstionem de eunuchis spontaneis, qui ad suavissimum vocis lenocinium aut comparandum, aut retinendum, & ob necessitatem vocis acutæ ad musicos concentus, sive ad lucrum inde captandum, audaciores evadunt sui homicidæ, & phrasi *S. AUGUSTINI* tr. 51. in *Ioan.* in propria membra sæviunt.

Et irregula-
ribus accen-
sentur :
Pag. 79.

Atque hos quidem eunuchos eum in finem factos, irregularium classi concilia adscribunt, quamvis laxiores *Casui*stæ pro more, ut alia, sic & istud humanæ naturæ opprobrium, excusare nitantur. *Sunt enim*, addit *LUPUS*, *ex Casuistis*, *qui tradunt, licitam esse executionem, si vitæ periculum absit : si pueri sui iuris sint, polleantque usu rationis, atque in executionem consentiant.* Ipse nihilominus recte *Theophilo* *RAYNALDO* accedit, qui in tractatu *de triplici eunuchismo*, gravibus rationibus contrariam sententiam propugnat. Subdit demum, quod detestandum hunc abusum plane & solide refutat : *Si enim ad servandam continentiam, & ad damnum spirituale vitandum executio improbat ; potiori iure illicita censenda*

da est ob inopiam vitandam, & ob lucrum temporale captandum, sive ob diuturnius vocis acumen, ad musicos concentus necessarium, retinendum. Quæstionem hanc ipse BENEDICTUS XIV. in insigni opere *de Synodo diocesana* lib. XI. c. 7. pluribus discutit, primum testatus: „Tum ante epistolæ encyclicæ (mox laudatæ) editionem, tum etiam deinceps nonnullos fuisse, qui pietatis studio incensi, summo conatu, licet hucusque irritò, episcopis suadere curarunt, ut synodalibus constitutionibus novam inferrent sanctionem, qua eunuchi cantores ab ecclesiasticis concentibus excluderentur: quod & irregulares plerumque sint huiusmodi homines, cum nemo fere eunuchus fiat absque peccato; & ex tali prohibitione facile eveniturum esset, ut tolleretur abusus evirandi pueros; cumque præterea dicerent, molles eunuchorum voces plurimum in causa esse, ut ecclesiarum cantus ad theatrales modulos maxime accedat; neque vero impossibile esse, eorum vocibus alias, puerorum præsertim, voces ecclesiasticis choris magis aptas subrogare.“

Affert deinde canones ac leges, citatque theologos, qui plerique rem improbant, perinde ac exempla, quæ profert ex antiquitate ecclesiastica. Nihilominus perpensis omnibus, definitoque hoc statu quæstionis: „An in præsentibus rerum ac temporum circumstantiis, cum nempe secularis potestas, quidquid civiles leges contra statuerint, haud infrequenter puerorum evirationes impune fieri, saltem dissimulando permittit, nec amplius ad id episcoporum licentia postulatur; cum in ecclesiis iam pridem invecata est musicæ ratio, quæ vix, aut ne vix quidem, absque eunuchorum vocibus sustineri valet; cumque istorum voces in ecclesiarum concentibus, & quidem in ipsa *Romani* Pontificis capella, a multo iam tempore audiri consueverunt;“ auctor tandem est episcopis, non ut synodali decreto a choris musicis ecclesiarum suarum eunuchos cantores eliminent, sed ut potius caveant, „ne theatrales modi ad ecclesiasticos concentus transferantur, neve theatralibus instrumentis ecclesiæ perfonent. Contra vero, si qui ex ecclesiæ cantoribus Clerici sunt, ne hi in scenam ascendant; quod religiosissime observatur a musicis pontificiæ capellæ.“ Ut-
rumque quivis largietur prudens, nec consultum fore, ut episcopus decreto synodali importune quid statuatur, sed præprimis curet, ut musica sacra recte sit constituta. Conditionem acciperet, puto, etiam *Io. Bapt.*

CASALIUS *Romanus*, eunuchorum cantui infensus, de cantu in ecclesia vetustissimo agens, locumque auctoris *Comment. in epist. ad Ephes.* sub nomine S. HIERONYMI afferens, quem libro primo adduximus, sic loquutus: „Si adolescentulos, qui dulci medicamine fauces collinire solebant, non tulit vir sanctissimus: ferretne illos, qui, ut hominum aures permulceant,

*De veteribus
sacr. christ.
ritibus c. 44.*

vocesque suas carius locent, divino humanoque iure neglecto, sese execrari patiuntur? ut prohibent Can. 22. apostol. & lib. 1. C. *de Eunuchis*, & lib. 3. D. *ad legem Cornel. de Sicariis*: ferretne illos, qui adeo spiritum malum canendo non abigunt, ut eum de industria suis auditoribus insinuare videantur? Quorsum enim modulationes istæ in lupanari natæ, ac non iam timide in sacras ædes irrepentes, sed procaciter irrum-pentes, & bacchantium in morem lascivientes tendunt; ut qui audiunt, lymphatici efficiantur? Adde MURATORIUM, voces eviratas ac molles, femineas præsertim, etiam in scena musica, seu ludis, qui *opera* vocantur, ubi de his ex instituto tractat, improbantem. a)

a

De falseto

Discantu.

De reformat.

monaster. ap.

Leibniz T. II.

p. 502.

Ib. p. 859.

863.

T. IV. Opp.

p. 718.

Tr. hist. &

practique sur

le chant ec-

cles. p. 86. Sc.

T. III. P. II.

p. 660.

XVII. De cantu illo, quo viri contracto gutture vocem muliebrem imitantur, ac *falsetur* vocari solet, vix operæ pretium est, mentionem iniicere. Videri queat BUSCHIO memorari, dum loco iam allato narrat, *Te Deum* solemniter altissimis vocibus, & in organis decantatum, cum ipse Præpositus monasterii *Novi operis* esset proclamatus. Sed idem etiam de monialibus alibi dicit, eas in suo adventu altissimis vocibus antiphonam *Media vita in morte sumus* per totum exclamasse. Et postea: „Quando ab eis recessimus, in choro incipientes antiphonam: *Media vita*, super nos altissimis vocibus decantaverunt &c.“ Puto autem, genus aliquod discantus designari, quem ipse monasteria reformando abrogavit, dum subinde dicit, *cantum ordinarium* esse susceptum. Notandum hic est Io. GERSONIS locus ex libro seu, *Doctrina pro pueris ecclesiæ Parisiensis*: „Magister cantus statutis horis doceat pueros Planum cantum principaliter, & contrapunctum, & aliquos discantus honestos, non cantilenas dissolutas, impudicasque; nec faciat eos tantum insistere in talibus, quod perdant in Grammatica profectum; attento maxime, quod in ecclesia nostra discantus non est in usu, sed per statuta prohibitus, saltem quoad voces, quæ mutatæ dicuntur.“

LEBEUFIVS hunc locum cum aliis pluribus eiusdem sæculi XV. in quibus de hoc genere musicæ, *discantu*, *discantando* fit mentio, referens addit, se studiose inquirentem statuta ecclesiæ Paris. in codice bibl. reg. 5883. hæc ad rem invenisse: *Non debet in cantu notulato regulariter immisceri discantus, pueris exceptis propter exercitationem suam.*

Facit hoc ad BUSCHII explicationem, tum etiam Io. GERSONIS locum in tractatu secundo *de canticordo* in novissima editione, ubi loco vocis *arsis* vocabulum *phrasis* positum est. „Habet hoc (inquit) musica oris, quod potest secundum phrasim, secundum thesim, secundum proportionabilem insuper continuationem cum aliis,

va-

a) Quam *Italos* huius sævi facinoris pudeat, inde patet, quod D. BURNEY in *Diario Itin. Mus. ed. Germ.* p. 226. 227. narrat, cum in auctores indagaret a *Mediolanensibus* in *Venetos*, ab his

in *Bolonienses*, ab istis vero in *Florentinos*, ab his in *Romanis*, a *Romanis* autem in *Neapolitanos* culpam esse coniectam, ubi tamen sub pœna mortis vetitum est.

variare voces suas. Patet potissimum, ubi discantant, & cantant in choro plurimi simul. Est autem in vocibus oris, aut aliis melodiis ipsa phrasis elevatio, vel depressio penes acutum & gravem accentum. Thesis attenditur in productione aut breviatione notularum, syllabarum, & vocum. Combinatio proportionabilis dicitur multorum ad invicem cantantium & contra cantantium consonantia.“ Ars est elevatio, thesis autem depressio vocis, acutæ nimirum & gravis; ad propositum autem discantus seu vox puerilis, & tenor gravis seu virilis. Sic ipse GERSON in carmine *de laude musicæ*:

Discantum mollem miserans dat gratia raucis,

Stridet de pænis culpa tenore gravi.

Alia est notio vocis Tenor in cantu, de quo NAVARRUS *laudabilem admodum esse dicit, diversitatem cantus, & tenorum psalmorum, antiphonarum, responsoriorum, capitulorum, hymnorum, versiculorum & orationum.* *De hor. can. cap. XVII. n. 42.*

XVIII. Quemadmodum vero supra notavimus, NAVARRUM cantum organicum (dum nomine organi medio ævo etiam discantus veniebat) confundere cum instrumento musico organo: ita etiam vocem *contrapunctus* promiscue, secundum usum sui temporis, pro simplici discantu accipit. Cum enim dixisset, peccare eos, „Qui ut vocem suam ostendent, & ut audiantur, non callentes arte, nec usu cantum, quem contrapunctum vocant, canunt illud, & ut aiunt, cantillant contra omne punctum, & omnem bonam harmoniam in divinis officiis, aliis ridendi, aliis vero obmurmurandi ansam præbentes, & per consequens dantes, & summentes occasionem distrahendi se ipsos, & auditores a debita attentione:“ nihilominus paullo post „Contrapunctus (eidem) qui non turbat *Gregorianum*, sive planum, licitus est iuxta ea, quæ ipsemet IOANNES XXII. postquam vetuisset cantum organicum, in hæc verba dixit: *Per hoc autem non intendimus prohibere, quin interdum diebus festis præcipue, sive solennibus in missis & præfatis divinis officiis aliquæ consonantiæ, puta octavæ, quintæ, quartæ & huiusmodi supra cantum ecclesiasticum simplicem proferantur &c.* Dixi supra, aliquot cantores, quia multi adeo modestè, devoteque canunt, ut de Deo, deque hominibus bene mereantur, præsertim in urbe, & maxime in capella Papæ, ad quam de cuiusque gentis artis musicæ callentissimis, & de huiusmodi callentissimis moribus probatissimi deliguntur, & tali cantu, organico utuntur, ut eum minime comprehendere videntur rationes, quibus præfatus IOANNES XXII. cantum organicum prohibuit. Quæ videtur ratio germana, quare in tota urbe, non obstante dicta Extravagante, usitatur cantus organicus, qui nec auditum,

ditum, nec intellectum verborum, quæ cantantur, impedit, ut, postquam in urbem appuli, animadverti. Istud videtur in usu esse sanctimonialibus huius civitatis, dignis, quas universus orbis imitetur; quæ ad tanto maiorem devotionem excitant auditores, quo attentius, modestius, humiliter, devotius, gravius & convenientius canunt vocibus diversis, non corrupto, vel immutato puncto cantus *Gregoriani*.“ Nec etiam viros illaudatos dimittit NAVARRUS: „Quia aliquando conveniunt cantores tam modesti, tam compositi, & devoti, qui cum humilitate canunt unum mottetum, vel aliud quidpiam, quod non est obligatorium; aut ita canunt obligatorium, ut æque bene, vel melius audiatur, intelligatur, & moveat littera, eis sic canentibus, quam si *Gregorianum* & planum cantum canerent.“

Ab aliis vero fugillatus.
Lib. IV. c. 78.

Idem etiam *Wilhelmi* LINDANI in *panoplia evang.* est consilium, musicam sui ævi fugillantem: „Quo in genere (inquit ille) *Gregorianum*, quem dicunt, equidem excellere arbitror: quod & nobiles quosdam musicos, isto *Gallico* (f. *Galliardico*) garritu non depravatos, non iudicasse tantum liquet, sed & sua, quæ dicunt, motteta illis modulis seu fundamento ludentem, lambentemque hederam circumfuderunt, quo canticum, varia modulorum symphonia blandum, rerum verbis significatarum affectui quoque responderet. Nunc cum huius rei, quæ principem in musica haberet locum, ignorantia laborent plerique omnes, quos suo vocant nomine, componistæ, quis huius ætatis musicam cum illa prisca componat? Nunc enim audire est lætissimos tristissimis contaminari musicorum modulis, contra lugubres Ecclesiæ threnos lætissimo effusos modulamine.“ Et infra argumentum concludens: „Sane ad ista (ut libere dicere liceat, quod citra præiudicium in piorum deliberationem proponimus) non musicam, sed inconditam nebulonum lasciviam exturbandam, nihil queat statui præclarius, aut innovari salutaris, quam a IOANNE XXII. pridem ante annos 240. legimus constitutum. *Docta SS. Patrum decrevit auctoritas. (Vide Extrav. lib. III. tit. 1.)* Quæ constitutio, sicut & aliæ innumeræ, non tantum prudentissime, sed & sanctissime definita, atque præscripta nihil præter seriam sui observantiam desiderat: ad quam si ecclesiæ cantus reformatur, non est profecto, quod magnopere conquerantur adversarii hac in parte.“

Eius usus in ecclesia Mediolanensi.
P. II. c. 5. T. XV. Conc. ed. Labb. pag. 295.

Modesta etiam cum primis est ecclesiæ ac provinciæ *Mediolanensis* musica, cura potissimum & institutione S. CAROLI *Borr.* qui in concilio *Mediol.* I. sic statuit: „In divinis officiis aut omnino in ecclesiis nec profana cantica sonive, nec in sacris canticis molles flexiones, voces magis gutture oppressæ, aut denique lasciva ulla canendi ratio adhibeantur.

Cantus

Cantus & soni graves sint, pii, ac distincti: & domui Dei ac divinis laudibus accommodati: simul & verba intelligantur, & ad pietatem auditores excitentur.“ Servat, hodieque ecclesia *Mediolanensis* præcipuam moderationem in musica officiique *Ambrosiani* cantu plano, suavi, & circumscripto. Nescio, an etiam peculiaris sit in ritu Mozarabico, quemadmodum in unica adicula sacra *Muzarabum sanctæ ecclesiæ Toletanæ* dicitur cum tono istud officium & sacrum perpetuo singulis diebus, ut loquitur *Eug. ROBLESII*, qui ordinem illius officii *Gothici Muzarabum* excerptis ex libro de vita & gestis *Fr. XIMENII* Cardinalis. Habent iidem *Mediolanenses Ambrosiani* suos auctores musicos post tempora *S. CAROLI Borromæi*, cuius præceptis pro moderanda musica sacra etiam in musica plurium vocum obsequi semper hætenus studuerunt. Notaveram plures eiusmodi auctores ex impressis eorum operibus, quæ servantur in bibliotheca *Ambrosiana*. Tum vero etiam quotidiano usui sunt vetera metemata, cantanturque ad librum passim, in quibus singulæ voces una serie sunt impressæ; ut etiam *D. BURNEY* in *Diar. Itin. mus.* annotavit pag. 54. & 77. Quæ quidem sunt sine organo, etsi *S. CAROLUS* ea non excluderit ecclesiis, ubi etiam passim audiuntur. Alios quoque cum aliis instrumentis iam *Mediolani* audire est musicos choros, ut idem quoque observat p. 10.

T. XV. Bibl. PP. Colon. p. 783.

Tagebuch einer mus. Reise durch Frankreich und Ital.

Hæc de *Mediolanensi* ecclesia. De *Parisiensi* vero idem refert, se in celebritate *Corporis Christi* in principe ecclesia ad *B. M. V.* cantum chorem ac Motteta audisse, ad quæ parcius organo ludebatur, aut instrumento musico, quod apud *Gallos* frequens est, *Serpens* ex forma vocatum, ad cantum chorem, vel etiam musicam plurium vocum sustinendam in basso adhiberi solitum. De quibusdam aliis ecclesiis mentionem fecimus paullo ante, quæ musicam respuunt. *Wilhelmus LINDANUS* corruptelas musicæ suæ temporis gravissime incessens: „Unde (inquit) illarum magis „constantiam admiror ecclesiarum, quæ istum prævidentes divini cultus „abufum, semel musicam illam choro maluerunt excludere, uti *Traienfis*, & „ut audio, *Lugdunensis*.“ Addit auctor historiæ *Gallicæ* de Musica & eius effectibus a) ecclesiæ *Lugdunensi Senensem*. Longo item tempore ecclesiam *Parisiensem* in præcipuis etiam festis solo falso bordonno usam,

In ecclesiis Galliæ &c.

Panopl. Evang. L. IV. c. 78.

a

a) Cependant la France s'étant, si j'ose ainsi parler, éveillé dans le quinzième siècle, ou, comme disent quelques Historiens graves, s'étant corrompue par le commerce, que les guerres de CHARLES VIII. LOUIS XII. & FRANÇOIS I. nous donnerent avec les Ita-

liens, & ensuite la Reine CATHERINE de Medicis, qui étoit souverainement Italienne, ayant poli & formé la cour sur ses manières, la musique devint tout d'un coup à la mode dans les Temples, comme sur le théâtre & dans les ruelles. T. IV. p. 84.

sam, resumendamque statuisse an. 1646. dum interim musica in *Gallia*, ex usu & commercio cum *Italica* corrupta, in templis theatri simili evaserit. Postea tamen pag. 150. musicæ in ecclesiis *Gallia* prospectum dicit per presbyteros, clericos, aut pueros choro destinatos. Laudat BENEDICTUS XIV. in epistola encyclica data ad omnes episcopos ditionis ecclesiasticæ die 19. *Februarii* anni 1749. venerabilem Cardinalem THOMASIVM, virum sanctæ vitæ & profundæ litteraturæ, in materia de ritibus, quod in sua ecclesia titulari *S. Martini ad montes*, in die festo eiusdem Sancti, loco musicæ cum instrumentis, in vesperis & Missa cum diversis Religiosis cantu plano & choralis rem sacram egerit.

Abusus vero
in ruralibus.

T. VII. Conc.
Germ. p. 684.

L. c. cap.
XVII. n. 31.

Id vero curandum omnibus pastoribus esset, ne promiscue musica illis etiam in locis fieret, ubi nec idonei quidem musici habentur: quod saluberrime cautum est in synodo diœcesis *Gandavensis* an. 1571. de officio divino c. 8. in hanc sententiam: „Quoniam experientia docet, in parochialibus ecclesiis non satis dotatis introductum eum cantum, quem discantum vocant, ob stipendiorum tenuitatem non decenter ab aptis cantoribus absolvi, & potius dedecorare officium divinum, quam ornare; monemus parochos, magistros fabricæ, aliosque, quorum interest, ut contenti cantu (quem *Gregorianum* dicimus) curent illum digne per idoneos sacerdotes, aut alios clericos non dissolutæ vitæ peragi.“ Id se curasse NAVARRUS asserens: „Nonnunquam (inquit) iter faciens per aliquot vicos, seu pagos, & videns canentes eos, qui neque callebant, neque sentiebant harmoniam, rogavi, ne canerent Missam, aut vesperas, nisi tono plano & uniformi, ne provocarent magis ad risum & levem subfannationem, quam gravem devotionem. Nunc vero denuo etiam atque etiam rogo omnes, qui in ecclesia cantamus, & cantum audimus, ut per Deum putemus, & reputemus, nos id agere non debere principaliter ad capiendam vel dandam recreationem, vel oblectationem; sed ad movendam, vel augendam propriam, vel alienam devotionem, animo pressiusvolvendo id, quod canimus, vel cantari audimus, quam recitando voluerimus.“ Id demum probe notandum, quod laudata synodus *Gandavensis* curari vult, cantum *Gregorianum* digne per idoneos sacerdotes, aut alios clericos non dissolutæ vitæ peragi. Quis enim non rideat, dum in pagis & vicis cantus choralis peragitur per rusticos pueros, aut etiam puellas, ad cantum æque ineptos, ac linguæ latinæ ignaros; quam insuper perinde corrupte pronuntiant, quam inconcinne cantant: ut adeo melius preces communes una funderent clara voce, admixtis cantilenis vulgaribus; cuiusmodi melodiæ magis sunt ad eorum captum, suntque iis assueti, aut facilius assuescendi.

XIX. Summe laudabilis cantionum, precum ac meditationum vicif-
 situdo in lingua vernacula diu noctuque obtinet apud institutum perpe-
 tuæ adorationis SS. Altaris Sacramenti; quod miro quodam successu in
Germania nostra paucis abhinc annis ceptum ut ulterius propagaretur,
 per me liceret, apud reliquas quascunque monialium congregationes, eas
 præcipue, quæ non cum MARTHA occupantur circa frequens ministerium
 in institutione iuventutis, ægotantium &c. ut scilicet cum MARIA seden-
 tes circa pedes Domini optimam hanc sibi eligant partem adorandi Chri-
 stum in sacra Eucharistia; ubi semper ac incessanter præsens Agnus, qui
 occisus est, dignus est accipere honorem & gloriam cum angelicis cho-
 ris incessabili voce proclamantibus *Sanctus &c.* a) Musicam vero Monia-
 les nostræ in *Germania* ex inolito more pro aris & focis tuentur & ex-
 colunt supra modum; quod iam medio sæculo XVI. institutum in mona-
 sterio *Urspringensi Sueviæ* BRUSCHIUS memorat in chronologia monaste-
 riorum *Germaniæ* de MAGDALENA a Monte abbatiſſa sic fatus: „Sub hu-
 ius gubernatione ceperunt moniales *Urspringenses*, anno nimirum 1547.
 (quo moniales adhuc ibi erant 40.) musicæ figuræ studio, in quo
 tantum profecerunt sub Domino BLASIO *Hippolyto*, egregie docto mona-
 cho, ut cum regiis etiam vel imperatoriis musicis (quod pace tamen
 ipsarum dixerim) certare possint.“ Nec dum tamen profecto tunc in-
 strumenta musica adhibita fuere, b) quæ nunc omnis generis in monaste-
 riis monialium audiuntur in tympano & choro, chordis & organo; en-
 chordis imitantium inflatilia: haud obstante, quod cantus figuratus & mu-
 sica instrumentalis sacrum congregationum decretis vetita sit monialibus;
 ut auctores produnt apud RODOTA commentario in epistolam encyclicam
 BENEDICTI XIV. p. 65. ubi etiam ex ALEXANDRI VII. constitutione an.
 1657. perhibet, quomodo moniales in urbe festivitates suas celebrare de-
 beant absque musica exteriori, omnino adhibito tantum in choro inte-
 riori cantu *Gregoriano* nuncupato, sive etiam figurato, quoad antiphonas
 vesperarum pro currenti festo, aut canticum *Magnificat*, pleno tamen
 choro.

Cantus figu-
 ratus apud
 monasticos
 cætus virgi-
 num,

a

b

T. VI. Bullæ
 rii p. 57.

Laudatur apud eundem RODOTA S. PHILIPPUS *Nerius*, qui „Almæ,
 (inquit) huius nostræ urbis apostolus iure meritoque nuncupatus eius
 potissimum generis musicam in Oratorii sui congregatione tanta cum lau-
 de, tantoque cum audientium fructu exercitam voluit, ut nostris etiam
 temporibus experientia docti fateri debeamus, quod infirmior animus
 eorum,

Et virorum:
 Pag. 121.

a) Quod faciunt moniales nostræ in *Berau*, dum
 singulis horis per turmas sibi mutuo succe-
 dunt, cantantes lingua vernacula: *Heilig!*
Heilig! Heilig! IESUS Christus ohne End, in
dem heiligen Sacrament.

b) Alio pertinent chorifationes ac tripudia in mo-
 nasteriis virginum vetita in statutis synod.
Hurlem. an. 1564. T. VII. Conc. *Germ.* p. 22.

eorum, qui in ecclesia S. MARIE in *Vallicella* divinis laudibus, musicis numeris attemperatis, interfunt, per oblectamenta aurium in affectum pietatis affurgit.“ Accidit id sane mihi *Romæ* versanti, studiuque allatis mecum in patriam eius musicæ exemplis, propagare apud nos, sed non omni eo, quem desiderio tenebam, effectû, nimis inolita iam ac inveterata consuetudine, discrimine vero tanto maiori, quo magis musica sacra indies a suo sancto instituto recedit, & degenerat, ut iam nihil a profana, triviali, ac theatri absit. Cumque, quæ componi musice solent, omnia eiusmodi sint, via deficit ac ratio obviandi malo, quousque indiscriminatum quod obtinet musicæ genus, in ecclesiam etiam apud cœtus cœnobiticos admittitur. Provide congregatio *Benedictina Helvetica* decrevit iam an. 1702. ut per musicam Missa & alia officia divina non protrahantur, nec aliæ levitates exerceantur. Symphonix seu solorum instrumentorum musicorum usus interdictus sit. Vesperæ & completorium raro figurentur. Et decreto anni 1736. anno 1748. denuo confirmato, ut religiosa semper modestia in choris nostris appareat, additur: „Unde arceantur cantilenæ minus graves & devotæ, illæque solum adhibeantur quarum textus vel ex scriptura, vel ex sanctis Patribus, vel denique ex piis devotis hymnis desumpti sunt, exclusis symphoniis, seu, ut vocant, concertis nimis profanis, religiosam modestiam dedecentibus, & foro magis, quam choro, accomodatis.“ Laudat P. ZIEGELBAUR in hist. litter. ord. S. BENEDICTI ex BUCELINO venerabilem GREGORIUM abbatem *Weingartensem*, qui instrumenta musica non a mensa tantum, sed etiam ab ecclesia proscripsit, cantumque *Gregorianum* mire commendabat. Figuratum raro admittebat, & hunc rarissime ad organum, absque ullo alio musico instrumento, quæ pessime oderat, & multas olim in ordines diversos distractiones, sacri rigoris & silentii relaxationes, in ipso templo levitates, imo scurrilitates inductura prædixerat. Nec falsum fuisse augurem, addit, innumera testantur exempla. Ipse sub *Gregoriano* cantu sæpius, fere autem semper, dum sacris operaretur, lacrymis defluebat. A qua GREGORII abbatis, veterumque pietate non parum in monasteriis descitum est, ex quo musicorum instrumentorum concentu monachorum aures titillari ac recreari, non vero animi ad compunctionem extimulari ceperunt. Quod nisi sit ecclesias nostras prostituere, quid sit, plane ignoro. Hæc P. ZIEGELBAUR. Adduxerat etiam nostri P. Marq. HERRGOTT testimonia ex præfatione ad veterem disciplinam monasticam. Magis favet musicæ Ioannes BONA, ipse etiam musicæ iuvenis addictus, ut palam est ex epistola inter selectas *Augustæ Taurinorum* an. 1755. edita tertia, qua demonstrandum sibi sumit, poesin & musicam ab instituto monasti-

P. II. c. 3.
sect. 3. p.
345.

Pag. 5.

co alienas non esse; sed nihil de usu ecclesiastico, quem postea moderatum in libro *de div. psalmodia* c. 17. generatim quidem probat.

XX. *Ioannes KECKIUS* monachus ord. S. BENEDICTI sæc. XV. in præfatione Msc. libelli de musica discantum, atque adeo musicam aliam præter cantum planum, a religiosis alienum asserit, allata ex ARISTOTELE in *Polit.* loco: *ne harmoniam rigide cantarent senes &c.* „Debet igitur (inquit) religioforum cantus, qui senum nomine possunt intelligi, cum & ipsi seniorum canos habere debeant, de quibus dicitur, cani sunt sensus hominum, nequaquam rigidus existere, sed modesta gravitate, loquentium more, suaviter, sine discantu lugubriter perstrepere, ut, ipsis Domino cantantibus, eorum labia sine fine exultare mereantur, præstante Domino nostro Iesu Christo in sæcula benedicto.“ Postea vero cap. 4. de consonantiis agens: „Quomodo autem (inquit) his consonantiis tam perfectis quam imperfectis contrapunctus fieri debeat, seu discantus, non est præsentis speculationis; quoniam Religiosos docere conamur, quorum ut senum, non est discantare, nec rigide cantare, ut vult ARISTOTELES in *Politica*, sed lugubri voce Deo laudes persolvere, ut non tam musicare, quam gemitum facere videantur.“ Est hoc, quod supra ex constitutionibus *Carthusianorum* retulimus, quia boni monachi officium est plangere, sic cantandum voce, ut planctus, non cantus delectatio sit in corde: nempe si ea cantando amputentur, quæ tantum delectationem afferunt, *ut est fractio & inundatio vocis & geminatio puncti.* DIONYSIO *Carthus.* in tract. de vita canon. art. 20. fractio vocis discantus est. THOMAS *Waldensis* contra WICLEFFUM cantus ecclesiasticos propugnans „Tantum ut digne fiant sine dissonantiis, fractura difficili. Maxime autem (ad-dit) in monasteriis & cum viris religiosis delicatos cantus cum triplis & quadruplis resonantes non existimem opportunos: quia infirmi non sunt, aut esse non debent, propter quos solos cantus providentur dulcis soni, ut dicit ISIDORUS.

Omnino vetitus;

De orat. & tit. 2. c. 19. canticis altis.

Constat, complures esse ordines religiosos ac monasticos, qui præter cantum planum omnem aliam musicam a suo instituto alienam esse ducunt. Operæ igitur pretium est, subiicere hic ex HOLSTENII codicis regu-larum editione novissima statuta a) quædam nonnullarum congregationum,

Statutis va-rriorum Ordinum.

a

a) Constitutiones Congregationis *Camaldulensis*: Capit. XIX. *De disciplina psallendi* sic statuunt: „Quoad cantum figuratum, seu musicalem Patres volunt, omnino esse interdictum, non solum in choris nostrarum ecclesiarum, ita ut nullo pacto permittatur; sed etiam in omnibus

locis, ubi adsint sæculares cuiusvis conditionis, & gradus: & consequenter, ut nulli liceat pueros, vel alios, præter nostri Ordinis artem musicam docere. Qui autem Prælati seculi egerint, vel contra fieri permiserint, careant activa voce in sequenti Capi-

quæ utuntur regula S. BENEDICTI, apud quas, excepta *Germania*, vix reperias, quæ musicam admittant in ecclesia. Unde MABILLONIUS in *Itinere suo Germanico* de templorum ornatu & cultura musicæ: *Germani*, inquit, *in hoc (templorum elegantia & multiplici vocum & instrumentorum variorum concentu) pietatem locant, quæ nos pietatis impedimenta Galli putamus. De musica musicisque instrumentis loquor; nam optandum esset, ut ille ecclesiarum nitor, ita apud nos vigeret, ut apud Helvetos & Germanos musices amor.*

Generatim
autem quoad
monachos

Ed. MARTENIUS commentario in reg. S. BENED. cap. 19. de disciplina psallendi, ab humili prorsus & simplici monachorum psallendi disciplina alienos omnino putat omnes cantus figuratos, musicorum voces, seu potius clamores, musicalia omnia instrumenta: a quibus, addit, abhorruere, quotquot unquam solidæ pietati & religiose simplicitati studerunt monachi.

Subdit monasticorum nonnullorum coetuum constitutiones, veluti *Fulienſium* in hanc sententiam: „In nulla divini officii aut missarum parte liceat cantu figurato, aut symphonico, vel musico uti, nec organis aut alio quovis genere instrumenti: longissimeque absint hæc omnia a monasteriis nostris, nec in ea re dispensari possit.“ Et monachorum *Casalinorum* constitutionem, qua monachis tam organorum quam aliorum instrumentorum musicorum pulsatio interdicitur, ita ut nec discant, nec doceant eorum usum, similiter caveatur omnis cantus figuratus. Quæ quidem eadem in declarationibus & constitutionibus Congr. *Casinenſis*, a

GRE-

tulo, & monachi a Patre generali, & visitatoribus gravius puniantur. Nolint præterea, ut in monasteriis nostris haberi possint instrumenta quæcunque musicalia, præter organa, & iis similia, vel eis deservientia. Vetant itaque laudos, citharas, liras, & id genus reliqua; permittunt vero, quos dicunt monochordos, graves cymbalos, & huiusmodi, quæ minus dedecent religiosum virum. Qui vero huic constitutioni contravenire præsumperit, ad arbitrium Prælati graviter puniatur. Omnia vero hæc in hoc Capitulo enarrata studebunt Prælati inviolabiliter ab omnibus observari facere.“ *Holſt. Cod. Reg. Tom. II. p. 227.*

Inter constitutiones Congregationis *Montis Oliveti* P. II. cap. LXXX. de musicis instrumentis ita statuit: „Instrumenta musica tractare nulli concedimus, cum professionis nostræ instituto admodum contraria, & re ipsa inutilia cognoscantur, quandoquidem vacare potius orationibus, & sacris litteris operam dare nostra interſit. Verum quoniam id fuit

difficile perſaſu, illud musicum instrumentum (quod monochordum vocant) aut aliquod instrumentum aliud, ut Abbati loci (habita ratione tamen temporum, & locorum) visum fuerit concedere, honeste in cellulis retinere posse concedimus, non nisi convenientibus horis contræctandum: & hoc etiam nemo, nisi quantum permiserit loci Superior, præsumat.“ *Ibid. T. V. p. 110.*

Referri huc etiam meretur, etſi alterius a *Benedictino* Ordinis, Fratrum scil. Redemt. Captiv. Disſcalceatorum Constitut. cap. XI. §. I. apud eundem HOLSTENIUM; „Totum, quod in officio divino, & Missa cantatur, sit in tono plano, æquali, gravi, & devoto, absque modulatione & harmonia, sub pœna culpæ gravis contravenienti, & suspensionis ab officio superiori permittenti. Quæ autem recitantur, cum devotione dicantur, & pausatione competenti pro infumendo spatio temporis designato.“ *Ibid. T. VI. p. 157.*

GREGORIO XIII. an. 1578. approbatis, iisdem verbis leguntur, hoc addito: „Et idem de cantu figurato intelligimus, videlicet, quod neque ipsi addiscere, neque alios docere, neque extra chorum eo uti possint sine licentia superioris . . . quoniam ex huiusmodi vana levitate plurimos labi vidimus in suarum perniciem animarum.“ Habent *Casinenſes* singulares tonos, a *Gregorianis* paullulum diversos, ac præterea cantum modulationem cum organo: quod ipse tum *Romæ* apud *S. Paulum*, cum etiam in monte *Casino* lusi, ac hic quidem etiam extra officium chori, concurrentibus ad audiendum monachis; demumque cum iam fessus viderer, accurrat etiam magister novitiorum cum novitiis, a capite ordiri rogans. Cantus eorum modulatio magno in pretio habetur in *Italia*. Nec tanti musicam faciunt *Itali*, etſi ad eam natura cumprimis efficti. Idem de gentilibus suis *Gallis* testatur *Iac. EVEILLON*; quod testimonium *BENEDICTUS XIV.* in sæpe laudata ancylica profert ex tract. de recta ratione *psallendi* c. 9. art. 9. p. 99.

Sic vero ille: „Sordefcit quippe sanctis auribus omnis musici concentus titillatio præ hac plani cantus & simplicis psallendæ harmonia, si recta fuerit. Atque eo fit, ut relictis hodie ecclesiis collegiatis, & parochialibus, tam libenter & avide concurrat populus fidelis ad ecclesias monachorum, qui magistrum habentes in colendo Deo pietatem, sancte, moderate, & ut psalmistarum princeps olim dixit, sapienter psallunt, & Domino suo, ut Domino & Deo, cum summa reverentia famulantur. Quod sane pudori debet esse ecclesiis primariis, & maioribus, a quibus monachi & canendi & psallendi artem omnem ac regulam didicerunt.“ Singularis profecto gravitatis cum maiestate coniunctæ est divini officii actio ad cantum planum seu simplicem, sive etiam compositum ad triadem harmonicam, cum solemnibus præsertim cerimoniis, & apparatu sacro, si lento quodammodo gressu progrediens, moderato vocis sono sese animis insinuet, unaque reverentiæ erga supremum Numen ac pietatis sensum instillet; nec distrahat mentem, & a proposito, uno scilicet fine conventuum sacrorum ad rem divinam agendam, avocet: affectum moveat, non mentem amotam emotamque reddat, nec sensus, sed cor emolliat ad devotionem.

Ob eius levitatem respectu cantus plani.

XXI. Sed frustra hæc musicis nostris occinuntur, surdis ad omnia auribus; quidquid ratio, religio, auctoritas opponat, pergunt velut lymphata mente, ingravescente semper malo. Id nulla ratione melius perspicitur, atque ob oculos ponitur, quam ipsa hac narratione vel historia cantus seu musicæ sacræ a prima ecclesiæ ætate usque ad præsens tempus,

Musicæ instrumentalis usus ab initio rarus,

pus : dum mente colligitur, quibus a principiis & incunabulis ad tantum excessum (perfectionem dicent musicæ nostri temporis admiratores) res devenerit: quod nunquam tam præcipiti cursu actum est, quam ipso hoc posteriore ævo. Rarum quid erat, & singulare sæculo decimo quinto, si alicubi discantus aliquis audiretur, aut ex tempore additum aliud præter organum instrumentum. Unum diligentissimus DUCANGIUS affert exemplum in *Glossario V. discantus fundatæ solemnissimæ missæ cum cantu, discantu, & organis sonantibus*. Ac paucos notat libros Mss. de arte discantandi, vel discantus, seu eiusmodi cantus ecclesiasticos. Hos rarissime profecto in bibliothecis *Italiae, Galliae, Germaniæ* offendi. Unus singularis est bibliothecæ *San-Blasianæ* 400. circiter annorum, in quo ad præcipuas tantum solemnitates eiusmodi discantus & Motteti continentur. Pro organo, & aliis instrumentis musicis nihil omnino non solum eiusdem antiquitatis, sed nec proxime ad nostram ætatem accedentis, quoad alia præsertim instrumenta, reperire est ad notas musicas compositum. Iam supra lib. II. Io. GERSONEM, qui ineunte sæc. XV. floruit, audivimus, testantem de organo tract. I. *de canticis*, hoc solum vel præcipuum retinuisse

T. III. P. II.
p. 628.

Pag. 653. B.

ecclesiasticam consuetudinem musicum genus instrumenti, cui viderit aliquam iungi tubam, rarissime vero bombardas, seu thalemias, seu cornumusas grandes, aut parvas, vel alia si qua sunt &c. Et postea tractatu II. *de canticordo*, cum notasset post dilatationem ecclesiæ multam varietatem, solam psalmorum accentuationem tenuem apud aliquos, apud alios crebrum cum arte sua cantum, addit: „Fuit apud alios discantus, addita sunt cymbala in ecclesiis bene sonantia, quæ campanas dicimus. Fuerunt apud alios organa multarum fistularum, iunctis apud aliquos tubis ductilibus.“ Mentionem etiam paullo ante fecimus ex BUSCHIO Missæ, quam ob suam magnificentiam auream vocamus, ut habet chron.

Apud Leibniz
T. II. script.
rev. Brunsv.
p. 408. &
811.

A pluribus
improbatus ;

S. GODEHARDI *Hildesheimensis*; ubi etiam decantatam dicit BUSCHIUS ab omnibus canonicis totius civitatis, & a cunctis prælatis & religiosis in *organis*. Sed an alia, quam pneumatica fuerint, non addit.

Sic alibi mentionem facit Missæ aureæ de B M V. in *organis*, quæ per tres vel quatuor horas vix potest terminari propter caudas magnas, quas cantando & organistando protrahere tunc consueverunt.

Cardinalis CAIETANUS commentario in D. THOMAM 2. 2. q. 91. instrumenta musica non vult in ecclesia admittenda. „Tantoque magis excludenda sunt (inquit) quanto divina disciplina interior excellentior est omnibus disciplinis humanis, huiusmodi instrumenta repellentibus. Et licet, per se loquendo, hoc verum sit; potest tamen per accidens tolerari iam extensa consuetudo organorum propter nimiam elongationem hominum a divino cultu,

cultu, ut vel sic allekti divinis interfint. “ Quoad ipsa autem hæc organa, in Summa v. *organum*, eos criminis arguit, qui profana & turpia organis ludunt. Et subiungit: „Involvuntur autem eodem crimine non solum pulsantes, sed qui conducunt, & consentiunt pulsantibus hæc, ut impleantur scripturæ: *Gloriati sunt, qui oderunt te, in medio solennitatis tuæ.*“ Et in commentario citato dicit, *falsarios esse omnes sic pulsantes, & procurantes, ac consentientes*, quia cultus divinus per eosdem falsificatur. „Et ideo (inquit) ex intentione pulsare in ecclesiasticis officiis sive mala, sive vana, peccatum est mortale ex suo genere. (Et iterum) a gravissimo peccato, & forte mortali sacrilegii non excusatur, qui ex intentione inter divina instrumentorum usu immiscet talia munda-

NA- *De orat. & horis canon. c. 17. n. 32.*

na, quæ si verbis exprimeret ibidem, nullus excusaret a mortali.“ VARRUS postquam statuisset, tolerari posse harmoniam organorum in divinis officiis, infert tamen, „illicitum videri quibusdam admiscere divinis officiis violas, citharas, fistulas, lyras, tibias, & alia non absimilia instrumenta musica, partim per supradicta in cap. 16. partim, quod ubi illa commixtio non est consuetudine recepta, parere videtur mentium a debita attentione distractionem, licet, mea sententia, possent licite tolerari, si neque organistæ, neque instrumenta, neque id, quod illis psallitur, neque modus illis psallendi, illam inducerent.“

Wilb. LINDANUS *Panopl. evang. P. I. lib. IV. c. 78.*

graviter in eos invehitur, „qui Dei chorum omni phonasorum syntagmate, vocum omnis generis discrimine, imo & tubarum clangore, cornutorum stridore, alioque strepitu vario præclare gloriantur implese, quod cantici verba obscuret, sensumque sepeliat, & adobruat. De quo plus hodie Cathedrales laborant passim ecclesiæ; quod sane non leviter cordatis omnibus est descendum, quam ut habeant aut cantores psalmorum intelligentes, aut Deum vita simul & voce moderata potius, quam incondito garritu, laudantes.“ Acrioribus verbis iam antea usus fuerat:

„Quid, quod divinos hymnos non modo theatricis, adeoque bellicis, & si dicere fas est, galliardicis contaminant modis; sed venereis quoque conspurcant & amatoriiis.“ Iam supra retulimus piorum pastorum contra gravissimos huiusmodi musicæ abusus decreta, in quibus tamen rarius contra usum instrumentorum musicorum habetur exceptio, præter S. CA-

T. XV. Conc. ed. Labb. p. 296.

ROLUM *Borromæum*, qui in concilio *Mediolan.* I. statim suæ ecclesiæ ac provinciæ prospexit, decrevitque: *Organo tantum in ecclesia locus sit; tibia, cornua, & reliqua musica instrumenta excludantur.* Sic etiam in ceremoniali episcoporum, dum cavetur, ne cum sono organi proferan-

L. I. c. 28.

tur cantus, qui ad officium, quod agitur, non spectent; ne dum profani, aut ludicri: additur: *nec alia instrumenta musicalia præter ipsum or-*

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV. E e *ganum*

Lib. 1. de bo-
nis operibus
in partic.
c. 17.

ganum addantur. BELLARMINUS, postquam de cantu & musica ecclesiastica pluribus disputasset, sic tandem concludit: *Ex quibus omnibus illud efficitur, ut organa propter infirmos in ecclesiis retinenda sunt, ita non facile alia instrumenta esse introducenda.*

Ab aliis vero
exclusis tamen
quibusdam
instrumentis:

- Nihilominus *Andreas CASTALDO* in praxi ceremoniarum sic habet: „Cum organis etiam cantorum musicæ in solemnitatibus arbitrio magistri capellæ adhiberi debent cum tibiis, tubis, & corneis, excludendo reliqua profana instrumenta: pariter levia ac minus decencia moteta, caveant, ne admisceantur in fine psalmorum.“ Eadem instrumenta admittit BAUDRY in manuali sacrarum ceremoniarum, relatus a BENEDICTO XIV. in sæpe citata epistola encyclica: ubi, a) in consilium vocatis variis insignibus magistris musicæ intra & extra urbem, admittit quidem præter organum Barbyton, seu tetrachordum maius & minus, monaulum pneumaticum, violas, & violina seu cheles tetrachordas; excludit vero tympana, cornua venatoria, tubas, tibias, & fistulas, psalteria moderna, citharas, & similia. Sic vero admittit alia illa, ut inserviant ad corroborandas & sustinendas magis cantantium voces, atque adeo interiorum affectum in Deum evehendum. Tolerandum etiam symphoniarum sine ullo cantu usum, ubi est introductus, putat ex sententia SUARESII, quem citat, *si sonus ipse sit gravis & aptus ad excitandam devotionem.* Allegaverat inter alios etiam Hieronymum FEYOO magistrum general. Ord. S. BENEDICTI in Hispania, cui præ omnibus aliis instrumentis cheles omnino minime idoneæ pro ecclesia esse censentur: b) admissio vero barbyto maiore seu violone, arpa, cembalo, quod manichordium, clavichordium, seu spinetum vocamus, organi æmulum; quod, organum scilicet, recte FEYOO, utpote admirabili

Theatr. criti-
co disc. 14.
n. 42. &c.

b

- a) „Non abbiamo tralasciato di ricercare il consiglio in Roma & fuori di Roma d'huomini assennati & insigni Maestri di capella: & coerentemente al loro consiglio, quando nelle sue chiese sia introdotto l'uso degli strumenti, non ammetterà coll' organo altro, che violoni, violoncelli, fagotti, viole, & violini che servono perrinforzo maggiore di quelli che cantono, e bandira i timpani, i corni da caccia, le trombe, gli oboe, i flauti, i flautini, i salteri moderni, i mandolini, & simili stromenti; che non servano, che per rendere la musica teatrale. Quanto all' uso de' sopra detti permessi stromenti, altro non sappiamo additare, se non che dovendo si adoprare per ravvivare maggiormente il canto e la parola, evitando in questa maniera l'interiore affetto verso Dio.“
- b) In quanto a me, diro sempre, che i vio-

lini sono del tutto impropri per quel sacro teatro. Le loro arcate quantunque armoniose, sono strilli, i quali eccitano ne' nostri spiriti una vivezza quasi puerile, e lontana molto da quella decorosa e savia attenzione, che si dee à nostri saggi misteri; specialmente in questo tempo, in cui i maestri alla moda pongono tutto lo studio in fare le composizioni sì alte, vadano i suonatori a dar colle dita nel ponte del violino. Vifono bene degli altri stromenti gravi, come il violone, che chiaman basso, arpa, cembalo &c. non essendo inconveniente di rimarco, che manchino il soprani alla musica istromentale, la quale piuttosto riuscirea più maestosa, e più seria, quale appunto conviene alla chiesa; e l'organo, i qual' è un composto mirabile di tutti gli stromenti, come ognun sa, può servire per tutti. *Ibid. n. 43. 44.*

bili quodam modo omnia veluti instrumenta in se complexum, omnium loco esse posse videatur. De instrumentis inflatilibus, tubis, cornibus &c. ne mentionem quidem facit: quæ perinde ac tympana merito Augusta M. THERESIA in terris *Austriacis* atque etiam *Viennæ* exulare ex ecclesiis iussit.

Testatur auctor *Gallicus*, in historia de Musica & eius effectibus ante quinquaginta circiter annos scripta, vix tum viginti quinque annos fuisse, ex quo tubæ & tympana audiri in ecclesiis *Galliarum* ceperint. Eandem postea epocham instrumentis enchordis statuit in iisdem ecclesiis, ubi instrumentorum rarior sit usus, quam in *Italia*, ut & hunc libenter ad organa & serpentes, instrumentum *Gallis* familiare, reduceret in facie S. Altaris. a) Ut vero ex adductis hucusque synodorum decretis liquet, paullo altius repetenda est epocha instrumentorum musicorum in ecclesia usus apud nos *Germanos*, qui nimis faciles, addam, plerumque etiam infelices sumus *Italorum* in musica imitatores, præsertim in vario quoque instrumentorum ac modulorum musicorum genere ecclesiæ illatorum: quam ob rem tamen apud cæteras nationes, præsertim heterodoxas, tam male audiunt *Itali*; nec immerito, ut haud diffitetur RODOTA hæc *Romæ* scribens: „Qui transversis oculis omnia nostra intuentur; qui odio, iraque, & similitate ab apostolica sede disiuncti sunt; qui *Italiam* peragrant, ut stercorea colligant, quod olim fecit MISSONIUS *Anglus*; auribus exhorrescerent, si quamplurium ac diversorum instrumentorum strepitus, si argutas lepidasque modulationes, si modificatos sonos, pertenerum guttur mollius eliquatos modestiæ frena relaxantes, si denique mollem & effeminatam illam musicam audirent, quam vel ipsi ethnicorum philosophi e coetu populi eliminandam, uti surdam animorum corruptricem censuerunt. Pugnant hæc adversus exactas disciplinæ, morumque regulas. Si mala hæc, atque inordinata fatemur, cur non tolluntur? cur forti brachio non excinduntur? cur falces non adhibentur? Tibicines saltem circa medium sæculi præteriti haud valde frequenter sacris concentibus adhibitos fuisse *Romæ* testis est I. B. DONIUS de *præstantia mus. vet.* Serius adhuc usus chelium symphoniacus ibidem a CORELLIO, de quo infra, est ordinatus.

In Gallia
ecclesias fe-
rius rariis-
que admis-
sus, quam in
Italia & Ger-
mania.

a

T. I. p. 155.

Passim

a) „Nous avons moins d'Instrumens, que les *Italiens* a nos Motets, qui en avons plus ailleurs. Tant mieux. Aux motets, qui s'exécutent en face de l'autel, il seroit a souhaiter, que nous n'auissions, qu'un petit orgue pour fixer le ton des voix, & pour empêcher, qu'elles ne haussent, ou ne baissent insensiblement. C'en seroit assez, avec des serpens, Instrument d'un usage commode pour remplir, & privilégié a l'Eglise. Aussi n'y a-t-il que vingt-cinq ans que nous nous y per-

mettons les instrumens a cordes: il n'y en a pas vingt que nous nous permettons les instrumens a cordes dans le chœur, & Campra fut le premier, qui eut le credit d'en faire entrer dans celui de *Notre-Dame de Paris*. Mais enfin encore aujourdhuy nous n'avons affaire que de deux ou trois basses de Viole ou de Violon pour jouer les basses continues & d'autant de Violons pour jouer des Preludes & de Ritornelles, & il est rare que nous en mettions davantage.“ E e 2

Sed passim
improbatus
per Concilia,

Passim decreta Conciliorum particularium, vel constitutionum synodaliū posterioris ævi recensemus; ex quibus vix ullum celebrari contigit, post concilia *Basileense* imprimis & *Tridentinum*, in quibus non aliquid circa hoc argumentum occurrat, quod vel ad ampliorem explicationem eorum faciat, quæ in illis conciliis sunt sancita; vel etiam quædam superaddat, identidem successu temporis ampliata semper, a præterito sæculo imprimis, musica figurali, maxime autem instrumentali; de qua concilium *Basileense* nihil, *Tridentinum* autem solius organi rationem habet.

T. IX. Conc.
Germ. p. 40.

Vix vero generatim in conciliis, ut postea notabimus, aliquid de instrumentis musicis legitur, quum abusus hic nostra fere memoria invaluerit. In decretis synodalibus diœcesis *Augustanæ* an. 1610. P. II. c. 1. de officio divino decernitur: „Organa, tibiæ, cornua & reliqua musica instrumenta in nostris ecclesiis intempestive & immoderate ne adhibeantur; caveaturque semper in his omnibus quævis levis & lasciva modulatio, & quidquid pietati excitandæ & fovendæ non conducit. Cantores, quantum fieri potest, Clerici sint, clericalibus vestibus & superpelliceo induti.“

Ib. p. 943.

Et in decretis synodalibus diœceseos *Coloniensis* an. 1662. tit. III. c. 10. §. 2. „Organis item, & quibuscunque aliis instrumentis musicis, tam in ecclesiis, quam in processionibus ita canatur, ut modulatione sua lascivas, impuras, militares, vel indecoras cantiones non imitentur, & ea quæ voce canuntur, ne procul absint a mente.“ Sed huiusmodi conciliorum decreta, in quibus contra depravatum musicæ in divinis officiis usum agitur, afferemus paullo post.

Ex synodis nostri sæculi non habemus, quod proferamus, præter concilium *Romanum*, a BENEDICTO XIII. an. 1725. celebratum, in quo titulo XV. c. 6. quod musicam spectat, præter *Extravagantem Docta de vita & honestate Clericorum*, edictum pariter fel. rec. ALEXANDRI VII. an. 1665. innovandum statuitur; prout hoc nostro decreto innovamus . . . sub pænis interea, in præcitata *Extravagante*, & edicto inflictis, cohibeant episcopi musicæ magistros, organistas, & cantores, aliosque quoscunque a quibusvis in ecclesia indecori cantus modulationibus, ne fidelium magis videantur auri- bus prurire, quam pios in Deum affectus excitare.

Comment. in
epistol. Bened.
XIV. p. 107.

Frustra decretum illud ALEXANDRI VII. quæsi in Bullario magno, quod præ manibus est, *Luxemburgi* an. 1727. editum. Narrat vero RODOTA, musico cantui ecclesiastico ut modum poneret ALEXANDER VII., in examen adduxisse musices disciplinam, quæ in urbis ecclesiis vige- bat. Congregationem idcirco seu visitationem instituisse an. 1665. in qua secretarii munere fungebatur *Prosper Fagnanus*. Latum inde fuisse edictum die 30. *Iulii* anni eiusdem, cuius præcipua capita recenseat SARNELLUS lib. I. epist. 9.

inte-

integrum autem transcripserit CRISPINUS *Visitat. pastoral.* P. III. §. II. p. 884. Hæc ille ad BENEDICTI XIV. encyclicam, in qua provocatur ad ALEXANDRI VII. constitutionem anni 1657. Narrat BENEDICTUS XIV. *Lib. XI. de synodo diæces.* paucis abhinc annis examinatam fuisse quæstionem de usu organi, aliorumque instrumentorum musicorum, quæ aliquibus optimo zelo ductis ab ecclesiis removenda esse videbantur; aliis autem pro organo, cæterisque instrumentis in ecclesiarum musica retinendis pari studio certantibus: cumque satis appareret, quam difficile futurum esset eorum usum tollere ab iis ecclesiis, in quibus iam pridem invecus erat, satius visum fuisse, mediam viam tenere; nec omnia scilicet musica instrumenta in ecclesiis permittere, nec omnia prohibere: sed organo, aliisque nonnullis instrumentis retentis, ea dumtaxat ab ecclesiarum choris eliminare, quæ theatralibus ludis potius, quam sacris locis & actionibus convenire visa sunt.

XXII. Provocat summus ac immortalis Pontifex ad laudatam encyclicam, in qua complura gravium etiam doctorum testimonia profert in medium contra labem musicæ sacræ illatam. Studiose autem digitum tantum intendit dicto cuidam Card. CAPRANICA, in eius vita apud BALUZIUM lib. III. Miscell. §. 18. p. 289. quod refert commentator, collegium quoddam musicorum videri sibi *sacculum porcellis plenum*, quod clamantium strepitus audiretur, sed nihil ex eo percipi posset. Subdit locum POLYDORI *Virgilii* de rerum inventoribus lib. VI. cap. 2. quod sic inscribitur: „Qui primi instituerint horas canonicas, ac sanxerint, ut psalmi a choro alternis cantarentur, ac quam parum frugifer sit cantus in domo Domini mollior atque delicatior &c.“ Ipse vero pontifex inductus fuerat ac veluti provocatus gravissimis verbis *Wilhelmi* LINDANI ac DREXELII. Illum paullo ante in testem ipsi compellavimus, cuius adhuc exordium de hoc argumento sermonis lib. IV. *Panoplia evangel.* c. 78. audire iuvat, quo in musicos istos, qui indigni locum psalmistarum in ecclesia invadunt, invehitur, vultque „Non tantum ut de choro eiiciantur indignissimi, cum propter vitæ improbitatem, qua passim nimium sunt nobiles, tum propter impudicos amorum, aut indignos bellorum modulos sacris Dei laudibus insparfos: sed etiam propter theatricam magis sonorum confusionem, quam piorum animis passim gignere noscuntur; non enim nunc suo cantu musici auditorum animos tam ad pietatis cultum, cœlestiaque excitant desideria, quam avocant, avertunt, alienant. Scio enim, aliquando divinis me interfuisse laudibus, cum vel attentissimus auscultarem, ecquid forte psalleretur? ne unum quidem potuisse intelligere verbum, ita erant omnia syllabarum repetitionibus commista, vocibus confusa, clamoribus potius horridulis, quam cantu obscurata. Quamquam non me fugiat, quibusdam musicam cum organis

Variorum
Doctorum
contra musi-
cæ ecclesia-
sticæ deprava-
tionem
querelæ.
Pag. 119.

& musicis rectius videri retinenda. Quibus equidem perlibenter assentiar, si una pro isto musices genere, quod nunc passim ecclesias occupat, aliud introducatur, & gravius, & rebus ipsis convenientius: & si non, ut oportet, pronuntiationi, quam cantui vicinius, rebus saltem, quæ canuntur, aptius atque accommodatus.“

Hanc a gravissimo sacrorum præfule accipere catholicos viros conditionem, par omnino est, si quidem quæ ab aliis etiam religionis nostræ irrisoribus dicta circa eandem rem, acriora existimentur; *Cornelii AGRI-PÆ* e. c. in libro de *vanitate scientiarum* c. 17. de musica: „Hodie (inquit) tanta in ecclesiis musicæ licentia est, ut etiam unacum missæ canone obscænæ quæque cantiunculæ interim in organis pares vices habeant, ipsaque divina officia, & sacra orationum preces, conductis magno ære lascivis musicis, non ad audientium intelligentiam, non ad spiritus elevationem: sed ad fornicariam pruriginem, non humanis vocibus, sed belluiniis strepitibus cantillent: dum hinnunt discantum pueri, mugunt alii tenorem, alii latrant contrapunctum, alii frendent altum, alii boant bassum, & faciunt, ut sonorum quidem plurimum audiat, verborum & orationis intelligatur nihil; sed auribus pariter & animo subtrahatur iudicii auctoritas.“ Videant hodierni musici, an non suis saltem moribus nonnunquam conveniant ea præsertim, quæ *ERASMUS Roterodamus* in suis in *I. Corinth. caput 14.* commentariis annotavit, de organis primum locutus: „Non his contenti (inquit) operosam quandam & theatricam musicam in sacras ædes induximus, tumultuosum diversarum vocum garritum, qualem, non opinor, in *Græcorum* aut *Romanorum* theatris unquam auditum fuisse. Omnia tubis, lituis, fistulis ac sambucis perstreperunt: cumque his certant hominum voces. Audiuntur amatoris foedæque cantilenæ, ad quas scorta mimique saltitant. In sacram ædem velut in theatrum concurritur ad deliniendas aures. Et in hunc usum aluntur magnis salariis organorum opifices, puerorum greges, quorum omnis ætas in perdiscendis his consumitur, nihil interim bonæ rei discientium. Alitur fordidorum, ut plerique sunt, hominum colluvies, & tantis sumptibus oneratur ecclesia ob rem pestiferam etiam. Quæso te, ut rationem in eas, quot pauperes de vita periclitantes poterant ali cantorum salariis? Cur hæc nobis sola placent, quæ *PAULUS* ceu parvulorum infantiam parcissime vult adhiberi; imo quæ nullo pacto laturus fuerat?“

Ad eos redeamus, quibus minus fellis inest, nec minus tamen facundia, plus auctoritatis. „In musicis (inquit *Card. SADOLETUS*) ne longius a Musis abeamus, in cantu vocum atque nervorum fastidit hæc ætas nostra,

nostra, quem tamen superior quæsit, concentum stabilem, & gravem, plenumque auctoritatis. Modulos, nescio quos, amamus, & frequentamenta, quibus conciditur minutim cantus, factusque dissiliat, ac plena illa & sonora vocum vis & potestas enervetur. Revocati præmissique ex insperato numeri, collisi durius soni, suspensa illico vox, & ubi minime expectes amputata, artis hodie medulla sunt, plausumque multitudinis consequuntur.

Vixit SADOLETUS, floruitque sub LEONE X. ei pontifici aliquando ab epistolis; quo tempore musicæ status non adeo depravatus esse visus est. Rectius Card. BONA, ubi cap. 17. de divina psalmodia hanc materiam de musica versat, de sua ad nostram propius accedente ætate eadem fere dicere potuit. Certe quæ SADOLETUS vituperat in musica eius temporis, tantum abest, ut subsequenter temporibus sublata sint, ut potius ad nostram usque ætatem aucta esse videantur, in eo præcipue, quod laudatus Card. BONA ad finem paragraphi secundi desiderat, *ut non totum animum ad sui rapiat oblectationem, sed eorum, quæ cantantur, sensui, & pietatis affectui maiorem relinquat portionem.*

Laudato sæpe Wilh. LINDANO visum est, suo tempore inde contraxisse ecclesiam labem, quod, quæ canantur passim, non tam ad populi intelligentiam erudiendam, quod præscos utique spectasse indubitatum est, quam ad meram Dei optimi laudem quocunque modo celebrandam frequentantur; sed inde etiam eousque deviatum esse videri queat, quod delectationi aurium plus semper magis, maxime autem nostra memoria, tribueretur.

Id quod passim ac merito Io. Bapt. MARTINI queritur, quocum historiam musicam amice dispartitus sum, ut ille profanam potissimum, qua late patet, ego ecclesiasticam susciperem. In illa autem aurium voluptas & oblectatio magis ferenda, minime vero in sacra, spectata cumprimis misera humani generis nostri conditione; quod olim Psalter in populi Iudaici captivitate *Babylonica* dixit: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?*

Psalm.
CXXXVI.

Ad rem vero Io. Bapt. CASALIUS de veter. sacris christ. ritibus abusum cantus & musicæ ecclesiasticæ his verbis traduxit dicti psalmi locum versans: „Quod faciunt similiter hi, qui sacros hymnos, & psalmos ita decantant, ut carnalem aurium voluptatem solum, aut præcipue quærant: quique audientium carnales aures delectare variis vocum inflexionibus fatagunt. Cantica enim sacra instituta sunt ad mentem erigendam in Deum, & spiritum potius, quam corpus recreandum. Contra autem nonnulli sunt, qui canticum *Babyloniæ* in domum Dei & sanctam *Sion* inducunt; illi videlicet, qui verba sacra modulis profanis ita vestiunt, ut, qui audiunt, non tam verba considerent, quam profanam modulationem attendant.“

Demum vero caput illud hoc concludit voto ad
Deum

Deum, ut repudiata musica theatri, mollibusque & effeminatis cantoribus, de bene morata musica instauranda talis aliquando fanciatur lex, qualem IOANNES XXII. fancivit: gravesque & civiles illi moduli, a quibus olim S. AUGUSTINUS in ecclesia *Mediolanensi* ad fletum se adductum narrat, veluti postliminio in patriam suam redeant. Subdit tandem:

„Utinam! Deus catholicis principibus talem mentem instillet; ita enim non ecclesiæ tantum dedecori, non morum tantum corruptelæ, sed legum etiam imperiique mutationi, quam profecto (si PLATONI lib. IV. Politicorum credimus) novi mollesque cantus inducere solent, obviam ibitur.“ Periculum certe hoc propinquius est, quam vulgo existimetur,

*Antiq. Ital.
medii ævi T.
II. dissert.
XXIV. p.
359.*

perpendaturque apud nos Christianos: dum applauditur a plerisque hodiernæ musicæ, ad tantam perfectionem artis scilicet perductæ: „Nunc certe (sunt verba MURATORII) stuporem ingerat musicæ nostræ in tanta varietate vocum ac instrumentorum consonantia atque consensus. Liceat tamen dicere, nobis non esse tantum plaudendum ex huiusmodi inventis, hoc est, ex admirabili, ut putamus, musicæ artis progressu, quin simul illius pravos effectus agnoscamus; dum pro virili musica mollem ac effeminatam regnare cernimus, quam *Græci & Romani* omnes cordati olim averfabantur: neque nos, si sapimus, umquam laudabimus, quum inde mollities, & occulta corruptela morum in populos exurgat.

*T. I. Opp.
p. III.*

Dum in animum inducimus, quam severa olim fuerit cultissima *Græcorum* gens, in statuendis, conservandisque musicæ νόμοις, seu legibus, merito nos Christianos pudere debeat, in sacra nostra pro lubricine quodvis modulationum genus impune inferri; „Ut nec quisquam reperiatur, (utor *Io. Bapt. DONII* verbis ex professo de præstantia veteris musicæ tractantis) qui effeminatum quemdam ac leviusculum, qui iam passim invaluit, canendi modum severa lege cohibeat, nec affectata illa, proluxaque ac sæpe hiulca melismata ad certam normam redigenda existimet; aut dies solemnes, ædesque sacras suam celebritatem ac frequentiam habituras putet, nisi mollioribus ac sæpe parum decoris cantibus, magnaue vocum ac instrumentorum confusione certatim omnia personent.“ a) Atqui in

hoc

a) Idem infra p. 172. de critica facultate musica, quam ille aliter omnino accipit, quam veteres *hypercriticam*, recte agnoscit, quantus hic sese aperiat campus. „Nimirum (inquit) in tam effusa licentia, & corruptela huius facultatis innumera pæne erant, quæ ad criticum tribunal vocari merebantur. Nam, ut omitam nimium crebra illa proluxaque melismata; quæ qualiacunque sint, ubivis, ac promiscue usurpata, ut supra inanebam, confusamque illam rhythmicorum temporum conge-

riem; organaque etiam cuiuscumque generis sine ullo delectu in sacris, publicis privatisque locis adhibita; carminaque vilia, & vulgaria passim ad melodiarum opus assumpta; imitationes mimicas, atque affectatas, aliaque sexcenta, quæ hodiernam musurgiam inficiunt, atque contaminant: quot quæso, quantaque sunt in sacris argumentis, quæ censoriam exigunt virgam? “ Utemur passim suis locis viri facillimi auctoritate.

hoc passim pars solemnitatis festivalis collocatur, & in ecclesiam veluti ad theatrum spectatum convenitur. Quem abusum reprehendit VAN-ESPEN, non secus ac paullo ante EVEILLON apud BENEDICTUM XIV. loquentem audivimus contra hodiernum populi concursum ad ecclesias, sive seculares, sive regulares, in quibus sciuntur divina officia musice, variisque instrumentis musicis solemniter decantanda: „Nunquid enim (addit) si quis populum stantem attentius consideret, non raro fateri cogetur, eum non ad oratorium, sed ad theatrum; nec ad orandum, sed ad spectandum convenisse? Quin & subinde fit, ut leves ac lascivas vocum alternationes, & infractiones, sive musicam, non sine cachinno, risuque auscultent; imo animo impuro & lascivo excipiant: quod tunc contingere frequentius solet, si musicæ, atque musicalibus instrumentis voces sonoræ muliebres accedant. Quare si in monasteriis monialium musica canatur, specialiter invigilandum est earum directoribus, ne illa auditores ad lasciviam potius, quam ad pietatem & devotionem alliciat; ipsaque lascivia frequentius iuventutem, quam devotum populum, ad ecclesiam invitet.“

De horis canon. c. IV. §. 6.

Recte vero observat Rev.^{mus} FEYOO, compositores musicæ habiliores alias, nihilominus pro musica sacra minus accommodatos esse, quod omnem in musicam, cuius capax est, diffundant molliem. a) Non ideo tamen excludit a musica omnem vivacitatem, & exultationem, sed puerilem tantum & iocosam. Agnoscit etiam, musicam posse esse optimam, simulque nobilem, gravem & magnificam, quæ excitet in auditore reverentiam & devotionem, sicque lætificet, & delectet animum, ut suavem tranquillitatem illi insinuet, recolligendo illum in seipsum, simulque elevando extra se ad divina. Id optimi quique sibi propositum animo habuerunt compositores musici, qui musam suam rite Deo consecrarunt.

a

Quod

a) Questi son quegli, che si servano di tutte le delicatezze, delle quali é capace la musica, ma disposte, che formano una melodia buffonesca. Tutte le irregolarità, che impiegano colle note false, or colle note accidentali, sono introdotte con gratia, ma con una grazia molto differente da quella, che S. PAOLO ricercava fosse nel cantico ecclesiastico scrivendo á Colossensi: *In gratia cantantes in cordibus vestris Deo*; per che quella è una grazia ed un' armonia da giuoco, & da burla; perloche i musici medesimi chiaman sciniante que' passaggi piu piacevoli, che incontrano in questo genere di musica; & questa fara lecita per il tempo? Passi pur via in buon' ora

alla platea vel teatro, e alla sala del ballo; ma nella casa di Dio smorfie, passa galli, & giu ochetti? E non é questo un empio abuso, che s' impieghi al culto della divinità un errore tanto abominevole? Qual effetto fara mai questa musica in quei, che assistono a i Divini uffizi? I Suonatori medesimi si danno sconsciamente a ridere e a far gesti indecenti nel tempo, che si canta; ond'è facile a comprenderli, e puo ciascuno vederlo a suo talento, quell'effetto che fa nell' udiienza, tenendo la divertita con quei concerti burleschi, che meglio diro sconcerti, del tutto indecenti alla casa di Dio.

Disc. XIV. n. 18. p. 296.

Quod faciendum omnino esset, ut scilicet compositores optimi non solum scientia musica, sed etiam moribus & vita religiosi, uni se musicæ ecclesiasticæ dederent, a foro & theatro alieni; secus enim fieri nequit, quin musica exorbitet, dum petulans quisque studiosus, qui aliquid talenti musici habere videtur, aut ii, qui theatro operam dant, etiam modulationibus sacris incumbunt. Animadvertit in sæpe laudata epistola encyclica BENEDICTUS XIV., omnes, quotquot sunt graves auctores, qui musicam in ecclesia non damnant, theatrales tamen in musica sacra reprobare modulos. Et sane quis eos tueri possit, omnium prope modum malorum in musica sacra scaturiginem nostris temporibus, moribusque? „Si quis (commentatur in illum summi Pontificis locum ROBOTA) sincere in tanti momenti re secum agat, eamque attente consideret, quam plurima statim in uno pessima vitia, & vitiosam deformitatem inspiciet. Theatrales moduli ad pompam & ostentationem compositi, cum se auribus insinuant, animam in fraudem inducunt, & ad exitiosas cupiditates detorquent. Cantus harmonicus, qui ad inflammandos fidelium animos ad pietatem plurimum valet, abutentium malitia eo redactus est, ut mentis virtutem oblectamento vocis enervet, animique vigorem solvat. Cum præmolles modulationes, ad theatralem cantum flectentes, audieris, *Sirenarum* concentum, non hominum modulationem, esse putes.“

Pag. 99.

Pag. 132.

Non est hic prætereundus, quem idem postea refert, *Antimi LIBERATI* locus de ingenti instrumentorum strepitu, vocum clamore, ac boatu, quibus veluti classico omnia personant, præsertim in *Italia*: *Quei compositori à tempi nostri sono stimati ed applauditi per i piu valarosi, che fanno piu strepito e piu rumore di voci & di stromenti: che fanno sentire nuovi modi fregolati senza distinzione immaginabile ne di chiese, né di theatri, né di camera.* Ut adeo stilus ecclesiasticus sua corruptela sese etiam supra theatralem efferat ad bellicos classicorum modulos. Iam suo tempore NAVARRO displicuerat misceri „spirituali gravitati divini officii profanam quandam & levem in *Galliis* inventam cantilenam, iam nimis in *Hispaniis* receptam, qua fere ad vivum repræsentantur tumultus prælii cum sonitu tympanorum, & tubarum, & toto strepitu bellico. Nam licet (addit) hæc repræsentatio de se non sit inhonesta, & convivii recreationique seculari sit apta; inepta tamen valde est officiis divinis, quiete dicendis, & eorum fini, qui est, erigere animas & spiritus ad meditandum divina, & ad Deum super omnia diligibilia diligendum, & peccatum mortiferum, quod nos ab eo separat, super omnia odibilia odio habendum: ad quæ parum promovet strepitus ille bellicus, magis ferociens, quam leniens

De orat. &
horis canon.
c. XVI. n.
43.

leniens animos. " Adducit BENEDICTUS XIV. PALUDANUM theologum sæc. XIV. eos reprehendentem, *qui canunt motteta in festis, quia cantus non debet esse tragædicus*. Quæ tamen postea, remisso semper magis rigore vigoreque ecclesiastico, proprie ad ecclesiam pertinere existimata sunt mela; recteque, si cum hodiernis cantionibus comparentur, quæ promiscue in theatris & choro ecclesiastico audiuntur, ex illis passim in ecclesiam traductæ.

Neque vero hic iam meta est, sed dum fastiditis mottetis atque obsoletis, cantiones illæ *cantate* successerunt, quæ rite compositæ aptæ esse possint ad delectandum, movendum, docendumque servata verborum suo in contextu integritate; iam nescio, quæ iterum confusa tripudiis ac choris apta musica in sacra adyta irrepit paullatim. Cantus vero planus, qui a choro *choralis*, ab ecclesia *ecclesiasticus*, ac *Gregorianus* dicitur a S. GREGORIO M. *Romanæ* sedis dignissimo pontifice (unde in omnes Occidentalis ecclesiæ partes est delatus) a gentilibus, *Græcis*, *Romanisque* excultus, apud Christianos ceu nimis simplex iam locum, quem tot sæculis honestissime obtinuit, cedere in ecclesia iubetur eius generis musicæ, quam a bonis quibusvis reprobata hacenus audivimus. Agmen denique seu nubem hanc testium claudat homo nil minus, quam superstitiosus, I. I. ROUSSEAU, sic effatus in suo lexico musico V. *Plain-chant: C'est le nom, qu'on donne dans l'Eglise Romaine au chant ecclesiastique. Ce chant, tel qu'il subsiste encore aujourdhui, est un reste bien défiguré, mais bien précieux, de l'ancienne Musique Grecque, la quelle, après avoir passé par les mains des barbares, n'a pu perdre encore toutes ses premières beautés. Il lui en reste assez pour être de beaucoup préférable, même dans l'état, où il est actuellement, & pour l'usage auquel il est destiné, à ces musiques efféminées, & théatrales, ou maussades, & plates, qu'on y substitue en quelques Eglises, sans gravité, sans goût, sans convenance, & sans respect pour le lieu, qu'on ose ainsi profaner.*

XXIII. Iam ad nos redeamus, quasve nunc gravium doctorum testimonio ostendimus musicæ ecclesiasticæ corruptelas ac mala, & quomodo ea e medio tollenda sint, ac divino cultu digna instituenda musica, etiam auctoritate ecclesiastica statuamus ac roboremus, facto veluti quodam eorum, quæ sparsim in hoc opere referuntur, spicilegio. Una occurrit synodus *Avenionensis* an. 1594. in favorem quidem musicæ, sed ecclesia dignæ, & accommodatæ; est autem eiusmodi: „Musices numeros ad pietatis sensum promovendum salubriter adhibet ecclesia. Quapropter eius studium in cunctis ecclesiis non solum permittimus, verum

Quædam synodorum decreta circa musicam in divino officio.

indies augefcere optamus. Ea tamen obfervatio habenda erit, ut non ad modulos profanarum cantionum tum pfalmi, tum cætera ecclesiastica occinantur.“

Ut vero rem altius repetamus, quod abufum attinet musicæ facræ, nihil quidem nunc fingulare occurrit ex fânctionibus conciliorum fæculi XV. Meminimus vero lib. II. P. II. inter alia faluberrime ad divini officii cultum, decorem, & honeftatem constituta, *Trutannos*, vagos fcholares, ac *Goliardos*, facra noſtra contaminantes, eccleſia pelli iuſſos; nihilominus adhuc ineunte fæculo XVI. contra eiuſmodi hominum genus in conc. *Baſileenſi* an. 1503. tit. XXII. de celebratione miſſæ cum

T. VI. Conc.
Germ. p. 21.

hac rubrica: *Symbolum finiatur abſque melodia validorum mendicantium*, ita ſtatuerne neceſſe fuit: „In miſſis, quæ ſub nota cantantur, ſymbolum *Nicanum* non obtruncetur, ſed integre, mature, & honeſte (præſertim in cathedrali noſtra & collegiatis eccleſiis) ad finem decantetur: omiſſa prorſus illa melodia, quæ more agreſtis & fæcularis cantilenæ pfallitur: qua uti ſolent peregrini & trutanni ad ſanctum IACOBUM ambulantes.“ Concilium *Senonenſe* an. 1528. conſtituto recto pfalmodiæ modo, ſic præ-

T. XII. Conc.
ad. Labb. p.
471.

cipit: „Ut in eccleſiis ſint muſici cantus diſtincti ac diſcreti, moventes cor ad devotionem compunctionemque. Porro in eccleſiis prætextu muſici cantus non ſunt audiendæ publicæ cantilenæ & laſcivæ. Neque enim, inquit HIERONYMUS, in tragœdarum modum guttur & fauces medicamine ſunt leniendæ, ne dum blanda vox quæritur, congrua vita negligatur. Nam ut cantor miniſter Deum moribus ſtimulat, cum populum vocibus delectat; ita laſcivus animus dum laſcivioribus delectatur modis, eos ſæpe audiens emollitur & frangitur. Curent ergo ſacerdotes & clerici ſic cantus ſuos inſtituere, ut modeſta honeſtaque pfallendi gravitate, placidaque & grata modulatione, ſic audientium aures deliniant, ut provocent, excitentque ad devotionem compunctionemque, non ad laſciviam, cordisque aut animi titillationem.“ Quæ porro adduntur de organorum uſu, neve organiciſ instrumentis reſonet in eccleſia impudica aut laſciva melodia, ſed ſonus omnino dulcis, qui nil præter hymnos divinos & cantica ſpiritualia repræſentet, antea retulimus.

T. VII. Conc.
Germ. p. 29.

Breviter ac generatim in ſtatutis dioceſis *Pragenſis* an. 1565. fancitur: *Inter miſſarum ſolemnia muſica qualiscunque nihil laſcivum ſonet, aut petulans.*

Ibid. p. 103.

Concilium provinciale *Cameracenſe* eiſdem anni varia ita diſtinguit tit. VI. c. 3. „Quoniam vero in his quædam ad doctrinam pertinent, & eruditionem fidelium, ut epiſtola, evangelium, ſymbolum: quædam ad laudes, quædam ad preces; ſtatuit ſancta ſynodus, ut quæ ad eruditionem leguntur, aut canuntur, ita legantur & canantur, ut præſentes diſtincte exaudire ſingula verba poſſint. Quare in ſymbolo canendo

placet,

placet, non organa, nec musicam adhiberi: nisi sit simplex, ac talis, ut singula verba sine repetitione possint intelligi. Quæ vero ad laudes pertinent; ut sunt hymni *Gloria in excelsis*, *Sanctus*; in his musica locum habeat: sed nec lasciva, nec choreis potius, quam choro congruens, sed gravis ac movens pios affectus. Quæ vero in missis ad preces referuntur, ea, sive legantur, sive canantur, sic fiant, ut affectus deprecantis potius, quam exultantis lætitia demonstretur. Id autem curent episcopi in sua quisque ecclesia, aut diœcesi. “ Concilium alterum *Cameracense*

an. 1631. hæc saltem repetit verba: *neque illa musica in ecclesiis admittatur, quæ choreis potius, quam choro congruat.* . Integrum vero decretum illud in constitutiones synodales diœcesis nostræ *Constantiensis* sequentis anni 1567. est transumptum. Et an. 1570. synodus *Namurcensis* ad idem illud provocat his verbis: *Quæ in synodo provinciali Cameracensi de musica, & organorum usu pro observatione decreti sacri concilii Tridentini sunt constituta, ubique volumus observari.* Synodalia autem statuta

Augustana ita habent an. 1567. „Organorum usus multis in locis est immodicus, atque corrigendus, ne sacras preces, & audientium pietatem impediatur lasciva modulatio, neve musica intempestiva, quæ neque simplex, neque gravis videatur, turpes vel profanas cantiones referens, effeminatos potius demulceat, quam pios animos poscat. Nec decet sacros hymnos, ut sunt *Gloria in excelsis*, Præfatio, *Sanctus*, *Agnus*, abrumpi, vel aliis canticis, aut modulationibus impediri, quin minus integre exaudiantur.“

T. IX. Conc.
Germ. p. 542.

Ibid. p. 636.

T. VII. Conc.
Germ. p. 164.

Gravissima est præcipuè in *Hispania* sedis provinciæque *Toletanae* an. 1566. in concilium coactæ, sententia in hæc verba: „Cum ea, quæ in ecclesiis cantantur ad Dei laudem celebrandam, eo debeant cantari modo, quo populi intelligentia, quantum fieri possit, erudiri valeat; & religiosa pietatis ac devotionis moderatione piorum auditorum mentes ad divinæ Maiestatis cultum, & cœlestia desideria excitari queant: caveant episcopi, ne dum in chorum musicorum modulos, vocum omnis generis discrimine confusos, admittunt, psalmorum & aliorum, quæ cantari solent, verba obscurantur, ac simul strepitu incondito sensus sepeliatur: sic denique musicam, quæ organica dicitur, retineant, ut eorum, quæ cantantur, verba & intelligi possint, & potius pronuntiatione, quam curiosis modulis, audientium animi divinis laudibus afficiantur. Sed & illud maxime cavendum erit, ne ipsius musicæ sonus quid theatrale, aut impudicos amorum bellorumque classici modulos referat, in Dei laudibus decantandis imitetur.“ Concilium *Burdigalense* an. 1583. decernit:

Conc. ed.
Labbe. T. XV.
p. 775.

Ibid. p. 330.

„Ab organis & omni ecclesiastico cantu quævis musica, lascivum quid-

piam & vulgares cantilenas, aut levitatem similesque ineptias referens, omnino arceatur; sit gravis ubique, sit & divinis laudibus accommodata, ut ea circumstantium fidelium animi ad maiorem pietatem, devotionem, ac religionem ardescant. In Symbolo & passione Domini nulla penitus adhibeantur organa, neque etiam musica, nisi admodum simplex, & fusa, quæque talis sit, ut singula verba intelligantur.“ Concilium *Bituricense* an. 1584. sic statuit tit. XII. c. 1. „Sit ergo cantus religiosus & modestus, & musica temporis conveniens, quæ vocum sonum & intelligentiam non impediat, præsertim in symbolo apostolico, cantu angelico, & evangelio passionis Domini; vitentur repetitiones vocum & syllabarum supervacaneæ. Cantus funebris & quadragesimæ sit gravis, tem-

*T. XV. Conc.
ed. Labb. pag.
1080.*

pori & rei conveniens.“ Concilium *Mechliniense* an. 1607. lasciviente indies magis musica, vult, ut „gravis tantum, & quæ pios motus moveat, musica officio divino adhibeatur, non etiam lasciva vel sæcularis. Similiter & organa, & quæcumque instrumenta musica tam in processionibus, quam in ecclesiis, modulatione sua lascivas cantiones non imitentur, nec Præfationem aut orationem Dominicam in Missa absumant.“ In synodo nostra diocesana *Constantiensi* an. 1609. hoc breviter statuitur tit. XX. n. 19. *Ad divina officia ita cantus musicus, & organa adhibeantur, ne devotionem impendant, aut audientium animos potius ad tripudium excitent.* Prætereo alias huiusmodi synodos frequentius sæculo præterito celebratas. Ex nostro hoc sæculo non est, quod iis addam, nisi quæ BENEDICTUS XIV. ad officium episcopi pertinere mox in ingressu capitis septimi lib. XI. de synodo diocesana sciscit: „Ut synodalibus decretis ecclesiasticæ musicæ rationem, quatenus in diœcesi sua opus esse cognoverit, ad certas regulas exigat, atque componat; ut corda fidelium ad pietatem excitet; non aures solas, sicut in theatris, inani voluptate demulceat.

*Quid in Con-
cilio Trident.
de musica
actitatum sit.*

XXIV. In concilio *Tridentino* deliberatum, tractatumque de musica ecclesiastica fuisse, constat equidem, sed circa eam, quæ circumfertur opinio, aliquid est edifferendum. Pervulgatum est, in conc. *Trid.* sub MARCELLO II. actum fuisse de abroganda musica. BENEDICTUS XIV. in sæpius iam laudata epistola encyclica id legi testatur: in operis autem celebris de synodo diocesana editione novissima *Romana*, ab ipso auctore iam pontifice curata, nihil de MARCELLO P. id vero tantum narratur, quod in concilio *Tridentino* a quibusdam episcopis, ecclesiasticæ disciplinæ studiosis, propositum fuerit, ut cantus musicus ab ecclesiis omnino tolleretur, nec nisi *Gregorianus* canendi modus in ipsis retineretur: cum tamen

*Lib. XI. c. 7.
n. 6.*

alii recte animadvertissent, per huiusmodi novitatem innumeris querelis atque perturbationibus aditum apertum iri, hoc denique consilium cap-
ptum fuisse, non ut musici cantus in ecclesiis prohiberentur; sed ut, certis
propositis regulis, ad pietatis & gravitatis normam reformarentur. Nul-
lam hic, ut diximus, MARCELLI II. facit mentionem, nec quidem etiam
IOANNIS Petri Aloysii de Palestrina, seu Prænestrini, de quo in laudata epi-
stola encyclica & passim apud auctores memoratur, quod Missa ab eo ad
gravem modestamque modulationem composita, ac cantari curata, pon-
tificis mentem, sententiamque concilii de abroganda musica permūtaverit.

De MARCELLO II. rem ceu assertam sumit Io. Bapt. DONIUS ad fi-
nem libri I. de *præstantia mus. vet.* incessens suæ ætatis, post elapsum sci-
licet fere a tempore Conc. Tridentini sæculum, musicæ sacræ depravatio-
nem. „Quam musicorum licentiam (addit) cum reprimere, ac rescicare iux-
ta sacri Concilii sententiam MARCELLUS II. sapientissimus pontifex statuif-
set, nescio quomodo unius musici astutia imponi sibi passus est, tanti-
que facinoris gloriam de manibus eripi. Iosephus SUARESIUS autem lib.
II. *Prænestes antiquæ*, ex Lælii GUIDICIONI epistola, ad se Roma XVII.
Kal. Febr. an. 1637. data, refert, *Tridentinis* Patribus convenientibus ea
de causa, *Carpensis* Legati iussu partes musicas sustinentis, *Prænestinum*
transmisisse *Tridentum* modulos, quibus Patrum sit immutata sententia:
„Dulcibus enim (ait) auditis exquisitissimæ & æqualibus harmoniæ so-
nis, statim sententiæ in contrarium mutantur, decretum rescinditur, res
musica coalescit, & *Prænestino* semine per christianum orbem (*Benedi-
ctini* etiam ordinis monasteria) mirifice propagatur.“ Neque hic ali-
quid de MARCELLO II. occurrit, qui electus in pontificem nono *Aprilis*
anni 1555. trigesimo die eiusdem mensis & anni diem suum obiit. Quid?
quod ea de re serius in concilio *Tridentino* actum fuisse, ex PALLAVI-
CINI narratione colligitur, qui ad an. 1563. FERDINANDI Cæsaris episto-
læ meminit, qua inter cætera ad concilii Patres detulit: *ubi in templis*
interdicebatur mollior harmonia, ne cantio, quam figuratam appellant, ex-
cluderetur, cum sape sensum pietatis excitet. Eam ob rem recte GRAN-
COLAS *Commentar. hist. in Breviar. Rom.* lib. I. FERDINANDUM Imp. in-
tercessisse perhibet, ne Patres *Tridentini* musicam e templis exturbarent.

*Hist. Conc.
Trident. lib.
XXII. c. 5.
n. 15.*

Melius autem tota res gesta ad tempora PII IV. revocatur, quam
Lud. GRESSOLIUS in *mystagogo* probabiliori fide sic enarrat: „Cum enim
temporibus suis animadvertisset, in ædium sacrarum cantu atque sympho-
nia nihil prope aliud esse, nisi quasdam murmuraciones delicatas, & fre-
quentamenta inania vocularum, e quibus fructus ad pietatem nullus col-
ligere-

Lib. III.

ligeretur; *Tridenti* in concilio orbis terræ proponere constituerat, de musica e sacris templis eiicienda. Iamque de negotio in sermone familiari cum purpuratis Patribus & aliis illustribus hierarchis egerat. Quod eius consilium cum IOANNES *Prænestinus* rescivisset, qui choro summi pontificis & musicæ præerat, ut ingenio fuit artificioque nobilis, promte Missas ea temperatione composuit, ut detractis illis velut cincinnis modulisque vocum suavis, quibus antea solæ aures capiebantur, & retineretur symphonia, & verba omnia plane & liquido intelligerentur. Illas vero cum pontifex audivisset, & videret utilitatem, quæ percipi potest e divinis rebus, quæ canuntur, intellectis, cum suavitate posse coniungi: voluntatem illam abiecit, & putavit, non tam esse de musica tollenda cogitandum, quam de adhibenda moderatione. Rem narravit ipse *Prænestinus* cuidam e Patribus nostræ societatis, a quo ego accepi. “

T. II. p. 260. Laudat admiraturque hanc Missam *Prænestini* PETRUS de *Valle* in dissertatione inter opera *I. Bapt. DONII della musica dell'eta nostra &c.* his verbis: *Quanto alle composizioni ecclesiastiche, già che sono entrato a regionarne, ammiro ancor' io quella famosa messa del Palestrina, che tanto piace a V. S. e che fu cagione, che il concilio di Trento non bandisse la musica dalle chiese.* RODOTA commentario in encyclicam BENEDICTI XIV. p. 95. perhibet, Missam *Prænestini* typis impressam PAULO IV. inscriptam fuisse; qui tamen PII IV. antecessor fuit. Inter Missas *Prænestini*, typis impressas, est, quæ MARCELLI nomine insignitur, eaque communiter creditur illa missa esse, quæ musicam servavit. Atque hinc etiam forte persuasio ac opinio est enata, quod res sub MARCELLO contigerit. Notandum vero ad conciliandas huiusmodi contradictiones, fuisse in manibus meis typis impressam Missam *Prænestini* ad quatuor voces, seu quadricinium, compositam; *Viennæ* vero in armario musico Cæsareo servari eandem Missam sex vocibus redditam, quam adeo sub MARCELLO II. aut PAULO IV. ceptam resumserit, retractaveritque amplioribus modulis, maioreque perfectione *Prænestinus*. Paucis vero & circumspectis verbis concilii *Tridentini* Patres rem attigerunt, imo nec attingerunt etiam, quod propositum erat caput de musica, quam proprie sic dicimus figuratam, & instrumentalem: reque, ut de præconcepta sententia non recessisse animo, aut præiudicasse aliquid videantur, in medio relicta, tantum *ab ecclesiis musicas, ubi sive organo, sive cantu lascivum, aut impurum aliquid misceatur, arcendas iubent Patres, ut domus Dei vere domus orationis esse videatur, ac dici possit.*

XXV. Obversabantur tunc circumstantiæ, erantque rationes illæ, quando de decreto pro universa ecclesia agebatur, longe graviore, quam excussa & ponderata illa nuper a BENEDICTO XIV. de cantoribus eunuchis momenta, an consultum foret ab episcopis in synodis suis eos exturbare, universimque de musica, & instrumentis musicalibus in ecclesia tollerandis, vel prohibendis aliquid definire. Suis locis afferimus, quæ BENEDICTUS XIII. in synodo *Romana* an. 1725. sanxit circa musicam; tum etiam variis decretis alii Pontifices, imprimis vero BENEDICTUS XIV. in sæpissime laudata epistola encyclica an. 1749; quam formam modumque præscripserit servandam *Italiae* peculiariter, ac status sui ecclesiis. Eoque pertinet ALEXANDRI VII. constitutio an. 1657. cuius hoc est exordium. „Piæ sollicitudinis studio ducimur, ut ecclesiarum divinis laudibus, & orationi destinatarum, ac oratoriorum almæ urbis nostræ, ex qua in omnes orbis partes bonorum operum exempla promanant, decori & reverentiæ consulere satagentes, quæcunque vana, & præsertim musicos concentus, & symphonias, quibus quid indecorum, sive a ritu ecclesiastico alienum, non sine divinæ Maiestatis offensa, & Christifidelium scandalo, ac devotionis & cordium ad supernæ elevationis impedimento admiscetur, ab illis procul arceamus &c.“ De confraternitate artis musicæ *Romæ* superiore sæculo instituta, dicemus postea: scriptoribus vero de re musica adiungemus constitutiones capellæ pontificiæ, quæ statim initio produnt, quanta cura tam de moribus & vita, quam etiam de scientia musica examen sit instituendum. Quædam quoad organum ex ceremoniali episcoporum iam retulimus, nec alia instrumenta musica addi vult: a cantoribus autem & musicis observandum, *ne vocum harmonia, quæ ad pietatem augendam ordinata est, aliquid levitatis aut lasciviæ præferat, ac potius audientium animos a rei divinæ contemplatione avocet; sed sit devota, distincta & intelligibilis.*

Et a Romanis Pontificibus.

De Synodo diæces. lib. XI. c. 7.

T. VI. Bullar. magn. p. 94.

L. I. c. 28.

XXVI. Sparsum in conciliorum sanctionibus aliquæ etiam exceptiones leguntur, quibusdam anni temporibus, ac festis diebus faciendæ. In concilio *Romano* anni 1725. iam citato BENEDICTUS XIII. ulterius prohibendum duxit „ne in Missis defunctorum, diebusque Adventus, & Quadragesimæ, festis duntaxat exceptis, organa pulsentur; nec aliud quodvis musicum instrumentum adhibeatur: quo tempore, Dominica scilicet Adventus tertia, dicta *Gaudete*, & Quadragesimæ quartâ, nuncupata *Lætare*, pulsari organa permittuntur in Missâ tantummodo conventuali.“ In ceremoniali episcoporum, idem dum cavetur, præmittitur: „In omnibus Dominicis, & omnibus festis per annum occurrentibus, in quibus po-

Pro temporum & festorum ratione cautiones circa musicam,

Lib. I. c. 27.

234 L. IV. DISCIPLINA MUSICÆ ECCLESIAST.

puli a fervilibus operibus abstinere solent, decet in ecclesia organum, & musicorum cantus adhiberi.“ In constitutionibus synodalibus ecclesiæ

T. VII. Conc. Germ. p. 667.

Ruræmundensis an. 1570. tit. IV. 15. festa quædam recensentur, quæ usque ad prandium inviolabiliter cum summo sacro, solempni cantu, organis & concione præcipiuntur omnibus observanda. In citato ceremoniali episcoporum porro legitur: *In missis, & officiis defunctorum, nec organo, nec musica, quam figuratam vocant, utimur, sed cantu firmo, quem etiam in tempore Adventus, & Quadragesimæ in ferialibus adhiberi convenit.* In

De ant. eccl. disc. p. 693. & T. III. de rit. eccl. p. 614.

ordine Romano, auctore Paride CRASSO a Dominica quinta Quadragesimæ de Passione præscribitur apud MARTENIUM: *Chorus non cantat cantum figuratum usque ad Pascha, nisi in die Iovis sanctæ hebdomadæ.*

Præcipue tempore Paschonis, De horis canon. c. XVI. n. 53.

Dum notat NAVARRUS, suo ævo psalmos laudum tridui ante pascha nimia festinatione cantari solitos addit: „Quod contingere vidi, eoquod cantores nimiam moram, quam fecerant cantando lamentationes HIEREMIÆ, & responsoria earum morosissime modulantes in primo nocturno, nimia psalmorum laudum cantus brevitate compensare voluerunt.“

T. IV. p. 87.

Quid diceret, si audiret, quid hodie audeatur circa has lamentationes suaves auribus reddendas, adhibitis etiam instrumentis musicis, cuiusmodi per annum nunquam in ecclesia audiuntur? Auctor historiæ de musica & eius effectibus multa hic apud suos reprehendit, tum circa lamentationes, cum etiam passionem Domini in die parasceves alicubi *Parisiis* musice cantari solitam; uti etiam in *Hispania Hier.* FEYOO a BENEDICTO XIV. citatus in sæpe laudata epistola encyclica: qui præterea in medium profert, quid PIUS V. prædecessor ad episcopum *Lucensem* iam an. 1571. rescripserit, cum non sine magno animi dolore intellexisset, in illa civitate „abusum quemdam valde detestabilem (sunt pontificis verba) irreplisse, exquisitissimas omnis vocum instrumentorumque generis musicas in ecclesiis per hebdomadam sanctam adhibendi; ad quas potius, quam ad divinæ officia audienda, omni utriusque sexus iuventute magna frequentia cupidissime confluyente, gravia peccata, nec minora scandala committi, experientia comprobatum est.“

Rifus paschalis.

Idem PIUS V. ut hoc obiter notem, in decretali, quæ habetur in septimo, *de celebrat. Missar. c. 2.* inter alios abusus contra divini cultus religionem & decorem, notat etiam rifum in templis immoderatum, qui tamen passim veluti ex condito concitari solet variis fabulis & iocularibus verbis, proximis post pascha feriis, unde etiam rifus seu fabula paschalis vulgo appellatur, *das Ostermährlein*, oder *Gelächter*. Quamobrem false ab adversariis ridemur. Vid *Io. Petr. SCHMIDT* in program. pasch. *Rostochii* a. 1747. Statutis concilii pro-

provincialis *Andegavensis* an. 1448. abusus tollitur quarundam *Turonensis* provinciae ecclesiarum turpis: „Quod in crastino paschæ clerici ecclesiarum & alii ad domos adiacentes accedant, & alias cameras intrent, iacentes in lectis & nudos penitus ducant per vicos & plateas ad ipsas ecclesias, & non sine magno clamore, & alibi aquam super ipsos proiciant, ex quibus sequitur divini servitii perturbatio &c.“ Pace tamen mea, exceptionem quis faciat, risum & clamores non esse ad musicam referendos.

T. XIII.
Conc. ed.
Labb. pag.
1353.

XXVII. Spectacula seu ludos, quos ab ecclesia iam proscriptos observavimus libro & ætate superiore, medii scilicet ævi, Concilium *Basilense* adolescente sæculo XV. varios velut in globo reprobavit, nempe „turpem illum abusum, in quibusdam frequentatum ecclesiis, quo certis anni celebritatibus nonnulli cum mitra, baculo, ac vestibus pontificalibus more episcoporum benedicunt, alii ut reges ac duces induti, quod festum fatuorum vel Innocentum, seu puerorum in quibusdam regionibus nuncupatur; alii larvales & theatrales iocos, alii choreas & tripudia marium ac mulierum facientes homines ad spectacula & cachinnationes movent, alii comestiones & convivia ibidem præparant.“ Quæ ad verbum repetuntur in concilio *Eystattensi* an. 1447 *Senonensi* an. 1485. ut tamen aliquid indulgeat. Concilium *Rothomagense* an. 1445. paucis prohibet ludos, qui fatuorum vulgariter nuncupantur, cum larvatis faciebus, & alias, inhoneste fieri in ecclesiis aut cœmiteriis; cum tales ludi honestatem ecclesiasticam deturpent. Ex concilio *Toletano* an. 1473. palam fit, ludos illos, qui frequentiores fuerunt festis proximis natali Domini, in *Hispania* quoque obtinuisse, ut videlicet in festis Nativitatis Domini Iesu Christi, & sanctorum *STEPHANI*, *IOANNIS* & *Innocentium*, aliisque certis diebus festivis, etiam in solennitatibus missarum, „dum divina aguntur, ludi theatrales, larvæ, monstra, spectacula, nec non quam plurima in honesta & diversa figmenta in ecclesiis introducuntur, tumultuationes quoque & turpia carmina, & derisorii sermones dicuntur, adeo, quod divinum officium impediunt, & populum reddunt indevotum.“ Concilium *Senonense* an. 1528. cum festo fatuorum aut innocentium prohibet præterea speciatim: „Ne histriones aut mimi intrent ecclesiam ad pulsandum tympano, cithara, aut alio instrumento musicali: neque in ecclesia, aut iuxta ecclesiam suis pulsent instrumentis.“ In concilio *Narbonensi* anni 1551. præscribitur, „ne in templis, cum aliqui dies festi coluntur, vel alio tempore spectacula (quibus stultorum, puerorumque animi solent delectari) artes ludicræ, cantilenæ sæculares, strepitus a clericis vel laicis, neque alia huiusmodi fiant, quibus a religione populus revocatur, & in

Contra spectacula ac ludos synodorum statuta,
T. XII. Conc.
ed. Labb. p.
555.

T. V. Conc.
Germ. pag.
382.
T. XIII.
Conc. ed.
Labb. pag.
1723.
T. XIII. ed.
Labb. p. 1304.
ib. p. 1460.

ib. T. XIV.
p. 471.

ib. T. XV.
p. 26.

Is. T. XV. p. 826. cachinnationes immodicosque risus solvitur. “ Rothomagenſe an. 1581. iterum prohibet, ne in eccleſiis cathedralibus, aut aliis, pueri, aut alii quicunque in feſto SS. INNOCENTII theatraſia, aut ridicula exerçant.

Qui tamen in Germania rarior. In Germania noſtra haud videtur opus fuiſſe poſteriore hac ætate tot ſtatutis, inhærente antiquioribus canonibus decretoque INNOCENTII

T. VI. Conc. Germ. p. 265.

III. cap. Cum decorem. de vita & honeſt. cler. ad quod provocat concilium Coloniènſe an. 1536. Olim theatrales quoque ludi, & larvarum ludibria inferebantur (templis) peſſimo quidem exemplo, adeo ut proviſione canonica, qua is deterrimus abuſus aboleretur, opus fuerit: quem ex noſtris diœceſibus iam, ut ſperamus, eiectum gaudemus. Paulo poſt tamen notatur abuſus in anniverſariis episcoporum, qui ad præſens pertinet argumentum: „Dum vigiliæ in anniverſariis episcoporum in ſummo noſtro templo convenientibus illuc collegiis perſolvuntur, inconcinuus, atque adeo ſpecie ipſa non ſatis pius ac devotus cantus editur. Quare nobis viſum eſt expedientius, ut collegia ſingula in ſuis templis vigilias hæſce devote abſolvant, dein eccleſiam noſtram maiorem ad ſacrum tantum accedant, illic tantisper facturi moram, donec id compleatur, ſingulis interim animum ad Deum ac piæ precationes converſuris.“ Spectacula vero illa quod attinet, poſt integrum, & quod accedit, ſæculum decreta ſynodalia in concilio Coloniènſi archidiœceſano an. 1651. promulgata declarant, necdum prorfus oblitterata ſubſtituiſſe in aliis ludis puerilibus,

Is. T. IX. p. 739.

quorum etiamnum veſtigia apud nos reperiuntur. Nempe abolitum prorfus eſſe volunt (ſi vel ex parte aliqua alicubi in uſu adhuc ſit) feſtum hypodiaconorum, quod ſtultorum vocant, omneſque nugæ, levitates, & abuſus, qui hoc nomine in ullam civitatis & archidiœceſis noſtræ eccleſiam irrepſerunt, antiquamus. Conſuetudinem quoque, ſeu potius deteſtabilem corruptelam, qua pueri die S. NICOLAI uſque ad feſtum SS. INNOCENTII perſonatum episcopum ſuum colunt, cum ea puerilibus levitatibus & ineptiis plena ceperit eſſe &c. Prohibetur inſuper, ne clerus ſe pueris die SS. INNOCENTII ſubmittat, ac eorum locum occupet, & functiões in divinis officiis obeat, neque perſonatus episcopus benediſtiones aliquas faciat, aliique pueri in cantandis horariis precibus, leſtioniſbus, & collectis, ſacerdotum, diaconorum, aut ſubdiaconorum officia quadam uſurpent; ne ſe puerilis ætatis episcopus die, quo eligitur, vel munere ſuo deſungitur, ad ſe oſtendendum, vel colligendam pecuniam, mitratus, baculo & ornamentis cæteris pontificalibus decoratus, cum perſonatis aliquot militibus per plateas equitet &c. Similiter graviffimis ſub pœnis vetamus abuſum illum, quo in pluribus noſtræ archidiœceſis eccleſiis parochialibus, Fauni potius & Satyri, quam ſinceri catholici ſub ſpecie ſpargendorum inter cantillantes pueros ſcholares

lares in secundis vespers Natalis Domini bellariorum in magna quantitate poma, pira, & in eorum defectum alios silvestres fructus in domum Dei inferunt &c. Post alia nonnulla eiusmodi proscripta ludicra demum etiam cavetur, ut extra gymnasia seu scholas, aut sodalitatum oratoria, nullæ imposterum comædiæ, tragædiæ, historiæ ludique, scenæ, eiusque generis actiones, tempore sacro, maxime hebdomadæ sanctæ diebus, exhibeantur. Taceo, quæ addunt de sæcularium spectaculis, scenis & ludis. Quo etiam pertinet statutum synodi *Audomarensis* anni 1583. quod, cum alio etiam nomine huius sit loci, exscribimus: „Ludi theatrales, ne vel hæresim sapiant, quod pias aures queat offendere, nolumus populo exhiberi, nisi per nos, aut vicarios nostros visos & approbatos, impetrataque a nobis expressa eos exhibendi licentia: quam nec dabimus, nisi delegato aliquo, qui loco nostro ludis intersit, scriptorum ludorum exemplar inspiciat, observetque, nihilne aliter exprimat, aut exhibeatur, quam probatum sit. Porro visitationi & probationi huiusmodi cum ludicrorum theatralium, tum rhythmorum, & cantilenarum, Decani, neque extra visitationem, se immisceant, atque multo minus pastores, aut sacellani, nisi a nobis specialiter deputati.“

T. VII.
Conc. Germ.
p. 944.

XXVIII. Invigilavit etiam semper solers pastorum ecclesiæ cura, ut reliquiæ illæ, quas ex paganismo residuas iam primo huius operis libro descripsimus, aut quæ etiam ætate sequiore gliscere ceperunt (quas inter, præter ludos, de quibus diximus, censentur choreæ, sacro quodam prætextu fieri solitæ) eliminarentur a sacris nostris, cultu officii divini publico, ac festis diebus, tum a clericis, cum reliquo etiam christiano populo. Huc pertinet, quod in concilio *Parisiensi* anno 1429. prohibetur clericis, „ne de cætero facere præsumant derisorios & inhonestos ludos, quos in festis Sanctorum quidam ex ipsis facere consueverunt; præcipue autem a supra dictis ludis, & aliis quibuscunque irrifibus, choreis & cantilenis abstineant, cum divinum celebratur officium; cum Deo nostro satis non valeamus deservire, cui nec angeli famulari sufficiunt, nec eius magnitudinem valet ambitus cœlorum comprehendere.“

T. XII. Conc.
ed. Labb. pag.
393.

Speçtat huc pariter concilii *Cameracensis* sanctio an. 1565. c. 11. In Primitiis, Nihil indecentius, irreligiosiusque erat, quam quod ipsi sacerdotes primum, quod solemni celebritate Deo litabant sacrificium incruentum, sic contaminarent. Et tamen causa fuit, nec hodie forte satis ubique sublata, ut in statutis synodalibus abusus eiusmodi & scandala tollerentur. Sic in Synodalibus IOANNES episcopus *Ratisbonensis* an. 1512. editis: „Sane dudum (inquit) ad nos multorum veridica relatione per-

T. VI. Conc.
Germ. p. 95.

venit, qualiter transactis temporibus nonnulli in presbyteros noviter ordinati, in decantationibus seu celebrationibus suarum primarum Missarum, quas primitias vocant, more sæcularium nuptiarum convivia & comestationes superfluas præparaverint, turbamque tam cognatorum, quam aliorum utriusque sexus hominum ad convivia huiuscemodi invitaverint, in popinas receperint, choreas duci, strepitum cum instrumentis musicalibus, & plura alia, quæ in dictis sæcularibus nuptiis vix licite admittuntur, fieri & exerceri permiserint: quæ omnia & singula presbyteros ipsos a devotione, quam in prima celebratione maiorem habere præsumuntur, magis distrahunt, quam conducunt; nos igitur abusiones huiusmodi tollere, ipsosque sic celebrantes a menfarum curis absolutos esse cupientes &c.

Et dedicationis anniversariis.

T. VI. Conc. Germ. p. 519.

Vix frequentius etiamnum, enormiusque fiunt huiusmodi mala, quam in solemnitate seu commemoratione anniversaria dedicationis templorum: „Quare, (ut habetur in decretis synodi diocesanæ *Argentini*. an. 1549.) comestationis compotandique studium & frequentiam, aliaque profana, & Christianis indigna, & inconvenientia, ut mercatus publicos, tripudia, saltus impudicos, ludosque usurarios, & id genus alia, quibus Deus graviter & offenditur, & irridetur, interdicimus &c.“ Generatim vero, „quia ipsis in templis in maximum christiani nominis dedecus, & rei sacræ contentum, ducuntur choreæ, fiunt saltationes, aliaque tripudiorum & ludibriorum genera, voluit concilium (*Narbonense* anno 1551. can. 47.) hæc radicitus extirpari, ut posthac nemo audeat in æde sacra vel cæmeterio saltare, seu chorum ducere, nec extra, quo tempore divina officia celebrantur. Et, ut omnis huiusmodi abusuum & turpitudinis occasio tollatur, parochis prohibemus, ne posthac ad comestationes (quas defunctus appellant) ullo modo parochianos suos admittant; sed potius a domibus suis arceant: nec permittant, quempiam canere (ut dicunt) *Memento Domine DAVID* sans truffe &c. nec alia huiusmodi ridenda: quæ in contemptum divini officii, ac in dedecus, & probum totius cleri & fiunt, & cantantur.“

T. XVII. Conc. ed. Labb. p. 26.

ib. 825. 1146.

Sic Patres concilii *Rothomagensis* an. 1581. concilii *Aquensis* an. 1585. iisdem fere verbis, „Comestationes, ebritates, sumtus, lites, lusus improbos & inhonestos, choreas plenas insaniis, cantilenas turpes, breviter omnem luxum & lasciviam, atque omnem festorum profanationem damnamus & reprobamus.“ In synodo *Meckliniensi* anno 1570. de officio & cultu divino cap. 12. & *Buscoviensi* anni sequentis requiri magistratus quoque locorum iubentur, ut edicto publico prohibeant, „ne tum aliquod genus ludi publice, aut privatim instituatur, tripudia, aliæque insolentiæ exercentur, aut tympana pulsentur, quibus parochiani

T. VII. Conc. Germ. p. 616. & 722.

rochiani a visitatione divini officii, & verbi Dei auditione distrahi possent.“
 Neceſſe etiam habuit ſynodus *Harlemensis* an. 1564, *Choriſationes* & *tripudia* prohibere in monaſteriis monialium.

*T. VII. Conc.
 Germ. p. 22*

XXIX. Synodus provincialis *Coloniensis* an. 1549. dilaudans proceſſiones illas, in quibus ſacra Hoſtia cum imaginibus Sanctorum circumfer-
 tur, „ Verum (addit) huc ſæcularis ſultorum hominum vanitas irrepiſit,
 & adhibentur etiam ludi profani & ſcurriles magno ſtrepitu: ac quaſi ad
 bellum procedendum eſſet, tympana pulſantur, & otioſa ſpectacula edun-
 tur rebus iſtis non congruentia: quibus populus delectatus, a rebus, quæ
 proceſſione aguntur, avocatur. Mandamus idcirco, ut iuxta Cæſareæ
 Maieſtatis reformationem, quicquid non valet ad devotionem excitandam,
 a proceſſionibus removeatur. Sed ſint Proceſſiones compoſitæ, graves,
 & modeſtæ: abſint riſus, ioci, & confabulationes, & orent homines, aut
 ſuaviter corde & voce modulentur.“ Quæ iſdem verbis repetuntur in
 ſynodo *Harlemensi* an. 1564. eadem rubrica. Poſt ſæculum fere, an-
 no nimirum 1651. iterum in ſynodo provinciali *Coloniensi* reprobantur
tripudia, choreæ, pulſatis tympanis, quæ ocaſione feſtorum SS. Sacramenti,
vel dedicationis eccleſiarum parochialium ſolent inſtitui. Concilium Ca-
meracenſe anni 1565. de cultu, ceremoniis, & officio divino, dum „ ſup-
 plicationes, quas uſitâto vocabulo letanias dicimus, graviter, religioſeque,
 & quaſi depreſſa voce cani“ iubet, ſtatuit, *ne incongrua vociferatione*
eiuſmodi letaniæ cantentur, quo populi devotio magis accendatur. Con-
 cilium *Mediolanenſe* IV. an. 1576. ſic cavet: *Muſicis vero cuiuſvis gene-*
ris inſtrumentis in proceſſionibus ſonari ne ullo modo permittatur. In ſy-
 nodo diœceſana *Warmienſi* anni 1610. proceſſio in ſolemnitate ſanctiſſi-
 mi Corporis Chriſti, „in qua ſummo cum apparatu venerabile Euchari-
 ſtiæ Sacramentum, muſicis ſymphoniis undique perſtrepentibus,“ circum-
 fertur, hoc ordine deſcribitur: „Atque primo quidem loco ſodalitia
 laicorum præcedant, hos ſequantur pueri ſeu ſcholares lineis induti, &
 coronas in capite, non calices tamen, ſed candelas accenſas, aut inſignia
 paſſionis Domini, vel nolas in manibus portantes & pulſantes; ſubinde
 Regulares, ſi adſunt, loco & ordine quiſque ſuo: poſt hos chorus vel
 muſica, & Clerus ſæcularis &c. Sed & alii omnes modeſte ac devote
 inter eundum ſe gerant, a colloquiis abſtineant, oculis curioſe hinc inde
 non vagentur, ſed orationibus vel piis meditationibus vacent, pſalmos-
 que, antiphonas, vel hymnos pſallant recitentque.“

Etiam in
 proceſſioni-
 bus cum vo-
 ciferationi-
 bus & muſi-
 cis inſtru-
 mentis veti-
 tæ,

*Ib. T. VI.
 p. 558.*

*Ib. T. VII.
 p. 11.*

*T. IX. p. 755.
 Ib. p. 105.*

*T. XV. Conc.
 ed. Labb. p.
 484.*

*T. IX. Conc.
 Germ. p. 119.
 120.*

De cymbalis
& campanis
ad harmo-
niam compo-
sitis cautio-
nes.

XXX. Semper frequentior in sacris factus est nolarum seu cymbalarum ac tintinnabulorum usus a medio ævo etiam in vestibis sacris, ut superiore libro vidimus; inde haud dubie ad vestes etiam virorum Principum & Optimatum sæcularium translatus a sæculo decimo quinto in *Germania & Gallia*: ut singulari dissertatione seu disputatione, præside *Christ. SCHOETGENIO*, ostenditur ad illustrationem verborum hymni sacri vulgatissimi *In dulci iubilo*: quem *PETRO Dresdensi*, ludimoderatori & concionatori *Pragensi* circa annum Christi 1417.tribuendum probat, atque hæc continet ad rem verba:

Da die Schellen klingen

In regis curia.

Systemata vero illa cymbalorum & campanarum, de quibus ad finem libri superioris diximus, ad harmoniam composita atque concinnitatem, tantopere sunt exulta, ut eadem præcautione opus fuerit, ac de organis, & aliis instrumentis musicis, præsertim in *Belgio*, ubi hodieque ut plurimum obtinent. a) In synodo diœcesana *Harlemensi* an. 1564. statim ac de organis actum est, de campanis & horologiis n. 1. prohibetur, „ne campanis abutantur ad lascivarum ineptiarumque cantionum tinnitum: quandoquidem illæ ad convocandum populum ad audiendum verbum Dei, & ut mysteriis intersint divinis, avertendisque tempestatum cladibus, consecratæ sint: nequitiam, ut sonitu eorundem a pietatis contemplatione, ac ab iis, quibus pro salute sua intendere debent, avocentur homines, coganturque propemodum vel inviti ad lascivias dedecoraque . . . memoriam revocare, quod sane nefas est Christiano.“

a
T. VII. Conc.
Germ. p. 8.

Id. p. 106.

Quod minora vero eiusmodi sonora vasa attinet, a conc. *Cameracensi* anni sequentis tit. VI. c. 15. statutum est: „Qui tintinnabula & campanulas ad harmoniam quandam pulsare solent, caveant omnino, ne huiusmodi pulsatione cantiones turpes, inhonestas, & vulgo iactatas imitentur;

a) *Georg. BURNEY* in *Diario Itin. mus.* Vol. II. & III. morem hunc *Belgio* singularem passim ceu *Gothicum* ac barbarum perstringit, *Anglis, Italis, Gallis*, quorum lingua *Carvillions* vocantur, inusitum; per utrumque vero *Belgium* ubique pervagatum: ut tamen *Gandavis & Antverpiæ* præcipua sint eiusmodi campanarum systemata, quæ manibus, pedibusque tractentur statim horis improbo labore, quo quæ ludunt, sudore permadefiunt; qui tamen rem suam ea haud raro dexteritate agant, ut eum insignibus organistis certent, cuiusmodi exemplum affert Vol. II. p. 52. *Lovanii; Amstelodami* item ea arte præstantem organistam

POTTHOFF laudat Vol. III. p. 227. &c. eiusque tanto condolet labori: qua in urbe, ad quartam quamque horæ partem omnia perstreperet eiusmodi systematibus, quæ phalangis agitantur. Cuius certe ritus ac consuetudinis mirum est, quod haud tædeat audientes, quam ubique per *Belgium* reperit inolitum usque ad *Aquisgranum*, ubi aliam, lepidam consonantiam ubique se per urbem, in qua paullo antea processio sit habita, audisse se memorat, ex ramentorum vitreorum ad harmoniam conciforum collisione mutua. Vol. III. p. 54.

tur; sed potius hymnorum & canticorum ecclesiæ modulationes. Siquis non paruerit, puniatur: ut qui multis labendi occasionem præbuerit, & in re sacris dicata spurca, & inhonesta attulerit.“ In conciliis *Ca-*
meracensi & *Mechlinensi* secundis anni 1631. & 1607. eadem habentur T. IX. p. 543.
quoad tintinnabula quoque & campanas ad harmoniam quandam pulsan- T. VIII. pag.
tes; in primo autem *Mechlin.* an. 1570. organistæ & campanarii iungun- 782.
tur cap. 10. *de officio & cultu divino.* „Cohibeant episcopi cantores, or- T. VII. pag.
ganistas, & campanarios, & alios quoscunque a lasciva, militari, & qua- 615.
vis indecora musica in cantu, organis, & campanis.“ Sic synodus
Audomarenfis an. 1583. tit. XII. c. 2. *Organorum & musices usum, sicut* Ib. p. 941.
& campanarum, ita retinendum mandat, *ut nihil lascivi, aut sæcularis*
cantus imitentur. Omnia vero complectuntur, quæ spectari in hac re
par est, decreta synodalia diœcesis *Coloniensis* anni 1662. tit. III. §. 2. T. IX. p. 943.
„Organis item ac quibuscunque aliis instrumentis musicis tam in eccle-
siis, quam in processionibus ita canatur, ut modulatione sua lascivas, im-
puras, militares, vel indecoras cantiones non imitentur, & ea, quæ vo-
ce canuntur, ne procul absint a mente. Quicunque tintinnabulorum &
campanarum, siquæ sint ad harmoniam compositæ, curam gerunt, ca-
veant, ne earum pulsû turpes, inhonestas, vel sæculares cantiones ex-
primant, sed potius hymnorum & canticorum ecclesiæ modulationes gra-
ves, & quæ pios affectus moveant, imitentur.“

Multa collegit *Ang. Rocca* in libro de *Campanis*, iam ad calcem li-
bri secundi P. II. unacum *Hieron. MAGIO* de *Tintinnabulis* citatus,
& caput 12. *de musico campanarum concentu, nec non turrium præ-*
stantiâ inscribit: quod nempe attinet maiorum campanarum systemata,
quæ etiamnum hodie audiuntur apud Menapios & Sicambros præsertim
populos ad utramque Rheni, Germaniam & Galliam dividendis partem sitos.
Veluti Antwerpiæ, Mechliniæ, Leodii. In paralipomenis vero ad eun-
dem librum, tabulis etiam æri incisis, post horologium S. MARCI apud
Venetias, horologium item, quod *Leodii* extat mira arte constructum,
modum deinde pulsandi ingentem campanam explicat a viginti quatuor
hominibus; demum qua ratione systema triginta trium campanarum promi-
scuæ magnitudinis in Cathedrali ecclesia *Antwerpiæ* turrique admirandæ
altitudinis ac structuræ organorum instar manibus pedibusque pulsatur:
& hunc in modum pulsatæ tam consonantem edunt sonum, & diversas
ecclesiasticas melodias ita exprimunt, ut ab harmonia musica vix eum di-
stinxeris. Amplius adhuc testimonium hodierno usui reddentem D. BUR-
NEY modo audivimus. Ad hunc aut similem modum tractandi campanas vi-
detur pertinere, quod in synodo *Sedonensi* a. 1626. circa campanilia cavetur:

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV. H h „Cam-

T. IX. Conc.
Germ. p. 390.

„Campanilia non sint cuivis obvia potissimum adolescentibus, qui cum ludere pulsando cum campanis volunt, pedes, brachia, crura, & cervices frangunt, uti plura habemus exempla.

Campanarum
varius usus.

XXXI. Vix est, quod iis superaddam, quæ quoad ævum hoc posterius ætatemque nostram idem *Ang. Rocca* ex omni ætate collegit de multiplici campanarum usu, in sancta, & universali Dei ecclesia recepto, ad congregandum clerum, convocandumque populum in ecclesiam, in sacrificio Missæ, vespere item, mane, & meridie; ad celebritatem item dierum festorum, sacris sub processionibus, pro defunctis, ad intempestivas pluvias, vel tempestates pellendas; in alicuius magnæ personæ adventu, in distinguendis horis &c. quæ singula ille singulis explicat capitibus. Qui usus plerique medio ævo cepti semper magis increbuerunt, auctique sunt, quædam etiam nonnunquam in synodis ad rem acta sunt constitutaque. Faciunt huc, quæ *P. Io. Bapt. ENHUEBER* monachus *San-Emeramensis* in conciliorum *Ratisbonensium* brevi recensione anno 1768. edita ex historia *Laurentii* HOCHWART de ALBERTO de *Stauf*, in episcopum *Ratisbonensem* anno 1409. electo, narrat: „Anno decimo sessionis suæ, cum iam ex concilio *Constantiensi* redierat, synodum ordinariam celebravit, & reformationem cleri religiosorumque, in qua, publicatis statutis provincialibus EBERHARDI Archiepiscopi *Salzburgensis*, statutum est, ut per episcopatum *Ratisbonensem* deinceps singulis feriis sextis, ob recordationem Dominicæ passionis, hora nona pulsaretur tintinnabulum ingens, quo audito clerici perorarent preces: *Respice in me DEUS meus* &c. laici vero *V. Pater noster*, & *V. Ave Maria*. Id quod etiam Archiepiscopus *Salisburgensis* per totum archiepiscopatum mandavit fieri.“

Pag. 57.

Refert porro idem *P. ENHUEBER*, in Msc. codice Bibl. *San-Emeramensis* sæc. XV, contineri litteras ALBERTI *Ratisbonensis* ENGELMARI *Chiemensis*, ULRICI *Seccoviensis*, & WOLFHARDI *Lavantinensis* episcoporum, quibus decretum EBERHARDI Archiepiscopi *Salisburgensis* publicant, & quadraginta dies Indulgentiarum iis omnibus concedunt, qui feria sexta ad pulsam campanæ in memoriam Agoniæ Domini aut psalmum *Deus, Deus meus, respice in me* &c. aut quinquies orationem Dominicam totiesque salutationem angelicam recitaverint. Eadem indulgentiæ concessæ sunt in synodo diocesana *Olomuncensi* an. 1413. omnibus „qui audito pulsu campanæ passionem Domini recolentes flexis genibus tria *Pater* & totidem *Ave Maria* devote dixerint: (dum statuitur) ut singulis feriis sextis, hora meridiei maior campana pulsetur in memoriam passionis IE-

T. V. Conc.
Germ. p. 41.

su Christi, conformantes nos, quantum in hoc, ecclesiæ *Metropolitane*.“
 In concilio *Moguntino* an. 1423. præterquam „ quod in omnibus ecclesiis civitatum & locorum totius provinciæ omnibus feriis sextis hora meridiei vel circa in memoriam passionis ac mortis D. N. I. Ch. nostræque redemptionis pulsetur solemniter magna cuiuslibet earundem ecclesiarum campana &c. similiter quoque approbante hoc sacro provinciali concilio, statuitur, ut deinceps singulis ecclesiis prædictis omni die circa solis ortum in memoriam compassionis gloriosissimæ, & intemeratæ semper virginis *MARIÆ*, quæ stans iuxta crucem sui dilectissimi Filii cruciabatur, anxietate & mœrore plena, pulsetur tribus vicibus campana ipsius ecclesiæ, quæ & prout hætenus circa occasum solis pro salutatione eiusdem virginis pulsari consuevit, ad hortandum Christi fideles: ut tunc in laude ipsius virginis incipientes, eam cum salutatione angelica devote venerentur.“
 Indulgentiæ pariter conceduntur quadraginta dierum iis, qui feria VI. tria *Pater noster*, & tria *Ave Maria*, singulis vero diebus circa ortum solis ter salutationem virginis angelicam, *Ave Maria*, flexis genibus oraverint. Quod deinceps mane, meridie, & vespere constitutum, etiamnum pio usu obtinet.

*T. V. Cont.
Germ. p. 209.*

In constitutionibus synodi *Sedunensis* a. 1626. c. IV. §. 10. angelica salutatio, sicubi exoleverit, in integrum restituenda decernitur: „ Ter quotidie pulsandum est ad salutationem istam, in aurora, meridie, & crepusculo vespertino. Pulsus nec nimis longus, nec nimis brevis fit, sed commensuratus communi ecclesiæ salutationi, quæ incipit: *Angelus Domini nuntiavit Maria* &c. Toto reliquo anno ad hunc pulsum omnes genuflectant: tempore vero paschali, id est, a Paschate usque ad Dominicam SS. Trinitatis statur ad illum.“ His vespere campanæ pulsus pro defunctis superadditus in synodo diœcesana *Coloniensi* an. 1627. legitur: „ Ut populus fidelis mane, meridie, & vesperti, atque etiam sub elevatione in summa Missa signo campanæ ad orationem incitetur, pie in omnibus ecclesiis introductum est. Et quia sancta ac salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur; idcirco præcipimus, imposterum post vespertinum pulsum diversæ campanæ signo, ubi plures sunt, eiusdem autem, ubi una duntaxat existit, populus ad habendam commemorationem pro defunctis admoneatur.

T. IX. p. 378.

T. IX. p. 411.

2. Macchab. XII.

XXXII. Præterimus alios campanarum usus, earumque solemnem cum apparatu & cantu benedictiones, quæ ad liturgicam rem pertinent, quam, quod *Alemanniam* nostram veterem attinet, singulari opere illustravimus. Synodus *Coloniensis* provincialis anni 1536. dum Parte nona ceremonia-

Campanarum consecratio.

T. VI. Conc. Germ. p. 295. rum ecclesiasticarum rationes explicat, singulari etiam capite XIV. cui benedicantur Campanæ, exponit pluribus; eodemque pertinet etiam mox sequens cum hac rubrica: *Docendus populus, ut signatis potius, quam si-*

T. VII. p. 8. *gnis inhareat.* Paucis vero, dum synodus dioecesana *Harlemensis* an. 1567. rationem dat, cur consecrentur ecclesiæ altaria &c. addit, „Campanis vero ab operibus & negotiis sæcularibus ad orationem, laudes Dei, & sacra mysteria invitari, cogitando e tanto vasorum apparatu & tot consecrationibus, quanta reverentia sacrificium Corporis & Sanguinis Christi a rebus profanis sit secernendum & diiudicandum.“

Et apparatus. Crevit vero, ac crescere indies videtur, campanarum apparatus, tum quod numerum, tum quod eorum pondus spectat, quod in *Italia* aliquando fixum fuisse fertur ad 22000. libras. Longe maioris sunt, quas *MERSENNUS* & *KIRCHERUS* *Rothomagi, Rhedonis, Lugduni, Turonis, Parisiis* esse memorant; „Sed has omnes merito superat *Erfortensis* (inquit

Lib. VI. Mu. furg. p. 522. *KIRCHERUS*) omnium campanarum regina.“ Cuius accuratam descriptionem exhibet. Iam libro II. P. II. notavimus, Campanariorum nomen ac munus, cum sit promiscuum & commune circa officium ecclesiæ &

To. T. V. p. 40. altaris, habitum illis clericalem in ecclesia præscriptum esse: „Ut sacerdotes & campanarii, qui sacerdotibus ad altare in celebratione Missarum assistunt, iuxta quod officium eorum requirit, super vestimenta sua superpelliciis utantur,“ fancit synodus *Olmucensis* an. 1413.

CAPUT II.

Ufus cantus ac musicæ apud heterodoxos.

I.

WICLEFFUM, clericos laudes divinas cantantes sacerdotes *Baalim* vocantem, iam supra notavimus ex THOMA *Waldensi* T. III. tit. 2. c. XVI. de orationibus & canticis altis: qui postea cap. XIX. profert WICLEFFI sententiam, qua ecclesiasticis nostris impropertur, *prolixitas orandi, & cantus alti, qui uni competunt, ab altero dissonant.* NAVARRUS generatim asserit, „quod hæretici veteres nostro hoc sæculo renovati, & ab inferis revocati, qui omnino sustulerunt cantum divinarum officiorum,

Acatholici, qui musicam reiecerunt.

De orat. & bonis canon. c. XVI. n. 49.

iniustissima id de causa fecerunt. Tum quia licet multi cantores modis præfatis peccent, non tamen sunt pauci, qui debita cum reverentia cantent. Tum quia satis erat emendare, & tollere abusus, & errores, & defectus cantus, eo minime sublato: sufficiebat enim remove abusus, bono usu relicto. Tum quia tollere omnino cantum, esset tollere magnas commoditates &c. Quo circa convenientissimum foret cultui divino, & honori sanctæ Matris ecclesiæ, cantores esse modestos, devotos, & bene compositos, & timentes offendere Deum, cuius maiestati & obsequio cantum suum potissimum devoverent, non autem gustui, oblectationi, & auditui populi . . . quod facile facerent cantores, si per opera & beneficia principum, & prælatorum cognoscerent, parvi eos facere virtute & devotione destitutum, & magni eis comitatum.“ Putat BELLARMINUS,

a *Magdeburgensibus* Centuriatoribus catholicos sacerdotes *Baaliticos* propter cantum vocari. Affertque *Trinitariorum Transylvanorum* dictum, se cantum cum omnibus tubis & organis proscripsisse: Et *Petri* MAR-

De bonis operibus in particul. lib. I. c. 15.

TYRIS, instrumenta musica pertinere ad ceremonias *Hebræorum*, & ideo non magis convenire Christianis, quam circumcisio, sabbata, neomeniæque conveniunt. Ob eandem sententiam BEZAM stringit *Wolfgang. FRAN-*

P. II. Sect. V. cap. 21.

STEDIUM in *antiquit. bibl. & ecclesiast.* de precibus publicis & psalmorum cantu. Unum *Io. Cocceium* ex schola *Calviniana* adducit, qui auctorem

Page. 485.

Quæst. & respons. ad orthodoxos inter opera S. IUSTINI M. his verbis corrigit comment. in epist. ad *Ephes.* V. 26. „At idem ὀργανικὴν ἀποδοκιμάζει, ut νηπιώδη, quæ infantibus inservierit in vet. testam. Dicamus ergo, & DAVIDEM νήπιον fuisse, & ELISÆUM. Nos ὁμοιωθεῖς illis, & illi nobis. Si quæ significatio typica in organis est, eā cessat; quatenus autem lætitiæ spiritualis adiumenta & testimonia sunt, possunt adhiberi, dummodo id fiat μετ' οἰκοδομῆς.“ CARLSTADIUS & ZWINGLIUS, uti sese aliis ceremoniis, ita etiam musicæ opposuerunt. Ea haud dubie de causa ecclesia *Turicensis* diutius cantionibus caruit, teste LAVATERO. ZIEGLERUS, & ex eo alii narrant, ZWINGLIUM aliquando magistratui obtulisse libellum pro abroganda musica, quem ad verbum cantando recitaverit. Quæsitus, quid hoc singulari facto vellet, respondit: veluti paradoxum hoc absurdumque videretur, ita perinde esse cum oratione ad Deum, si cum cantu & organo fiat. ZWINGLIUM ipsum musicæ addictum fuisse palam fit ex ea, de qua me certiores reddidit I. I. BREITINGERUS, rector Gymnasii *Turicensis*, apologia in responsione ad Io. FABRI μὴ ἐπισαλμένην ἐπιστολὴν in hæc verba: „Præterea aulicam chelym, tibias, & alia musica instrumenta mihi obiicis, FABER. Atqui, aulicam chelym non agnoscere me, fateor, nec scio, qualenam illud instrumentum sit. Tu fortassis eius me multo es peritior. At chely, fidicula, tibiis, & aliis huius generis instrumentis canere olim didici, nec me eius artis adhuc pœnitet: nam liberos eiulantes hac compescere licet. Tu vero sanctior es, quam ut huiusmodi ludicris des operam. Scias tamen, DAVIDEM citharædum fuisse longe præstantissimum, qui SAULIS dæmonium canendo compescuit. Ita si tu quoque cœlestis aulæ chelym agnosceres, haud dubie & gloriæ & pecuniæ & sanguinis studium, quod in te est, extingueretur. Qua fronte autem reprehendis id, quod e septem liberalium artium (quarum tu magistrum te profiteris) numero esse, non ignoras? quod denique a nemine bono unquam reprehensum est? SOCRATES senex iam repubescere incipiebat, cum in extremo senio citharæ operam daret. Atqui tua illa ecclesia non musicam modo, sed & campanarum sonum inter cultus divinos numerat. Musica mea neminem offendit, quicumque tandem sint, qui huiusmodi mendacia tibi suggerant.“ Obiecerit ZWINGLIO FABER, quod musicam ipse domi exerceat, in ecclesia respuat. Cantum tamen simplicem nec CARLSTADIUS reiiciebat; quique ex ZWINGLII & CALVINI schola prodierunt, paullatim etiam ad hodiernum usque diem organa cantui consociant. In *Anglia* vero superiore sæculo fuit inter *Episcopales* & *Presbyteranos* hæc etiam controversia ac dissidium, illis pro musica ecclesiastica stantibus, his contra: *Quack-*
ris,

De ritibus
eccl. Tiguri
c. 10.
Theatr.
temp. p. 1159.

ris, cum reliqua Fanaticorum etiam extra *Angliam* turba, quævis cantica ex cultu divino proscibentibus, quorum dubitationes diluit *Ern. Sal. CYPRIANI* differt. de *propagatione hæresum per cantilenas.*

II. Id genus exempla iam libro primo in prima ecclesiæ ætate dedimus. Inter novatores, annotante GRETSERO in libro de iure & more prohibendi libros malos c. 17. *Hussitæ* etiam cantilenas sua hæresi infectas, clerique & rerum ecclesiasticarum detestatione refertas disseminarunt, ut in circulis & triviis decantarentur. Idem ex COCHLÆI historia *Huss.* refert, *Ioannem Huss*, libris suis ab Archiepiscopo *Pragensi* combustis, ut iniuriam rependeret, ita & odiosum & contemptibilem eum suis detractionibus populo reddidisse, ut plerique partium suarum laici vulgares & ironicas in optimum patrem cantiones confingerent ac decantarent; quod deinde WENCESLAUS edicto vetuit. Id etiam contra alios, ipsumque concilium *Constantiense* factum, palam fit ex eiusdem concilii edicto: „Ut omnes cantilenæ introductæ in præiudicium sacri concilii, & virorum catholicorum cuiuscunque status, qui *Wicleffit* obstiterunt & *Hussitis*, vel cantilenæ in commendationem *Ioannis Huss* vel *HIERONYMI* hæreticorum condemnatorum, prohibeantur in omnibus civitatibus, & oppidis, & quibuscunque mansionibus decantari sub gravissima pœna.“ Inter articulos *HIERONYMO Pragensi* obiectos XI. & XII. sic sonant: „Quo latius *WICLEFFI* hæresin propagaret, verba canonis per cantilenas *Bohemicas* in vulgari fecit: ut etiam rustici credant se, si verba consecrationis pronuncient, conficere posse Corpus Christi non minus, quam sacerdotes, idque singulis horis, quando libet. Effinxit & alias diversas cantilenas in vulgari *Bohemico*, e bibliæ & evangeliorum verbis sensuque contextas pro confirmatione suæ hæreseos, ut per eas laici sui sacram scripturam melius nosse & intelligere viderentur, quam cæteri Christiani.“

Errores nihilominus per cantilenas propagarunt tam *Hussitæ*;

Prodierunt an. 1766. vernacula lingua meletemata de musica ecclesiastica & sacrorum cantuum, ubi describitur liber cantionum *Waldensium*, *Fratrū Bohemorum* seu *Hussitarum* an. 1566. typis editus, MAXIMILIANO-
que II. Imp. dicatus. Qua in dedicatione ex *Latino Bohemicoque* sermone in *Germanicum* conversus dicitur; in præfatione autem *Ioannes Huss* primus cantiones sacras lingua *Bohemica* induxisse perhibetur. Alium recenset huiusmodi librum, *Noribergæ* an. 1580. editum, Io. God. BAUMAN in *Schediasmate hist. theol. Bremæ* an. 1765. de *hymnopoëis veteris & recentioris ecclesiæ, veræ atque Christianæ religioni promovendæ ac propagandæ inservientibus*; idemque de *Hussitis* & *Fratribus Bohemis* ex CAME-
RARIJ historica narratione de *fratrum orthodoxorum ecclesiis in Bohemia, Moravia,*

pag. 102.
&c.

Moravia, & Polonia p. 286. addit: „Ad rem ipsam quod attinet, accepimus hunc morem a maioribus nostris, ut non tantum de suggestu doceremus, sed cantionibus etiam comprehenderetur doctrina ecclesiæ & scientia sanctorum, ut cantiones nostræ essent homiliarum instar.“ Vid. quæ ex SCULTETI *annal. evang. ad an. 1525. de cantionibus LUTHERI, & ex SECKENDORFFII historia Lutheranismi* lib. I. sect. 57. p. 271. & 281. de SPERATI quadam cantilena refert p. 50. 51.

Quam Lutherani.

Narrat D. BURNEY in *diar. Itin. mus.* Vol. III. p. 35. novæ religionis in *Saxonia* propagatores eum in finem voces etiam pueriles adhibuisse, a quibus decantari per plateas cantilenas curabant ad dogmata ecclesiæ *Romanæ* convellenda compositas; communemque esse persuasionem, huiusmodi pueriles cantus ad propagationem doctrinæ LUTHERI multum contulisse. Cuius generis cantiones aliquas adducit SECKENDORFFIUS in *historia Lutheranismi*, ut ad calcem adnotat interpretes *Germanicus Ham-burgensis*, huncque in censum refert cantiones WEZELII, GOTTSCHALKII, BUSCHII &c. Laudatus ERN. CYPRIANI de propagatione hæresum per cantilenas, catalogum dissertationi subiicit cantionum vernacula lingua decantari, LUTHERO superstite, solitarum. LUTHERUM hac in re plurimum elaborasse, constat apud omnes.

De convers. omni. gent. lib. VIII. p. 541.

„Cantilenæ (inquit) THOMAS a IESU, vernaculo idiomate quam plurimæ ex ipsiusmet LUTHERI officina profectæ, mirum est, quam promoveant rem *Lutheranam*. Quædam sunt catechisticæ, quædam dogmaticæ, aliæ æmulantur psalmos, recitant exagitantque Christianorum vitia seu vera, seu ficta. Maxime autem solemnis oda illa est, quæ Pontifici ac *Turcæ* simul inferni abyssum imprecatur. Nec templa solum & scholæ huiusmodi cantus resonant; verum etiam ædes privatæ, officinæ, fora, plateæ, campi. Nam sunt in usu apud omne genus hominum, ubique locorum seu tædii solandi, seu laboris levandi, seu temporis fallendi causa.„ Digitum intendit famosæ illi strophæ, *Erhalt uns Herr bey deinem Wort* &c. cantionis in *Anglia & Belgio* etiam frequentatæ, quæ hactenus fuit in Imperio *Germanico* motuum, litium, ac exacerbationum causa & seminarium. Ob varias ab exordio factæ in religione per LUTHERUM innovationis cantiones famosas in contumeliam tum sæcularium, cum ecclesiasticarum personarum in fulgur sparsas, in Comitiiis *Augustanis* necesse fuit hanc petulantiam coerceri hac CAROLI V. constitutione: „Cum variæ & leviculæ plebes reperiantur, quæ cantionibus & rhythmis operam dant, per quos ecclesiasticos & sæculares status contumeliis afficiunt: in utramque partem iuxta apti, paratique: nimirum si fuerint cum ecclesiasticis, cantillant de sæcularibus, & econtra, si fuerint cum sæcularibus, canunt de

ecclesiasticis, seu sacerdotibus, quæ res ad discordiam, diffidia, & contumeliam vergit, tenditque. Itaque severe præcipimus, volentes, ubicunque deprehendantur, a magistratu puniantur.“ Fertur tamen MAROTUS ab eodem CAROLO V. oblatis XXX. psalmis ad cantum rhythmicè compositis, accepisse ducentos dublones, is ipse, de quo *Fam. STRADA* de bello *Belg.* lib. X. „Nec paucos alliciebant cantilenæ, quibus DAVIDIS psalmi *gallicis* metris alligati a MAROTO ac BEZA, ut olim memoravimus, magnis per agros agminibus caneantur, *Genevatum* ritu.“ Hæc aliaque legis apud Io. HOORNBECK.

III. Ingens fuit pangendarum eiusmodi cantionum vernacularum studium ipsis factæ innovationis coryphæis: quales indicantur a citatō Io. HOORNBECK, præter LUTHERUM *Iustus* IONAS, ZWINGLIUS, CAPITO, *Ambr.* BLAURERUS, *Leo* IUDÆ, *Ioannes* AGRICOLA, *Paulus* SPERATUS, SPENGLER, *Matthæus* GREITERUS, VOGHTHERUS. Ubi observare licet inter primores etiam ZWINGLIUM, paulloque post *Theodorum* BEZAM, quem ac memoratum *Clementem* MAROTUM nominat, poetas sui ævi felicissimos, qui huic studio accuratius intenti, illas psalmorum cantiones dederunt, quibus exinde non *Gallica* modo usa est ecclesia; sed etiam inter *Germanos* *Ambrosius* LOBWASSER ad eandem *Gallicam* melodiam *germanicos* psalmos, & *Petrus* DATHENUS *belgicos* nobis dederunt. Addit in synodo *Dordracena* an. 1574. art. 43. conclusum, utendos solum in ecclesia psalmos a *Petro* DATHENO compositos, hymnosque adiunctos, usque dum in generali synodo aliter fuerit determinatum.

Calvinistarum cantiones & organa musica demum, *Lib. I. c. II. de psalmodia.*

Quæ deinceps in synodis eam in rem sint constituta, idem paucis refert. Iuvat saltem, quæ ex synodis *Dordracenis* de usu organorum affert, adscribere, ac primum anni 1574. art. 50. „Quod ad cantum organorum in ecclesia, censemus omnino abrogandum esse, iuxta doctrinam *PAULI* I. *Cor. XIV.* 19. & quamvis etiamnum in aliquibus ecclesiis dumtaxat in fine concionum, sub discessum populi, usurpetur, tamen potissimum facit ad obliviscendum eorum, quæ audita, verendumque, quod posthac ad superstitionem abutetur, quemadmodum nunc ad levitatem spectat.“ Et an. 1578. „Usum organorum in ecclesiis, maxime ante concionem, non probamus. Ideoque censemus, ministros debere allaborare, ut, quemadmodum pro tempore tolerantur, sic quam primum & quam commodissime amoveantur.“ Provocat porro ad *VOETII* diatriben de organis. Quæ tamen ab eo tempore cumulata potius dici possunt ad hunc usque diem apud *Batavos*, memorante D. BURNÆY in *Diar. Itin. mus.* Vol. III. pag. 249. &, ut idem Vol. I. de *Genevatibus* notat,

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV. I i etiam

etiam apud *Helvetos Turicenses*, *Bernates*, *Basileenses*; haud scio, an unquam apud *Hugonotas* etiam in *Gallia*, quamdiu tolerabantur: apud quos semper in pretio fuit MAROTUS, a) etiam ob hilares modos musicos a doctis musicis additos, ut auctor historiæ musicæ ex præfatione Rev.^{mi} GODEAU episcopi in psalmos annotavit. Alibi CLAUDINUM, celebrem auctorem musicum, musicæque moderatorem sub HENRICO IV. ex ea secta fuisse, memorat: prostat opus typis impressum *Melanges de Claudin*. Laudatus HOORNEECKIUS porro refert, quos CLEMENS MAROTUS, & THEODORUS BEZA rhythmo *Gallico* incluserunt psalmos, a præstantissimis illius ætatis musicis, inter quos præcipui GODIMEL, & BOURGEOIS, modulationi musicæ aptatos fuisse. Paullatim hodie veluti in *Helvetia* musicæ vocali instrumentalique locum in ecclesia dant *Calvinistæ*.

In Anglia.

IV. *Angliam* quod attinet, nominatur laudato D. BURNEY prima statim *Diar.* sui per *Galliam* & *Italiam* pagina TALLIS, qui tempore reformationis antiquis cantionibus ecclesiasticis ac antiphonis verba *Anglica* adaptavit. Id inde colligit, quod, quidquid in illis cantionibus melodix apprehenditur, conveniat fere cum exterorum catholicorum cantu firmo ut p. II. vocat. Agit postea p. 52. de *David RIZIO Turinensi*, qui olim melodiarum pro cantionibus *Scoticis* auctor sit habitus: quam rem disquisitionum se promittit in historia musica. Est præ manibus *Liturgia* fermone latino, „seu liber precum communium, & administrationis Sacramentorum, aliorumque rituum, atque ceremoniarum ecclesiæ iuxta usum ecclesiæ *Anglicanæ*, unacum psalterio seu psalmis DAVIDIS ea punctatione distinctis, qua cantari aut recitari debent in ecclesiis &c.“ *Londini* an. 1670. impressa. Diesque constituta natalis S. IOANNIS *Baptistæ* eius anni, qua ab omnibus ubique susciperetur, prout legitur in statuto prævio *pro uniformitate precum communium, cultusque in ecclesia, atque administratione Sacramentorum anno primo Eliz.* id est, ELISABETHÆ reginæ Sic vero ibi constitutum est, decretumque sub poena 100. marcarum: „Quodsi quis post prædictum festum natalis sancti IOANNIS *Baptistæ* proxime futurum in ullis histrionicis aliisque ludis, cantionibus, rhythmis, aut alia voce publica quidquam declaraverit, aut locutus fuerit, quo liber ille corrumpatur, aut ulla res in eo contenta, aut illius pars aliqua, aut quo ei derogetur, aut contemptus concilietur; aut si opere, facto, aut interminatione publica rectorem ullum, vicarium, aut alium ministrum coegerit, aut, quocunque modo procuraverit, ut in ulla cathedrali, aut parochiali ecclesia, aut facello, aut ullo alio loco cantet, aut recitet ullas communes aut publicas preces &c.“ *Spectator Ang-*

a) *Celebre par les avis agreables,*

Que les doctes Musiciens y mirent.

Anglus T. I. disc. 23. de cantu ecclesiæ *Anglicanæ* mentionem faciens, cantoris, addit, intonantis psalmum vocem mox absorberi a toto succinente auditorio. Alio vero pertinent, quæ ibidem de musica *Italica*, apud suos obtinente, habet.

Prostat insigne opus D. BOYCE cum præfatione historica de musica sacra in ecclesia *Anglicana*: æri inciso ipso cantu seu musica sacra auctorum *Anglorum* usque ad hodiernum diem, imprimis celebris D. GREEN organædi etiam præstantissimi. D. BURNEY in *diario Itin. mus.* Pag. 102.

Vol. I. dum laudat musicam sacram, quam *Venetiis* audierat apud S. *Marcum*, & in ecclesia *S. Francisci* vocibus solo organo iuncto, hanc musicam, ad instar optimorum veterum *Anglicorum* meletematum compositam dicit, quæ collegerit D. BOYCE. Vocat vero dialecto *Anglica Anthem*, cui voci alicubi æquivocum facit vocabulum *cantates*, dum musicam apud *Lutheranos* in *Saxonia* diebus Dominicis & festis celebrari solitam cum *Anglica* comparat. Vol. III. p. 26. Interpres autem *Hamburgensis* ad calcem p. 299. quoddam utriusque vocis notat discrimen:

In der innern Einrichtung sind sie aber sehr verschieden. Anthems sind nemlich blos schicklich oder unschicklich zusammengesetzte biblische Sprüche, die der Componist nach Gutdünken zu Chören, Recitativen oder Arien macht. Unsre deutschen Kirchenkantaten bestehen in Chören, Arien, Duettten, Recitativen, untermischten Kirchengesängen, welche der Dichter ausdrücklich in Ordnung bringt; sind auch wohl nur für eine oder zwey Singestimmen gesetzt.

In ecclesiis parochialibus, eodem teste D. BURNEY p. 16. obtinent solum cantiones monodicæ lente productæ. Ut ab iis percepi, qui in *Anglia* fuerunt, audieruntque, concinna obtinet ac elegans in facello regio, cathedralique ecclesia *S. Pauli Londini* musica quatuor vel octo vocum sine aliis instrumentis musicis, excepto organo, & si quæ ad sustinendum, quem vocamus, bassum generalem, faciunt, Barbiton e. g. fidiculare, Violoncello, Theorba.

Ita vero ab instrumentis musicis abhorrent *Quackeri*, musicam universim saluti hominum adversam iudicantes, ut *Sal. Eccles* celebris musicus, qui quotannis ex musica proventum nongentarum librarum faciebat, omni apparatu musico divendito, futoriam exerceret. Piaculo autem ducens, quod emtores instrumentis suis musicis abuterentur, redempta sua instrumenta, eo quo divenderat pretio, publico ea cremavit foro, ut narrat *Gerh. Croesus* in historia *Quackerorum* lib. I. p. 170. apud *Laur. Mizler* in *Bibl. mus.* T. III. P. II. p. 561. Musicam tuetur contra *Quackeros* *Schelnig* *Quackerismi confutati* art. XVIII. antith.

20. p. 255. itemque *cynofura conscientiæ* p. 173. & *synops. controuv. Pietist.* art. 32. q. 8. eiusque supplementum ad hæc: „De hypocritis pietatis prætextu musicam, uti ex societate humana, ita ex ecclesia eliminantibus.“ Contra *Presbyteranos* autem musicam defendit celebris theologus *Anglus Ioh. DURELL Historia rituum* c. 27. Commendat porro musicam ecclesiasticam *Speſtator ille Anglus.* Verba eius refert *Ioach. MATTHESON in Gloria musica.*

*Grundlage einer Ehren-
pforte.* p. 302.

LUTHERUS,
eiusque affec-
tæ musicam
tuentur.
T. I. P. I.
p. 50.

Ehrenpforte
p. 317.

Pag. 300. &c.

Ibid. p. 239.

V. Idem in *Schediaſ. epist. de eruditione musica* refert nonnulla *Mar-
tini LUTHERI* loca in commendationem musicæ ex *T. VIII. opp. ed. Al-
tenb.* p. 411. *Laur. MIZLER* vero in bibliotheca musica eiusdem episto-
lam ad omnes amatores liberalis artis musicæ exhibet, quam desiderari
in omnibus editionibus putat. Extat etiam *LUTHERI* encomium musicæ
cum aliis theologorum *Lutheranorum* testimoniis in libro *Msc.* apud lau-
datum *MATTHESON* recensito, auctore *Christ. SCHIF,* chori musici directo-
re *Laubensi* an. 1694. ed. contra *Io. MUSCOVII Laubensis* senioris tract.
de recto & perverso usu musicæ ecclesiasticæ; dum econtra *Christ. MA-
SECOVIUS,* reg. *Boruß.* consiliarius consistor. ac pastor in *Kneiphof,* insigni
fermone an. 1721. & anno præcedente *Bern. de SANDEN* reg. *Boruß.* con-
cionator aulicus musicam egregie, eodem recensente, deprædicaverint.
Hostem habuit musica ecclesiastica ab ineunte hoc sæculo apud *Luthera-
nos* earum partium *Christianum GERBERUM* in libro *de peccatis non agni-
tis, von den unerkannten Sünden,* cui *Georg. MOTZ Filsensium* phona-
scus apologiam opposuit inscriptam *de beneficiis Dei non agnitis,* alia-
que scripta, duobus comprehensa tomis.

Narrat *MATTHESON,* eundem auctorem an. 1724. iam septuagenario
maiores misisse *Msc.* librum eiusdem argumenti: *Von der grossen, unbe-
schreiblichen Weisheit Gottes, in dem Gnadengeschenke der geistlichen
Sing- und Klingkunst,* quem ibidem per capita recenset librum; veluti
etiam postea tractatum *Godofredi Alberti PAULI* archipresbyteri ac pasto-
ris *Salfeldensis,* de choris prophetarum symphonicis in ecclesia Dei; ubi
ea contrahit, quæ ad consultationem de nunquam negligenda instauratione
cultus Dei rationalis, etiam in choris ecclesiæ musicis, in hac theo-
logiæ regiminis ecclesiasticæ parte facere videntur. Symphonicum au-
tem hunc chorum definiens, „quia (inquit) non solum quodvis symphal-
ma, quod simul psallitur choraliter, sed etiam figuralis concentus concor-
dantiam artis musicæ regulis ex affe respondentem eidem attribuimus.“
Ubi mox prima pagina id habet assertum musices studium. Inter ali-
os vero musicæ ecclesiasticæ defensores & patronos sui haud obliviscitur

MATTHE-

MATTHESON, ipse acriter aggressus *Ioachim* MEIERUM, cantorem *Gottlinganum*; qui tamen abusum potius excessumque introductæ in ecclesiam musicæ theatralis hodiernæ, instituta comparatione musicæ superiorum temporum ad emendationem nostri, aggressus est oppugnare (quod ipsum nos argumentum operosius tractandum suscepimus) defenforem ille nactus *Innocentium* FRANCKENBERG, hic D. GUDENUM. Agit ea de controversia *I. G. HEINSIUS* in historia ecclesiastica, & *Anonymus* quidam, qui anno 1766. considerationes super musicam ecclesiasticam & sacras cantiones opposuit *Io. Laurentio* ALBRECHT, qui *Berolini* an. 1764. patrocinium musicæ sacre nimium in se suscepisse visus est auctori huic *Anonymo*, qui saltem pro musica instrumentali in arenam descendere non ausum se profitetur.

Betrachtungen über die Kirchenmusik und heiligen Gesänge.

VI. Musicam nihilominus apud suos nimis monotonicam, id est, la- Adhibentque
sam, humi serpentem ac insulsam, nostram econtra theatralem existimat. in Sacris.
De musica vero instrumentali festiva singulari programme *Siegf. ÆMINGA*, rector academix *Gryphiswaldensis* in *Pomerania* sic disserit: „Postquam ubi- Pag. 10.
bique fere locorum musica instrumentalis ecclesiastica in puriori Christianorum ecclesia recepta, abusum improbant, usum toleramus, quatenus ad ecclesiæ ædificationem & gloriæ divinæ illustrationem tendit. Siquidem ipse Spiritus sanctus in sacra scriptura nos docuit, Deum non solum per cantiones & psalmos simplices & harmonicos sine instrumentis, sed & cum instrumentis recte laudari. Ipsa præterea experientia docet, solis instrumentis musicis mentes commoveri, & devotionem excitari, ut ore tacente corda sursum tollantur, quod ad minimum nemo verus musicæ æstimator in dubium vocabit.“ Adnotat, de musica ecclesiastica in plurimis legibus provincialibus speciales dispositiones extare, ac variare consuetudines locorum. „Et quamvis (addit) musica ecclesiastica instrumentalis etiam in hac provincia & terris adiacentibus variet, pro more tamen in plurimis civitatibus recepto, solo organo pneumatico, cantu intermixto, diebus dominicis, iunctis vero aliis instrumentis, cæteris diebus festivis, musica ecclesiastica alternis vicibus in templis maioribus formatur; in pagis vero musica illa rarior ob defectum organorum, & musicorum. Pro ratione temporum musica organica & instrumentalis etiam tempore bacchanaliorum, luctus publici, & diebus poenitentix, ac precibus in specie a principe dicatis, suspenditur, cæterum vero Dei cultu in ecclesia remanente. Finis itaque musicæ ecclesiasticæ cum in eo sit ponendus, ut devotio augeatur, & gloria Dei promoveatur, videamus, ne in alium noxium abusum illa deflectatur, & ne profana sacris misceatur, nec

musica choreis ac theatris apta in templis toleretur. Uti etiam nec honestam musicam instrumentalem ad solum animi oblectamentum extra templum, finitis sacris & publicis actibus ecclesiasticis, in aliis privatis, seu publicis locis, institutam, in ipsa die Dominica damnamus, cum nec choreas quidem honestas tunc temporis illicitas statuerimus; studendum tamen, ne fiat fomentum libidinis & actionum irreligiosarum, ne ullo modo musica illa terminos honesti ac decori egrediatur.“ Videatur etiam CARPZOVIVS definit. constitor. lib. II. tit. 17. d. 263. a BESOLDO relatus in thes. pract. continuatione V. *Musica*. *Abasv.* FRITSCHIUS Iuris ecclesiastici observat. pract. XXIII. *organa pneumatica non promiscue in templis paganis admittenda*, sic apte ad rem loquitur: *In multis pagis ludimoderatores simul sunt organici; cum vero experientia docuerit, non facile inveniri homines, qui iuventutem bene informare, ac simul melodias in organis templi pneumaticis figurare possint; præterea organicos plerumque magis exercitio musicæ artis, quam scholastico labori incumbere solere, ac in ecclesiis paganis musicam organicam non adeo necessariam esse: utilius visum fuit, eam non introduci, cumprimis, quod plerumque proventus ærarii ecclesiastici in pagis admodum tenues esse, & vix necessariis expensis sufficere soleant.*

In ecclesiis etiam maioribus musicam plenam ex vocibus & instrumentis non ubique semper apud *Lutheranos* tolerari, seu etiam musicæ indictas ferias aliquando, palam fit ex iis, quæ MATTHESON de *Humburgensi*, ubi is erat musicæ director, dicit, nec omnia apud omnes probari instrumenta musica. Quod vero idem alibi se primum dicit fuisse, qui ad rite institutam ampliorem pleniorumque musicam ecclesiasticam ante & post concionem tres aut quatuor voces muliebres induxerit, non sine ingenti impendio, incommodis, & contradictione, laudandum sane præbet exemplum eorum, qui sese salutari zelo huic innovationi opposuerunt. *Casp. CALVÖR* in *Rituali eccles.* P. I. lib. II. sect. II. caput 19. *de cantu figurali post evangelium* sic auspicatur: „Festis diebus solent cantores nostri post peractum evangelium (alicubi tamen & post epistolam) figurali musica demulcere aures; clausulaque ut plurimum est *Hallelujah* mira variegataque admodum gyratione circumductum. Et hoc ipsum ex veteri *Halleluia*.“ Quod cum demonstrasset: „Enimvero (subdit) uti in ipso ritu latino viri graves lascivas istiusmodi non raro circulationes *Alleluaticas* in profam commutarunt, ita nostrates eius vice solent dictum aliquod scripturæ, simileque ex sacris ad festum tempusve quadrans, musicis adaptare metris. Et quidem ceu tibicen apud *Romanos* sacrificiis præcinebat spondæum a *σπονδῆ* ac libaminibus dictum, quem NUMA pedem pontifi-

Ehrenpforte
p. 25. 212.
222. 241. 305.
Generalbaß-
schule. Vorbe-
richt num.
LXX. p. 42.

pontificum nuncupavit, cum spondæi melos, id est, cantu patrios placaret indigetes; sic primis Reformationis temporibus gravis ac honesta resonabat in sacris coetibus musica. At ubi nostratum aures quoque prurire ceperunt, lasciviens *Italorum Halleluiab* ut plurimum perstrepat templa acerbo virorum gravium cordolio, de quo pluribus infra. " Parte II. nimirum sect. ult. ubi ex professio de musica omnis generis agit auctor.

Io. HERBINIUS de cryptis *Kyoviensibus* laudans nonnullarum ecclesiarum modestam musicam, pio zelo eservescit in abusus excessusque alibi in hac re: „Sane (inquit p. 155. &c.) quando psalmi atque hymni harmonici in spiritu & veritate cantantur, fides piorum in amore filii Dei usque adeo accenditur, ut unita ei fidelis anima sponsa, extra se rapta, vitæ æternæ delicias sentiat. Cuiusmodi harmonia in *Regiomontanis*, *Dantiscanis*, aliisque ecclesiis augustinioribus cantilenæ ac mottetæ sacræ antiqua fide ac religione, auctore phonasco clarissimo *СТОБЕО*, dulcissime tam latino quam germanico idiomate ac spiritu vere devoto resonant; secus quidem, atque *Itali* atque *Galli* abiectis veterum musicorum *Orlandi* di *LASSO*, *PRÆTORII*, *VULPII*, *HAMMERSCHMIDII* paullo tardiore, quem vocant, tractu gradientibus mottetis, quas religiosa patrum nostrorum gravitas atque spiritus vere *Θεόπνευτος* commendat, nova & satis quidem levi arte numerisque celerrimis, ita in ecclesia pipiunt, aut soluto in luxuriam & concussio cachinno boantes tremunt, ut ridere eos, aut insanire voce sola canentes existimes haud iniuria. Qua vocis lascivia devotæ orantium fidelium mentes non impediuntur duntaxat in religione sua, sed a vero Dei spiritu atque laudibus avocantur, ut non iam Deo, non Christo, gloriosæ ipsius gratiæ, sed cantori *Italo* aut *Gallo* laus artis musicæ a vulgo in ecclesia attribuitur. Non odio artis musicæ, cuius ego studiosissimus cultor, inque omnibus scholis, quibus rector præfui quondam, cultor instantissimus fui; sed expertus desultoriam musicorum in cantando levitatem in ecclesia fieri solitam damno.“

Hac oratione quoscunque demum petat *HERBINIUS*, confitendum est, apud *Lutheranos* serio magis ac religiose curari, ut intra orbitam suam consistat, seseque contineat musica ecclesiastica; cum tamen nos iugem in altari statuamus Christi Domini præsentiam, coram quo summa modestia, reverentia, & humilitate miseris nobis in hac lacrymarum valle standum esset. Neque etiam tam facile *Lutherani* ab exteris sese corrumpi siverunt, tum quoad genium, cum etiam genus musicum ludicrum illud, quod foro, vel theatro competit: etsi studiose etiam *Italiam* imprimis musicæ causa adierint; cuiusmodi non pauca exempla recenset laudatus

Ebrensforte
p. 331. 351.
353. 372.

datum MATTHESON ex suo contubernio, qui inde iam a sæculis optimorum Musurgorum magisterio profecerint *Io. ZARLINI, POLAROLI, GRASSI, PASQUINI, CORELLI, VIVALDI, BIFFI &c.* Sed non licet omnibus adire *Corinthum*: nec etiam eam naturæ felicitatem habet promiscuum servumque imitatorum pecus, ut appellat HORATIUS. Ipsa teres atque rotunda *Italarum* lingua musicæ nostræ, alii saltem quam ecclesiasticæ, accommodatior creditur; at magis *Græca* foret, si trita esset. Sic præterea id commode veniret, ut scriptura sacra Nov. Test. præsto esset. Psalmi tamen ac cantica Vet. Test. cum reliqua scriptura sacra in lingua *Latina* ad gravem & modestam, quæ ecclesiam decet, musicam textum accommodatum præbent, multo magis, quam vernacula sive *Itala*, sive *Gallica*, sive nostra *Germanica*, vulgaribus tamen cantilenis idonea.

Liturgia pre-
cum, & can-
tionum apud
eosdem.

VII. Etsi vero LUTHERUS e re sua duxerit, ut liturgia precum & cationum non *Latine*, sed *Germanice* ageretur; non statim tamen id ubique obtinuit. Feci ego non parvam collectionem ex Mss. bibliothecæ *Vindobonensis* eiusmodi formularum, quæ factæ sunt primis exordiis innovationis in religione sæc. XVI. adolescente, in quibus pleraque haud raro adhuc *Latina* erant. Omnibus vero illis collectaneis, quæ huic operi paraveram, cum aliis infelici monasterii mei conflagratione an. 1768. combustis; saltem hic ex uno alterove libro tunc temporis pro ecclesia *Argentoratensi* facto excerpta do. a)

Varia

a) Titulus primi libelli hic est:

Teutsch Kirchenampt mit Lobgesängen, und göttlichen Psalmen, wie es die Gemein zu Strasburg singt und halt, mit mehr gantz Christlichen Gebetten. Getruckt by Wolff Käppel.

Præfatio item hæc:

Es haben die Diener des Worts zu Strasburg dem alten Gebrauch so viel möglich nachgeben, und also nachgehende Ordnung des Gesangs der Meß und Vesper &c. Christlicher Weiß vorgenommen, darinnen wir von der Gemein täglich befunden grossen Fürgang und Meinung des Glaubens. Deßhalb ich sie neben andern Gebetten getruckt. Allein sey gewarnt, das du nit achtest, als ob solche Ordnung müste gehalten werden, denn hienach findest du, welches sey das Hauptstück der Meß, gehab dich wohl.

Sequitur ordo Missæ germanicæ ex toto:

Das Introit oder Anfang der Meß cum notis musicis, uti etiam

Das Gloria in excelsis Deo

Die Epistel

Das Alleluja cum notis

Das Evangelium.

Dan folget die Predig

• *Darnach der Glaub cum notis*

Das groß Patrem das man nent Symbolum Niceum wird von etlichen gesungen.

Ermahnung gegen dem Volckh

Sanctus

Benedictus.

Sodan kombt der Anfang der wahren Messe, und des Herrn Nachtmahl.

Verba institutionis. Ultimo gratiarum actio populi cum notis

Die Ordnung der Vesper incipit cum psal.

CXII. cum notis. Similiter

Antiphona & psalmi cum notis.

Darnach folgt das Magnificat, ein Gesang der Jungfrauen Mariä: Mein

Seel erhebt den Herren &c. cum notis.

Alsdann die Collect.

Varia sunt ac sæpius immutata eiusmodi *Agenda*, canendaque ecclesiastica, apud *Lutheranos* præcipue; apud quos celebrior est, quam apud *Calvinianos*, cultus publicus officii divini. De quibus fuit votum *Io. And. SMITH*, in dissert. de lectionariis, ut collecta in unum digererentur opus. a) Erat is ipse celebris scriptor abbas monasterii eiuscemodi *Mariavallensis*, simulque pro more *Helinstadensis* professor Theologiæ, quique multa ad præsens argumentum de cantoribus primitivæ ecclesiæ collegit: quæ vero hic habet de libris sacra cantica continentibus, ad reliquias officii canonici pertinent apud *Lutheranos* in illis locis, ubi olim fuerat officium statum chori horarum canonicarum.

Iuvat

Sequitur:

Ordnung so man halt an den Tagen, so man allein verkündigt das Wort Gottes, und hält kein Ampt noch Messe.

So singt man vor der Predigt einen Psalmen, oder das geistlich Lied: Nun bitten wir den heiligen Geist.

Und nach der Predigt den Psalmen Deus misereatur nostri: Es wöll uns Gott genädig seyn.

Alterius libri hic est titulus.

Die ersten acht Psalmen Davids nach der rechten Vertheilung in das Gesang gebracht, wie jetzt zu Strassburg die Gemein im Brauch hat. M. D. XXV.

Omnes octo psalmi (promittuntur autem reliqui) uni melodix sunt aptati.

Tertius libellus inscribitur:

Der L. Psalm Davids Miserere mei Deus, hoch zu singen. 1525. quinque versiculi cum notis.

Singularis est libellus alius:

Von der Evangelischen Messe, mit Christlichen Gebetten vor und nach Empfangung des Sacraments, durch Caspar Kanz von Nördlingen.

Præmittitur:

Die Summa Christlicher Gerechtigkeit und des Glaubens Vollkommenheit.

Sequitur:

Von der Evangelischen Messe wie man sie halten soll. Und werden die Worte der Einsetzung des heiligen Abendmahls gelesen, und communicirt der Priester so er anders dazu geschickht ist, und das Volckh.

Nach dem wird das Te Deum laudamus gesprochen.

Salve Maria Mater misericordiæ latinisch.

Zuletzt aber das recht Christliche Salve, welches anfangt: Bist begrüßet Maria du Mutter des Königs der Barmherzigkeit &c.

a) Sic vero ibi: „Utinam ex omnibus illis agendis a reformationis momento ad hæc usque tempora collectio aliqua institueretur omnium ceremoniarum & officiorum, quæ in diversis ecclesiis fuerunt vel retenta vel mutata, ut inde haberemus ceremoniale commune ecclesiarum Protestantium, & simul appareret specimen libertatis christianæ in his talibus quædam introducendi vel abrogandi! In quibusdam etiam locis, ubi lectio biblica certis diebus publice peragitur, etiam huius vel illius doctoris ecclesiastici capitis cuiusque summaria, & usus theoretici & practici inde deducti, publice præleguntur, ut auditores habeant partim, ad quæ attendant, partim videant, quæ suos in usus transferre debeant. In templis vero cathedralibus, collegiatis, & claustralibus, quibus facultas adhuc relicta est horas canonicas aliaque officia celebrandi, certi adhuc dantur a prioribus distincti libri, qui cantica sacra, quo ordine & melodiis per totius anni curriculum in matutinis & vespertinis, itemque intermediis precibus cantari soleant, unacum lectionibus & precationibus in unum volumen congesta exhibent. Testis esse potest Metropolitana *Magdeburg.* ecclesia, quæ suis sumptibus 1613. eiusmodi librum excudi fecit. Testis est ecclesia *S. Eufisii* apud *Brunsvicenses*: testes sunt monasteria, quæ Ducatus *Brunsvico-Luneburgensis* magno litterarum commodo a tempore repurgatæ ecclesiæ hucusque conservavit, fovit, & auxit.“

a

luvat vero paucis annotare ordinem liturgiæ seu officii maioris Missæ apud *Lutheranos*, prout eam anno primum 1766. exposuit Anonymus ille supra citatus. a) Exordium facit hymnus matutinus. Sequitur *Kyrie eleison* musice, cuius multi compositores abusum faciunt iucunda nimis musica. Postea ante altare diaconus angelicum hymnum *Gloria in excelsis* intonat, succinente populo *Allein Gott in der Höh sey Ehr &c.* Sequitur musica: deinde collecta cum lectione epistolæ ante altare: tum populus cantionem, quæ ad concionem pertinet, cantat. Sequitur iterum collecta cum textu evangelii, quem diaconus ante altare cantat. Populus immediate canit symbolum apostolorum, sequitur concio. Deinceps preces, cantiones, collectæ ante communionem &c. prout in agendis habentur. Improbatur auctor usum illum suorum, apud quos musica fit demum absoluto officio. Id quod facit auctore LUTHERO, quem dixisse narrat *Laur. MIZLERUS*, musicam habere, nescio, quam occultam vim; se nunquam magis exhilaratum esse ad concionem faciendam, quam si antea pulchram audierit musicam. BRENZIUM item adduxerat asserentem, si verbum Dei musice pronuntiatur, nihil eo efficacius fortiusque esse ad conservationem fidei nostræ. Taceo alios ibidem laudatos & supra recensitos in eadem bibliothecæ mus. parte p. 233. & 371. Quibus unum addo pro coronide *Io. Balas. BERNOLDUM Altorfii* prof. Theol. sub festum SS. Trinitatis an. 1727. in doxologiam ecclesiasticam *Gloria Patri* hæc perorantem secundum suum, suorumque usum ac sententiam: „De musica artificiosa, quæ vocis varia modulatione fit, fidibusque, pneumatico organo, & instrumentis affabre compositis ac belle resonantibus: utrum in publicis Christianorum concionibus adhiberi debeat, & usum obtineat? adversus *Udalricum CINGLIUM*, & similes, quæsitum est. Equidem passim obvium talis musicæ abusus non probo; verumtamen in se præcipuum Dei donum, alendoque pio mortalium affectui aptum natum, non puto spernendum. Neque enim improbari Deo in universum hodie posse, quod in DAVIDE, in Levitis, celebratisque cantoribus sacris olim non displicuit, credibile est: quemadmodum parum quoque interest, si quis *Gloria Patri* assa voce recitet potius, quam cantillet, sive plura simul musicorum artificia caste accedant. Ubi etiam corde potius, quam voce nobis decantantibus, concedimus, dæmona quod pellat, quod ad horrida regna remittat.“ Provocat porro ad *Georgii KOENIGII* heptadem cas. conscient. Cas. I. p. 24.

Musc. bibliothec. T. III.
p. 562.
Pag. 561.

§. XXXIII.
p. 26.

CAP. III.

a) Betrachtungen über die Kirchenmusik und heiligen Gesänge deren Rechtgläubigen, und ih-

ren Nutzen. Breslau und Leipzig 1767. pag. 99.

CAPUT III.

De cantu & musica recentiorum Græcorum, Moscorum,
aliarumque gentium extra Europam.

I.

Græcos abundare libris ad officium divinum per- Disciplina
cantus apud
Græcos po-
steriore hac
ætate.
tinentibus, ac pluribus etiam, quam nos, can-
tionum generibus, iam observavimus libr. II.
P. II. ad finem tomi primi. Ex iis etiam, quæ
speciminis loco edemus Græca monumenta
cum notis musicis, palam fiet, redundare eo-
rum cantum longioribus haud raro firmatis.
METROPHANES Critopulus in epistola quadam
ad amicum, quam recudemus in collectione
scriptorum de musica sacra, explicat non pau-
ca nomina, quæ huc pertinent, veluti εἰρημός,

τροπάριον, κοντάκιον, ὑπακὸν, ἑξαποσελάριον, φωταγωγικὸν, κανὼν. Quorum
etyma, quatenus ad institutum faciunt, iam dedimus. Diximus et-
iam de statis orandi canendique temporibus ac horis, quas easdem habent
ac nos canonicas, explicatque Martinus CRUSIUS in annotationibus ad
Historiæ ecclesiasticæ librum II. de patriarcha RAPHAELE, qui carpitur, quod
temulentus ἔτε ὥρας, ἔτε ἑσπερινὸν, ἔτε ὀρθρον αὐτός ποτὶ δ' ἐν ἄκχε, nullas
canonicas horas, nec vespertinas, nec matutinas ipse unquam audierit.

Turcogræc.
T. I. p. 132.
195. 196.

Canonem appellant, quas nos horas canonicas dicimus, ut ibidem
ex vetusto Msc. GERLACHI annotat, „Psalmorum cantio opus est SS.
Angelorum, qui ministrantes continenter Deo astant: *Laudate Dominum*
omnes Angeli sui. Psalmodia nostra *Canon* dicitur. Quemadmodum agri-
cola, nisi canonem suum probe persolverit, in carcerem coniicitur; ita
& monachus, quando neglexerit canonem suum, statim deferitur a gra-
tia: & traditur inimicis suis &c.“ Explicat porro τὰ ἀπόδειπνα seu gra-
tiarum actionem post cœnam, deinde *mesonycticum*: inter Nonam item
& Vesperas, quæ canuntur a Græcis Typica loco liturgiæ: quæ non pos-
sint quotidie celebrari. Qui cantus, cum liturgia celebratur, præmittitur.
Liturgia vero, seu proprie celebratio sacrificii Missæ, amplior multo est

nostra, præsertim S. CHRYSOSTOMI: unde cum breviores esse volunt, utuntur liturgia S. BASILII. Neque vero, etiam dum canunt, facile libros cum notis in manu habent, ex consuetudine memoriæ infixum cantum tenentes; reliquis ad canonarcham respicientibus, ut supra p. 308. ex GOARI *Euchologio* notavi. Idipsum sæpe eorum vespertino & matutino officio ac liturgiæ Missæ, in summis etiam festivitibus, præsens ipse audiui, Romæ præsertim, ubi maior est confluxus *Græcorum*: frustra tamen diu spe lactatus a *Græcis*, quibus familiariter usus fui, expectavi vel unum in arte musica peritum adventurum ex Oriente, cum quo agerem conferremque.

Legitur inter opera Io. Bapt. DONII a) consilium ad Em. Card. BARBERINUM datum, pro conservanda psalmodia *Græcorum*, nostris reddita notis: ubi eandem notat incertitiam, præfigitque brevi interituram omnem cantus eorundem notitiam, nisi eo conservetur modo, quo etiam in usus nostros converti queant gratiæ cantus *Græci* melodici apud nos insuetæ. b) An unquam aliquid eiusmodi in lucem prodierit, haud scio. Id vero facile iam erit huius rei studioso, æri incidi a nobis curatis institutionibus musicæ seu cantus *Græci* ex codice *San-Blasiano*, collato cum variis codicibus *Græcis*, quales passim in nostris bibliothecis reperiuntur; dum interim ab ipsis *Græcis* hodiernis disciplina ad principia artis conformata negligitur. CHYTRÆUS in oratione de statu orient. ecclæs. maiorem adhuc incertitiam tribuit modernis *Græcis*, quod nec intelligent

b
TABB.
XLVIII.
XLIX.

a) Discorso all' Eminentissimo Signor Cardinale BARBERINO del conservare la psalmodia de' Greci, recandola nella nostra Intavolatura. T. II. Opp. p. 161.

b) Essendo dunque il canto ecclesiastico Greco parte molto principale del loro rito, che ella desidera sommamente, che si conservi, e illustri: come fede ne può fare quell' erudita adunanza di S. BASILIO, la quale per questo fine massimamente viene da lei continuamente protetta, ed onorata della sua assistenza; credo, che non gli sarà discearo, che io le proponga un modo facilissimo da conservarlo, quanto durerà il mondo, e la chiesa santa: dove per altro possiamo dubitare grandemente, che tra poche decime d'anni retti del tutto annichilato; ed estinto; poichè oltre il vederli di continuo mancare la nazione Greca, già quasi siamo venuti a segno, che appena si trovi, chi le loro note o segni musicali intenda, e sappia can-

tarli: onde non è da maravigliarsi, se per l'ignoranza grandissima, che regna oggi in Levante, appena si trovi uno fra molti giovanetti, che vengano in questo Collegio Greco di Roma, che ne abbia qualche leggiera notizia; che però cantando essi solo per una certa pratica, è forza che riesca quel loro canto piano (come in effetto si sente) poco grato, e melodioso. E contuttocio avendo io agli anni passati fatto sentire a un perito musico di Roma uno di questi cantori Greci (ch'essi dicono *Ψάλτας*) egli riconobbe in quel suo canto semplice, ed ecclesiastico molti portamenti di voce, e grazie, a noi insolite, con le quali le nostre melodie profane si potrebbero arricchire, e perfezionare; la quale sarebbe la seconda utilità, che ne recarebbe tale impresa; benchè indirizzata principalmente alla conservazione di questa parte del rito Greco. Ciò s'effettuerebbe dunque con esprimere con le nostre note musicali le loro.

ligant non solum ex vulgo plurimi, verum etiam sacerdotes & monachi, qui bonam religionis partem in horum canticorum & precum recitatione ponunt. Suavius tamen aliquid in *Græcorum* vocibus modulantibus mihi audire visus fui, quam *Thomas SMITH*, ipse etiam testis *αὐτόπτης* & *αὐτήκοος*, memoriae prodidit in epistola de *Græcæ* ecclesiæ hodierno statu: „Exulantibus (inquit) cæteris humanioribus artibus, quas pax & molle otium alunt, quibusque maxime delectari solet ingenua libertas, in ista miserrima ac dura, quam serviunt, servitute, non est, quod expectes solam musicam superesse, quæ hic plane insuavis est, & absque omni arte.“ *Christoph. ANGELUS* nihilominus in *Enchiridio* de statu hodierno *Græcorum*, a *Georgio FEHLAVIO* editus, hæc de eorum musica habet: *Ἀῖδουσι ἑλλήνες ᾠσματα μετὰ μεγάλης Φωνῆς, & ξηρᾶς πολλᾶκις, & μελωδικῶς, ὥστε ἀκθεῖν πάντας; canunt Græci voce magna & arida ut plurimum, & harmonice, ita, ut omnium aures penetrent.* Pag. 145.

II. Quodsi vox *ξηρά* responderet voci *Assæ* apud *Latinos*, prout in musica excludit instrumenta musica, videri queat, non omnem penitus horum usum apud *Græcos* excludi; aut saltem vocem *μελωδικῶς* modulatiorem aliquem, quam simplicem ac planum, denotare cantum. Sed frustra hæc omnia in templis *Græcorum* quæri, testis est *αὐτήκοος* GERLACHIUS apud CRUSIUM, a quo ea de re interrogatus fuit; respondit autem his verbis: „Cantus figuralis apud *Græcos* non est: nisi quod cantores in templis variata interdum voce ea imitari conantur: & more utriculariorum nostrorum, alius vocem eodem sono tenet: alius *Dra Dra* saltatorium in modum canit.“ Ipse id observavi, ut unus alterque inter canendum vocem in unisono inferius continuaret, cæteris cantum modulantibus, ut melodia se habebat. Quod vero de notis musicis addit, signa etiam effingens, id levi brachio inter scribendum epistolam fallente calamo fecit, ut nostris speciminibus conferenti ad oculum patebit. Quæ autem subiungit de instrumentis musicis, ad eorum usum sacrum non pertinent. „Instrumentis (inquit) musicis non utuntur: nisi forte testudine & clavichordio, ii, qui ex *Chio*, *Cypro*, *Corcyra*, alisque *Italica* imitationis locis veniunt. Habent lyram, instrumentum oblongum sex aut septem chordarum, quod calamo pulsan; *βάρβιτον* & *τρίχορδον*, de quibus quæris, ignorant.“ Addit ex ore eiusdem GERLACHII, *Græcos* mirari nostrum testudinis cantum, artificem memorans (*einen Lautenschläger*) quem D. UNGNADIUS Legatus apud se *Cpoli* habuerit. Sine instrumentali aut alia præter cantum planum musica. Turcograc. T. I. p. 197.

CODINUS qualem organorum seu instrumentorum musicorum usum commemoret de officiis aulae *Cpolitanae*, explicavimus alibi; ipseque ti-

tulus libri prodit, eum ea describere, quæ ad pompam aulæ imperatoris pertinent, Imperatorisque solemnem conductum. Eodem, ni fallor, pertinent, quæ olim in CITRIO inter *Scriptores Byzantinos* notavi; qui vero nunc ad manus non sunt.

Turcogræc.
p. 132.

Dum autem in historia patriarchica seu ecclesiastica post *Cpolim* a *Turcis* expugnatam, a CRUSIO græce & latine edita, de ritu creandi proclamandique Patriarcham solemniter agitur, is in sublimi patriarchali throno constitui narratur, dato etiam baculo pastoralis in manu, ψαλλόντων τῶν ψαλτῶν ὡς συνήθες τὸν δεσπότην ἢ ἀρχιερεῖαν; quæ est crebra polychronii acclamatio a cantoribus fieri solita.

Rufforum
ritus Græci
musica sacra.

III. Iam BENEDICTUS XIV. ex P. le BRUN explicat. *cerem. Missæ* notavit, ritu *Græco Rufforum* exesse etiam organa & alia instrumenta musica e templis officioque divino. Casp. CALVÖR in *Rituali ecclesiastico*, quod ineunte hoc sæculo *Ienæ* editum est, P. II. Sect. V. c. 20. de organis, ad *Moscov* ante paucos demum annos translata esse organa refert ex ore ipsius illius artificis organarii insignis, qui primus fistularum organicarum tormenta magno Zaro PETRO, templisque *Evangelicorum*, quæ habent in urbe *Moscua*, fecit. Sed, an sacro suo ritu *Moscovitæ* utantur organis, non addit.

pag. 153.

Admittunt tamen musicam harmonicam recentioris ævi nostri, qualem egregie compositam pro hoc opere inter collectanea iam igne absumpta servavi a 4. vocibus, omnino iis respondentem, quæ de eorum musica Io. HERBINIUS de cryptis *Kyoviensibus* narrat c. 14. De sacrorum liturgiæ elegantia, in hæc verba: „Sanctius longe atque elegantius apud *Græco-Ruthenos* colitur Deus, quam quidem apud *Romanos*. Psalmi enim alique sacri Patrum hymni in templis, accinente lingua vernacula populo, arte musica, in qua discantus, altus, tenor, & bassus harmonia suavissima & sonora distincte audiuntur, quotidie ibi decantantur. Intelligit apud eos plebs promiscua, quæ clerus lingua *Sclavonica* vernacula aut canit, aut orat. Hinc omnes coniunctis clero vocibus ea cantant harmonia ac devotione, ut audiens raptum me in ἱερῶν, *Hierosolymis* esse, primitivæque ibi Christianorum ecclesiæ faciem atque spiritum videre, mihi viderer, eoque nomine Filium Dei, sacrorum *Ruthenicorum* simplicitati illacrymando, ex symbolo divorum AMBROSII & AUGUSTINI laudavi, inquires: *Pleni sunt cæli & terra Maiestatis gloriæ tuæ.*“ Apponit, quibus *Sclavi* ac *Rutheni* cantantes utuntur, notas musicas, ruditer admodum delineatas saltem, ut nec aliter nobis liceret adumbrare in specimine.

TAB. X.
n. I.

Idem, postquam nervose in hodiernam musicam sacram declamasset: „Quodsi (concludit) avorum nostrorum ruditas minime probatur; ito mi phonasce ad *Græcos* in *Dalmatiam*, *Sclavoniam*, *Bosniam*,

niam, *Mysiam, Russiam* &c. &c. quam tu homo levis fers fusque deque, etiamnum rides impie, devotam ecclesiæ primitivæ in laudibus Dei simplicitatem admirare, atque edisce, quæ ignoras. Privatim vero vel ipsemet arte musica tecum concertabo." Vid. *Theophili WAHRMUNDI* liber *Germanicus* de universa religione *Ruthenica* p. 37. 66. 67.

IV. A *Syris Armenisque* subinde terras nostras obeuntibus didici, eos in cantu ecclesiastico extemporaneo perinde exercitados esse, ut paullo ante de *Græcis* orientalibus diximus. Id vero perhibet *Io. SCHREDER* in *Thef. Armenico* p. 42. *Armenos* omnes hymnos ecclesiasticos discere. Frustra autem ex eis aliquid ad artem compositum sum sciscitatus; dumque ad cantandum excitavi, plerumque mihi id *Horatianum* evenit:

*Omnibus hoc vitium est cantoribus inter amicos,
Ut nunquam inducant animum cantare rogati,
Iniussi nunquam desistant.*

Exhibet ex *Fr. BLANCHINIO*, *Mich. Ang. CAUSEUS* in *Musæo Romano* T.

II. Sect. IV. inter instrumenta musica veterum Cymbalum sacrum *Armeniorum* seu tympanum cum crepitaculis. „Tympani (inquit) genus est cymbalum, a concava figura cymbæ nomen deducens. Alii tamen malunt etiam pateris, metallicis orbiculari forma præditis, cymbali nomen commune facere: præsertim, si, appensis crepitaculis, concussione tinnitum edant; ut *Armeniorum* in sacris etiam in urbe præstatur.“

V. *Armenis* accensentur *Æthiopes Abyssini*, de quibus *SCALIGER* lib. VII. de emendat. temporum; articulatus vero *Iobus LUDOLPHUS*: „Campanis (inquit a) æneis carent; earum loco tintinnabulis ligneis vel faxeis, aut ferreis utuntur, quæ stridorem magis, quam suavem sonum edunt. Non multo iucundior est musica sacra; insuavi satis voce canunt illorum canonici... interstrepentibus veterum *Ægyptiorum* ritu crepitaculis, fistris, crotalis, quæ in festis solemnibus pulsare ipsi magnates honori ducunt. Accedunt tripudia, & saltationes, tanquam imitando *DAVIDI* ante arcam foederis salienti, ubi tanto strepitu terram pedibus pulsan, ut choreas magis, quam festum Christianum agere videantur. Illi exultare sese, & plaudere, atque iubilare Deo *IACOB* ex præcepto Psalmorum dicunt,

Syrorum
item, ac Arabum.

Abyssinorum
tripudia sacra.

a
Hist. Æthiop.
lib. III. c. 6.
n. 87.

a) Taceo, quæ idem libro II. c. 18. narrat, quæ ratione supplices *Æthiopes* regi peculiaribus vocibus inclamant, ac monachi imprimis, preces suas ad regem delaturi hymnum quandam

canunt. In commentario pag. 263. notis etiam musicis exprimit, quem peculiariter *Ambarenses*, *Gongæi*, *Tigrenses* canant.

cunt, seque laudare Dominum in tympano & choro, in chordis & organo, etiam in cymbalis, sed (ut facete TELLEZIUS ait) non bene sonantibus. "Eit hic P. Baltasf. TELLEZIUS, ex cuius *hist. Æthiop.* lib. I. c. 39. p. 96. LUDOLPHUS in *Commentario* p. 380. huc affert locum, ex *Hispanico* in *Latinum* sermonem translatum, de *Æthiopum* musica: „Musicam istam tanti faciunt, ut ipse frater Imperatoris RAS-SEELAXUS multum sibi placeret modis temperandis, quos tamen saltantes parum observarent. Quin & patruelis eius MELEAXUS, supremus Imperatoris aulæ magister, sibi valde gratulabatur, cum illius vices essent tympana illa rustica pulsandi." Idem etiam confirmatur ex *Itinerario Christoph. FUHRER.* ed. *Germ.* pag. 94. habere scilicet *Habessinios* duo tympana, æneis (*Heerpaucken*) similima, tintinnabulis plena, quæ pulsant, simulque exilant, & saltent, *Halleluia* creberrime concinentes: nihilominus inconditam hanc musicam mire placere.

Addit LUDOLPHUS alia testimonia de tripudiis in *Habessinorum* cultu sacro usitatis ad crepitaculorum, tympanorumque sonitum, quæ *Ioh. Corovicus* in suo *Itinerario Turcico* appellat, instrumenta ænea „quæ manuum quodam motu percussa sonum edunt, suis hymnis & psalmodiis mire congruentem. Psallentes assiduo corporis motu sese exagitant, utrumque per vices flectentes genu. Ipsa vero Dominicæ resurrectionis nocte viri, feminæque simul conveniunt, tympanis, citharis, aliisque instrumentis musicis personant, clamoribus, cantuque dissono perstre-punt, ad plausum manuum choreas ducunt, & usquedum illucescat, summo cum iubilo ac corporis defatigatione tripudiant." Idem dum *Iac. WORMSER* in *Itinerario* p. 221. confirmat de cantu, saltuque nocte perpeti, crepitacula lignea circulis ferreis instructa memorat, quæ quadantenus *Semantris Græcorum* conveniunt, quorum sub *Turcico* iugo Christianis, ut diximus, usus est ad convocandum populum. Affert porro LUDOLPHUS in *Commentario* etiam solemnia quædam verba, quibus sic tripudiando canentes utuntur, ex *Æthiopico auctore Organi*, qui de S. MARIA Virgine ad hunc morem alludens ait: *Laudat te S. Ecclesia plaudens manibus: & tripudians pedibus.* Alibi vero: *Plaudo manibus meis ad psallendum tibi: & tripudio pedibus meis ad celebrandum te veluti iubilo.* Addit, GREGORIUM, *Abyssinum* scilicet, cuius opera in vestigandis rebus *Æthiopicis* usus fuerat, cum animadverteret, se summopere talem morem mirari, tanquam a dignitate cultus sacri alienum, respondisse: An non etiam miraretur DAVIDEM, & omnem *Israel* ludentem coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, & citharis, & lyris, & tympanis, & sistris, & cymbalis: saltantemque totis viribus ante Dominum?

VI. Monachi quoque *Turcici*, quos *Dervis* vocant, perinde tympanis a) & fistulis cum genere quodam choreæ utuntur, ex veteri testamento a patriarcha IACOB rem repetentes, atque etiam exemplo DAVIDIS se tuiti, cum aliquando eis iussu Sultani id vetaretur: quam in rem RICALTIIUM, qui tunc *Cpoli* fuerat, testem citat *Ger. Corn. von den DRIESCH*, qui historiam legationis Comitis *Hug. Damiani de VIRMONDT* sub CAROLO VI. scripsit. HOORNBECKIUS perhibet, *Turcas* sua lingua psalmos etiam DAYIDIS in suis templis cantare, MUHAMEDE psalterium in *Alcorano* azoara XI. commendante, dicenteque, illud DAVIDI e coelo missum, ut mundo traderet. Ex lege eiusdem *Alcorani* musicam omnem aliam, præter vocalem, in sacris reiiciunt, voce humana populum e turribus ad coetum convocantes, usu campanarum reiecto, etiam apud Christianos *Turcis* subiectos: moxque SALADINUS *Ægyptius*, capta *Hierosolyma*, civitatem ingressus campanas e turribus eiecit, ut *Ang. Rocca* ex variis testatur scriptoribus cap. I. de campanis. *Turcicorum* sacerdotum *alla alla* notis musicis expressum reddit KIRCHERUS in musurgia, sed veluti incerta fide: „Audio (inquit) nonnullos sacerdotes *Turcicos*, quoties *alla alla* illud „suum solemniter intonant, hoc clausulæ genere intervallis miris, infolitis, concisis, abhorrentibus referto uti, cuius mentionem & KEPLERUS „in sua harmonia fecit; nihil tamen in hoc occurrit, ut aliqui obiiciunt, „non diatonicum.“

Monachorum
item Turci-
corum,

a

*Historische
Nachricht. S.
8. B. 3. p.
333.
Exercit. theo-
log. lib. I. c.
11. p. 318.*

*Lib. VII. c. I.
p. 568.*

VII. Affert simul KIRCHERUS nostris redditum musicis notis ibidem ex relatione P. SAMEDII S. I. qui apud *Chinenses* multis annis conversatus fuit, eorum *Chuypo*, clausulam nempe, qua utuntur, dum CONFUTIUM adorant. P. MATTHAUS RICCIUS in *historia exped. Christianorum apud Sinenses* de eorum musica hæc scribit: „Instrumentorum apud *Sinenses* musicorum varietas est & copia; sed organis carent, atque clavi-chordiis, & omni huiusmodi instrumento. Fides instrumentis omnibus adhibent e crudo bysso retortas; ex animalium fibris ne confici quidem posse notant. Instrumentorum tamen concinnandorum symmetria nostræ respondet. Musica porro omnis ars in unius vocis sono consistit, vocum diversarum discordem concordiam plane ignorant. Et tamen ipsi de sua musica sibi maxime blandiuntur, quæ nostrarum aurium iudicio superbissimo absone omnino iudicatur. Et quamquam ipsi sibi primas de musicis concentibus arrogant, nostratia tamen organa, & cætera, quæ hactenus audierunt instrumenta, admirantur; idemque fortasse de nostrarum vocum harmonia iudicabunt, cum eius artificium sonosque perceperint,

Chinensium,
Iaponensium
&c. musica.

a) Instrumenta *Turcis* familiaria, quid cum crotalis commune habeat, ego non video. quos

quos hætenus templa nostra non audierunt; omnium quippe rerum fere muta sunt rudimenta. “

Musicæ antiquæ indagatores, qui aut veteres concentu plurium vocum caruisse ultro concedunt, aut saltem neglexisse putant, hoc in argumentum assumunt. *Isaacus Vossius de poematum cantu & viribus rhythmi* p. 94. dum memorat, quod, qui illas oras adierunt indocti, in *Sinarum* reprehendant comœdiis, quod cantum contineant propemodum *μονότονον*, unius eiusdemque soni, ac vocis humanæ intensiōe; addit, dici vix posse, quantis cachinnis excepti fuerint, postquam *Europæi* suæ musicæ specimen exhibuere. „Nec *Sinis* modo (pergit) sed & *Iaponensibus* a) quoque hanc displicere, testes sunt non sine magno suo dolore, quotquot *Iesuitæ* terras illas frequentarunt. Et fane minime hoc mirum videri debet, si quis hodiernæ simplicitatem spectet musicæ; istam quippe quanto penitius cognoveris, tanto magis intelliges, nihil omnino aliud in recessu habere, præter inanem sonum: illum quidem aliquando harmonicum, sed tamen omnis rationis & significationis expertem. Talem vero cantum velle obtrudere *Sinis*, populorum, quotquot sol aspicit, longe cultissimo, non temeritatis solum, sed & extremæ fuerit dementiæ. “

Accedant huic, qui quidem dispar musicæ antiquæ statuant pretium, PERALTII fratres, quorum alter ad *Chinenses* præcipue, gentem cultissimam, b) alter ad *Turcas*, aliasque tum cultas, cum barbaras gentes provocat: veluti etiam ROUSSEAU in lexico v. *Harmonie* apud solos recentioris ævi *Europæos* obtinere hanc musicam harmoniam observat. Idem v. *Caractères de musique* solis *Europæ* nationibus id tribuit, quod sciant musicam scribere, seu characteribus quibusdam exprimere: id saltem esse certum, *Arabes* & *Sinenses*, qui litteras maxime excoluere, carere eiusmodi characteribus. Singulare est, quod de *Persis* habet, eos nomina villarum vel humani corporis quadraginta octo tonis musicæ suæ dare. c) Habes apud eundem modulationem notis nostris expressam cantionum *Sinensis*, *Persicæ* & *Canadarum*. *Planch.* lit. N. EX BLANCHINIO CAUSEUS in

a) *Iaponenses* eiusdem in musica palatus esse cum *Chinensibus* feruntur.

b) *Chinois*, peuples qui passent pour avoir eu de tout tems les esprits les plus polis & les plus délicats de toute la terre, & qui ne peuvent souffrir la musique à plusieurs. *Hist. de la musique & de les effets* T. III. p. 251. Vid. Tom. I. pag. 120. seqq. ubi quo in pretio sit musica, usque ad ornanda festa & celebritates, idoneis testibus pluribus ostendit.

c) Ils disent, par exemple, pour donner l'intonation d'un air: Allez de cette ville à celle là: ou allez du doigt au coude. Mais ils n'ont aucun signe propre pour exprimer sur le papier ces memes sons. Et quant aux *Chinois*, on trouve dans le P. du HALDE, qu'ils furent étrangement surpris de voir les *Jesuites* noter & lire sur cette meme note tous les airs *Chinois*, qu'on leur faisoit entendre.

in *Theatro Romano* Sect. IV. describit, exhibetque Tab. III. n. 23. & 24. *T. II. p. 33.* duplex *Sinenſium* organum, alterum *πολύαυλος* utriculare, alterum Dulcino *Europæorum* perſimile ex *Casp.* CALVÖR Rituali P. II. p. 693. ubi genus hoc tubæ graviffimæ a noſtris ut vocant, Fagottis non admodum diverſum in manu ſenis, qui accinenti adſtat, repræſentatur, cum cæteris trium generum pulſatilis, enchordi, & pneumatici instrumentis; in ſingulis exhibens *Sinarum* inventa æneo iconiſmo P. II. S. V. c. 20. Vid. quæ modo laudatus CALVÖR de muſica funebri *Hiſpanorum*, *Livonorum*, *Lettorum*, *Lapponum*, *Thracium*, *Indorum*, *Persarum*, *Sinenſium*, *Africanorum* de *Madagaſcar*, *Mexicanorum* P. I. lib. III. Sect. II. c. 24. de cantu funerali &c. diſſerit.

Neque vero eſt natio aliqua hominum fera adeo ac barbara, apud *Americano-* quam non aliquod muſicæ genus obtineat: brutiſſimum etiam inter pipe-
des creditur genus, quod *Hotantots* appellant, ex ſono, quem ſaltantes edunt, cum menſura ſaltem aliqua muſica. *Chriſt.* COLUMBUS muſicam reperit apud *Indos*, occidentales, etſi nec veſtigium aliquod ſcripturæ ſeu artis ſcribendi deprehenderet. Hæc aliaque collegit auctor *Gallicus hiſt. muſ.* de variis mundi plagis recens detectis in *America*, qua-
rum incolæ ſeu noſtri, ſeu nigri ſint coloris, plerumque quatuor ſaltem tonorum muſicam tenent. *T. I. p. 33. 108. T. III. p. 241.* Notat porro genus etiam quoddam organi alicubi, ex ore D. HELLIOU, qui utramque *Indiam* orientalem & occidentalem peragravit, atque uſum quendam ſacrum ſaltandi cantandique. a) Plura nobis D. BURNEY promittit de muſica novi orbis recens etiam detectis terris.

CAP. IV.

a) „Les dans & le chant ſont fort en uſage chez les peuples de nouveau monde, & il paroît, ainſi que nous l'avons dit, dans ces deux pratiques quelques traces d'un culte religieux. Pour leurs chanſons, elles roulent ſur les beaux faits de leurs Peres, & ſur la ruine des leurs ennemis. *Hiſt. generale des ceremonies, mœurs, &c. des Africains* T. VII. ch. 3. p. 44. Et chap. IX. p. 59. „Diſons quelque choſe du chant des *Americains*. Quoiqu'ils n'obſervent ni regle, ni art, ils en tiennent des uſages, qui leur ſont communs avec tous les autres peuples. Le chant leur ſert a louer les Dieux, & les hommes, a ſe divertir & a regler les pas de leurs danſes. On croit aſſez, qu'il n'y a ni élégance, ni delicateſſe dans les chanſons des ſauvages: cependant on y trouve des figures, quelque elevation, des

expreſſions diſtinguées du langage populaire, un ſens myſterieux & enveloppé, des inversions de phraſes, des faillies, qui ſont l'effet de ce, qu'on appelle verve: en un mot, tous les déréglemens cauſés par cette fureur Poétique, qui de tout tems a trompé les peuples, & leur a perſuadé, qu'elle parloit comme les Dieux. Et p. 60. Tous les conquerans du nouveau monde, & nos meilleures relations aſſurent, que tous ces peuples ont l'uſage de la poeſie; qu'ils ſont des chanſons a la gloire de leurs Dieux, & de leurs Heros, comme nous les pratiquons aujourdhui, & comme le pratiquoient autrefois les peuples de l'antiquité, meme les *Scythes*, les *Cimbres*, les *Goths*, & les *Allemands*. Vid. T. VI. p. 137. les effets de la muſique ſur les pretres & ſur les prophetes des anciens payens.“

CAPUT IV.

Ars, ac institutio cantus & musicæ sacræ postrema hac ætate.

Musica constat
medolia
& harmonia.

I.

am velut e diverticulo ad nostrum redeamus cantum, hodiernamque musicam ecclesiasticam, quæ melodia constat & harmonia; illa in successione, hæc in coniunctione seu combinatione diversorum sonorum simul eodemque tempore, consistit. Illa iterum duplex est pro diversitate musicæ seu cantus plani, vel figurati.

Cantus planus
Gregorianus,
Mozarabicus,
Ambrosianus.

Fig. 272.

II. Ufu ecclesiastico, & antiquissima præscriptione, obtinet hodieque cantus, quem proprie choralem seu planum vocamus, idem sibi semper simillimus; tantum quod *Ambrosianus*, & *Gregorianus*, genere idem, aliquantisper inter se differant, veluti etiam ritu. His tertius accedit *Mozarabicus*: quod officium etiamnum in ecclesia *Toletana* dici quotidie cum tono, iam supra notavimus. *DONIUS* in dissertatione de musica sacra observat, intonationes quoque eius ritus, saltem in vetustis quibusdam codicibus, superesse. Annotaverat is in bibliothecæ *Laurentianæ Escorialis* elenchis tractatum quemdam, qui inscribitur *Mozarabes intonationes*. Cuius specimen aliquod petiit a *Luca TORRIO* epist. 81. p. 131. Si ut arbitror, addit, sacros cantus liturgiæ *Mozarabum* continent... Peropportunitum id erit illustrando operi, quod molimur de musica sacra vel ecclesiastica. Nihil vero amplius ad rem occurrit apud *DONIUM* in dissertatione illa de musica sacra, aut alibi, inter copiosa eiusdem opera de musica. Restitutum fuisse a Card. *CIMENIO* officium *Mozarabicum*, iam notavimus. a)

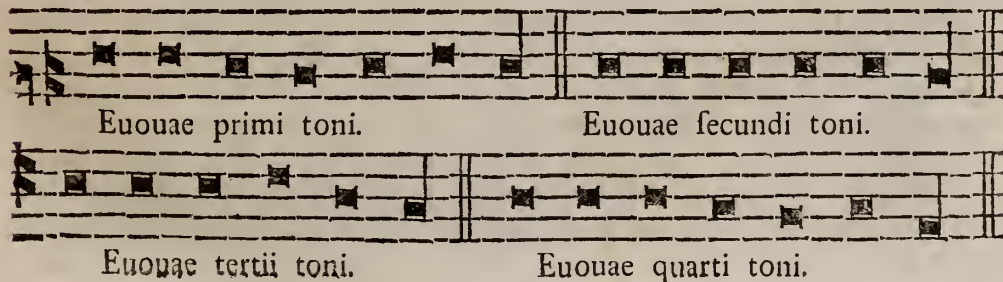
Neque vero est, quod hic addamus: cum haud dubie in genere cantus plani conveniat cantus ille cum *Gregoriano* & *Ambrosiano*, de quo
Fran-

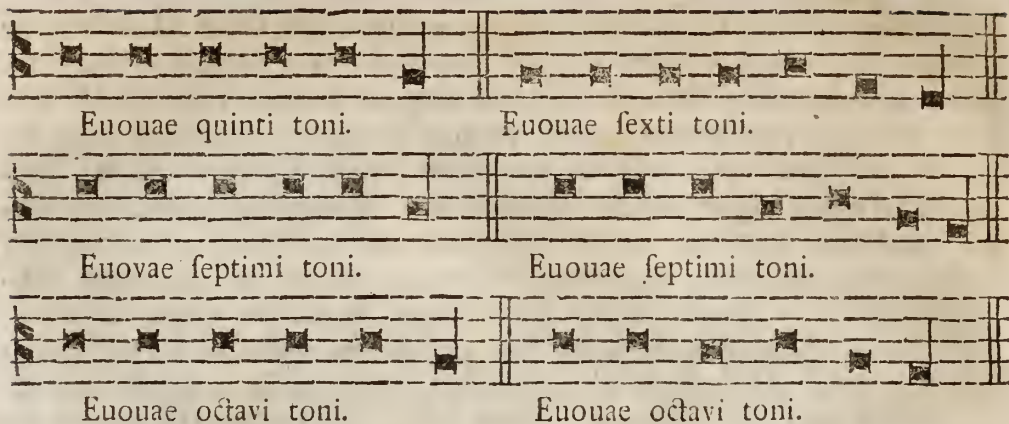
a) P. Henr. FLOREZ in *Hispania sacra* ad finem dissertationis de antiqua missa *Hispanica* seu officio *Mozarabico*, sequentem huius restitutionis chronologiam colligit ex præmissis: „En el 1436. restauro en aniago el oficio *Muzarabe*

el Sennor Obispo de *Segovia*. Desde el anno 1500. se restauro en *Toledo*. En el 1517. se introduio en *Salamanca*. En el 1567. se hizo otra fundacion en *Valladolid*, para perpetuar a quel Rito. “ *Espana Sagrada* T. III. p. 366.

Franchinus GAFORUS *Laudensis*, ditionis nempe etiam sacrae *Mediolanensis*: *Lib. I. Mus. cae arctioris c. 1.*
 „*Ambrosiani* nostri (inquit) atque *Gregoriani* clerici cantum planum vo-
 cant: quoniam simpliciter & de plano singulas notulas æqua brevis tem-
 poris mensura pronuntiant. Non enim concinnitatis noscitur servare na-
 turam; sed quod certi ipsorum modorum (quos & tonos vocant) limi-
 tes & termini, atque vocum congressiones & transitus, secundum scili-
 cet naturalem diatonici generis dispositionem observari pernoscentur:
 cantilenarum ac totius modulaminis exordia in ipso ut plurimum com-
 probantur.“ Notat subinde differentiam secundum tonos ecclesiasti-
 cos usitatos *Ambrosiani* & *Gregoriani* cantus seu melodix. Quæ tamen
 ipsa vox apud *Ambrosianos* idem significat, quod passim iam neumam di-
 ci a medio ævo observavimus. Estque ipsi etiam FRANCHINO *vocum seu Ib. cap. 2.*
notularum unica respiratione congrue pronuntiandarum aggregatio. Hæc
 vero definitio non propria adeo est, ac postea allata descriptio, eam ipsam
 ad rem, seu nominis distinctionem, de qua modo diximus: „Solent *Cap. ult. lib. I.*
 quoque (inquit) cantores ecclesiastici in canticis, ut sunt *Alleluia* & ver-
 sus, ac in eo genere plurima, circa unam eandemque vocalem conti-
 nuato & perenni transitu modulari. Id *Ambrosiani* communi nomine
 melodiam appellant: divinam scilicet Trinitatem & angelicam harmoniam
 (ut ipsi aiunt) mente & animo interea percurrentes.“

Sed videntur *Ambrosiani* his cincinnis parcius uti. Nempe cantus
Ambrosianus ad unam restrictus provinciam melius se intra orbitam, quam
Romanus, totam fere *Europam* pervagatus, continere potuit. De can-
 tu hoc *Ambrosiano* egimus T. I. p. 252. seqq. & sparsim alibi. Si D.
 BURNEY credimus (*Diar. itin. mus. Vol. I. p. 59.*) nec ipsi *Mediolanen-
 ses* de eo certi aliquid habent, frustra que P. Io. Bapt. MARTINI in
 hoc argumento defudavit. Genere certe, atque adeo institutione non dif-
 fert a *Gregoriano* seu *Romano*. Speciminis loco apponam, quas lau-
 datus FRANCHINUS ad finem libri primi describit *Ambrosianas* psalmodia-
 rum terminationes, secundum octo tonos ecclesiasticos *Gregorianis* ple-
 rumque simpliciores, quas *Ambrosianæ* (inquit) *modulationes frequentius
 comitantur.*

Musica
rhythmica
neglecta.

Apud Wal-
lis. lib. III.
harm. sect.
10. p. 502.

III. Tractationem autem de musica mensurata seu figurali deinceps a suis primordiis repetens, auspicatur libri secundi caput primum hoc aphorismo rubricæ instar posito: *Mensuram temporis in voce poetæ & musici brevem & longam posuere.* Quæ nimirum ad rhythmum spectant, nunquam magis in musica neglectum, quam dum posteriore ævo semper magis sonorum mensura ac tempus discesci in minimas partes usuenit; ut si uspiam, id vulgatum hic obtineat: *copia inopem facit.* Sed hæc ipsa est ratio, quod hodie notarum tantum attendatur mensura; veteres autem, qui hac signorum varietate caruerunt, syllabarum quantitatem spectabant. *Est igitur cantus (melos) & quidem perfectus*, inquit BRYENIUS, *illud, quod ex harmonia, & rhythmico, & prolatione constat: sive acumine & gravitate, celeritate & tarditate, longitudine item & brevitate.* Gravis est Lor. GLAREANI Dodecachordi lib. I. c. 39. & ultimo ad phoenascos de inveniendis tenoribus admonitio. Tenorem ibi pro harmonia, seu melodia accipit, qui, inquit, *auribus dulciter verbis apte iunctis insonet, mentique insideat, ac in audientis animo aculeos relinquat, in quo nature vis expressa videatur. Denique in quem animus hominis aliquando velut e somno experrectus prorumpat.* Melopœi nostri soli sonorum compositioni intenti, ut ex verbis ipsis vis & energia cantui accedat, qui in animos ipsos influat, non curant, ut veteres. Est hoc argumentum libri ab Isaaco VOSSIO editi de poematum cantu & viribus rhythmici: ubi hoc utraque in pagina in musica nostra desiderat. *Cantus*, inquit p. 29. *non potest subsistere, si syllabarum non constet quantitas, huius vero nullam vulgo haberi rationem, apud plerosque in confesso est. Uno enim ore omnes fatentur, negligi hoc tempore veram & naturalem syllabarum quantitatem; sed hunc defectum commode suppleri censent accentuum observatione.*

At

At postremum hoc etiam vulgo negligitur, miscenturque quadrata rotundis, longa brevibus, prout se thema musicum seu harmonicum offert; cui haud raro iam perfecto verba demum innectuntur, quæ necesse est languescere, omnique destitui energia.

Secundum Vossium musici veteres triplicem fecerunt vocis motum, *continuum*, *diastematicum*, seu intervallis discretum, & *medium* inter utrosque. *Continuum* ad vocem loquentium refert: *diastematicus* proprie ad musicam pertinet. „Cantantium autem vox (inquit) debet habere intervalla non sonorum tantum, sed & temporum, ita ut singuli pedes & singula membra exacte distingui possint; aliter enim olim si fieret, non canere, sed loqui dicebantur. Erant quidem etiam olim aliqua cantica, quæ ἀπνευσῇ & velut uno spiritu absolverentur, sed levia & nullius pretii, vixque alium usum habentia, quam ut cantui diastematico velut nævi quidam permixta, maiorem adferrent ornatum. Ille autem cantus ab antiquis maxime probatur, qui fit non ἀποτάδην, sed κατὰ κύμα, non continuus, sed in partes & membra distinctus. Hodie id fere negligitur, postquam sublato metro & carminum dimensione barbarus & inconditus successit cantus.“

Pag. 39.

Hymnos sacros URBANUS VIII. metricis legibus restituit: „Hymni (inquit in bulla *Divinam psalmodiam*) paucis exceptis, qui non me-
tro, sed soluta oratione, aut etiam rhythmo constant, vel emendationibus codicibus adhibitis, vel aliqua facta mutatione ad carminis & latinatis leges, ubi fieri potuit, revocati, ubi vero non potuit, de integro conditi sunt, eadem tamen quoad licuit servata sententia.“ Laudat hunc pontificem Meecenatem suum Io. Bapt. DONIUS in epistola dedicatoria *lyræ Barberinæ*, quod illius incomparabili ingenio doctrinaque multiugi, mascula illa castaque poesis, quam tantopere admirabamur in priscis, sua ætate rursus reffloruerit. Ipse haud dubie ea in re Pontifici, restituendo veteris musicæ decori intentissimus, operam navavit; quod paullo post innuit, his verbis: „Quo consilio rem novam, ac nemini hactenus tentatam aggressi sumus, ut de tota ratione modulandorum carminum latinorum iusto commentario tractaremus: in quo præter alia multa, ut parum hodie nota, sic ad veterem musicæ præstantiam, ac maiestatem in usum revocandam necessaria, nisi me animus fallit, vulgo innotescunt: tum illud præcipue apparebit, quam sapienter ac providentissime, ut omnia, Sanctitatis tuæ iussu hymni sacri metricis legibus restituti sint nuper, sine quibus videlicet præcipua sui parte, quæ rhythmus est, mutila, ac deficiens musica facultas videri possit.“

Hymni metrici ab URBANO VIII. P. restituti.

Idem passim hoc inculcat, præsertim vero in opere *de præstantia musica veteris* hinc etiam argumentum petit: „Melopœiæ ἐκ τῆ ἀντιστόφου, (inquit) respondet rhythmopœia; effectricis musicæ non obscuræ & ipsa pars: cuius antiquus status & constitutio quantum recenti huic præstet, non difficile probatu est. Nam cum ex tribus summis rhythmorum generibus, quibus prisca artifices utebantur, parili, duplo, & sexcuplo, sive sesquialtero (quæ aliis nominibus vocantur *Dactylicum, Iambicum, Pæonicum*) tertium nobis desit, ex prioribus duobus quodammodo compositum; quid superest, nisi ut nostram egestatem, ac negligentiam agnoscamus? Mirum, scio, & hoc cuiquam videbitur; verumtamen auctor ei sum, ut vel ὁδὲ πείραγμα inspiciat, quæ super hac re DONIUS noster (ita is ipse in dialogo loquitur) appositis etiam exemplis differuit in annotationibus suis ad compendium de generibus ac tonis musicæ. Quare si ulla in re, hic certe, hodiernorum musurgorum incredibilem quamdam oscitantiam mirari licet; qui cum infinitis prope rhythmicorum temporum notis, ut nudius tertius dicebam, suos referferint libros, ac maximam rhythmorum varietatem possidere se putent; si res ad calculum redigatur, valde inopes reperiuntur.“

Iam GLAREANUM audiamus: „Ego tenorem requiro, quem unus vel solus secum personet, vel aliis accinat, vel quem multi simul, sed unum intonent, quemadmodum in choro sacri hymni ac psalmi adfolent. Præterea eum requiro, qui brevibus longisque syllabis sua det tempora, quod in choro hodie, mirum, cur non observetur, olim, ut puto, non neglectum; unde adhuc puto esse, ut non nunquam uni longæ syllabæ plures datæ fuerint notulæ, quamquam posteri hoc ita deinde neglexerunt, ut brevibus pariter ac longis promiscue plures dederint notulas.“ Laudat postea FRANCHINUM, & suæ ætatis cantores, ad syllabarum differentias ostendendas brevibus ac semibrevibus usos notulis: tum priscos illos, qui, ut „affectus exprimerent, magis harmonias verbis aptabant, quam aut mensuræ aut numeris verba; quanquam omni carmini sua quædam est mensura, sed non prorsus, ut nunc exigunt musici. Sunt & notulæ affectuum, quas lectoris iudicio examinandas relinquo.“

Hoc vero maxime est, quod sibi proponere debet, qui musicæ pro ecclesiastico usu pangendæ modulandæque operam collocat, ut ad pietatem affectum commoveat, eumque animi sensum, quem propositum thema continet. Idque nonnunquam faciunt optimi quique satis feliciter hodieque, quos *ad textum componere* dicimus; sed deest plerumque vis ac
energia

energia illa, de qua hic loquimur, deberetque musicæ mensuratæ esse vel maxime propria, si imitaretur musicam veterem rhythmicam metricamque. Affert GLAREANUS quædam modulationum exempla tum sua, Pag. 181. quas nimirum dicit, se iuvenem in HORATII odas finxisse harmonias; cum etiam Roberti GAGUINI celebris *Francicarum* historiarum scriptoris, P. 187. elegiaci carminis harmoniam *plenam fletu & lacrymis*: atque Hermannum BUSCHIUM insignem illa ætate poetam memorat, ad *Ionicum* cantantem suam *Floram*. „Carmen erat (addit) heroicum de laudibus inclytæ urbis *Agrippinæ*, quo intra annos octingentos, non puto, quidquam conditum elegantius, quod & ipsi litterarum principi D. ERASMO aliquando visum fuit. Et ipse etiam BUSCHIUS illud idem carmen ad eum, quem dixi modum, non minus graviter, quam eleganter decantavit coram universitate *Agrippinensi* anno a Christo nato M. D. VIII. quem ego tunc adolescens viginti annorum magna voluptate audiui.“ P. 188.

IV. Hæc idcirco commemoranda duxi, ut studium melopoetarum nostrorum excitarem ad rhythmopoesiam, fere neglectam in ipsa musica mensurata seu figurali, quæ suapte natura ad hoc accommodata est. Notularum quippe differentia supplere potest in musica sacra quodammodo rhythmum & metrum, si quidem illa sua themata rectissime ex sacra scriptura repetit, quæ metro ac rhythmō carent. Nihilominus vero videas peritiores musurgos proxime elapsorum sæculorum maximam vim musicæ suæ addere ex syllabarum quantitate, accentu prosodico emphaticoque notis & melodix apte innexo applicatoque, antequam soli fere celeritati studeretur, ac musica figuralis in minimas dissiliret particulas. A sæculo decimo quinto, sunt, qui epocham musicæ figuralis repetendam putant, annum idcirco iubilæum meditati in gratiam DUNSTAPHI *Angli*, qui circa anno 1440. floruit, excoluisseque musicam maxime dicitur. Tunc vero ac diu adhuc postea duæ tantum mensuræ seu temporum agnitæ sunt species, perfecta nimirum trium, altera duorum, quam imperfectam dixerunt. Tempus, modus, ac prolatio fugebant notarum valorem. „Tres sunt gradus musicales (inquit LISTENIUS) scilicet modus, tempus, & prolatio. Modus debita mensura longarum & maximarum. Est enim in notulis (quemadmodum in cæteris rebus) secundum temporis mensuram, & numerum notularum semper observandus modus, quem a moderata modulatione dictum putant. Hic in ordine graduum recte primum fortitur locum, quod in primas ac præcipuas notulas, utpote maximas & longas vim suam exerceat. Tempus proximum, quod in proximas

Musica figuralis primitus simplex;

De musica mensurabili
P. II. c. 4.

ximas & breves agat. Prolatio vero postremum, quod posteriores semibreves & minimas consideret, tot enim antiquitas notulas habebat, quibus singillatim hos gradus tribuebat, ut singuli in singulas, tanquam sibi proprias, non promiscue in omnibus, agerent.“

Postea ultra
modum au-
cta.

Iam quidem tunc ab hac simplicitate abitum est, sed non tanto, ut deinceps, excessu. Adhuc magis suæ definitioni respondebat musica figuralis, quam talem ponit laudatus LISTENIUS: „Musica figuralis est musicalium graduum ac proportionum sub certa mensura figurata cantandi scientia. Hæc constat (addit) variis planeque dissimilibus notarum, pausarum, ac signorum figuris. Figura est ipse habitus seu dispositio, qua notæ & quælibet pauſæ liquido cognosci queunt. Notarum vero alia simplex, alia ligata, alia minor dicitur.“ Longum vero esset percensere, quantis ambagibus institutio musicæ figuratæ involuta, quam confusa & intricata fuerit; quod adolescente adhuc sæculo XVII. queritur Io. Bapt. DONIUS lib. I. de *præstantia musicæ vet.* etsi tunc magna iam obsoleverit parte. „Iam vero (inquit) quot inutiliter paginas implent tam multis fusissime tradendis, quæ tanquam supervacua prorsus, ac nullius plane usus, non heri atque hodie obsoleverunt? Quotus quisque, quæso, eorum est, qui regulas illas concentuum innumerabiles, quas nemo unquam memoriter comprehendere potest, usque ad fastidium in sua scripta non congerat? Qui non passim legentium oculis ingerat, tanquam pulcherrima quædam ornamenta chartarum, & quasi vermiculati operis speciem, tot inanissima schemata temporum rhythmicorum? qui non illa toties recoquat, quasi brassicam quamdam, quid sit Modus, Tempus, Prolatio? quotve sint eorum combinationes ac formæ, in maiores, minores, in perfectas atque imperfectas, futili subtilitate distinctæ? quæque, si utilitatem requiras, nulli plane usui sunt; si proprietatem vocabulorum, nihil minus significant, quam quod significare primo aspectu videntur. Mitto tot claves, tot ligaturas, tot proportionum species, tot pausarum signa, tot punctorum genera, Perficientia, Augentia, Discernentia, Alterantia; cum regulis, exceptionibus, atque observationibus pene infinitis, circa notarum, quem vocant, valorem, atque usum; ut ne a consummatissimis quidem hac in arte satis probe teneantur. Mitto tot alia pene innumera, quibus suos inferciunt libros, legentium otio abutuntur, bonas horas male perdunt, ac suam denuum produnt stupiditatem. Quodsi vocabula, ac loquendi formulas perpendere paullisper velimus, quodnam, obsecro, scriptorum genus tot verborum sordibus, & quisquiliis

T. I. opp.
p. 83.

liis adeò scatet, ut quorundam musicorum, & quidem non de vulgo ac trivio, sed maxime insignium atque illustrium? “ Affert deinceps quædam exempla ex FRANCHINO, ipsoque GLAREANO. a)

a

V. Notarum simplicium figuras, unde musicæ figuratæ nomen est, censet laudatus LISTENIUS numero octo, ex quibus maxima 8. longa 4. brevis 2. semibrevis unam mensuram, quam *tactum* vocamus, valent; reliquarum quatuor prima, seu minima, dimidiam; semiminima quartam; fusa octavam; semifusa decimam sextam, ut hodieque, partem eiusmodi *tactus* explent. b) Addit vero: „Tres posteriores species unacum suis pausis magis musicis instrumentis propter suam celeritatem, quam humanæ voci, competunt. Sunt enim a neotericis superioribus illis (quibus veteres contenti fuisse leguntur) tanquam supplementum adiectæ, non quod non plures & subtiliores excogitari queant, sed elegantioris ac suavioris melodix gratia.

Cumulatis
eius signis sen
figuris.

b

Vellem hæc verba notarent musici nostri, quibus adhuc, ut videre est apud Io. Bapt. MARTINI, binas minuritiones addere (croma & semicroma vocant, quas veteres fusam & semifusam, ut hæc nomina servant, quas triplici quadruplicique linea dispendunt notas) visum est ad ostentationem saltem celeritatis, non elegantiam suavitatemque musicæ, aut decentiam certe & gravitatem musicæ ecclesiasticæ. GLAREANUS lib. III. cap. 1.

Storia della
musica T. II.
p. 252. &c.

postquam dixisset, septem esse, quarum in frequenti cantu sit usus, notarum figuras a maxima usque ad fusam, ad finem addit: „Organarii vero, alique plurimi, qui instrumentis utuntur musicis, etiam fusam diviserunt, ut facerent octavam notarum figuram, quam semifusam vocant quidam, varieque pingunt, maxime tamen altero adiecto unco fusæ. “

PUTEANUS in *Modulata Pallade* ed. 1599. iam missis aliis, quinque agnoscit notas suo tempore usitatas, duas candidas, reliquas *colore noctis*, quarum ultima scilicet semifusa. CLAUDIUS SEBASTIANI tamen Organista *Metensis*, nempe iam an. 1563. ponit insuper notam cum triplici unco, quam fusellam vocat c. 8. & 12. operis, quod inscribit: *Bellum musicale inter plani & mensuralis cantus reges de principatu in musica provincia obtinendo contendentes*, Argentorati ed.

Pag. 117.

FRANCHINUS, cuius *Practica musica Mediolani* an. 1496. impressa est, lib. II. c. 4. prodit, variasse adhuc sua memoria nomenclaturam harum minimarum notarum. Dum vero lib. I. c. 2. notas cantus plani descripsisset, subiungit: „Sunt &, qui notulas huiusmodi plani cantus æque describunt & commensurant figuris mensurabilis considerationis, ut longas, breves, ac semibreves, ut constat in symbolo cardineo,

M m 2

&

a) Addi potest exempli loco integer tractatus di Giovanni SPATARO musico Bolonese, nel quale si tratta de la perfectione da la sesqualtera producta

in la musica mensurata exercitate.

b) Aliam posteriorum notularum nomenclaturam vid. apud modo cit. SPATARO c. 4.

& nonnullis profis, atque hymnis: quod potissime ad ornatorem modulorum pronuntiationem ipsa diversitate concipiendam celerrime prosequuntur.

Frustra tentata earum mutatione,

a

VI. Inter eos, qui nuper alia notis vulgaribus signa substituere in animo habuerunt, semet etiam nominat *I. Rousseau*; sed facti se poenituisse, satis ingenue confitetur v. *Caractères de musique*. a) V. *Notes* breviter quidem iterum mentionem facit systematis, quod excogitavit *SAUVEUR*, explicatumque habetur in commentariis *Academiæ scientiarum* an. 1721. alterumque *DEMAUX* aliquot post annis; suum autem (quod edidit singulari dissertatione *Dissertation sur la musique moderne*, edita an. 1743.) hic pluribus recenset, atque etiam ad calcem sui lexici modulationem ad hæc signa seu characteres novos expressam in specimine Tab. litera F. insignita exhibet.

Syllabæ, quas solmisationem vocant, varie auctæ & immutatæ.

De divina psalm. cap. XVII. §. 3. u. 1.

VII. Idem hic auctor, qui, ut insignem aliquem locum inter ventilatos illos grandes spiritus, superbix scilicet & impudentix, vendicaret, superos acherontaque commovit, ut solent, subtilitate quadam ingenii cum fronte perfricta, pectoreque æneo: nihilominus dum historica tractat, perinde ac antesignanus suus *VOLTAIRE*, desipere solet, ac esse etiam aniliter fabulosus. Is dum in lexico suo musico de syllaba *Si* vulgato hexachordo ut, re, mi &c. in *Galliis* addita, agit, mire rem confundit. Cardinalis *BONA*, postquam *GUIDONI Arétino* sexachordum illud tribuisset, mox addit: „Hoc item sæculo *Erycius PUTEANUS*, vir eruditissimus & omni doctrina refertus, duobus editis libellis ad sex vulgares notas septimam adiungere conatus est, ut omnes vocum mutationes tollantur, quæ pueris maius negotium in cantu discendo faceffunt; & hoc modo praxis musicæ multo facilior reddatur.“ *Rousseau* præterquam quod, nescio, quem certum *Van der Putten*, qui tamen ipsissimus *PUTEANUS* est, in orbem protrudat; non solum alium fingit *Erycium DUPUIS* (quem facile licentia *Gallis* familiari alterandi nomina, *PUTEANUM* eundem esse divinare potuisset) sed crassiori errore eum ipsum etiam *GUIDONI Arétino* a Card. *BONA* cœvum dici, asserit his deceptus verbis *hoc item sæculo*: queis tamen *BONA* suum, quo vixit, sæculum decimum septimum intelligit. Edidit quidem *PUTEANUS Mediolani* iam anno 1599. libellum de hac re sub titulo *Modulata Pallas, sive septem discrimina vocum ad harmonicæ lectionis novum & compendiarium usum*

a) „De ce nombre ont été *PARRAN, SOUHAITI, SAUVEUR, DUMAS (DEMAUX)* & moi-même. Mais comme, au fond, tous ces systèmes, en corrigeant d'anciens défauts, auxquels on est tout accoutumé, ne faisoient, qu'en

substituer d'autres, dont l'habitude est encore à prendre; ie pense, que le public a tres-sagement fait de laisser les choses comme elles sont, & de nous renvoyer, nous & nos systèmes, aux pays des vaines speculations.“

usum aptata & contexta, cum in Italia degeret iuvenis adhuc, ut ubique se prodit, multa quidem eruditione venatus mysteria numeri septenarii ad propositum suum; de quo serio magis appositeque ad rem pagina tandem quinquagesima quarta sic differit: „Redeo in viam: senæ illæ notæ sic inventæ usum sui apud musicum passim gregem, sed tardum admodum difficilemque præbent. Quæ enim mora mutationum, confusio clavium, substitutio vocum? Videas plerosque atque indigneris, bonam ætatem impendisse huic arti: & exiguum tamen profecisse, perfectis annis prius, quam istiusmodi lectione. Difficultas scilicet obstat, annulumque interdum penitus denegans, interdum præcipiti iam ætate conferens, remoram plerisque facit. Ego tollam: cursumque universum facilem & expeditum reddam, levi quodam diverticulo sive flexu: nec in transversum abire penitus est animus; sed vada, & eminentes illos scopulos æquoris musici devitare. Hactenus quidem, ut dixi, sex veluti notarum velis *Harmonica* mota & promota: velis, inquam, quæ nunc insinuari opus, nunc expandi, nunc obliquari, misceri nonnunquam, atque commutari pro ratione cursus, & vocalis *Aeoli* flatu. Ego adiungo, & molestias istas fugiens (sine schemate loquor) notarum numerum augeo: senis receptis, ut *Pallas modulata* fiat, coniitem unam adiicio, ex eodem illo hymno: Bi scilicet: *Solve polluti la Bi reatum*: Ordinem eundem servo: ut, re, mi, fa, sol, la, Bi.“

Mirum sane est, id non primo statim harum syllabarum inventori, aut saltem nemini alii tractu sæculorum in mentem venisse, ut sic scala musica completa docentium discentiumque tædium & laborem, unica addita syllaba, levaret, confusionemque ex continuis mutationibus tolleret. DONIUS in *progymnas. musicæ partis vet. restit.* lib. II. MAILLARDUM citat scribentem, ante PUTEANUM alios *Si & O* adiecisse, ut in totum octonæ essent: quam methodum merito quidem PUTEANUS contempserit: qui nihilominus primam additionem septimæ syllabæ sibi tribuit in conclusionem opusculi, *viam hanc novam aperuisse, stili acumine æquasse, ad publicam remotis sentibus itionem. Utinam mens iis, qui instituunt iuventutem, hac docendi non deesset ratio, aut modus inducendi.* Id ardentem sane instantem egit PUTEANUS, edito iterum libello an. 1602. iam *Musathena sive notarum heptas* inscripto. Quo ipso anno Sethus CALVISIUS in Germania nostra idem saxum volvit in libello, quem inscripsit *compendium musicum* anno 1612. recusum sub titulo *Musicæ artis præcepta nova & facillima*. Atque eodem etiam anno Ioannes

LIPPIUS in synopsi musicæ novæ pro septem vocalibus stetit. CALVISII vero partes, quas *Hippolytus* HUBMEIER *Gottinganus* pædagogiarcha impugnavit, defendendas suscepit GIBELIUS.

Hæc apud nos agebantur, dum in *Italia* iam 1614. monachus quidam *Olivetanus* BANCHIERI, in libro seu *cartella di musica*, ut testatur ROUSSEAU, etiam pro additione septimæ syllabæ operam navavit, qui *Bi* vocat b. quadratum, *Ba* rotundum, uti *Galli Si*, & *Sa*. In *Gallia*, teste MERSENNO, facile agnita est eius additionis necessitas ob mutationes evitandas; sed primum varia fuerunt vocabula *ci*, *di*, *ni*, *si*, *za* &c. LEBEUF qui anno 1741. edidit suum tractatum historicum & practicum de cantu ecclesiastico, dicit, necdum tum sæculum & dimidium elapsum fuisse, ex quo syllaba *Si* in *Gallia* sit adoptata. Addit: *l'inventeur de cette syllabe si nécessaire ne s'est point fait connoître. Les uns disent, que se fut Le MAIRE, d'autres disent, que se fut METRU, d'autres enfin disent, que ce fut M. DUPUY.* Sub hoc ultimo nomine latet laudatus PUTEANUS, uti videre est apud BONNETUM in *hist. mus.* ed. 1725. Io. des MURS, quem putat vixisse an. 1553. idem esse videtur, de quo libro superiore, Ioannes de MURIS, cui, sunt, qui aliquid in hac re adscribunt. Ac ROUSSEAU quidem, qui eius *Mss.* trivit, has, sed sex tantum, syllabas

Pag. 4.

T. I. Hist. de
la musique &
de les effets
p. 17.

Pro, *to*, *do*, *no*, *tu*, *a*, ei tribuit. Addit BONNETUS, mutationes quasdam in hac re *Franciscano* cuidam tribui; probabilius tamen iam laudatum METRU circa an. 1675. fixisse syllabam *Si*, dum alii etiam in *Gallia*, teste MERSENNO, novas omnes fecerunt E. g. *Va* seu *Ta*, *Ra*, *Ma*, *Fa*, *Sa*, *La*, *Za*. Uti habent *Belgæ* suas has *bo*, *ce*, *di*, *ga*, *lo*, *ma*, *ni*, iam MERSENNO & KEPLERO memoratas. Nuper SAUVEUR has syllabas *Pa*, *ra*, *ga*, *da*, *so*, *bo*, *lo*, *do* adoptavit. De BOISGELOU ad supplendas notas alteratas per dieses hanc feriem integram ponit *ut*, *de*, *re*, *ma*, *mi*, *fa*, *sol*, *be*, *la*, *sa*, *si*, uti videre est in lexico apud ROUSSEAU. Univerſim vero non obtinet, quod idem perhibet, apud nos loco syllabarum litteras A, b, c &c. in usu esse, qui variat.

Iam laudatus GIBELIUS adiecta *Guidonianis* syllabis septima *ni*, pro chromaticis illis intervallis has syllabas effinxit *Di*, *Ri*, *Ma*, *Fi*, *Si*, *Lo*, *Na*. cum aliquamdiu his ^{la be ce de me fe ge} A B C D E F G usus esset cum *Dan*. HIZLERO, quæ litteris, quas claves etiam vocamus, magis consonant. Sunt plerique ex *Germanis*, quos plures adhuc recenset MATTHESON in *longo*, quod cecinit syllabis *Guidonianis*, epicedio, qui cum *Ambrosio* PRO-

Das beschüzte
Orchestra

FIO putent, abiectis omnino syllabis, satius esse solis uti litteris: secus ^{zweyte Eröff-} ac GIBELIUS contendit, syllabas putans ad pronuntiandum, instituendam- ^{nung P. II.} que iuventutem aptiores, ut refert *Laur. MIZLERUS* in *bibl. mus.* Ad- ^{c. 2.} dit vero, hodiernam experientiam contrarium docere, dum iuventus an- ^{T. I. P. III.} te omnia secundum litteras instruitur, moxque bono profectu statim ad cantum ipsius textus inducitur. Sunt hodie, qui syllabas *Graunianas* *da, me, ni, po, tu, la, be* ideo præ aliis adoptandas existiment, quod non solum vocales omnes suo ordine, verum etiam consonantes duras & liquidas complectantur. a) Passim vero adhuc antiqua cantilena hexachordi obtinet, quod aliorum sententia melius ad tetrachordum redigeretur: veluti apud *Anglos* solummodo quatuor syllabas usu obtinere, ROUSSEAU memorat, more *Græcorum*, apud quos teste *Manuele BRYEN-* ^{Apud Wal-} ^{lis. p. 384.} NIO iuxta systematis diatessaron tres species, gravium sc. mediarum, & auctarum vocum, prima est, quæ a Barapycnis continetur; ut ab hypate-hypaton, ad hypate-meson: secunda, quæ a mesopycnis; ut a parypate-hypaton ad parypate-meson: tertia, quæ ab oxypycnis, ut a lichanos-hypaton ad lychanos-meson. Quo compendio mutationes non tantæ confusio obnoxia esse videntur. Iam memoravi, *Io. Bapt. DONIUM* id contendere, ut *Græcorum* more quatuor tantum in tirocinio adhibeantur syllabæ; quod is magna contentione agit iam laudato libro II. *Progymnastica musica pars veterum restituta*. Ubi etiam se haud invito aptiores syllabas excogitari, atque ad veterum morem disponi posse, confitetur. Attingit etiam, præter usitatum diatonicum genus, chromaticum & enharmonicum.

VIII. Medio ævo æræ christianæ operosa adhuc monochordi divisio ^{Scala musica} magnam partem institutionis musicæ conficiebat, ad consonantiarum in- ^{cum suo tem-} ^{peramento.} tervallorumque musicorum in progressionem harmonicam investigandum ordinem, atque firmandum pro genere diatonico temperamentoque illo, quod ipsa vox humana suapte natura dabat. Rem cum primus rationum harmonicarum indagator PYTHAGORAS ad canonem mathematicum exigendam existimaret, ARISTOXENES postea, ARISTOTELIS discipulus, auribus diiudicandam existimavit; plusculum quidem, ut postea PTOLOMÆO & DIDYMO est visum, medium tenentibus: ut tamen multa adhuc huic nostræ ætati relinquerent circa temperamentum hoc recte definiendum, quod instrumenta nostra musica tum enchorda, cum organa pneumatica attinet. Pri-

a) Vid. HILLERS Anweisung zum musicalisch-richtigem Gesange. Initio huius operis T. I. p. 15, memoravimus, *Ægyptios* vocales adhi-

uisse. Ex vero an usum habuerint, de quo nunc agimus, nunc non disputamus. Eius certe rei nullum, quod sciam, vestigium superest.

Primumque superiore sæculo MERSENNUS, alique postea, quos ROUSSEAU in lexico h. v. citat, LOULIE, SAUVEUR, RAMEAU, rem quam accuratissime sunt persecuti; quibus d'ALEMBERT iungi potest, qui nuperrime in *P. I. cap. 6. elementis musicæ theoreticæ & practicæ* studiose de hac re agit, passimque nostri tum theoretici, cum practici auctores. Nec organopœi hac doctrina in praxi carere possunt; etsi eam non semper instituant ad monochordum, quod hic iterum usum præstat multo subtiliorem, quam olim ad consonantiarum intervallorumque simplicem genesis, quando genus solum diatonicum syntonum usitatum in ecclesia christiana fuit: ac quidem cantu *μονοτόνω* progressionem simplici & uniformi, ita ut primum a sæculo XI. ad evitandum tritonum b. molle a quadrato distingui ceperit.

GLAREANUS lib. I. dodecachordi c. 2. FRANCHINO tribuit, quod b quadrato hanc formam \sharp quam etiamnum habet, dederit: ut esset discrimen duarum vocum *mi* & *fa* in octava, inque clave b. fa \sharp . mi. Qui sæculo vergente XIV. commentarium edidit in librum *Flores musicæ artis* Petrus HERPIUS, qua ratione ad suam usque ætatem processum sit, exponit, qua demum littera F. infra in monochordo addita sit cum voce *ut*: „ne (inquit) ullus defectus infra in cantu b. molli permaneret, sicut etiam supra extra manum & in monochordo circa finem prope magadam poni poterit *e la*, sive *e* littera cum hac voce *la*: ne tertius *b* duralis cantus patiatur defectum ultimæ vocis, scilicet *la*. Ulterius notandum, quod plura semitonia in lyra, monochordis, & organis sunt necessaria, sicut infra quaslibet duas claves, quæ tonum faciunt invicem, semitonium poterit poni.“ Tali modo conformatum est organum Io. KECKII, quod ex Msc. exhibemus; qui etiam in dimensione semitoniorum prolixior est in opusculo *de musica*, etsi illud ad cantum tantum planum seu chōralem accommodatum sit, ubi eiusmodi semitoniorum nulla necessitas est; nec illa quidem, quam quidam euphoniæ gratia, præsertim in clausulis seu cadentiis, generi diatonico ob tritonum propriam statuunt; ego vero ob interludens organum in concentu harmonico, quem dicimus a simplici melodia distinctum, adscititiam esse existimo.

An aliquid de veteribus generibus chromatico & enharmonico participet? *Grosse gen. Bass - Schule* n. 125. &c.

IX. Sed leve est hoc: altioris vero indaginis, an ita temperatum systema nostrum hodiernum, semitoniis maioribus minoribusque alteratum, quidquam commune habeat cum veteribus dudum deperditis musicæ generibus chromatico & enharmonico. Indignatur Io. MATTHESON iis, qui id in dubium vocarunt aut negarunt. Sed GLAREANUS in præfatione dodecachordi, „mirari sæpius soleo (inquit) cum nostra ætate chroma-

matico

matico vel enharmonico, duobus apud veteres frequentibus modulandi generibus, nemo utatur; omnes tamen huius ætatis musicos subinde inculcare, & prope magis anxie de eis præcipere, quam de diatonico, quo nunc solo utimur. “ In eandem sententiam locutos ARCUSIUM, ZARLINUM, LIPPIMUM inducit MATTHESON: nihilominus intervalla generis chromatici, scalamque diatono-chromaticam modernam protrudit, calculo seu dimensione sua distinctam. Hæc, eaque quæ accuratius adhuc d’ALEMBERT in *elementis musicæ theoreticæ & practicæ* de omnibus his generibus digessit, si ad ea exigantur, quæ habet WALLISIUS in appendice ad veteres scriptores musicos *de veterum harmonia ad hodiernam comparata*, apparebit, quo adhuc intervallo distent vetera illa genera, chromaticum & enharmonicum, pura a nostro chromatico diatonico mixto, succedentibus nimirum alternantibusque tonis & semitoniis, siquidem ita nominare lubeat: quod quidem aliqua ratione posse fieri, haud inficior, modo cum veteribus non confundantur moderna. Cumque vetera illa ob difficultatem, ac molliem fuerint antiquata, non est, ut ea revocanda affectemus, pro musica præsertim ecclesiastica. Ea ad quæ laudatus d’ALEMBERT in genere enharmonico provocat, exempla, quæ ipsa rara esse asserit, aliis discutienda relinquo, qui theatralem musicam tractant, unde ea sunt petita.

Neque vero ad ea genera accommodata sunt organa nostra, quantacunque tonorum semitoniorumque varietate distincta, perinde ac omnia alia instrumenta musica, quæ artificio structuraque fixum reddunt sonum. „Sane (inquit *Jf. Vossius* de enchordis) quamdiu nerveis istiusmodi compedibus colla instrumentorum adstringuntur, fieri non potest, ut vel chromaticum, nedum enharmonium genus reviviscat. Si velimus, ut antiquæ musicæ splendor in sæculum transeat, relegandi sunt isti obices, quibus toni distinguuntur, construendæque sunt instrumentorum cervices vel ex ebore, vel ex alia candicante materia, quæ commode patiat, ut lineis diversi coloris inscribantur non solum tonorum, sed & semitoniorum, & diesium intervalla: id si in ea, quam veteres tradidere, fiat ratione, & insuper dociles & arguti accesserint digiti, utique diuturna & continua exercitatio præstabit, quod hodierna nequeunt præstare instrumenta. Stultum est credere vel affirmare, non posse tam minuta intervalla digitis frequentari, si enim toni exacte possint inveniri, utique etiam invenientur hemitonia, & minora intervalla; nec difficilior hæc, quam istos reperire, unum quippe si noveris, iam omnes noveris. Quod vero inquiunt, etiam hoc tempore reperiri organa & clavicymbala, ut vocantur, quæ hemitonia tonis permixta habeant, illud quidem verum; hæc ipsa tamen

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV.

N n osten-

*Grosse Genz-
ralbess-Schule
n. 221. &c.*

*P. I. c. 18.
&c.*

*P. II. c. 14.
p. 163. &c.*

pag. 205.

*De poemat.
cantu & ul-
ribus rhyth-
mi p. 119.*

ostentationi potius, quam utilitati inserviunt, cum non habeant continuam seriem, ita ut ab uno genere transitus fieri possit in aliud, quod tamen in plerisque veterum instrumentis factum fuisse notius est, quam ut explicari debeat.“

Exstat hodieque eiusmodi instrumentum *Florentiæ* ZARLINI, de quo se tractaturum in historia musica promittit D. BURNEY, qui instructionem, quomodo tractandum sit, manu ipsa ZARLINI instrumento inscriptam descripsisse se narrat Vol. I. *diar. Itin. mus.* p. 190.

Constat, molitum fuisse instrumentum huiusmodi, SALINAM Petrum, item de VALLE directore Io. Bapt. DONIO, & alios, quos KIRCHERUS nominat in sua musurgia, qui etiam eiusmodi compositiones musicas facere

Lib. VII. c. 7. tentarint: quos ipse nihilominus ridendos esse arbitratur, falsa quadam
p. 645. imaginatione persuasos, in plurium vocum concentu chromaticas & enharmonicas melothesias puras commode fieri non tantum posse, sed iis ad

T. I. opp. p. 93. affectus concitandos nihil efficacius dari posse. Sic DONIUS de *præstantia musicæ veteris*: „Fatendum est (inquit) in magna rei non levis ignoratione ad hanc diem musicos nostros esse versatos, qui, nisi id eos DONIUS docuisset, nondum animadverterant admistionem illam extraneorum phthongorum (quos diesatos & bemollatos barbari vocant, vos politiores enharmonios & metabolicos, ut opinor) non generis esse, sed toni; ac proinde quicunque intra hos centum annos in suis melodiis usurpare eos ceperunt (quod præ cæteris *Venusinus* princeps facitavit) non chromatici generis sonitus, atque intervalla (si pauca quædam loca exceperis) multoque minus enharmonia, sed metabolicos potius cantus, ex peregrini cuiusdam atque extranei toni chordis compositos, confuse tamen nulloque certo ordine, usurpasse.“

Passim hanc materiam attingit DONIUS in suis operibus: potissimum autem huc pertinent tractatus *sopra il genere enarmonico, l'altro sopra gl'instrumenti di tasti di diverse armonie con cinque discorsi il primo de syntono di DIDIMO & di TOLOMEO. Il secondo, del diatonico equabile di TOLOMEO. Il terzo, qual specie di diatonico si usasse dagli antichi, e quale oggi si pratici. Il quarto, della disposizione, e facilita delle Viole diarmoniche. Il quinto, in quanti modi si possa praticare l'accordo perfetto nelle Viole diarmoniche, con alcune modulazioni di tre generi &c.*

*Storia della
mus. T. II.
diss. III. pag.
318.*

Io. Bapt. MARTINI in nostro contrapuncto mixturam saltem aliqualem agnoscit diatonici syntoni cum chromatico DIDYMI (quod diatonico proxime accedere iam alibi diximus) limitatam tamen ad unum solum ex ambobus.

Stilus noster
metabolicus

X. Metabolicum vero recte vocant stilum scalamque musicam ævi
poste-

posterioris, ex mutatione generis pure diatonici, multiplicationeque semitoniorum; unde fit, ut musica vertumni instar de uno in alium tonum transeat, nec uspiam subsistat, aut firmam figat sedem. Inde vero errorem vulgi musicorum iam notavit KIRCHERUS, quod omnes illas cantilenas, quas variis signis \times b. \natural notatas intuentur, perperam chromaticas aut enharmonicas esse putent. Apud paullo antiquiores musica hæc seu cantus *fictus* appellabatur. „Est igitur (inquit Nicol. LISTENIUS in Musica cap. 7. quod inscribit *de ficto*) musica ficta cantus contra scalcæ situm editus, hoc est talis, in quo voces debitos suos locos non fortiuntur, velut cum *ut* in E, *re* in F. *mi* in G &c. aut secus canitur. Fingit enim hæc in quacunque clave quamcunque vult peregrinam vocem, contra clavis naturam & proprietatem, cuius mutatio & evitatio, in plerisque cantilenis est transpositio. In quibusdam sine discrepantia omnino mutari nequit.“ Hæc brevissime ille in *re*, inquit *non admodum obscura, cuiusque non sit permagnus usus*. Et tamen in hac re, qua hodie nihil fit frequentius, iam tunc temporis notantur GLAREANO ecclesiastici, qui „in transponendis cantilenis immodica utuntur licentia, qua utique carere poterant. Quid enim necesse est propter unam alteramve fictam voculam totum transponi cantum? præsertim cum hæc consuetudine magis quam ratione introducantur.“ Id se cavisse in suo opere, statim in præfatione profitetur, *quantum licuit*: nam modi diatonici facti ad unisonum cantum seu melodiam in harmonico nostro plurium vocum concentu in sua puritate conservari nequeunt; unde etiam tam in theoretica, quam practica musica fere negliguntur illa modorum discrimina. De nimia ea in re licentia, nostra memoria, duumviri Io. Ios. FUX, & P. MEINRADUS SPIES in stilo saltem ecclesiastico passim queruntur, ille in *gradu ad parnassum*, hic in tractatu *musico compositorio practico* statim in proœmio.

olim musica ficta dictus.

Lib. VII. c. 9.

Dodecach. lib. I. c. 12.

XI. Laudatus Ios. FUX parum curans plagalium & authentorum modorum distinctionem, sex tantum constituit, quos duodecim restituere GLAREANUS tanto molimine est aggressus: quique Isagogen in musicen GLAREANI edidit cap. X. quod agit *de fine, exspatiatione, agnitione, & permixtione tonorum*, tanquam rem singularem affert, dum „PETRUS Platenfis symphonistes (inquit) nostra ætate clarissimus septimum tonum cum octavo in unam cantilenam pulchre coniunxit. Et Iacobus HOBRECHTH ingeniosissimus primum & secundum. Quoties autem hoc fit, dicuntur permisceri toni, quod facile videbit, qui diapason species memoria tenet.“ Atqui vero eo fundamento dodecachordum suum GLAREANUS firmat, ac instruit: *Quod, inquit, necesse sit ponere duodecim modos, siquidem octavus noster ab aliis recte separatus est*. De situ semitonii agitur, quoties va-

Modi musici, eorumque numerus.

Lib. II. c. 6.

Ehrensorte
p. 325.

riari possit aut septem, aut duodecim modis. Unde ex antiquis etiam plerique cum PTOLOMÆO septem tantum statuerunt tonos: nostra vero ætate haud defuerunt, qui usu ecclesiastico duodecim adoptarent GLAREANI tonos. Id MATTHESON de *Hier. SCHULZ* seu PRÆTORIO & *Franc. ELERO* testatur, qui cantica sacra partim ex sacris litteris desumta, partim ab orthodoxis patribus, & piis ecclesiæ doctõribus composita, in usum ecclesiæ & iuventutis scholasticæ *Hamburgensis* collecta, atque ad duodecim modos ex doctrina GLAREANI acomodata edidit.

T. Lopp-pog.
92.

Ex nostris plures *Itali*, *M. Philippus VENETIUS de Cortona*, *Io. Maria BONONCINI* eosdem duodecim modos adoptarunt. *I. A. BARNABEO* pro cantu figurali idem videtur admittendum, pro choralis autem octo, nulla certe commoda ratione. Quin potius in genere nostro mixto, quod iam obtinet, viginti quatuor statuendi forent. Modorum hodie non nisi adumbratam quamdam speciem superesse tam manifeste sibi probasse visus est *Donius*, ut nullus relinquatur refragandi locus. „Quare concidat tandem (inquit de præstantia mus. vet.) necesse est, ut plane inutilis ac supervacanea magna hodiernæ musicæ disciplinæ pars: tam illa scilicet, quæ circa commentitios octo tonos, quos in sacris usurpant, quam quæ circa duodecim GLAREANI modos, eiusque laudabiles quidem, sed hac in parte prorsus inutiles lucubrationes versatur: in quibus doleo fane, totos viginti annos ab eo consumptos, quos longe consultius, ut erat vir doctus, diligens, ac probus, aliis in studiis impendere potuisset. Concidant etiam necesse est tot illæ regulæ, præceptiones, ac versus ad cognoscendos, ac distinguendos hos, seu tonos seu modos vocare oporteat; eorumque differentias memoria tenendas, ab huius artis magistris exco- gitati. Confulescant porro tot ambages, atque altercationes de agnoscendis propriis singulorum tonorum formulis, quas psalmorum intonationes vocant, deque antiphonarum cum illis coniunctione, quæ tam multorum ingenia incassum torserunt: nec non indagationes illæ laboriosæ discriminis inter octo ecclesiasticos tonos, ac duodecim *Glareanicos* modos a docto seduloque *Belga Tornaci Nerviorum* editæ: unacum inanibus iis differentiis, ac vocabulis Modorum Authenticorum, Plagalium, Perfectorum, Imperfectorum, Mistorum, Commistorum, cæterisque eiusce- modi; quibus otiose putideque confectandis ac dirigendis scituli quidam homines faciunt næ intelligendo, ut nihil intelligant: quandoquidem in- stauratis, ac restitutis antiquis illis, ac genuinis tonis, nullam plane vim ac potestatem recentiorum hos umbratiles, ac fictitios obtinere iam liquet: nihilque ex iis, nisi summam confusionem, & caliginem, ac meras cano- rasque nugas hauriri posse.“

Ut

Ut vero in plerisque hisce viro doctissimo accedo, sic quæ ad finem addit de restituendis veteribus tonis seu modis, siquidem id de musica hodierna harmonica seu symphoniurgia intelligat, palam faciunt, haud abs re DONIO imperitiam musicæ practicæ obiectam esse. Erit is profecto mihi magnus Apollo, qui principia veteris musicæ melodicæ, posterioris atque adeo etiam nostræ ætatis harmonicæ seu polyphonæ (qua caruere veteres, velit, nolit DONIUS) accommodare queat. Igitur quoad præsentem statum systemaque musicum, Modi universim iam a plerisque ad duo revocantur, maiorem cum tertia maiore, & minorem cum tertia minore. Idque recte, quod musicam nostram harmonicam attinet; cui tertius ille, quem D. BLAINVILLE adiungendum duxit, scala a *mi fa sol* &c. progrediente, non adeo aptus est. Vid. ROUSSEAU lex. v. *Mode*. Diversa semitonii positio nunc tanti non fit, ut in genere diatonico antiquo; adeoque nec diversi illi effectus attenduntur, quos veteres suis modi tribuebant, atque haud dubie etiam periti musici præstabant: dum apud nos, etsi aliqua differentia agnoscatur quoad modum minorem & maiorem, cantumque durum & mollem, sitque etiam quædam singularis sonorum proprietas; ea tamen tanta non est, certe tanta earum rerum ratio vulgo non habetur, ut apud veteres, ad diversos animi motus affectusque concitandos: noruntque foecunditate musicæ hodiernæ quemvis cuique pedi adaptare cothurnum.

XII. Ipsa hæc hodiernæ musicæ operosa varietas iudicio multorum in causa est, cur minus ad commovendum animum, excitandosque affectus valeat; etsi satis comprehendi nequeat, qua ratione id veteres in tanta simplicitate institutionis musicæ præstare potuerint, cuius magnam partem theoria consonantiarum conficiebat, eaque ad simplicem melodicum concentum; ita ut nec quidem rationem earum consonantiarum habuerint, quæ triadem nostram harmonicam complent. PYTHAGORAS, & post eum alii ad unum omnes, solas consonantias diapason, diatesaron, & diapente, quæque ex his nascuntur, spectavit. Nostra adhuc ætate disputatum est, ut paullo post videbimus, an quarta pro consonantia haberi possit; at frustra id quidem mea sententia, facta comparatione hodiernæ cum veteri musica, melodica inquam, seu simplici cantu, cum harmonia seu plurium vocum concentu, de qua veteres nihil unquam statuisse leguntur. Primus Claudius PROLOMÆUS circa an. Ch. 129. tertiæ maioris rationes investigavit, sed ad genus enharmonicum.

Genesis consonantiarum musicæ nostræ harmonicæ.

Cum semel medio ævo musica nostra harmonica seu concentus plurium simul vocum efflorescere cepit, vidimus superiore libro primum to-

tam rem substituisse apud consonantias veteres; quibus paullatim iudicio aurium potius, quam certa ratione, reliquæ consonantiæ ad hunc concentum aptæ adiunctæ sunt ad sæculum usque decimum sextum: ZARLINO inter cæteros in musica simul practica & theoretica exercitato tertiæ inter consonantias locum demonstrante; quem CARTESIUS secutus est in libro de musica.

Quæst. 8
comment. in
Genes. c. IV.
21. p. 1699.

MERSENNUS vero aliam sibi rationem ineundam existimavit ad systema musicæ harmonicæ experientia stabiliendum. „Omnia (inquit) prius in sonis observanda sunt, quam ut de musicæ perfectione statuamus, plurima siquidem docet experientia. Unam hic referam, quam I. TITEBONZIUS egregius *κρηματοποιός*, in rebus musicis eruditissimus, & in organis IUBAL alter circa tubam observavit: qua si quis ita cecinerit, ut gravissimum sonum edat, si postea canere velit acutius, per diapason, id est octo sonis altius, quam antea; si octavam superare velit, per diapente; si diapason diapente supergreditur, id per diatessaron, deinde per ditonum, semiditonum, tonum & semitonium fiat: unde concludendum existimat, istorum intervallorum consequentiam & ordinem ex ipsius naturæ sinu depromi.“

Hæc si suo ordine accipiantur, prodeunt hi numeri harmonici 1. 2. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 10, qui procedunt ab unitate usque ad denarium dempto septenario. Post octavam scilicet consonantiam $\frac{2}{1}$. seu 2. sequitur duodecima $\frac{3}{1}$. quæ est Diapente supra octavam, & sic porro duplex octava $\frac{4}{1}$. decima septima $\frac{5}{1}$. seu ditonus supra duplicem octavam, decima nona $\frac{6}{1}$ quæ est Diapente supra duplicem octavam, triplex octava $\frac{8}{1}$.

E. G. C. $\overset{c}{c}$. $\overset{e}{g}$. $\overset{g}{c}$. $\overset{c}{e}$. $\overset{g}{c}$. $\overset{c}{e}$. $\overset{g}{c}$. Accedunt intervalla $\overset{d}{d}$ $\frac{9}{1}$, tonus maior nimirum, &

$\overset{e}{e}$ $\frac{10}{1}$, ditonus, uterque supra triplicem octavam, quos sequitur semitonium $\overset{a}{a}$ $\frac{11}{1}$ in ratione 16: 15. a)

Systema novum D. RA-MEAU.

XIII. If. Vossius edita de tympano dissertatione, in hoc instrumento, quis credat? omnem sibi musicam antiquamprehendisse visus est, quoad

a) Si C supponatur 1. erit eius octava $\overset{c}{c}$ $\frac{2}{1}$, duplex octava $\frac{4}{1}$, triplex octava $\frac{8}{1}$, & ita porro. Cum igitur diapente G sit in ratione $\frac{3}{2}$, si supra octavam ponatur, ratio $\frac{3}{2}$, multiplicanda est per rationem octavæ $\frac{2}{1}$, unde prodit $\frac{6}{2}$, seu $\frac{3}{1}$, quæ adeo indicat diapente g supra octavam. Quodsi $\frac{3}{2}$ multiplicetur per rationem duplicis octavæ $\frac{4}{1}$, prodit $\frac{12}{2}$ seu $\frac{6}{1}$, quæ $\overset{g}{g}$ diapente g supra duplicem octavam exhibet.

Similiter cum ditonus E sit in ratione $\frac{5}{4}$, ut $\overset{e}{e}$ exprimatur ditonus e supra duplicem octavam, $\frac{5}{4}$ per $\frac{4}{1}$ multiplicari debet, unde prodit $\frac{20}{4}$, seu $\frac{5}{1}$. Quodsi vero $\frac{5}{4}$ per $\frac{8}{1}$ rationem triplicis octavæ multiplicetur, habebitur $\frac{40}{4}$ seu $\frac{10}{1}$, quæ $\overset{e}{e}$ est ratio ditoni e supra triplicem octavam. Ita de reliquis.

quoad sonos perinde ac pedes versificationis veteris ; quam nostræ poesi ac musicæ deesse ; in libro etiam *de poematum cantu & viribus rhythmii*, demonstrandum sibi sumsit. Fuerunt certe nostro hoc sæculo, qui putent, cuique sono, quam etiam simplex videatur, alios iungi consonos non unisonos, sed qui perfectam reddant consonantiam ; quos inter iam laudatus SAUVEUR, imprimis vero RAMEAU, musica practica pariter celebratus ac theoricæ, huic experimento novum systema superstruxit novæ nostræ musicæ harmoniæ. Id nempe experientia deprehendi ponit, dum resonat corpus sonorum, præter octavam soni fundamentalis simul etiam audiri eius duodecimam, id est, octavam cum quinta ; & insuper decimam septimam maiorem eiusdem toni fundamentalis. Quæ sunt in progressionem harmonica 1. 2. 3. 5. Quibus si intermediam octavam iungas, habes seriem continuam numerorum 1. 2. 3. 4. 5. D'ALEMBERT in elementis musicæ theoricæ & practicæ, secutus hoc systema, explicavit, evolvit, contraxitque in synopsis ex variis opusculis D. RAMEAU, quæ citat in dissertatione præliminari ; in suis autem elementis quid præstiterit, ibidem p. IX. in compendio exponit. a) Huic vero suo systemati tam confidenter & unice adhæret, ut omnibus progressionibus geometricis, arithmeticiis, & harmonicis (de systemate res est ac theoria musicæ, non de praxi tantum) nuncium remittat ipse, atque eadem a D. RAMEAU frustra ceu prorsus inutiles adhibitas fuisse iudicet.

XIV. Non est huius loci discutere, rectene res omnis musica committatur unico, subtili magis dicam an fallaci ? aurium iudicio, experimentoque paucis adhuc experto, ab aliis etiam expulso, & posthabito ab ipso etiam I. I. ROUSSEAU, etsi illud se in lexico musico adoptasse haud semel confiteatur ; habet tamen, quod contra experientiam, qua fundatur systema illud, excipiat v. *harmonie*, præferendumque putat systema celebris TARTINI, singulari experimento innixum, quod ipse d'ALEMBERT vocat *une tres belle experience* : nempe si tempore eodem diversi soni in duobus paribus instrumentis simul intonentur, hos duos sonos producere tertium. Quod tamen eodem tempore etiam a D. ROMIEU observatum

TARTINI.

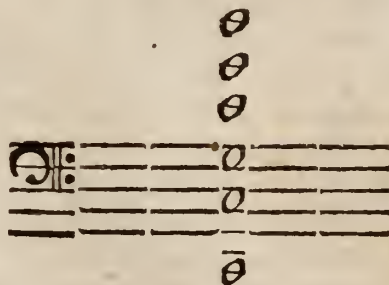
Disc. prælim.
p. XIX.

a) On verra dans nos Elemens, comment on peut tirer de cette expérience, par une déduction facile, les principaux points de la mélodie & de l'harmonie ; l'accord parfait tant majeur que mineur ; les deux tétracordes de la musique ancienne ; la formation de notre échelle diatonique ; la différence de valeur, qu'un même son y peut avoir, suivant la marche, qu'on donne à la basse ; l'altération, qu'on remarque dans cette échelle, & la raison de l'insensibilité totale de l'oreille à

cette altération ; les règles du mode majeur ; la difficulté d'entonner trois tons consécutifs ; la raison pour laquelle deux accords parfaits de suite sont proscrits dans un ordre diatonique ; l'origine du mode mineur ; la subordination au majeur & ses variétés ; l'usage de la dissonance, la cause des effets, que produisent les différens genres de musique diatonique, chromatique & enharmonique ; le principe & les loix du tempérament.

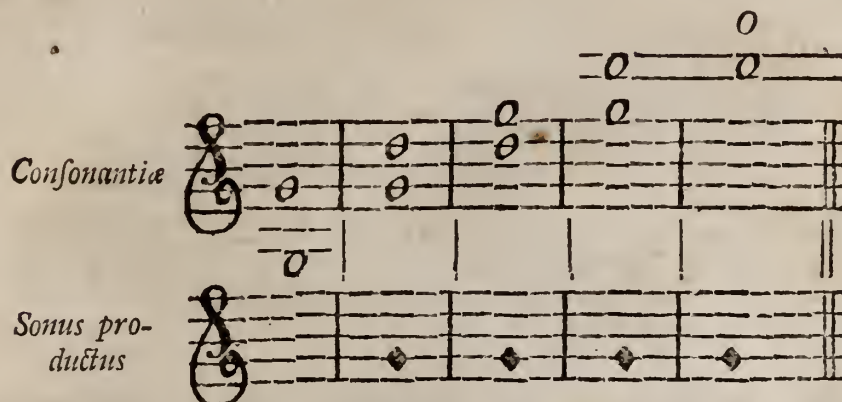
tum dicit, ut & hæc gloria penes gentiles suos maneat, cum *Italīs* saltem partita; quibus cæteroquin *Galli* omnium iudicio in musica arte palmam cedunt. Neque vero diffitendum hic est, principium systemaque TARTINI præstare, quod a simpliciori, melodia nimirum, progrediens ex hac harmoniam deducat, secus ac in systemate D. RAMEAU fit. TARTINI systema, quod ab auctore confusius obscuriusque deductum queritur d'ALEMBERT in epistola ad D. RAMEAU, breviter & distincte explicat ROUSSEAU v. *systeme*, atque in tabulis exhibet, notisque musicis expressam ipsam etiam experientiam, resultante ex sua genesi complexu omnium consonantiarum, ita ut infimam clavem pedalis in organo tangenti simul supra omnes hi soni ad unum illum resonarent, hoc modo, etsi unus gravissimus tantum auditu percipiatur sonus:

pag. 228.

Eam fere in modum, quem supra in tubis observatum ex MERSENNO audivimus; id quod rem sensui magis exponit, quam experimentum TARTINI. Sed non hic subsistit TARTINI experientia, quam principium unicum omnis musicæ harmonicæ constituit, ipseque D'ALEMBERT anno 1756. *Lugduni* cum pluribus musicis a se factam comprobat. Sic vero se habet, ut quoties duo soni fortes satis & continuati eodem instanti fiant, tertius inde resultet plus aut minus sensibilis, prout magis aut minus simplex est consonantia, vel auris audientium acutior: sola octava excipitur; quinta unisonum reddit sui soni gravis. Reliquorum intervallo-
 rum sonus tertius, qui producitur, omnis gravis est. Quarta reddit octavam sui acuti; tertia maior octavam sui gravis, & sexta minor, quæ est eadem inversa, reddit octavam duplicem sui acuti; tertia minor decimam maiorem sui gravis; sexta autem maior eius inversa reddit solummodo decimam maiorem soni acuti. Tonus maior reddit decimam quintam seu duplicem octavam soni gravis; tonus minor decimam septimam seu duplicem octavam tertiæ maioris soni acuti; semitonium maius reddit vigesimam secundam seu triplicem octavam soni acuti; tandem semitonium

tonium minus vigesimam sextam sui gravis. Id vero observandum singulariter, quod consonantiæ eundem semper producant tonum tertium e. g.

His non contentus demonstrationem physicam facit in circulo : quæ mihi eo gratior est, quod iuvenis mathesi simul ac musicæ intentus, idem magna voluptateprehenderim in sectione globi sonori secundum progressionem harmonicam, quod hic ob oculos ponitur. Prætereo alia, felicem imprimis etiam dissonantiarum theoriam, quam TARTINI diligentia & acumini debemus.

TAB.
XXXV.
num. 3.

Explicat ROUSSEAU loc. cit. aliud præterea systema D. SERRE Genevensis, mixtum ex utroque D. RAMEAU & TARTINI, ita ut ex hoc defectus illius suppleatur. Rem D. SERRE explanavit editis libris *Parisiis* an. 1753. hoc titulo : *Essais sur les principes de l'Harmonie* &c. Et anno 1763. *Genevæ*. *Observations sur les principes de l'harmonie, occasionnées par quelques écrits modernes sur ce sujet & particulièrement par l'article fondamentale de Mr. d'ALEMBERT dans l'Encyclopedie, le Traite de Theorie musicale de Mr. TARTINI & le GUIDE harmonique de Mr. GEMINIANI*. Laudat porro D. BURNEY Vol. I. p. 91. Anonymi *Angli* librum *Principes ant Power of Harmony*, qui nuperrime prodierit in hoc argumento, ad examen revocando discutiendoque systemate TARTINI. Non dubitat, auctorem hunc recte evolvisse, comprehendisseque systema TARTINI, quod aliis, *Gallis* præsertim, laboris impatientibus, nimia obscuritate laborare est visum.

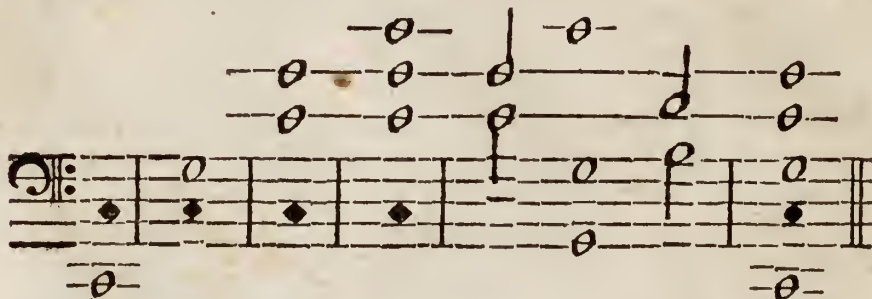
XV. Qua de re quidquid sit, systema TARTINI complures habet patronos: ex eoque manifestius patet ratio illa, cur duæ quintæ ceu perfectæ consonantiæ immediate se invicem sequi nequeant,

Deducta inde
regula gene-
rali motus
consonantia-
rum perfectarum.

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV.

O o quam

quam ego semper ex naturali illa consonantiarum progressionē, ordine, ac vicissitudine deducendam esse existimaui, d'ALEMBERT vero in elementis musicæ theoricæ & practicæ etiam ex systemate D. RAMEAU deducere conatus est. In systemate autem TARTINI sic se habet naturalis progressio, manente semper eodem tono fundamentalī:

Motus per quartam locum hic non habet, cum in triade harmonica excludat tonum fundamentalem; hincque etiam suapte se prodit discrimen consonantiarum veteris & recentioris, id est, melodicæ & harmonicæ musicæ: qua item ratione locum habeat, quam musurgi nostri generatim regulam ponunt, de consonantia perfecta ad perfectam, procedi tantum per motum contrarium vel obliquum, nunquam vero per rectum; cum tamen nihil frequentius sit in clausulis seu cadentiis musicis, quam motus rectus a quinta in octavam, ut in duabus posterioribus seriebus notarum propositi exempli res exhibetur, nec quidquam refragante aurium iudicio: dum manifeste hic se prodit dissonantia diatessaron seu quartæ, quam quippe in praxi necesse est resolvi in tertiam pro clausulis.

Proscripta ex
musica nostra
harmonica
consonantia
diatessaron.

XVI. Non potuit non, quod attinet quartam consonantiam, perplexos detinere, quicumque veteri theoriæ musicæ intenti, eam ad hodiernam musicam applicare contenderunt: dum præsertim sibi in animum inducere haud potuerunt, veteres caruisse omnino musica nostra harmonica seu polyphona, concentu nimirum plurium simul in triade harmonica vocum. Unde quo versatiores fuerunt in theoria musicæ veteris, eo tenaciores extiterunt in propugnanda consonantia diatessaron. Hos inter Io. Bapt. DONIUS de præstantia musicæ veteris tribus perscriptis libris, quodam loco indignatus illis, qui secus existiment, „an quisquam hodie (inquit) musicorum tam imperitus est, ut contra totius antiquitatis concordem sententiam, contra omnem rationem, contra ipsum aurium iudicium, atque experientiam, usumque concentuum τῆν diatessaron inter

ter dissonantias adscribat? præsertim cum superioribus annis *Andreas Papius* quidam *Gandavensis*, vir inter *Belgas* bene doctus, ac nuper *Donius* noster firmis sane rationibus contrarium ostenderint; imo nec *Zarlino* ipse (quem vos musici merito magni facitis) nec doctus ille *Hispanus* (de *Salina* loquor) nec quicumque vere eruditus dici potest, ullam hæsitatio-
nis speciem hic præbuerit: quin potius *Coryphæus* ille vester non eam tantum in consonantiarum album retulerit, sed etiam in perfectarum classem; in quo tamen nimium illi tribuisse meo iudicio videtur. Nam si rationes numerorum, quæ symphoniarum intrinsecæ causæ sunt, earumque vii naturamque attendimus, diapason tantum, ac diapente perfectæ dici atque haberi debent. Sin autem concentuum proprietatem atque usum, qui in clausulis (quas syncatacogas *Grace* rectius dixeris) præcipue viget, respicimus, ditonum, quam diatessaron perfectis adnumerari æquius est. Verumtamen non sine magno vestræ professionis dedecore (fatendum est enim) insulsa hæc opinio de dissonantia τῆς diatessaron hucusque invaluit, hodieque etiam mordicus a multis defenditur.

In omnibus pene hic, doctissimum alioquin virum, incantatum fascinaturnque veteris suæ musicæ theoria fallit ratio, qua pro consonantia diatessaron pugnat, quæ vel inter perfectas ante diapente, pro veteri nimirum seu melodica, connumeranda est consonantias; aut penitus est excludenda, pro sequioris nimirum nostræque ætatis musica harmonica. Quam in rem ex recentioribus legi potest *Io. Mattheson* in ea orchestræ parte, quam inscripsit *Quartæ blanditiæ* fallentes, scilicet *der verdächtige Quarten-Klang*. De vetustioribus mediæ ævi auctoribus diximus suo loco, quartam etiam in musica harmonica inter consonantias reponentibus, donec melius vocatum est in consilium aurium iudicium sonoritasque. Singularis locus est *Io. Gersonis*, qui voce deceptus quidem quoad rem ipsam a numero consonantiarum quartam excludit: „Com-
pertum est (inquit) tres dumtaxat in numeris sonoris proportionem esse delectabiles: Diatessaron, diapente, diapason, quas vulgari modo nominamus tertiam, quintam & octavam. Nec sunt plures deinceps, quæ non reducuntur ad istas, quemadmodum sexta & quinta super octavam, & rursus octava duplex. Et ita per ascensum, quantum vel vox vel ratio fas habuerit.“ *Ioannes de Fulda* confuse quidem admodum de hac ultima re multa accumulatur. Meminit eiusdem *Ioannes de Muris*, qui, inquit, *hinc inde in musicis practicatur*. Is, ut libro superiore ostendimus, theoriæ praxique musicæ harmonicæ posterioris huius ævi antesignanus, ubi de discantu, quæ ipsi est musica harmonica, agit, quartam ne quidem in-

*Der forschende
de Orchestre
dritte Eröff-
nung andrer
Theil p. 451.*

*T. I. de canti-
cis T. III. P.
II. p. 623.*

P. II. c. 2.

Cap. 10.

ter consonantias reponit. Qua de re audiendus est laudatus Io. de *Fulda*: „Cæterum quidam diateffaron perfectam fore dicunt consonantiam, quidam imperfectam; nos vero eam semis dissonantiam esse dicimus, id est, cum nulla per se solam concordans. Quam etiam *Muris* consonantiam fore negat, nisi eam perfectam præcesserit consonantia: cum vero perfectis aut imperfectis moderatur concordantiis, & ipsam consonantiam facit non ex se, sed respectu aliarum, quod musici gentium vocabulo *Faulx bordon* vocare ceperunt, quia tetrum reddit sonum.“ Idem postea inter decem, quas pro componistis affert regulas, hanc nonam ponit: „Diateffaron nunquam sola ponenda est, nisi aut perfectam aut imperfectam moderetur, sed & nec simul ascendere, nec simul descendere licentiam habet, nisi sit (ut præactum est) *faulxbordon* quod quidem fictum in hypothesi putant, & in hyperboleothesi fieri posse, sed hæc ratio non suadet, quia contra præcedentem esset.“

C. 11.

Qui de fugis, canonibus &c. dant præceptiones, studiose quartam evitandam cavent, eoquod in inversione tetrum, ut cum IOANNE de *Fulda* loquar, reddat sonum. In *Franchini GAFORI Practica Musica* lib. III. caput 5. inscribitur *de consentanea suavitate quartæ*: dicit autem duobus locis admitti in contrapuncto. „Primo quum tenor & cantus octavam invicem sonuerint, tunc medius, qui contratenor dicitur, in quintam supra tenorem, tribus sc. tonis ac semitonio ductam dispositus, ab acutissimo sono, qui octavam æquisonantem perficit ad graviolem, per quartam sc. diateffaron distabit in grave: atque ita quarta huiusmodi inter contratenorem & cantum, quoniam harmonice mediata est, optime concordabit.“ Id postquam exemplo explicasset „secundo (pergit) quum tenor & cantus procedunt per unam aut plures sextas, tunc vox media, scilicet contratenor, quartam semper sub cantu tenebit, tertiam semper ad tenorem observans in acutum. Huiusmodi autem contrapunctum cantores ad *Faulx bourdon* appellant: in quo quidem medius ipse contratenor sæpius notulas cantus subsequitur, diateffaronica sub ipsis depressione procedens, quod in psalmodiarum modulationibus a musicis frequentius observatur. Atque ita quarta huiusmodi inter contratenorem & cantum etiam per semibreves & breves ac longas deducta in contrapuncto concorditer admittitur.“ Quod iterum explanat exemplo.

De Falsobordono, contrapuncto, fugis, canonibus musicis,

XVII. Observanda sunt modo de *Falsobordono* dicta. Ad finem eiusdem libri apud vulgus *bordonizare* dici notat idem GAFORUS, cum instrumentis ceu in utriculo vox uno tenore procedit: *Huiusmodi enim* (in-

(inquit) *sonitus in instrumentis ductus, ceu in utriculo, quem vulgares pivam vocant, dicitur vernare apud Philosophum: apud vulgus vero bordonizare.* DONIO in tractatu de musica scenica videtur esse apud ARISTOTELEM *μαγὰδίζειν*; indignaturque ZARLINO, qui hunc unum concentum harmonicum apud veteres agnoverit, veluti in nostris cornamulis. Laudatus autem GAFORUS caveri vult a cantilenæ compositore, tenorem aut baritonantem a) in cantilena per omnes notulas immobilem disponere: *ut nempe ex parte sit in harmonica, quem usu ecclesiastico Falsum bordonium dicimus, psalmodiæ nempe concentum harmonicum, qui suo tenore procedit invariatus usque ad clausulam.* Quæ omnia collecta commodam dant vocis *Faulx bordon* originationem, prout a *contrapuncto* distinguitur, *multorum ad invicem cantantium & contra cantantium consonantia iuxta* laudatum GERSONEM tr. II. de cantichordo. Cuius denominationis eandem rationem adhuc Ios. Fux in suo gradu ad Parnassum reddit, quam iam superiore libro explosimus. „Scire oportet (inquit) loco notularum modernarum antiquis temporibus puncta adhibita fuisse, ita ut compositio punctis contra puncta positis contrapunctum appellari consueverit; quod etiamnum hodie, non obstantibus aliarum notularum figuris, usuvenit, & nomine contrapuncti compositio intelligitur ad artis regulas elaborata.“ Hæc ille in præmio libri secundi. Ubi tamen mox primæ lectionis inscriptio de nota contra notam longe aptius vocis illius etymon præbet.

Silentio prætereo, quæ idem deinceps aliique tractant de variis contrapuncti simplicis, duplicis, floridi &c. a maioribus nostris *fleuris* appellati, generibus, fugis diversæ speciei, simplicibus, duplicibus &c. canonibus item, quorum tam varia sunt nomina, infinitæque formæ rectorum, retrogradorumque seu cancrizantium, polymorphorum, adusque labyrinthum musicum vocibus in 128. choros distributis; cuiusmodi apud KIRCHERUM cernere est: tantumque tam improbum ad nostram usque memoriam est impensum studium ad ostentationem potius & admirationem, quam harmoniæ auribus suaviter influentis concinnitatem, ut GLAREANUS recte effatur: „In huiusmodi symphoniis, ut libere dicam, quæ sentio, magis est ingenii ostentatio, quam auditum reficiens adeo iucunditas:“ id quod ipsi etiam agnoscunt cordatiores huiusmodi artificiosorum concentuum conditores. Sic SURIANUS in canonibus ad *Ave maris stella* ceu veniam præfatus, *sed si quid durius, inquit, aut licentiosius scriptum invenitur (cum omnia super unam fabricentur basim) propter strictissimarum legum regulas, ignoscendum.* Quique hæc refert Stephanus

O o 3

LAN-

a) Cum meletemata tunc temporis plurium quam quatuor vocum fierent, sic dicebatur vox media tenorem inter & bassum, cui respondebat vox Vari, quæ gravis olim vel basis dicebatur iuxta

CLAUDIUM SEBASTIANI Bell. *music.* c. 13. ubi etiam notatur vox *Vagans*, quinta scilicet, item *Tenor acutus*, *medius*, *concordans* &c.

LANDUS *Romanus* in præfatione ad Missam id genus *Romæ* edita an. 1638. „Si (inquit) in aliqua sui particula aurium tympana minus suaviter feriet, huius difficillimi generis ariditas exarandi est excusanda; quod genus quanto magis ab aliis longe lateque diffusum est generibus, non alligatis huiusmodi canonum legibus; eo admirabilius audientium animos in se convertit: præsertim cum in hoc prima mediis, media postremis, singula singulis ubique inter se cohærere, & consona esse necesse sit. Quod in sequentibus non accidit Missis, quæ huic non subduntur imperio. Et in hoc, qui non diu versatus, insudaverit aliquando, experientia magistra, in inextricabiles incurrat laqueos, necesse est.“ Anno primum superiore 1773. *Viennæ Io. Frid. DAUBE* hos etiam musicæ labyrinthos explanandos suscepit, maiorem gratiam apud CAROLUM VI. aug. mem. initurus, si revivisceret, plurimum hoc genere artificiosæ musicæ delectatum: quod certe admirationi esse potest, attonitumque reddere animum atque adeo distractum; & vel hinc merito removendum est ab usu ecclesiastico hoc musæ genus; quare plura non addimus.

Monita pro
stylo ecclesi-
astico & a la
capella stu-
diose exco-
lendo.

Pag. 242.

XVIII. Nonnulla solummodo monita *Ios. Fux*, qui omnium sibi existimationem conciliavit auctoritatemque, addimus ex laudato opere, quo institutio musica solida & accurata continetur. Ad finem vero quædam de stylo ecclesiastico, a *capella* &c. quæ proprie ad nostrum hoc institutum pertinent, habet probe notanda; ac quidem de stylo ecclesiastico: „Quia (inquit) Deus summa perfectio est, decet concentum in eius laudem tendentem omni legum rigore perfectioneque, quantum humana quidem imperfectio patitur, absolutum, omnibusque mediis ad devotionem excitandam aptis instructum esse. Et si textus expressio quandam exigit hilaritatem, cavendum est, ne concentus ecclesiastica gravitate, modestia, decoreque destituatur; quo auditores in alios, quam devotionis affectus distraherentur. Ante omnia adnitendum est, ut textui musica congrua, distincta, expressiva, & cantori haud incommoda, sed articulatu facilis applicetur: quod fiet, si compositor abstineat a figuris minutioribus ad verba aptandis: secus esset, si vocalis quædam absque verbi pronuntiatione protrahenda foret, quo casu pro cantoris habilitate diminutiones locum habent &c.“ In stylo a *capella*, de quo nos supra, ille vero deinceps agit, primo & ante omnia in hoc compositionis genere abstinendum vult a genere musicæ hodiernæ mixto, atque modis transpositis, nimirum diesibus aut b mollibus refertis, assumpto puro dumtaxat genere diatonico. Per stylum autem mixtum intelligit systema musicæ hodiernum (quod ipsi est diatonico-chromaticum) seu *compositionem*, ut postea de-

finit,

fnit: „Modo una, duabus, tribus, etiam pluribus vocibus, immixtis instrumentis concertantem, modo pleno choro instructam, quæ potissimum in ecclesiis hodie in usu est. Unde serio IOSEPHUM suum discipulum hortatur: „Ne (inquit) obliviscaris musicæ ecclesiasticæ finis & scopi: esse nempe devotionis excitandæ, cultusque divini rationem: ne stylum hunc cum theatri, & saltatorio, more multorum, confundas. Contra etiam, ne opinione musicæ sacre assumendis ideis sterilibus, nullumque succum habentibus in fastidiosam intres morositatem, tedium potius, quam devotionem parituras: sed cura tibi sit concentus auditu grati, & in animos auditorum cum oblectamento influentis.“

Quam perstringit musicam ideis sterilibus, nullumque succum habentibus refertam, est ea, quæ sæculis proximis ad nostram usque memoriam passim obtinuit, inani quodam garritu ac confusis vocibus perstrepens, ad eum modum, quem iam IOANNES XXII. in superiore libro allata decretali *Docta sanctorum Patrum* Extrav. comm. lib. III. tit. I. *de vita & honestate clericorum* proscripsit, interdixitque sacris nostris. Nunc vero nec ipse Ios. Fux, & qui eum secutus est, P. Meinradus SPIES, eademque passim ingeminat in *tract. mus. pract.* ab omni huiusmodi labe liberi iudicarentur in suis melothesiis; siquidem non fere extrusæ essent templis nostris, substituta in eorum locum lasciviente quotidie magis musica, atque in alterum illum excessum collabente, quem damnat Ios. Fux omni etiam institutione sua, regulis, ac præceptis in *gradu ad Parnassum*: qui passim musurgorum manibus teritur, nuper etiam in linguam nostram Germanicam translatus a Laurentio MIZLER *bibliotheca musicæ* auctore, institutæque societatis musicæ *Lipsiensis* coryphæo. De hac in præfatione operis sui differit laudatus P. Meinradus SPIES, MIZLERI singularis, dum viveret, amicus, eodemque incensus studio, ac desiderio, ut ad exponendam artem musicam apparatus etiam scientiarum philosophicarum, mathematicarumque ad culturam ingeniorum musicorum adhiberentur: quam ob rem tamen ex suis etiam contribulibus MIZLERUS adversarios est nactus, cum quod ad theoriam, tum etiam praxin attinet, quam in ipso humi serpentem vituperarunt; ab uno nempe in alterum excessum lapsu: ut sit in rebus humanis, ac primum imprimis est in musica arte; uti una hæc posterior, cuius a decimo quinto sæculo repetimus epocham, prodiit ætas: quin ipsa nostra adhuc memoria satis superque manifestat.

XIV. Mentionem fecimus superiore libro Mottetorum, mansitque stylus motteticus ecclesiastico usui addictus ad nostrum usque ævum.

„Mot-

Stylus motteticus, madrigalefcus.

Musurg. lib.
VII. c. 5.
p. 585.

„Motteticus stylus (inquit KIRCHERUS, cui non potuit esse ignotus) est processus harmonicus, gravis, maiestate plenus, summa varietate floridus, nullo subiecto adstrictus: dicitur motteticus, eo quod modus, sive tonus assumptus aliorum mixtura sonorum, suo artificio tegatur, ut varietate ingeniosa intricatus vix nisi in fine ratio toni dignoscatur.“ Pro-

L. V. p. 316. vocat ad præcipuos huius styli auctores, ex antiquis *Orlandum* di LASSO, *Iosquinum*, *ARCADELT*, *IODOCUM Pratensem*, *Prænestinum*; ex modernis, tunc nimirum temporis medio sæculo præterito, laudat *Ioannem Baptistam* GRILLUM, *INTEMETUM* GALLUM, *MORALEM*, *SURIANUM*, *TROIANUM*, *NANNINUM*, *CIFRAM*; *Madrigalici* vero styli auctores *Augustinum* AGAZZARIUM, *Scipionem* DENTICUM, *VENOSAM*, *Horatium* VECCHIUM, quibus paullo ante in hoc etiam stylo *Prænestinum*, *ORLANDUM*, *Claudium* MONTEVERDE, principem *Venusinum*, *Lucam* MARENTIUM iunxerat.

Pag. 313.

T. I. p. 116.

DONIUS de præstantia musicæ veteris ad rem melius distinguens auctores a cantionum genere & argumento: „De conditoribus (ait) cantionum tum sacrarum, tum profanarum loquar, quisnamne credet in priori quidem specie concessuros antiquis fuisse vel *Hadrianum* VILLARTIUM, vel *ALOYSIUM Prænestinum*, vel *Christophorum* MORALES, reliquosque eiusdem classis melopœicos? In posteriori autem specie profanorum cantuum *Lucam* MARENTIUM, *Pomponium* NENNIUM, *Thomam* PECCIUM, aut ipsum sane *Venusinum* Principem? aut quemcunque voles ex his, qui pari gloria utrobique excelluerint; ut *Cyprianum* RORIUM, ut *Felicem* ANERIUM, ut *NANNINOS* duos, ut *PHILIPPUM* de *Monte*, ut *Orlandum* LASSUM ut alios innumeros. Ex omnibus itaque istis primi stylo mottetico, alteri Madrigalesco, postremi in utroque eminuerunt.“ Stylum *Madrigalescum* KIRCHERUS derivat (alibi quidem ab auctore similis nominis) „a vulgatis cantionibus, quas vulgo Madrigalia vocant, suntque ut plurimum vanæ, amorosæ, etsi ex posteris plures quoque ad res spirituales cum summo fructu, ut AGAZZARIUS, transtulerint. Stylus est *Italis* maxime usitatus, hilaris, alacer, plenus gratia & suavitate, diminutionibus maxime indulget, tarditatem, nisi ubi verborum ratio requirit, omnibus modis fugit.“

Storia della
mus. T. II.
diff. II. pag.
260. n. 136.

Notat MENAGIUS in originibus *Italicis*, veteres *Italos* scripsisse *Mandriagale*; apta proin est derivatio a *μάνδρα* caula & *ἀγέλη* armentum, grex. Io. Bapt. MARTINI dolet, neglectum hoc tempore hunc stylum, movendis affectibus apprimè aptum: quo in genere etiam in hoc sæculo laudat Abb. STEPHANI, *Petrum* TORRI, *Ant.* LOTTI, *Bened.* MARCELLO, *Georg. Frid.* HÆNDEL, *Thom.* CARAPPELLA, *Franc.* DURANTE, *Carol.* CLARI, qui nobis reliquerunt Madrigalia, quæ etiam dicun-

dicuntur duetti, terzetti, i quali all arte e all espressione degli affetti hanno aggiuntò quei vezzi, & quel buon gusto, che sempre piu rendono grato la nostra musica.

XX. Stylo mottetico & madrigalico aliam contulit formam *Bassus*, qui vocatur *generalis* seu *continuus*, cuius inventio ad exordium sæculi elapsi magno consensu tribuitur *Lud. VIADANÆ* insigni organoædo ac ecclesiæ cathed. *Mantua* præfecto musicæ: eumque in *Italia* circa eadem tempora excoluit *August. AGAZZARIUS* Collegii *Germanici Romæ* musicæ præfectus. Bassus fundamentalis per gradus demum nostris his temporibus perfectionem accepit, per systemata imprimis D. RAMEAU, & TARTINI paullo ante explicata: unde etiam a suis RAMEAU celebratur. *En comparant les sons*, scribit ad eundem d'ALEMBERT, à leur basse fondamentale, dont la découverte vous est due, Monsieur, vous avez donné le moyen de fixer d'une manière plus sûre, & plus lumineuse les rapports des sons dans les différens genres de musique; & c'est en ce sens, que la musique est devenue par votre travail une science plus géométrique, & à la quelle les principes mathématiques peuvent être appliqués avec une utilité plus réelle & plus sensible, qu'ils ne l'ont été jusqu'ici. Voilà, Monsieur, ce que l'Académie a prononcé d'après mon rapport. Hæc d'ALEMBERT in epistola eius elementis musicis annexa: quo in opusculo, quid ipse quoque d'ALEMBERT secundum principia D. RAMEAU præstiterit, exponit ROUSSEAU h. v. ubi etiam ingeniosi systematis D. SERRE, eiusque duplicis bassi fundamentalis meminit iuxta systema TARTINI. Inter plura, quæ circa hanc rem sunt edita a nostratibus, quos inter non pauci sunt, qui bassum hunc generalem egregie excoluerunt, *Laur. MIZLER* eius compendium in machina quadam exhibuit, quæ describitur T. I. Bibl. Mus. P. I. pag. 58.

XXI. In mottetico stylo hæc res tantam mutationem haud fecit, qui nempe ea continet, in quibus harmonica musica dominatur; veluti contrapuncta, imitationes, fugas, canones, in quibus proximis sæculis nimum est elaboratum, neglecta propemodum melodia. Quæ dum postea magis coli cepit, odæ seu mela, quæ cantata, arias vocamus, excogitata, atque in chorum illatæ primum a *Iac. CARISSIMI* feruntur, nec tamen nostris temporibus ubique in ecclesia receptæ: siquidem auctor *spectaculi naturæ* optat, ut in ecclesiis illis cathedralibus, in quibus motteta adhuc obtinent, eorum loco odæ eiusmodi introducerentur. Laudatus porro *Iac. CARISSIMI* auctor hodierni cantus recitativi habetur, ut apud *MARTHESON* notatur v. *Meder*, qui ea de re scripsit multa etiam ex relatione *MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV.* Pp ne

Bassus generalis, fundamentalis additus.

Odæ, quas arias vocant, seu melismaticus stylus, ac recitativus, ab Italis primum excultus.

T. VII. pag. 161.

Ehrenpfort. p. 220.

ne abbatis monasterii *Olivæ* in *Polonia*, insignis musurgi ex disciplina M. Ant. CESTI, qui Iac. CARISSIMI discipulus, odas, quas eius magister ecclesiæ tantum consecravit, theatro primus intulit, dum iam sæc. XVI. Horatius VECCHIUS *Mutinensis* harmoniam primus comicæ facultati coniunxit, totumque terrarum orbem in sui admirationem traxit, ut ex eius

Antiquit. medii ævi T. II. p. 359. Tagebuch eines musik. Reisenden durch Frankreich und Italien p. 276.

epitaphio refert MURATORIUS. Notat D. BURNEY sacra dramata *Romæ* primum audita apud PP. Oratorii in *Chiesa nuova*. Si MENESTRIER credimus in lib. *Des represent. en musique*, ex dramaticæ musicæ fragmentis, quæ in cantu ecclesiastico usurpantur, pristinus Dramata cum cantu repræsentandi mos fuit restitutus, ut est a BANDINIO lib. II. de vita I. B. DONII annotatum p. XXV. resque insigni loco QUADRII illustrata, de nobili illo etiam *Florentinorum* coetu, cuius imprimis DONIUS de præstantia musicæ vet. meminit passim: ac quidem præcipuos eius auctores cultoresque recensens pag. 116. &c. „Quodsi (inquit) stylum, quem vocant Recitativum, ac monodicum potius vocandum censes, ad examen revocemus, quid, quæso, in Iulio CACCINIO, in Iacobo PERIO, in CLAUDIO de Monte Viridi (quos a politissima illa *Florentiæ* schola prodiisse constat) tibi displicet? Quæ idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit Io. Bapt. MARTINI, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

Storia della mus. T. II. p. 299. n. 53.

a

Fuerunt penes nos ante incendium non pauca huiusmodi opera non solum dramatica, verum etiam ad sacros ecclesiæ usus egregie comparata & composita, quibus non modicum delectatus, uti fieri potest, privato etiam usu ad clavichordium, sæpe numero mecum cogitavi, quanto satius foret præ confusa tot vocum & instrumentorum, aurium mentisque sensum suffocantium, musica, eiusmodi recitatione seu declamatione musica coniuncta cum cantionum modulatione dulci quidem sed simplici uti

in

a) „Alcuni gentiluomini e letterati di Firenze sul fine del XVI. secolo, e sul principio del XVII. non contenti della musica de' loro tempi, quanto piena d'artifici consistenti in fughe, imitazioni del canto fermo, rovesci, contrappuncti doppi, canoni, composizioni a piu voci, e a piu cori, altrettanto lontana dal muover gli affetti, tentarono d'introdurre singularmente nella drammatica, tutte le qualità della *Greca* musica, la monodia, o sia canto di una sola voce, fu uno de' singolari mezzi, con cui

pensarono piu facile per ottenere il loro intento, onde lo divisero parte in recitativo, & parte in arie. In fatti essendo il recitativo un discorrere cantando, o un cantare discorrendo, egli e piu atto per se stesso a mover gli affetti, di quello che siano le arie, stante ché il recitativo con semplici inflessioni di voce e piccoli intervalli non copre il sentimento delle parole, mà loro da non poco risalto per sempre piu insinuarsi nel animo degli uditori &c.“

in ecclesia; qua mens sedata verba non perciperet tantum integra & incorrupta, verum etiam in animum instillarentur suaviter, ut erga Deum divinasque res assurgeret, piumque effunderet affectum. Laudat Io.

MATTHESON doctorem UFFENBACHIUM, qui de stylo recitativo & dramatico musicæ ecclesiasticæ egregie locutus sit in præfatione quadam, odiſ seu cantionibus *Francofordi* pro integro anni decursu editis præmissa. Noster vero Io. Bapt, MARTINI postquam, quid in hoc genere musicæ hodie desideretur, exposuisset, votum suum l. c. depromit, a) quod dudum ani-

mo sedet, ut publica auctoritate circa musicam ecclesiasticam id curaretur, ut selectus quidam fieret virorum tam naturæ, quam artis ac scientiæ dotibus præstantium, quibus longo usu & experientia probatis atque idoneis etiam morum probitate, id negotii daretur, ut sacra melismata diversi generis ac moduli conficerent, quibus utendum esset, exclusis aliis omnibus, quæ ineptus quisque pro libidine orbi, ecclesiæque obtrudit, sæpe theatro etiam indigna ac trivio, nedum ecclesia. Quæ res, si unquam, certe hodie necessaria est, crescente indies magis audacia, vitio quodam sæculi nostri, ad nova minus solida proruentis, in quod etiam P. FEYOO graviter invehebatur. b)

XXII. Dolens hic reminiscebatur antiquæ gravitatis, in musica *Hispanica* deperditæ, ex servili imitatione *Italorum*. DURON quemdam aliquoties appellat, qui musicam *Italicam Hispaniæ* intulerit, luxuriantem nimis pro ecclesiastica usu. Neque vero denegat magnam habilitatem auctori illi, sed male applicatam queritur. Prælagit postea, musicam in *Italia* idem manere fatum, quod lingua latina atque eloquentia experta est, ex naturali ingenii volubilitate affectationeque, ac studio ornandi commandi-

Aliarum Europæ nationum stylus, passim Italico conformatus.

Pag. 306.

a) „E'desiderabile, che rinasca qualche Professore di raro talento, & ben instruito di tutte le parti della musica, e sopra tutto del valore e della proprietà dell' Armonia, e della melodia, il quale poco curante delle dicerie, degli altri professori, che impegnati a sostenere il loro stile, disprezzano tutto ciò, che oltre passa la loro limitata cognizione, faccia rinascere ad imitazione de' *Greci* la vera e giusta mozione degli affetti, e sollevi gli animi degli uditori già annoiati della presente musica, e supplisca al difetto di quei compositori, che troppo fidandosi di quel primo e momentaneo foco dell' Idea, e niuna premura prendendosi d'impoverirsi dell'arte, che perfezione nella musica la perfetta harmonica, e la scuola *Napoletana* la vivacità delle idee, e così e da sperarsi, che alcuni

professori de' nostri giorni, che già danno gran saggio della loro distinta cognizione superiore alla commune degli altri possano procurare quel pregio alla nostra musica, che aveva quella de' *Greci*.“

b) „Per la terza distinzione pongo quella tanta libertà, che si prendono i compositori, introducendo nella musica tutte le modulazioni, che vengon loro alla fantasia, senza obligarsi a tema, o ad imitazione alcuna. Il gusto di questa musica sciolta, anzi disordinata, & sommarmente inferiore a quella, che con tanta vaghezza, e buon' ordine scrivevano i compositori del secolo passato, i quali con amenissima varietà continuavano un medesimo sentimento, specialmente quando era a quattro voci.“ *Disc. XIV. n. 30. p. 302.*

mandique: ut PETRONIO iusta gentilibus suis exprobrandi causa fuerit, eos primos omnium eloquentiam perdidisse. Ab eo tempore, quo hæc scripserat FEYOO, non parum auctum fuit malum, quod decorem musicæ-ecclesiasticæ attinet, in *Italia* maxime collapsæ a dimidio fere sæculo, ut iam nihil a theatrâli differat. Causa eius rei hæc potissima mihi videtur, quod in præcipuis solemnitatibus musica ceu ad spectaculum fiat in profecto, festoque per mediam propemodum diem continuata; nihil enim non agunt melopoetæ, ut suos auditores iucunde detineant, audiendæ saltem musicæ causa accurrentes, seseque ad erectum odæum totos convertentes. Curant tamen probi pique pastores, sacrorumque præfules, ut dum ad præcipuas divini officii sacrificiique partes venit, musica eiusmodi profana fileat.

At dum compositiones eiusmodi musicæ ad nos deferuntur, seposito omni alio respectu, veluti cœlo delapsæ, adhibentur sacratoribus quibusvis momentis; quin imo etiam cantiones ad theatra *Italiæ* compositæ sic certatim excipiuntur: compositoresque nostri mirum se egisse autumant, si hæc imitentur, plerumque infelicitè, nequaquam assecuti ardorem, foecunditatem, ac vivacitatem illam ingenii, facilitatemque sese insinuandi suavi, gracili, & eleganti melodia, forti, concinna ac exquisita harmonia, usu quodam mirabili dissonantiarum, easque cum consonantiis artificio quodam inimitabili miscendi. Hinc fit, ut quævis exteræ nationes imitari studeant *Italos* hodie, etiam a sacris nostris alienæ; sed non eo, ac nos piaculo, periculoque profanationis apud eas sectas, quæ

T. I. disc. 23.
p. 144. Sc.

musicam in sacris, non omnem saltem, admittunt. Sic *Spectator Anglicus* gentilium suorum studium imitandi musicam *Italicam* non diffitetur, utpote linguam etiam in theatris, ut passim omnes aliæ *Europæ* nationes, adoptantium. Nec se invito musicæ *Anglicæ Italicæ* commodat amœnitatem iucunditatemque, tantum ne omnino genium nationale extrudat. Qua in re laudat *Io. Baptistam* LULLI coryphæum *Galliæ, Italiæ* oriundum, qui cum musicam in *Galliæ* imperfectam ac quodammodo barbaramprehendisset, non eam exturbandam, eiusque loco *Italicam* inducendam duxit; sed illam excolendam, poliendam, ornandamque gratiis, ex *Italica* innumeris acceptis, existimavit.

T. IV. pag.
96. Sc.

Nec dubitat Auctor *Gallicus historiæ musicæ eiusque effectuum*, instituto hac de re longo examine, quod musicam ecclesiasticam speciatim attinet, *Gallicam* in multis præferre *Italicæ*: & quidem quoad nostrum argumentum facile eius sententiæ accesserim, quod gravam usuique sacro consentaneum stylum motteticum attinet, qualem

lem auctor descripsit. a) Quid iam dicturus esset, si revivisceret, cer-
neretque statum musicæ, tantopere immutatum ab illo, nihil iam a thea-
trali distare; cum iam iisdem partibus ac modulationum generibus sit
composita, atque adeo longe magis locum habeant vitia illa, quæ ille
in mottetico stylo *Italarum* paullo post notavit? b)

In mox præcedentibus explicavimus votum celebris operis *Gallici Spectacle de nature*, ut in ecclesiis cathedralibus, ubi adhuc motteta ob-
tinent, eorum loco odæ, *cantates*, substituantur: quod ingenio *Gallo-*
rum accommodatum dici potest, præ cæteris nationibus cantui melodico
addicto. Non hic inficias itur, quantum in musica *Gallia* debeat con-
cedatque *Italia*, etsi illa etiam in harmonia hoc tempore insignes profe-
ctus fecerit. Qua in re iam sæpe laudatus RAMEAU extollitur, post LUL-
LI omnium ore *Gallorum* celebratissimum, qui nempe utriusque natio-
nis coniunxit veneres: vitium tamen illud, puto, non satis eliminavit,
quod in utraque gente iam notavit *Isac. Vossius*, longas nimirum & per-
petuas vocis flexiones, „quibus (inquit) non verborum tantum sensus,
sed & ipsum carmen ita extinguitur, ut neque cantus rationem & signi-
ficationem unquam percipere possis. Sive *Italos*, sive *Gallos* audias
cantantes, nihil nisi plasmata audias, in iis solis totam expendunt vocem.
Est tamen inter utrosque magna differentia, *Galli* quippe breviora, sed ma-
gis frequentia amant plasmata, ita ut in singulis pene syllabis vocem fle-
ctant. *Itali* longioribus utuntur flexionibus, unde ridentur a *Gallis*, ve-
lut in uno formando plasmate utrumque exhaustiant pulmonem. *Galli*
præterea in suo cantu rhythmum magis observant, quam *Itali*; unde fit,
ut apud illos complura occurrant cantica, quæ concinnos & elegantes
admodum habeant motus; verum eo laborant incommodo, seu vitio po-
tius, quod quanto sæpe elegantior sit rhythmus, tanto minus verborum
sensus percipiatur. *Itali* & *Hispani* verborum magis observantes, singu-
la

a) „L'Eglise (inquit) qui est la place naturelle
des motets, n'est point la place favorable aux
motets *Italiens*, & les notes y valent dix fois
mieux en quelque Pais, qu'on les porte; mieux
même par la musique seule, & a plus forte
raison en y joignant l'avantage des nos paro-
les & de notre execution: mais j'avoue, que
ceux d'*Italie* ont leur prix, en oubliant & en
changeant le lieu pour lequel ils ont été faits.
On peut sans honte les aimer dans une salle.
Les notes sont plus propres a honorer Dieu,
& a contenter les gens d'une délicatesse feve-
re (autre iugement abrégé, & qui rassemble

tout) les leurs plus propres a amuser, & a
servir au plaisir des Musiciens. “

b) „Leur amour pour les chants extraordinai-
res, la torture, qu'il faut se donner, pour de-
chiffrer leurs efroyables transpositions, la pro-
fusion importune de leurs ornemens, la cou-
tume, qu'ils ont de parcourir en cinq ou six
mesures, deux ou trois octaves, de bas en
haut, & de haut en bas, & de changer a tout
moment, de mouvement, & de mode &c.
Sont des marques tres-certaines, que la mu-
sique de leur motets n'est point naturelle.
Ibid. p. 113.

la vocabula longe proferunt distinctius, sed rhythmum sæpe negligunt; quodsi huius velint habere rationem, nihil eorum, quæ canunt, intelligas.“

Musæg. lib.
VII. p. 543.

Neque inepte ex multorum annorum usu ac consuetudine cum exteris etiam nationibus de diversarum cultiorum *Europæ* nationum cantus ac musicæ ratione KIRCHERUS differit. „Habent (inquit) *Itali* stylum melotheticum diversum a *Germanis*, hi ab *Italis* & *Gallis*; *Galli*, *Itali*que ab *Hispanis*; habent & *Angli* nescio quid peregrinum: unaquæque naturali temperamento patriæque consuetudini convenientem stylum. Oderunt *Itali* plus æquo morosam in *Germanis* gravitatem; dedignantur in *Gallis* frequentes illos in clausulis harmonicis teretissimos, in *Hispanis* pomposam & affectatam quandam gravitatem. *Galli*, *Germani*, *Hispanique* contra in *Italis* reprehendunt plus æquo licentiosam compisumatum, quos illi trillos gripposque vocant, inamoenam & fastidiosam repetitionem, quarum indiscreto usu omnem harmoniæ decorem potius tolli, quam sustolli putant. Accedit, ut dicunt, vocum caprizantium inurbana quædam & incondita luxuries, qua, ut dicunt, risum potius, quam affectus movent, iuxta commune proverbium: *Itali* caprizant, *Hispani* latrant, *Germani* boant, cantant *Galli*. Qui quidem diversarum nationum diversus in musica stylus non aliunde provenit, nisi vel ex genio, & inclinatione naturali, vel ex consuetudine longo usu introducta, tandem in naturam degenerante. *Germani* ut plurimum cœlo frigido nati, complexionem acquirunt gravem, firmam, constantem, solidam, laboriosam, quibus qualitatibus stylus musicus conformis est; & sicuti voce graviore constant, quam meridionales populi, ad acutiores autem sonos difficilis illis concedatur ascensus; hinc naturali inclinatione illud, quod optime præstare possunt, eligunt, scilicet stylum gravem, remissum, modestum, & πολύφωνον. *Galli* contra plus mobilitatis habentes, utpote complexionem hilarem, vivacem, & contineri nesciam fortiti, stylum similem amant: unde ut plurimum hyporchematico stylo, id est, choreis, saltibus, similibusque tripudiis aptissimo (uti cantiunculæ, quas Galliardas, Passamezzos, Currentes ostendunt) indulgent. *Hispani* uti non tanti musicæ cultores extiterunt, ita quoque nihil adeo dignum habent, quod cum aliis comparari possit.“ Sed condonandum est, si forte nonnemini videatur esse vagum nimis hoc, ut in re late per maximam *Europæ* partem patente, iudicium.

Fuit tunc vulgare ad nos usque, imitari symphonia variarum nationum musicæ genium. Seriosius vero nostra ætate in *Germania* TELEMANN singulari studio non solum, quibus *Italia* (quod multi, ut diximus

rimus egerunt) sed etiam *Gallia* præstat, coniungere elaboravit, imo etiam *Polonici* styli specimina dedit, qui æquifono delectari dicuntur stylo, ad nos nihil attinente. D. BURNÉY ex ore principis SAPIEHA *Poloni* Diar. Itin. Mus. Vol. II. p. 121. Vol. I. pag. 102. refert, in *Polonia* musicam ecclesiasticam *Italicam* ubique obtinere. *Musica Italicam* passim extollit. Dum vero de musica apud S. Marcum *Venetis* loquitur cum vocibus & solo organo, eam stylo dicit satis convenire cum choris *Anglicis*, quos *Anthem* vocant. Id ex imitatione musicæ *Italicæ* fieri (quod etiam in *Russia* post mortem demum ELISABETHÆ Imperatricis nuperrime licuit) non addit. A *Gallica* vero musica se abhorrire data quavis occasione profitetur. Forte gravis patheticusque *Hispaniæ*, præ hilari celerique *Gallico*, ac vario *Italico* ecclesiastico stylo accommodatior reddi queat, accedente cultura non segni felicitis cuiuspiam, haud exorbitantis, excitati nihilominus ingenii *Germanici*, indolisque modestæ, compositæ, ac amœnæ.

XXIII. Sæpe laudatus P. FEYOO ingenue se fateri dicit, prodire in *Hispania* subinde, sed rarissime, excellentissimas modulationes, in quibus Neglectus veteris institutionis ad artem musicam. Ibid. p. 294. 302. sapor seu gustus, suavitas, artificiosaque industria audire sit, plerasque autem esse auditu intolerabiles; quod nempe promiscue quisque hoc sibi componendi munus sumat, & quidquid phantasia suggerat, nimia licentia profundat. Quæ est communis ubique gentium querela, atque antiqua cantilena. „Compatior arti (sunt verba Io. de *Fulda*) quæ cum ab antiquis omni laude dignis philosophis laboriosissime sit inventa, nostro ævo a vilissimis Beanis corrumpitur, laceratur, & confunditur. O si viveret BOETIUS, certe pietate motus musicam potius deplangeret, quam transferret. Non modo diceret, o GUIDO! fatuos esse cantores, sed omnes magistros putares; nam sine magistris omnia, quæ volunt, præsumunt. O temerariam audaciam! O execrandam præsumptionem vix duodennes iam discere veremur, aut si didicimus minora præcepta, quasi intima arcana defendimus artis, & parum intelligentes omnia nos scire affirmamus, nulliusque correctioni subiacere volumus; ut verum in nobis appareat scriptum in musica IOHANNIS Papæ: nescientes scire volunt, scientesque fugiunt, quæsi impudenter obstrepunt, veritati resistunt, erroremque suum summo conamine defendunt &c.“

MURATORIO teste sæculo XV. musica assurgere cepit, diligenterque Antiq. medii ævi T. II. pag. 359. excoli a doctissimis viris. Qua de re nos paullo post, iamque meminimus societatis litteratorum *Florentiæ* ad finem sæc. XVI. & initium XVII. atque etiam CONRINGIUS *de recta & optima in republica educatione*, de *Italis* id commemorat, revocare eos in usum musicam veterem. T. III. opp. p. 1098. Id nempe de

*Cogitat, delle
opere.*

de eo ipso studio intelligendum est, quod in indaganda restituendaque vi ac stupendis effectibus musicæ veteris collocarunt. Alibi vero dolet modo laudatus MURATORIUS, hodie negligi eam musicæ artem, quæ ad commovendos affectus facit, cuius memoria penitus excidisse videatur, in qua veteres præstiterunt: hodie musicam ad titillandas aures solum factam, posthabita potiori ad animum passionibus liberandum: rem musicam ad solam praxin esse redactam sine recta scientia harmonica.

Agitata est nostra memoria, nec hodieque conquievit penitus, similis quodammodo, quæ olim inter *Pythagoræos* & ARISTOXENEM eiusque asseclas efferbuit, controversia de usu mathematices in musica. Qua de re, nostros quod attinet, plura in *bibliotheca Musica Laur.* MIZLERI occurrunt, qui hanc spartam præcipue tuendam suscepit, non solum quoad mathematicam, sed etiam philosophicas disciplinas, ad formandum perfectum musicum utiles ac necessarias, singulari etiam edita dissertazione, *Quod musica scientia sit & pars eruditionis philosophica.* Paullo ante meminimus MIZLERI, *Lipsiæ* institutæ societatis musicæ auctoris: qua vero in controversia id mihi accidisse videtur, quod in humanis rebus passim & ubique, ut disputationis æstu nimium abripiamur, & in partes abstrahamur.

In *Gallia* hæc res d'ALEMBERT cum RAMEAU commisit; cuius tamen systema musicum ille tanti fecit, ut in compendium ordinemque illud redigeret. Legi possunt, quæ hac de re d'ALEMBERT in epistola ad RAMEAU scribit eius elementis subnexa, inter alia usum illum ac considerationem scientiæ ceu illusoriam penitus explodens, qua reddi queat ratio delectationis, quæ ex musica percipitur: quod tamen *Leonardus* EULERUS in *tentamine novæ musicæ theoriæ* studiose & acute, nec infeliciter, tractavit argumentum, ad definiendum suavitatis delectationisque gradum, si ipsarum istarum rerum, quæ ad harmonicam scientiam pertinent, ordinem, quem inter se tenent, cognoscimus. Censeoque acutenda inflammandaque esse studia ad artis scientiæque musicæ, nimium vulgo neglectæ, & trivialiter illotis manibus a quovis imperito tractari solitæ, profectum: quidquid demum mathematica ac philosophia possit conferre, aut alia etiam adminicula esse queant ad musurgorum excolenda ingenia, quæ, si alia ulla, volubilia esse solent. Dudum vero ERASMUS, aptissimum hac in re mathematices studium ipsum se iuvenem esse expertum edixit, ceu ad argentum vivum figendum.

Accedit hic naturalis illa ac pulcherrima proportionum harmonicarum perinde ac arithmeticæ & geometricæ mathematicæ propriarum definitio.

fnitio. Philosophia vero tam theoretica, quam practica, naturalis & moralis, præterquam quod ad formandum musicum omnes illas utilitates afferat, quas cultura ingenii humani ususque facultatum nostrarum fert, peculiare adhuc sunt arti & scientiæ musicæ, vulgo minus expolitæ in suo ambitu atque encyclopædia quadam, longe demum tempore, diligentia, meditationeque comparanda, ac diuturna experientia. Quanta sit vis vocis humanæ, novimus, in sola simplici declamatione ad movendum flectendumque animum, quorsum velit absolutus orator; nemo vero ignorat, quanto studio, labore, exercitatione constet laus eloquentiæ; cui nihil coniunctius est, quam musica facultas, ut quæ amplius adhuc pateat. Vulgo dicitur poeta nascitur, orator fit; apud perfectum musicum utrumque consociatum sit oportet. Nisi propitio natus sit quis cœlo, sæcunda dotatus ingenii vena, sterile aridumque erit quodcumque in arte studium ac labor: quodsi vero naturæ seu ingenio ars desit ac disciplina, illud si optime habeatur ad musicam factum, tanto etiam proclivius sine institutione erit ad luxuriandum evagandumque: quod maxime tamen in musica sacra cavendum foret. Unde hic præter mathematicam & philosophiam etiam theologia opus est: ut alia taceam, quæ sæpe tamen desiderantur, ipsa etiam linguæ latinæ haud raro cognitio in eo, qui thema latinum elaborandum suscepit. Circumstantiæ porro sunt personarum, locorum &c. quæ non permittant domi suæ plurimis omnia illa acquirere, quæ necessaria sunt, universim pro omnium facultatum apta dispositione rectoque usu, ad acrimoniam illam iudicii comparandam, quam gustum nominare solemus, ut proposito sibi recto fine, eundem haud minus promte ac expedite prosequatur assequaturque musicus, scite & eleganter satis; nec solum auditum percellat, sed placide etiam animo sese insinuet. a)

Quia in re habenda quoque est sagax auditorum ratio, aliarumque circumstantiarum consideratio est facienda, ac omnia prudenter sunt moderanda circumspiciendaque. Unde etiam exempla præclarorum virorum habemus, qui pro temporum & locorum diversitate apposite mutarunt musicam. Hos inter tamen eos haud laudamus, qui vitio novitatis seducti senes demum repuerascere ac lascivire non erubuerunt, a gravitate desciscientes. *Ios. Fux*, qui ebullienti musicæ se *Viennæ* opposuit, dicit ad finem sui *gradus ad Parnassum* p. 278. se novitatis studium nequaquam reprehendere; sed maximis extollere laudibus. Nemo tamen eo ægrius ferret hodiernam musicæ licentiam lasciviamque, in ecclesia præsertim.

Adol-

a) Duo sono mezzi, per li quali la nostra musica eccita e muove gli affetti: l'uno si è l'idea, o sia Inventione, che piace anche dichiamare

col vocabolo difficile a descriversi buon gusto; l'altro si è l'armonia, o sia unione di vari suoni, o voci contemporanee. Questa per se stessa

Adolphum HASSE, eiusque uxorem celebratam arte canendi *FAUSTINAM*, ambos in lustrum nostri sæculi eius exordio natos, non semel de hac prurigine conquerentes *Viennæ* audiavi an. 1773. superstites.

Cautiones
quædam in
cantu plano
seu choral.

XXIV. Id in cantu plano, qui a choro ecclesiastico proprie choralis dicitur, eximium iam deprædicavimus, quod idem sibi semper similis ad nos usque decurrerit. Sunt, qui cantum etiam planum melodicum magis reddere studuerunt, qualis in Congregatione Benedictina *Casinenſi* habetur, apud *Italos* musicæ egregios æstimatores in pretio habitus; quam equidem mutationem nemo vitio vertat. Vitia vero cantorum potius sunt, quam ipsius cantus plani seu choralis; quæ ego hic *Andrea* ORNITHOPARCHI potius verbis in opere *de arte cantandi*, quam meis haud importune, in gratiam potissimum gentilium meorum perstringam: „Cum varii variis in divina laude abusionibus agitentur, modo indecenter corpus movendo, modo indecoros oris hiatus faciendo, modo vocales mutando: cumque quisque suo vivat genio, nec iisdem omnes pareant legibus, nationumque diversitas diversos mores habeat atque ritus, habitu, ritu, studio, sermone, cantu: & (cum sit melius familiaritatem destruere, quam contra veritatem aliquid diffinire, temere veritas dicere cogit, quæ amor patriæ propalare reprehendit) *Germania* cantores plures, musicosque paucos nutriat. Nam præter eos, qui in sacellis Principum aut sunt, aut fuerunt, paucissimi canendi disciplinam, cleri gloriam, vere cognoscant: Magistratus enim, quibus hæc res commissa erat, cantores secundum vocis asperitatem, non artis peritiam ceremoniis ac iuventuti præfecerunt, Deum boatibus, mugitibusque placari arbitantes; qui suavitate magis, quam stridore, plus affectu, quam voce in scripturis legitur gaudere.“ Addit opportune hos *Io. B. MANTUANI* versus:

*Cur tantis delubra boum mugitibus imples
Tunc Deum tali credis placare tumultu?*

Sequuntur decem præcepta, omni canenti necessaria, quæ huc redeunt. Primum cupiens quidquam decantare, præ omnibus tonum, seu repercuſſionem eius diligenter animadvertat. Secundo scalam, sub qua can-

sa maneggiata con arte, ha una forza ben grande per muovere l'animo nostro a qualunque affetto, ed é talmente a lei connaturale, che non soggiace a vicenda, o mutatione di tempo, o a varietà di genio. L'altra ha le sue vincende consimili a quelle del vestire, che mutansi al mutarsi della moda. Di piu e que-

sta per se stessa rispettiva secondo il genio, e l'idea degli artefici, che la producono, & degli uditori, che s'ascoltono: *P. I. Bapt. MARTINI storia della musica* T. II. diff. III. n. 1. p. 281. Vid *P. Meintradi SPIES* Tract. musico composit. pract. c. 34.

cantus decurrit, vigilanter attendat, ne ex molli durum, aut ex duro mollem faciat. Vocem quisque canentium verbis conformare studeat, ita ut in re lamentabili tristem, hilari quantum potest iucundum concentum promat. Quæ in re miratur *Saxones* præclarissimos *Germaniæ* populos, quod in mortuorum exequiis hilari concentu utantur. Quarto mensuræ præ omnibus teneatur æqualitas. Orientales *Francos* gentiles suos hic resipiscere vult, ne ut antea in choralibus notulas iam producant, iam corripiant; sed ab *Herbipolensi* Ecclesia capite suo, in qua optime canitur, canendi exemplum sumant.

Quinto autenticorum tonorum cantica profunde, subiugalia acute, neutralia vera mediocriter intonentur; cum hæc in profundum, illa in acutum, verum ista in utrumque tendant. Sexto mutationem vocalium apud varios populos notat: *Franci* e. g. dum *u.* pro *o.* pronuntiant, religiosique campestres *Aremus* pro *Oremus* legunt. *Rhenenses* a *Spira* usque *Confluentiam* *i* vocalem in *ei* diphthongum vertunt, *Mareia* pro *Maria* dicentes. *Westphali* pro *a* vocali *a* & *e* coniunctim promunt, videlicet *aeb* *te* pro *abs te*. *Saxones* inferiores ac tota natio *Suevorum* *e* vocalem per *e* & *i* legunt, *Deius* pro *Deus* dicentes. *Germaniæ* quoque inferioris incolæ omnes coniunctim *u* & *e* pro *u* vocali exprimunt: *Lotharingi* pro *a* sumunt *e*, *Meria* pro *Maria* dicentes, *gratia plena* pro *gratia plena*, & similia. Septimo caveat cantor, ne asinino clamore cantum plus æquo vel incipiat, vel inceptum vocis instabilitate sursum trahat. Octavo differentiam festi a festo quisque canentium discernat, ne simplici feria velut summa vel solemnizet, vel torpeat omnino. Nono ex indecenti oris hiatus atque indecenti corporis motu cantorem declarat insanum. Postremo monet, ut supra omnia Deo complacere cantor studeat, non hominibus.

Anne tempore huius auctoris, qui an. 1535. suum *de arte cantandi* opus *Coloniæ* edidit, non adeo, ut hodie passim in primoribus etiam ecclesiis fit, de properari officii divini cantum usu venit? Cum is tamen dioeceses sexaginta tres peragratum se dicat ad finem libri tertii: qui singulariter notandus est, agitque de accentu, quem sic vocare mos est, ecclesiastico, inflexione vocis, seu modulationibus minoribus epistolarum, evangeliorum, aliarumque lectionum; hæcque ad finem addit: „In peregrinatione nostra, quinque regna, *Pannoniæ*, *Sarmatiæ*, *Bohemiæ*, *Dacia* ac utriusque *Germaniæ*; dioeceses sexaginta tres; urbes ter centum quadraginta, populorum ac diversorum hominum mores pene infinitos

vidimus; Maria duo, *Balticum* sc. atque *Oceanum* magnum navigavimus, non ut merces Arctoisideris, sed palladios fructus cumularemus. Quæ omnia dixisse volo: ut experientia potius quam præceptis, hunc de ecclesiastico accentu librum in lucem prodiisse, studiosi lectores cognoscant,“

Claudius SEBASTIANI Metensis organista in suum *Bellum musicale inter cantus plani & mensuralis cantus reges &c.* ex ORNITHOPARCHO, quas retulimus decem regulas, transtulit, multa item de accentu ecclesiastico, de regulis concordantiarum, vocum, & cantus partibus, regulas porro clausularum in compositione cantilenarum cum regulis paularum in contrapuncto admittendarum: quibus varia cap. 33. miscet pro exercitatione musicorum instrumentalium ludendo fugas, seu pro more tunc solenni interludentium sive organo sive aliis instrumentis musicis; quæ prosequi longum foret: veluti etiam, quas ingenti numero cumulandi mos obtinuit proxima adhuc memoria componendi regulas. E re magis ad institutum nostrum, propositumque huius operis scopum fore iudicamus, si ea adhuc, quibus a recta regula defcitum est, notemus.

Ornamenta
nimia Gothi-
ca musicæ po-
lyphonæ ac
figuratæ.

Vol. I. pag.
131.

XXV. Dignus supra laudati incomparabilis *Ad. HASSE* successor *Venetis* in conservatorio *Incurabili*, *Baltassar GALUPPI* tria hæc in musica requirit, elegantiam, claritatem & bonam modulationem, *vaghezza charezza e buona modulatione* (ut ex ore ipsius perhibet *D. BURNEY* in *diario Itin. mus.*) quas musica sacra imprimis desiderat dotes. Fatendum vero est, illas vel maxime nunc desiderari: dolendumque, quod hæc, quam ab ineunte sæc XVI. repetimus definimusque, ætas tertia musicæ seu postrema, suis ex crepundiis proxime antecedentium temporum contraxerit, ac veluti nascens secum intulerit labem vitiumque ex ornamentis illis *Gothicis*: quibus adornandis infarciendisque nihil aptius fuit, quam musica harmonica ac figurata; quæ se ipsa sua prodit nomenclatura, ipsisque notularum figuris natam factamque se monstravit ad miscenda quadrata rotundis, sicque confundenda omnia, ut colores coloribus obfuscentur, flosculique ac soni tanta varietate accumulentur, ut auditus cum ratione nihil discernere ad sui oblectationem satisfactionemque queat, ipsaque copia inopem faciat. Causa hæc fuit, cur politiori nostro ævo, abiecta alias omnium iudicio *Gothica* architectonica ex ruderibus veteribus *Græcis Romanisque*, vera elegantix forma a simplici nativoque ornatu repeteretur; quod in musica longe maximo profectu fieret, si stupendos illos, quos antiquitas memoriæ prodidit, spectemus effectus. Hac cer-

te

te ratione permotus ROUSSEAU harmoniam omnem abiiciendam in musica existimat, postliminio revocata melodica. a) Demus vero, ut alia in multis aliis rebus, ita etiam in musica reservatum esse sequiori ætati, ut musicæ melodicæ harmonicam adderet, atque ad nos usque tantis progressibus expolitam transmitteret : id tamen committendum nunquam est, ut omnes moderationis limites excedat, ecclesiastica cumprimis ; cum PLATONI iam nunquam musica sine periculo reipublicæ immutata sit visa. Quam sententiam expendens *Calius* CALCAGNINUS in insigni *de profectu* tractatu, statum musicæ nostræ cum moribus depravatum vehementer luget : „Quod ego profecto (inquit) tum aliis causis, tum illi imprimis imputare soleo, quod omnis musicæ ratio corrupta est adeo, ut nunquam corruptior fuisse intelligatur. Quum enim species triplex sit, enharmonica, quæ cœlo & astris attribui solet : diatonica, quæ sacris & gravioribus functionibus olim adhibebatur : duabus his desitis ac longe ablegatis, ea sola viget atque amatur, quæ chromatica nuncupatur, ad perdendos animos hominum inventa, celeritate & crebris motibus mentem e sua sede propellens : quam *Pythagorici* perpetuo edicto interdictam voluere. Sed & non alia de causa TIMOTHEUM *Milesium* magna fuisse invidia apud *Spartiatas* observavimus, nisi quod multiplicem musicam reddens, & ad genus chromaticum divertens, puerorum animos, quos erudiendos susceperat, a modestia ad libidinem traduxisset.“ Hæc ille.

P. 330. opp.
Basil. 1544.

Alia vero gravissima eiusmodi testimonia iam supra accumulavimus, passimque operi huic inspersimus ; sed surdis musicis cantatam hætenus esse fabulam, inde elucescit, quod lapsu temporum, aliquot nempe sæculorum, vitia hic alibique notata semper hætenus creverint, ipsa etiam insti-

a) „Quand on songe (inquit v. *harmonie*) que de tous les peuples de la terre, qui tous ont une musique & un chant, les *Europeens* sont les seuls, qui aient une Harmonie des accords, & qui trouvent ce mélange agreable ; quand on songe, que le monde a duré tant de siècles, sans que de toutes les nations, qui ont cultivé les beaux-arts, aucune ait connu cette Harmonie ; qu'aucun animal, qu'aucun oiseau, qu'aucun être dans la nature ne produit d'autre accord, que l'unisson, ni d'autre musique que la melodie ; que les langues orientaux, si sonores, si musicales ; que les oreilles *Grecques*, si delicates, si sensibles, exercés avec tout d'art, n'ont jamais guidé ces peuples voluptueux & passionés vers notre Harmo-

nie ; que sans elle leur musique avoit des effets si prodigieux ; qu'avec elle la notre en a de si foibles ; qu'enfin il étoit réservé a des peuples de Nord, dont les orgues durs & grossieres sont plus touchés de l'esclat & du bruit des voix, que de la douceur des accens, & de la melodie des inflexions, de faire cette grande découverte, & de la donner pour principe a toutes les regles de l'art ; quand, dis-je, on fait attention a tout cela, il est bien difficile de ne pas soupçonner, que toute notre Harmonie n'est qu'une invention *Gothique* & barbare, dant nous ne nous fussions jamais avisés, si nous eussions été plus sensibles aux veritables beautés de l'art, & a la musique vraiment naturelle.“

institutione musica ad maiorem celeritatem, minuritionesque tum notularum, cum intervallorum musicorum prolapsa, quam CALCAGNINUS chromaticam cum aliis appellat, ipsique musici minutiores notulas vocarunt chromata, semichromata, quin etiam, nescio qua notatione, *arcibiscrome* apud P. FEYOO, qui non spernendis rationibus id sibi demonstrandum sumit, tantum abesse, ut his diminutionibus perfectior sit musica, ut destruat potius. a)

Nimia celeritas ac confusio verborum.

Pag. 84.

XXVI. Iusta etiam est, quam subiungit, querimonia, reprobaturque in musica nimiam illam festinationem ad ostentationem admirationemque conciliandam: qui finis est, quem sibi arrogantes musici proponunt, omnino contra finem musicæ, siquidem vel sola aurium oblectatio spectetur; qui tamen ipse nostræ, de qua agimus, rectus esse nequit. RODOTA commentario in epistolam encyclicam BENEDICTI XIV. P. CRESSOLIUM in testem vocat, cum *Romæ* versaretur, se multorum admiratione audivisse musicales cantus ad aurium solummodo voluptatem compositos, ac devotione omnino vacuos. „Qui fieri potest, ut cum divinorum verborum maiestate cohæreant venatica illa diverticula, cum duo ita canunt, ut unus præeat quasi lepusculus, tum venator paribus sequatur vestigiis? elaboratur ille, & fugiat, hic avolet a tergo, & captare contendat? “ Hæc ille ex CRESSOLIO; addit *Cyrelli* FRANCHI in epistola data anno 1549. ad amicum *Ugolinum* GUALTERUZZI locum, testimoniumque *Itali*, quod libenter in hoc argumento adducimus, aliudque attingit grande musicæ hodiernæ piaculum, in ecclesia potissimum frequentatum: *Pongono oggi i musici tutta la loro beatitudine in fare, che il cantore sia bene affretto alla fuga; e que nel medesimo tempo, che uno dice Sanctus, dica l'altro Sabbaoth, e l'altro Gloria tua, con alcuni urli; mugiti, gargarismi, che sembrano piu gatti di Geunaio, che fiori di Maggio.*

XXVII.

a) „La prima si é, che rarissimo fara quello, que potra far bene tanto colla voce, che cogli stromenti punti tanto veloci &c. l'altra ragione, perche, quella diminuzione di figure distrugge la musica si è, che non da luogo all'udito per comprendere l'armonia. Così come quel piacere, che an gli occhi nella varietà ben ordinata de' colori non si otterrebbe, se ciascuno passasse la vista con tanta velocità, che appena facesse distinta impressione nell'organo (e si dica il medesimo di qualunque oggetto visibile) nella stessa maniera, se i punti, ne quali si distingue la musica, sono di durata sì breve, che l'udito non possa distintamente impossessarsi di quelli, non riceve

armonia, ma confusione. Questi due inconvenienti poi si fanno maggiori per l'abuso, che commettono in pratica i sonatori moderni, i quali benché siano di mano tarda e pesante, fanno generalmente ostentazione di tasteggiare con molta velocità, e comunemente portano la sonata con più prestezza di quella, che ricerca il compositore, e che esige l'indole del componimento: donde ne siegue, che perde la musica il suo costume, non si eseguisce il più essenziale, che consiste nell'esatta osservanza del modo e del tempo. e i circostanti odono solamente un confuso rumore. “ *Musica delle Chiese* §. VII. n. 27. 28. p. 300. 301.

XXVII. Sed non est hoc solum musurgorum nostrorum peccatum, quod in ecclesia committunt, sacrata discerpendo verba, ut eorum nullam rationem habere videantur, nihilque curare, quo ea animis auditorum insinuentur; alterum notat laudatus P. FEYOO per excessum, dum nempe sic musicam verbis accommodatam reddere volunt, ut non ad integrum attendatur contextum, sed verba quædam aucupentur singillatim, quorum dum singularem energiam quandam exprimere nituntur, aberrant ab ipsius sententiæ sensu. Exemplum affert ex KIRCHERO: nonnullaque alia sæpe laudatus Auctor *Gallicus* in *historia musicæ eiusque effectuum* parte posteriori, qua de musica sacra singillatim tractat, non neminem etiam ex suis gentilibus fugillans, ingenio ad musicam alioquin insigni præditum, destitutum vero notitia linguæ latinæ.

Non spectato
contextu sen-
sueque verbo-
rum.
Pag. 305.

Huc referenda a DONIO musurgis exprobrata, in sacris præpimis gravioribusque concentibus, „quæ non recte atque ordine, neque ex ecclesiæ præscripto (quæ errare non potest) sed temere, ac licenter, ardelionum quorundam arbitrio usurpantur. Quis eos, quæso, docuit, *Kyrie eleison*, mœstam flebilemque precationem, læto hilarique concentu attemperandam esse? Quis contra plenam lætitiæ atque exultationis *Mariani* cantici clausulam, id est, *Gloria Patri* mœstam flebilemque faciendam? quod & musurgi passim faciunt, & *Petrus* PONTIUS, non infimæ inter eos auctoritatis, diserte præcipit. Quæ (malum) antiquiores illos ac celebriores Missarum modificatores IODOCUM, MUTIONIUM, HADRIANUM, atque eius farinæ reliquos vesania adegit, ut sacrosancti atque intemerati sacrificii mele non e profanis tantum argumentis, sed sæpe lascivis abiectisque defumerent?

XXVIII. De alio defectu, huic vicino, modernæ musicæ egimus supra, singularique libro sibi discutiendum sumsit *Is. Vossius de pœmatum cantu & viribus rhythmici*: quod nimirum nulla in enuntiatione verborum (contra naturam sermonis) habeatur ratio ex concinno carminis motu; qui fuit ex eius sententia veluti anima cantus apud veteres. Nec minus diserte DONIUS in hoc argumento versatur, eundemque passim in nostra musica notat defectum, in sacra quidem adeo, ut etiam sacræ scripturæ verbis energiam illam abiudicare videtur. „Nam (inquit) latina quidem e sacræ scripturæ verbis fere confarcinantur, quos mottetos vocant, quæ non modo metro carent, imo omni pene numerositate sermonis, sed phrasi quoque ipsa ac sententia constant vehementer a musica abhorrenti.“

Ablataque
omni emphasi
verborum.

De præstantia
mus. vet. pag.
127.

Sed

Ibid. p. 14.

Sed hic rhythmī vim compensant aliæ sacræ poeseos virtutes, ac energia suaviter fortiterque influens in animum. Ea hic intelligimus soluta seu prosaica themata, ex officio ecclesiastico sacraque scriptura limato selecta iudicio, ex psalmis imprimis, aliisque canticis, prophetarum item sententiis, non vero de *verbis temere multifariam consarcinatis, ac nonnunquam arbitrio indoctissimorum hominum interpolatis*; quæ cum DONIO perinde improbamus explodimusque, ac illos quos paullo post nominat musicastros quosdam insulsos & melorhaptas potius, quam melopœos, „qui dictionem atque sententiam adeo non nauci faciunt, ut servire eam cogant intolerabili facinore famulæ suæ symphonurgiæ. Quid enim aliud est mele prius componere, deinde iis carmina sermonemque aptare? quod invita, ut aiunt, Minerva, seu potius invitis Musis, & Gratiis omnibus, quoquo modo id cadat, semper efficitur, ut nudius tertius dicebam: distorquenda enim plerumque est omnis recta emendataque pronuntiatio: confundendæ accentuum leges; longa tempora corripienda; producenda brevia, ac barbaris quibusdam inconcinnisque parelcysmis vocabula distrahenda sunt.“

T. II. opp. I. Martini in epistola ad I. Bapt. Passeri affert dictum: Le parole devo-
Bapt. Donii
p. 267.

Aliter sane rationem iniit cel. *Alexander SCARLATTI*, cuius hoc *Io. Bapt. MARTINI* in epistola ad *I. Bapt. PASSERI* affert dictum: *Le parole devono somministrare l'idea della musica.* Attulerat is paullo ante ex DONIO dignam hanc suo auctore sententiam ex sæpe citato opere de *præstantia vet. mus.* T. I. p. 124. nimirum artificium obesse nativæ elegantiae; quod ille alibi etiam ex eo imprimis probat, quod nimia verborum fiat confusio, rectæque obsit pronuntiationi.

T. II. opp. p. 250.

Nimis prolixa
firmata
repetitiones-
que cantuum
& vocum.
De præst. vet. mus. p. 152.

XXIX. Ea vero notatu imprimis digna sunt, quæ DONIUS suis gentilibus iam ante duo sæcula exprobrare potuit, pravamque vocat atque inveteratam consuetudinem, quæ ars venditur. „Dum enim (inquit) cantores nostri vitare student rudem quandam cantus siccitatem ac rigorem, eum ita emolliunt, ac frustillatim, ut ita dicam, concidunt, ut ferendi non sint. Quo vitio nostrates *Itali* præter cæteros tenentur, qui belli ac festivi saperdæ sibi ipsis videntur, ac reliquos meras pecudes ac stipites putant. In quo merito sane ab exteris deridentur, qui iudicione an inscitia, certe eiusmodi ineptiis parcius indulgent, neque enim id quæro: tantum dico, tam frequentibus prolixisque melismatis nihil insulsius, nihil levius, nihil effeminatius, nihil inefficax fieri posse. Quam tu quæso vim, vel emphasim (si hoc exprimit illud quod *aerem* vulgo vocant) aut affectum habere putas, eiusmodi modulationes, in quibus tertia quæ-

que syllaba cantantis vox, repetitis usque ad satietatem iisdem fere excursibus, nusquam consistit, nusquam aures implet, nusquam ullum concentus saporem percipi finit; sed saltuatim, ac volutatim huc & illuc cellerrime ducta, nullum sui vestigium relinquit? An hoc canere tandem est, vel cantillare potius, musasque discerpere? Verum tamen ferendæ fortasse essent huiusmodi deliciæ, si in clausulis ac longioribus syllabis, non ubique; si in rebus ludicris, non in gravissimis; si in lascivioribus carminibus, non in sanctissimis sententiis; si in scena, non in sacris ædibus; si in commensationibus, non in supplicationibus adhiberentur. Illa vero

speciatim melismata, quæ eatenus extenduntur, ut uno spiritu proferri nequeant, ac necessario divulsa sunt, atque hiulca; in mimicis fortasse modulationibus atque agonismatis, quæ ostentationis causa fiunt, tolerari possent: cæterum in sacris piisque argumentis, ac sæpe etiam flebilibus, qualia sunt, quæ Christi Domini cruciatibus ac passioni dicantur (dicam equidem, quod sentio, nec sine stomacho) magno sæculi nostri dedecore tandiu tolerantur. Sed totum hoc partim inscitiae, partim incuriæ illorum, qui hæc moderandi & corrigendi potestatem habent, tribuenda sunt.

Decipimur quippe *specie recti*, paucique oppido reperiuntur, qui suavitatem a mollitie, artificium ab affectatione, varietatem & copiam a superfluitate seiungere sciant.

Interim hoc vos habetote, non tantum eiusmodi melismata nimia prolixitate peccantia, divulsa, incohærentia, earundemque pericoparum inculcatione fatiscentia, parvi esse facienda; sed etiam, quæ breviori ambitu ineptas quasdam eorundem phthonogorum iterationes habent; nimiamque præferunt affectationem. Item quæ extra proprios modorum cardines licentius evagantur, aut ἤθος sive proprietatem præferunt subiectæ materiæ parum convenientem.

Hucusque DONIUS, apprime ad rem præfensque de musica ecclesiastica argumentum: in qua pronius reddunt concisiora plerumque themata illud præcipue vitium tot tantarumque replicationum recantationumque.

Possent nihilominus ac deberent nimix illæ repetitiones unius sæpe alteriusque vocis evitari, si musici suis modulis illigarent non solum *Kyrie eleison* e. g. sed integrum *Introitum*, prout olim cum suo psalmo canebatur continuabaturque, quantum tempus permittebat. Repetendi autem flebilis *Kyrie eleison* fixus est numerus.

Libet de hoc etiam audire *Is. Vossium*, haud abs re cantores & contrapunctistas incessentem:

„Qui (inquit) auribus sane non carent, licet sæpe cerebro non multum valeant, omnia sibi licere existimant in corripiendis aut producendis ad libitum syllabis, in torquendis aut lacerandis vocabulis, ne incommodus sit cantus. Quis non rideat, si quis audiat illa vocabula, quæ cantui apta existimant, decies & sæpe pluries intempestive prorsus repetere, &

fic eorundem verborum perpetuam quandam facere quasi palinodiam, ac si seculum verborum laboraret inopia? Possent equidem duæ hæ voces e. g. *Kyrie eleison*, centies etiam milliesque repetitæ pie tempestiveque percellere animum, si pensaremus, multo adhuc pluries nos peccatis Deum offendere, neque unquam fatis esse, si incessanter etiam ab irato malis nostris Numine supplices peteremus, ut propitium nostri misereatur. Sed plerumque tantum abest, ut musici moduli his verbis aptati, ad hunc contriti animi sensum instillandum facti sint, ut potius ad distractam mentem reddendam, aut exhilarandam oblectandamque compositi videantur, aut etiam tædium vitandi causa, ac tempus in ecclesia fallendi transigendique iucunde apud auditores; apud musicos vero ipsos, ut laudem assequantur, ac admirationi sint. Quod si rectum sibi propositum haberet finem musica ecclesiastica, eidem coaptatas audiremus in sacris nostris musicas modulationes, verbisque sacris emphasim adderent, ut suaviter in animum influerent, ac dura nostra emollirent corda, supernisque instinctibus accommodarent, & devotionem piosque affectus excitarent.

De div. psal-
modia cap.
XVII. §.
III. n. 5.

Afferam, quas requirit in musica sacra ad hos salutes effectus producendos conditiones Card. BONA: „Sunt autem (inquit) quatuor, ni fallor, hæ conditiones, quibus positæ musica procul dubio inducet hominem in varios affectus, & commotiones. Prima conditio est, ut harmonia ex vocibus & sonitu proveniens iuxta toni exigentiam recte ordinetur. Secunda, ut numerus musicus, quo modulationis totius series a gravi in acutum, & ab acuto in grave procedit, qualitati verborum & toni accommodetur. Hic est numerus, quem vulgus vocat aerem cantionis, de quo poeta: *Numeros memini, si verba tenerem.* Tertia, ut ipsa verba talia sint, quæ mentem percellere, & commovere possint. His adiungebant antiqui totius corporis motus ac gestus patheticos ad excitandos affectus aptissimos. Quarta tandem, ut qui musicos concentus audit, non tam aurem, quam rationem adhibeat, uti docet *Lib. I. c. 9.* BOETIUS, sitque aptus & dispositus ad musicæ effectus recipiendos.

Perverso mu-
sicæ sacræ
fine.

XXX. Sed, ut hoc iterum iterumque oggeram, ita vulgo comparatum est cum hodierna musica, ut quotidie ad hos salutes fines ineptiorem se præbeat, quanto magis eius patroni de eius perfectione gloriantur, ut summum fastigium attigisse existimetur; ad amovendum nimirum potius animum, quam commovendum, ac lenocinandum auditui, quin cor pietatis sensu imbuat: dum ad se rapit intellectum, totum occupat hominem, eiusque disturbat attentionem musicus concentus tam varius, tam intricatus, vocum & instrumentorum commixtio tam diversa, quæ omnia sese obfuscant mutuo, & confundunt. Solent *Itali* pro suis illis, qui

qui se non castraverunt propter regnum Dei, sed ob vocis suavitatem, compositiones musicas ita instituere, ut unus alterve principatum teneat in canendo: nempe ut vocem continuo ostendet, arteque canendi audientibus placeat, admirationem sui faciat, & applausum conciliet. a) Salse a
vanitatem hanc sæpe laudatus DONIUS *de præstantia musicæ veteris* deridet: „Audis nimirum (inquit) ac vides, quam tinnulis vibrationibus, T. I. opp. 2.
152.
quam molliculis plasmatis, quam mellitis fusisque melismatis eunuchi nostri formosuli ac venustuli luxurientur? Video nimirum, ac rideo; quid enim? tu in eo sitam putas summam musicæ pulchritudinem, atque elegantiam? si ita putas, falleris; sed falleris cum plerisque.“

Eundem vulgo sibi compositor finem proponit eximius quisque, ut oblectet, laudem consequatur approbationemque suæ artis musicæ apud peritos imprimis auditores: qui ipsi in hoc toti extra se rapti distinentur, ut evolvant artificiosam illam placidamque confusionem; cæteri stant attoniti, arrigunt aures, modulos persæpe audiunt, quibus pedes potius ad saltandum commoventur, quam mens ad devotionem. Dum e contrario is solus finis esse debeat musicæ sacrae, non delectari solum, sed docere ac movere. Id suapte natura musica melius, quam oratio præstaret suavius in animum influens. Atque hinc quidem musica dicitur scientia varios sonos ita coniungendi, ut auditui gratam exhibeant harmoniam, ut EULERUS definit in *Tentamine novæ theoriæ musicæ*, ubi ea disquirat, discutitque, unde in sonorum modulationibus gratum illud ac suave est.

Sed hic non subsistit musica ecclesiastica, quæ est eloquentia quædam sacra; unde, quod dicit CICERO *de oratore*, hic spectandum est: N. 17.
Omnis enim vis ratioque dicendi in eorum, qui audiunt, mentibus aut sedandis aut excitandis est posita. Equidem sunt, qui illud S. AUGUSTINI, ex opere de musica huc trahunt: „Ergo modulatio non incongrue L. I. de mus.
152.
dicitur movendi quædam peritia, vel certe qua fit, ut bene aliquid moveatur;“ At ille non de musica sacra ibi tractat, sed numeroformum motuum species quinque prioribus illius operis libris explicat, ac sexto demum, *quomodo a corporalibus & spiritualibus, sed mutabilibus numeris, perveniat ad incommutabiles numeros, qui iam sunt in ipsa incommutabili veritate, & sic invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspi-*

a) Sono già due secoli, che dai professori si va piu tosto cercando il diletto, il folletico, del piacere, e singolarmente la varietà anzi, che la mozione efficace degli affetti, e se qualche volta se ne sente alcun Lampo, che ecciti qualche distinto movimento, egli è frammischiato con tanta varietà d'intervalli successivi & con-

temperanei, semplici e composti, con altra qualità fra di loro si contrarie, che non gli vien permesso d'operare nell' animo sino a quel grado, che sarebbe necessario per produrre il dovuto effetto. I. B. MARTINI *Storia della mus.*
T. II. diss. III. p. 316.

spiciantur: ut suum illius operis scopum in lib. I. *Retraçtat.* c. II. explicat. Id quod ipsum quidem in musica sacra etiam debet esse propositum, ut mens in Deum assurgat, non solum ut sensus delectatione afficiatur iuxta eundem S. Doctorem in libris Confessionum: *Cum mihi, inquit, accidit, ut me amplius cantus, quam res, quæ canitur, moveat, poenaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem.* Multo magis ergo musici ipsi, compositoresque modulationum sacrarum peccant, si populo Christiano peccandi causam præbeant, mentemque potius a divinis cantu & musica avocent, verba sacra infuscent, & confundant, ut percipi nequeant; organo aliisque instrumentis musicis lasciviant; ludicris, vânis, profanisque modulis omnia repleant. In quo genere symphonix longe maximus est abusus hodie, vitiumque iam notatum ostentandæ artis, celeritate imprimis agilitateque digitorum & pedum, robore pulmonum, distensione buccarum, impressione labiorum.

Fuerunt, qui omnem eiusmodi sine humana voce musicam templis expellendam existimarent: certe id tolerari nequit, ut recto fini non respondeat in excitandis piis animi motibus, movendo scilicet, dum docere simul inepta sunt instrumenta. Eloquentiam animorum reginam appellat CICERO citato iam libro, *quæ illos mox lætos, mox tristes, iam iracundos, iam lenes, ac mites suo arbitratu efficiat.* Hic vero musica, quæ hæc ut olim, promptius longe præstare debuerat, sermo scilicet cantu & modulis excomtus musicis, dupliciter peccat defectu & excessu: illum laudatus observat Jf. Vossius, de *poematum cantu & viribus rhythmici*, statim in præfatione, quod non perinde atque olim aures sensusque afficiat, sed adeo longe intra efficaciam cultæ orationis subsistat, ut nullus hoc tempore reperiatur musicus, qui vel mediocriter disertum audeat provocare oratorem. Excessum vero illum lascivientis musicæ, quem supra in conciliis posterioris huius ævi tam frequenter damnatum vidimus, magis magisque insolescens theatralis in ecclesiam introducta musica quotidie auget: quæ dum animum pacatum reddere ac tranquillare debeat, uti olim DAVIDIS cithara, malum potius excitat spiritum, & e templo ad theatrum cogitationem avertit, a choro ad choragium; locoque desideriorum æternorum ac cœlestium caducæ & terrenæ delectationi affigit; imaginibus phantasiam facile replet rerum, quas nec nominari vult Apostolus, præsentaneo scopulorum illorum periculo, de quibus cavendis ex suavi firenarum cantu ipsa etiam gentilis antiquitas monebat; sanctique Patres tantopere scenicas res abhorrendas volebant, ignari tunc, ab illis aliquando nec templa nostra fore immunia, una eademque utrobique musica, musicisque haud raro iisdem etiam, lenocinantibus.

CAPUT V.

Auctores musicæ sacræ posteriore ætate usque ad præsens tempus.

I.

ucusque pertractavimus, qua ratione musica fa- Musica ampliata.
 cra magis magisque fuerit exulta: quæ ta-
 men numquam a DAVIDIS tempore, instaura-
 tioneque cultus divini in templo *Hierosolymi-*
tano per SALOMONEM, tanto apparatu instru-
 cta fuit, quam posteriore hac ecclesiæ ætate, a
 sæculo decimo quinto ad nostrum usque tem-
 pus deducta.

II. Imperatores, reges, principes, alique, prout pollebant rebus, certatim æmulati sunt ecclesiæ antistites summos, præsertim inter eos *Romanos* pontifices: qui musicam, cui a *capella* nomen inditum est, primum instituerunt. Vocabulum vero istud pervagatum undique est ad musicam *Palatinam*, magnis sumptibus adornatam, stipendiariis musicis ingenti numero, qui arte præstarent, undique accitis, ab eo nempe tempore, quo *ampliata est musica, surrexeruntque novi cantores & compositores, & figuristæ*, ut repetam verba *Petri HERPii* apud GOLDASTUM. Quæ res quantum a sæculo præsertim decimo quinto progressa sit, nunc tractamus. Ad cuius finem IOANNES de *Fulda* de musica scribens. „Videamus (inquit) quantum nostris temporibus valeat musica. Nunquid sanctissimus Dominus noster INNOCENTIUS Papa octavus musicos colit, observat, honorat, prædecessorum imitans vestigia: omnes enim *Romani* pontifices, aut musici erant, aut musicis delectabantur, quos gratiis & donis honoraverunt quam maximis. Quid invictissimi Imperatores *Romanorum*, serenissimi reges fecerunt, in publico est. Quid Christianissimus *Francorum* rex, ac reges *Angliæ, Aragoniæ, Hispaniæ, Hungariæ, Apuliæ*, multique principes, prælati insignes, civitates liberæ per *Italiam, Galliam, ac Germaniam* pro nostro ævo musicis fecerunt & faciunt, nemo est, qui nesciat.“

Culta a sum-
 mis ecclesiæ,
 sæculique
 principibus.

T. I. Rev.
 Alem. p. m.
 117.
 P. I. c. 5.

Præerat tum *Romano Germanico Imperio* MAXIMILIANUS I. de quo eius biographus Io. CUSPINIANUS iam citatus in *Pinacotheca Principum*

P. II. lib. I. Austria: "Omnes ad hæc, (inquit) bonas disciplinas plurimum venerabatur. Musices vero singularis amator. Quod vel hinc maxime patet, quod nostra ætate musicorum principes omnes, in omni genere musices, omnibusque instrumentis in eius curia, velut in fertilissimo agro, succreverunt.," Ad sacram vero etiam musicam hæc MAXIMILIANI pertinuisse studia, ea declarant, quæ idem auctor narrat in diario de congressu eiusdem MAXIMILIANI & trium regum ULADISLAI Hungariæ, LUDOVICI Bohemiæ, & SIGISMUNDI Poloniæ in urbe Viennensi factæ XVI. Iulii anno Christi MDXV. „Episcopus Viennensis celebravit summum officium, quod cum summa reverentia, & amœnissimis concentibus diversorum musicorum peragebatur. Quotus quisque enim princeps est hodie in orbe nostro, qui singularia ingenia musicorum ita veneratur, & appretiat, sicut Cæsar? Sub eo itaque nova instrumenta musices excogitata atque inventa sunt, quæ vetustas non habuit, seculum nostrum non vidit; sicut in diversis generibus fistularum patet, & in illo ipso instrumento, quod Regale appellatur, sine fistulis & chordis ab aurifabro inventum; & in illo mirabiliore, quod nuper monachus excogitavit, quod fistulas nullas habet, sed quasdam concavitates in latum lignum excisas, in modum serpentum ambulantes, quod sonorum admodum edit concentum; & ex Rheno nuper allatum est instrumentum, quod voces avium repræsentat. Quæ omnia PAULUS musicorum princeps, cum illo simul, quod ipse reperit ex cornibus, aptissime tangebatur, & simul cum cantoribus diversis vocibus. Et paullo post: celebratis nuptiis, insignitisque militibus, dataque per Cardinalem Strigoniensem benedictione & indulgentiis, mox omnes inflatæ sunt tubæ, & mirabilis auditus est concentus; simul cantores *Te Deum laudamus* pronuntiabant. Et in organis magister PAULUS, qui in universa Germania parem non habet, respondit.“

Sed & ipsi quoque musicam excoluerunt MAXIMILIANI posterius, & successores, alique principes. De sua ætate sæc. XVII. memorat DONIUS de præstantia mus. vet. a maximis quibusque ferme Christianæ reipublicæ principibus tanto in pretio haberi musicam, ut nonnulli artificiosissimos concentus componant, alii voce, quidam organis peritissime canant. veluti FERDINANDI III. musicam compositionem exhibet KIRCHERUS, refertque, regem catholicum PHILIPPUM IV. litanias quasdam composuisse; addit & LUDOVICI XIII. regis christianissimi Gallicarum melisma. Auctor vero Gallicus historiæ de musica & eius effectibus HENRICUM II. CAROLUM IX. & HENRICUM III. laudat, qui haud

Apud Struvium T. II. Script. Rer. Germ. p. 607.

T. I. p. 94.

Mus. arg. lib.

VII. p. 685.

T. IV. p. 85.

haud dedignati musicis se canendo sociarint. Idem dum CAROLUM V. Imp. mire delectatum musica memorat: *Pon peut dire aussi*, addit, *que le grand gout de CHARLES Quint pour la musique a passé comme un bien hereditaire dans la maison Royale de Bourbon.* Alibi LEOPOLDI J. T. I. p. 263. T. II. p. 277. Imp. motteta memorat: cuius ac IOSEPHI filii compositiones sacras diversi argumenti, quæ servantur, vidi *Viennæ*, audiui vero etiam in meo hoc monasterio D. Blasii.

Sub his Imperatoribus musica *Italica* non solum in aulam Cæsaream, sed & totam fere *Germaniam* sese insinuavit; cuius etiam studiosissimus fuit CAROLUS VI. estque amor, studiumque musicæ ceu hæreditarium in familia Cæsarea, quam totam musicalem nominat D. BURNEY *Tagebuch seiner musikalischen Reisen* 2. B. p. 187. recenset maiores multo, quam superiore sæculo in aula Cæsarea quotannis impensos CONRINGUS in *exam. rerum publ. potiorum totius orbis comm.* *Histor. der Gelahrtheit* T. IV. p. 5306. T. IV. enarrans: qua in recensione Auctor *historiæ de musica & eius effectibus* p. 296. *Ibid.* p. 176 T. I. 291. sacram musicam, capellæ nempe regiæ, a profana distinguens, illam excentum aut pluribus adhuc personis compositam dicit. Claud. SEBASTIANI laudat in suo *bel. mus.* principes in *Germania*, ducem *Saxoniæ*, Landgravium *Hassie*, *Wirtembergiæ* &c. qui tempore factæ sæculo decimo sexto immutationis in religione ac ritibus ecclesiæ studio amoreque musicæ organa musicamque (quod apud *Lutheranos* late per septentrionem sparsos minus mirum est quam *Calvinistas Anglos* eadem haud dubie auctoritate studioque musices ELISABETHÆ cumprimis reginæ, ut nunc CATHARINÆ II. *Russorum* Imp.) in ecclesiis servarunt. „Qua in re (addit) in præfatione, prædictos principes pro numine habendos, sublevandisque musicis a superis credendum esse datos, quos ad Dei laudem, musicam cum suis alere, organa destructa restaurare, & restaurata quam diligentissime custodire, organisque enutrire videmus: quibus anumerandus est illustrissimus princeps ac comes GEORGIUS comes *Wirtembergensis* & *Montis Belligardensis* musicorum alter mæcenas & amator (cuius celsitudo componistas, organis, tubicines, testudinarios, fidicines, fistulatores, & cornicines, cantores, & omnis generis musicos habet, enutrit & audire gaudet) in quorum numerum me pusillum suscipere & admittere non est olim dignata excellens eius celsitudo.“

Proximis temporibus hos principes æmulati sunt apud nos etiam nobiles dynastæ de *Fugger* præprimis, alique comites imperii ad nostra usque tempora,
Sed

Sed potissimus apparatus musicus est pro magnatorum aula ac theatro, hodieque, ut passim D. BURNEY animadvertit in *diario itineris musici* per *Italiam, Galliam, Germaniam*, longe maioribus conducuntur congiariis musici pro scena ubique earum gentium, quam pro ecclesia. Neque huius loci sunt, quæ MATTHESON alicubi notat de insigni peritia musica FRIDERICI II. ducis *Saxo-Gothorum*, ERNESTI Ludovici Landgravii *Hassie Darmstadiensis*, ERNESTI principis *Saxo-Weimariensis*, FRIDERICI LUDOVICI ducis *Wirtembergensis* &c. Laudatusque D. BURNEY attestatur de celebrata omnium ore scientia studioque musicæ FRIDERICI II. regis *Borussorum*, quem tamen a musica ecclesiastica alienum esse idem non uno loco commemorat Vol. III. Ad rem vero Vol. II. p. 104. & 123. recenset meletemata musica MAXIMILIANI IOSEPHI, nunc Electoris *Bavaria*, ipse eius generis litaniarum accepta promissione, ea conditione ne typis imprimi curaret, veluti *Stabat mater* æri incisum fuerat invito principe.

An musica
sæc. XV. in
Italia cum
cæteris arti-
bus efflorue-
rit.

III. A viris principibus ad litteratos progredimur. Haud defuerunt viri ingenio doctrinaque pollentes, qui cum luce litterarum disciplinæ etiam musicæ ornatum splendoremque afferre studuerint. Ex *Græcis*, qui Sæc. XV. *Latium* doctrina imbuerunt, unus Ioannes ARGYRPHILUS sub Cosmo M. etiam musica inclaruit teste VOLATERRANO lib. XXI. Commentar. cuius monodia seu liber cantionum unisonarum cum cæteris eius scriptis servatur in bibl. regia *Parisi*. Scio equidem, esse, qui gloriam hanc *Italiam*, apud quos sæculo XV. scientiæ restauratæ iterum effloruerunt, haud concedunt; nec abs re, quod musicam saltem practicam sequioris ævi attinet, ut mox patebit: dum tamen non pauci ex iis, qui cultioribus artibus inclaruerunt, etiam musicæ operam dederunt. Hos inter *Marsilius Ficinus* magni Cosmi de *Medicis* liberalitate in disciplinis formatus, philosophus *Platonicus*, medicus & musicus; & ANGELUS *Politianus* musica mire delectatus usque ad mortem, quam ad musicam quoque oppetiisse dicitur: quod etiam perhibent de ELISABETHA *Angliæ* regina, PRÆTORIO item, ac aliis nonnullis. AMBROSIVS *Camaldul.* scriptor sæc. XV. lib. XVIII. ep. 10. ad *Leonardum Iustinianum*: „Petii abs te (scribit) si quas vel ipse fecisses ad honorem S. M. Virginis, vel Salvatoris nostri laudes, vel ab aliis commode factæ essent apud te, cum melo suo, eas mitteres ad me: nam hisce studiis & ipse me interdum dedo.“

*Hist. de la
musique & de
ses effets. T.
I. p. 50.
Vid. Besold.
Thes. Pract.
V. mus.
Apud Edm.
Martenum
T. II. Monu-
ment. p. 596.*

De simplici & gravi melodia res est, quam instauratores politioris litteraturæ ad institutum exemplumque veterum excoluisse, quivis facile sibi persuadebit, posthabita varia illa, intricata & confusa medio ævo

bar-

barbaro nata, ac deinceps magnis progressibus ingentique molimine ad hodiernum statum deducta. Est hoc, quod sua ætate negligi DONIUS loco mox citato dolet. D. de BLAINVILLE vero notat sub FRANCISCO I. doctoribus *Græcis, Latinisque* concurrentibus institutaque inter alias a rege cathedra mathematica, MERSENNUM, & *Salom. de CAUX* ex Mss. *Mediceis* in Gallias translatis musicam scientiam instaurasse ad formandos in arte peritos musicos, quales postea ex Italia CATHARINAM de *Medicis* secuti immutata priori simplicitate elegantiam musicæ *Italicae* attulerint circa medium sæculi XVI. unde coniecere licet in *Ætruria*, auspicio magnorum de *Medicis* ducum effloruisse musicam a sæculo XV. vergente, quo tempore ac loco etiam inter præclarissimas artes excolta fuit. Sic vero SAXOLUS *Pratensis* celeberrimi LAURENTII de *Medicis* eadem ætate filius, in epistola ad amicum de VICTORINI *Feltrensis* vita & disciplina, ab eo cum in philosophia, tum cæteris præclarissimis artibus arithmetica, geometria, musica diligentissime eruditum se testatur apud eundem MARTENIUM; cum multa de veteris musicæ laude dixisset, CICERONE etiam usus auctore, qui hanc a diis immortalibus datam dicit fidelissimam certissimamque animorum nostrorum custodem & ducem, „modo educata sit (addit) ut iubet, in philosophiæ gremio, bene morata, modesta, prudens, verecunda; non hæc huius temporis inquinata, impudens, corrupta, atque corruptrix; quæ de philosophorum sententia, & *Spartiatarum* decreto civitatibus tanquam rerum publicarum labes exigenda atque exterminanda sit: quamquam hæc ipsa multis iam sæculis ante corrumpi cepta.“

*Hist. de la
Musique, P.
IV. 83. Sc.*

*Apud Edm.
Mart. T.
II. Monum.
p. 853.*

IV. Quodsi Itali ad nostram usque ætatem ea musices vitia declinassent, minus laboraremus. Inter præcipuos ex ea gente, qui de re musica scripserunt, connumerandus merito venit *Franchinus GAFORUS Laudensis*, cuius *Practica musicæ* IV. libris comprehensa, *Mediolani* 1496. impressa, prostat. Citat passim hic auctor in eodem argumento libros PETRI *Apponensis*, IOAN. TINCTORIS, PROSDOCIMI *Patavini*, PHILIPPI de *Caserta*, ANSELMII *Parmensis*, cum FRANCONI & IO. de MURIS antesignanis musicæ mensuratæ, quos DONIUS semiantiquos ac penitus barbaros appellat, ex recentioribus isagogicis methodicisque addens *Bartholomæum RAMIS*, eiusque discipulum IOANNEM SPATARIUM, Stephanum VANNEUM, quorum apud nos rariora sunt opera; veluti etiam *Adriani PETIT COCLICO* discipuli celebris IOSEQUINI, PETRI ARON *Florentini*, GEORGII VALLÆ *Placentini*, IO. MART. ARTUSII *Bononiensis*, LUDOVICI FOLIANI *Mutinenfis* musica theoretica *Venetis an. 1529. impressa.* a) Hunc falso FLORIANUM nominat *Mediolanensem*

*Scriptores de
musica practica
& theoretica.*

*De præst.
vet. mus. p.
134.*

a

I. Ger.

a) Io. Bapt. MARTINI ad calcem tomi II. historię musicæ catalogum scriptorum musicorum

theoreticorum & practicum præcipuorum tantum ponit, cum ipse in sua Biblio-

a

I. Ger. VOSSIUS a) de *scientiis mathematicis* c. 22. ubi primo loco inter scriptores de re musica posterioris ævi recenset *Iac. FABRI Stapulensis* libros IV. de musica, seu elementa musices, inscriptos dedicatosque *Iacobo LABINIO* & *Iacobo TURBELINO musicis, suis charissimis præceptoribus*, atque eos in præmio laudat tanquam ea arte posteritati victuros. Sic

Dodecach. I. Henricus Loritus GLAREANUS in *Dodecachordo* sæpe cum laude imminit *Ioannis COCHLÆI*, olim in musicis præceptoris sui, viri dignissimi, theologique insignis; qui etiam rudimenta grammaticæ, musicæ, & geometriæ edidit. Qualis vero institutio musicæ sacræ a tali viro exspectanda sit, quivis coniciet: proditque etiam discipulus *GLAREANUS*, eximios phonascos, qui nempe simplicem sectantur cantum, neutiquam symphonetis postponendos existimans: *sed neque ecclesiasticum cantum, arte vera ac modis naturalibus constantem, cedere, putat, oportere multarum vocum garritui.*

Neque vero aliter loqui aut sentire possunt veri veteris musicæ indagatores, æstimatoresque, qui secundum eadem principia musicæ recentioris institutiones persequuntur: quos inter *Vincentius GALILÆUS* de nova & antiqua musica; quod opus, *Iosephi BLANCANI* iudicio in apparatu ad mathematicas disciplinas Lib. XII. apud laudatum *Ger. VOSSIUM*, *necessarium est ad musicam nostri temporis corrigendam, & instaurandam veterem.* Ad quem censum pertinet *GALILÆUS*, cuius opera

Florentiæ an. 1717. sunt edita; *Io. KEPLERUS* in libro de harmonia mundi, itemque in mysterio cosmographico contra *ROBERTUM a Flud* seu de *Fluctibus Oxoniensem*, quem etiam petit *Marinus MERSENNUS* in commentario super *Genesin*, editis præterea quatuor harmoniæ libris; & *Athan. KIRCHERUS* in musurgia. Præstant vero *Ios. ZARLINI* opera, *Institutioni harmoniche, Demonstrationi harmoniche, supplementi musicali*, qui theoriam cum praxi summa laude coniunxit, *Venetiis* ad *S. Marcum* musicæ præfectus, *THUANO* etiam celebratus: in *Hispania* vero *Franc. SALINAS Burgensis*, in academia *Salmanticensi* musicæ professor, libb. VII. de musica: *Angeli BERARDI canonici Viterbiensis documenti armonici.* Ante hos in *Germania* nostra *Nic. LISTENIUS* sæculo XVI. in præmio statim musicæ rectum musicæ sacræ usum omnibus ætatibus spectatum paucis declarat: *non ut inutilis voluptas, tanquam ludus quæreretur, sed ut cantu animi redderentur tranquilliores, exciterentur ad cogitandam harmoniam divinæ gubernationis, flecterentur ad*

motus

theca omnis generis auctorum miriadem numeret. *BROSSARD* in suo lexico musicos theoreticos nongentos dicitur censere.

a) *Parentis Isaaci VOSSII*, qui in libro de poe-

matum cantu & viribus rhythmis veteris contra novam musices patrocinium suscepit, uti etiam coætanus *Lampertus ALARDUS* in libro de veterum musica.

Lib. CXXII.
ad an. 1596.

motus aptos doctrinæ cœlestis, denique ut & ipsæ sententia efficacius moverent animos, cum accederet cantus.

Andr. PAPIUS Gandavensis, & Sethus CALVISIUS eam controversiam potissimum agitarunt, quam supra attigimus, de quarta nimirum consonantia, quæ perplexos tenuit a) plerosque, quos modo nominavimus, theoreticos; atque spectata antiquæ musicæ theoria in transversum egit etiam *Io. Bapt. DONIUM Florentinum*, sæpe laudatum, multis de musica operibus clarum superiore sæculo: quæ inter *de præstantia musicæ veteris* inter alia memorabilis, quam recte contra excessus hodiernæ musicæ, præsertim etiam sacræ, statuit.

I. WALLISIUM minus causamur, foliis cum *Ioan. MEURSIO & Marco MEIBOMIO* scriptoribus antiquis græcis intentum, atque eo de studio etiam aliquando a *LEIBNITIO* reprehensum; qui tamen senex tandem musicis disquisitionibus, mathematicis, historicis, ac poeticis, de rhythmo scilicet, multam impendit operam, quo de argumento etiam *P. ZIEGELBAUR* notat *WERLINI* monachi *Seonensis* in *Bavaria* opus, de *rhythmorum varietate, typis, exemplis & modulationibus*. Frustra vero hactenus conquisi *Franc. CIONACCII origine & progressi del canto eccl.* *CYRILLI* commendatoris *S. Spiritus Romæ* epistolam *Italicam* ad *Ugolinum GUALTERNEIUM*, qua agit de abusibus musices in templis; *Io. Andrea BONTempi Perusini* historiam musicam, in qua, iuxta titulum in *Act. Erud.* anno 1696. expositum, datur plena cognitio theoriæ & praxeos antiquæ musicæ harmonicæ secundum doctrinam *Græcorum*, qui eam ante diluvium inventam a *IUBAL*, & denuo repertam a *MERCURIO*, restituerunt pristinæ suæ dignitati: & quomodo ex theoria & praxi antiqua nata sit praxis moderna, quæ completitur scientiam contrapuncti.

Nihil nunc ad nos attinet iniquior antiquis *Claudius PERALTIUS* in tractatu *Gallico* de musica antiqua, quem Auctor *Gallicus historiae musicæ* infectatur *T. III.* deinde

a) Treatise concerning the lawfulness of Instrumental-Music in holy offices.

b) *Ios. SANTARELLI* capellæ pontificiæ præfectus mihi iam ante annos duodecim, cum *Romæ* degerem, consilium exposuit operis, quod meditabatur, de quo nuperrime ad me, quæ sequuntur perscripsit. „Ancor'io . . . mi trovo terminata un'opera, la quale à per titolo *Della musica sacra, e della disciplina de' suoi Professori*, ed abbraccia egualmente i due canti *Gregoriano*, e *Figurato*, che serva alla chiesa; ma la poca, o piuttosto niuna disposizione, in cui vedo la repubblica armonica, di ricondursi a suoi doveri verso la musica del santuario, mi à così avvilito, che non mi

sento più coraggio d'intraprenderne la spesa della stampa, al certo non indifferente alle ristrette mie finanze, per non raccoglierne poi verun frutto nè temporale, nè spirituale. Se però mai mi risolvessi di publicarla, allora supplicherò V. A. a degnarsi di voler essere tra primi a riceverne un Exemplare. “ Id obtinuisse se ab auctore meminit *D. BURNEY* in *diario Itin. Mus. P. I. p. 201.* &c. tam primum volumen anno 1764. impressum, quam secundum, quod pæne confectum lacunas alterius operis expleat an. 1711. ab *Andrea ADAMO* editi sub tit. *Osservazioni per ben regolare il coro della capella pontificia.*

T. III. p.
215. &c.

Hist. critische
Beiträge zur
Aufnahme der
Musik. I.
Band 511.
&c. bl. IV.
B. 289. &c.
bl.

Doctores &
Professores
musicæ pub-
lici in Ang-
lia.
Lib. I. p.
320. 349.
Lib. II. pag.
31.
pag. 16.

L. I. p. 307.
&c..

L. II. p. 44.

de vero IV. de musica ecclesiastica peculiariter agit. Non caret utilitate sua quæstio hæc inter Protestantes potissimum hodieque agitata, de recto & perverso usu musicæ sacre. Huc faciunt præter iam p. 253. citatos auctores scripta quædam Caspar RUEZ ad tollenda præiudicia contra musicam ecclesiasticam annis 1750. 1752. 1753. edita, recensitaque a Frid. Wilh. MARBURG. Epistola S. de SYDOW, quæ apud eundem legitur, emendationem cantilenarum attinet. De musica ecclesiastica scripserunt etiam Simon TAYLOR, & Henricus DODWELLUS in Anglia, ubi iam notavimus, veluti etiam apud Protestantium nostratium varias sententias, non eandem esse circa musicam eiusque usum sacrum sententiam. Libri hi ad manus meas non pervenerunt, quos autem vidi eiusmodi per decursum operis citatos, supervacaneum iudico, singillatim hic recensere.

V. iam memini Lib. II. c. 1. p. 287. superiore tomo, in Anglia post HENRICUM II. regem, vergente sæc. XII. doctoratus lauream etiam facultati musicæ obtigisse ex Ant. a WOOD hist. & antiquitatibus universitatis Oxoniensis: ubi passim *Quadrivii* fit mentio, anglice *Quatervois*, loci haud dubie, in quo lectura est quatuor mathematicarum partium, ad quas etiam musica revocatur. Lecturæ musicæ & arithmeticæ munus olim etiam obiisse IOANNEM monachum *Menevensen*, quem plerique scriptores pro *Ioanne* ERIGENA habent, idem memorat. Anno autem 1440. inter scholas artium scholæ musicæ *alta tertia* assignatur, quam tertiam horam pomeridianam interpretor. Ad an. 1460. sub EDUARDO IV. *John* HAMBOIS doctor musices legitur etiam in histor. *Angl. I.* HABBINGTON Vol. I. p. 481. Historiæ *Oxonien*sis auctor laudatus porro ad annum 1596. quod cathedram musicam spectat, perhibet doctorem *Ioannem* BULL in eiusdem facultatis gradusque album ex disciplina *Wihelmi* BLITENMANN assumptum, virum illa in arte exercitatissimum, eoque nomine tam ab ELIZABETHA, quam regibus & principibus peregrinis (exteris enim gentes perlustravit) in pretio habitum. Additur: *Effigiem eius depictam exhibet tabella in schola nostra musicæ suspensa*. Laudatur porro *Will.* SHIPPEN, professor musices in collegio *Greshamensi* *Londini*; ad quod laudatus *Io.* BULL a regina ELIZABETHA postea assumptus fuerat. Superiore demum sæculo, anno scilicet 1626. lectura musicæ etiam practicæ instituta est *Oxonii* benevolentia *Gulielmi* HEYTHYER, in musica doctoris *Oxonien*sis: qui *Magadim*, sive *harpsechordon*, nobis cum cista & fidibus aliquot, librisque muscis, manuscriptis & impressis, contulit: præter stipendium praxeos musices (quolibet die Iovis intra terminum, excepto tempore quadragesimali, in schola huic arti assignata exercendæ) magistro constitutum.

Recen-

Recensentur postea praxeos musicæ professores, primus RICHARDUS eius artis baccalaureus & collegii *Magdalenensis* organista, a fundatore nominatus eodem: cui successit an. 1639. *Arthurus* PHILIPS in musica baccalaureus eiusdem collegii organista: huic vero munus ultro depONENTI *Ioannes* WILSON, musicæ in universitate *Oxonienſi* doctor, anno 1651. Is CAROLO I. & CAROLO II. a musica privata fuit. *Eduardus* LOWE ædis Christi, & sacelli regii organista in WILSONI, munere se abdicantis, locum anno 1661. assumtus est.

William BIRDE, baccalaureus musicæ, quem (cum iam laudato TALLIS) BURNEY, ipse musices in *Anglia* doctor, præcipuis accenset in musica sacra auctori-

bus, ætate his, quos modo nominavimus, superior, memoratur *Io.* MATHESONIO, cuius canon musicus etiam in *Laur.* MIZLERI bibliotheca musica habetur, diciturque ætatem ducentorum annorum superare. Et postea in recensione programmatis *Constant.* BELLERMANNI, rectoris *Mundensis*, dum PEPUSCH doctori musicæ etiam celebris HÆNDEL associatur, error ex epistola ipsius HÆNDEL an. 1744. ad MIZLERUM data corrigitur; qua nempe significat, se doctoratus gradum ob accumulata negotia accipere necdum potuisse.

Io. MATHESON vero in gloria musica V. HANDEL annotat, an. 1739. celebrem GORDON professorem musices in collegio *Greshamensi* mortuum esse: inter candidatos autem numerantur doctor BARROWBY, *Mr.* GORE, & M. BROOME. In rhythmis vernaculis eiusdem scholæ magnæ bassi generalis præmissis edit. 1731. celebratur tunc temporis professor musices in academia *Oxonienſi* GOODESON, in collegio autem *Greshamensi* SHIPPEN.

Laudavimus iam *Franc.* SALINATEM, professorem musicæ in academia *Sal-manticensi*, eodemque munere perfundum *Franchinum* GAFORUM. *Brixia*, *Parisiisque* publice prælectum S. AUGUSTINUM de musica laudatus MATHESON testatur. Dum vero in *Germaniæ* nostræ gymnasiis tantum professores musicæ fuisse putat, quales laudat *Georgium* EBELING *Stettinæ*, & *Ioachim* MEYER *Gottingæ*, antequam in universitatem evehere-tur, ignoravit, iam ante aliquot sæcula in Academiis *Colonienſi*, *Argentoratensi*, *Basileensi*, *Friburgensi* publicos musicæ professores fuisse: immemor etiam, quæ ipsemet dixerat in latino schediasmate epistolico ad *Io. Christoph.* KRUSIKE an. 1732. in Academiis *Italicis*, *Hispanicis*, *Anglicis*, & *Germanicis* a publicis constitutis doctoribus traditam fuisse, & adhuc in quibusdam locis e cathedra publica doceri musicam. Vid. *Car. Conradi* OELRICHT *von den akademischen Würden in der Music. Berolini* 1752.

VI. Extat in bibliotheca musica *Laur.* MIZLERI epistola D. VENZKY, con-rectoris & bibliothecarii *Halberſtadensis* ad MIZLERUM, qua eum ad celebrandum iubilæum musicæ figuræ excitat, ad annum scilicet 1440. dum

eadem tempore, quo typographiæ divinum inventum orbi litterario protulit *Germania*, DUNSTAPHUM in *Anglia* musicam figuralem excoluisse, persuasus fuit.

Qua de re avide exspectamus, quid in medium prolaturus sit in sua historia Musicæ D. BURNEY, qui itinere musico *Belgium* peragratus studiose in origines recentioris musicæ, quam contrapunctum nominamus, indagavit; quod *Ludov. GUICCIARDINUS* cum aliis eam gloriam *Flandris* auctoribus musicis, qui sæculo XVI. totam pene inundarunt *Europam*, tribuat. Doctor BURNEY vero ipse certiores reddit, tertium demum DUNSTAPHO hac in re locum inter *Anglos* esse tribuendum: quem fuerunt, qui cum DUNSTANO archiepiscopo *Cantuariensi* sæc. X. confuderunt.

Hic inter sæculi XV. musurgos maxime celebratus, promiscue etiam DUNSTABLUS, DUNSTABLE nominatur, non raro a *Franchino GAFORO* laudatus, ac quidem libro II. c. 7. cum ELOY, de quo nihil aliunde mihi hætenus innotuit, incendio consumptis, quæ de eo ex bibl. P. I. Bapt. MARTINI *Bononiensis* in prima huius operis elucubratione posueram: ELOY igitur in modis doctissimus in missa sua Dixerunt discipuli, duabus ipsis longarum perfectarum pausis modum maiorem perfectum declaravit, atque unica insuper trium temporum pausa minoris modi perfectionem ostendit. Quod & DUNSTABLE in tenore Veni S. Spiritus disposuit hoc modo &c.

Eundem lib. III. c. 4. nominat ante BINCHOYS: & DUFAY atque BRASART. *Guilielmum DUFAY* venerabilem appellat IOANNES de *Fulda* P. II. c. 1. suæ musicæ: cuius, inquit, compositio nostris magnum dedit initium formalitatis, vulgo manerum dictum; nam ipse primus regulis contentus non immerito limites est supergressus in transpositione; cum instrumentis perutile sit &c. Puto legendum regulis non contentus iuxta ea, quæ clarius explicata dat postea cap. 8. Transfluxis vero temporibus, acutis ingeniis, subtiliores esse ceperunt musici, manu, & GUIDONIS præceptis non contenti, sed cantum totiens quotiens transponentes invenerunt infra Gama plures voces adiiciendas esse, similiter supra E e la plures associandas voces, cuius rei venerabilem *Guilielmum DUFFAY* inventorem extitisse credo, quem ad unum moderniores musici omnes imitantur.

De hoc auctore Gallico *Sebaldus HEIDEN* in præfatione libri de arte canendi narrat, quod a DUNSTAPHO in *Anglia* inventam artem componendi pluribus vocibus cum BINCHOI excoluerit; quam postea *Ioan. OKEGAM*, *BUSNOE*, & *CARONTE* ad maiorem adhuc perduxerint perfectionem.

Apud *Fridericum MARPURG* primi musicæ polyphonæ auctores censentur *Wilhelmus DUFAY*, *CARON*, *CONRAD*, *BINCHOIS* & *BUSNOE*, qui plerique Galli duplex contrapunctum & fugas excogitarint, leges ad consonantiarum dissonan-

rum

tiarumque processum, atque DUNSTANO-*Aretinam* methodum emendaverint. Sic ille. Relege modo dicta.

Claudius SEBASTIANI c. 27. *Belli musicalis* tres distinguit classes Muscorum: ac in prima quidem theoricorum etiam OCKGEHEM, & *Iacobum* OBRECHT collocat. Sequuntur „secundo mathematici difficiles in multitudine signorum & obscuri. *Ioannes* GEISLIN, DUFAX, *Ioannes* TINCTORIS, FRANCHINUS, BUSCHNAE, CARONTE. Tertio practici theorici, cæterorum principes, qui canere, & componere, & composita intelligere noverant. *Iosquinius* des PRES, *Petrus* de la RUE, BRUMEL, *Henricus* ISAAC, *Ludovicus* SENFEL, *Adrian* VUILLART, LEBRUN, CONCILIUM, MORALES, la FUGE, l'HERITIER, *Nicolaus* GOMBERT, *Thomas* CREQUILLON, CHAMPION, *Petrus* MASSENUS, IACQUET, PIPELARI, *Nicolaus* PAIEN, COURTOIS, LUXI, LUPUS, CLEMENS non papa, *Homerus* HERPOL, CLAUDIN. “ Noli discerpere textum auctoris, qui auctores etiam sæc. XVI. miscet quippe qui anno demum 1563. edidit suum hoc *Bellum musicale* inter plani & mensuralis cantus reges, de principatu in musicæ provincia obtinere contententes. Inter remotiores vero ætate postea cap. 30. *Iosquini*, *Nicolai* GOMBERTI, & *Thome* CREQUILLONI meminit.

BUSNOYS reprehenditur a FRANCHINO lib. IV. c. 5. de consonantia quadam inconsiderate posita in contratenore acuto de Sanctus in missa lomearme: quem, addit, TINCTORIS acriter reprehendit, quod notulis plenitudine sesquie alteratis ternarii numeri characterem praposuerit &c. Et paullo post *Gulielmum* DUFAY allegans in Et in terra pax, & in Patrem Et unam sanctam catholicam missæ sancti Antonii: ubi, addit, perfectam seu maiorem prolationem & tempus imperfectum signavit: tres enim rectas minimas unicuique contulit semibrevis, duabus nequaquam aequeductas. Idem quoque rationabiliter posuit PHILIPPON de Bourges in quodam Et in terra &c. TINCTORIS item: alique complures id propriis cantilenis recte declarant. TINCTORIS sæpe facit mentionem, semel etiam cum pluribus aliis musicis practicis: Est, inquit, & celeberrimus quidam in contrapuncto processus notularum, videlicet Baritonantis ad cantus notulas institutus, consimilibus notulis per decimam invicem procedentibus: tenore ad singulos concorditer commeante, quem TINCTORIS, *Gulielmus* GUARNERY, IUSQUIN, DESPRET, GASPAR, *Alexander* AGRICOLA, LOYSET, OBRECH, BRUMEL, ISAAC ac reliqui iucundissimi compositores in suis cantilenis sæpius observarunt. Lib. III. c. 12.

Multos

a

Multos ex his iisdem plerumque ductis exemplis laudat Ioannes SPARTARIUS, unum præterea addens Ioannem di UBREDE inter antiquos. IosQUINUM Despret vero postea c. 21. laudat *optimo de l^r compositor del tempo nostro*. Eundemne? quem ad finem cap. 18. nominaverat IosQUIN de Spiriet & GASPAR *dignissimi compositor*. GLAREANUS in Dodecachordo, primum & præ omnibus IODOCUM *Pratensem* celebrat, alicubi VA-

Lib. III. c. 13. QUERA, veluti confessus, se nimium in IODOCUM affectu corruptum; utpote quem extra, ait, *aliorum aleam ponere soleam*. addit: *Scio multam nos illis aliis quoque debere gratiam, qui apud me in magna sunt existimatione, cum ob ingenii acrimoniam, tum ob non proletariam musicæ rei eruditionem, quod de OKENHEMIO, HOBRECHTIO, ISAAC, PETRO Platenfi, BRUMELIO atque aliis hoc in libro sæpe testati sumus.* Alibi

Cap. 26.

postquam iucunda quædam retulisset, quæ cum LUDOVICO XII. *Franco-*rum rege egisset IODOCUS seu IOSQUINUS *des pres, de prato, Pratensis*, quem cantorum coryphæum vocat, demum, eum amasse, perhibet, ex una voce plures deducere; quod de canonibus musicis interpretari licet: *Quod, addit, post eum multi æmulati sunt. Sed ante eum Ioannes OKENHEIM, de quo paullo post, ea in exercitatione claruerat.* Nempe postquam

pag. 454.

complura ex IODOCO attulisset, ad illum progressus sic effatur: *antiquior aliquanto fuit OKENHEIM, & ipse Belga, qui ingenio omneis excelluisse dicitur. Quippe quem, constat, triginta sex vocibus garritum quendam instituisse. Eum nos non vidimus. Certe inventione & ingenii acrimonia admirabilis fuit. Amavit autem καὶ ἀδελὰ in cantu, hoc est, cantiones instituere, quæ multis cantarentur modis ad cantorum propemodum arbitrium, ita tamen, ut harmoniæ ac consonantiarum ratio nihilo secius observaretur &c.* Iob. LE MAIRE de Belges in poemate *Gall. la Concorde de deux nations* his tertium sociat:

*Au fin milieu du chœur ouvrir pourrez
Entreprendre Musique Alexandrine
Et de IosQUIN les verbes coulourez
Puis' d'OKEGHEM l'harmonie tres fine
Les termes doux de LOYS & COMPERE
Font melodie aux Cieulx meme confine.*

pag. 365.

GLAREANUS autem, postquam mirum in modum IODOCUM deprædicasset lib. III. c. 24. optimisque poetis HOMERO & VIRGILIO comparasset, demum eundem cum IACOBO HOBRECHT contendit, quem alibi

ERASMI

a) Tractato de Mus. nel quale si tratta de la perfectione de la fesqualtera &c. c. 16. & 31. ad an. 1531.

ERASMI *Roterodami* præceptorem perhibet : unde , inquit , & quidam non inepte alterum VIRGILIO , alterum OVIDIO comparari merito posse contendunt. Quodsi admittimus , PETRUM Platensem mirum in modum iucundum modulatorem , cui potius , quam HORATIO comparabimus ? Ita ISAACUM fortassis LUCANO , FEUM CLAUDIANO , BRUMELIUM STATIO. Paulo post Antonium hunc BRUMEL , & iterum IODOCUM coniungens , utrumque iam ad extremam vergentes ætatem : sed , addit , vicit longe , mea quidem sententia ., IODOCUS naturæ vi ac ingenii acrimonia &c. Antonium BRUMEL postea magis diligentia & arte valuisse dicit , quam natura indulgentia. pag. 456.

Proxime ante hunc ponitur Iacobus HOBRECHT & ipse Belga. Hunc , inquit , fama est , tanta ingenii celeritate ac inventionis copia viguisse , ut per unam noctem egregiam , & quæ doctis admirationi esset , missam componeret. Omnia huius viri monumenta miram quandam habent maiestatem , & mediocritatis venam. Cum hoc vero confundendus haud est OBREGEM , cuius cantilenam lautredantan memorat FRANCHINUS : subinde etiam præceptor suus BONADIES eidem memoratur , de quo nihil alibi mihi occurrit ; cum aliis vero ad sæculum XV. refertur in FRANCHINI opere an. 1496. *Mediolani* impresso. Sic etiam Henricus ISAAC ANGELO Politiano , qui ad finem eiusdem sæculi obiit , memoratur. Prostat *Norimbergæ* an. 1550. edit. „ Choralis *Constantini* , ut vulgo vocant , insigne harmoniæ cœlestis , auctore nunquam satis laudato Henrico ISAAC D. Cæsaris MAXIMILIANI symphonista &c. „ Qui (ut de eo testatur GLAREANUS) & erudite & copiose innumera composuisse dicitur. pag. 460. Hic maxime ecclesiasticum ornavit cantum , videlicet in quo viderat maiestatem ac naturalem vim non paullo superantem nostræ ætatis inventa *ὀρίματα* , phrasi aliquando durior , nec tam sollicitus , ut consuetudini quid daret , quam ut eliminata essent , quæ ederet. Id etiam voluptati duxit , copiam ostendere maxime phthongis in una quapiam voce immobilibus , cæteris autem vocibus cursitantibus ac undique circumstrepentibus , velut undæ vento agitatae in mari circa scopulum ludere solent. Quod & HOBRECHTUM fecisse constat , quamquam alio quodam modo. “

Vapulat DONIO de præstantia mus. vet. p. 54. GLAREANUS , quod profectum musices ante suam ætatem nimium extulerit : „ Et tu nobis (inquit) GLAREANE persuadebis , centum annorum curriculo (totidem enim fere antecesserunt ætatem tuam primi illi figurati cantus , ut vocant , repertores , quique alii rem musicam instaurare ceperunt) ad summum huius facultatis apicem perventum esse ? præsertim cum indocti

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV. T t pla-

plane, ac semibarbari ii auctores extiterint, atque eiusmodi fuerit sæculum illud, quod a Christi Salvatoris ortu quartum decimum numeratur, propter *Italiae* bella & calamitates, ut, quod acerrimi vir ingenii *Alexander TASSONIUS* in sermone illius temporis animadvertit, non magnum sane incrementum amœniora hæc studia capere potuerint.“ Negari tamen nequit, musicam, pro re nata, grandia sæculo decimo quinto præsertim, de quo res est, fuisse incrementa.

Organorum
musicorum
incrementa
& artifices
cæci etiam.
T.V. v. Musica.

Prætereundus haud est, quem *BEYERLINCK* in *theatro vitæ humanæ* ex *SABELLICO* lib. VII. ex 10. laudat „Musicæ artis virum omnium, qui unquam fuerunt, sine controversia præstantissimum, quem plures annos *Venetia* habuerunt, circa annum sal. 1470. *BERNARDUM* cognomento *Teutonem*, argumento gentis, in qua ortus esset. Omnia musicæ artis instrumenta scientissime tractavit: primus in organis auxit numeros, ut & pedes quoque iuvarent concentum funiculorum attractu. Mira in eo artis eruditio, voxque ad omnes numeros accommodata, numinis providentia ad id natus, ut unus esset, in quo ars pulcherrima omnes vires experiretur suas.“ Attestante *Melchiore ADAMI* in vit. philos. *Rudolphus AGRICOLA* canebat voce, flatu, pulsus, natus an. 1442. in *Belgii* vico *Basson* prope *Groningam*, ubi hodieque in ecclesia *S. Martini*, ut *D. BURNEY* perhibet, organum ab eo fabricatum superest, successu quidem temporis auctum, ut tamen quæ supersunt ab *AGRICOLA* confecta, adhuc præstent cæteris. Denum id etiam memorem, quod apud *OEFELIUM* legitur an. 1433., ab *ERNESTO* duce *Erhardum SMID* ob singularem peritiam in fabricandis organis ab omni vectigali immunem redditum. a) Relatum, memini, me legisse circa eadem, ni fallor, tempora *Monachii* cæcum instrumenta musica aptissime fabricasse tractasseque: veluti etiam in *Io. Nicol. PECHLINI* observat. 8. *Phyfico-med.* legitur, in *Gambriviis* cæcum omnis generis instrumenta musica inimitabili manuum orisque modulatione rexisse.

Vol. III.
p. 223.

Rev. Boicor.
Script. T. II.
p. 318.

a.

Musurgi
sæc. XVI.
Germani &
Belgæ.

VII. Iam redeamus ad recensionem clarorum symphonetarum, ad sæculum XVI. progressi, quo adhuc duce *GLAREANO* uti possumus, ad medium eius sæculi, dum edidit *Dodecachordum*, in quo a centum & infra annis magna copia auctores musicos non tantum enumerat, verum etiam veluti in alveari quodam exempla suavium eorundem modulorum profert, gentilium præsertim suorum, quibus plerumque familiariter, aut etiam

a) Anno 1433. datum *München* am Sonntag nach *Jacobi* spricht Herzog *ERNST Erhard* *SMID*, gefessen zum *Peysenberg*, aller *Steyr* frey,

umb sein Klugheit die er an im hat mit Orgeln zu machen und andern klugen Dingen.

etiam præceptoribus usus, de iis certa notitia iudicioque pronuntiare potuit. Sic principio statim operis præter *Sebaldum* HAIDEN, quem Lib. I. c. 4. p. 6. vocat insignem ætate illa musicum, laudat civem suum *Lutuichum* SEN-FLY *Tigurinum*, scilicet *Glaronæ* patriæ GLAREANI contribulem ac confociatum in *Helvetia*: qui, inquit alibi, *nostra ætate inter symphonetas* Lib. II. c. 2. p. 197. *eximium nomen*, & *Henrico* ISAACO ipsius præceptore haud indignum *naetus est*: cuius etiam infra canonem musicum profert. Alter est *Michael* RUBELLUS *Rottuilanus*: vir, inquit, *perpetua memoria dignissimus*. *Is* pag. 444. Lib. II. c. 33. p. 155. *nos bonas litteras & musices elementa bona fide primum Bernæ in Helvetiis ante annos iam triginta, deinde in sua item patria docuit*. De Lib. III. c. 14. p. 276. pag. 342. *COCHLÆO* item GLAREANI præceptore supra diximus, cuius laudat exemplam; *Sixti* vero DIETRICH eiusmodi dum profert, *quod, inquit, nuper* Ibid. c. 18. p. 304. pag. 366. *e Constantia ad nos misit*, amicitia nimirum coniunctus: veluti alibi testatur de *Ioanne* etiam VANNIO *Brisgoico*, & *Gregorio* MEIER *Solodorenensis* ecclesiæ apud *Helvetios* organario, ex qua familia hodieque est, qui eodem officio egregie perfungatur. Ex GREGORIO autem illo multa passim affert IosQUINI, quem tantopere celebrat, cantibus inserta, iudicio quoque eruditissimi viri, ut vocat, D. *Ioannis* ALI eiusdem ecclesiæ *Solodorenensis* ecclesiastæ. Habet præterea exempla quædam *Adami* de Lib. III. c. 13. p. 261. pag. 288. 291. *FULDA Franci Germani*, cuius opus ineditum de musica sæpe iam laudavimus; *Thomæ* ZARNEN *Aquisgranensis*, item *Adami* LUYR *Aquisgranensis*, discipuli *Ioannis* GHJSELIN, cuius quinque missas typis impressas Lib. III. c. 11. p. 219. Pandect. lib. VII. tit. 4. commemorat GESNERUS. Passim adhuc in bibliothecis servantur eiusmodi hoc sæculo impressa auctorum opera, qui musica arte tunc temporis maxime inclaruerunt. E. g. *Io. Leonis* HASSLERI *Norimbergensis*, *Nicolai* ROSTHII *Saxo-Weimariensis*, *Iacobi* GALLI seu HÆNE *Carniolæ*, *Ioani. KNEFFELII* *Laubensis* *Lausatae*, *Homeri* HERPOL *Friburgensis* *Helveti* &c. *Leonardi* PAMINGERI *Aschaviensis* *Austriaci*, *Blasii* AMON *Tyrolensis* *Iac. PAIX* *Augustani*, innumera ORLANDI de *Lasso* *Montensis* in *Hannonia* celeberrimi variis in *Italiae* locis, ipsaque *Roma*, demum apud aulam *Bavaricam* musicæ perfecti, qui ad musicum chorum CAROLI IX. regis *Galliarum* vocatus obiit anno 1594. æt. 45. dum itineri se accingeret: teste THUANO lib. XLVII. ad annum 1574. & lib. CIX. ad an. 1594. ubi eius brevium vitæ habes. Eius imago in bibliotheca chalcographica illustrium virtute atque eruditione in tota *Europa* clarissimorum virorum, collectore Iano Iac. BOISSARDO, cernitur cum hac epigraphe:

*Quantum exit melica reliquos ORLANDUS in arte,
Ætheriis propior tantum abit ille choris.*

Illa vero *Philippi* de MONTE *Belgæ*, ORLANDI discipuli, DD. MAXIMILIANI II. & RUDOLPHI II. Imp. musici, canonici, & thesaurarii *Cameracensis* cum hoc epigrammate.

*Clarior ut supero resonaret in æthere psaltes,
Fexit in hoc Montis vertice diva pedum.*

Fuit porro Canonicus *Cameracensis* hoc sæculo Iac. de Kerle multis editis operibus musicis clarus, veluti etiam *Thomas CREQUILON* CAROLO V. a componendis modis musicis, & *Cyprianus RORE* HERCULIS *Ferrar.* ducis, deinde *Venetorum*, postremo *Octavii FARNESII Parmae & Placentiæ* ducis chori præfectus. Quibus addendi sunt CLEMENS non papa seu *Christianus CLEMENTIUS*, cuius & ORLANDI *Lassi* principia de contextu & constitutione cantilenarum, *Christiani* item CLEMENTII præcepta theoretica exposuit Val. HAUSMANN. Io. de CLEVE porro ac *Michaelis* TONSORIS cantiones typis sunt editæ *Norimbergæ* an. 1573. Varia item *Nicolai GOMBERTI*, discipuli IosQUINI, *Severini CORNET*, *Alex. UTENDAL*, & Iac. de WERT. Sed plerique ex his edito demum GLAREANI opere inclaruere, qui alios complures *Belgas* dilaudat, veluti *Ant. de VINEA Traiectensem*, *Gerardum a SALICE*, Io. RICHAFORT, *Nicolaum CRAEN*.

Matthes. Eh-
renspforte. p.
106.

Dodecach. p.
257. &c.
pag. 293.
pag. 296.
pag. 327.

Angli.

VIII. Verisimile videtur, *Belgas*, qui, ut iam notavi, sæculo XVI. totam pene *Europam* inundarunt, ex schola DUNSTAPHI *Angli* potissimum profecisse. *Wilb. BOICE*, qui sub titulo *Cathedral-Music &c.* anno 1768. edidit præcipua opera musica duorum proximorum sæculorum, in præfatione voluminis III. musicam *Anglicæ* ecclesiæ sæc. XVI. cum primis laudat a gravitate, perhibetque, ab ELISABETHA regina statutum, ut musica sacra ab omni specie cuiusque cantus sæcularis abhorreret. Neque etiam primis illis auctoribus energiam ad exprimendum sensum; contextumque verborum abiudicat, quantum quidem musica illa consonantia plurium vocum permittit, quam elegantia puritateque melodiarum suavem reddere contenderint, capacitatem autem, applicationemque ingenii operosa prodat harmonia. Nominat autem TALLIS, LYE, BIRD, GIBOUS, & FARRAUT. Ex quibus primus *Thomas TALLIS* in ea collectione occurrit a nobis iam laudatus, sub HENRICO VIII. EDUARDO VI. regibus, MARIA & ELISABETHA reginis ab organis capellæ regiæ: qui in musurgia sacra cum exteris perinde ac indigenis de palma contendere potuerit. Accepit a regina ELISABETHA cum *Guilielmo BIRD*, eius discipulo, privilegium exclusivum imprimendi opera musica, prodieruntque

runtque an. 1575. eorum cantiones sacræ 5. & 6. voc. latine, aliæque eiusdem generis annis 1589. 1591. 1605. mortuo iam *Thoma TALLISIO* an. 1585. *Guilielmi BIRD Non nobis Domine* potissimum laudat *BOICE*, obiisseque narrat an. 1623. Huic *Thom. MORLEY* Introductionem in musicam practicam dedicavit, ediditque præter opera Madrigalium etiam cantiones a 3. voc. *CHRISTOPHORUS* vero doctor musicæ a *BOICIO* vol. II. productus, an. 1553. Acta apostolorum Gallica lingua, cantui illigata, ac *EDUARDO VI.* dedicata edidit. Medio item sæc. XVI. *Io. MARBECK* ad librum precum, seu cantionum publicarum modulos fecit. Vid. *BALEI* Centur. XII. *Richardi FERRAUT* opera ad officium ecclesiæ memorat *BOICE* festiva suoque accommodata argumento: obiit eodem, quo *Thomas TALLIS* anno 1585. qui in epitaphio a *BOICIO* relato ob vitæ eximiam integritatem laudatur. Iam supra inter doctores professoresque musicæ meminimus *Wilhelmi BLITTMANN*, eiusque discipuli celeberrimi *Ioannis BULL*, qui magistro suo anno 1590. successit in munere organistæ in capella regia, cui iam an. 1585. adscriptus erat inter membra, quæ *Gentlemen* vocant *Angli*, *Galli Gentilshommes*. Anno sequenti baccalaureus musicæ *Oxonienſis*, posteaque doctor *Cantuarienſis* an. 1596. professor musicæ *Greshamenſis*, ob infirmam valetudinem an. 1601. ex consilio medicorum peregrinatione ad exterarum gentes (substituto interim *Thoma BIRD*) suscepta, illis admirationi fuit. Vid. *MATHESON* apud *MARPURG historisch-critische Beyträge zur Aufnahme der Music* IV. B. p. 414. *William BOICE Cathedral-Music* Vol. III.

IX. Ex *Italis* unum sæpe laudatum *FRANCHINUM* passim profert in ^{Itali.} medium *DONIUS*: cui merito coniungimus *Ioan. Mariam ARTUSSIUM*, ^{pag. 32. 231.} interque musicos theoreticos præstantissimum *Ios. ZARLINUM Adriani WILLART Flandri* discipulum, quod musicam practicam attinet. In qua apud *Italos* postea cæteris palmam præripuit *I. Petr. Aloysius PRÆNESTINUS*, de quo supra ex *Ios. SUARESII* *Prænest. antiq.*, qui eum ex merito vocat principem musicæ, eiusque in sacris tutorem & conservatorem. *DONIUS* fugillat non neminem musicæ quondam pontificiæ præfectum, qui *sapientissimum*, inquit, *nostrum Pontificem* pene iam per-suaserat, ut reiectis suavissimis *PRÆNESTINI* prosodiis, suæ in vicem modulationes in *Palatino sacello* concinerentur. Aliter animatus fuit *Stephanus LANDUS* inter *PRÆNESTINI*-successores in basilica *S. Petri Romæ*: „A propria, (inquit in dedic. lib. I. missarum ad *Franc*, Card. *BARBERINUM*) & inveterata huius basilicæ germana disciplina, & apto ad canendum scribendi stylo nihil discedere impensius curavi, præeunte me invicto ducæ *Petro Aloysio PRÆNESTINO*, huius nostri Odei quondam moderatore

De Præst.
vet. mus. T.
I. opp. p. 98.

dignissimo; a quo qui desciverunt, in laqueos sæpe garrulitatis & scurrilitatis incidisse non dubitandum." Musica *Prænestina* hodieque *Romæ* in pretio est, promiscue dicta *alla Palestrina* vel a capella, usu-
Vol. 1. pag. 182. que quotidiano, exceptis quidem festis, ut ex ore P. DREYER musicæ præfecti apud ecclesiam Annunciatae refert D. BURNEY, qui æri incidi fecit sub titulo *la Musica che si canta la settimana santa* inter alia huius auctoris *Stabat mater*, & *Popule meus*, quid feci tibi &c. quod hætenus singulis annis apud nos cantatur. Extant vero varia huius auctoris opera typis impressa. Madrigalia recenset P. Io. Bapt. MARTINI in indice auctorum musicorum tomo secundo Historiæ musicæ annexo. Missarum supra p. 232. meminimus, eius imprimis, quæ tempore concilii *Tridentini* musicam in ecclesia servasse fertur, quod l. c. discussimus. Rem
Ibid. p. 305. etiam narrat laudatus D. BURNEY, missamque illam celebrem a sex vocibus an. 1555. in paschate decantatam pro asserto sumit, eundemque an. 1562. musicæ in Capella S. *Mariæ Maioris* præfectum fuisse, posteaque an. 1571. *Ioanni* ANIMUCCIA eodem in officio successisse apud S. *Petrum* in *Vaticano*: qua in ecclesia etiam post mortem an. 1594. magna oelebritate ante altare SS. *Simonis & Iudæ* sepultus fuit cum hoc epitaphio.

IOHANNES PETRVS ALOYSIVS PRÆNESTINVS
MVSICAE PRINCEPS.

Addit, in schola, quam *Romæ* *Claudius* GAUDIMELUS an. 1572. cum aliis *Hugonottis Lugduni* occisus, instituit, effloruisse PRÆNESTINUM cum NANINIO, *Ioanne* scilicet *Maria*, qui ipse, ut legere est in epistola *Antimi Liberati*, scholam musicam aperuit, ex qua inter alios prodiit *Bernardinus* NANINIUS *Ioan. Mariæ* frater: quorum opera typis edita recenset P. I. Bapt. MARTINI in citato indice, laudatque p. 260. utrumque cum *Claudio* MERULO aliisque celebrioribus sæc. XVI. auctoribus musicis. *Claudius* MERULUS seu MERULA meruit apud S. *Marcum Venetiis* post ZARLINUM, & qui huius antecessor fuit, *Adrianus* WILLART. *Claudii* MERULI prostant cantionum sacrarum opera vergente sæculo XVI. ac ineunte XVII. edita, veluti etiam *Lucæ* MARENZO. Quibus iungere licet *Octavium* BARIOLA *Mediolanensem*, ANNIBALEM *Patavinum*, *Horatium* COLUMBANI, *Petrum* PONTIUM, *Michaelem* VAROTTI, *Horatium* VECCHI, *Andream* GABRIELI, Io. Bapt. PINELLI, Io. *Mariam* ROSSI, *Antonium* SCANDELLI: quorum opera typis sunt edita.

P. II. c. 3.
sect. 6. pag.
346.

Nonnullos alios P. ZIEGELBAUR in hist. litter. Ord. S. B. laudat syn-
 cellitas *Laur. GAZAM*, *S. Iustinæ Patavii* cœnobitam, qui in arte musica
 ineunte

ineunte sæc. XVI. adeo excelluerit, ut præstantissimi quique eius facultatis professores velut oraculum illum consulerent, nec eo improbante quidquam in publicam lucem auderent emittere. Apud *Siculos*, eodem teste, eunte sæc. XVI. *Maurus CHIAULÀ*, cœnobii *S. Martini* alumnus, musica facultate non solum *Panormi*, sed etiam *Romæ* & *Venetiis* sua ætate plurimum celebris, summisque principibus ea de causa valde acceptus fuit & gratus. Refert deinde ex *Ant. MONGITORIS Bibliotheca Sicula*, eum in musicis cantionibus adeo excellentem habitum, ut in iis ad stuporem inclauerit: singulariter autem in ordinandis plurimarum vocum & instrumentorum pleno choro ex proportionem respondentium symphoniacis modulationibus: quod singulari exemplo ibidem declaratum legere est ex eodem auctore apud eundem P. ZIEGELBAUR, qui P. IV. eius auctoris commemorat sacrarum cantionum, quæ octo tum vocibus, tum variis instrumentis, chorisque coniunctis, ac separatim concini possunt, librum, typis excusum *Venetiis* an. 1590. His sociat *Archangelum* de LEONATO, *Italum Brixianum*, plurimum delectatum musicis concentibus, sed tamen omnino sacris: „Ideoque (addit) divinas laudes non contentus per semetipsum canere, etiam alios sapienter canere docuit;“ evulgato libro huius tituli: „Cantiones sacræ tum in Nativitate Domini, tum in hebdomada sancta decantari solitæ. *Venetiis* an. 1585.“ Hæc ille ex ARMELL. *Bibl. Casin.* ubi etiam laudatur *Benedictus LUCCHINUS Mantuanus*, abbas monasterii *S. BENED. de Palolirone*, in arte musica excellens compositor, qui multa musica opera composuerit valde pulchra & venusta. Plura item recenset P. ZIEGELBAUR opera musica P. *Placidi FALCONII* ab *Asula Brixiani*.

P. II. p. 25.
Sc.

Ibid. p. 312.
Cap. 3. sect.
3. pag. 314.

P. I. p. 54.
P. I. p. 100.
P. IV. c. 3.
S. 3. p. 314.

X. Cum laude meminit GLAREANUS *Damiani* a GOES, equitis *Lusitani*, viri nobilis, & eximii eius tempestatis symphonetæ. „Qui (addit) postquam totam ferme lustrasset *Europam*, hic ad *Hercyniæ* silvæ caput D. ERASMUM *Roterodamum* invisit, cuius hospitio aliquot mensibus suavissime est usus: hinc inter nos notitia orta, hinc amicitia facta, quæ nunquam, quoad vixero, evanescet.“ Specimen eius compositionis adiungit, de eoque OPMEER inquit: „In componendis symphoniis magnus artifex, & a cunctis doctis viris amatus plurimum.“ *Ant. AUGUSTINUS* laudat in *Bibl. Hispan.* *Eduardum LOPPAT*, seu *LOBO Lusitanum*, cuius varia inter opera edita est etiam canticum *Magnificat*. *Antwerpia* an. 1605. imp.

Lusitani, Hispani.
Lib. III. c. 13.
p. 264.

T. I. oper.
chronol. pag.
488.

Ei ex *Hispanis* iungere licet *Franc. SALINATEM*, a nobis alibi laudatum, imprimis vero ab *Antonio AUGUSTINO* in *Bibliotheca Hispanica*.
Di-

Didacus ORTIZ item *Hispanus Soletanus*, regię capellę moderator ac magister musices, appellatur in lib. I. Hymnos, *Magnificat*, *Salve*, Moteta, Psalmos, aliaque diversa cantica complectente *Venetis* an. 1545. edito. Meminit item *Ferdinandi* DE LAS INFANTAS, cuius typis impressa extant an. 1570. *plura modulationum genera, quę vulgo contrapuncta appellantur, super excelsa Gregoriano cantu*. Et an. 1580. *Sacrarum varii styli canticorum tituli Spiritus sancti libb. II. cum 5. voc.* Cum laude imprimis meminit laudatus *AUGUSTINUS, Christophori MORALES Hispalensis*, cuius varia edita sunt opera.

Extat porro typis editus liber I. Missarum, *Francisco GUERRERO Hispalensis* odei phonsca auctore, *Parisiis* anno 1566. CAROLUM V. Imp. musica sacra admodum delectatum, ex vitę auctore narrat BONNET, etiam post suum secessum in *Hispania* ultimis vitę suę annis: „Il se rejouissoit beaucoup d'entendre chanter l'office en musique, „a cause de la passion, qu'il avoit pour la symphonie. La delicatessę „de son oreille surpassoit celle des maitres, si bien qu'un jour ayant „commendę de chanter une Messe sur le livre des motets, que lui a- „voit presentę GUERRERO, qui passoit pour le meilleur musicien de „toute l'*Espagne*, il reconnut tous les endroits, qu'il avoit pris dans „d'autres auteurs, & dont les maitres de l'art ne s'etoient pas meme „apperçus.“ Ipsissimus hic est *Franc. GUERRERO*, musicę in ecclesia *Saviliensi* pręfectus, cuius, operumque ab eo editorum, meminit *AUGUSTINUS* in *Bibl. Hisp.* eaque inter canticum *Magnificat* a 4. voc. *Lovanii* an. 1565. impressum.

*Hist. de la
Musique &
de ses effets
T. I. p. 263.*

Galli.

XI. Modo meminimus *Claudii GAUDIMELI*, ex comitatu *Burgundię*, *Franche Comté* oriundi, qui an. 1555. *Marci Ant. de MURET chansons spirituelles* quatuor vocum modulis edidit *Parisiis*, psalmos item *DAVIDIS* ad *MAROTI* & *BEZÆ* metrum. Post eius mortem prodierunt Flores canticorum *Lugduni* 1574. & 1576. *Adrianus* LE ROY edidit *chansons spirituelles* celebris poetę simul & musici *Ioannis BAIFF* sub CAROLO IX. & *HENRICO III.* sub quo confraternitas *Pœnitentium* locum dedit perficiandę musicę choralı per metropoles regni 1585. teste *BLAINVILLE hist. de la musique* p. 85. *LEONE* X. P. qui musicę admodum favit, syntagma missarum a *Iodoco & Iohanne MUTONIO* elaboratum egregiis typis excusum memorat *DONIUS*. Sępius laudatur *GLAREANO* *Ioannes MOUTON Gallus*: „Quem nos (inquit) vidimus, quemadmodum antea in hoc adeo libro testati sumus, raritatem quandam habuit studio ac industria quęsitam, ut ab aliis, quos hactenus commemoravimus, differret, alioquı facili fluentem filo cantum edebat. Maxime autem in principis *FRANCISCI* gratiam, a quo honeste decoratus erat, respiciens, psalmos ac vulgata quędam pro-

*T. I. de
pręst. mus,
vet. p. 101.
L. III. c. ult.
p. 464.*

proferebat, quod testatur cantio, *Domine salvum fac regem*, quam in Dorio retulimus. Porro gravissimas missas composuit a LEONE X. pontifice maximo approbatas, qualis *Alma redemptoris* ac alia permulta, quæ in manibus sunt omnium. Nos duas eius de Beata Virgine MARIA adponemus cantiones. " Sæpe per decursum operis meminit *Petri* Lib. II. c. ult.^o BURRI canonici *Ambianensis*, & *Antonii* FEUM, seu FEVIN *Aurelianensis*. p. 191.
Lib. III. c. 33. p. 354.
Ec. Extant etiam impressæ præter alia, missæ trium, quatuor ad septem usque vocum *Iac. ARCADET* seu *ARCADELT*.

Ad hanc adhuc ætatem referendus est vetus GUEDERON, quem patriarcham musicorum *Gallorum* appellat BONNET, auctor *Gallicus* historiæ T. III. p. 184.
254. 265.
L. VII. harm.
prop. 17. mus. sæpe laudatus. De eo MERSENNUS: „Unus siquidem (inquit) GUEDRONIUS nuper, uti nunc illius gener. soli in *Gallia* cantus pulcherrimos fecisse censentur. Quod cum habeant a natura potius, quam ab arte, nec ullus reperiatur, qui sola arte fretus illorum cantus superet, vel æmuletur, quis confidat se methodum invenire posse, iuxta quam cantus optimi pro quolibet argumento possint componi, non solum ab iis, quibus astra, temperamentum vel nativitas favent, sed etiam ab aliis, quibus huiuscemodi prærogativas natura denegavit, si tamen methodum illam calleant? “ Ad nos non attinet, de quo idem MERSENNUS mentionem facit, *Ant. BOISSET* musicæ interioris regis atque reginæ, seu musicæ cubiculi regii præfectus: idem, ut videtur, ac BOESSET, quem BONNET loc. cit. GUEDRONIO iungit, BLAINVILLE vero cum LAMBERT, & PERDIGAL confert, quorum ille saltem longe ætate posterior. Idem BONNET CLAUDINUM ponit sub HENRICO IV. musicæ moderatorem, de quo nihil amplius extare dicit. Distinguendus est senior & iunior. DONIUS in *progymnast. mus.* L. I. de instrum. harm.
prop. 12. Ec. pueros primum exercendos vult CLAUDINI *Iunioris* psalmis, deinde in polymelis facilioribus ARCADETII, CYPRIANI, Io. ALOYSII, postea difficilioribus MARENTII, NENNÆ, CLAUDINI &c. T. I. p. 261.

Nuspam in laudato auctore historiæ mus. legisse me memini *Iac. ARCADELT*, cuius, modo laudati, cantiones *Gallicæ* aliaque typis prostant; in Missis an. 1557. *Lutetiæ Paris.* editis: vocatur regius musicus & illustrissimi Cardinalis a *Lotharingia* sacello præfectus. Extant etiam Missæ editæ a Claudio de SERMISI, regii sacelli magistro præstantissimo musico auctore *Lutetiæ* 1558. & Missa cum quinque vocibus eodem auctore regio symphonicorum ordini præfecto, & in regali *Parisiensis palatii* sacello canonico. *Parisiis* 1556. Missæ item XII. cum 4. vocibus a celeberrimis auctoribus conditæ, nunc recens in lucem editæ, atque recognitæ *Parisiis* 1554. Sunt etiam motteta seu offertoria in hoc opere, auctores auctores au-

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV. V v tem

tem sequentes: P. COLIN, Cl. IANEQUIN, P. CERTON, I. GUYON, C. GOUDIMEL, N. GOMBERT, M. GUILLIAUD, P. CADEAC, CLERAEU, I. MAILLARD, WILLEFOND, A. CARDANE, C. MARTIN. Extat quoque liber VIII. Missarum cum modulis seu mottetis & parthenicis canticis in laudem B. V. Mariæ, auctore Petro COLINO Lugduni 1541.

Collectiones
operum sæc.
XVI. & XVII.
typis fre-
quentissime
editorum.

XII. Habentur complures huius modi collectiones factæ iam sæculo XVI. diversarum nationum musicorum, ex variis etiam indiscriminatis auctoribus. Sic *Norimbergæ* an. 1537. e. c. impressum est novum & insignis opus musicum sex, quinque, ac quatuor vocum, ex præstantissimis huius artis magistris collectum; ad instrumenta etiam musica adaptata compositione. *Venetiis* impressus extat an. 1568. Novi Thesauri musici liber primus, „Quo selectissimæ planeque novæ, nec unquam in lucem editæ cantiones sacræ (quos vulgo motteta vocant) continentur octo, septem, sex, quinque, ac quatuor vocum, a præstantissimis huius ætatis, præcipuis Symphonicis compositæ, quæ in sacra ecclesia catholica summis festivitibus canuntur, ad omnis generis instrumenta musica accommodatæ a) Petri IOANNELLI *Bergomensis* de *Gandino* studio collectæ.“ Est mihi præ oculis hoc opus, sed nullum adest vestigium, quomodo cantiones hæ præter auctorum intentionem sint ad omnis generis instrumenta musica demum accommodatæ a Petro IOANNELLI, qui alius est a Rogerio IOVANELLIO in capella pontificia musico, cuius motteta 5. vocum *Venetiis* an. 1604. sunt edita. Anno 1588. *Mediolani* in lucem prodit Antonii BARRE liber primus *Musarum* cum 4. vocibus, seu sacræ cantiones, quas vulgo Motteta appellant. Auctores sunt *Orlandus* LASSUS, I. Pet. AL. PALÆSTRINA, CLEMENS non Papa, *Cyprianus* ROSE, LERMA, MAILLART, *Adrianus* VALENT, *Paulus* AMINUCIA, *Annibal* ZOILO, LUPI, & *Orpheus* VECCHI.

Ecclesia *Mediolanensis* conservat quatuor volumina typis impressa an. 1619. quibus ea continentur, quæ iuxta officium *Ambrosianum* ecclesiæ metropolitanæ *Mediolanensis* hodieque frequentantur. Auctorum nomi-

na,

a) Continet ea collectio promiscue sequentes trium potissimum nationum cantiones sacræ, *Iacobi* REGNART, *Ioan.* LOWIS, *Christiani* HOLLANDER, *Matthiæ* ZUPHELII, *Henrici* de la COURT, *Petri* SPEILIER, *Michaelis* des BUISSENS, *Georgii* PRENNER, *Ioan.* CASTILETI, *Verdiere*, *Iac.* VALT, *Mich.* DEISS, *Alexandri* VUTENDALER, *Simonis* de ROY, *Ioan.* CHAYNEE, *Orlandi* de LASSO, *Stephani*

MACHU, *Francisci* de NOVO PORTU, *Ioan.* de CLEVE, *Ioannis* DESLINS, *Philippi* le DUC, *Wilhelmi* FORMELLIS, *Adami* de PONTE, *Iacobi* de WERT, *Iacobi* de BROUCKE, an idem ac *Iacobus* de Brouch, cuius iuxta cantio in laudem MAXIMILIANI II. affertur? *Andrææ* PEVERNAGE, *Lamberti* de SAINNE, *Gregorii* TREHOU, *Andrææ* GABRIELIS.

na, quæ olim *Mediolani* notavi, cum meis adversariis incendio perierunt. Describit hæc volumina D. BURNEY in *Itin. Mus.* P. I. p. 77. Abundat huiusmodi operibus typis editis sæculo XVI. præ cæteris bibliotheca *Monacensis*, quorum catalogum a me olim factum flamma consumpsit. Idem se nuper fecisse D. BURNEY testatur in *Diar. Itin. Mus.* Vol. II. p. 95. memoratque ingentem numerum extare Mss. operum musicorum in armario capellæ *Monacensis*.

Unam adhuc collectionem notamus *Venetis* an. 1615. editam a Ioan. Bapt. BERGAMENO, FERDINANDI archiducis *Austriæ* symphoniaci inscriptam, *Parnassus musicus Ferdinandæus, in quo musici nobilissimi, qua suavitate, qua arte prorsus admirabili & divina ludunt 1.2.3.4.5. vocum.* a) Certe sæculo XVI. & XVII. modestior decentiorque sacris nostris fuit musica, passim etiam frequenterque, ut communi usui essent, typis edita sunt opera musica, ac sparsim hinc inde in bibliothecis armariisque, cathedralium præsertim, ecclesiarum conservata, aliquando forte, postquam a mania sua ad se redierint musici ad summum deducto excessu, in usum postliminio revocanda, aut saltem pro exemplo aliquo futura. b)

XIII. Silentio tamen haud præterierim, quæ animadvertit Io. Bapt. DONIUS in Symphonurgiis suæ ætatis, circa medium nimirum sæc. XVII. „Hodie vero (inquit) si paucos aliquot exceperis, qui obiter potius, quam ex destinato, nec tam publica causa, quam ob privatas quasdam similitudines atque æmulationes, & circa unicam fere symphonurgiam nonnulla litteris prodiderunt, nihil sane memoratu dignum videmus. Atqui tam largus campus hic sese aperiebat, ut multi in eo certatim, & publicam utilitatem, & propriam laudem venari potuerint. Nimirum in tam effusa licentia & corruptela huius facultatis innumera pene erant, quæ

a) Auctoribus nempe *Guilielmo* ARNONI, *Raymundo* PALESTRA, *Bartolomeo* BARBARINI, *Giacomo* FILIPPO BIUMO, *Alessandro* BONTEMPO, *Cesare* BORGO, *Giacomo* BRIGNOLI, *Francesco* CASATI, *Giov.* CAVACCIO, *Bartolomeo* CESATI, *Andrea* CIMA, *Gio. Baptista* COCCIO-
LA, *Federico* CODA, *NN.* CORRADINI, *Flaminio* CUMANEDO, *Giulio* CESARE GABUTIO, *Gio.* GHIZZOIO, *Claudio* MONTEVERDE, *Horatio* NANTERNI, *Giulio* OSCULATI, *Gio.* PASTI, *Vincenzo* PELEGRINI, *Giorgio* POSS, *Giu* PRIULI, *Benedetto* RE, *Dominico* ROGNONI, *Michel Angelo* RIZZI, *Gio.* SANSONE, o SANSONI, *Galeaza* SIRENA, *Alessandro* TADEI, *Francesco* TURINO, &

Gio. VALENTINI: Italica scilicet nomina.
b) Multa iam collegerat *Paulus* PARSTORFFER in indice di tutte le opere di musica *Monachii* an. 1653. edito, quo, uti & DRAUDII, LIPE-
NIL, & GESNERI Bibliotheca Io. Gottf. WALTER usus est in musico lexico *Lipsiæ* an. 1732. edito, aliisque etiam subsidiis: quod musurgos *Italicos* attinet a suis gentilibus celebratos, editis præcipuarum urbium rebus litterariis e. g. MANDOSII Bibl. *Roman.*, MONGITORIS Bibliotheca *Sicula*, PICINELLI *Ateneo* dei litterati *Milanensi*, CALVI scena letteraria degli scrittori *Bergamaschi*, COZZANDI libraria *Bresciana*.

quæ ad criticum tribunal vocari merebantur. Nam ut omittam nimium crebra illa proluxaque melismata, eaque qualiacunque sint, ubivis ac promiscue usurpata, ut supra innuebam, confusamque illam rhythmicorum temporum congeriem; organaque etiam cuiuscunque generis sine ullo delectu in sacris, publicis privatisque locis adhibita; carminaque vilia, & vulgaria passim ad melodiarum opus assumpta; imitationes mimicas atque affectatas; aliaque sexcenta, quæ hodiernam musurgiam inficiunt atque contaminant: quot quæso, quantaque sunt in sacris argumentis, quæ censoriam exigunt virgam? Quanto musicæ damno constare creditis, effrenemne dicam an miseram? hanc recentium musicorum ambitionem, ac levitatem; qui fastiditis iam suavissimis PRÆNESTINI, MORALIS, aliorumque, quos nimis antiquos dictitant, concentibus, unique novitati studentes, suas ipsorum symphonias quotidie obtrudunt? Quæ sæpe numero vel infulsissimæ sunt, vel, si quid commode conceptum habent, non e propria penu, sed emendicatis hinc inde centonibus, nec iis quidem satis belle confutis, sese venditant. Nec Galli quidem tam frequenter vestitus speciem immutant, ut hi novis quotidie modulationibus student.“

Apponam tamen DONIO doctum cœtaneum gentilemque *Petrum de VALLE*, musicæ ecclesiasticæ studiosum, ac nimium etiam amantem, ut confitetur in dissertatione a), quæ extat T. II. opp. DONII p. 249. &c. *della musica dell'eta nostra, che non è punto inferiore anzi è migliore di quella dell'età passata, al Sig. Lelio GUIDICIONI.* Hic nempe ea erat in sententia, musicam a quinquaginta tunc, circa medium nempe sæculi XVII. annis haud modicum defecisse, secus ac rem se habere *Petrus de VALLE*, multis probandum sibi l.c. sumsit. Ac primo quidem invenitur in nimium artificium, quod nempe obtinebat in contrapuncto, variis generibus, præsertim autem illis canonibus supra memoratis ex *Stephano LANDO*, ipsoque *SURIANO*, quem ac *THEOPHILUM* quendam in hoc genere musicæ detentum passim *DONIUS* memorat, nec rem *Petrus de VALLE* diffitetur b).

XIV.

a) In fine dica, chi vuol, male della musica; brami, chi vuole, di cacciare dalle chiese il canto ornato, io ve lo desidero, ve lo cerco; e (forse è mio difetto, mia sensualità, come dissi, ma chechè sia, confesso con sincerità la mia colpa) molte volte di più vado alle chiese, dove bene si canta, che forse non vi auderei, se non vi si cantasse. Gli oratori sono a me di unica dilettazone: di quelli alla morte, quando vi si cantava, non soleva lasciarne uno; e quest'anno passato, benché non vi si cantasse, vi andai nondimeno ogni sera tutta l'ottava agli ufizi, solo per la divotione, che nelle

buone musiche vi aveva concepita gli anni innanzi. A *San-Girolamo*, alla chiesa nuova: alla *Rotonda*, tutta l'ottava de' Santi sono pure andato volentieri per le buone musiche, che ogni sera vi si sentivano; le quali se non fossero state, non farei forse andato molte volte di notte per mali tempi, e per cattive strade alle chiese a far del bene; e quello che avviene a me, con ragione pensa, che possa avvenire ad ogni altro.

b) I Maestri (inquit) dell'età passata hanuol saputo benissimo l'arte della musica, ma pochi hanno saputo con giudizio ad operarla: le compositioni loro sono piene di sottilissimi artifizii,

XIV. Sed hæc potissimum ad musicam assam, quam vocant, pertinent, quæ usque ad sæculum XVII. in ecclesia vix non sola obtinuit. Musico-
rum instrumentorum usum quod spectat, *Ioannes* quidem LEGRENZI varia cum instrumentis musicis edidisse legitur apud *Donatum* CALVI, veluti *Concerto di Messa e Salmi* 3. 4. con 2. Violini Venetiis an. 1654. *Suonate per chiesa* 1655. *da chiesa & camera a trè* 1656. &c. post mortem demum 1692. prodierunt eiusdem *Motteti sacri a voce sola con tre stromenti*. Inter varia *Horatii* TARDITI opera typis edita sunt etiam *Messe a 4.* & 5. voci con 2. violini. *Messe e Salmi concertati a 3. 4. e 5. voci con e senza stromenti* &c. Eius opera circa medium sæculi XVII. prodierunt, eo autem ineunte adolescenteque a *Francisco* TÆGIO *Mediolanensi*: *Messe e Salmi Falsi Bordon* e *Motteti a 5. col Basso per l'organo* anno 1610. *Mediolani* sunt vulgata. Item *Partito all'organo delle Messe. Motteta a 4. 5. Venet.* 1624. Non multo post *Ioannes* ROVETTA *Venetiis* apud *S. Marcum* musicæ præfectus varia missarum, psalmodiarum, mottetarum opera edidit con 2. violini o altri stromenti. Quæ aliaque recensentur in lex. mus. WALTERI. Quin imo supra opus cantionum sacrarum notavimus variorum auctorum a *Petro* IOANELLI ad omnis generis instrumenta musica accommodatarum ed. an. 1568. Referre tamen solebat *Octavius* PITTONI, musicæ director in collegio *Germanico*, & ad *S. Petrum* in *Vaticano* insignis, qui medio nostro hoc sæculo XVIII. *Romæ* nonagenarius obiit, sua adhuc memoria ad finem vergente adeo sæc. præterito XVII duos tantum *Romæ* fuisse, qui cheles tractarent, ex tempore soliti intercludere, ut nunc organo facimus ad cantum planum; donec cel. *Archangellus* CORELLI, primus a

Musica instrumentalis
sæc. XVII.
in ecclesia
epocha.
Scena letteraria degli
scrittori Bergamaschi P.
II. p. 33.

sympho-

come si vede del SORIANO d'uno de' NANINI, e di molti altri, che potrei nominare; ma però con queste imperfezioni, che io dico, alle quali essi non avevano punto di mira; anzi badavano tanto poco, che le loro note accompagnassero bene le parole, che di alcuni di loro, e de' migliori si conta, che bene spesso facevano compositioni di semplici note; alle quali, quando erano finite, adattano poi quelle parole, che meglio venivano loro alla mano. I maestri dell'età nostra non fanno così, ma con più giudizio, non si curando di ostentare in ogni luogo gli artifizii, che pure fanno, quando si canta a più voci, più tosto, che le odiose bracerie, usano certi dolcissimi concertini (che così gli chiamano) le fughe le usano parcamente in pochi luoghi, ma che siano molto a proposito, e per lo più assai brevi; ne fanno caso, che

paiono troppo facili, purché non confondano le parole, ne il loro senso: le interrompano bene spesso con pause, accio che le parti si diano tempo una all'altra, e ciascuna di esse spiochi bene le sue parole più delle fughe usano le imitationi, con le quali forse, si può scherzare leggiadria essendo vi maggior campo da metter le in opera sopra ogni nota: più che negli artifizii sottili premono negli affetti, nelle grazie e nella viva espressione de' sensi di quello, che si canta, che e quello, che veramente rapisce, e fa da dover andare in estasi. *Ib.* p. 250. &c.

a) In *Gallia* id primus præstitisse SENAILLER perhibetur apud *BLAINVILLE Hist. de la Mus.* p. 91. Vixit is nostra adhuc memoria. In *Germania* nostra primus cheles musicæ sacræ coniunxisse fertur *Canonicus* regularis apud *Wengenses Ulmæ* P. Caspar. SHOLLENBERGER.

symphonias suas ederet. Memoria CORELLI statua in Vaticano posita dicitur cum epigraphe :

CORELLI PRINCEPS MUSICORVM.

Organistæ
insignes.

T. I. opp. I.
B. Donii
p. 117.

XV. Ante eum Romæ apud S. Petrum sæculo XVII. tractando seu ludendo organo celebratissimus apud exteras etiam nationes, atque adeo nostra in Germania fuit Hieron. FRESCOBALDI, cuius varia opera æri incisa prostant: ac quidem præ oculis est: *Il secondo libro di Toccate, Canzone, versi, d'hinni, Magnificat* &c. Romæ imp. an. 1637. dum epistola dedicatoria Lud. GALLO Episc. Anconit. inscripta annum præferebat 1626. præfationem vero Christophorus BLANCUS graphio scilicet scripsit an. 1616., ut ad oram notatur. Eum in arte pulsandi organa omnibus aliis præfert DONIUS de præstantia mus. vet. „Quis enim (inquit) umquam peritius physaulum tractavit, quam *Ferrariensis* FRESCOBALDUS noster? Quis psalterium, sive Harpam, quam HORATIUS *Neapolitanus*? Quis Pandurium tetrachordum, quam *Michael Angelus* ROSSIUS? Aut, ne illa, quæ spiritu animantur instrumentorum genera, silentio prætermissa succenseas, quem tu priscorum hominum suavius inflasse ceraulum sive corniculum putas, quam MISSILIUM nostrum? Aut, qui nunc in aula Cæsaris eximie florere dicitur, SAMSONIUM quendam? &c.,

Fuerunt porro hoc sæculo *Mediolani* insignes Organistæ, aliis etiam editis operibus musicis celebrati, Iac. Phil. BUMI, & Carolus Ios. SAN-ROMANO: nec non Alexander MILLEVILLE FRESCOBALDI gentilis, id est, *Ferrariensis*, in aula etiam regis *Poloniæ* & Cæsarea ab Organis: *Tarquinius* item MERULA organista *Bergamensis*. In *Germania* nostra a Io. Casparo KERL edita prostat Modulatio organica super *Magnificat* octo tonis ecclesiasticis respondens, *Monachii* an. 1686. Ut taceam alios insignes organistas, qui apud plerasque aulas *Europæ* tam Catholicas quam Protestantas, iam sæculo præterito, & ultra etiam, meruerunt, in *Anglia* imprimis, ubi plerique, quos iam nominavimus, ac deinceps occurrent auctores musici, regię, aliarumque præcipuarum capellarum organistæ fuerunt. Addo, quos Petrus de VALLE in differt. de *Musica ætatis suæ* inter opera DONII T. II. p. 253. notavit, organistas *Italos*: „In questa parte del sonare solo anche io ricognosco per grandissimi Valentuomini quei, che V. S. mi nomina, CLAUDIO da Correggio in *Parma*, LUCCIASCO di *Ferrara*, ANNIBALE Padoano, Andrea e Giovanni GABRIELLI in *Venezia*, Giovanni MACQUE in *Napoli*, il Cavalier del LEUTO in *Roma*, e altri tali.

XVI. *Ludovicum VIADANA* ad initium sæculi XVII. Bassi generalis auctorem iam laudavimus. Qua de re tractatum, varia etiam opera musica, edidit. Fertur VIADANA abhorruisse a stylo Mottetico, qui tunc temporis in ecclesia frequentabatur.

Per decursum adhuc eiusdem sæculi celebrabantur in Italia melothesiæ, profanæ quidem ex schola illa *Florentina* progressæ in stylo monodico ac recitativo, de quo paullo ante locuti sumus; laudat tamen modo citatus *Petrus de VALLE* similes in polyphona musica, chorisque ecclesiasticis, nominatim QUAGLIATI, a

& iuvenem MAZZOCHI apud S. *Petrum*, quem laudibus insigniter maculat. *Virgilium MAZZOCHI* DONIUS deprædicat: „In cui non saprei dire, qual sia maggiore, o la perizia del comporre con facilità, e leggiadria; o la docilità, e piacevolezza di natura, laquale (a confusione di certi ignoranti e presumtuosi) si come attrae gli animi, di chi conversa seco; così anco l'abilita a ricevere di molti utilissimi avvertimenti dagli eruditi, che la sua professione non gl'insegna.“

Io. Bapt. MARTINI Dominicum MAZZOCHI notat inter eos, qui sæc. XVII. stylo madrigalesco claruerunt; operaque quædam typis edita designat in indice auctorum tomo secundo historiæ musicæ annexo, veluti *Claudii MONTEWERDE*, *Marci de GAGLIANO*, *Pomponii NENÆ*, *Ant. ZIFRÆ*, *Caroli GESUALDI Principis Venufini*.

Hos posteriores passim laudat KIRCHERUS in *Musurgia*, in stylo etiam Mottetico *Io. Bapt. GRILLUM*, *Intermetum GALLUM*, *MORALEM*, *SURIANUM*, *TROIANUM*, *NANNINUM*: nominatim vero alibi *Romanarum Basilicarum symphoniarum*, quos ipse utique cognoverat, *Horatium BE-*

NEVOLUM, *Bonifacium GRATIANUM*, *Franciscum FOGGIA*, *Stephanum FABRI*, *Dominicum CEUHIELLUM*: „Quorum (addit) prior D. *Petri*, alter ecclesiæ professæ Soc. *Iesu*, tertius S. *Ioannis Lateranensis*, quartus S. *Ludovici* ecclesiæ *Gallicæ* nationis, quintus S. *Mariæ Maioris* musicæ summa cum laude præfunt. Iam supra meminerat *Muriæ ABBATINI*, celeberrimi Symphonetæ: „Hic(inquit) quanta musicæ peritia polleat, testantur principales basilicæ S. *Ioannis Lateranensis*, & S. *Mariæ Maioris*, & templum domus professæ Societatis *Iesu*: innumeraque musica opera ad editionem iam parata habet; quibus rempublicam suo tempore affatim locupletabit.“

Sed promissis stetisse haud videtur, opus enim Motetorum iam an. 1638. ediderat, antequam KIRCHERUS *Musurgia* prodiret

anno

Melothetæ
Itali sæculi
XVII.

Disc. della
Ritmopeia de
versi latini
Sc. T. II.
p. 203.

Lib. V. c. 17.
§. 3.
Lib. VII. c.
VI. §. 5.

Lib. §. 1. pag.
600.

a) Il QUAGLIATI (inquit) in Roma questo buon costume, che io dico, nella musica l' introdusse principalmente nelle chiese, dove bene spesso faceva cantar le Messe, e Vespri

a piu Cori, non che da più voci insieme, come ne abbiamo buon saggio in molti suoi motteti stampati, che vanno in volta.

L.VII. c. 6.
§. 1. p. 603.

anno demum 1650. Alias vero nihil edidisse typis legitur, uti etiam, quem porro debitis maectat laudibus, *Iacobus* CARISSIMI excellentissimus & celebris famæ symphoneta. Is præ aliis ingenio pollebat, & felicitate compositionis ad auditorum animos commovendos; sunt enim eius compositiones succo & vivacitate spiritus plenæ. Quod Collegii *Germanici* chorum regeret tot annis, inde factum est, ut non solum fama apud nos celebraretur, eiusque melothesiæ frequentes in *Germaniam* asportarentur, verum etiam *Germani* complures, etiam ex monasterio hoc D. *Blasii*, eius institutioni traderentur: quæ institutio musicæ masculæ firma ut perstitisset, optandum esset pro dignitate musicæ sacrae.

Horatii BENEVOLI musicam hodieque *Romæ* cum *Prænestinica* quo auctore ætate paullo inferior est, in pretio esse, usuque, subinde testatur D. BURNEY. Imprimis vero pro merito deprædicat *Gregorii* ALLEGRI (qui ex schola celebris NANNINI cum *Antonio* ZIFRA, & *Pet. Francisco* VALENTINI prodiit) insignem in sacris melefi simplicitatem ac harmoniæ puritatem. Eius celebratum *Miserere mei Deus* æri incidi curavit inter alia sub titulo: *la musica que si canta la settimana santa*. Quod *Romæ* hucusque quotannis cantatur in Parasceve Domini, sed singulari inimitabili quadam ratione: quare a LEOPOLDO Imp. ob celebritatem a Pontifice expetitur, cum *Viennæ* cantaretur, famæ respondere haud est visum, fraudemque ac suppositionem suspicante Imperatore, atque querelas apud pontificem deponente, officio remotus est musicæ præfectus; ut rem ex ore SANTARELLI, qui hodie capellæ musicæ papalis præest, enarrat D. BURNEY, prout idem SANTARELLI olim mihi quoque *Romæ* retulerat, obtuleratque id *Miserere*, quod vero iam ex gratia CAROLI VI. Imp. penes nos erat.

Histor. kritische Beiträge zur Aufnahme der Music. II. B. 320. bl.

Fr. Wilh. MARPURG unum hunc in recensione auctorum musicorum sæculi XVII. præterit ex tam multis *Italis*; de quibus nihil in manus nostras venit, *Camillo* ANGLERIA, *Alessandro* MILLEVILLE, *Theodoro* CASATI, *Luigi* BATTIFERRI, *Leandro* GALERANO, *Giovanni* PALATINI, *Romano* MICHELI, *Angelo* BERARDI, *Lorenzo* PENNA, *Francesco* PODIO, *Giov. Franc.* CAPELLO, *Fr. Emmanuel* CARDOSO, *Vincenzo* GALLO, *Giov. Paolo* CIMA, *Casparo* VILLANI, *Giovanni* CROCA, *Paolo* LORENZANI, *Giovanni Antonio* RIGATTI, *Francesco* TURINI, *Giovanni* REVETTA, *Antonio* SAVETTA, *Marco* SACCHI, *Giuseppe* SCARONI, *Benedetto* PALAVICINO, *Stephano* BERNARDI, *Gius. Anton* BERNABEI, *Giov. Bapt.* BASSANI, *Costanzo* ANTEGNATI. Ex quibus apud aulas *Germanicas*, etiam *Protestanticas*, musicæ præfecti fuerunt. *Lutheranos* porro superiore sæculo *Italiam* ob musicam peritiam frequentasse, non uno loco testatur

MATHE-

MATHESON in *Gloria musica*. Sic Io. Iosephum KRIEGER Norimberg. memorat an. 1672. obiisse *Italiam*, *Venetis* cum Io. ROSENMULLER eadem de causa ibi diversante audiisse CAVALLI, ZIANI, LEGRENZI, inde per *Pataviam* & *Bononiam*, ubi Io. Mar. BONONCINI, Carolum Donatum COS-
 SONI celebres musurgos frequentavit, *Romam* concedens, adhuc in vi-
 vis reperit præstantissimum Iac. CARISSIMI, Antonium M. ABBATINI, Bernar-
 dum PASQUINI artificio musico pollentem; quorum posteriorum se disci-
 plinæ tradidit, familiaris etiam cum FOGGIA, STOMINGA, GIANSETTI,
 GRATIANI, ARATELLA, ipsoque cum KIRCHERO; adita quoque *Neapoli*,
 cum sene iam ZIANI musicæ præfecto. Qui nempe omnes superiore sæ-
 culo in musica sacra præcipue inclaruerunt: cui totam musam suam sa-
 cravit sæpe laudatus Iacobus CARISSIMI, a P. Mar. Antonio CESTI discipulo
 postea in theatrum illatis odis, recitativisque, quorum auctorem iam su-
 pra Iac. CARISSIMI diximus. Quanto is in pretio etiam in *Gallia* fue-
 rit, multis in locis prodidit BONNET, auctor sæpe citatus historiæ mu-
 sicæ, eundem plerumque cum LUIGI præcipue & BUONONCINI dilaudans.
 „Quoque M. . . (ut mentem suam exponit alicubi) tiennent pour BUONON- T.IV. p. 114.
 CINI qu'elles n'estiment des compositeurs d' *Italie*, que ceux, qui ont fleuri
 depuis vingt ans, & que le CARISSIMI soit antérieur a cet age de la
 bonne musique *Italienne*, j'ai toujours été persuadé, qu'il est le plus
 grand musicien, que l'*Italie* ait produit.“ Eum aliquando in *Galliis* fuisse,
 alibi innuit, de *Italîs* ita locutus: „En musique sacrée entre plu- Ibid. p. 175.
 sieurs compositeurs recommandables DANIELIS, LORENZANI &c. ont un
 CARISSIMI, homme d'un merite extraordinaire, & qui s'étoit formé en
 faisant chanter ses pieces aux *Theatins* de *Paris* &c.“ Et: „LUIGI s'e- pag. 206.
 toit formé a *Paris*, ce que n'ont point fait les SCARLATTI, BUONONCI-
 NI, BASSANI &c. derniers Orphées de l'*Italie*, qui loin de venir se decraf-
 ser aupres de nous, comme les LUIGI, & les CARISSIMI leur maitres,
 ont soigneusement cultivé les defauts de leur nation.“

XVII. Facile concesserim, fœcunditatem elegantiamque ingenii *Ita- Galli-*
lici, coniunctam cum delicato exquisitoque *Gallico* palatu, le *gout*, quem
 semper in ore habent, & ingeminant, musicæ singularem venustatem con-
 ciliare posse, quam tantopere extollunt *Galli* in immortalis I. Baptista
 LULLI, natione *Italo Florentino*, educatione demum *Gallo*. Quare qui-
 dem gratus agnoscit auctor historiæ musicæ sæpe laudatus BONNET, quan- T.I. p. 285.
 tum musica *Gallica Florentiæ* debeat; ut tamen innatam illam *Gallis* me-
 lodi-

de quibus mox diximus, HARTMANNO adscribuntur. In scheda quadam notatur, a quo cantari adhuc sæc. XIV. consueverint *tropi* his verbis: *Sciendum est, quod præbendarius sacri sepulchri tenetur cantare tropos in choro super introitum, offertorium & communionem cum adiuncta sibi persona. Verum autem super graduale in summis festiuitatibus plebani S. LAURENTII & S. MAGNI. Alleluia vero plebanus S. LEONARDI cum uno Dominorum in claustro.* Ex MS. *San-Blas.* ann. 400. specimina hic damus, ac subinde alia inferemus suis locis etiam cum biscantu. Nota ex MS. bibliothecæ capituli *Augustæ Vindel.* sæc. XIV. vel XV. *In octava S. CATHARINÆ per omnia ut in die ipsius præterquam quod tropi non habentur in matutinis & in vespers.* Tropi inter *Kyrie eleison, Gloria in excelsis, Sanctus & Agnus DEI* misceri soliti in missali *Romano* iussu PII V. edito sublatis sunt, quod priscam *Romanæ ecclesiæ* liturgiam minime saperent.

TROPUS SUPER TRITUM PER BISCANTUM.

Salva Christe te querentes

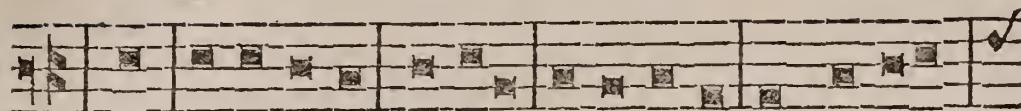
Salva Christe te querentes

te laudantes & dicentes &c.

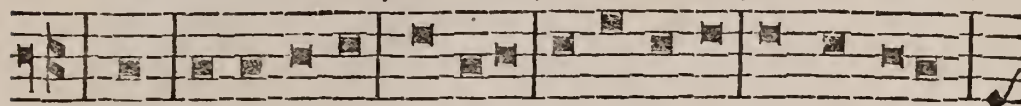
te laudantes & dicentes &c.

PROSA

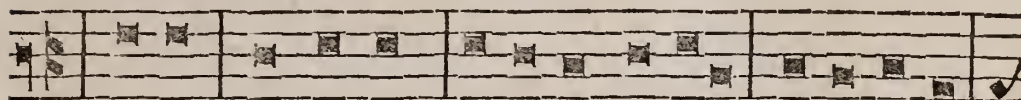
PROSA CUM BISCANTU.

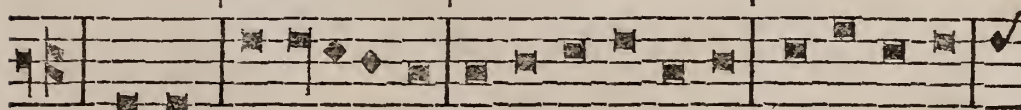
Q uem ethe ra & terra acque mare non p̄ valēt

Q uem ethe ra & terra acque mare non p̄ valēt

torum ca pe re. A fi ni p̄ fe pe infas imple

torum ca pe re. A fi ni p̄ fe pe infas imple

celos regēs u be ra fu gens. &c.

ce los regēs u be ra fu gens. &c.

VII. Haud raro etiam lingua vulgari quandoque rhythmice compositæ cantiones publice in ecclesia audiebantur, quarum potissimus usus erat profanus: quales *Gallicas* LEBEUFIOUS^{a)} notavit, sed ultra sæc. XI. non ascendit. Nos etiam inferius inter specimina contrapuncti dabimus ex codice monasterii S. GEORGII. FLORENTIUS *Wigorniensis* monachus, qui obiit an. 1118.

Lingua vulgari rhythmice cantilenæ.

a

X x 2

de

a) Tr. hist. & pratiq. sur le chant ecclef. Differt. sur l'etat des sciences sur le Roi ROBERT.

T. IV. p. 102. Ætæ sit compositus, quæ in re maxime BAILLI excelluisse ibidem dicitur. Opportune multis postea in miseram illam textus discriptionem invehitur auctor hic, exemplis aliquot suorum gentilium adductis, qui alias in musica sacra præstantes fuerunt, LA LOUETTE, Io. SUEUR, GONTIER, LOCHON &c. Præterea in pretio habitus LULLIO *Henr. DUMONT*, regii sacelli præfectus musicæ, ob nativam simplicitatem; motteta an. 1688. edita memorantur postquam iam annis aliquot vita functus esset: rege tunc ad concursum vocante (dum etiam ROBERT officio cederet) symphonetas; at ex quatuor imprimis selectis COLASSE, LA LANDE, COUPILET, postremus ineptior, iudicio auctoris, obtinuit. Taceo quos alios passim idem laudat BONNET, ubi de alia quam musica ecclesiastica res est, quæ ad nos non attinet; tantum hic nomina recensere saltem iuvat, quæ cumulatim ex utraque musica alicubi refert, ordine, ut puto, altius repetendo a sæculo XVI. quo vidimus paullo ante, non paucas *Gallorum* auctorum melotheses sacras typis editas fuisse: quibus nunc paucos habemus, quos iungamus, BONETO haud, quod sciam, memoratos *Arcturum aux-COUTEAUX*, cuius octo cantica divæ MARIE Virginis secundum octo modos *Parisiis* an. 1641. edita etiam D. BURNEY in *Diar. Itin. mus.* notat; ex quibus *Antwerpiæ* an. 1772. *Magnificat* in vespers audierit. *Henrici DUMONT* regie item musicæ præfecti cantica sacra ac mottetorum volumina complura recensentur in *Bibl. Duboisiana & Telleriana.* a)

Germani.

XVIII. Fuerunt etiam ex *Germanis* nostris, qui se disciplinæ celebratissimi LULLI traderent, qualem Io. FISCHER *Suevum* memorat MATHESSON in *Gloria musica*: quo scilicet libro, in supplementum lexicorum musicorum WALTERI, imprimis practicos potissimum musicos ex nostra *Germania* maximam partem celebrat: ex quibus celebriores aliquos saltem recensebimus, quique opera quædam in lucem publicam dederunt; veluti Crato BUTNERUS *Dantiscanus Te Deum laudamus &c.* ubi se directorem chori musici *D. Catharinæ* nominat. Io. HERBINIUS porro musicam in *Regiomontanis*, *Dantiscanis*, aliisque ecclesiis augustioribus egregie dilaudat: ubi nempe „cantilenæ ac mottetæ sacræ antiqua fide ac religione, auctore phonaſco clarissimo STOBÆO, dulcissime tam latino, quam germanico

De crypt.

Kyov. p. 155.

a) Quelle bibliothecque di musique formeroit celui, qui ramasseroit tous les airs particuliers. De CLAUDIN, du vieux GUEDRON, des BOESSETS, de CAMBEEFORT, de MONLINIE, de CAMUS, de PERDIGAL (PRODIGAL) de CAMBERT, de BACILLY, de du MONT, de MOLLIER, de LAMBERT, de

LULLI, de COLASSE, de Mr. des TOUCHES, de CAMPRA, de DESMARETS, de MARAIS, de la BARRE, de BOUVARD, de GILIER, & que ſçai ie, combien d'airs d'un caractère singuliere, airs de BACILLY, cantiques spirituels de COLASSE, villanelles de du VIVIERE &c.

manico idiomate, ac spiritu vere devoto resonant; secus quidem atque hodie *Itali* atque *Galli*, abiectis veterum musicorum *ORLANDI di Lasso*, *PRÆTORII*, *VULPII*, *HAMMERSCHMIDII* paullo tardiore, quem vocant, tactu gradientibus mottetis, quas religiosa patrum nostrorum gravitas, atque spiritus vere θεόπνευτος commendat, pipiunt:“ ut iterum hoc referam in gratiam etiam *Hier. SCHULZ*, seu *PRÆTORII Hamburgensis*, cuius varia opera musica edita laudatus recenset *MATHESON*, quædam etiam alibi *Melchioris FUCHS*, seu *VULPII*, cantoris *Weimariensis*, & *Andr. HAMMERSCHMID Zittaviensis* organistæ, in mottetis componendis summi artificis, teste *Ad. SCHEIBEN*. Quem vero *Marcus SACCHI* in sacello regis *Poloniæ* magister musices vocat clarissimum atque excellentissimum chori musici *Dantiscani* directorem dignissimum *Casparum FORSTER* seniore, cribrum musicum eius nomini inscribens, fugillavit quidem *Paulus SYFERT* eius æmulus, ut videre est apud *MATHESON*; ubi ea discutit, quæ cognomines *FORSTEROS* fratres, seniore ac iuniorem, attinent: ex quibus posterior *Borussus* natione in *Daniam* etiam excurrit, musicæ palatinæ præfectus teste *Io. Adolpho SCHEIBEN*. Ibid. p. 760. ubi eius musica ecclesiastica imprimis laudatur. Fuit discipulus laudati *SACCHI*, aliorumque *Italorum* usus magisterio, perinde ac *Io. Caspar KERL*, ac *Io. Iac. FROBERGER*; uterque a *FERDINANDO III. Romam* missus, ille a *Iac. CARISSIMI*, hic ab *Hier. FRESCOBALDI* instituendus. Adit alter etiam *Gallias*, ut utriusque gentis decora consociaret, haud infeliciter; quæ vero typis edita sunt post mortem an. 1714. ad nos nihil attinent. Celebratur præprimis eius *Memento mori*.

Io. Casp. KERL præter modulationes organicas super *Magnificat* vulgavit varia opera cationum sacrarum, Missarum. Laudatur eius *O bone Iesu*. Eum imitari studuit *Io. PACHELBEL*, *Viennæ* illius disciplinæ se committens, cuius quoque quædam opera, quæ ad cantum musicamque ecclesiasticam pertinent, recenset *MATHESON*, atque *Iacobi PAGENDARM* aliis etiam scientiis clari; uti *Ath. KIRCHERUS*, portentum ingenii humani, quemque hic ipse sæpe cum laude adducit in medium „*Hieronymum CAPSBERGERUM* innumerabilium fere qua scriptorum, qua impressorum voluminum musicorum editione clarissimum, qui ingenio pollens maximo, ope aliarum scientiarum, quarum peritus est, musicæ arcana feliciter penetravit. Hic est, cui posteritas debet omnes illas elegantias harmonicas, quas strascinas, mordentias, grupasque vulgo vocant in tiorba, ac testudine a fidicinibus adhiberi solitas: hic introduxit veram tum sonandi, tum intabulandi, ut barbare loquar, rationem: omnia fere harmonici styli genera summa excellentia tractavit.“

Critischer
Musicus p.
178.

Musurg. lib.
VII. P. II.
c. 4. p. 586.

T. I. p. 98. *Sc.* Alia prorsus DONIO sedit animo de CABISPERGIO opinio: cum enim perstrinxisset in opere de præstantia mus. vet. novum quoddam musicæ genus *Romæ* sua ætate induci ceptum, tacito primum nomine CABISSPERGIUM sub nomine citharistæ fugillat, qualem eum antea designaverat: heic vero post multa totam hanc modulandi rationem, quam symphoniasiticam ipse vocat, quæ palilogiis, ac polylogiis passim exuberat, barbaram prorsus planeque inconditam censendam pronunciat, quæque nullo modo repurgari possit, nisi ad vivum refecetur. „Quod si (subdit) CABISPERGIUS tuus intellexisset, nec talem suscepisset provinciam, nec se cantoribus deridendum præbuisset, qui vel palam ipsius melodias concinere detrectabant; vel eas de industria sic corrumpabant, ut ingratae penitus tum principis, tum astantium auribus acciderent. Quare brevi res exolevit, coactusque est CABISPERGIUS modulationum suarum ingentibus fascibus, nulli iam usui futuris, domum implere; minime id ægre ferentibus contubernalibus suis muribus, atque tineis.“ Hæc quidem Transalpini illi in frequenti suo confessu familiarique colloquio: de quibus nihil mihi arbitrari reliquum est, quippe cui auctoris huius clam sunt conatus. Multa eius opera *Leo ALLATIUS* in apibus Urbanis recenset, quibus alia adiungit *WALTER* in lexico. Complura item opera *Iac. REGNART* a medio sæculi XVI. usque ad initium sæc. XVII. typis edita, cuius anno secundo Missæ sacrae ad imitationem selectissimarum cantionum a 5. 6. & 8. voc. prodierunt *RUDOLPHO II.* inscriptæ, sub quo stipendia meruit in capella palatina.

Plurima vero vulgavit *Greg. AICHINGER* organoædus *Iacobi de FUGGER* circa idem tempus exeuntis XVI. & ineuntis XVII. sæc. veluti etiam *Ioan. STADELMAIER* *MAXIMILIANI Gracensis* A. A. Quædam etiam *Rudolphus de LASSO* celebris *ORLANDI de Lasso* filius: cuius etiam post mortem an. 1604. edidit magnum opus musicum. Ex merito etiam in bibliotheca chalcographica collectore *Iano Iac. BOISSARDO* cum *ORLANDO de Lasso* locum accepit veneranda imago *Adami GUMPELZHAIMER Trosbergi Boii*, cum hoc elogio:

*Naturæ accentum mirantur, & eius imago
Musica corda rapit, quo duce? præsto vides.*

Multa item edidit circa eadem tempora vergente XVI. ac ineunte XVII. *Iacobus REINERUS*, quem silentio præterit *P. ZIEGELBAUR*, dum tot alios enumerat ex uno ordine *S. Benedicti* decimi septimi & præsentis sæculi symphonetas. Ex iis vero, quos sæpe laudatus *MARPURG* in recensione clarorum operibus musicis virorum, non paucis etiam prelo vulgatis

tis, ad sæculum XVII. miscet *Germanos*, præter iam nominatos, *Io. Andream HERBST*, *Ioan. KLEMMÉ*, *Io. WOLZ*, præcipue celebratur *Ioannes ROSENMULLER* alibi etiam apud eundem auctorem, cum *Io. THEILE*, cuius extant editæ *Missæ &c.* ob artificium polyphoniarum *Adolpho SCHEIBEN* etiam in harmonia incomparabilis dictus.

XIX. Auctorum musica sacra in *Anglia* celebrium non solum notitiam nobis conservavit *Wilhelm BOYCE*, organista & compositor capellæ regię, sed etiam opera præstantiora quæque utilioraque duorum posteriorum sæculorum in lucem dedit *Londini* tribus voluminibus æri incisa, primumque an. 1768. edita, atque inscripta: *Cathedral-Music.* a) eoquod in *Anglia* non promiscue, ut apud nos, musica in sacris adhibeatur. Auctores sæculi XVI. iam recensuimus ex præmissa brevi relatione historica auctorum musicorum *Anglorum*. Ubi ex sæc. XVII. post *Ehraz BEVIN*, qui an. 1631. brevem introductionem in Musicam edidit, in qua ingens numerus exquisitorum musicorum *Canonum* occurrit, notantur ordine tres cognomine *GIBOUS*, duo fratres, primus scilicet *Orlandus*, cuius epitaphium refert, in quo natus musicæ dicitur, imitatus sua musica cœlestem harmoniam, pluribus cum primis hymnis; alter *Eduardus*, tertius *Orlandi* filius *Christophorus* doctor musicæ in *Academia Oxoniensi* an. 1664. litteris regiis renunciatus. Sequitur *Guilelmus CHILD* *Ehraz BEVIN* discipulus, qui an. 1631. baccalaureus musicæ *Oxonii*, ibidemque doctor creatus fuit an. 1663. obiit an. 1697. nonagenario maior. *Beniamin ROGER* ex infante chori clericus capellæ *S. Georgii Wintoniensis*, an. 1658. baccalaureus *Cantuariensis* per protectorem regni *Oliv. CROMWELL* nominatus, operibus musicis etiam extra *Angliam* inclaruit, *LEOPOLDO* archiduci, postea imperatori, & *CHRISTINÆ* reginæ *Sueciæ* charus. Qui mox sequitur *Ioannes BLOW* ex infante item chori capellæ regię, post *HUMPHREY* infantum chori moderator, doctor musicæ ac organista in epitaphio appellatur, laudaturque ab excellentia compositionum musicarum, præcipue pro ecclesia, perinde ac *Henr. ALDRIETS*, quorum ille an. 1708. hic an. 1710. obiit.

Volumine secundo primus ex sæculo XVII. recensetur *Guilelmus LAW*, musica tamen profana clarior quam sacra, an. 1645. occubuit in obsidione *Cestriensi*, cuius laudem celebris *MILTON* carmine cecinit; frater

*) Cathedral-Music being a collection in score of the most valuable and useful compositions for that service, by the several *English* Masters of the last two hundred years. The

whole selected, and Carefully revised by Dr. *William BOYCE*, Organist and Composer to the royal Chapels, and Master of his Majesty's Band of Musicians.

ter vero *Henricus* etiam capellæ regiæ an. 1625. præfectus. Proximus est *Adrian BATTEN*, cuius adhucdum melothesiæ complures officio ecclesiæ inserviunt; qua de re nihil addit in *Matthæo* LOCK CAROLO II. a compositionibus musicis, ac organista CATHARINÆ uxoris ex chorista ecclesiæ cathedralis. P. HUMPHREY in *Galliam* missus ex institutione *Io. Bapt. LULLY* profecit. Coniunctim is etiam cum *Guil. TURSUR*, & *BOWE* officio ecclesiæ operam navavit. *Mich. WISE* ex præcipuis illis fuit, quos diximus ex infantibus capellæ regiæ effloruisse præstantia musicæ: ob. 1687. *Robertus* CNEYCHTON doctor quidem theologiæ, partem tamen otii sui musurgiæ ecclesiastica impendit: ob. 1736. annorum 97.

a Omnium vero ore apud exterarum etiam nationes celebratissimus fuit, ut est etiam a *Spectatore Anglo* annotatum, superiore sæculo *Henricus* PURCELL, a) excellens in omni quidem genere musicæ, sacra etiam ad devotionem composita, ut in eius epitaphio notatur: in quo eius præmatura mors, quæ ei ætatis anno 37. sæculi præteriti autem 95. obtigit, lugetur. Eum celebris poeta DRYDEN elegia celebravit, cui modos musicos addidit *Ioannes* BLAW eius in musica arte magister, dudum post eum, anno nimirum 1708. ut annotavimus, mortuus. *Ioannes* GOOLDWIN seu GOLDIND, discipulus laudati *Guilielmi* CHILD ac successor in officio organistæ capellæ regiæ, an. 1715. annis octo post *Ieremiam* CLARCK successorem *Ioannis* BLOW, cuius discipulus in epitaphio a *Boy-cio* allato celebratur *Guilielmus* GRAFT, doctor musicæ & capellæ regiæ organista, qui anno 1720. duo antiphonarum edidit volumina. Ultimus in volumine II. celebratur *Ioannes* WELDON, *Henrici* PURCELL discipulus, organista & melotheta regius post mortem, an. 1736. successorem nactus ipsum operis editorem *Guilielmum* BOYCE.

Is postquam volumine tertio divinam collaudasset bonitatem, quod tam difficili operi vires addidisset, laudat etiam, qui auxilio subsidioque fuerint, *Guilielmum* GOSTLING, *Iacobum* KENT, *Guilielmum* HAYES professorem musices *Oxoniensem*, & doctorem *Samuel* HOWARD *Londinensem*.

Excusat se, quod ultima voluntate Doctoris *Mauricii* GREEN, qui iam defunctus maxime inter *Anglos* concelebratur, testamento manifestata prohibitus sit edere quædam eius opera, præsertim eius officium divinum, quod imprimis commendat; alia item tria integra *Nathanielis* PATRICK *Adriani* BATTEN, & *Alberti* BRIAN, cum aliis duobus

a) Non est confundendus cum *Daniele* POUCEL Gallo, quem ipsi *Angli* in epitaphio *Londini* in *Westmonasterio* posito, super astra extolunt, sæculo superiore, antequam musica *Italica* in *Anglia* obtineret, inclarescentem. No-

stro quoque sæculo *Georgio* Frid. HÆNDEL *Germano* statuum posuerunt *Angli*; nunc vero *Nicolaus* HAYM, itidem *Germanus*, *Anglis* in admiratione est, *Italique* ob musicæ præstantiam æmulationi esse possit.

bus *Caroli* KING vicarii chori ecclesiæ cathedralis *S. Pauli Londini*: quæ libenter edidisset, nisi alia fuissent, quæ præferenda duxisset. Laudat nonnullos alios *Anglos* musurgos *MATHESON*, nempe *BUTLER*, *DOULAND* (Hic in bibliotheca musica *Laurentii* *MIZLERI* ex *BELLERMANNO* *DOULCAND* appellatur) *MORLEY*, *BACON*, *BRIDLINGTON*; præfagitque, contentione musicæ *Anglos* si non præstantiores, saltem non inferiores futuros *Italīs*, quos æmulantur, ut iam etiam ex spectatore *Anglo* notavimus. Qui alicubi dolet, non tantas expensas in musicam sacram fieri, quam profanam ac theatralem, in qua hoc sæculo eminuere *D. PEPUSCH*, *TURNER*, *GAILLARD*, nuperrime vero *Thom. ARNE* doctor musices ac melotheta celebris. Nunc apud nos etiam inclarescit *C. Fr. ABEL* a musica privata reginæ *Angliæ*, quæ a proposito nostro aliena est; estque alius adhuc cognominis præstantissimus in *Anglia* organista *Germanus*, an eiusdem familiæ, ex qua iam sub *HENRICO VIII. Thom. ABEL* musicus doctus fuit?

XX. *Hispanios* quod attinet, *D. Bened. Hier. FRYOO* unum fere *D. Anton. de LITERES* laudat compositorem primi subfellii, & forte unicum, qui sciverit unire omnem illam maiestatem & suavitatem musicæ antiquæ cum vivacitate modernæ, in exprimenda maxime emphasi verborum significatui propria. a) Multos quidem esse in *Hispania* musices magistros peritissimos notat, sed qui in hoc haud præstent, ita ut in eorum compositione musicâ admirationi quidem sit subtilitas artis, quin tamen satietur auditus. Non sine dolore reminiscitur antiquæ *Hispanicæ* gravitatis, *Italorum* imitatione hodie pessumdata, superioris sæculi symphonetas in *Hispania* laudans: „I quali (inquit) con amenissima varietà continuavano un medesimo sentimento, specialmente quando era a quattro voci, nella maniera, che piace molto meno un' oratione composta di diversi soggesti, quantunque tessuta con vaghezza di stile, di quello piacciane un' altra, che con varietà di eruditione va continuamente seguendo secondo le leggi dell' eloquenza il filo della idea, che si propone al principio.“ Semper mihi aptissima fuit visa musicæ cum eloquentia

a) Locum hic meretur *Mar. Anna MARTINŌZ*, quæ quidem cum fratre bibl. Cæsar. custode altero *Viennæ* apud celeb. *METASTASIUM* commoratur. Virginis huius egregias etiam pro usu ecclesiæ compositiones *D. BURNEY* in *Diar. Itin. Mus. P. II. p. 229.* laudat: accepitque ante aliquot annos *Viennæ* ex ipsius manu missam solemnam stylo ecclesiastico accommodatiorem multo, quam pleræque au-

storum virorum nostri temporis melothesiæ. *METASTASIO* apud laudatum *D. BURNEY* p. 254 dicitur psalmus eiusdem virginis, nuper societati Philharmonicorum *Bononiæ* adscriptæ, *Mescolanza di antico e moderno*: alterum, quod gravitatem harmoniæ seu contrapuncti attinet, alterum quoad melodiam ad palatum ævi nostri compositam, recte consociantur in musica sacra.

pag. 303.

eloquentia comparatio, quam auctor ille prosequitur, lugetque fata consimilia, in *Italum* quemdam, DURON nomine, depravatæ musicæ *Hispanicæ* coniecta culpa.

Scripsit hic auctor circa initium huius sæculi labentis, antequam alios inter *Italos* *Dominicus* SCARLATTI in *Hispaniam* concesserat, qui in musica sacra apud *Hispanos* id emendare potuisset restaurareque, quod DURON ille corruerat, si vestigia pressisset *Alexandri* SCARLATTI, cuius et disciplina prodiit *Adolphus* noster HASSE, quem unacum *Nicolao* IOMELLI & *Davide* PEREZ musicæ palatinæ regis *Lusitanix* præfecto, pro exemplo ad dignam ecclesiæ musicam reddendam mihi *Ios.* SANTARELLI capellæ pontificiæ musicæ magister proponit, a me interrogatus. a)

a

Itali apud
plerasque
gentes fœc.
XVIII. sym-
phoniurgæ,

XXI. Duo ex his triumviris sunt, quorum alter natione *Germanus*, alter compluribus annis in *Germania* apud ducem *Würtembergicum* musicæ director fuit, sed profanæ ac theatralis; quod dolendum est, tam excellens aptumque musicæ sacre ingenium mammonæ potius, quam Deo serviisse, ut plerumque faciunt *Itali* apud totius fere *Europæ* aulas stipendia musica merentes: ex quibus non pauci, veluti *PREDIERI*, *CALDARA*, *SALIERI* *Vienne*, *SCARLATTI* item ac *BERNABEI* utrique in *Bavaria*: in *Saxonia* *PORPORA*, *LOTTI*, *FISCHIETTI*, qui nunc *Salisburgi* meret, uti multis iam annis *LOLLI*: *LUCHESI* apud electorem *Coloniensem*, *SALES* apud *Trevirenses*, *BERTONI* *Ratisbonæ*, ex quibus plerique in

a) Sic vero ad me *Roma* 11. Sept. an. 1774. rescripsit: „Passo quindi all' altro de' pregiatissimi comandi . . . qual'è di far le parte di tutte le notizie, che io mi trovo, degli autori e maestri di capella viventi i più insigni per le loro opere di sacra musica vocale congiunta agli stromenti, ed i più degni perciò da imitarsi da chi si accinge a scrivere una tal sorta di musica. A tre foli, secondo il mio debole sentimento, si riducono questi autori, e maestri, e sono *Adolfo* HASSE detto il *Sassone*, *Nicolo* IOMELLI, e *David* PEREZ. Non è già, che io non abbia udite composizioni di altri autori, le quali non meritino le primi lodi; ne ò udite anzi moltissime; ma gli autori di queste non sono per auventura sempre gli stessi. In un medesimo salino, per cagione d'esempio, anzi talvolta nel medesimo versetto eglino compariscono di differentissimo umore. Adesso eglino ci faranno sentire un pezzo di musica, che uguaglierà quasi la bellezza del sacro testo, tanto egli è pieno di un estro tutto divino, e di quel-

la gravità, e decenza, che conviene alla lingua dei divini oracoli; adesso adesso eglino ce ne faranno sentire un altro, il quale spirerà tutta la mollezza, e tutta la sfacciataggine della musica del teatro. Or ciò premesso, V. A. vede molto bene, che il proporre alla gioventù d'imitare simili originali, farebbe cosa pericolosa anzi che nò. Per lo contrario nelle composizioni ecclesiastiche dei sopralodati soggetti nulla vi à, che non possa servire di esemplare, o modello per degnamente celebrare col canto le lodi del Signore. Non citerò qui a V. A. i luoghi, ove si trovano le opere di tali soggetti, sapendo io benissimo esserle noto, che quelle di *David* PEREZ si conservano nell' archivio musico della Real cappella di *Lisbona*, dove egli è attualmente maestro: che quelle di IOMELLI si conservano nell' archivio musico di *S. Pietro* in *Vaticano*, dove egli fu compositore; e che quelle del *Sassone* si conservano nell' archivio musico del ven. ospedale detto degl' *Incurabili* in *Venezia*, dove egli è stato direttore maestro per moltissimi anni.“

in musica sacra specimina egregia dederunt: ut taceam aliquamdiu diver-
fatum in extrema *Russia* GALUPPI, BUONONCINI in *Anglia*, BERNARDI
in *Dania* post STEPHANI itidem *Italum*, UTINI in *Suecia*, musicæ palatinæ
præfectos, innumerosque alios *Italos* præteream; luxuriantis musicæ apud
reliquas nationes præcipuam causam, quas aut ipsi frequentant, aut
operibus suis musicis fascinantur; in quibus magis semper magisque la-
scivunt, novaturuntque, utinam non in Sacris saltem adytis! a)

a

Sed non statim hoc etiam nostro sæculo ac memoria, neque omnes *Itali* ingenii sui fecunditate abusi sunt. Ioannes Baptista MARTINI Bo-
noniensis, qui ipse edidit opera musica usu sacro digna, laudat non pau-
cos huius sæculi auctores in stylo Madrigalico insignes, Abb. STEPHANI, Sua in patria
celebres.
Stor. mus.
T. II. disp. 2.
p. 260.

Pe-

a) Afferre iuvat, quæ ad me paullo ante lau-
datus Ios. SANTARELLI rogatus perscripsit
de præfenti statu musicæ in *Italia*: „M'ingi-
unge V. A. ch'io le trasmetta in compendio
qualche notizia dello stato presente della mu-
sica d'*Italia*, e segnatamente di quella, che
serve alla casa di Dio. Ma, e che posso io
mai dirle fù di un tal' articolo, ch'ella
già non sappia? V. A. é stata qui trà noi,
non sono molti anni; ed io mi ricordo benif-
simo del retto, e sano giudizio, ch'ella da-
va sull' infelice situazione della nostra mu-
sica di quel tempo, tanto in riguardo alla chie-
sa, che al teatro. Ora l'odierna nostra mu-
sica in questione si è per avventura quella
stessa di allora, seppur non è peggiore. Ed
ecco tutto ciò, che per rapporto al preci-
tato suo primo Comandamento ò l'onore di
significarle. Se però V. A. desiderasse, che
io le assegnassi alcuna delle ragioni, per cui
la nostra Musica in genere è così decaduta
dall' antico splendore, gliene addurrei due,
che frà le moltè sono forse le principali. La
prima si è il dispregio, che i nostri giovani
Contrappuntisti anno per tutto ciò, che si
chiama antico: Per cagion d' esempio, il
gran Gio. Pier Luigi da PALESTRINA, il
ZARLINO, ed il FUX anno egregiamente in-
segnato, e dimostrato nelle loro opere tutto
quello, che vi è da seguirsi, o da evitarfi,
ad oggetto di far buona Musica vocale a più
parti, sia sacra, o profana; vale a dire, an-
no insegnato, come si debbano impostare le

parti antedette, acciocchè l' Armonia riesca
robusta, e non forzata; anno insegnato, co-
me si dee di tratto far pausare le medesime,
perch' elleno non si stanchino, e non renda-
no perciò un' Armonia fiacca, e suonata;
anno fatto vedere, come non si dee adotta-
re niuna Cantilena, o motivo, il quale non
cammini con naturalezza, e semplicità; anno
dimostrato, come si abbia a tirare, o con-
durre un soggetto, una fuga; Come debban-
si esprimere le parole, e massimamente le
sacre; Come si dee modulare, o cangiar di
Tuono; In corto, anno insegnato, e dimo-
strato tutto quello, che la lunga esperienza,
e la matura riflessione loro à suggerito per
far con lode il Maestro di Cappella. Ma il
FUX, il ZARLINO, e Gio. Pier Luigi da PA-
LESTRINA sono antichi, e tanto basta, per-
chè i nostri giovani Contrappuntisti non si deg-
nino di guardarli. Ma che succede egli? suc-
cede, che non avendo, e non volendo que-
sti altra istruzione, o guida per i loro Com-
ponimenti di musica vocale a più parti, fuor-
chè il proprio capriccio, fanno della musica,
la quale altro pregio non à, se non se quel-
lo di formare un rumore, il quale insulta l'
orecchio egualmente, che il sano giudizio de-
gli ascoltanti. La seconda ragione poi, per
cui la nostra musica in genere è così decadu-
ta dall' antico splendore, si è il fanatismo,
in cui gli antedetti nostri Contrappuntisti sono,
di cercare la novità.

Petrum TORRI, Antonium LOTTI, Benedictum MARCELLO, Thomam CARAPPELLA, Franciscum DURANTE, Carolum CLARI, ci h'anno lasciato dei Madrigali, che diconsi anche Duetti, Terzetti, i quali all' arte, e all' espressione degli affetti hanno aggiunto quei vezzi e quel buon gusto, che sempre piu rendono grata la nostra musica. a) Et infra cultores styli recitativi, cum quo coniunctæ sunt odæ illæ, quas arias vocant, ad finem præteriti & initium præsentis sæculi non paucos recenset, a quorum utinam! vestigiis, in ecclesia saltem, haud recessissent unquam Itali eorumque imitatores, ac simiæ: scilicet præter iam laudatum nobilem virum *Benedictum MARCELLO, Bar. D'ASTORGA, Iacobum PERTI, Alexandrum SCARLATTI, Leonardum VINCI, Nicolaum PORPORA, Franciscum GASPARINI, Ioannem BONONCINI.* Mox tamen, dum processum novi huius musicæ generis, quod proprium dici potest nostræ memoriæ, narrat, dolet in odis illis seu ariis verba veluti sepeliri & absorberi varietate idearum, ac rumore instrumentorum, neque intentos esse symphonetas, ut sensum verborum musicis modulis exprimant, & apti sint ad animum commovendum. b)

Hæc de musica generatim, in qua elaboravit viri doctissimus, dicta sunt. Sacram nostram quidem etiam ad commovendum animum compositam esse oportet, sed pie ac moderate, semota nimia affectuum commotione, quam gignit musica theatralis, a qua ut discernatur ecclesiastica, minus cavetur in *Italia*, quam ne musici ecclesiæ addicti operam suam theatro impendant. Narrat siquidem D. BURNEY in *diar. Itin. mus.* nuper ZANETTI officio præfecti musicæ *Perusii* amotum, quod in theatro *Albertino* cantorem egerit. Distinguendus est autem a ZANOTTI Bo-

noniæ

a) Generalius rem attingit in epistola ad *Io. Bapt. PASSERI*, quæ habetur T. II. opp. p. 266. DONII „Quante (inquit) mutationi, quanti avanzamenti, quanto miglioramento nello stile ha essa (musica) fatto da quel tempo fino ai giorni nostri? Quando scrisse questo autore, la musica concertata, e sopra tutto la Drammatica era nella sua infanzia, sicché alle nostre orecchie così languida riesciva, così insipida, e stucchevole, che in luogo di generarci diletto, e piacere, piu tosto ci porge noia e tedio; e perciò, se i nostri vecchi compositori ritornassero a rivivere, si arroffirebbero di comparire collo stile rancido, e rinfrescivole della loro musica ni confronto della nostra vivace e brillante; e farebbero loro mal grado forzati confessare la loro ignoranza, e lo suavio troppo grande fra il loro, e il nostro stile.

b) Percio che spetta alle arie, se si considerano

in riguardo all' arte della musica, su'l principio furono molte languide, ma nel progresso del tempo sempre piu studiarono i professori d'introdurvi nuove inventioni, varietà d'idee, e sopra tutto, come praticasi oggi giorno, ornamenti di strumenti, talche il cantore, che dovrebbe pur essere la parte piu principale, resta non poche volte sepolto e come soggetto alla varietà delle idee, se non vogliamo dire al rumore degli strumenti. Se si considerano poscia in riguardo all' espressione del sentimento delle parole, ogni qual volto i compositori non si applicano a ben comprendere e penetrare il loro sentimento, così pure a distinguere le parti della musica, che sono atte ad esprimere piu un sentimento che un' altro, mai non avranno l'intento di eccitare alcuno degli effetti singolari dalla musica *Greca*.

a
Stor. mus.
Dissert. 3. p.
309.

b
Erster Theil
294. bl.

monia in ecclesia S. *Petronii* musicæ præfecto, quem cum aliis discipulis laudati P. *Io. Bapt. MARTINI* memorat *BURNEY Bononiæ* præfens, cum ^{*Erster Theil*} ^{*142. &c. bl.*} annum certamen musicum societatis philharmonicæ celebraretur, laudato P. *MARTINI* perinde ac olim egomet cum primis familiariter pro suo instituto usus, uti etiam *Patavii* P. *Antonio VALLOTTI* ex eodem ordine minorum S. *Francisci*, celebris *TARTINI* amico socioque studiorum in theoretica ac practica musica, in qua inter præcipuos musicæ ecclesiasticæ compositores habetur, dignus, a quo rex *Borussiæ* *FRIDERICUS* ^{*Ibid. 94. &c.*} ^{*bl.*} Missam fieri voluerit pro celebritate dedicationis novæ ecclesiæ catholicæ *Berolini* prima *Novembris* anni præteriti 1773. peractæ. Est vero P. *VALLOTTI Pedemontanus* natione, ubi genus musicæ *Longobardicum* obtinet, quod a *Veneto*, ac *Ncapolitano* distinguit.

D. *BURNEY*, tres hos veluti singulares musicæ *Italica* statuens characteres, observat *Venetiis* ab *ADRIANO* inde, *ZARLINI* magistro, semper insignes musurgos meruisse, usque ad hodiernum musicæ *Venetæ* statorem *Baltasarem GALUPPI*, notum in *Italia* etiam sub nomine *Il Bur-* ^{*100. bl.*} *nello* a patria *Burano*, discipulum *Ant. LOTTI*, quem coniungit *Benedicto MARCELLO* in musica sacra auctori præcipuo, cuius extant 50. psalmi *Davidici Venetiis* typis impressi, dignissimum usu ecclesiastico opus. Laudat etiam præfectos musicæ *Venetos* *BERTONI*, *SACCHINI* *FURNALETTO*, musicamque in ecclesiis præcipuis, solemnitatibus festorum exceptis, sine aliis, præter organum, instrumentis satis modestam fieri; ut iam de aliis etiam ecclesiis cathedralibus *Italiæ* observavi; in parochialibus vero *Italiæ* solus cantus planus obtinet. In ecclesia autem *Mediolanensi* ex veteri S. *CAROLI* instituto ordinata imprimis est musica cantusque ecclesiasticus, auctorum quidem plerorumque superioris sæculi, quorum tamen vestigia recentiores, quando id res flagitat, etiam premunt, *FIORINI*, *MONZA*, *SAN-MARTINI*, quem præcipue laudat D. *BURNEY*, cuius innumeræ sint *Missæ*, quas floridiore stylo composuit pro ecclesiis per urbem diversis, præter cathedralem, in qua musicæ illud genus obtinet, quod a *capella* pontificia *Romana* nomen habet: cui hodie *Romæ* laudatus *Ios. SANTARELLI* præest, cuius paullo ante acerbas audivimus contra depravationem musicæ sacre querimonias, ex studio novandi, averfationeque ab omni eo, quod antiquitatem sapit, non adeo certe remotam: cum ante sæculum fere omnis musicæ sacre apparatus cum musica a *la capella* congrueret, stylo, quem vocare licet proprie harmonicum, a melodico distinctum; cuius epocha a nostro hoc sæculo repeti potest. Eius anno decimo octavo obiit *Thomas BAY*,

qui veterem rhythmologiam æmulatus, quantitatem syllalarum scrupulose notis musicis seu melodia expressit.

Fuerunt circa ea tempora *Romæ* celebres musurgi *Franc.* GASPARINI ac *Petr. Paulus* BENCINI, posteaque *Octavius* PITTONI, qui iam cantui magis melodico concinnando studuit; raro tamen provectiore demum ætate, instrumenta musica suis compositionibus ruditer admodum, si cum hodierno usu comparetūr, miscuit. Eius supra retulimus testimonium de *Archangelo* CORELLI, primō, qui *Romæ* symphonias ederet cum chelibus, compositione simplici, sed referta splendida amoenaque harmonia. Sine instrumentis, præter organum, multa composuit *Romæ* nostra ætate *Io. Bapt.* CASALI pro ecclesia PP. *Oratorii*, GIOVANNI pro collegio *Germanico* S. *Apollinaris*, quos in diario suo D. BURNEY nominat inter *Romanos* musicæ præfectos: CRISPI item, MOSI seu MASI, ORISICHIO, MAGHERINI, RINALDUM *di Capua*, qui auctor styli recitativi cum instrumentis musicis a multis habetur; reperit vero ea D. BURNEY in collegio S. *Hieronymi de charitate*, in oratorio *Alexandri* SCARLATTI ad finem sæculi composito. Ab aliis *Francisco* GASPARINI, qui eodem tempore floruit, ea inventio tribuitur. Pertinet hic ad scholam *Venetam*, reliqui duo ad *Neapolitanam*, ubi etiam hoc anno diem suum obiit *Nicolaus* IOMELLI, indignatus *Romam*. Fuit dudum *Neapolis* ob musicam celebratissima: eam ab ineunte hoc sæculo illustrarunt SCARLATTI non unus, quos inter primus præcipuusque *Alexander* ab instrumentis musicis inflatilibus abhorruit, quod ea subtilitas aurium eius non ferret, uti ex eiusdem discipulo *Adolpho* HASSE percepimus. Inter cæteros præstantiores *Neapolitanos* musurgos MANCINI, LEO, FEO, PORPORA, SARRI, MANNI, DURANTE, CAROLI, CONTUMACCI, PIERINI. Respublica musica dolet præmaturam mortem VINCI, & PERGOLESI imprimis, qui a gentilibus suis *il divino* dicebatur; eius vero *Stabat mater* æri incisum ubique celebratur, laudaturque simplicitas quædam, quæ suapte natura animo sese insinuavit, eiusque affectus commovit: quod alias celebris TARTINI in musica *Neapolitana* desideravit, magnificam, alacrem robustam esse seu incitatam confessus, *sed huc*, addere solebat, manu pectori admota, *non penetrat*.

Dudum est, quod *Italij* cessant sua melotemata, quod ineunte adhuc hoc sæculo decimo octavo certatim fecerunt, typis evulgare, dum nihilominus totam *Europam* inundant musicæ *Italarum* compositiones, innumerorum prope auctorum; ex quibus quosdam saltem ordine nominabimus alphabethico (cum singulorum merita discernere haud vacet) qui

qui passim circumferuntur ; veluti ALBINONI, *Andream* ADOIFATI, *Iosephum* ALDROVANDINI (cuius *Harmonia sacra*, *Concerti sacri*, initio huius sæculi sunt editi, uti etiam *Ioan. Baptista* ALLEGRI *Motteta*) *Iacobum* BATTISTINI, prostant *Armonie sacre* ; quædam etiam utriusque *Herculis* scilicet, & *Iosephi Antonii* BERNABEI, quem magistrum suum laudat P. *Udalricus* noster SPIES. His adde *Diogenium* BIGAGLIA *Venetiis* ad S. *Georgium* maiorem monachum. Præter *Ioannem* *Mariam* celebratur etiam *Antonius* BONONCINI, PRUNETTI præfectus musicæ in ecclesia cathedrali *Pisana*, notante D. BURNEY p. 294. alios etiam musurgos eius urbis GHERARDESCHI, RENZINI, LIDARTI, CORRUCCI. *Ant.* CALDARA, *Viennæ* musicæ aliquando præfecti ; typis impressæ prostant *Missæ*. Accedunt *Io. Maria* CAPELLI, CARPANI, *Mar.* CASINI, *Vinc.* CIAMPI, *Io. Paul.* COLONNA, *Fran.* CONTI, *Hieron.* CONVERSI, COCHI, CHIESA, COSSONI, COZZATI. *Nicol.* FAGO, GALIMBERTI, GEMINIANI, *Andr. & Ios. Ant.* GROSSI, *Petr.* GUGLIELMI, LEVIS, LOCATELLI, *Fran.* di MAIO, MANFREDINI, ORLANDI, ORLANDINI, *Ios.* PALADINO, PERINI, PERTI, *Angelo* PETRUCCI, *Caiet.* PIAZZA, PICCOLA, POLLAROLI, PONCINI capellæ cathedralis *Parmae* præfectus, PRAT, QUILINO, RISTORI, RUTINI, SCIRALI. *Alexand.* STRIGGIO, TAGLIETTI, TARANTINI, TERRADILLA, TERRENI, *Ioseph.* TORELLI, *Petr.* TOERI, *Thomas* TRAIETTA, VALENTINI, *Petr.* VALLE, *Ant.* VERACINI, *Ant.* VIVALDI, ZOPPI.

XXI. In insigni *Gallico* opere, *Speçtacle de Nature* inscripto, *Galli*, suapte natura alias melodiam amantes, hodie tamen in harmonia præstare magis dicuntur, quam sæculis superioribus. *Italica* auctori quotidie amœna magis, ac melodica videtur. Fatetur, apud suos iam obsolevisse præiudicium de sola musicæ *Gallicæ* præstantia, gratoque animo suscipi ingeniosa *Italarum* inventa. BONNET infortunio *Italiæ* accidisse putat, quod LULLI inde in *Gallias* transierit ; id autem malo *Gallicæ* musicæ ecclesiasticæ factum esse, quod BROSARD, BERNIER & CAMBRA, quorum typis sunt impressa opera, a recto deflexerint. Indignum ratus, si de umbra cum *Italis* decertetur : queis vero utraque natio sua sententia in musica excellat hodie, paucis ita exponit, ut pro sacro usu *Gallica Italica* musicæ præferenda sit. a) *Io. Ioachim* QUANZ, musicæ apud regem *Borussiæ* director,

Galli.
T. VII. disc.
4.
Hist. de la
musique & de
ses effets T.
IV. p. 176.

a

a) Aujourd'hui donc, je croi, que les *Erançois* l'important pour la iustesse, les *Italiens* pour le brillant, & pour la variété d'expressions : nous pour la simplicité, eux pour l'agrement : nous sommes dans la bonne route, mais peu avancez : ils ont pris à coté, mais

ils ont été plus loin : nous sommes plus fages, qu'eux, ils sont plus riches, que nous : nous avons tout lieu d'esperer, que nous les surpasserons un iour : ils ont quelque fuit, il leur est pardonnable, de se flater, qu'ils nous surpassent a present.

Ap. Marpurg

Beiträge

I. rector, ipse *Italiam*, *Galliam*que peragratus fatetur, sibi musicam sacram

B. p. 237. apud *Gallos* magis, quam theatralem arrisisse. a)

238.

a

Id. ibid. p.

104.

Ad dignitatem musicæ sacræ in *Gallia* plurimum conducere necesse est, quod præfecti musices in cathedralibus aut presbyteri sunt, aut ecclesiastici saltem ordinis. Dum vero *Parisiis* accidit, ut sæculares electi sint, veluti CHARPENTIER, & BERNIER in sancta capella, CAMPRA, & la LOUETTE in summo B. M. V templo, id ob singularem præstantiam factum. Laudat deinde doctissimos, BROSSARD auctorem lexici musici, & LAMI presbyteros, eorumque motteta, quorum tamen causa hic secundum locum in cathedrali ecclesia *Rothomagensi* deseruerit, quod in præcipuis festis motteta ab actoribus canerentur. Studium imitandi *Italos* BROSSARD, &

Ib p. 158.

b

pag. 120.

CAMPRA vitio dat, supra quos abbatem BERNIER extollit. b) Affert deinceps testimonium ex diario *Trivoltensi* an. 1704. mens. Nov. quo CHARPENTIER (qui iam an. 1702. obierat) *Italici* modernis æquiparatur in musica latina, quæ scilicet ad ecclesiam pertinet, quamque aptissime adverbis componere sciverit more veterum, effectuque. „CHARPENTIER aussi sça-

vant ;

a) Nec vero diffitetur, quantam *Italicam* inter & *Gallicam* musicam differentiam expertus sit; a *Gallica* nihilominus hand alienus: quemadmodum D. BURNEY (*Tagebuch. P. I. p. 298. &c.*) de se narrat, aures suas musicæ *Italicæ* afflicta *Gallicam* ferre hand amplius potuisse; nec præter *Gallicam* ipsam esse aliam putat *Europæ* gentem, cui tolerabilis videatur. Alibi hand semel perhibet, ipsos fuisse musicæ *Gallos* pudere, præsertim post *J. I. Rousseau* epistolam de musica *Gallica*, cui in fronte hoc epiphonema apposuit ex HORATIO: *Sunt verba & voces, prætereaque nihil.* Eam *Fr. Marpurg* (*l. c. p. 57.*) recenset initio statim suarum historico-criticarum additionum ad incrementum musicæ, postquam epistolam (*Ib. p. I. &c.*) de discrimine musicæ *Italicæ* & *Gallicæ* in *Germanicam* linguam translata suis observationibus illustrasset. (*Ib. p. 160.*) Aliam item *Parisiis* scriptam de certamine *Italos* inter & *Gallos* musurgos. Notat porro (*Ib. p. 145.*) non nulla pro apologia musicæ *Gallicæ* contra *Rousseau* scripta. Quo item pertinent, quæ in relationibus *Lipsiensibus* de musica ad an. 1769. &c. ex *Alemberto* (*Mélanges de littérature, d'histoire & de philosophie par Mr. d'Alembert*) referuntur de libertate musicæ contra alium etiam auctorem, abbatem scilicet *Raguenet*, qui initio huius sæculi

musicam *Gallicam*, perinde ac *Rousseau* postea, aggressus est. Fatetur tamen D. *Alembert*, musicam *Italicam* linguam esse, cuius *Galli* sui necdum Alphabetum teneant.

b) Si *Mr. Brossard* (inquit) s'étoit moins rempli d'érudition *Italienne*, il en auroit été plus coulant, & plus suivi, il n'auroit pas changé de mouvement à chaque verset de son *Ave vivens hostia*, il n'auroit fait des *Amen*, & des *Alléluia* dignes du sifflet. Soit que *Campra* craignoit de se copier soi-même dans son troisième livre de Motets, soit que l'imitation des *Italiens*, à laquelle il paroît s'être adonné, l'eût gâté: il est constant, qu'il y a beaucoup à dire pour le naturel des Motets de son dernier livre à ceux du premier, & même de second, dont la douceur & la facilité meritoient la vogue, qu'ils ont eue. Aussi a-t-il éprouvé, que le public n'est point duppe. La destinée différente des deux premiers livres & du troisième a du lui apprendre, que le prix & le pouvoir des vraies & des fausses beautés sont bien différens. La science, que l'Abbé *Bernier* a montré dans ses pièces imprimées, & qu'il a montrée assurément en un degré aussi haut, que quelque *Italien*, qu'on puisse vanter, lui a coûté cher. *Ibid. p. 117. Vid. p. 132. &c.*

vant, que les Italiens, a possédé au supreme degré l'art de joindre aux paroles les plus convenables (Nous parlons de la musique latine) on en a vu des effets, qui rendent vraisemblable ce qu'on dit de la musique ancienne. Hæret quidem ad hæc verba BONNET, facileque conici potest, maiori apud eum

in existimatione esse *Paschalem* COLASSE (qui an. 1709. obiit septuagenarius) abbatemque BERNIER : Qui a, inquit, des traits recommandables dans ses motets imprimez & dont le Te Deum, non imprimé, approche de celui de LULLI. pag. 121.

Laudat postea primum & secundum Mottetum singulariter ob melodiam, uti etiam librum primum & secundum CAMPRA, MIGNON, Robert MINORET, MORIN, qui etiam ediderit motteta : la LOUETTE, aliosque iterum postea cum *Ital*is contendens. a) Ac demum des MARETS, & des TOUCHES, la LOUETTE, quem, LULLI discipulum, BONNET iterum veluti ex professo in fragmento quodam epistolæ p. 181. relato laudat; edidisse etiam opus Mottetorum ex BOIVINS catal. musc. an. 1729. discimus. pag. 134.

MATHESON in *Gloria sua musica*, refert de Mich. de la LANDE, quem BONNET admirabilem in suis operibus deprædicat, regem liberos mottetorum post mortem eius a vidua emisse 40000. libr. Addit, musicæ facelli regii præfuisse tunc circa annum 1740. CAMPRA, GERVAIS, MADDIN pro rege, pro regina autem des TOUCHES, BLAMONT. Taceo, de quibus, quid in musica sacra præstiterint apud nos (qui *Gallis* fere neglectis ex exteris *Italos* solos admiramur) noticiam non habeo, de la

BARRE celebrem capellæ regiæ organistam, CROUSSEUX, GALLAT, GAUTIER, S. LUC, la MAIRE, MONTECLAIR, NOYERS, PETIT, TOURCROIX, quique præterea in spectaculo naturæ notantur cum de la LANDE, MOURRET, de BOUSSET, COUPRIN, d'AGRINCOURT, le CLERC, ex quibus aliqui adhuc in vivis degere dicuntur; qui in partes abierunt, oborta in *Galliis* controversia, an in musica melodia an harmonia sit præferenda; quam novo, ut supra memoravimus, RAMEAU præstantissimus theoreticus perinde ac practicus musicus excoluit systemate. Rationes utriusque partis colligit auctor, alterius etiam controversiæ inter symphoniacos GUIGNON, a
p. 229.
Bonnet G.
zet. Franc.
d'Amsterd.
1726. num.
53. & 1728.
nr. 89. T. I. p.
291. Vid.
Marp.
Beyträge II.
B. p. 249.
Ec.

a) La quantité merveilleuse des motets *Italiens*, & la bonté de quelques-uns, font à pefer. Si la LANDE, COLASSE &c. avoit publié quelque chose de considérable, si la LOUETTE, qui a une exactitude de composition, & une beauté de génie particulière, sçavoit du latin, & n'étoit point paresseux, si l'Abbé BERNIER, & Mr. BROSSARD n'avoient point prit à tâche de se gater, si CAMPRA, le plus fécond de tous, & celui, que je placerai le pre-

mier en l'état, ou ils sont, quand on m'ordonnera de les arranger, nous avoit donné dans chacun de ses trois livres, quatre ou cinq Motets, comme son *In te, Domine, spes mea* &c. ou seulement comme son *Inbilate* (premier Motet du livre 2.) beau chant d'un gaieté encore louable, ou si ce malheureux garçon n'avoit point deserté l'Eglise, pour aller servir l'opéra: je pense que l'Italie auroit peine à tenir contre nous. Pag. 176.

GUIGNON, & BATTISTE, qui olim *Romæ* CORELLI amicus fuit; quemque adversæ partes haud dedignantur arbitrum MONDONVILLE insignem in musica etiam sacra symphonetam: hunc auctor dicit in variationibus præstare BATTISTE, celeritate GUIGNON, melodia MOURET; amœnitate sese animo ad ciendos affectus insinuandi LULLI æquiparat; etsi utriusque huius aliam postea rationem esse dicat, qua audientes veluti extra se rapiant suavitatem odorum (cantates) quas auctor iste antiquatis exclusisque motetis optaret ecclesiæ consecrari: quod consilium, *Gallis* præsertim ingenii, qui melodiæ studiosi semper fuerunt cultores, haud fuerit ingratum. Proximis temporibus ab *Italibus* melodia semper magis magisque fuit exulta; alias in unica fere harmonia elaborabatur, donec nostro hoc sæculo ac memoria melodia prævalet cum harmonia sociata, ad instar tamen *Italorum* potius, quam *Gallorum* apud cæteras nationes, quas allectas *Italorum* suavitatem in suas partes trahere necdum quiverunt *Galli*.

Tagebuch I.
Theil. p. 16.
299.
Beyträge I.
B. p. 448.
etc.

D. BURNEY, qui *Gallos*, quod melodiam & vim enuntiandi (*Expression*) attinet, adhuc in infantia sua hære perhibet, postea agnoscit, eos ope systematis *D. Io. Bapt. RAMEAU* in harmonia esse bonos arbitros. Hic apud *MARPURG* recensetur etiam inter insignes *Gallicos* organistas, quorum non pauci etiam in musica sacra elaborarunt, COUPERIN, DAQUIN, discipulus celebris MARCHAND, de BOUSSET, ROYER, DORNEL, NOBLET, CLAIREMBAULT, le FEVRE; inter chelistas vero le CLAIRE, discipulus CHERON, BAPTISTE, MONDONVILLE, GUIGNON, le CLERC, BOISMORTIER. Pertinet huc symphonia sacra (*concert spirituel*) pro statis diebus a D. PHILIDOR an. 1725. instituta, post quem moderandum susceperunt hunc chorum musicum SIMART, & MOURET, deinceps ROYER, & CAPPRAM, cui successit CHERON, demum d'Auvergne, qui hodieque musicæ regię præfectus est cum aliis, quos mense superiore claros in musica sacra auctores D. MERAUX (qui & ipse inter eos locum meretur) organista regius litteris mihi significavit his verbis, etiam quod præsentem statum musicæ sacre in *Gallia* attinet, notandis: „La musique de chapelle (ou d'Eglise) a souffert beaucoup de revolution en *France* depuis une vingtaine d'années: il est certain, qu'en gagnant du côté de la melodie, elle a perdue un peu de la force d'harmonie, qui lui donne la noblesse due au suiet, qu'elle doit peindre, & qui la distingue ordinairement des autres genres de musique. Mais malgré cela nous avons ici des tres grands maitres de chapelles, qui toujours fidels au vrai genre, n'ont iamais sacrifié le santuaire de l'harmonie a la gentillesse de la melodie: la fugue, le contrepoint est toujours l'objet principal de nos bonnes musiques d'Eglise; & ceux qui s'en ecartent, ne jouissent pas de la

de la reputation de maitres de chapelles par excellence, tels que GAUZARQUES, MATTHIEU, tous deux maitres de la chapelle du Roy, Mr. d'Auvergne, BURRI surintendants de la musique du Roy. A Paris nous avons Mrs DUGUE, GIROUST, d'AUDIMONT, tous trois maitres de chapelles, & dont les talents sont tres distingués dans ce genre: & nous avons par dessus tous Messieurs PHILIDOR, & GOSSEE, qui d'après les vrais modells d'Allemagne & d'Italie nous ont fait entendre des cheffs d'œuvres de musique d'Eglise. Il y a encore beaucoup d'habiles maitres, mais dont la liste seroit trop considerable. " REBEL & FRANCEUR oportet esse mortuos, quos etiam nominat BLAINVILLE *hist. de la mus.* p. 91. In alia vero recensione sequentem in modum directores musicæ regiæ collocantur: M. REBEL, M. BURY en survivance. M. FRANCEUR, Mr. d'Auvergne, en survivance." Huic & primo capellæ regiæ præfecto GAUZARGUES iungitur BLANCHARD in decernendo præmio (aureo nummo 300. lib.) ei, qui optimum fecerit mottetum. Vid. *Leipz. Nachrichten die Music betreffend* 1767. p. 56.

XXII. In nostra Germania ineunte hoc sæculo Georg. Philippus TE- Germani Protestantes.
LEMAN, qui anno 1767. *Hamburgi* obiit anno æt. 86. potiori vitæ suæ tempore musicæ *Francofordi* ad *Mœnum* moderator, præter gentilem ad instar optimorum auctorum, *Gallicam* etiam styllum sibi imitandum sumsit, cum *Italico*, et si nunquam in *Italia* fuerit, sociatum, ad exco- mandam simpliciolem iusto *Gallicam* melodiam: quod etiam ipsis *Gallis* probatum est eius studium. Id etiam Io. Joachim QUANZ, regis *Bo- russiæ* musicæ præfectus ac instructor, est æmulatus, ex *Gallia*, *Italiaque*, quas terras est peragratus, lepores cum stylo gentilitio, exemplo præceptoris sui Io. Georgii PISENDEL, consocians, ut D. BURNEY perhibet, eius vitam in *Diar. mus.* describens, quam apud MARPURG in *Addit. hist.* ab ipso auctore designatam habes. Sic laudatus TELEMAN rem suam, in concinnando stylo musico, adultiore demum ætate, qua ratione suscepit ac persecutus sit, ipse narrat in binis ad Io. MATHESON datis epistolis, a quo typis sunt editæ: in quibus etiam, quæ in musica sacra composuerit opera, recenset, contestatus, se his studiosiore incubuisse animo. Quare mirum non est, tot & tanta extare eiusdem in hoc genere meletemata, pro officii sui ratione, quod cum *Francofordi*, cum *Hamburgi*, ac alibi etiam gessit conductus.

Io. Adolph. SCHEIBEN, regis *Daniæ* præfectus musicæ, postquam in suo *Critico Musico* operam, quam in stylo *Gallico* posuerat TELEMAN ad or- *Edit. Lips.*
nandam etiam musicam sacram, laudasset, ad eam tamen, qualis apud *1745. p. 147.*
Protestantes obtinet, musicam sacram, quæ ex genio *Germanico* est, ma-

xime accomodatam existimat. a) Convenit vero inter omnes iam de usu musicæ in sacris, qui modo viget apud ultimas etiam septemtrionis nationes *Danos, Norwegos, Suecos*; sed rarius, quam apud nos, b) usus etiam organorum, musicæ præsertim figuratæ cum variis generibus instrumentorum, quæ in magnis tantum urbibus obtinet, ex usu fere huius demum sæculi, quo ineunte in *Suecia* celebratur ROHMAN, qui se etiam ROMANO appellare voluit, BUCHHOLZ item in *Suecia* natus, JOHNSON vero *Hamburgi*, SCHEIBE *Lipsiæ*, qui omnes musicæ etiam sacre operam dederunt. Imprimis vero Ad. SCHEIBE de historica, pragmatica, & practica musica optime est meritus; nec quidquam eius decedit laudi, quod melothesiæ eius non passim modernis placeant. Vid. *Leipz. Nachr.* 1767. p. 355. &c. Nobis peraccepta est huius viri memoria, amicitiaque, qui pro instituto nostro requirimus musicam seriam & religiosam.

Missæ, uti usu catholico dicuntur, alicubi saltem apud Protestantibus frequentantur, veluti *Lipsiæ*, & alibi in *Saxonia*; ubi musica sacra cum primis floret. In hoc genere musicæ sacre elaborasse ex *Germanis* FUX, ZELEŃKA, Io. Seb. BACH, HARRER, SCHURER musurgus *Dresd.* notantur in *Wochentl. Nachrichten und*

a) Operæ pretium est, eius verbis hic rem exponere. (*Ibid.* p. 161.) „Wir merken also erstlich die ordentliche Kirchenstücke, oder die geistlichen Cantaten, die nur den Evangelischen Gemeinden zukommen. Zweytens die Missen, Mottetten, Oden, und was darzu mehr gehöret; drittens aber die Oratorien, oder solche Stücke, die auf dramatische Art abgefasst sind, und folglich eine geistliche Handlung vorstellen. Und diese letztere Stücke sind auch außer der Kirche zu brauchen. Die ordentlichen Kirchenstücke oder geistlichen Cantaten bestehen aus Chören, Choralen, Recitativen und Arien. Die Chöre werden auf zweyerley Art verfertigt. Man macht sie nemlich mit oder ohne Fug.“

b) „In *Dänemark, Norwegen* und *Schweden* ist der Choralgesang bey dem Gottesdienste eben so beschaffen, wie in *Deutschland* in den *Lutherischen* Kirchen. In grossen Städten, auch in vielen kleinen, vornehmlich in *Dänemark*, in den Dorf-kirchen nur selten, wird dieser Gesang mit der Orgel begleitet. Unter dem Choralgesange verstehe ich hier die bey den Protestanten gebräuchlichen geistlichen Lieder, die in einem jeden Lande in der ihm eigenen Landessprache von der Gemeinde unter der Begleitung der Orgel, wenn eine in der Kirche

vorhanden ist, gesungen werden. Allein, in *Norwegen* sind in vielen Städten so wenig, als auf dem Lande, in *Schweden* aber kaum in den Hauptstädten Orgeln anzutreffen. Das Vorsingen vor dem Altare und die Responsorien finden nur bey feyerlichen Handlungen, an hohen Festtagen, wie auch bey der Consekration der Hostie und des Weines vor der Austheilung des heil. Abendmalcs, ingleichen bey der gewöhnlichen Collecte und dem Segnen statt, so wie dergleichen auch in *Deutschland* gebräuchlich ist. Eigentliche Kirchen- oder Figuralmusic findet man nur in grossen oder in den Hauptstädten, selten in den kleinen; wiewohl in *Norwegen* und in *Schweden* kaum in den Hauptstädten. Der Cantor, dem, als Musikdirektor, das Amt, die Kirchenmusik zu bestellen, aufgetragen wird, besorget mit seinem Singschore und den dazu bestellten Musikanten die Kirchenmusik alle Sonntage, doch von einer Kirche zur andern wechselweise; dafs also nur in einer Kirche Musik ist, so wie sie die eingeführte Ordnung trifft. Doch in kleinen Städten, wo Kirchenmusik seyn kann, höret man nur an Festtagen Kirchenmusik.“ Ita mense *Augusto* huius anni 1774. I. A. SCHEIBE *Hafnia* ad me scripsit.

und Anmerkungen die Music betreffend Leipz. den 15. Aug. 1768. ubi id genus musicæ Lipsiæ, & alibi, in præcipuis festis usitatum adhuc perhibetur. Laudat vero D. BURNEY ad sonum organi elegantem cantum unisonum totius populi Dreslæ lentum admodum, qualis in parochiis Angliæ obtineat, in Dominicis ac festis autem musica quædam audiatur; quæ Anglicis Anthems respondeat. Describit postea cantoris officium in ecclesiis Protestantium Germaniæ. Sunt vero in urbibus potioribus, præcipue apud aulas principum, musicæ præfecti, quos capellæ magistros vocant. Ib. Diar. mus. Vol. III. pag. 16. 26. Ibid. p. 165.

MATHESON celebrioribus per Germaniam tunc melothetis secundam partem Orchestræ defensæ an. 1717. dedicavit, excitavitque, ut pro opere, quod postea edidit inscripsitque *Gloria musica* (*Ehrenpforte*) commentaria transmitterent. Eos hic recensere iuvat. Primus occurrit Georg. PERTOUCH *Mechliniensis* academix musicæ coryphæus. Sequuntur primarii musicæ præfecti Io. Ios. FUX apud S. C. Mai. Io. David HEINICHEN apud principem hæreditarium Saxonix; Georg. Frid. HÆNDEL apud regem Britanniarum, principemque electorem *Brunsvicensem*; Reinhard KEISER apud ducem *Mecklenburgicum*; Io. Phil. KRIEGER apud ducem *Weissenfelsium*; Io. KRIEGER apud *Zittavienses*; & Ioan. KUHNAU apud *Lipsienses* chori musici director; Christian. RITTER primum apud electorem Saxonix, postea apud regem Sueciæ; Io. Christoph. SCHMIDT apud regem Polonia, electoremque Saxonix; August. STRICKER apud *Anhaltinum* principem; Georg. TELEMANN apud *Francofordum*, Io. THEILE complurimum principum musurgus. Plerique Lutherani sunt, quorum aliorumque opera musica pluribus percenset in *Gloria musica*, sui ipsius haud oblitus MATHESON, aliis etiam compluribus (perhibetur autem octogenarius prope tot edidisse, quot annos vitæ numeravit) editis scriptis clarius, quæ collecta referuntur in bibl. mus. *Laurenzii MIZLERI*: sed quæ etiam ad musicam practicam pertinent, ad censum nostrum non spectant, quemadmodum quæ ab aliis quoque in lucem publicam typis sunt data. T. III. P. II. p. 535.

Plurima meletemata fecit a) Reinhard. KEISER, ab incomparabili Adolpho HASSE, Alexandro SCARLATTI tum ob copiam, cum etiam elegantiam comparatus. Ei epicedio parentarunt MATHESON & TELEMANN, cuius odam Ad. SCHEIBE in *Mus. crit.* p. 537. affert, eumque postea iterum p. 762. &c. cum KUHNAU, TELEMANN, & HÆNDEL eximie dilaudat, Ioannem KUHNAU imprimis & David HEINICHEN cum Christophoro SCHMID, apud Electorem Saxonix musicæ præfectum, ob egregiam musicæ sacræ impensam operam. D. BURNEY eum iam ineunte sæculo miraculi instar habitum memorat in arte contrapuncti: is sæculo superiore iuvenis disserta- P. III. p. 134.

Z z 3

tio-

a) Ex quibus haud pauca MATHESON iam an. 1717. notavit P. II. *Orchestrae defensæ* p. 105.

tionem inauguralem de iuribus circa musicos ecclesiasticos edidit, ac publice in acad. *Lips.* sub præsidio *And. MILII* defendit. *MATHESON* teste, *Iohanne KUHNAU* in contrapuncto superior extitit *Georg. Frid. HÆNDEL*, qui tam clarum apud *Anglos* nomen est indeptus, ut, quod iam supra notavimus, ejus statum mortuo ponerent. In stylo dramatum sacrorum, quæ oratoria vocamus, neminem ei comparandum existimat *BURNEY P. J. p. 115*. Multa etiam alia pro ecclesia modulatus est. Passim circumferuntur eius opera, æri etiam incisa, ad lusum tamen clavichordii, atque organi, in quo præstantissimus fuit, unum in *Anglia* *ABEL* æmulum nactus, neminem in *Germania*, unde, *Hala* nimirum *Saxonum*, oriundus erat. Ibi director musicæ adhuc an. 1772. fuit *Wilh. Frideman BACH* primogenitus *Caroli Phil. EMMANUEL, Hamburgensis* musicæ præfecti, alter filius *Io. Sebastiani BACH, Lipsiæ* musicæ directoris, quem patrem organistarum in *Germania* vocant. *Wilhelmi* vitam breviter *MARPURG* in addit. histor. V. I. p. 430. *Emmanuelis* autem *D. BURNEY P. III. p. 199. &c.* prout ab ipso auctore accepit, describit cum catalogo operum. Ex quibus, quæ ad censum nostrum attinent p. 207. notantur. Patris vero, *Sebastiani* scilicet, opera interpret *Germanicus p. 53.* recensue-
Vol. IV. P. I. rat. Hic cum pro merito suo a *Laurentio MIZLER in Biblioth. mus.*
P. III. p. 531. inter præstantiores organædos nostri temporis primum post *HÆNDEL*
pag. 571. locum accepisset; idem postea cum præcipuis musurgis *MATHESON, Reinh. KEISER, TELEMANN, HASSE, utroque GRAUN, utroque WEIS, BARON, STÖLZEL, BUMLER, PFEIFFER* connumeratur.

Ex his celebratior *Carl Heinrich GRAUN*, musicæ apud regem *Borussie* præfectus (quem, uti *HASSE, & PFEIFFER* cum *Italis* contendit *Ad. SCHEIBE*) in nostra etiam admissus templa fuit cum *Ioanne Sebastiano BACH. C. H. GRAUN* cum aliis nonnullis recentioribus, in musica ecclesiastica dig-
Critischer ne egregieque versatis apud *Lutheranos*, laudat p. 95. anonymus, qui
Musicus Vor- anno 1766. meditationes edidit super musicam ecclesiasticam. a) *Ha-*
rede.

a) „Wer kann ungeruhret bleiben, wenn er z. E. an einem Festtage, der der Freude gewiedmet ist, das *Te Deum laudamus*, oder das *Magnificat* eines *GRAUNS* aufführen höret? Er wird wider seinen Willen zur Freude hingegriffen. Wer kann ohne Empfindung bleiben, wenn er die vorzüglichsten ausgearbeiteten schönen Psalmen eines schon verstorbenen *George GÖBELS*, oder eines noch lebenden berühmten, und zugleich gelehrten Tonkünstlers *Ioh. Georg HOFMANNS* anhöret? Wer kann sein sanftes Gefühle verlängern, wenn in seine Ohren die harmonischen Töne derer ausnehmend verfertigten Cantaten eines *ROLLE, BACHS, HASSENS, TELEMANS*, oder

des glücklichen Nachahmers des *Hrn. GRAUNS*, eines *Hrn. WIRBACHS* schallen? Ja wer kann sich der Thränen und des Mitleids enthalten, wenn er außer andern verfertigten Oratorien, die über allen Werth erhabne Passions-Oratorie des seeligen *GRAUNS* mit dem *Ramlerischen* bey ihrer Aufführung beywohnet? Ich bin ein Augenzeuge davon, daß einst bey ihrer Aufführung ein Ungläubiger Thränen des Mitleids und der Erbarmung fließen ließ, um wie viel mehr ein Christ, der bey der Vorstellung des schmerzlichen Leidens seines Erlösers nothwendig in Traurigkeit muß versetzt werden?“

Habuit is peritos in musica fratres, *Augustum Fridericum*, cantorem *Merseburgensem*, socium *Berolini Io. Gottlieb GRAUN*, qui nonnulla etiam pro ecclesia composuit, ob simplicitatem suavemque melodiam laudata a D. BURNEY *Diarii mus.* parte tertia, ubi musica *Berolinensis* pluribus describitur etiam sacra; quæ tamen apud regem in pretio non est. Eius rei causam refert p. 59. ex ore *Ioh. Friderici* AGRICOLA insignis musurgi, quem celebrat MARPURG, moxque *Ioh. Gottl. IANITSCH*, cuius *Te Deum laudamus*, cum primus catholicæ ecclesiæ *Berolini* lapis poneretur, a musicis regiis cantatum fuit. Post iam laudatum *Ioh. Ioachim* QUANZ, cuius ac *Caroli* GRAUN musici moduli soli regi maximo probati sunt, sequitur vita *Georgii* GEBEL, musicæ præfecti in *Rudelsdorf* apud principem de *Schwarzenburg*, notanturque, quæ pro ecclesia fecit, uti etiam *Christ. SCHWEINPLUG*. *Caspari* RUEZ, cantoris directorisque musicæ *Lubecensis* vitam postea describit MARPURG, itemque *Io. Petri* KELNER. Alibi vero *Ioh. Friderici* FASCH apud principem *Anhalt-Zerbstanum* musicæ præfecti, recensenturque varia, ab ipso in usum ecclesiæ facta, quæ laudantur cum similibus STÖLZEL, PFEIFFER, de quibus paulo ante, in relationibus *Lips.* an. 1768. p. 50. &c. veluti etiam *Io. Henrici* ROLLE *Magdeburgensis* musicæ directoris, *Gottf. Augusti* HOMILII item *Dresdensis*, & *Io. Friderici* DOLES *Lipsiensis*, cuius consilium laudatur, psalmos DAVIDIS loco musicæ illius ecclesiasticæ, quam vocare mos est *Cantaten*, motteticæ substitutam, in chorum musicum inducendi. Eius psalmus quadragesimus sextus ita cum variis vocibus & instrumentis musicis concinnatus *Lipsiæ* 1758 prodiit. Exponitur in iisdem relationibus *Lips.* anni sequentis 1769. eiusdem auctoris conatus, loco musicæ ordinariæ cantiones vulgares substituendi harmonice compositas, interludente reliquo choro musico, dum silent voces. Plures in prioribus annis iam fuerant recensiti, qui ad sacras odas *Car. Fr. GELLERT*, *CRAMER* &c. musicos modos addiderunt; *Emmanuel* BACH, *KAUEMAN*, *KREUS*, *HOMILIUS*, *DOLES*, *QUANZ*, *KEHL*, *KRAUSE*, *HESSE*, *GRÆFFE*, *ALBRECHT*; cuius generis etiam collectiones quædam variorum auctorum prodierunt. Seipsum non nominat auctor harum relationum, celebratissimus musicæ chori *Lipsiensis* director, qui in hoc etiam, quod ad institutum nostrum pertinet, musicæ genere cum laude versatur. Sic prodiit anno præterito *Lipsiæ* prima collectio cantionum sacrarum *Baltasaris* MUNTER pastoris *Germanicæ S. Petri* ecclesiæ, quæ *Hafniæ* colligitur cum modulis variorum melodorum, *BACH* symphoniuurgi in *Bückeburg*, *HERTEL* *Schwerinensis*, *WOLF* musicæ directoris *Weimariensis*, *SCHEIBE* *Hafniensis*, *KUNZEN* *Lubecensis*, *HILLER* *Lipsiensis*, *BACH* *Hamburgensis*, *ROLLE* *Magdeburgensis*,

*Ap. Marburg
Beiträge I.
B. 148. &c.
blat.*

Blat 250.

pag. 357.

gensis, BENDA *Gothani*. Pars altera, quæ hoc primum anno est edita, tota concinnata est a laudato *Io. Christ. Friderico* BACH, cuius familiæ plures iam recensuimus natæ veluti ad florem musicæ, perinde ac altera BENDARUM.

Indoles Germanorum
musica.

Tagebuch einer
musik.

Reise. III.
Th. p. 173.

a

b

Ibid. p. 276.
&c.

XXIII. D. BURNEY inter musurgos, quos in *Borussia* reperit, solos *Emmanuellem* BACH & *Franciscum* BENDA notat, qui suo ingenio, ut ita dicam, prototypo indulserint. Ut paullo ante plures in musica arte celebratos ex familia BACH nominavi; ita *Franciscus* BENDA duos filios, ac tres fratres habuit, *Ioannem*, a) *Georgium*, & *Iosephum*, arte musica celebratos ex patre itidem musico in *Bohemia*, ubi musica maxime floret. Quod quidem D. BURNEY culturæ potius, quam naturæ seu indoli tribuendum existimat. b) In additionibus ad calcem, musicam, ut dicere solemus, nationalem *Germaniæ* haud denegat: cum multos præstantissimos musicos protulerit *Germania*, qui *Italiam* nunquam adierint, *Germanique* etiam *Italos* passim in musica instrumentali vincant. Utque in *Italia* scholas quasdam agnoscit diversas *Longobardicam*, *Venetam*, *Neapolitanam*, idem de vario per præcipuas *Germaniæ* urbes stylo musico dici posse existimat. *Viennæ* æstum quemdam tribuit ac inventionem; *Manhemio* exactam festivamque executionem; *Berolino* contrapunctum; *Brunsvico* gustum: universim vero dum laudem musicam *Germanorum* ponit in connata patientia seu assiduitate laboris, ac soliditate, vitio autem dat *pedantissimum*, indignatur pace mea interpret *Germanicus*, opponitque ab ipso auctore tam prolixè laudatos HASSE, GLUCK, BACH, VANHALL, HOFFMANN, SCHWANBERGER, BENDA, MUTHEL, HÆNDEL, alios: quod facile tribuet BURNEY; in tanto tamen pruritu musico, dum quisque huic sese arti ingerit, quei fieri potest, ut omnis absit evagatio trivialis, nugæ? Facile id quidem animadvertere licet apud illos *Germaniæ* populos familiasque, qui rudi veluti *Minerva* musicam tractant, neglectaque ingenii cultura indolem corrumpunt; aut vicissim invita *Minerva* improbo labore nimiaque artificii affectatione, quod *Germanis* haud raro accidit remotiore ætate, musicam, velut sceleton, emarcidam, elumbem, nativoque succo destitutam obtrudunt auribus.

Est

a) Hic post supra laudatum *Gottfr. Stölzel*, musicæ apud ducem *Saxo-Gothanum* præfectus, multa in usum ecclesiæ fecit, quæ inter *Kyrie* summis etiam musurgis admirationi esse ad me perscriptit *Iul. Car. Schlæger*, bibliotheca & numophylacii præfectus *Gothæ*.

b) Inter *Bohemos* cum primis laudat D. MISL-

WICECK, nuperrime ex *Italia* reducem, ubi sibi suis dramatis musicis (opera) magnam comparaverit laudem. Operam etiam impendisse memorat contrapuncto *Pragæ* apud D. SEGER, sed an usui sacro etiam dicarit, non addit. P. II. 270. P. III. 9.

Est quædam *Germanis* propria mascula gravitas in *Belgio* cumprimis ante aliquot sæcula exculpta, ac hodieque alicubi saltem ibidem gentium pro dignitate musicæ, linguæque sacrae (latinæ scilicet) conservata. a) Quæ coniuncta cum amœnitate, quam facile a gracili teneraque suavitate *Italica* distinguas, quam maxime accommodata est templis. Hanc festivam amœnitatem veluti naturæ insitam habere videntur *Bohemi*, quibus *Suevi* propius accedunt, si recte instituantur: veluti *Austriaci* & *Saxones*, quidquid est bonæ indolis, arte expoliverunt, institutione etiam ad conterminas gentes delata. Videntur hi salutare esse academiam musicæ in *Saxonia* a *Laurentio* MIZLER primum institutæ fructus. Quod nunc præ cæteris *HOMILIUS* *Dresdæ* elegantia melothesiæ sacrae præstat, id insignius adhuc *Lipsiæ* HILLERUS cæteras cum arte musica disciplinas in encyclopædia quadam musica consocians, agit suis operibus, schola etiam cantus, de qua tum scripta auctoris prostant, cum etiam *Io. Friderici* REICHARDT editæ de musica epistolæ testimonium perhibent, produntque, quid cultura ingenii philosophica, seriumque ac solers studium ad formandum musicum perfectum conferat. Utrumque theoreticum & practicum D. BURNEY *Berolini* notavit; quod vero ibidem in musica profana minus probavit, id sacrae profecto optabile est. Minus sane laboraremus, si consilio regis *Borussiae* FRIDERICI magni musicæ statoris res acta ubique contra infinitum novitatis curiositatisque studium fuisset, neque promiscue sacrae profanæque musicæ operam darent mulurgi. Id eo curatius est cavendum, dum semper magis magisque *Germanicus* vigor roburque ingenii in nimiam quantam, vitio corrivali, degenerat molliciem.

a

Institutione
musica.Tagebuch ei-
ner musikalischen
Reise, 3.
Th. 173. 66.

Nu-

a) Talem mihi paucis abhinc diebus descripsit musicam ecclesiæ *Tornacensis* doctissimus eius ecclesiæ Canonicus D. de FELIN: „La musique de *Tournay* est sans contredit une de plus belle de l'*Europe*. Quoique purement vocale (si on veut en excepter deux Bassons, deux Violoncelles, & une Contrebasse, qui en font la fondement) elle devient intéressante par le grand nombre de Musiciens, dont les chœurs sont composés, & par la qualité supérieure des voix, qui rendent les recits.“ Et postea: „Cette musique telle qu'elle s'exécute aujourd'hui dans la cathédrale de *Tournay*, est distincte de celle qui a pris une espèce de vogue en *France* & particulièrement dans la capitale. Elle est très différente sur tout de celle des autres Eglises des *Pays-Bas*. En *France* on a eût la musique italienne sur la musique française. La musique italienne est belle, la douceur du

style est son caractère; mais par là même convient elle à la langue *latine*, dont la marche est grave & majestueuse? Convient elle pour une musique d'Eglise, dont le ton doit être bien différent de celle du Theatre? Soustenir la majesté des psaumes, rendre fidèlement le sens & les expressions du prophète, accompagner des beautés de l'Harmonie, la sublimité de la poésie, ce sont les vues, je crois, qu'il doit entrer un Maître de musique. C'est aussi ce qui caractérise le genre dans lequel compose le Sr. ROUSSEAU actuellement Maître de musique de *Tournay*. Ses recits & ses chœurs sont autant de tableaux où se peignent les différentes affections de l'ame. La voix chantante ou recitante en fait tous les frais, les Instrumens (ceux dont on a parlé, & point d'autres) n'y servent, que d'accompagnemens.“

Nuperrime fama ad nos pertulit, paradoxum visum fuisse internuntio *Turcico Viennæ* ad symphoniam musicam invitato, tam fortem, bellicosamque nationem *Teutonicam*, effœminata adeo delectari musica.

Alia hæc, quam sacra fuit musica, quæ certe a labe eiusce-modi præservata ævo nostro fuisset, si schola, disciplinaque *Iosephi Fux* conservata semper fuisset: quam negligi supra dolentem hodiernum capellæ pontificiæ magistrum *Iosephum SANTARELLI Italum* nempe audivimus; atque inter tres solos musurgos nostræ ætatis, qui iuventuti in musica informanda prototypon esse possint ac debeant, primum *Germanum Hamburgo* oriundum, *Adolphum HASSE* posuit; qui superavit non suæ gentis solum, sed *Italicæ* etiam venæ musicæ fœcunditatem, quam utinam solæ ecclesiæ consecrare potuisset, ad theatrum abstractus; composite tamen magis ac honeste versatus fuit in orchestra, quam plerique, quibus ecclesiastica tractanda incumbit musica ex munere, ac statu vitæ religioso, seu monastico.

Briefe eines
aufmerksam-
en Reisen-
den die Music
betreffend. I.
Th. 1. Brief.

Laudatus modo *Io. Frid. REICHARDT* comparisonem lectu dignam instituit *HASSE* inter hunc nostrum, & paullo ante celebratum *GRAUN*. *HASSE* unum cum *GLUCK I. I. ROUSSEAU* in suo lexico mus. v. *Stile*, styli musici *Germanici*, ut ita dicam, conditorem nominat. *GLUCK* vero cum *Italico Gallicum* etiam sibi imitandum proposuit. Cuius nativa modulataque simplicitas usui sacro congruisset, siquidem *GLUCK* non se musicæ theatri deditisset: in qua cel. *METASTASIUS* totius *Europæ* musurgis argumenta præbens, dicitur *D. BURNEY* suis scriptis plus ad ornatum musicæ contulisse, quam quorumvis summorum melothetarum omnium coniunctæ operæ. *Germani* ergo, apud quos *Viennæ* degit, eius institutione propius gaudent.

Tagebuch &c.
2. Th. 165. bl.

Catholici
Musurgi hu-
ius sæculi,

XXIV. Commoratur etiamnum *Viennæ Ad. HASSE*, sed quæ pro ecclesiastico usu composuit, *Venetiis* potissimum servantur in conservatorio, ut vocant, *Incurabili*. Circumferuntur quidem quædam passim; sed pleraque alia etiam in obsidione *Dresdensi* igne perierunt, quæ impensis regis *Poloniæ* typis proditura in publicum fuissent, omnia ob nativam elegantiam maxime commendanda, quæcunque huius sunt auctoris. Necdum penitus hodie *Viennæ* obsoleverunt melothesiæ sæpe laudati *Iosephi Fux*, sub *CAROLO VI.* quando musica *Viennæ* florenti imprimis fuit in statu, supremi chori præfecti, ut se nominat in *Gradu ad Parnassum*, sive manuuctione ad compositionem musicæ regularem *Viennæ* an. 1725. edita: quo in opere quidem cumprimis harmonicæ, prout a melodia distinguimus, traduntur institutiones, in qua nempe tunc temporis unice fere, ut iam notavi, elaborabatur, vario contrapuncti genere; quo proclive est contextum verborum discerpi, edique inconditum quemdam garritum: recentiores vero musurgi *Viennenses* harmoniam cum melodia miscent,

tem-

temperantque, ut verba ordinate procedant in compositione fere harmonica cum basso continuo, dum interim lyræ, tetrachordæ minores seu cheles, nimium plerumque divagentur, luxurienturque, atque in minutiones maiestate divini cultus indignas abeant. Ut haud immerito in hoc instrumentum musicum versatillimum potissima causa degenerantis a suo proposito fine & instituto sacrae musicae ecclesiasticae cadat a memoria fere hominis, qua in ecclesiam admitti cepit, semper magis magisque ingruente malo, ac crescente, lapsu præsentis sæculi, abusu; ut conferenti meletheinata musica paucorum etiam lustrorum patebit.

Iosephus FUX insignem imprimis discipulum in musica sacra reliquit *Ioannem* ZELEŃKA, regis *Poloniae* musicae præfectum *Dresdæ*, tot aliorum insignium ea in arte magistrum. Obiit is præmature ante præceptorem suum an. 1726. ut tamen utriusque disciplina persistat quadantenus, nimium tamen genio sæculi semper magis magisque accommodata: ac *Viennæ* quidem exculta fuit non solum per *Georgium* de REUTTERN, *Leopoldum* HOFFMANN, *Ferdinandum* SCHMID, basilicæ *St. Stephani* musicae moderatores, sed etiam capellæ palatinæ præfectos GASSMANN, BENNO, quibus VANHALL, WAGENSEIL, DÜTTERS, HUEBER, ZECHNER, MUFFAT forte quis iungat; *Ignatium* HOLZBAUR item electoris *Palatini*, & *Iosephum* UMSTATT, episcopi *Bambergensis* capellæ magistros *Viennæ* oriundos; *Iosephum* quoque & *Ioban.* HAIDEN. In *Bohemia*, quæ *Italia* æmula dici potest, copia est præstantissimorum musurgorum *P. Guntheri* IACOBI, BRENTNER, *Francisci* XAV. BRIXI, *Ioannis* NOVACK, LOHELI, MICHL, SCHMITT *Pragensis* item, electoris *Monguntiae* hodie capellæ magistri, post *Ioannem* ONTRASCHECK, qui primus ei muneri ab Emin.^{mo} a SCHÖNBORN præfectus est, mortuus an. 1742. Eius vero successor celebris *Ioannes* ZACH anno primum præterito obiit 1773. qui præstantissimum suæ gentis characterem sine peregrini *Italiae* styli admixtione egregie expressit: veluti etiam *Ernestus* EBERLIN (post *Sigismundum* BIECHTELER, & *Henricum* de BIBERN, hoc sæculo musicae præfectos metropolitanæ ecclesiæ *Salisburgensis*) musurgus insignis omnino, in cuius laudem sufficere potest, quod de eo *Fridericus* MARPURG a) refert. Ex *Suevia* oriundus successorem item

Suevum

Mus. Beyträge III. B. pag. 183-

a) „Herr Ernst EBERLIN von Jettenbach in Schwaben. Ist auch Hochfürstlicher Truchses. Er war vorher Hoforganist: und wenn jemand den Namen eines gründlichen wohlfertigen Meisters in der Setzkunst verdienet, so ist es gewis dieser Mann. Er hat die Töne ganz in seiner Gewalt; und er setzet mit solcher Be-

hendigkeit, daß es mancher für eine Fabel halten würde, wenn man ihm die Zeit bestimmen wolte, in welcher dieser gründliche Setzer diese oder jene beträchtliche Composition zu Stande gebracht hat. Was die Menge seiner verfertigten Musikstücke betrifft, kann man ihn den zween so sehr fleissigen

a

Versuch einer
gründlichen
Violinschule.

Suevum habuit *Leopoldum* MOZART, *Augusta Vindelicorum* natum, edita *Schola* sua *chelistica* notum, potissimum autem filio suo præcoci, ex filia laudati *Ernesti* EBERLIN prognato, totius fere *Europæ* spectaculo, a patre scilicet undique gentium deducto.

Qui vero locus in Parnasso musico *Ios. Fux* in *Austria* debetur, eundem in *Suevia* commeruit sæpe laudatus *P. Meinradus SPIES*, & *Ios. RIEPEL* in *Bavaria*, qui hodie in practica ac theoretica musica egregie versatur: suntque in utraque provincia, *Franconia* item ac *Helvetia* complures haud ignobiles hac ætate musurgi, qui plerique editis etiam operibus innotuerunt, *D. Franc. Ant. MEICHELBECK Friburgensis Brisg. Franc. Xaver. RICHTER Argentoratensis, Franc. Ios. MEYER Lucernensis, P. Gallus ZEILER, Isfried. KEISER, Ernestus WEIRAUCH, Peregrinus PÖGL, Constantin. REINDL; D. Augustinus KURZ, CAMERLOCHER, OBERMÜLLER, MICHEL, NAUMAN Monachii capellæ magister, Herbipolensis Georg. WASMUTH, Ios. SCHMIDT, Alb. KETTA, Ioachim HAHN; uterque BODE, Franc. BAURSCHMITT Bambergensis, STARCK Trevirensis.* In archidiocesi *Coloniensi*, ut litteris inde relatum accepi, musica ecclesiastica nunquam floruit, nec iam floret. *Belgium* etiam catholicum præcipua musicæ sacrae sedes esse vix non desit. Vide nihilominus quæ modo de cathedrali ecclesia *Tornacensi* retulimus, ubi hodie *D. Rousseau* musicam sacris nostris dignam ritu avito instruit. Laudat etiam *D. Burney* in *Diar. Itin. mus. Antwerpia* *D. Blaviere Leodio* oriundum, *HELMONT* item p. 44. *Bruxellæ* musicæ præfectum.

P. II. p. 31.
39.

Musica Hun-
garorum,
Sclavorum,
Sclavonicæ-
que dialecti
cantus.

XXV. In *Hungaria* tam festive quidem quam in *Germania* vicina celebratur apud Catholicos musica tam vocalis, quam instrumentalis (rarius tamen in monasteriis, ubi paucis per annum exceptis solemnitatibus cantus choralis viget) quidquid vero est melothesarum, melothetarumque non gentilitii est ingenii musici, quo haud pollent *Hungari*, sed ex *Germania, Vienna* potissimum advenit, aut aliunde gentium. Protestantes suo ritu in *Hungaria & Transsylvania* prosequuntur cantum cum organo saltem, quo etiam carent, ut totus *Oriens, Sclavi*, quæ gens olim tam late non solum per *Illyricum* sese protendit, verum etiam hodieque linguæ *sclavonica* variæ dialecti vernaculæ sunt apud varias easque maximas versus Orientem ac Septentrionem nationes catholicas, & schismaticas in Sacris etiam usitatæ. Vidi audivique eam linguam hodiernæ etiam musicæ accommodatam, ac ex *Russia* quidem allatis melothetiis

als berühmten Hrn. Componisten SCARLATTI und TELEMANN an die Seiten setzen. Im Druck sind nur die Toccaten von ihm bekannt. „Iam etiam Missas &c. typis vulgandas præparaverat, indignatus autem destitit a consilio,

quod typothetæ præ suis imprimenda susceperent opera quædam *P. Valentini RATHGEBER*, quæ is in omni genere musicæ ecclesiasticæ potiora ætate iam provectioni pro usu rurali publicavit.

fiis Sacris. a) Quique illius linguæ gnari sunt, gratiam in cantionibus *Sclavonicis* agnoscunt, quæ in latinis versionibus exprimi nequeat. Talem ad me Praga misit Cl. P. *Adauctus* VOIGT cler. Schol. piar. ARNESTI primi *Pragensis* Archiepiscopi, quam circa annum 1350. in honorem S. WENCESLAI M. composuit cuius desinunt strophæ singulæ usitatissimo apud *Sclavos* *Krlſſ*, *Kyrie eleison*. Uti pariter finit allatum a nobis Tomo superiore p. 348. canticum S. ADALBERTI *Bohemorum* atque adeo *Sclavorum* post S. CYRILLUM & METHODIUM apostoli. Unde etiam *Græco* ritu, quo usi sunt *Sclavorum* primi apostoli, *Constantinopoli* tempore THEODORÆ Augustæ missi, ac frequentantur solemnia illa verba a populo constanti usu tam in ecclesiis parochialibus *Bohemia*, quam etiam in acclamationibus olim publicis: qua de re iam apud DITHMARUM *Merseburgensem* de BOSONE prædecessore suo legitur, exemplum *Lib. II. Chron. p. 24.* aliaque ex COSMA de aliis etiam canticis e. g. *Gloria in excelsis* exempla collegit laudatus P. ADAUCTUS in dissertatione *de antiquitate & usu Psalmody sacrae in Bohemia*, a primis scilicet apostolis SS. CYRILLO & ADALBERTO institutæ. Narra-
rat *Ioh. Georg STREDOWSKY* in hist. sac. *Moraviae Lib. II. c. 12. p. 256.* qua ratione CYRILLUS & METHODIUS id coram NICOLAO I. P. egerint, ut liceret *Missarum* solemnia modulari *schavonice*, refertque postea p. 322. *Ioannis VIII.* epistolam ad STENTOPULCRUM *Moraviae* principem, quibus libertatem concedit sacra vulgari lingua celebrandi, usumque laudat, eadem lingua *Deo laudes debitas resonare*. Id vero negavit *Dalmatiæ & Croatiae* ALEXANDER II. in synodo quadam, ut non multo post *Bohemia & Moravia* GREGORIUS VII. iterum inhibuit eodem teste *Georgio STREDOWSKY Lib. V. c. 12, p. 577.* Obtinuit saltem CAROLUS IV. *Rom. Imp. & Bohemia* Rex a CLEMENTE VI. ut in monasterio *Ord. S. Benedicti* a se *Praga* fundato, quod *Emaus* vocatur, divina officia ritu *Romano - Illyrico Sclavico* sermone dicerentur; sed hodie mos iste exolevit: uti etiam ritus *Ambrosianus*, qui *Mediolani* viget, ab eodem Imperatore, divini cultus propagandi exornandique studiosissimo *Pragam* inductus, constituto monasterio *S. Ambrosii* in nova urbe, eo in loco, ubi nunc religiosorum *S. Francisci Hibernorum* cœnobium visitur. Non cessavit vero, pro innata, quam iam deprædicavimus, *Bohemorum* ad musicam proclivitate, usus sacra-
rum

a) Iam supra notavimus a tempore PETRI I. in *Rus-*
sia musicam *Italicam* admissam, cui tamen ELI-
SABETHA Imp. necdum in ecclesia locum con-

cessit, quem nunc obtinet paulatim a metro-
poli potioribusque urbibus in alias etiam mi-
nores ecclesias illata.

rum cantionum populari sermone, a populo tam in ecclesiis, quam per vicos cantari solitarum. „Cantum ecclesiasticorum venustate, (ut testatur P. *Bobus*. BALBINUS in vita S. ARNESTI) & textus ipsius sanctitate multas gentes provocare possumus. Nimirum ex sanctis Patribus, ut facile est intelligere, a sanctis *Bohemia* episcopis & archiepiscopis, ac præcipue a Canonicis ecclesiæ *Pragensis* plerique contexti & compositi sunt. Nuper cum bibliothecam quandam Manuscriptorum excuterem, inveni librum profarum & cantuum Ecclesiæ *Pragensis*, antiquissimo scripturæ genere exaratum, in quo latinæ primum profæ cum notis musicis deinde etiam *Bohemica* leguntur, eodem prorsus tono & melodia, qua hodie utimur eodem contextu, iisdemque sententiis, nisi quod *Bohemica* clariora & significantiora sunt, & pluribus versibus constant.“

Huius rei prima inde a S. CYRILLO institutio illustrata legitur apud CHRISTIANUM, antiquum scriptorem vitæ S. LUDMILLÆ, matris S. WENCESLAI M. sub quo, eodem teste, *nullus pæne Curtensum* i. e. aulicorum, fuit, qui *psalmigraphorum hymnos canere ignoraret*. Apud continuatorem COSMÆ VITUS Decanus ecclesiæ *Pragensis* an. 1271. defunctus narratur procurasse *libros plures musicos ad officium divini cultus pertinentes. . . sunt autem hi libri, qui conscripti sunt VITI decani pretio expensis: Missalia, Gradualia, Antiphonaria, Musica, Psalteria, Hymnaria, Collectionaria, Baptisteria, Breviaria. Thom. Io. PESINA in Phosphoro septicorni seu metropolitana Divi VITI ecclesiæ maiestate & gloria Praga 1673. ed. inter eos, qui tempore CAROLI IV. & inde postea, divina officia in ea ecclesia curabant, numerat etiam psalteristas viginti quatuor, choralistas triginta, omnes clericos. Hodieque perseverat in Ecclesia metropolitana Boninfantium appellatio ac munus, scilicet puerorum, seu infantium cantui aliisque obsequiis in divino officio peragendis destinatorum a primæva sua institutione ad divinos laudes diu, noctuque celebrandos. Quæ item in antiquis diplomatis leguntur collegia litteratorum, eorum munus proprium erat, sub divino officio in templis cantica sacra modulari, populoque cætero formulas canendi præire, horum ut appellatio ita & officium in omnibus fere Bohemiæ oppidis perdurat. Cæterum iam diximus, musicam nostri ævi ritusque tam vocalem, quam omnis generis instrumentorum musicorum nullibi gentium magis quam in Bohemia, etiam in oppidis ac vicis florere; rarius tamen in monasteriis. Bohemis propius accedunt Moravi, quoad frequentiam, celebritatemque musicæ sacræ: lentius infectantur Silesii, ac Poloni, quos*

iam

iam observavimus musicam fere *Italicam* sacram habere. *lis*, quæ supra pag. 247. de *Hussitis* Fratribusque *Bohemiæ* diximus *Eftroni* *Rudigeri Bambergensis* testimonium ex Proemio *lib. II. Paraph. Psalm.* addere libet: *In canendi studio nescio an ecclesiæ fratrum Bohemorum superent reliquas omnes. Neque enim scio, qui plus aut tantum etiam, cantant laudum, gratiarum, precum & doctrinæ, addam etiam, qui melius.*

Occurrit hic memoriæ, quod D. BROWN in opere *Anglico* de vi, regulis ac fine musicæ observat de cantionibus *scoticæ* gentis, quæ multis nominibus præstent *anglicis*: sic etiam apud *Hibernos*, ac *Italos* e. g. nativam quamdam obtinere musicam, quod gentes indigenæ sint, non vero coloni veluti *Angli*: apud quos certe musica musicique exteri, si unquam, hodie in pretio sunt *Itali*, *Germanique*, ut supra memoravimus, sed in alia fere, quam sacra musica, quæ nullibi gentium frequentior est, quam apud duas has *Italicam*, *Germanicam* præsertim, nationes.

XXVI. Sunt enim vero innumeri alii musurgi veluti in *Italia*, ita etiam in nostra *Germania*, quos modo obiter & promiscue enumeravimus, passim etiam sine discrimine ullo in lucem editis operibus, haud scio an unquam tanta, quam nunc copia artem musicam quibusvis sibi tractandam præsumentibus, ac illotis manibus in sacra sese intrudentibus: communi nempe iam abreptis plerisque vitio, ut nulla fere sacram inter & profanam musicam discretio fiat, ac omnia ubique musica perstreperet promiscue, in villis quoque & oppidis. Unde accidit, ut melethemata, quæcunque demum, imperitia ac ruditate musicorum magis adhuc depraventur, divinusque dedecoretur cultus; ut dignior passim honestiorque in theatris haud trivialibus musica fiat, quam multis vulgo in ecclesiis, cantum illum simplicem velut dedignantibus, qui unus fuit ecclesiæ florentis decor. Nec ullum est disciplinæ ecclesiasticæ caput, in quo a prima ecclesiæ ætate usque ad præsens tempus tanta sit facta immutatio, quam in cantu & musica sacra: quæ post mille fere annos vix ecclesiam ingredi ausa, lentis sese infinuare primum gressibus, posteriore demum ævo subito omnia sacra adyta vociferationibus implere cocepit, auresque obtundere, maximeque mentes: quas ab elevatione ad Deum, quæ orationi propria esse debet, ad se rapit, ac perturbat; qualis est hodie cum primis tam varia vocum & instrumentorum musicorum compositione, ut vix ultra progredi posse videatur; agendum vero omnibus modis sit, quo ab enormi excessu ad orbitam tandem revocetur. Quem quidem unum a supremo Numine suscepti in hoc opere laboris fructum enixis precibus exoro.

Hoc

Vid. supra
323. not. b.

Consilium
auctoris.

Hoc uno fretus, exemplum amicissimi capellæ musicæ pontificiæ præfecti SANTARELLI sequi noluimus, ut ab opere omnino desisteremus, ac labore infructuosō. Est enim vero huius inveterati callumque quotidie in peius obducentis mali tanto difficilior, desperatiusque remedium, quod vulgo non tantum non agnoscatur, sed etiam ametur: atque ii, a quibus fieri maxime posset ac deberet medicina, gravissimi disciplinæ ecclesiasticæ inflicti vulneris causa sint & auctores, melothetæ scilicet, seu compositores musici plerique omnes, cæstro quadam perciti, vel abrepti præiudicio promiscui usus, abusus dicam maximi, quem tollere aut nolint, aut se posse desperent. Ad alterutrum genus pertinent musurgi illi, quos, dum magno quidem numero recensuimus, in exemplum ideo haud proposuimus. Plerique eiusmodi sunt, qui nec in censum venire possint eius musicæ ecclesiasticæ, qualem Sacris nostris ea religione ac honestate, qua a prima Ecclesiæ ætate ad nostram fere usque sunt celebrata, dignam existimemus; vix vero est, qui omni nævo careat suis sacris in melothetis: quosque nominat triumviros laudatus SANTARELLI, IOMELLI iam mortuum, HASSE admodum senem, PEREZ non adeo notum apud nos, statim etiam locum designat *Romæ* in Vaticano, *Venetiis* in alumnatu *Incurabili* dicto, *Lisabonæ* in facello regio, ubi nempe id eis incubuit muneris, ut graves religiososque modulos facerent earum, apud quas meruerunt, ecclesiarum usu, ac observantia; apud quas vero plerumque nimis arcte custodiuntur, ac veluti draconibus insidentur, dum non solum publici iuris fieri oporteret, verum etiam ab iis, qui auctoritate pollebent, ad normam, usumque aliarum etiam ecclesiarum, in quibus idem obtinet divinus cultus, præscribi, ac pro modulo quidem ordinari; ita ut musica ipsa proscribatur, substituto in eius locum simplici cantu aut choralis Cleri, aut vulgari promiscuæ plebis, seu facto quodam canentium selectu, ubicunque sufficiens ideoneusque musicorum chorus haberi nequit, ad amissam illam præstitutam, canonemque, ut ita dicam, musicum. Præsto est, præservatum posteriori huic musicæ sacre ævo, artis typographicæ beneficium, quo, prout iam circa cæteros plerosque libros, ad divinum officium pertinentes, est comprobatum, facillime arceatur sacris adytis, cohibeaturque alia omnis, ad instar saltem propositum haud composita musica. Uno hoc consilio, musicam ecclesiasticam puto, in ordinem posse redigi, atque a labe, qua a promiscuo musurgorum vulgo ac infinita propemodum turba luxuriantium ingeniorum contaminata hactenus fuit, immunem reddi, suæque restitui dignitati. Quod faxit Deus!

CAPUT

CAPUT ULTIMUM.

Vetus Musica recentiori comparata.

I.

T nihil est in rebus humanis, quod non facile pro congenita naturæ pravitate vitietur; ita proclive cumprimis est, musicam, ad delectationem aurium compositam, corrumpi. Habet illa, instrumentalis saltem, hæreditariam veluti labem, quod ex damnata CAINI stirpe prodierit, IUBAL scilicet, *ipse fuit pater canentium cithara & organo.* Hunc ut sectentur, pronius feruntur homines, quam DAVID, qui primus dici potest id genus musicæ veri Dei cultui publico socialisse. Id enim sin-

Musica instru-
mental-
is veteris
testamenti.

Gen. IV. 21.

gulare fuit, quod post submersum in mari rubro PHARAONEM MARIA prophetissa, soror AARON, tympanum in manu sua sumpsisse narratur, egressisque omnibus mulieribus post eam *cum tympanis & choris* MOYSES præcinebat dicens: *Cantemus Domino.*

Exod. XV.
20. 21.

II. Ex nostra vero hac historia musicæ sacre palam est, quam constanter institutum hoc veteris testamenti prima puriorque ecclesiæ ætas repudiaverit: quam lento progressu, sequiori demum ævo, in ecclesiam admissum, iam omnia perstrepet. Ex CLEMENTE *Alexand.* notavimus T. I. p. 4. genus musicæ gravissimum in sacris *Hebræorum*: *cum interim*, addit CALMET differt. in *mus. Hebræor. nostra ætate ecclesias non raro theatralibus harmoniis obstreperere contingat.*

Quam sero,
tardeque in
ecclesiam in-
ducta.

III. Excitat sapiens SIRACH ad laudandos viros gloriosos & parentes nostros in generatione sua, in peritia sua requirentes modos musicos In tanto autem numero cantorum ac celebritate musicæ ex 4388. musicis compositæ, qui a suis principibus seu moderatoribus instituti, munus id per omnem vitam obibant ex genere *Levitico*, veluti hæreditario disciplina ab avis parentibusque in feram filiorum nepotumque posteritatem propagata: quis de peritia præstantiaque artis musicæ apud *Hebræos* dubitet?

Musica di-
sciplina apud
Hebræos.
Eccli XLIV.

Apud alias
gentes anti-
quissima.

Tusc. quest.
Lib. I. Instit.
orat. c. 16.
T. I. p. 13.

a

L. I.

T. I. p. 14.

Vid. Bonnet

hist. de la mus.

T. IV. p. 65.

Blainville

P. IV. p. 76.

b

Vid. Pfeiff.

antiq. Græc.

L. II. c. 64.

IV. Ab *Hebrais* ad alias cultiores gentes pervenisse musicam artem; multorum est opinio: ab aliis omnium antiquissima est habita, inde forte, *quoniam*, ut verbis CICERONIS utar, *ipsam hanc natura parens imper- tisse animadvertitur*. A QUINTILIANO eius sententiæ auctorem citari TIMAGONEM, initio operis intelleximus. Quod modo de IUBAL ante diluvium notavimus, locum habere etiam potest de *Ægyptiis*, quos musica post diluvium reparatores fuisse ferunt. Nec dubitat BLAINVILLE a), quin ab *Ægyptiis* musicam acceperint *Hebræi*; etsi dudum ante, quam *Hebræi* in *Ægyptum* concesserint, apud familiam ABRAHAM instrumenta musica fuisse legantur. De *Ægyptiis* tamen testatur DIODORUS Siculus, palæstram & musicam apud eos discere non esse moris. Addit mox causam: *Musica non modo inutilem, sed & noxiam esse, ut quæ viro- rum animos effeminet, persuasum habent*. De alia igitur hæc accipienda sunt, quam sacra musica seu cantu, quem apud *Ægyptios* frequentatum, initio operis prodidimus. Hinc autem conicere licet, qualem in sacris admisisse musicam censendi sint *Ægyptii*. De *Druidis* seu *Bardis Gal- lorum* poetis ac musicis BLAINVILLE in *historia musica* ex DIODORO Siculo observat, BARDUM V. Gallorum regem scholam quandam musicam insti- tuisse; quam *Bardi*, ab eo sic appellati, moderabantur. Musica autem ad cultum religionis utebantur, atque etiam ad institutionem iuventutis ante scripturam inventam, ipsamque ad historiam ac gesta heroum posteritati transmittenda; perinde ac *Germani* ac *Græci*, apud quos studium musi- cum, SOLINO teste, quem ISIDORUS *Hispal.* sequitur, inde ceptum, cum *Idæi* Dactyli modulos crepitu & tinnitu æris deprehenfos in versificum ordinem transtulissent. b) Inter philosophos musicam damnasse *Cynici* feruntur. EPHORUS quoque ISOCRATIS discipulus apud POLYBIUM lib. IV. ad fraudem ac deceptionem inter homines inductam esse musicam dicit: quod haud probatur ATHENÆO, spectata nempe probe informata musica: cum cæteri illi *Ægyptii*, quos memoravimus, *Græci*que id se- cum animo reputabant, quo nihil proclivius est accidere in musica a recto fine institutioneque sua desciscente: id quod tanto utique magis a nobis divinitus institutis in musica sacra est cavendum.

V.

a) Ces peuples instruits par CHAM & MESRAÏM son fils portèrent la musique à un tel point, qu'elle tire communément son étymologie d'E-gyptin MOÏSE, par qui elle fut inventée, ou plutôt renouvelée sur les bords de Nil, où il croit beaucoup de jones & de roseaux. BLAINVILLE *Histoire de la Musique* p. 3.

a) Vid. l'Abbé BANIER la Mythologie & fab- les expliquées par l'histoire T. III. p. 352. Idemque T. IV. p. 24. notat Minervam mu- sicam dictam à statua ei à DEMETRIO fa- cta, dum serpentes Gorgonii percussis resona- bant.

V. Fuerunt autem varia veteribus de musica placita. PYTHAGORAS, teste IAMBlichO in eius vita c. 10. cum existimaret, primo sensus esse instituendos, ita ut figuras illas speciesque rerum pulchras (*in Geometricis*) videret, audiretque concentus musicos excellentiores, a musica docendi initium fecit, cantibusque, & rhythmis, quibus mores atque affectus emendarentur, quibusque animorum facultatum harmoniæ ad ordinem primigenium revocarentur, corporisque & animi morbis medelam excogitavit. Et ATHENÆUS: „PYTHAGORAS *Samius* (inquit) tam inclutus philosophus, ut multis indiciis patet, non perfunctorie operam impendit musicæ, qui naturam universi musicis rationibus fabricatam fuisse demonstrat; atque adeo in totum prisca *Græcorum* sapientia musicæ fuit addictissima.“ Idem de PLATONE, & aliis, narrat *Aristides* QUINTILIANUS, & PLUTARCHUS in fine libri de musica: „Etenim (inquit) motus rerum, & stellarum circuitus PYTHAGORAS, ARCHYTA, PLATO, reliquique antiqui Philosophi sine musica neque fieri neque constare affirmabant: omnia enim a Deo secundum harmoniam fuisse instituta.“

Singularia
veterum de
musica scita.
Apud Th.
Stanley hist.
Phil. P.
VIII. c. 7.

Deipnosoph.
lib. XIV.
c. 8.

L. III. de
Mus.

Nuperrime Abb. ROUSSIER *Ægyptiorum* sententiam explicavit de musica planetarum non solum, sed etiam dierum septimanæ, & horarum diei, atque signorum *Zodiaci*: nempe vetustissimi iam *Chaldæi* divinitatibus connumerabant astra ob eorum ordinatissimum cursum, cui harmoniam idcirco tribuebant deinde etiam philosophi illi ex institutione PYTHAGORÆ. Palam fit ex libro PLUTARCHI *de creatione animæ*, proportionibus harmonicas quæsitæ tam in motu planetarum, quam magnitudine, distantia, diametro &c. earundem. Non est nostri instituti disquirere, qualisne harmonia illa cœlestis sit ex sententia horum philosophorum, an non potius ratione, quam sensu percipienda, prout ARISTOXENUS animi esse putavit ipsius corporis intentionem quandam velut in cantu, & fidibus, quæ harmonia dicitur, ut testatur CICERO, additque: *Ita ab artificio suo non recessit; & tamen dixit aliquid, quod ipsum quale esset, erat multo ante & dictum & explanatum a PLATONE.*

Memoire sur
la Musique
des anciens
art. 10. &
11. not. item

Lib. I. Trisc.
cap. 10.

Fuit ARISTOXENUS ARISTOTELIS discipulus, qui libro VIII. *Polit.* tractat, quatenus ad disciplinam adhibenda sit musica. PLUTARCHUS, cum varias philosophorum opiniones breviter commode explicasset in *dial. de mus.* „Ex his omnibus (subdit) liquet, veteribus *Græcis* non abs re præ omnibus aliis curæ fuisse, ut in musica institueretur adolescentia; cuius animos musica arbitrabantur formandos, & dirigendos ad decorum, quod referat musica ad omnia, atque ad actionem omnem seriam, præsertim ad discrimina belli.“ Constat vero,

Cap. V. &c.
apud Cowing.
T. III. opp.
P. 769.

L. II. de Leg. qua id lege factum fuerit : „Civitatum (inquit CICERO) hoc multarum in *Gracia* interfuit, antiquum vocum fervare modum, quarum mores lapsi ad mollitiem pariter sunt immutati cum cantibus: aut hac dulcedine corruptelaque depravati, ut quidam putant: aut cum severitas eorum ob alia vitia cecidisset, tum fuit in auribus animisque mutatis etiam huic mutationi locus. Quamobrem ille quidem sapientissimus *Graciae* vir, longeque doctissimus, valde hanc labem veretur, negat enim mutari posse musicas. leges sine mutatione legum publicarum.“ (Et mox): „Graviter olim ista vindicabat vetus illa *Gracia*, longe providens, quo sensim perniciēs illapsa civium animos malis studiis, malisque doctrinis repente totas civitates everteret: siquidem illa severa *Lacedaemon* nervos iussit, quos plures, quam septem haberet, in ΤΙΜΟΘΗΕΙ fidibus demit.“ Nempe iam tunc TERPANDER tribus fidibus auxerat lyram, antea quatuor contentam; quamobrem PLUTARCHO dicitur a *Lacedaemoniis* multatus, auctori vero chronici *Oxonienfis* absolutus. Quade re quidquid sit, exemplo hæc esse possent deberentque nobis divinitus institutis, qua moderatione utendum sit circa musicam, in sacris præsertim nostris.

In cultum
Deorum ad-
hibita.

pag. 441.

VI. Ex antiquissima apud *Romanos* XII. tabularum sanctione CICERO lib. II. de legibus hanc egregiam affert legem: *Popularem latitiam in cantu & fidibus & tibiis moderanto, eamque cum divum honore iungunto.* Ritum hunc *Romani*, ut cætera fere, ab *Achivis* seu *Græcis* (ea quam paullo ante notavimus rerum successione) acceperunt; de quibus HOMERUS:

Οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο,
καλὸν αἰδόντες παῖσι καὶ κῆροι ἀχαιῶν,
μέλποντες ἐκάεργον. ὃδὲ φοῖνα τέρεπε' ἀνέων.

• Illi vero totum diem cantu Deum placabant,
Latum canentes pæana iuvenes Græcorum,
Celebrantes Apollinem: ille vero animo delectabatur audiens.

His HOMERI versibus PLUTARCHUS commentarium suum de musica claudit: qui prius notaverat, vetustioribus sæculis ne notam quidem fuisse *Græcis* musicam theatralem, sed artem eius totam in Deorum laudem, & disciplinam fuisse acceptam iuventutis, nullo dum prorsus illa ætate extructo theatro, sed versante adhuc musica in sacris: in quibus Deos venerabantur, & viros fortes celebrabant. Utinam! quæ subiungit, non etiam apud Christianos notarentur: „Enimvero nostris temporibus tantam

tantam fecit hoc diversum genus progressionem: ut forma illius, quæ faciebat ad erudiendam adolescentiam, totum iam exoleverit, neque vindicari queat: sed omnes, qui se musicæ dedunt, ad musam applicent theatralem." Totus fere est PLUTARCHUS in indagandis originibus cantus apud Græcos, eiusque auctorum, vatum scilicet seu poetarum, ad κῶμος vel leges lyricas, & citharædicas, ex quibus quosdam a TERPANDRO factorum, addit PHILEMONEM Delphum veterem dici composuisse. Erant etiam musica certamina seu ludi illi celebratissimi antiquissimis temporibus, quod PAUSANIAS *Messenic.* c. 33. ex his versibus EUMELI, quos in *Delum* prolusit, colligit.

*Grata etenim semper, tibi Iupiter incola Ithames
Musa fuit, puro quæ gaudet libera cantu.*

Legi de his ludis potest P. I. Baptist. MARTINI

*Storia della
Mus. T. II.
c. 9.*

VII. Ludi eiusmodi sacri erant, quibus Apollo potissimum celebrabatur carminibus, quod est antiquissimum religionis genus iuxta THEOCRITUM *Idyll.* 16

*Et laudem
Heroum.*

Αἰὲν τῷτο Διὸς κῆραις μέλει, αἰὲν αἰοιδόις
ὕμνεῖν ἀθανάτης, ὕμνεῖν ἀγαθῶν κλέα ἀνδρῶν.

*Semper id est cordi musis, semperque poetis,
Ut Divos celebrent, laudes celebrentque virorum.*

Ut iam notavimus initio etiam operis, hyanni HOMERI, aliorumque poetarum in honorem laudemque deorum, carminaque heroica, huc pertinent: quod pariter observavimus de Germanis nostris, dulcibus lyræ modulis facta virorum fortium captare solitis: quod idem de Persis & Naucratis ATHENÆUS testatur, plura eiusmodi in opere illo διπνοσεφισῶν accumulans. Accommodatum vero fuisse hoc musicæ genus argumento suo, sive religioso, sive heroico, vel inde palam fit, quod tam acerbe tulerint, genus illud grave musicæ immutatum successu temporis in theatro; non tam grandi utique piaculo, quam dum apud nos musica theatri ipsi etiam ecclesiæ infertur, cultuique religioso immiscetur, ac sacra conspurcantur christiana. QUINTILIANUS lib. I. *Institut.* c. 10. de musica tractans sic effatur: „Quamvis autem satis iam ex ipsis, quibus sum modo usus exemplis, credam esse manifestum, quæ mihi & quatenus musice placeat: apertius tamen profitendum puto, non hanc a me præcipi, quæ nunc in scenis effeminata & impudicis modis fracta, non ex parte minima, siquid in nobis virilis roboris manebat, excidit: sed

T. I. p. 19.

*Amian. Mar-
cell. lib. XV.
c. 9. Strabo
lib. L.*

*Lib. IV. Dip-
nosophist. c.
13.*

qua laudes fortium canebant, quaque & ipsi fortes canebant: nec psalteria & spadicas, etiam virginibus probis recusanda, sed cognitionem rationis, quæ ad movendos, leniendosque affectus plurimum valet."

Etiam inter
convivan-
dum.

VIII. Quod idem postea cap. 14. perhibet, veterum quoque morem fuisse, epulis fides ac tibiae adhibere; id generatim CICERO lib. IV. *Tuscul. quæst.* gravissimo auctore in *Originibus* CATONE astringit, *morem apud maiores hunc epularum fuisse, ut deinceps qui accumberent, canerent ad tibiae clarorum virorum laudes atque virtutes.* In PLATONIS *Symposio* statim ut accubuit SOCRATES, libationes fiunt; & hymnum Deo canunt

Lib. XIV.

ἀδῶσι τὸν θεόν. Teste ATHENEO: „Prisci homines consuetudine, legeque Deorum hymnos & laudes in conviviis ab omnibus cantari iusserunt, ut reverentia Numinum eius, quod honestum ac moderatum est, fines non transilirent. Adiuncta namque musicis numeris de diis oratione magis compositi fiunt, & graves cuiusque mores.“ Vides in his testimoniis semper ad prisca provocari exempla, quod nempe, ut semper proclive est, musicam ad oblectationem aurium factam evagari corrumpique: ita inter epularum delicias ac pocula excedere facillimum sit. Sic notat *aures vocum sono, spectaculis oculos, saporibus palatum oblectantes* SENECA lib. de *vita beata* c. 11.

T. I. p. 140.

Hinc est, quod musicam convivalem Christianis fugiendam tantopere inculcarint SS. Patres, atque iuxta apostolum *Ephes.* IV. cantu tunc etiam Deum celebrandum; ut lib. I. c. 3. declaravimus: estque egregium philosophi etiam ethnici præceptum apud STOBÆUM: *Benefit etiam, ut Deus initio & cœnæ & prandii invocetur. Non quia tale quid numini opus sit; sed ut quisque Dei recordans, animo sit composito.*

Quem in fi-
nem adhibita
sit musica.

IX. Propudiosum sane est, si nos divinitus instituti, divinaque agentes, minus salutare confectemur cantu musicaque fines, quam veteres hi philosophi: quos inter PYTHAGORAS, quem iam memoravimus a musica docendi initium fecisse, teste IAMBlichO in eius vita c. 10. noctu cubitum discedentibus discipulis ab omnibus diei perturbationibus eos liberabat, somnum vero ipsis conciliabat quietum, somniaque bona, atque futurorum indicia habentia. Ex lecto autem iterum surgentibus excutiebat nocturnum languorem, remissionem item & torporem per certos cantus, vel solo lyræ pulsu, vel voce clariore peragendos. Sibi ipsi quidem nunquam vel instrumento vel alio quocunque modo canebat: nam in se ipso tale quid fovebat, & ineffabili quadam divinitate, aures mentemque mundi advertebat harmoniæ, quam solus intelligebat &c. Audiant hæc diviniore adscripti philosophiæ, intelligantque, sibi easdem rationes

rationes non esse, ac aliis, in disciplina christiana minus provectis, cantus musicæque suavitate componi animo, quod philosophis illis propositum erat in musicæ institutione. „Quippe (sunt *Claudii PTOLOMÆI* verba) Lib. III. har. mon. c. 7. apud Wallis. T. III. opp. pag. 138. ipsis melodiæ efficacis evidenter afficiuntur animæ nostræ: agnoscentes quasi cognationem quandam in suæ constitutionis rationibus; motuumque impressiones suscipientes, qui sint ipsis cantuum propriis affectionibus accommodati: ut nunc ad læticias, & sui dilatationes incitentur: nunc ad miserationes & contractiones sui: nunc itidem quasi ad gravedinem & soporem compositæ; nunc concitatæ atque expergefactæ; nunc item ad quietem & mentem compositam inclinatæ; nunc ad œstrum & furem: atque alias aliter tum cantu ipso mutato, tum animam excitante in dispositiones ad rationum similitudines compositas. Atque hoc ipsum credo PYTHAGORAM considerasse, cum suaserit, ut primo mane exsuscitati, antequam actionem aliquam auspicarentur, musica uterentur, & blando cantu: quò ea, quæ ab excitatione a somno animas occupet, perturbatio in statum sincerum & mansuetum ordinem prius conversa, bene compositas & ad congruam temperiem redactas animas ad divinas operationes paratas præstet. Quin & mihi videtur, hoc ipsum, nimirum Deos ipsos cum musica quadam & melodia invocari solitos (ut puta hymnis, & tibiis, aut trigonis *Ægyptiis*) id indicare, quod eos ad preces nostras cum benigna clementia audiendas invitemus.“ Est hæc etiam PYTHAGORÆ apud LAERTIUM sententia: *ὡδαῖς χρῆσθαι πρὸς λύραν, ὕμνω τε θεῶν καὶ ἀγαθῶν εὐλογεῖν χάριν ἔχειν.* Cui congruenter: „Num aliquid (*EPICETUS* inquit) aliud oportebat nos, siquidem intelligentia in nobis est, Apud Arrian. num. lib. I. cap. 16. quædam publice & privatim facere, quam laudare & celebrare numen, eique pro beneficiis collatis gratias agere? Nonne & fodientes & arantes & comedentes canere sic hymnum Deo solent?“

X. A PYTHAGORA repeti potest epocha musicæ, a *Græcis* tanta contentione studioque excultæ, philosophica succedens poetica: in qua primo loco AMPHION ex disciplina Iovis patris occurrit. HERACLIDES, teste PLUTARCHO in *Comment. de Musica*: „In musicorum breviario principem citharæ & citharædicæ poësis architectum fuisse AMPHIONEM scribit Iovis & ANTIOPÆ filium, in ea institutum a patre. Cui rei fidem faciunt, quæ *Sicyone* servantur acta: ex quibus sacerdotes *Argivos*, Poetas & Musicos nuncupat. Eodem seculo LINUM *Eubæensem* lamentationes, ANTHEM ex *Anthedone Bæotia* hymnos, PIERIUM ex *Pieria* poemata in Musarum laudem condidisse ait. Ad hæc *Delphum* PHILAMMONEM LATONÆ, DIANÆ, & APOLLINIS ortum carminibus edidisse, ac choros circa

tem-

a templum *Delphicum* instituisse primum. TAMYRIM genere *Thracem* præ cæteris illius ætatis omnibus canore cecinisse & numeroſe: ut in certamen deſcenderit, ſi poetis credimus, cum Muſis.“ Hæc ſaltem, quod prodant, ab ultima memoria muſicam poeticam in ſacris verſatam fuiſſe, recenſere ex PLUTARCHO volui, miſſis reliquis, de quibus deinceps agit a), & id genus pluribus, donec muſica de ſimpliciori in magis variam eſt mutata. Nam (addit) antiquitus uſque ad MELANIPPIDEM, qui dithyrambos compoſuit, tibicines a poetis mercedem accipere conſueverant: nimirum primas gerente partes poeſi, & tibicinibus operam iis, qui fabulam docerent, navantibus. Is poſtea mos periit: adeo quidem ut PHERECRATES comicus muſicam introduxerit muliebri cultu, & toto corpore foede lacerato “

Culpam in TIMOTHEUM *Mileſium* coniicit PHERECRATES; ARISTOPHANES ibidem in PHILOXENUM. „Sed & alii (pergit PLUTARCHUS appoſite ad propoſitum noſtrum diſſerere ARISTOXENI auctoritate) comœdiarum ſcriptores demonſtrarunt eorum ineptias, qui poſtea temporis muſicam in minuta quaſi fragmenta conciderunt. Quod autem educationem & diſciplinam vel genuina vel prava artium tractatio ſequatur, ARISTOXENUS oſtendit. Nam TELESIAM *Thebanum*, qui ipſius ætate vixit, narrat adoleſcentem in pulcerrima educatum muſica, cum aliorum nobilium poetarum carmina didiciſſe, tum PINDARI DIONYSII *Thebani*, LAMPRI, PRATINÆ & reliquorum, qui lyrico carmine præſtiterunt. Ætate autem iam matura adeo fuiſſe a ſcenica & varia illa muſica deceptum, ut contentis pulcris illis, in quibus enutritus fuerat, TIMOTHEI & PHILOXENI ediceret carmina, ac de his ipſis ea potiſſimum, quæ maxime eſſent varia, plurimumque haberent novitatis, cumque ſe ad lyricum pangendum carmen contuliſſet, ac tam PHILOXENI quam PINDARI modum tentaiſſet, in *Philoxeneo* ei rem non ſucceſſiſſe: cuius cauſa fuerit pulcerrima illa primæ ætatis inſtitutio.“ Tum concludit ad rem: „Qui ergo vult muſica recte & cum iudicio uti, is veterem modum æmuletur.

Sed

a) Ex quibus præcipui ſunt ORPHEUS, HYAGNIS, OLYMPUS, DEMODOCUS, & PHEMIUS (laudati HOMERO) TERPANDER poeta citharædicorum carminum fuit: & pro ſingulis carminibus verſus ſuis & HOMERI numeris adornaiſſe, eosque cantaiſſe in certaminibus perhibetur PLUTARCHO. Eundem porro memorat ex HERACLIDE vocabula primum carminibus citharædicis reddidiſſe. Cuius exemplo CLONAM, qui carminum tibialium (a tibis) proſodiorumque princeps fuit author, elegias & verſus condidiſſe, ac *Colophonum*

POLYMNESTUM, qui fuit infra hunc, eadem uſurpaiſſe poemata. Carmina & leges metricas nomos dicunt *Græci*, quibus ſunt hi uſi &c. Νόμων ſubinde meminimus, uti etiam carminum lyricorum, qui ex ſuo noſcuntur nomine, a TERPANDRO exulta. TERPANDRUM ARCHILOCHO antiquiorem pronunciat ex GLAUCO *Italo*. Ex TERPANDRI autem diſciplina prodiit ARISTOCLITES, cuius diſcipulus PHRYNIS celebratur, de quo PLUTARCHUS.

Sed interim aliis quoque eam perficiat disciplinis, philosophiamque ei pædagogi loco præficiat, ea enim iudicare valet, quid musicam deceat. Nostri vero sacram seu ecclesiasticam musicam quid deceat, etiam sana doceat theologia, genuinusque de religione cultuque divino sensus; tum cæteræ disciplinæ ad culturam ingenii facientes accedant, formentque melopoetam, ne illotis manibus hanc tractet ad divinum celebrandum nomen, condecorandamque sacram liturgiam compositam disciplinam.

XI. ARISTOXENUS, quem citat PLUTARCHUS, ille ipse est, qui pri-
mus a PYTHAGORA secessionem fecit; dum is ratione, ARISTOXENUS ve-
ro sensu rem diiudicandam existimabat. Hinc *Pythagoræi*, ut est a *Tho-*
ma STANLEIO ex PTOLOMÆO notatum, quod *harmonicum* nunc voca-
mus, *canonicum* appellabant, non a *canone* instrumento, ut visum non
nullis, sed a rectitudine; quoniam ratio rectum invenit, harmonicis ca-
nonibus sine regula usa. Vocabantque exercitium omnis generis instru-
mentorum, iuxta regulas harmonicas procedens, tibiis, tubis, & simi-
libus, canonicum. PYTHAGORÆ tamen canon monochordi tribuitur, re-
ferturque ex ARISTIDE, paullo antequam diem obiret PYTHAGORAS, ami-
cos hortatum esse, ut monochordum exercerent, musicæ sublimitatem
intellectu potius per numeros, quam sensu per aures assequendam esse
indicans. Ex sententia Abb. ROUSSIER a) unum, quod *Græci* ex prin-
cipiis PYTHAGORÆ servarunt, est canon harmonicus, qui reipsa con-
fectarium sit progressionis triplæ, quam pro fundamento statuit non so-
lum systematis musicæ *Græcorum*, sed etiam *Ægyptiorum*, & *Chinensium*:
quod est argumentum iam citati commentarii de musica veterum, in-
stituta etiam comparatione systematis hodierni cum veteri *Ægyptiorum*,
a quibus cæteri hanc cum aliis disciplinis scientiam acceperunt. Refert
huc lyram MERCURII tetrachordam, quæ a BOETIO omnium antiquissi-
mum ponitur systema musicæ; cui successit cithara heptachorda *Græco-*
rum, ac octachorda PYTHAGORÆ. *Pythagoricis* inter alios accensentur
ARCHYTAS *Tarentinus*, PHILOLAUS *Crotoniata*, HIPPASUS *Metapontinus*,
EUBULIOTES.

ARISTOXENUS ARISTOTELIS discipulus fuit, quem supra citavimus,
libro VIII. *Politicor.* disquirentem, quatenus sit suscipienda musica di-
sciplina: pertinetque ad musicam eiusdem problematum libellus de-
cimus

a) Memoire sur la Musique des Anciens, où
l'on expose le Principe des proportions au-
thentiques, dites de PYTHAGORE, & de di-
vers systemes de Musique de les *Græcs*, les

Chinois, & les *Egyptiens*, avec un parallele
entre le systeme des *Egyptiens* & celui des
modernes.

cius nonus. Fuit & PLATO musicæ addictus, testeque sæpe laudato PLUTARCHO, Platonici plerique & Peripateticorum philosophorum primi de antiqua musica, & quemadmodum ea post fuerit adulterata, scribere elaborarunt. Quæ tamen eorum opera desiderantur. Coniecturam vero faciunt, qualis esse tunc debuerit musica, cui uti primum præcipui poetæ, ita postea philosophi græci, cum scientiæ apud gentem illam cultissimam maxime florerent, tanta contentione operam suam navarunt in diversis illis veteris musicæ partibus, quas magno numero recenset Io. Bapt. DONIUS circa finem libri II. de præstantia veteris musicæ: cum veterum scripta, quæ supersunt, a MEURSIO, MEIBOMIO, WALLISIO edita, unam fere pertractent, quam ἀρμονικὴν vocabant: præter quos nominantur in vita laudati DONII, ex eius haud dubie adversariis, etiam CLEONIDES, PAPPUS Alexandrinus, THEON Smyrneus, DIOPHANTUS, ADRASTUS, DIOCLES, GEMINUS, pars item potior NICOMACHI Geraseni. Ex quibus aliquot saltem in bibliotheca Vaticana MSS. veluti ADRASTUM, rimatus est diligentissimus ille musicæ veteris indagator. Non paucos in aliis adhuc bibliothecis delitescentes Ger. Io. VOSSIUS de scientiis mathematicis c. 22. Io. Alb. FABRICIUS Bibl. Gr. lib. III. c. 10. quemque hic citat, Io. MEURSIUS in limine notarum ad ARISTOXENUM, plures adhuc recenset. Hodie e suo volumine explicatur a P. Ant. PIOGGI, PHILODEMUS, inter rudera Herculani repertus, in impugnando ARISTOXENO versatus. Hodiernam vero quod musicam polyphonomam attinet, frustra hæc omnia sunt ac nullius propemodum utilitatis. Causam indicavimus non semel.

L. IV. p. 72.
73.

Vid. Burney
Diar. Itin.
mus. Vol. I.
p. 250.

Veteris musicæ restitutæ conatus posteriore ætate.
p. LXXIII.

XII. Initio capitis superioris inter scriptores de re musica posterioris huius ævi non paucos numeravimus, qui antiquam etiam musicam illustrandam sibi sumserunt. Cui rei studium præsertim sæculo præterito in Italia ingens a multis fuit impensum. Hos inter Ang. Maria BANDINIUS in vita Io. Bapt. DONII lib. IV. inter Etruscos commemorat Ioannem BARDIUM ex comitibus Alvernia, qui in veteri musica restituenda diutius desudaverat; nec non Hieronymus MEIUS, qui de modis musicis veterum libros quatuor ad Petrum VICTORIUM præceptorem suum concinne atque erudite conscripserat. Eadem arena Vincentius GALILÆUS, magni GALILÆI pater, se laudabiliter exercuerat. DONIUS quoque civium suorum vestigiis inhærens rem oppido perdifficilem & vetustatis tenebris undique obvolutam, veteres harmonias inter barbarorum ruinas aliquot abhinc sæculis miserrime deformatas, ac pene intermortuas, eruere adgressus est, quotiescunque a gravissimis, quibus detinebatur negotiis, vires resumere datum erat.

DONIUS

DONIUS autem contemplativa parte relicta, practicam excolere restituereque allaboravit, auxilio potissimum *Græcorum* atque ineditorum codicum, ut ipse perscribit in epistola ad IOANNEM IV. *Portugallia* regem: „Quo consilio primum non pauca veterum rei musicæ scriptorum loca perobscura sane, ac difficilia interpretatus sum; compluraque vocabula e *græco*, *latinoque* fonte deducta, quibus expressius ac purius huius disciplinæ notiones effari possumus, excogitavi; deinde quod præcipuum est, antiquas illas harmonias Doricam, Phrygiam, aliasque tantopere decantatas atque ab hodiernis quibusque doctoribus musicis SALINA, ZARLINO, GALILÆO, studiosius aliquanto, quam feliciter conquistas, e crassissimis vetustatis tenebris erutas, in usum ac praxim, faventibus superioris, revocavi. Nam partim novis instrumentis musicis ad eam rem idoneis a me inventis, ac fabricatis; partim novis semæographiæ seu Tabulaturæ speciebus assumtis, id consecutus videor, ut magna quædam, atque inaudita tot sæculis in omni cantionum genere varietas, nullo negotio ab iis, qui secretioribus hisce musarum sacris vel modice initiati fuerint, edatur. Siquidem suppetunt iam hic *Romæ* ac *Florentiæ*, qui per omnes illas harmoniarum species, & cantica eleganter componere, eaque apte perscribere & suaviter canere, atque expedite pulsare possint. Quam disciplinam nobiles aliquot viri (quibus præcipue meos hosce labores dicavi) cupidissime amplexi sunt. Præter cæteros vero vir non minus avita nobilitate quam propriis dotibus illustris, ac longinquis in *Orientem* peregrinationibus clarus est *Petrus* DE VALLE, patricius *Romanus*, *Lusitani* nominis perquam studiosus, cuius luculentus huiusmodi cantionum liber propediem proditurus est in lucem.“ Laudaverat eundem *Petrum* DE VALLE eximie *Io. Alb. BANNIO*, ut ipse in epistola ad DONIUM data testatur, additque, eius modulationes musicas intellexisse se rara virtute, ac præclara eloquentia selectiorem non solum superare concentum, verum etiam inter pretiosissima splendidissimæ *Italiæ* cimelia haberi. Epist. 95.

Longe vero aliter de veteri musica, eiusque a DONIO restituendæ studio, sensit BANNIUS, sententia ad ipsum DONIUM perscripta: „Modos (inquit) quos ego circulos harmonicos voco, nihil amplius, quam corpus sine anima æstimo. Genera vero musica a *Græcis* potius somnio commenta esse, quam a natura distincte prodita non solum arbitror, verum etiam scio, habeoque demonstrationes solidissimas, quibus unum tantum genus musicæ assero. Ideoque iam dudum mihi imaginor, te potius musicam *græcam* imperfectissimam emendaturum, quam collapsam restitutum: nam licet intervalla *Græcorum*, naturæ minime

conformia, in consonantiam seu concentum redigere coneris, profecto *Æthiopem* lavas. *Græci* præter διαπασῶν, διάπεντε & διατεσσάρων nullas simplices consonantias agnoverunt. Et quomodo tam uber variusque concentus ex eorum musica nasci potest? Ita musca in elephantem, non mutata natura, evaderet. Scripsi ea de re quinque libros disquisitionum musicarum propediem edendos, quibus rem demonstrando rationibus, quasi manibus palpabilem reddo. Poterit istud MERSENNUS suo tempore magis aperire, cui fere tantundem de tuo instituto laudatissimo in sinuavi. Verum singulari libro ad S. D. N. URBANUM PP. VIII. specialiter directo, brevi demonstrabo, cantum omnem hæcenus in ecclesiis usurpatum, qua ratione intervallorum, qua ratione numeri, temporisque intervalla metientis, inertem ineptissimumque esse ad pietatem sacris verbis exprimendam.“

Paullo ante dixerat, plurimum se laborasse, ut musica flexanima „(qualem (addit) nunquam vidi, sed tantum temerarie laudatam legi)“ redderetur: „Efficax nimirum, oratorio more ad docendum, delectandum, & movendum;“ ut rem in synopsi explicat philomuso inter epistolas *Donianas*. Id mea sententia unum ac palmare foret ex antiqua musica postliminio revocandum; sed id libri ἀρμονικῶν, qui supersunt, non docent; neque adeo eorum præcipuus editor WAL-

LISIUS sibi persuadere potuit, veterem musicam accuratorem nostra fuisse; in appendice de veterum harmonia ad hodiernam comparata, eo interim facile concessio, cum id sibi solum fere proponant hodierni musici, ut animum oblectent; potius quam (quod affectasse videntur veteres) ut affectus huc illuc trahant: fieri omnino potest, ut in movendis affectibus, ipsi quam nos, peritiores fuerint &c.

In ipsa etiam
praxi musica.

XIII. Qui secum animo reputat summam *Græcorum* in omni genere disciplinarum præstantiam præ cæteris nationibus, quas omnes barbaras existimabant, simulque perpendit, quo loco pretiove apud eosdem musica fuerit, facile sibi in animum inducet, ad quem perfectionis gradum musica tantopere exulta æstimataque pertigerit. *Cornelius Nepos* in præfatione operis *de Imperatoribus Græcorum illustribus* non dubitat „fore, qui hoc genus scripturæ leve, & non satis dignum summorum virorum personis iudicent; cum relatum legent, quis musicam docuerit EPAMINONDAM; aut in eius virtutibus commemorari, saltasse eum commode, scienterque tibia cantasse. Sed hi erunt fere, qui expertes litterarum *græcarum*, nihil rectum, nisi quod ipsorum moribus conveniat, putabunt. Hi si didicerunt, non eadem esse omnibus honesta, atque turpia, sed omnia maiorum institutis iudicari: non admira-

mirabuntur, nos in *Graiorum* virtutibus exponendis, mores eorum secutos.“ Sic dum in EPAMINONDA ea, quæ sunt allata, memorasset, adiungit: *atque hæc ad nostram consuetudinem sunt levia, & potius contemnenda; at in Græcia utique magnæ laudi erant.* Hinc etiam est, quod vix argumentum hoc attigerint veteres scriptores *latini*, quæve de musica scripserunt, ex *Græca* disciplina sunt desumpta. Neque vero ad nos usque pervenerunt exempla musicæ veteris, ex quibus de eius præstantia iudicium fieri queat, præterquam pauca quædam obscuri alias poetæ DIONYSII in CALIOPEN, NEMESIN, & APOLLINEM, a D. BURNETTE cum notis antiquis & recentioribus edita: dum MEIBOMIUS suo Marte rem agit, qui cum coram CHRISTINA *Sueviæ* regina veteris musicæ exemplum in choro musicorum proferret, ira excanduisse admodum fertur, quod effectus haud responderit, quem ipse vane conceperat animo, a musicis, veteris utique musicæ ignarissimis, in scenam producto specimine, ut pluribus in eius vita narretur apud philologos.

Ipse *Attico* perfricat sale *Ath.* KIRCHERUM in præfatione ad *antiquæ musicæ auctores*, plus ab eo exspectans, quam propositum habuisse ipse epistola ad DONIUM data exponit: „Ad me quod attinet (sunt KIRCHERI verba) iam Deo laus, tandem ad finem perduxì laboriosum opus musicum, quod artem magnam consoni & dissoni intitulo: in quo dum philosophum, aut mathematicum potius, quam philologum ago, ita antiquo-modernæ musicæ agitatam controversiam parce quoque attingo; hoc unicum agens, ut modernæ musicæ imperfectionem ostendam, modum, quo perfici possit, doceam. Quod dum facio, sæpe celeberrimi nominis tui perhonorificam mentionem facio.“ Sequuntur paullo post epistolæ duæ ipsius DONII ad *Isaacum* VOSSIUM, antiquæ musicæ insignem, ut mox videbimus, patronum, quibuscum opus de *præstantia musicæ veteris* transmittit, quid in ea disceptatione sit secutus, his in posteriori epistola exponens verbis: „Nempe, ut antiquorum exemplo recentiorum industriam acuam ad nobilem hanc facultatem expoliendam augendamque: cuius certe consilii tam salubris, atque innoxii, nisi te fautorem ac vindicem futurum crederem, haud satis expendisse viderer, quid deceat hominem instituto religiosum, patria *Germanum*, natura *T. I. opp.* probum atque ingenuum.“ Ipse eo in opere NICOLAUM quemdam *P. 91.* *Vincentinum* sugillat irridetque, tamquam præcipua (opinionem suam oppido falsus) sui parte veterem absolutamque musicam restituerit, speciosum illud, ne dicam arrogans, archimusi cognomentum affectaverit, & gloriabundus cecinerit:

Musica prisca caput tenebris modo sustulit altis.

T. I. opp.
p. 124.

Laudat vero post multa triumviros illos, qui monodicum stylum non tam proprio Marte, quam eruditorum, qui tunc *Florentiæ* erant, consiliis atque adhortationibus in usum revocarunt, exeunte nimirum sæculo XVI. & deinceps in progressu sequentis sæculi, ut iam supra observavi de academia illa musica *Florentina* ad ornatum musicæ reddendum restituendumque veterem studia conferente: qui certe præcipuus cultus ea in simplicitate versabatur, quam recens pessumdedit musica; musicam vero sacram multo magis decet, quam theatralem, in qua potissimum elaborabat academia *Florentina*.

Epist. 71. p.
118.

Petrus tamen *BARDI*, *Ioannis*, qui ea disciplina præstabat, filius, data ad *DONIUM* epistola, palam facit, ipsum etiam *Vincentium GALILÆI* experimentum eiusmodi in musica ecclesiastica, & quidem sacratissima hebdomadæ sanctæ, fecisse. Dignus est locus, quem exscribam, quo quippe aliorum etiam nomina studiaque in ea palæstra exponuntur a). Taceo reliqua ab instituto præsentis aliena, quæque idem *DONIUS* in eandem rem alibi prosequitur, quasque in alio genere veteris musicæ laudat Tr. II. *Sopra il genere Enharmonico*, compositiones musicas *Petri EREDIA*, *Ludovici ROSSI*, *Petri de VALLE*, *Virgilii MAZZOCCHI*, & aliorum.

a
Trattato della
mus. scen. c. 9.
T. II. opp. p.
22. Sc.
pag. 223.

Id an lieue-
rit in musica
polyphona.

XIV. Sed frustra hæc omnia, quod ad imitationem, restitutionemque suæ perfectioni veteris musicæ attinet, venditantur mea sententia, quam initio libri tertii *de musica seu concentu plurium vocum* exposui: neque ullis adhuc idoneis argumentis eas apud veteres obtinuisse patroni musicæ veteris demonstrarunt. Agnoscit *Io. Bapt. MARTINI*, b) ho-

b

diernum.

a) Il *GALILEO* sequitando si bella impressa, come fe parte delle lamentationi, e Responi della settimana santa, cantate, nella stessa materia in devota compagnia. Era allora nella comerata di mio padre *Giulio CACCINI* d'età molto giovine, ma tenuto raro cantore, e di buon gusto, il quale sentendosi inelinato a questa nuova musica, sotto la intera disciplina di mio padre comincio a cantare sopra un solo strumento varie ariette, sonetti, e altri poesie, atte adessere intese, con maraviglia di chi lo sentiva. Era ancora in *Firenze* allora *Iucopo PERI*, il quale come primo scolare di *Cristoforo MALVEZZI*, e nell'organo, e stromenti di tast, e nel contrappunto, sonava, e componeva con molta sua lode, e tra i cantori di questa città era senza fallo tenuto a nessuno inferiore. Costui a competenza di *GIULIO* seoperse l'impressa dello stile rappresentativo, e troppa antichità, che si sentiva nelle musiche del *GALILEO* addolci insieme con *GIULIO* questo stile e lo resero atto a muovere raramente gli affetti,

come in progresso di tempo venne fatto all'uno e all'altro. Per la qual cosa essi acquitarono il titolo di primi cantori e d'inventori di questo modo di comporre e di cantare. Il *PERI* aveva più scienza, & trovato modo con ricercar poche corde, e con altra esatta diligenza d'imitare il parlar familiare acquisto gran fama. La prima poesia che in stile rappresentativo fosse cantata in palco fu la favola di *Dafne* del Signor *Ottavio RINUCINI* messa in musica dal *PERI* &c.

b) Non v'ha dubbio, che molte parti di essa musica (*greca*) non possono esse esguirsi nel loro essere perfetto nella nostra musica, come sono li tre generi diatonico, cromatico, & enarmonico con le loro specie; così pure i ttoni o modi, tante diversità di stromenti, e il Ritmo con quella esattezza, che li praticavano i *Greci*, per che il nostro contrappunto ce lo impedisce, non essendo con esso combinabili. T. II. *Storia della musica* dissert. 3. p. 300.

diernum contrapunctum ob stare in multis, ne musicam veterum assequamur. Dementiæ equidem accusat eos *I. Vossius*, qui asserere non dubitarint, concentum plurium vocum prorsus veteribus ignotum fuisse. Sed certe contrarium *Vossius* nec dictis suis, nec allatis ibidem testimoniis comprobavit. Et *Io. Bapt. Donius* in MSS. veteris musicis tantopere versatus, ad hanc obiectionem initio libri de præstantia musicæ veteris factam, multo adhuc segnius, recentium scriptorum auctoritatem opponit. *MEIBOMIUS* nec agitavit quidem istam quæstionem; *WALLISIUS* vero hanc hodiernam musicam veteribus, quantum ex suis, quos versavit, scriptoribus scire potuit, ignotam pronunciat in appendice de veterum harmonia ad hodiernam comparata. „Quamquam enim (adiungit) tale quid innuere videantur, quæ apud *PTOLOMÆUM* occurrunt cap. 12. lib. 2. voces aliquot ἐπιψαλμός, σύγκροσις, ἀναπλοκή, καταπλοκή, σύρμα, & ὅλως ἢ διὰ τῶν ὑπερβατῶν φθόγγων συμπλοκή (quæ desiderari dicit præ aliis instrumentis in monochordo canone, eoquod manus percutiens unica sit, nec possit distantia loca simul pertingere) quæ faciunt, ut plures aliquando chordas una percussas putem: id tamen rarius factum puto, in unis aut alteris subinde sonis, non in continuis, ut aiunt, partibus (ut sunt apud nos Bassus, Tenor, Contratenor, Discantus &c.) altera alteri succinente; aut etiam in divisionibus (ut loquuntur) seu minuritionibus cantui tardiori concinentibus. Quorum ego in veterum musica vix ulla vestigia (haud certa saltem) deprehendo.“

Neque vero illis ex recentioribus, loc. cit. nominatis, qui tertiæ saltem symphoniam apud veteres statuerint, favent, quæ idem observat, veteres in consonantiarum censum non admisisse ditonum, aliasque præter diatessaron & diapente compositiones in cantum admissas, quas ἐμμελεῖς, sonos concinnos dicere contenti, aut etiam ἐμμελίας, concinnitates, consonantias non dicebant: sive quæ sunt minores quam diatessaron, ut diesis, hemitonium, tonus, triemitonium, ditonum: sive quæ sunt consonantiis interiectæ, ut tritonum, tetratonum, pentatonum, & horum similia intervalla successiva. Agnoscit *Abb. ROUSIER*, musicum systema *Græcorum* totum comparatum fuisse ad huiusmodi intervalla & consonantias successivas, atque a suis gentilibus etiam quoad tertiæ symphoniam ab it sententia, inde quod ditonus pro dissonantia apud veteres sit habitus. *Abb. FRAGUIER PERALTIO*, *WALLISIO*que locum *PLATONIS* opposuit, sed *D. BURETTUM* a sua non retraxit opinione, etsi is plusculum indulserit, ut notavimus supra p. 106. &c. veterum σύμφωνον, & ἀντίφωνον explicantes, circa quas voces contrarie sentiunt hi auctores. Datæ a nobis interpretationi de consonantia octavæ

*De poematum
cantu & ri-
ribus rhyth-
mi p. 81.*

*T. I. opp. p.
113. Sc.*

*T. III. opp.
math. p. 175.*

Ib. p. 155.

*Memoire sur
la Musique
des anciens
pag. 9. Sc.
195. Sc.*

*Mus purg. mu-
sic. Beiträge
II. B. p. 45. sq.*

per

*Diav. Itin.
mus. P. I. p.
249. Sc.*

per ἀντίφωνον significatæ favent instrumenta musica vetera, reperta in *Herculano*, ut est a D. BURNEY annotatum.

*Præfertim
quoad vim
verborum
exprimen-
dam.*

*Loc. cit. pag.
175. Sc.*

*De Poema-
tum cantu &
viribus rhyth-
mi p. 83.*

XV. Non eo ego hæc profero, ut tam variam nostram multiplicemque musicam præ simplici monodicaque veteri extollam, ad præsens certe institutum argumentumque de musica sacra, cantuque ecclesiastico; quem ideo planum appellamus, atque ab usu, locoque in quo perenni hætenus præscriptione obtinet, choralis dicitur, in genere diatonico omnium antiquissimo, quo verba ordinate decurrunt, suaviterque per cantum animo influunt. „Adde (utor laudati WALLISII verbis) quod eorum musica simplicior uniusque vocis, non ita prolata verba obscurabat, ut nostra magis composita: unde fiebat ut (verbi gratia) tragica verba cum gestu tragico, tragico carmine, sonoque tragico prolata (quæ omnia componebant eorum musicam) non mirum si tragicos affectus concitabant (haud secus quam apud nos in agendis tragœdiis) pariterque in cæteris affectibus.“ Experientia docet, quantam vim ad insinuandum sese animo, eumque commovendum habeat declamatio scite facta, aut simplex etiam cantio, uno forte alteroque instrumento musico sociata, quæ verborum sententiam non obscurant, sed eis energiam conferant potius: quod, si uspiam alibi, certe in musica sacra omnino spectandum foret. „Ecquis etiam, (inquit *Is. Vossius*) hoc nostro sæculo, dummodo aures teretes & delicatas habeat, non libentius audiat vocem solitariam, & singula verba ad sonum testudinis aut citharæ distincte proferentem, quam integrum chorum musicorum, ubi nihil præter confusum murmur, & vix tria intelligas verba? Quam dispar hac in parte antiquorum fuerit ratio, vel ex eo colligas, quod etiam in choris tragicis, licet plura pulsarentur instrumenta, pluresque simul cantarent, vitiosum tamen haberetur, si vel unica infuscaretur vocola. Hoc vero ut assequerentur, utrumque necesse erat, ut nempe singulæ voces & syllabæ simul & eodem exacte sonarent tempore, & istud præterea, ut unius vox cæteris fortius & clarius verba intonaret, reliquis summissa voce concentum ad unam referentibus personam, ut veteres docent Grammatici. Aliquando tamen cæteris silentibus unus solus totam chori canticum ad tibicinis modos absolvebat, & tum monodia fiebat.“

Hunc veterem ritum propius assequi liceret in cantionibus, quas *Arias* vocare mox est, si verborum intellectui locus relinqueretur, nec tam sæpe facileque discerneretur sententiæ contextus, aut ita cantoris vitio, qui ostendendæ voci solum intentus est, pronunciarentur verba, ut sensus

fus haud percipiatur. „Quare blanda licet (inquit Dominus CALMET Dif- fert. in musicam *Hebr.* auctore etiam modo laudato VOSSIO usus) & suavissima carmina, cum ne percipi quidem possint, nihil movendis cor- dibus valent. Dum aures melodix suavitate mulcentur, errare in incer- tum spiritus cogitur; quippe qui nihil satis certum & distinctum assequa- tur. Hinc nulla satis plena voluptas, & cor in duas partes distrahitur: cum melodia quidem, non vero sensu carminis afficiatur. Profecto si una simul vox, harmonia, & sensus patens verborum in spiritum influe- ret, aliter sane, quam quod nostra ætate soleat, moveretur; quemad- modum virtus unita plus valet, quam divisa. Id imprimis spectabant veteres, ne quid unquam de carmine, quod cantabatur, excideret: quod perquam commode contingebat, cum multiplex ille vocum numerus in eadem verba consonaret, omnesque simul cantores a validiori præcento- ris voce ducerentur. Respondebat apta verbis harmonia; id agentibus illis viris, ut, quam possent maxime, naturam & vocem hominis in iis rerum circumstantiis, quas carmina exprimebant, imitarentur. Chori in comoediis & tragoediis veterum nunquam supra naturalem loquendi modum vocem elevabant. Porro quantum ratio illa cantandi animis ca- piendis valeret, demonstrat eloquentissimi alicuius declamatoris oratio, qui naturam imitari, & aptum verbis gestum iungere norit. Quis ro- go vim eius orationis non sentit? Ita pariter reputandum est de mu- fica nativa, & in ipsa simplicitate sua numerosissima.“

XVI. A nobis iam est supra observatum, declamationem apud ve- teres ad notas musicas fuisse compositam, cum instrumentis etiam mu- sicis. Id de præsentationibus theatricis demonstravit du Bos. Quod- que BLAINVILLE de *Ægyptiis* etiam & *Hebræis* observavit, id de *Græ- cis*, *Romanisque* certo habetur, omnem eorum musicam genus quod- dam declamationis fuisse. Coniuncta porro erat actio: *Numeros musices*, inquit Fab. QUINTILIANUS, *duplices habet, in vocibus & in corpore*, *utriusque enim rei aptus quidam motus desideratur*. Sic ipsa *ὀρχησις*, seu saltatio, cum musica fuerat sociata haud raro in ipsis sacris, quod primis ecclesiæ sæculis ab ecclesiis nostris, ut vidimus, exterminari penitus haud potuit. Medio dein ævo ludi etiam quidam sacri obtinuerunt, ac spectacula. P. MENESTRIER singulari de spectaculis, seu repræsentationi- bus musicis opere a peregrinantibus ad loca sacra, expeditionemque sa- cram in *Palæstinam*, in patriam reducibus primam originem earum re- petit, quæ sæculo decimo quarto in scenam deinde seu theatrum fuerunt deducta in *Anglia* primum & *Galliis*. In recensione opusculi inscripti MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV. D d d le

Declamatio
musica, re-
præsentatio-
nesque sceni-
ca.
Ap. Marburg
Beyträge IV.
B.p. 151. &c.
Blainville
Hist. de la
musique disc.
prelim. p. IX.
Quintilian.
Institut. L.I.
c. 12.

Marp. II. B.
p. 426.

le Glorie della poesia & della musica contenute nell' esatta notizia de teatri della città di Venezia, memoratur an. 1480. dramate musico Conuersio S. PAULI Romæ repræsentata. Ubi postea Oratoria instituta vergente sæculo XVI. a S. PHILIPPO Nerio feruntur, auctore presbyterorum Oratorii; unde aptum nominis etymon repeti potest, atque etiamnum frequentantur Romæ in ecclesia huius Sancti, ac ordinis, Chiesa nuova appellata, tum alibi ubiuis gentium apud Catholicos & Acatholicos. Proxime veteri declamationi accedit stylus, qui recitativus apte dicitur, usitatus in oratoriis perinde ac in spectaculis musicis (quæ opera vocare usu obtinet) iam a proximis sæculis haud raro res sacras repræsentantibus, in nostra etiam Germania auctore parente poeseos Martino OPITZ superiore sæculo ineunte, ut videre est apud MARPURG *Music. Beytr.* III. B. p. 281. 288. add. IV. B. p. 17. *histor. critische Nachrichten von den geistlich - und weltlichen Opern in Engeland, aus der Bibliothek Britannie* T. XV. P. 1.

Profodia, æ
rhythmus
musicus.

T. II. opp.
p. 203.

XVII. Apud veteres tria hæc individua erant in omni cantu ac musica, melos ipsum, modique musici, sermo, metrum ac rhythmus, seu verborum numerus: quas posteriores partes vulgo negligi, ac spoliari etiam penitus musicam posteriori seu rhythmica parte, conqueruntur haud iniuria veteris musicæ æstimatorum, inter cæteros laudati sæpe DONIUS, ac VOSSIUS. Quorum ille poematia duo musicis modis ita aptata, ut quantitatis syllabarum ratio, atque emendatæ pronuntiationis ingenuus ordo servaretur, edidit, ut testatur eius biographus BANDINIUS; additque rem nemini antea tentatam, felicissime cessisse. Supra tamen, cum de musica figurata tractaremus, alia eiusmodi ex GLAREANO citavimus exempla; me vero latet, an DONII his potiora fuerint, qui in hac re singulare studium posuit, edito etiam *discorso della ritmopeia de' versi latini e della melodia de cori tragichi*, atque in opere de præstantia musicæ veteris graviter in defectum musicæ recentioris circa hanc rem invehitur. Isaacus vero VOSSIUS in toto illo opere de poematum cantu & viribus rhythmici saxum hoc versat, totumque pene vitium hodiernæ musicæ in hoc reponit, statim in præfatione sic effatus: „Quippe cum omnis cantus aut harmonia, quantumvis elegans, si & verborum intellectus & motus absint aliquid significantes, nihil nisi inanem continet sonum; nemini mirum videri debet, abesse ab hodierna musica eam virtutem, quæ tantopere iu veteri prædicatur. Siquis huius seculi audiat cantores, vix decimam partem eorum, quæ canuntur, intelliget. Producendo breves, & longas contra naturam sermonis corripiendo, ac decies sæpius eadem repetendo

repetendō vocabula adeo deformant & mutilant veram & legitimam pronuntiationis rationem, ut sensum carminis penitus deleant. Solum si exceperis scenicum, & recitativum, ut *Itali* vocant, cantum, vix aliam hoc tempore audias musicam, in qua verborum habeatur ratio. Et tamen hæc ipsa recitativa, ut appellatur, non ita distinctam continet enuntiationem, ut non sæpissime in syllabarum peccet quantitate. Nec solum istoc, sed & alio quoque præcipue laborat vitio, quod rhythmo, id est concinno carminis motu, qui est veluti anima cantus, penitus destituatur.“ Toto vero illo opere id agit, ut τὸ πᾶν παρὰ μουσικῆς, omnem scilicet vim musicæ in rhythmo reponat: in hunc etiam hodiernæ musicæ invehit defectum, quod nullus alius frequentetur plausus, quem tactum vocant, præter mensuram quadratam, quæ disponendum, si sola spectes tempora, repræsentet: & præterea sesquialteram aut triplam vulgo dictam: auctor vero est, ut unicuique pedi suus singillatim attribuat, & quot pedes, totidem quoque discrepantes inducantur motus seu plausuum mensuræ & figuræ.

Sed hæc cuiusmodi sint, viderint musici practici, præsertim quoad themata musicæ ecclesiasticæ, de quibus nos suo loco locuti sumus. Neque etiam admodum proficient, quæ BANNIUS de ea re sciscit, saltem prout in breve schema sunt contracta in epistola inter *Donianas*, qua breviter exponit opus sibi propositum, ut flexanima esset musica, efficax nimirum oratorio modo ad docendum, delectandum, & movendum. Plus ego doctrinæ inesse existimem pro musurgo in sequentibus PLUTARCHI verbis in comment. de musica: „Nunquam tenebit harmonicam tractationem is, qui ad hanc solam est cognitionem progressus: verum ille haud dubie, qui unaquaque in arte se atque in universo musices corpore, partiumque temperamentis compositionibusque, excoluit. Quando qui harmonicus solum est, hic quodammodo est circumscriptus. Ut autem universè dicam, sensum & intelligentiam oportet concurrere in diiudicandis musicæ partibus: ut neque præeant sensus, quod accidit præcipitibus; neque a tergo relinquantur, quod usuvenit tardis. Contingit aliquando in sensibus utrumque, ut ob naturæ inæqualitatem & antecurrant, & tardius æquo veniant: hoc ergo adimendum est sensui, ut possit æquali cursu comitari intellectum. Semper enim necesse est, tria hæc una in auditum incidere: sonum, tempus & litteram vel syllabam. Fiet autem, ut e sono eiusque ingressu harmoniam, e tempore rhythmum, e littera id, quod dicitur, intelligas: quæ cum simul procedant, simul etiam ea sensus excipere debet. Simul & hoc evidens fit, ubi horum quodque sensus a reliquis separare non possit ac seorsim per-

pendere, eum non posse discernere vitiosum a recto. Enim vero principe loco de continuatione est cognoscendum, quæ apprime ad vim iudicandi requiritur. Bene enim an secus habeat carmen, non deiunctis a se invicem sonis, temporibus, litterisve cernitur, sed in continentibus; est enim commixtio quædam partium, quæ in usu non sunt compositæ.⁶ Sed quid nobis hodierna de musica expectandum est, in qua omnia ad vanam ostentationem propemodum sunt composita in vocibus, instrumentis musicis, ipsaque melothesia ad stuporem quemdam animi admirationemque conciliandam, artificiosa celeritate ad atomos usque, ut ita dicam, sonorum, nunc per molles inflexiones melodix, alias per strepitum harmonix. Vitiis his musica *Italica* præcipue laborat, & quod mirum est, pro illius singulari ornatu cultuque habetur, postposita nempe ratione, ac intellectu, quo præditi cæteris animantibus præstamus; fuitque primarium apud veteres studium, ut sonus musicus vim præstaret, energiamque verbis ac sententiæ apte metro rhythmoque illigatæ. a)

In musica
nostra figura-
ta.
T. II. opp.
p. 137.

XVIII. Hoc est ad propositum nostrum, pro dignitate nimirum honestateque musicæ sacræ, quod laudatus BANNIUS universim observandum imprimis vult, ne voces aptissimo numero verba recitantes, & citra mutuam perturbationem distincte fatis orationem pronunciantes, nimia temporis seu mensuræ velocitate in chaos quoddam confusum præcipitentur. Notarum triplex tantum admittit genus, semibreve mini-

mam & semiminimam . „Lenta admodum constituenda est

(addit) temporis æqualis mensura, ad eam nimirum tarditatem producta, ut quatuor fusæ singulis syllabis aptatæ, nullo negotio, hoc est, clare, distincte, faciliterque sine confusione pronunciari, & intelligibiliter audiri queant.⁶ Econtra autem *Isaaco* Vossio hodiernus plausus quadratus

De poematum
cantu &c.
pag. 84.

a) BLAINVILLE ad finem prolegemenorum in historiam generalem criticam, & philologicam musicæ an. 1767. ed. novum nobis musicæ genus, imo veteris musicæ decorem in *Gallia* reslorescentem, denunciat, quo egregia nobis de rhythmico musico sperare liceret. „Un nouveau genre s'annonce, la voix ne cherche plus à briller par des sons éclatans, le gosier à charmer par des gâsouillemens agreablement répétés: un rithme précis & marqué prend la place d'une prosodie molle & sans effet. Nous

avons une Musique enfin, une musique, dont le genre plait, & séduit, & qui peint la nature sous des formes nouvelles, dont l'*Italie* même jalouse semble n'oser se plaindre des larcins qu'on lui fait. Les instrumens dociles donnent aux chants, à l'harmonie de nouvelles graces, de nouvelles beautés; rien ne résiste, tout se prête aux délicatesses les plus exquises; on parle, on exprime, on se fait entendre.⁶

tus, quem vulgo tactum appellant, quod pedum olim uunc manuum uterentur officio, nimis tardus & piger est, quam ut ad illum syllabarum exigi queat quantitas. Roscium, qui actione scenica, perinde ac apud Græcos Æsopus, maximas sibi comparavit divitias, Cicero laudat, atque in exemplum adducit, quod senescens tardius declamaverit, atque tibicinem mensuram moderari iusserit. Convenit hoc quodammodo stylo nostro, quem recitativum vocamus. Veteribus autem nullo hic opus fuit notarum discrimine, quibus nos ad cantum figuratum utimur; cum apud illos ipsum carminis genus ac syllabarum quantitas suapte moram determinaret, duplo in longis syllabis, quam in brevibus tardior. Artis & thesis in recitatione gravi & acuto accentu designabatur. Accesserunt vero successu temporis alii etiam grammatici accentus ad decem usque. Hi forte ii ipsi sunt, quos Io. Bapt. Donius in antiquo bibliothecæ Vaticanæ scriptore notavit ad musicam applicatos, *notulas quasdam lineolis multipliciter inter se iunctis, quibus temporum spacia numerosque indicarent; quas pari ratione unicuique syllabæ superposuisse videntur.* Ad discriminandas vero bases sive rhythmorum mensuras, ac percussiones, punctis utebantur, quæ quibus erant syllabis, phthongis notisque supposita, in eas artem incurrere innuebant. Meminit etiam ex ALYPIO notarum veterum musicarum, quarum ingens erat numerus, peculiareque pro unoquoque modo ac genere musicæ. „Hunc notandi morem (sunt DONII verba) si in universum recentiori præferam, profecto amens sim, ac nimis vetustatis admirator: neque est ingenuitatis meæ dissimulare, quodnam quidque sine ullo partium studio mihi maxime placeat. Aio igitur generatim hodiernam methodum mihi potior videri.“ Addit nihilominus quasdam proprias vetustæ rationi commoditates; Vossius vero omnino expeditiorem & brevior fore antiquam quam hodiernam methodum existimat, ubi quis semel elementa illa perdiderit. Dubito autem, an huius rei experimentum ceperit Vossius; sunt certe vetera notarum signa pro nostra musica tam varia, sive mensuratam sive polyphonam species, prorsus inepta.

De præstantia vet. mus.
p. 160.

pag. 89.

XIX. Hæc ipsa etiam symphoniurgia nostra, seu plurium simul vocalium concentus, omne illud, quod adhuc in genere nostro diatonico, quo in cantu choralis utimur (nisi & illud adhibito organo obfuscetur) superstit, sustulit discrimen modorum musicorum veterum Dorii, Phrygii &c. quibus a veteribus tanta tamque diversa vis est attributa ad movendos affectus. Cuius rei Laurentius MIZLER in recensione WALLISII de veterum harmonia ad hodiernam comparata, præter ingens veterum in hoc studium

Modi musici
veteres.

a

dium contentionemque, hanc etiam statuit causam, quod rara admodum apud veteres fuerit, ac in simplici monodicaque musica illa verba probe percepta in animum suapte sese insinuaverint. a) In *Gallia*, ut iam suo loco observavimus, singularis aliquis modus venditari est visus, qui *mixtus* est appellatus, cum tamen ipsissimus sit deuterus generis diatonici puri, a cantu plano seu monodico ad symphoniacum nostrum ductus. Unde recte de eo ROUSSEAU in suo lexico musico v. *Mode*: „Ce nouveau Mode n'étant (inquit) point donné par analyse de trois accords comme les deux autres, ne se détermine pas comme eux par des harmoniques essentiels au Mode, mais par une *Gamme* entiere, qui lui est propre, tant en montant, qu'en descendant; en sorte, que dans nos deux Modes la *Gamme* est donnée par les accords, & que dans le Mode mixte les accords sont donnés par la *Gamme*.“ *Parisiis* primum an. 1751. propositum memorat a D. BLAINVILLE, qui eum p. 120. *Hist. de la Musique* exponit; examinat vero, & in suum locum restituit Abb. ROUSSIER, *Memoire sur la Musique des Anciens* not. XXIX. pag. 176. seq. ubi etiam agit de haud absimili modo, veluti ad reformationem quamdam modi minoris a P. Iuvenali SACCHI explicato Dissertat. *del numero e delle misure delle corde musiche e loro corrispondente* cap. 6. &c. Add. ROUSSIER not. XXXIX. p. 229. seq.

Genesis consonantiarum pro systemate musicae veteris & novae.

XX. In nulla vero re constanter adeo, & si ita dicere liceat, pertinaciter antiquitati adhæserunt musici ætatis posterioris usque ad præsens fere tempus, quam in genesi consonantiarum &c. ipso adeoque systemate musico: cum tamen mutato musicae genere hic facile secessionem facere licuisset. Vetus systema musicum *Pythagoricum* comparatum fuerat, compositumque ad seriem consonantiarum successivam, quam nos musicam melodicam appellamus, veteres autem harmoniam dicebant, eius harmoniæ, quæ medio demum ævo cepit, atque hætenus exulta obtinet, ignari. Nihilominus musica nostra theoretica eidem fundamento superstructa fuit, iisdemque principiis; donec nostra demum memoria aliud fundamentum ab experientia petatum ponerent in *Galliis* RAMEAU, d'ALEMBERT, in *Italia* TARTINI, GEMINIANI, in *Germania* SERRE, BETHYZI, MARPURG, SORGE. Ex quibus duo posteriores acriter inter se digladiati lucem tamen ad illustrandum novum systema a RAMEAU primum excogitatum attulerunt: quod mireris, in his concertationibus vetus nihilominus de quartæ consonantia crambes est recocta. De numeris

a) Addit votum pro musurgis hodiernis, præsertim ecclesiasticis: „Ach daß doch in diesem Punkt, sonderlich die geistlichen Herren Com-

ponisten, gut griechisch würden.“ *Musikalische Bibliothek* I. B. 2. Th. p. 23.

neris seu rationibus proportionibusque harmonicis fuit etiam concertatio, ac dispar quidem opinio, quarum tamen usum ac vini primus d' ALEMBERT ausus est labefactare ac ROUSSEAU, quoad gradum etiam illum delectationis aurium, quem EULERUS mathematice ex numeris harmonicis sibi demonstrasse est visus: quæ indicasse saltem verbo, a proposito nostro alienum haud fuerit.

XXI. Multæ proximis sæculis disquisitiones, disceptationesque factæ sunt de tribus musicæ generibus, diatonico, quale ex diversis speciebus apud veteres, in nostra musica obtineat, chromatico & enharmonico, qualia apud veteres fuerint? quæ eorum vestigia in hodierna musica aut superesse videantur, aut restitui possint? Quæ omnia vero BANNIUS explodit in hodierna, partim etiam in ipsa veteri musica, laudata iam ad DONIUM epistola: qui varias lucubrationes edidit, tum de genere diatonico eiusque speciebus, quales apud veteres fuerint, hodieque in usu sint; quod est argumentum tertiæ circa genus' diatonicum omnium antiquissimum vulgatissimumque dissertationis a), ubi rem accuratius discutit. In dissertatione proxime antecedenti *de diatonico æquabili* TOLOMEI, ZARLINUM citat, vocatque revera scientissimum & principem musicorum modernorum, qui flocci existimarit, quidquid circa tria genera memoriæ prodiderint veteres. Nihilominus instrumentum enchor-dum, quod hodieque superest, supra memoravimus a ZARLINO ad concordanda tria hæc genera factum. Quo in studio multi postea sunt versati, inter alios sæpe etiam laudatus DONIUS non solum variis, quæ inter eius opera habentur, tractatibus de genere enharmonico, verum etiam excogitatis fabrefactisque instrumentis musicis, quæ ipso opere rem, atque ad praxim exhibeant, agit: quod ad argumentum pertinent dissertationes nonnullæ, *de violis diharmonicis* &c. Cuiusmodi quidem instrumenta ad exprimenda generum illorum intervalla secundum veterum usum aptiora existimo, quam clavichorda illa, quæ genera illa musicæ nostræ polyphonæ adaptant, de quo mea sententia nunquam cogi-

Diatonicum, chromaticum & enharmonicum genus.

a

pag. 357.

Delle viole diharmoniche.

a) Dobbiamo anco sapere che nel Diatonico non una sola maniera, ma diverse se n'assegnano, le quali consistono in qualche differenza notabile e sensibile all'orechie; e veramente furono praticate dagli antichi, come si conosce, nel diatonico molle, dal modo, con che ne parla ARISTOSSENSO ne' suoi elementi armonici; e nel diatonico equabile dal discorso, che ne fa TOLOMEO; e queste sono quelle, che si possano raccontare per specie, e colori diversi del diatonico come da' Greci erano

detti, cioè *χρόας*; o vero queste diversità consistono piuttosto nel opinione di questo, o di quell'autore, che gli assegnano con numeri chi una divisione, e chi un'altra, conforme che erano loro parse più belle, commodè, e meglio proportionate secondo le massime, e principi di ciascuno: e di questa sorte sono il Diatonico, o Pitagorico; ilintono di TOLOMEO, di DIDIMO &c. T. II. opp. pag. 566.

cogitarunt veteres. Etsi enim ditonus ad hoc aptus esse potuerit ; sed quomodo illi tetrachorda sua in his generibus disposuerunt, palam reddit, frustra esse omnes recentiorum illorum conatus, qui mixturam quandam generum occinunt contra veterum usum.

pag. 290.

Ipse DONIUS loca quædam ex ARISTOXENO, tractatu primo supra genus enharmonicum profert, in quibus diserte dicitur, nec genus chromaticum vel enharmonicum feriatim duo admittere toni intervalla, *δὲ τωναῖα ἐξῆς*, nec diatonicum duo consequenter semitonia. Unde etiam, quam alibi citat, GALILÆI sententia (quam hoc sæculo nimis confidenter sequuntur non pauci, Galli præsertim) refellitur, hodie in usu esse genus quoddam ex tribus generibus mixtum ; etsi idem auctor admittat, veteres trium generum misturas minime adhibuisse, sed perpetuo usos iis puris fuisse, atque impermixtis.

pag. 370.

T.I. p. 115.

Qua de re vero dum DONIUS existimat *De præstantia vet. mus.* necesse esse eorum melodias multo insuaviores, atque ad commovendos affectus minus efficaces, quam permultas recentiorum, in quibus chromatici saltem admistio generis usurpetur (quales exempli causa sunt, quas *Venusinus* princeps, & *Thomas* PECCIUS condiderint) ex sæpe diluto præiudicio sententiam fert.

P.II. Coroll.
21.

Angel. BONATEMPI in *hist. mus.* illos reprehendit, qui in doctrinam contrapuncti rationes enharmonicas introduxerunt, cum tamen a voce humana sonus medius spissi enharmonici exprimi non possit, ubi *Baltas.* FERRI cantorem celeberrimum exquisitissimumque laudat.

Ego vero sententiæ WALLISII lubens accedo, vetera illa genera iam per multa defuevissent sæcula, enharmonicum nempe ob difficultatem, chromaticum vero ob mollitiem. Addit WALLISIUS: *hodierna musica, eo subtilitatis pervenire non affectat, neque aut vox, aut auris tam minuta facile distingueret, prout nos saltem nunc dierum existimamus.* Creditur genus enharmonicum cum republica *græca*, chromaticum vero cum *Romana* conticuisse. *Is.* VOSSIUS vero tam diu non defuisse pura illa & impermixta musicæ genera putat, quamdiu dithyrambica vixit poësis. Tempore demum DOMITIANI, & postea, mutata linguæ *græcæ* pronuntiatione, etiam antiquam cantandi mutata fuisse rationem : eorum vero, ut conticescant, iugulum petit, qui genera illa pura apud veteres obtinuisse negant. a) Sed hoc ab instituto nostro, musica nimirum ec-

clesia-

Append. T.
III.opp. pag.
180.

a) Passim (inquit de *poematum Cantu & viribus rhythmici* p. 120. 121.) apud musicos veteres videre est, ita hemitonia & dieses dispositas fuisse, ut a diatonico subito transitus fieret ad chromaticum & enharmonium purum, quod hodierni musici, quia ipsi præstare nequeant,

nunquam factum esse contendunt. Serio itaque affirmant, vetres nunquam chromaticum aut enharmonium purum adhibuisse, sed, quod & ipsi faciunt, permiscuisse hæc genera diatonico. Verum adeone nobis stulte simus amici, ut aliorum ex nostro captum metiri

clasiastia aliena sunt, cum prius, ut iam observavimus, exoleverint, quam nostra musica sacra effloresceret. Utinam! saltem rectus generis diatonici usus esset conservatus in ecclesia, aut quodcunque demum musicæ genus ea, quæ decet domum Dei, resonet moderatione.

XXII. In vita PYTHAGORÆ IAMBlichus c. 10. hæc narrat: discipulis suis ἐξαρτύσεις & ἐπαφάς, quas vocabat, musicas pondere pariter ac sono conficiebat, atque harmonice componebat, mirabili modo permiscens modulationes diatonicas, chromaticas, & harmonicas, quibus omnes animi mutabat affectus nuper contra rationem excitatos, atque tristitiam, iram, misericordiam, amores obscenos, timorem, omne genus appetituum, animique remissionem & ignaviam, impetumque excitantes: quos ad rectam virtutis normam revocabat, harmonias convenientes, tanquam certissimam medicinam adhibens. Plura addit STANLEY in *Historia philosoph. P. VIII. disciplina Pythagorica*, Sect. II. cap. 8. de medicina per musicam, quam etiam modernis temporibus quibusdam in morbis salutarem statuunt. Ea de re *Londini* anno 1749. prodierunt considerationes super veterem & novam musicam, cum earum applicatione ad morborum sanationem, unacum tentamine ad solutionem questionis, quomodo vetus a nova differebat musica. Facit huc etiam *Georgii* BAGLIVI dissert. I. de *tarantula*, subnexa operi de praxi medica ad priscam observandi rationem revocanda: qua de re complures auctores citantur apud *Laur. MIZLER*. Rem vero nuperrime in ipsa *Apulia*, tarantularum fede, examinavit D. BURNEY in suo *itinere musico*, provocatque ad quendam SERRAO, qui peculiari disputatione rem explofit, & CIRILLO, qui sæpe experiri tentavit; uterque vero pro fraude incolarum habet: nec desunt, quibus fabulæ sunt omnes illi apud veteres prodigiosi effectus musicæ: quod ut teneri potest de fabulosis illis temporibus ORPHEI, AMPHIONIS; gravior tamen est præstantissimorum philosophorum etiam post PYTHAGORAM auctoritas atque testimonia de TIMOTHEO, ARTENIGENE &c. Quibus Domnus CALMET fidem exemplo SAULIS, aliisque ex fac. scriptura conciliat dissertat. in musicam *Hebraeorum*.

Stupendi veteris musicæ effectus.

Bibl. mus.
T. III. P. II.
p. 565.
Vol. I. p. 235.
& Vol. III.
88.

Dum vero *Is. Vossius* dicit de *poematum cantu & viribus rhythmici*, pag. 59. a mille & pluribus annis cessasse inter musicos magnam illam ciendorum

velimus, totque simul sæculorum & gentium communem consensum, non tantum in dubium vocare, sed & palam oppugnare, idque nulla alia de causa, quam ut hodiernæ vitiis blandiamur musicæ? Sciant attamen, qui de antiqua sic indicant musica, non hic substituisse

veterum artificium, utpote qui non instrumentis solum, sed etiam in cantu vocis, non chromaticum tantum, sed & enarmonicum genus adeo distincte expresserint, ut si vel in minimis aberrarent intervallis, etiam a plebe & totis exploderentur theatris.

dorum affectuum potentiam, ex quo nempe defierit usus & scientia rhythmī, qui solus præstare potuerit id, quod nullus hoc tempore possit præstare musicus, locum habere queat, quod supra CICERONEM de ARISTOXENO dixisse meminimus, eum ab artificio suo non recessisse; etsi etiam concedamus, quæ SAXO *grammaticus* in vulgus nota de ERYCO, *Daniæ* rege, prodidit (quomodo scilicet citharædi cantu ad furorem & insaniam usque redactus sit) eum ut multa alia, ita etiam ista aliunde petita ad suos usus transtulisse, historiolum quæ de ALEXANDRO & TIMOTHEO narratur, musico alicui gentis suæ principi adscribendo. Nec abludit, quod de HENRICO III. *Galliarum* rege, seu alio saltem de eiusdem comitatu in nuptiis ducis *Gaudiosæ* fertur, eum modo phrygio CLAUDINI iunioris in furorem actum, mutato vero modo in hypophrygium sanæ restitutum menti. Non adeo inepte, mea sententia, huic historiæ istud ROUSSEAU in suo lex. V. *Musique* addit epiphonema. *Cela est dit avec autant d'assurance, que si le musicien CLAUDIN avoit pu savoir exactement, en quoi consistoient le mode Phrygien & le mode hypophrygien.* BLAINVILLE sectione secunda historiæ musicæ breviter ad examen revocat, diversis capitibus, effectus veteris musicæ in mores, passiones, & morbos.

*Vid. Bonnet
hist. de la mu-
sique, & de
ses effets T. I.
p. 24.*

*Musurg. lib.
VIII. p. 546.*

Omniſuis ſuis partibus perfectam musicam veterem phonasiam, harmonicam, rhythmicam, hypocriticam, organicam, accedente arte dexteritateque præcipua peritissimorum exercitatissimorumque musicorum, potuisse habere stupendos effectus, dubitare non sinunt ea, quæ haud raro in theatris hodieque experimur. „Qui admirabiles (huius rei testis est KIRCHERUS) hic *Romæ* scenicas exhibitiones diversis temporibus vidit, cum a *Francisco* Cardinale BARBERINO, tum ab aliis, aliis in locis peractas, qui harmonicarum compositionum excellentiam audivit, fateri mecum cogetur; nihil in rebus humanis, sive decorem & magnificentiam, sive inusitados & insolentes harmonicarum compositionum contextus spectes, pulcrius, amœniusque desiderari posse, actoresque tanta efficacia tamque vivis rerum exprimendarum historiam gestibus cum tanta affectuum varietate exhibuisse, ut auditores sæpe contineri nescii in clamores, gemitus, suspiria, exoticos corporum motus erumpentes, quanto interiorum affectuum æstu incitarentur, signis extrinsecis clare exprimerent.“ An non militum animos vel solus tympanorum stridor, ac clangor tubæ incitat, qui tamen musicæ molli si assuescant, animositatem amittent? „Quicumque (sunt PLATONIS verba) permittit, ut musica animum suum assidue circumsonans occupet & demulceat, perque aures veluti per infundibula harmonias infundat, quas supra commemoravimus,

ravimus, blandas, suaves, molles, ac flexibiles, atque ætatem suam in modulis animum dilinientibus consumit, is primum quidem, si quid iracundum habebat, tanquam ferrum demollit, & utile ex inutili duoque efficit. Quando autem incumbit diutius, magis demulcet: post hoc magis iam liquefacit animum & resolvit; donec destillando exhaust animositatem, excidatque tanquam nervos ex animo; ex quo animum quasi segnem militem efficit.“ Plura apud eundem in libris de repub. & in quarto de legibus in eandem sententiam de vi musicæ in animum leges: assentiturque in secundo de legibus CICERO: *nihil tam facile in animos teneros atque molles influere, quam varios canendi sonos, quorum dici vix potest, quanta sit vis in utramque partem: namque & incitat languentes, & languefacit excitatos; & tum remittit animos, tum contrahit.*

XXIII Ut vero musicæ vim miris modis extulerunt veteres gentiles, sic, ut initio huius operis vidimus, nostri virtutem divinæ psalmodiæ cantusque sacri non deprædicaverunt solum, verum etiam iuxta monitum S. PAULI sese animarunt fideles hymnis, psalmis & canticis spiritualibus tum sacris in publicis, quando id licebat, tum data quavis alia occasione: ipsi etiam in primitiva ecclesia SS. Martyres exemplo PAULI & SILÆ in suis suppliciis hoc solamine usi; ut non paucis exemplis ostendimus, extatque peculiaris *de hymnis martyrum in primitiva ecclesia Georgii OSTII* dissertatio, ac frequens apud PRUDENTIUM in libro de coronis commemoratio, etiam de sexu fragiliore, veluti *hymno XIV.* mater illa, cum filioli cerviculam amputare cernebat, hymnum canebat carminis Davidici:

*Pretiosa sancti mors sub aspectu Dei,
Tuus ille servus, proles ancilla tuæ.*

Recte vero quidquid ad celebrandum divinum nomen depromebatur, hymnus dici poterat, etiam sine vocis contentione sonoque modulatiore, nomenclatura a nobis initio huius operis exposita. Solebant autem plerumque, quæ in ecclesiis succinere moris erat, recantare tum psalmorum ἀποσείχια, cum alios etiam hymnos. Sicut LIBERATUM, monachorum in Africa præfectum, cum sex fratribus una voce per ambitus platearum, hymnum *Gloria in excelsis &c.* ex Luca XI. lætos concinisse, teste VICTORE Africano lib. IV. iam meminimus. Nec abludit, quod S. CYPRIANUS, postquam decretum GALERIUS Maximus ex tabella recitaverat: *Tascium CYPRIANUM gladio animadverti placet*, hæc solemniter responderit verba: *Deo gratias.* Est hoc nempe, quod iam TERTULLIANUS testa-

tus fuerat Apologet. c. 46. *Christianus etiam damnatus gratias agit. Et initio statim operis: Si denotatur Christianus, gloriatur.* Quod certe nullo opportunius indicio prodere poterant martyres, quam adhibitis hymnis & canticis spiritualibus non tam ad naturalem mortis suppliciorum horrorem excutiendum, quam commonstrandam animi promptitudinem ac incendendum flagrans pro Christi nomine patiendi desiderium: quo nullus insignior musicæ effectus, quantoscunque etiam veteres venditarint, excogitari poterat. Eandem rationem cantus & psalmodiæ in funere christiano

T. I. p. 148.

*Hom. 61. in
epist. ad Hebr.*

iam prodidimus: *Quoniam igitur, ut loquitur affirmatque S. CHRYSOSTOMUS in homilia de SS. MM. BERNICE & PROSDOCE, lætitia affluimus, idcirco psalmos super mortuos psallimus: & alibi recte existimat, bono-rem mortuo non esse fletum, non eiulatum, sed hymnos, psalmos, & optimam vitam.* Hinc canticum lætitiæ *alleluia* reboans in sublime, phra-
si S. HIERONYMI, adhibebant, magna scilicet contentione ad cantan-
dum adhibita, novo gaudii argumento.

*Ex divina
psalmodia.*

XXIV. Idipsum observare licet in celebratissima illa, quæ circa eadem tempora ingenti lætitia facta est, instauratione templi *Gazensis*, (quam MARCUS *Gazensis* in vita PORPHYRII *Gazensis* describit) ubi *Alleluia* in processione quidem inter versiculos psalmi xciv. *Venite exultemus*, dumque iacerentur fundamenta, per pios quosque clericos & fideles laicos lætantes & magna voce psallentes Deo insonuisse legitur, ut a tribus milliaribus audirentur extra civitatem. Nihil frequentius fuit

*Homil. in ps.
I. T. I. opp.
p. 91.*

inde ab apostolorum temporibus, quam eorum exemplo ac præceptis psal-
morum usus & cantilatio quavis occasione, publica & privata, omni lo-
co, & tempore, apud omne hominum genus & ætatem. „Psalmus (inquit S. BASILIUS) incipientibus initium est, incrementum proficien-
tibus, perfectis firmamentum, vox est ecclesiæ: lætificat dies festos: eam,
quæ secundum Deum est, tristitiam creat. Enimvero psalmus e corde
lapideo ciet lacrymas. Psalmus angelorum opus est, cœlestis conversatio,
spirituale thymiana. O sapiens magistri inventum, qui artem, qua simul
caneremus, & utilia disceremus, excogitavit; unde & magis quodam-
modo animis præcepta imprimuntur. Vix enim durare solet, quod in-
vitus didiceris: quod autem iucunde suaviterque acceptum est, tenacius
in animis nostris insidet. Quid enim inde discere non queas? Nonne
fortitudinis claritudinem? Nonne iustitiæ integritatem, gravitatem tem-
perantiæ, prudentiæ perfectionem? Nonne poenitentiæ modum, aut pa-
tientiae mensuram? Nonne tandem omnia quæcunque proferri possunt
bona? Hic perfecta theologia &c.“ Alia ex eodem sancto Patre,
quem

quem etiam SS. AMBROSIIUS, & CHRYSOSTOMUS sunt secuti, retulimus libro I. de *psalmodiæ divina virtute*, qua exsuperat venditatos quosque musicæ effectus ore, manu, aut plectro editæ, *velut æs sonans aut cymbalum tinniens*.

Alia semper apud Christianos fuit vocis *psallere* notio, quam apud profanos scriptores a nobis T. I. p. 219. notata, a psalmis nimirum, quacunque demum oris vocisque modulatione ad celebrandum divinum Numen in conventibus christianis frequentatis, per illos præsertim, qui ecclesiæ matriculæ peculiariter adscripti, aut divino officio mancipati erant, monachi ac clerici ecclesiarum, cantores seu psaltæ dicti, quos vocat SIDONIUS clericos psalmicines lib. V. ep. 12.

XXV. Cum vero nullus esset cuiuscunque instrumenti musici in sacris christianis veteri in ecclesia usus, psalterii nomen in sensu anagogico præclare sumserunt. EUSEBIUS proœmio in psalmos: *Nabla*, inquit, *apud Hebræos vocatur psalterium, quod ex musicis instrumentis solum rectissimum est, neque ab infimis partibus ad sonum adbibetur, sed a supernis sonanti are instruitur*. Hæc S. BASILIUS homilia in psalmum primum ad psalterium DAVIDIS referens, „Quem librum (inquit) tametsi diversa sunt instrumenta musica, ad psalterium, quod vocant, propheta aptavit. Quippe gratiam, ut mihi videtur, in eo desuper a sancto Spiritu resonare ostendit, propterea, quod hoc solum ex musicis instrumentis editi soni causam ab altiore loco habet. Nam citharæ ac lyræ æs ex inferiori parte sonitum edit ad plectrum: psalterium vero a parte superiore concinnæ suæ modulationis originem ducit: ut & nos, quæ sursum sunt, quærere studeamus, & non concentus dulcedine ad carnis spurcitas devolvamur. Quin & prophetica verba per instrumenti huius structuram alta quadam sapientique ratione illud, opinor, nobis ostendunt, quod, quorum animus æquabilis est, beneque compositus, iis expeditum iter ad superiora pateat.“ S. AMBROSIIUS, ut alias, hic etiam presse insequitur S. BASILIUM; S. AUGUSTINUS vero enarratione in psalm. LVI. illud tractans: *Exurge psalterium & cithara allegoriam in resurrectionem Dominicam deducit.* a)

Elevatione
mentis ad
Deum po-
tius,

T. I. opp.
ed. S-Maur.
p. 91.

Præf. in
Ps. I.
T. IV. opp.
ed. S-Maur.
1681. pag.
538. &c.

Libro
a

a) „Organa (inquit) dicuntur omnia instrumenta musicorum; non solum illud organum dicitur, quod grande est, & inflatur follibus; sed quicquid aptatur ad cantilenam, & cor-

poreum est, quo instrumento utitur, qui cantat, organum dicitur. Distincta sunt autem inter se ista organa; & volo, quantum Dominus dat, indicare vobis, & quomodo di-

Libro I. c. IV. huius operis vidimus alios etiam SS. Patres, quando de instrumentis mulicis *Davidici* psalterii sacrisque *Iudæorum* & Christianorum conventibus est sermo, eum in sensum mysticum deflecti anagogicumque, elevationem nimirum mentis in Deum, quæ est oratio. Pertinent huc ea, quæ illa in tractatione sequuntur, quoad cantum etiam vocalem (qui solus obtinuit) qualem veteres probarint ad movendum pie affectum animi, eumque ad superna elevandum, ac psallendum iuxta apostolum spiritu & mente, nec adeo vocis quam mentis contentione.

Quam contentione vocis.

XXVI. Ex gerontico PAMBONIS, quod nunc primum ex Msc. *Vindobonensi* inter scriptores de musica sacra edimus, elucescit, sæculo IV. modulatiorem saltem cantum ab instituto monastico alienum esse existimatum; in ecclesia autem *Alexandrina* cito exolevisse moderationem illam in cantu, quam a S. ATHANASIO constitutam ex S. AUGUSTINO memoravimus.

Apud Coteler. T. III. monum. Græc. p. 80. n. 41.

Facit huc EVAGRII *Scetenensis* monachi scitum: *magnum quidem est sine distractione orare; sed maius est, psallere sine distractione.* Audivimus, quam perplexum S. AUGUSTINUM tenuerit cantus in ecclesia suavitas, ut tamen eo etiam pie inflammatum se confiteatur. Qua certe de causa semper in ecclesia adhibitum est melos ad suaviter afficiendum commovendumque animum. Non possum hic præterire antithesim, quam S. GREGORIUS *Naz.* orat. de amore pauper. ponit, opponitque læto ecclesiæ cantui lugubres mendicantium in porticu voces: *Petitionum clamor internis templi cantibus ex adverso respondet, atque e regione mysticarum vocum miserabilis luctus excitatur.*

p. 213. Sc.

Audivimus lib. I. cap. 4. SS. Patres gravissime incessentes eos, qui solemnitate lætitiæque festorum christianorum abusi ad saltandum varia ad musica instrumenta, quamque Christianos ab omni musica profana, theatri imprimis, alienos esse voluerint, solis psalmis, hymnis & canticis spi-

fincta sunt, & quare distincta, & quare utriusque dicatur: *Exurge.* Iam diximus, una caro Domini resurrexit, & dicitur; *Exurge psalterium & cithara.* Psalterium est organum, quod quidem manibus fertur percutientis, & chordas distentas habet, sed illum locum, unde sonum accipiunt chordæ, illud concavum lignum, quod pendet & tactum resonat, quia concipit aerem, psalterium in superiore parte habet. Cithara autem hoc ge-

nus ligni, concavum & resonans in inferiore parte habet. Itaque in psalterio chordæ sonum desuper accipiunt; in cithara autem chordæ sonum ex inferiore parte accipiunt. Hoc interest inter psalterium, & citharam. Quid ergo duo hæc organa nobis figurant? Excitat enim Christus Dominus Deus noster psalterium suum & citharam suam, & dicit *Exsurgam diluculo.* Puto quia iam agnoscitis Dominum resurgentem &c.

spiritualibus iuxta apostolum intentos. S. BASILIUS in homilia *de legendis gentilium libris ad adolescentes*, sui ævi musicam disciplinam fugiendam Christianis voluit: „Est autem animæ purgatio, ut semel, & quantum vobis fatis sit, dicam, voluptates per sensus irrepen-^{r. II. pp.}tes aspernari, ^{p. 181} non oculos pascere insulis præstigiatorum ostentationibus, aut corporum stimulum voluptatis immittentium aspectu, non per aures harmoniam corruptam in animam infundere. Vitia enim, quæ illiberalis deiectique animi fetus sunt, ex hoc musicæ genere solent oriri. Sed musica altera, quæ & melior existit, & ad melius perducit, consecranda nobis est: qua usus DAVID sacrorum carminum auctor, furorem regis atque insaniam, ut aiunt, sedavit. Ferunt etiam, PYTHAGORAM, cum in comestatores temulentos incidisset, iussisse tibicinem comestationi præsentem, mutata harmonia Doricos modos eis canere: ipsos autem ita hoc cantu resipuisse, ut, abiectis corollis, pudore suffusi domum reverterentur. Alii vero more *Corybantum* ad tibiam insaniunt ac debacchantur, ita hoc differt, sanis aut pravis cantilenis aures impleri. Quare eam, quæ nunc viget, musicam minus quam quidvis turpissimum experiri debetis.“ Ad tibiam insaniunt ac debacchantur, qui saltant: haud scio, an eodem pertineant GREG. Naz. verba orat. ad Arian. *quas psalmorum cantiones tubarum clangore compressi?*

XXVII. Instrumenta musica vix medio ævo in ecclesiam admitti ceperunt, organa primum potissimumque. Prima ætate ipse cantus ecclesiasticus tam simplex fuit, ut nihil unquam de impenso eidem peculiari studio, seu adhibita arte ac disciplina in eo addiscendo, legatur, diu etiam postquam BOETIUS ad finem sæc. V. libros suos de musica edidit. Ex quibus postea disciplina musicæ sacre (exiguum usum præstante MARTIANI *Capellæ* lib. IX. de nuptiis philologiæ) informata est secundum modos musicos generis diatonici *Græcorum* Dorium, Phrygium &c. unde nomen *Phrigiorum* apud EKEHARDUM decanum S. Galli in vita NOTKERI c. 9. a quibus distinguit *occidentanas*, scilicet melodias, cum in iubilis illis seu sequentiis suo etiam genio indulgere inciperent occidentales. Inventæ primum sunt sequentiæ illæ ad explendam lacunam verborum in longis neumatis seu firmatis notarum vocis *alleluia* præcipue: quod studiose commemoro, cum recentior musica in illis revocandis tantopere laboret; nihilque non agat, ut confusis tot vocibus musicæ polyphonæ & figuratæ, in subtilissimas sensuque vix perceptibiles partes dissilientis ac omnis generis musicorum instrumentorum strepitu, verba veluti iugulentur suffocenturque. Quod, siquidem credi fas sit, sum-

Qualis adhibita, quam dispersa ab hominibus diurna disciplina.

Apud Gailst. Rer. Alem. T. I. P. I. p. 29.

summum artificium ac perfectio hodiernæ præ veteri musica, res tamen indigna est sacris nostris Christianis, usuque musicæ ecclesiasticæ, qualem nec veteres gentiles in suis theatris tolerassent; quippe apud quos sacrosancta fuit rhythmī lex in enuntiatione verborum seu carminum, quæ suo ordine rite decurrebant, nec discerpi licebat, ut hodierna in musica demum frequentari cepit, contra primævum avitumque usum cantus ecclesiastici, quem planum seu choralem nominamus.

*De poematum
cantu & vi-
ribus rhythmī
p. 128.*

Nunc vero maxime elaboratur, ne aliquid in musica plane, ordinateque procedat, quadrata rotundis misceantur, notæ nimirum nunc nimium protractæ, potissimum autem celeritate sua sensum fugientes: quod est hodiernæ musicæ artificium omni antiquitati sacrae & profanae ignotum. „Quis enim unquam (sunt *Is. Vossii* verba) somniavit syllabas vel octo vel sedecim vel triginta duorum temporum, aut etiam breves adeo, ut nullus eas possit exprimere sermo? Quis non rideat, ad sonum unius syllabæ pigre adeo prolatae, ut duo aut tres heroici versus recitari interea possint quam commodissime? Facebant itaque istæ elegantia, & si quo musicæ teneamur affectu, ut in cæteris, ita quoque hac in parte veterum sequamur exempla. Si enim id effecerimus, ut rhythmus, & huic coniuncta verborum distincta enuntiatio, seculo restituatur, ita ut prisca musicæ redeat forma & pulcritudo, omnia ista vulgaria hodierni cantus blandimenta, flexiunculae inquam, teretissima seu frequentamenta, fugæ, syncopæ, cæteraque futilia artificia, velut umbræ & nebulæ ad conspectum solis evanescent.“

Ita quidem suapte composita est musica, vel cantus choro seu ecclesiæ consecratus, in quo verba apte cohærent, atque intelligibilis vox verborumque sensus sese insinuat animo. Observandum id religiose omnino esset in omni musica sacra, quam utique non ad lenocinium aurium, sed animum pietatis sensu imbuendum, & ad Deum divinaque erigendum compositam esse oportet. Ad hunc finem omnem illam, quantacunque sit, varietatem conspirare necesse est tum vocum cum etiam instrumentorum musicorum: quæ quidem omnia respuit capella pontificia, ac principales aliæ per orbem christianum ecclesiæ, statim saltem temporibus; non paucæ etiam apud illam præcipue gentem, apud quam sedes musicæ habetur, præter organum saltem & graviora barbyta, quæ bassum comitantur, omnia alia instrumenta repudiant. Sed etiam musicæ genus, quod solis constat vocibus, proximis sæculis passim vocis humanæ rectum pervertit sensum, obscurans obruensque sua harmoniæ

moniae varietate confusioneque verba, multitudineque sonorum ipsum, ex quo componitur, corrumpens cantum. Hæc aliaque hodiernæ musicæ vitia, a nobis sunt in decursu operis notata.

XXVIII. In quo dum varia, quæ promiscuo usu obtinent, carpenda-ocurrerunt, ne quid temere pronunciarem, nulli parcendum operæ exultimavi, ut dictis fidem commodis adstruerem auctoritatibus conciliareremque. Vel hinc coniciet lector, me hæc non aucupandæ gloriolæ causa conscripsisse, sed ut allatis tot tantorumque auctorum, sive publica sive privata dignitate præstantium, testimoniis palam fieret, conclamatum esse omnium proborum sagaciumque iudicio de corruptela musicæ sacræ. Utinam! dum sic ἀλέκτωρ fatis cecinisse videatur, feralis eius vox ac concitatus frequensque clamor non tantum a PETRO in adyto, sed per regiones etiam urbis & orbis audiatur. Sic Te Deum ac Dominum nostrum

Excusatio
auctoris, ac
votum.

Te mente pura & simplici,

Te voce, Te cantu pio,

Rogare curvato genu

Flendo & canendo discimus.

I N D E X

R E R U M E T V E R B O R U M

U T R I U S Q U E T O M I.

Numerus Romanus denotat *Tomum*, Arabicus *paginam*, lit. *i.* initium, *p. i.* post initium, *c. m.* circa medium, *p. m.* post medium, *c. f.* circa finem, *f.* finem *paginæ*.

A.

- A**bbates ad *S. Petrum Romæ*, qui cantum excoluerunt. I. 252. *p. i.*
- Abbatum & Abbatissarum solemnitis benedictio cum cantu. I. 550. *c. f.*
- Abyssinorum* tripudia sacra. II. 263. *p. m.*
- Acatolici quidam musicæ ocores. II. 245. *i.*
- ACCA Ep. in *Anglia* mulices peritissimus. I. 260. *c. f.*
- Accentus Grammatici, rhetorici & musici veterum *Hebræorum*, I. 6. *m.* varii olim pro diversis libris S. Scripturæ & nationibus, *ibid. p. m. 7. p. i. 8. i.* hodie tamen ignorantur. I. 6. *p. m.* Eorum scala musica diversa. I. 7. *p. i.*
- Acclamationes synodicae cum cantu. I. 547. *c. f.*
- Acæmetarum ortus. I. 478. *p. i.*
- ADALBERTI (S.) cantica. II. 25. *i. 35. p. m. II. 373. p. i.*
- ADELMUS (S.) Ep. compositione cantuum ecclesiasticorum clarus. I. 202. *p. m. II. 29. c. m. 30. i.*
- ADELPHUS sequentias edidit commentariis illustratas. I. 408. *c. f.*
- ADRIANUS II. melodias ante Evangelium concinendas tradidit. I. 410. *p. i.*
- Adventus Domini qua solemnitate celebratus? I. 518. *m.*
- Ægyptiorum* veterum musica. I. 14. *c. f. II. 379. c. m.*
- ÆLREDUS (B.) corruptionem cantus deplorat. II. 96. *p. m.* & excessum in Organorum usu. II. 100. *i. 145. i.*
- Æolicus modus in inscriptione psalmorum. I. 222. *p. m. 224. c. m.*
- Afri* notantur pigri in cantu. I. 222. *p. m. 224. c. m.*
- Agapæ cum psalmorum cantu. I. 61. *p. m. 140. c. f. 142. m.*
- AGAZZARIUS bassum excoluit generalem. II. 297. *p. i.*
- Agenda ecclesiastica apud *Lutheanos*. II. 257. *i.*
- Agius* in liturgia gallicana. I. 103. *p. m. 108. p. m. 111. f. 122. i.*
- Agnus Dei* &c. cum osculo pacis. I. 454. *c. m.* & versibus. I. 456. *m.* canere quis Pontificum instituerit? I. 454. *p. i.* cur cantetur a populo? *ib. c. f.* & quando? I. 455. *p. m.* Specimina illius. I. 456.
- AGOBARDI antiphonariorum correctoris. I. 583. *c. m.* & n. c. controversia cum AMALARIO de mutatione cantus I. 279. *p. i.* & de officio Romano. I. 582. *f.*
- Agricolæ & nautæ cantu delectati. I. 226. *n. a.*
- Ακριμάτων*, seu insomnium ob assiduitatem psallendi institutum. I. 157. *p. m. 158. i.*
- Ακροστίχια ακροτελεύτια* versiculi ad cantum responsorium, I. 37. *p. i. 46. p. m. 170. p. m. 171. i.* & Antiphonum. I. 46. *f. 47. n. a. 61. c. f. 237. p. m.*
- Alalagma iubilus, & sine voce sonus. I. 59. *p. m. 150. f.*
- Albigenses* cantum ecclesiasticum vituperantes damnantur. I. 246. *p. i.*
- ALCUINUS per hebdomadæ dies disposuit psalterium. I. 500. *c. m.*
- Aleniamorum* diversus officii divini ritus. I. 581. *p. m.*
- Alexandrinæ* ecclesiæ cantus, I. 201. *p. m. 202. i. 203. c. m. 208. p. i.* & cursus ecclesiastici officii. I. 155. *i.*
- ALFREDUS R. Scholarum *Oxonienſium* instaurator, I. 282. *p. m.* musicis studiosissimus. *ib. c. f.*
- ALLATII Leonis tractatus de melodis *Græcorum* frustra conquisitus. II. 20. *m.*
- Alleluia* cuius iussu, I. 404. *p. m.* quibus temporibus, I. 56. *c. m. 57. p. m. & n. a. 58. i. 132. p. m. 538. p. i.* seqq. & a quibus sit cantatum? I. 405. *c. f. 406. p. i.* cum *amen*, I. 56. *c. m. 171. f. 172. c. m.* ac cum antiphonis. I. 109. *n. c. 191. n. a. 339. p. m.* inter lectiones Missæ, I. 112. *p. m.* & post epistolam, I. 403. *f.* in officio Mozarabico post

INDEX RERUM ET VERBORUM.

- post evangelium I. 406. p. m. in Romano, aliisque post psalmos & lectiones fuit frequentatum. I. 51. i. 56. p. m. 57. p. i. 175. n. a. 177. p. m. seqq. 406. c. f. illud in ecclesia canere laicis vetabatur. I. 243. p. i. ruri tamen I. 59. i. & in funeribus, ib. I. p. i. & 148. i. ac ad praelium fuit ab iisdem iubilatum. I. 59. c. m. ea voce olim Clerici vocabantur ad chorum. I. 154. m. quibus temporibus sit omissum? I. 113. p. i. 404. c. m. 526. i. seqq. *Græcis* tamen in quadragesima ad horas minores. I. 492. c. m. & ad officium defunctorum illud addentibus. I. 555. c. f.
- Alleluia* baba quale? I. 338. c. f. cum neumate cantatum. ib. 339. i.
- Alleluaticum* melos. I. 113. p. m. 340. c. m.
- Alleluaticus* psalmus CXLVIII. cum sequentibus. I. 190. p. i. & n. a.
- Alterna psalmodia. vid. *Antiph. psalm.*
- AMALARIJ & AGOARDI controversiæ de mutatione cantus, I. 279. p. i. & de officio Romano. I. 582. f. seqq.
- AMBROSIIUS (S.) *Mediolani* cantum instituit. I. 90. c. m. 199. p. m. 202. i. it. n. a. 223. c. m. 224. c. m. an systema musicum diatypalon invexerit? I. 202. p. m. an psalmodiam primus in occidente introduxerit? I. 60. p. m. aut cantum alternum? I. 45. i. 61. i. 159. p. m. 160. c. m.
- Ambrosianus* cantus I. 249. p. i. 254. m. it. n. b. 255. i. II. 268. c. f. seqq. in *Capuana* ecclesia susceptus, I. 255. c. f. e *Casinenſi* vero eliminatus. I. 255. c. f. in quo conveniat cum *Gregoriano*? II. 268. p. i. & c. f. Idem delicatarum vocum lascivia fuit perversus, I. 252. p. m. *Mediolanensibus* francigenas melodias admiscuentibus. I. 257. p. m.
- Ambrosiani* hymni I. 73. c. m. 81. i. 85. p. m. 182. c. f. 183. p. m. 199. m. 252. f. 468. i. II. 21. c. m. in privatis etiam Missis adhibiti. I. 355. p. i.
- Ambrosiani* officii cursus I. 89. f. 155. c. m. 467. c. m. in *Hispaniam* quoque introductus I. 258. i. & *Ratisbonæ* in Germania susceptus. I. 257. p. i. & n. a. *Pragæ* item in *Bohemia* a CAROLO IV. Imp. II. 373. m. Eius psalmodia a populo more orientalium frequentata. I. 90. i. Libri liturgici ad idem pertinentes. I. 578. m.
- Ambrosianus* ordo in *Mediolanensi* ecclesia servatus. I. 256. c. m. it. n. a. 257. i. frustra obnitente CAROLO M. I. 256. p. i.
- Ambrosianum* psalterium. I. 259. p. i.
- Ambubiatarum saltantium, cantantiumque collegia. I. 217. c. m.
- Amen.* I. 52. f. frequenter a populo cantatum I. 53. c. f. 54. i. cum *alleluia* I. 56. c. m. 95. c. m. 106. p. m. 117. m. 123. p. i. 125. p. m. 130. p. i.
- Americanorum* musica. II. 267. c. m.
- Angelica salutationis recitatio cum pulsu campanarum. II. 243. m.
- Angelorum cantus in funere Sanctorum perceptus. I. 151. i.
- ANGELUS *Politianus* ad mortem usque musica delectatus. II. 320. p. m.
- Angli* a D. AUGUSTINO *Romanum* receperunt cantum. I. 580. p. i. eorum in ecclesia quis cantus & musica vigeant n. æ? II. 250. c. m. 300. p. m.
- Anglo-Saxones* horis canonicis a cantu indiderunt nomen. I. 483. i.
- Annus iubilæus a יובל. I. 2. c. f.
- Antelucani conventus primorum Christianorum. I. 21. m. 152. c. m.
- Anthem anglicum* quid denotet? II. 251. c. m.
- Antichristi venturi signum cessatio psalmorum cantus. I. 31. p. i.
- ANTIGENIS seu ATHENOGENIS hymnus. I. 75. p. m. 76. p. i.
- Antiphona. I. 328. m. 506. p. i. unde antiphonæ fuerint desumptæ? I. 73. p. i. 177. c. m. 501. c. f. 502. p. i. quo ritu & ordine cantatæ? I. 506. p. i. in quo differant a cantu antiphono seu alterno, I. 45. m. & a responsoriis? I. 328. i. 334. p. m.
- - Earum usus apud *Græcos*. I. 505. f. & n. b. in officio *Romano* I. 254. p. i. & in *Ambrosiano* ad horas canonicas. I. 468. c. f. ante psalmos & post *Gloria Patri*. I. 178. c. m. 328. p. m. quandoque post singulos psalmi versus. I. 143. p. m. 176. p. i. 330. f. seqq. 334. i. 502. p. m. ad introitum Missæ. I. 100. p. m. 101. p. i. ad litanias & rogationes. I. 542. m. in officio de adventu Domini. I. 519. p. i. seqq. & in officio de B. V. I. 558. c. m.
- - Specimina illarum. I. 503. p. i. 558. p. m.
- Antiphona, seu alterna psalmodia I. 159. c. m. 172. p. m. seqq. 206. i. directanæ opposita. I. 173. m. seqq. 196. p. m. a quo instituta? I. 100. c. m. 101. p. i. 331. p. i. 332. c. m. 333. c. m. 467. c. m.
- - Eius origo in ecclesia orientali. I. 40. p. i. seqq. in monasteriis. I. 43. i. 173. p. i. in ecclesia occidentali. I. 44. c. m. 45. i. 172. p. m. 173. i. 174. m. 467. c. m. propagatio

INDEX RERUM ET VERBORUM

- medio ævo I. 327. c. f. 328. p. i. Antiphonarii libri. I. 573. c. f.
- Antiphonarium *Ambrosianum* cum notulis. I. 257. c. m.
- - - *Benchovenſe*. I. 165. p. i.
- - - S. GREGORII. I. 247. f. 248. i. *Roma* magna cum veneratione adſervatum, I. 248. p. i. 249. m. it. n. a. nuſpiani tamen purum habetur. I. 360. c. m.
- Αντίφωνοι ὕμνοι. I. 74. c. f.
- Antiphonus cantus triplici modo ſumtus. I. 173. c. m.
- Αντίφωνον inter & ἀντίφωνον diſcrimen. I. 330. p. i.
- Antifodorenſis* eccleſia quando publicam horarum canonicarum decantationem amiſerit? I. 482. p. i.
- ΑΝΤΩΝΙΟΣ (S.) D. PAULUM Er. ſepeliens ſolus etiam hymnos & pſalmos decantaſſe dicitur. I. 146. p. m.
- Apathia Chriſtianorum muſicam non exhorret. I. 225. c. f.
- Apertionis* verſus qualis? I. 514. p. i.
- Απόδιπνον officium ſingulare apud *Græcos*. I. 501. c. f.
- APOLLINARIS cantica. I. 72. i. reiecta. ib. p. m.
- Apolyſis apud *Græcos* completo officio. I. 462. c. m.
- Apoſtolorum feſta. I. 133. i.
- Archicantoris officium honorificum. I. 306. p. i.
- Archichori munus quale? I. 308. f.
- ARCHIMEDES a quibusdam dicitur inventor organi hydraulici. II. 138. p. m.
- Archiparaphoniſtæ officium. I. 306. m.
- Ariæ, vid. Ode.
- Arianorum* ſub S. CHRYSOSTOMO hymni. I. 43. c. m. 85. c. f. 160. i. & cantica ἰδιωτικὰ ad errorem propagandum. I. 71. m.
- ARII ad SOTADIS numeros compoſitæ cantiones. I. 71. i.
- ARISTOXENI opinio de muſica. II. 379. p. m.
- Armarii quodnam officium? I. 309. p. i. 310. p. i.
- Armenorum* muſica ſacra. II. 263. p. i.
- ARMENTARII Clerici S. GREGORII *Turon.* in componendo cantu promptum ingenium. I. 263. f.
- ARNESII I. archiep. *Pragenſis* cantio *Sclavonica*. II. 373. i.
- Arſis & theſis in rhythmo. I. 199. i. II. 60. p. i.
- Aſiaticus* officii eccleſiæ curſus. I. 154. c. f.
- ASPENDIUS cithariſta celebris. I. 233. c. m.
- Aſſa voce* prolatus cantus opponitur organico. I. 209. c. m.
- ATHANASIUS (S.) muſicam abolitam haud voluit, I. 223. p. m. ſed moderatam, I. 224. p. i.
- Attentio in pfallendo & cantando neceſſaria. I. 231. p. m. ſeqq. II. 181. i. ne ſicut inanima iuſtrumenta aut aviculæ ſimus. I. 233. i.
- Ave maris ſtella* hymni quis auctor? II. 23. p. i.
- Aventionenſis* ſyn. ſtatuta de muſica. II. 227. c. f.
- Aves immerito dicuntur anſam dediſſe cantui. I. 2. c. m.
- Auguſtana* diœceſis decreta ſyn. quid ſtatuant de muſica? II. 220. p. i.
- AUGUSTINUS (S.) *Manichæis* ob reiectum cantum eccleſiæ ſumme indignatus. II. 67. i. Quantum eodem ſit commotus? I. 65. i. 228. p. i. Eius pſalmus contra *Donatiſtas*. I. 52. i. 82. c. m. item liber ei adſcriptus de *Canticis ad altare*. I. 32. p. i. contra HILARIUM. I. 86. c. m. alii que de muſica metrica, & rhythmica. I. 197. c. m. it. n. a. 198. i. Eidem adſcribitur hymnus ad benedictionem cerei paſchalis. I. 82. c. f.
- Aurea Miſſa* de B. V. M. I. 354. p. m. II. 216. c. f.
- AURELIANUS *Reomenſis* quodnam ſtatuat muſicum inter & cantorem diſcrimen? II. 67. c. f.

B.

- BABYLÆ (S.) reliquiæ cum cantu translatae. I. 47. p. m. 135. p. i. it. n. b.
- BALDRICUS organorum adprobat uſum. II. 143. c. f.
- Ballationes in eccleſiis vetitæ. II. 102. m.
- BANCHIERI ſex notis vulgaribus addidit ſeptimam. II. 278. p. i.
- BANNIUS quot modos & genera muſicæ adnitet? II. 387 c. f. & quot genera notarum? II. 396. p. m.
- Baptiſmalis fontis confeſcratio. I. 535. p. m.
- Baptiſmi celebratio cum hymnis, & canticis ſpiritualibus. I. 132. i.
- Baſilicarii* quinam dicti? I. 429. c. m.
- Baſileenſe* Concilium quid ordinaverit de muſica ſigurali, II. 220. p. i. & de *Trutanis*? II. 228. p. i.
- BASILIIUS (S.) pſalmodiæ inſtaurator. I. 63. c. m. varium canendi modum *Cæſaræ* inſtituit. I. 85. m. Eius contentio in adornando cantu. I. 223. m. & liturgia. I. 97. c. m. Lites eidem motæ ob doxologiam. I. 54. p. m. & ob melodiæ modum a conſuetudine alienum. I. 84. f. 236. p. i. it. n. a.
- Baſſus generalis & fundamentalis a quo, & quando ſit inventus? II. 297. p. i. & c. m.
- Beerovienſi* cœnobio monialium breviarii loco officium de Ven. ſacr. præſcriptum. II. 202. p. m.
- BELLARMINI ſententia de inſtrumentorum muſicorum uſu in eccleſia. II. 218. i.

Benedicamus

UTRIUSQUE TOMI.

Benedicamus Domino quando canatur? I. 463. p. i. 514. c. f. Specimen huius cantus. I. 515. i. feqq.

Benedictio hymnus trium puerorum. I. 109. p. m. in matutinis laudibus dici solitus. I. 189. c. f. 190. p. i. c. m. & n. b. & c. 191. n. a.

Benedictio populi ab episcopo data, I. 106. f. sollemnis ad *Pax Domini* in liturgia I. 452. p. i. & absoluto sacro, ante quam discedere ab ecclesia erat vetitum. I. 124. c. f. 125. i. illius quis auctor? I. 453. p. i.

BENEDICTUS (S.) commendat collationes *CASSIANI*. I. 191. c. f. hymnorum præscribit usum. I. 510. i. & psalterii integri per septimanam recitationem. I. 475. p. i. An alternis choris psallere instituerit? I. 45. p. m. 173. c. m. 174. p. i. ordo singularis divini officii ab eodem constituti sub *LUDOVICO Pio* iterum est stabilitus. II. 41. p. m.

BENEDICTUS XIV. theatrales modulos in ecclesiis reprobavit. II. 226. p. i. 227. i. quænam instrumenta musica in iisdem admiserit? II. 218. c. m. 221. i.

BENNO Ep. *Misnensis* regularem canendi modum restituit. I. 283. f.

BERNACER cantor *Metensis*. m. æ. I. 281. i.

BERNARDUS (S.) auctor officii de S. *VICTORE* II. 37. c. f. moderationem cantus inculcat. I. 351. c. f. eius effectus miros deprædicat. II. 85. p. i. & ad cantum strenuum hortatur. II. 88. i. 91. f. 92. i. Eius hymni. II. 24. c. m.

Biscantus notio. II. 108. c. f. 110. c. f.

BLASII (S.) Monasterium quando alternum cantum receperit? I. 333. p. m.

BOETII de musica libri. I. 197. c. m.

Bohemi melothetæ celebres II. 371. p. m. eorum indoles musica. II. 369. p. i. collegia musicorum literata. II. 374. c. m.

Bombula instr. mus. II. 150. c. f.

BONA Card. quid sentiat de musica figurata? II. 223. c. m.

BONIFACII (S.) codex evangeliorum *Moguntia* adservatus. I. 580. c. m.

Boninfantes *Pragæ* pueri cantores. II. 374. p. i.

BOYCE Doctoris insigne opus cantus ac musicae *Anglicanæ*. II. 251. p. i.

Breviaria cum notis musicis. I. 571. p. i.

Burdigalense Conc. quænam statuerit de musica eccles. II. 229. f.

C.

CÆSARIUS (S.) *Arelat.* horas canonicas a clero & populo curavit cantari. I. 160. p. m. 161. i. it. n. a.

CAIETANUS Card. quid sentiat de usu organorum, II. 194. p. i. & instrumentorum musicorum. II. 216. c. f.

Calvinistarum cantiones & organa, musica deum. II. 249. c. m.

CALVÖR, Cassp. qualem adprobarit musicam. II. 254. p. m.

Cameracenſis Conc. decreta de musica eccles. II. 228. c. f. 229. i.

Campanæ, II. 159. p. m. ad harmoniam compositæ, II. 240. p. i. 241. c. m. divinitus quandoque resonasse feruntur. I. 552. p. i. & n. b. una tantum religiosis mendicantibus a lo. XXII. concessa. II. 101. p. m. Earum varius usus. II. 163. i. 242. p. i. & cautiones circa hunc usum. II. 240. c. m. Earum consecratio, II. 243. c. f. & apparatus. II. 244. p. i.

Campanatorum officium. II. 162. p. m.

Campanilium ostia non sint cuivis aperta iuxta Conc. *Sedunense*. II. 242. i.

Canere cum instrumentis inanimatis & cum saltatione ac crotalis, Christianis interdictum. I. 213. i. canendi Dei laudes contentio etiam privatam domum ecclesiam fecit. I. 87. c. m. it. n. a.

Canonarcha I. 308. p. m. cæteris cantoribus sugerebat canones. I. 201. p. m.

Canones quid denotent apud *Græcos*? I. 201. p. m. 589. p. i. II. 259. p. m.

Canonica musica, quæ ad artis regulas est exacta. I. 201. n. a.

Canonicæ horæ. vid. *Horæ. Can.*

Canonici musici a regulis artis dicti. I. 201. n. a. Cantores, qui ecclesiæ adscripti fuerunt. I. 201. m.

Canonicis nunquam indultum a cantu *Gregoriano* recedere. I. 288. p. i. iisdem integro Missæ sacrificio, & horis canonicis omnibus interesse competit, II. 171. c. f. institutis ideo distributionibus. II. 182. p. i.

Cantandi vocabulum etiam de privata psalmodia usurpatum. I. 204. p. m. 206. m.

Cantata. vid. *Ode*.

Cantatorium seu cantarium quid? I. 574. c. f.

Cantica in S. Scriptura ab hominibus Deo afflatis profusa, I. 3. c. m. præsertim a *DAVIDE* & *SALOMONE*; ib. it. n. a. psalmis accensita. I. 167. p. i. 168. m. spiritualia ab Apostolo memorata I. 22. p. i. cuiusmodi sint? I. 23. c. m. feqq. 68. c. m. 141. n. a. Illorum differentia ab hymnis & psalmis iuxta SS. PP. I. 67. c. f. 68. i. & varia genera. I. 3. m.

Fff 3 canticis

INDEX RERUM ET VERBORUM

- canticis *Antiocheni* iratum THEODOSII Imp. animum placarunt. I. 78. m.
- Canticum ZACCHARIÆ post collectam in lit. *Gall.* I. 108. p. m.
- Cantilenæ in ecclesiis vulgari etiam linguæ permixtæ, & quales? I. 347. c. f. ll. 198. i. in *Gallia.* I. 264. c. m. 268. i. & *Germania.* ll. 199. c. f. Profanæ prohibentur, I. 215. c. m. ll. 76. c. m. 198. i. & lascivæ, *ib.* it. I. 218. p. i. seq. cum saltu. I. 214. p. i. 215. 216. item compositæ ab hæreticis. I. 70. c. m. seqq. seculares in ecclesiam *Græcam* introductæ vituperantur. I. 245. p. m.
- Cantores quandoque adhuc catechumeni. I. 33. c. f. & admodum iuvenes, *ib.* f. 34. c. m. lectorum etiam nomine donati. I. 35. c. m. quandoque in maioribus constituti ordinibus I. 298. c. m. 302. c. m. & n. a. per vices succedebant. I. 36. p. m. ad cantum peculiariter notati, & assumti, I. 311. i. ad id muneris aptiores redditi. I. 206. p. i. 312. c. m. nec nisi iussi cantabant. I. 319. p. m. cur fabarii olim dicti? I. 312. c. f.
- - - Magis celebres tempore DAVIDIS. I. 11. c. m. *Romani* tempore S. GREGORII, VITALIANI & AGATHONIS PP. in *Anglia* dispersi. I. 260. p. i. in *Gallias* ad instituendum cantum missi. I. 267. p. i. 269. n. c. 272. i. *Angli.* I. 260. c. f. Insigniores m. æ. I. 280. f. 281. i. seqq. præstantissimi sæc. IX. artis musicæ ignari. I. 243. p. m.
 - - - Illorum chorus ab aliis separatus. I. 292. c. m. 320. c. f. 321. i. seqq.
 - - - Eorum diligentia in curanda voce. I. 312. c. f. & erudiendis aliis. I. 313. c. m. 314. m. nec non instrumenta & libri I. 321. p. m. seqq. vestes & baculi I. 322. c. f. 323. c. f. 324. i. ll. 173. m. Schola item *Romæ*, I. 293. p. i. & alibi erecta. I. 295. c. f.
 - - - Officium I. 32. c. f. 290. c. m. seqq. 302. p. m. & n. c. 304. n. a. & b. 322. f. ll. 171. p. m. quondam perhonorificum; I. 299. p. m. unde ad diversas dignitates sunt evecti. I. 299. i. 315. c. f.
 - - - Eorum ordo I. 299. f. Apud *Maronitas.* I. 300. i. & *Græcos*, *ib.* p. i. An diversus a lectionatu cæterisque ordinibus? I. 33. c. m. 34. p. m. 135. c. f. 300. c. m. 301. i. ll. 171. p. m.
 - - - Illos inter & musicos discrimen. ll. 67. c. f.
 - - - Cantoribus data præcepta. I. 220. m. seqq. ll. 78. f. seqq. 306. c. f. 307. i. seqq.
- Cantus pro modico vocis flexu, I. 203. c. m. aut simplici lectione sapius sumtus I. 326. p. i. quando primum in publico Dei cultu adhibitus? I. 2. m. 86. c. f. 87. i. qualis sit laude dignus? I. 87. c. m. it. n. a. & quomodo necessarius? I. 246. m. 247. i. quare in ecclesia adoptatus? I. 90. c. m. & publice in scholis, ac monasteriis excultus? I. 276. c. m. 277. p. m.
- - - Eius effectus insignes. I. 88. i. 162. m. it. n. a. 225. p. i. 226. i. seqq. 228. p. i. ll. 85. p. i. oblectatio qualis admittenda? I. 220. p. i. seqq.
 - - - Eius finis primarius laus Dei. I. 1. i. 221. p. m. seqq.
 - - - Eius institutores præcipui in orbe christiano, I. 89. c. m. & instauratores S. BASILIUS I. 185. c. f. S. Io. *Chrysostomus* I. 186. c. m. S. AMBROSIIUS. I. 185. f. 186. p. m. S. ATHANASIUS DIODORUS, FLAVIANUS. ANTHIMUS. *ib.* S. GREGORIUS M. I. 247. p. m. 248. i. seqq. ll. 1. i. S. Io. *Damasceus*. ll. 5. i. alique. ll. 28. p. i.
 - - - Eius moderatio a S. GREGORIO, aliisque præcepta. I. 350. p. i. seqq. nimia autem protractio cantus & officiorum restricta. ll. 183. p. i. seq. præscripto canendi modo debito. ll. 86. p. i. seqq. 179. p. i.
 - - - Eius simplicitas prima ecclesiæ ætate. I. 84. c. f. dum vel minima immutatio turbas excitavit, *ib.* f. antiquioribus regulis monasticis nullam eius disciplinam designantibus. I. 204. p. m. 206. m. Propagatio illius sub CONSTANTINO M. I. 133. p. m. sæc. IV. & V. I. 203. m. seqq. 240. p. m. sæc. IX. & X. I. 241. p. m. 243. c. m. 247. m. 280. m. 326. i. seqq. ll. 21. p. i. 65. i. in *Anglia* I. 155. p. m. 262. c. m. in *Gallia* & *Italia.* I. 93. p. i. in *Germania.* I. 273. c. m. Ampliatio denique illius & frequentatio posteriori ævo. ll. 167. i. seqq.
 - - - Eius usus in omnibus conventibus Christianorum. I. 99. p. i. 128. p. m. in vigiliis & cœtibus antelucanis. I. 21. p. m. ll. 65. i. seq. in Sacris christianis. I. 102. p. i. 129. f. seqq. 204. c. m. Ad sacrificium Missæ. I. 94. i. 99. i. 353. c. m. seqq. ll. 65. i. ad introitum. I. 100. p. i. 362. p. i. seqq. ad *Kyrie eleison.* I. 102. p. m. 372. p. i. seqq. ad *Gloria in excelsis* I. 103. p. m. 377. c. f. seqq. ante & post lectiones. I. 108. p. m. 383. p. i. seqq. ad Evangelium. I. 396. p. m.

UTRIUSQUE TOMI.

418. *c. m.* ad symbolum. I. 113. *c. f.* 426. *c. f.* seqq. ad Offertorium I. 116. *i.* 431. *i.* & præfationem. I. 117. *p. i.* 439. *i.* ad *Sanctus*. I. 118. *c. f.* 443. *p. i.* sub Canone. I. 446. *p. i.* ad orationem Dominicam & benedictionem. I. 123. *c. m.* 448. *c. m.* 452. *p. i.* ad *Agnus Dei*. I. 454. *p. i.* ad Communionem. I. 125. *p. i.* 126. *c. m.* 458. *p. i.* ad dimissionem populi. I. 462. *c. m.* inter lectionem, sermonem, & orationem. I. 204. *c. m.* in quadragesima I. 529. *c. f.* 530. *i.* præsertim triduo ante pascha. I. 530. *c. f.* seq. 535. *p. i.* Ad litanias, seu rogationum processiones. I. 138. *i.* apud infirmos & morientes. I. 552. *p. i.* in translationibus Sanctorum. I. 545. *p. i.* in coronatione Regum. I. 548. *c. m.* ad consecrationem Episcoporum. I. 464. *p. i.* in dedicationibus ecclesiarum. I. 133. *c. f.* in reconciliatione poenitentium. I. 465. *p. i.* & administratione Sacramentorum. *ib.* *c. m.* seqq. ad probationes vulgares. I. 560. *c. m.*
Vid VV. *Musica*, & *Psalmodia*.
Cantus *Ambrosianus* vid. *Ambrosi. cant.*
- - - Antiphonus vid. *Antiph. Psalm.*
- - - choralis seu planus. vid. *Chor. cant.* & *Gregor.*
- - - directaneus vid. *direct. cant.*
- - - figuratus vid. *Figurat. cant.*
- - - *Græcorum*. vid. *Græc. cant.*
- - - *Gregorianus* vid. *Gregor. cant.*
- - - *Hebræorum* vid. *Hebr. cant.*
- - - metricus. vid. *metr. cant.*
- - - modulatus. vid. *modulat. cant.*
- - - organicus. vid. *Org. cant.*
- - - profæicus. vid. *prof. cant.*
- - - responsorius vid. *respons. cant.*
- - - *Romanus*. vid. *Rom. cant.*
Cappa vestis cantorum præpria. I. 324. *m.* 325. *p. i.*
CAPRANICA Card. musicorum collegium simile *sacculo porcellis pleno* edixit. II. 221. *c. m.*
Carcaffonæ expugnatio clero canente. I. 560. *c. f.*
CARISSIMI auctor cantus recitativi. II. 297. *f.*
Eius elogium. II. 344. *i.* 345. *p. i.* & *p. m.*
CARME (P.) organa hydraulica. II. 138. *p. m.*
Carmen solemne precationis apud *Romanos*. I. 17. *c. m.*
Carmina dicere idem ac canere. I. 21. *p. m.*
CAROLUS (S.) reliquis instrumentis musicis reiectis solum organi usum concessit. II. 186. *m.* 217. *c. f.* quem cantum præscripserit in eccles. *Me-diol?* II. 208. *c. f.*

CAROLUS M. choro psallentium sæpe præfens I. 270. *i.* 316. *c. f.* seq. dicitur ex disciplina *Græcorum* modos musicos auxisse. I. 268. *c. m.* II. 71. *p. m.* quando cantum *Romanum* in *Galliis* & alibi instaurarit? I. 269. *i.* & *n. a.* 270. *f.* seq. II. 41. *c. m.* & *c. f.* an sit auctor hymni: *Veni creator Spiritus*? II. 30. *p. m.* Eius decreta de cantu eccles. II. 65. *c. m.*
CARLSTADIUS musicæ eccles. osor. II. 246. *p. i.*
CASALII descriptio abusus mus. eccles. II. 223. *p. m.*
CASIMIRUS (S.) an sit auctor rhythmi: *Omni die dic Mariæ*? II. 27. *p. m.*
CASSIODORUS quam fecerit distinctionem instrumentorum musicorum? II. 146. *c. m.* quot statuerit tropos, seu modos musicos? II. 71. *p. i.* Eius lib. de musica. I. 197. *c. m.*
CASTALDO quid sentiat de instrumentis musicis in eccl. II. 218. *p. i.*
Castratio vocis causa quando & ubi fuerit in usu? II. 75. *c. f.* an sit licita? II. 204. *p. i.* seqq.
Cathedrales in ecclesias quinam horarum canonicarum decantationem invexerint? I. 481. *p. i.*
CATOLENUS Abb. cantuum compositor. I. 252. *p. i.*
CELANUS auctor sequentiæ: *Dies iræ*. I. 409. *c. f.*
Cerei paschalis benedictio sollemnis. I. 534. *c. m.* eius auctor. II. 28. *c. m.*
CESTI odas theatro primus intulit. II. 298. *i.*
Χειρονομία *m. æ.* usitata. I. 320. *f.* 321. *i.* & *n. a.*
Chelium usus quando invaluerit in ecclesia? II. 219. *f.* 341. *p. m.* & *n. a.*
Cherubicus hymnus. I. 112. *p. i.* 120. *c. m.* 121. *i.*
CHILPERICI *Franc.* Regis carmina. II. 22. *p. i.*
Chinensium musica S. II. 265. *c. m.*
Choralis in cantu I. 247. *p. m.* II. 268. *p. i.* quæ cautiones adhibendæ? II. 306. *p. i.*
Choræ an in ecclesiis olim ductæ? I. 207. *p. m.* II. 102. *p. m.* 103. *i.* in Primitiis. II. 237. *c. f.* in dedicationis anniversariis, II. 238. *p. i.* & processionibus. II. 239. *p. i.* ex ecclesiis sunt eliminatæ. II. 237. *c. m.* ac diebus festivis prohibitæ. I. 133. *p. m.* 213. *c. f.* 214. *i.* 219. *c. m.* II. 102. *c. f.*
Chorepiscopus *Coloniæ* simul fuit primus cantor. I. 298. *c. m.*
Chori instr. musici descriptio. II. 151. *p. m.*
Chorus seu chora pro antiphona quoque sumitur. I. 48. *c. m.*

Chorus

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Chorus psallentium unde dictus? I. 290. *p. m.*
 292. *p. i.* bifariam divisus. I. 291. *c. m.* &
 aliquando trifariam. *ib. c. f.* ubinam situs? *ib.*
c. f. illius ordo *m. æ.* qualis? I. 320. *n. a.*
 Eidem se iunxerunt mulieres cum sacris virgi-
 nibus, viri cum monachis. I. 146. *n. a.* vi-
 ri quoque ac fœminæ principes. I. 157. *p. i.*
 159. *c. m.* 160. *c. m.* item populus. I. 159.
p. m. seqq. Chori psallentium in funere. I.
 145. *p. m.* 146. *i.* 147. *m.* 148. *c. m.* 149.
p. m.
- Christi divinitas a primis sæculis cantu celebra-
 ta. I. 21. *p. m.* 23. *f.* 30. *p. m.* 70. *c. m.*
- Chromaticæ harmoniæ damnata. I. 218. *m.*
- Chromaticum genus musicæ I. 218. *p. m.* an
 etiamnum obtineat? II. 280. *c. f.*
- CIMENIUS Card. officium Mozarabium restituit. II.
 268. *c. f.* & *n. a.*
- Cisterciensium studium in instituendo corrigendo-
 que cantu. I. 286. *p. m.*
- Citharæ diversæ formæ. II. 140. *p. i.* 152. *p. m.*
 seqq. unde dicta? II. 154. *i.*
- Claves in musica GUIDONI debentur. II. 46. *c. m.*
- CLEMENTIS (S.) *Alex.* locus de choro Christia-
 norum; I. 30. *p. i.* & de usu instrumento-
 rum musicorum. I. 210. *c. m.* item hymnus
 ad Christum. I. 75. *c. m.*
- Clerici nisi canere docti in conspectum CAROLI
 M. non admitti. I. 276. *p. m.* Quomodo di-
 vinum officium in & extra chorum debeant per-
 agere? II. 170. *i.*
- Clerus numerosior in civitatibus ad psalmodiam ad-
 strictus. I. 160. *p. m.* 163. *p. m.* seqq. 187. *c.*
m. præsertim die dominica. *ib. p. m.*
- CLODOVEUS R. susceptus *Viriduni* cum cantilenis.
 I. 136. *p. m.*
- Cluniacenses quem ritum servaverint in celebra-
 da nocte resurrectionis Dominicæ? I. 537. *p. i.*
n. a.
- Clusor versus qualis? I. 514. *p. i.* & *c. f.*
- COELESTINUS P. an cantum antiphonum psalmo-
 rum ad introitum Missæ instituerit? I. 100.
c. m. 101. *p. i.*
- Coloniensis diocesis decreta de musica, II. 220. *c.*
m. & contra ludos sacros. II. 236. *p. i.* & *p. m.*
- COLUMBANUS (S.) in agone cantasse refertur. I.
 552. *f.*
- Columnæ antediluvianæ a non nemine ad musicam
 pertinuisse dicuntur, a IUBAL & variis patriar-
 chis confectæ. I. 2. *f.*
- Communio S. sumpta ab iis, qui eidem interfuere.
 I. 125. *c. m.*
- Communio, seu antiphona ad communionem un-
 de desumpta? I. 458. *p. i.* cum psalmo etiam
 cantata, *ib. p. m.* & quare? I. 460. *p. i.*
- Completorium post vespervas. I. 195. *f.* 196. *i.*
 an a S. BENEDICTO institutum? I. 196. *p. m.*
 duplex apud *Græcos*. I. 494. *c. f.* seqq. eius
 solemnitas celebratio apud *Romanos*. I. 496. *c. f.*
- Compositores musici quinam optimi? II. 225. *c. m.*
 quænam ipsis præcipue observanda? II. 272. *i.*
c. f. 315. *p. i.* Vid. v. *Musurgi*.
- CONANTII Ep. officia & hymni. II. 28. *p. m.*
- Concentor quis? I. 303. *p. i.* eius officium. I.
 304. *n. c.*
- Conciliarum decreta circa musicam sacram. II.
 220. *i.* 227. *c. f.*
- Conductus quid indicet? II. 129. *p. i.*
- Confessores psaltæ dicti. I. 36. *p. m.*
- CONRADUS *Sittinger* (P.) monachus S. *Blasii*, or-
 ganorum fabricator II. 192. *p. m.*
- CONSENTII hymni laudantur. I. 84. *m.*
- Consonantiarum qualis usus in polyphonia? II.
 112. *p. i.*
- CONSTANTII Imp. sepultura cum hymnis & psal-
 mis etiam eminus velut e cœlo auditis. I. 145.
p. m.
- Contaciorum I. 590. primus auctor ROMANUS
 Diac. *Edeß.* I. 79. *c. m.* & *n. a.*
- Conversatio psalmodum. I. 486. *p. i.*
- Contestationes seu præfationes Missæ. I. 99. *c. f.*
 442. *c. f.*
- Contrapuncti usus quibusdam probatus, II. 207.
c. m. ab aliis reiectus, II. 208. *c. m.* in *Me-*
diolanensi, *ib. c. f.* & *Galliæ* ecclesiis est adser-
 vatus. II. 209. *c. m.*
- Contrapunctum inter & falsum bordonum disci-
 men. II. 293. *p. i.*
- Convivia inter hymnos & psalmos apud Christia-
 nos. I. 140. *p. m.* seqq.
- - - cum cantu & musica apud Gentiles. II.
 382. *p. i.*
- CORELLIUS usum chelium in ecclesia ordinavit,
 II. 219. *f.*
- CORNELII *Agrippæ* sententia de musica figurata.
 II. 222. *p. i.*
- Coronatio Regum cum acclamationibus & cantu.
 I. 548. *c. m.*
- COSMÆ *Maiumensis* peritia musica. II. 9. *c. m.*
- COSMAS *Hierosol.* cantor & poeta illustris. II. 9.
p. i.
- Credulitatis nomen quid indicet? I. 429. *p. m.*
- Crotali descriptio. II. 157. *c. f.*

UTRIUSQUE TOMI.

Curfus ecclesiastici varia genera. I. 154. p. m. 155. i. 162. c. m. 164. p. m. seq.
 Curfus B. V. quando sit institutus? I. 557. c. m. & ad canonicos pervenerit? I. 559. f. 560. i. an obliget eius recitatio? I. 560. i.
 Curfus horarum canonicarum. I. 155. p. i. 164. p. i. ex quibus sit compositus? I. 165. p. i. 168. p. i.
 Cymbala & scabella pedibus feriebantur a veteribus symphoniacis. I. 213. p. m. illorum descriptio. II. 158. p. i. & usus in ecclesia. II. 240. i.
 Cymbalicae rotæ. II. 165. p. i.

D.

DAMASUS (P.) an cantum in ecclesia Romana instituerit? I. 60. c. m. 242. i. & n. a. & alternum quidem? I. 44. c. m. ac diurnum nocturnumque? I. 91. i. Eius carmina de variis festis SS. Apost. & Mart. I. 80. c. f.
DAVID quo instrumento musico usus sit coram SAULE? I. 9. p. m. Eidem tribuitur præcipua laus adornata musicæ. I. 4. c. f. 5. i. 11. p. i.
 Decentum quid? II. 111. c. m.
 Declinatorii versus quales? I. 336. p. m.
 Dedicatio ecclesiæ requisita ad sacra Christianorum. I. 53. p. m. quo cultu olim celebrata? II. 238. p. i.
 Delona cantilenæ nomen in sacris Apollinis. I. 17. p. m. eius partes. ib. c. f.
 Deus in adiutorium Etc. in officio S. frequentatum. I. 513. c. f.
 Diaconi cantorum obibant munus. I. 302. c. m. & n. a.
 Diaphonia, organum dicta, m. æ. inventa. II. 107. f. eius notio. II. 108. i. & p. m.
 Diapsalma in psalmis an ad cantum pertineat? I. 5. c. m. 11. p. m. vel ad musica instruita? I. 11. p. m. it. n. a. b.
 Diatonicum genus musicæ I. 218. p. m. constanter servatum in cantu Ambrosiano, & Gregoriano. I. 252. c. f.
 Dignitatis titulus cui competat? II. 170. c. m.
 DIONYSII Alex. musica scientia. I. 197. c. m.
 Diptychorum cantus. I. 447. m.
 Directaneus cantus, seu in directum opponitur antiphono. I. 174. p. m. 196. p. m. uti Gloria in excelsis Deo, Sanctus, Agnus Dei Etc. I. 175. p. m. & c. f. 176. i.
 Directaneus psalmus I. 175. p. m. it. n. a. 190. c. m. 196. i. parvulus. I. 190. n. c. 191. n. a. 195. c. m.
MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II.

Discantus seu biscantus notio. II. 110. c. f. 111. f. Eius specimen. II. 108. f.
 Δίσιχον προκείμενον quale? I. 513. p. m.
 Ditoni usus a Guidone iam receptus. II. 117. p. i.
 Doctoratus gradu quando musicæ professores ornati in Anglia? I. 287. p. i.
 Domesticus musicorum quis? I. 308. c. f.
 Dominicæ diei festiva celebratio cum psalmodia & cantu. I. 97. c. m. n. b. 98. c. m. 132. p. m. Eadem die arare vel fodere præstat, quam saltare, I. 215. f. aut cantiones profanas & lascivas proferre. I. 218. i.
 Donatistæ catholicos redarguere, quod sobrie cernerent. I. 72. m. 204. p. i. Eorum cantiones damnatæ. I. 72. p. m.
 DONII sententia de musicæ figuratæ abusu. II. 224. c. f. de tribus rhythmorum generibus. II. 272. p. i. de statu antiquæ & modernæ musicæ. ib. de ardua institutione musicæ figuratæ. II. 274. c. m. de quatuor gradibus, quibus ecclesiasticus cantus apud Latinos processerit. II. 94. c. f. de prolixis symmatibus & repetitionibus verborum in musica. II. 312. p. m. Imperitia musicæ practicæ Eidem obiecta. II. 285. p. i.
 Doricus modus frequentatus apud Hebræos. I. 5. p. i.
 Δοξολογία μεγάλη & μικρά apud Græcos. I. 106. p. i. 511. c. f.
 Doxologia Gloria in excelsis in nocturno seu matutino officio. I. 103. p. m. seqq. 111. c. m. 183. p. m. 189. c. m. 196. c. m. 191. i. it. n. a. & ad Missam. I. 104. c. m. seqq. a folio sacerdote incipitur. I. 378. i. & quare? ib. p. i. quibus temporibus? I. 104. c. m. 106. m. 378. p. m. 379. p. m. a quo præscripta? I. 56. p. i. 104. c. m. quandoque cum integra liturgia græce & cum tropis fuit cantata. I. 382. p. i. Ritus Ambrosianus, Græcus, & Mozarabicus circa eius cantum. I. 381. p. i.
 Doxologia Gloria Patri Etc. quo ritu adhibita in fine sermonum? I. 54. c. m. ad professionem fidei. I. 55. c. m. it. n. b. post psalmos, responsoria & lectiones fuit cantata? I. 43. c. m. 55. f. 56. p. i. 182. c. m. 508. m. 512. p. m. cum cantu responsorio. I. 55. c. f. & antiphono. ib. 178. i. Illius varia genera. I. 54. c. m. seqq. & lites ideo motæ. I. 54. p. m. 55. c. m. 56. i. it. n. a. 71. p. m. Eiusdem pars altera sicut erat Etc. ob hæreticos est addita. I. 178. p. m.

INDEX RERUM ET VERBORUM

Dramata sacra Romæ primum audita. II. 298. p. i.
Druides musicam adhibuere in sacris. I. 19. p. i. II. 378. c. m.
 Duello committitur causa de substituendo officio *Gallicano* in locum *Toletani*. I. 259. n. a.
 DUNSTANUS (S.) perperam cantum a quatuor vocibus instituisse dicitur. II. 35. p. m. instrumenta musica dextre tractavit. II. 99. p. i.
 DUNSTAPHUS *Anglus* musicæ figuratæ cultor eximius. II. 326. i.
 Duodecima hora canonica. I. 154. n. a. 175. n. a. eius officium. I. 195. c. m.
 DURELL *Anglus* defensor musicæ. II. 252. p. i.

E.

EADMERUS celebris cantor. I. 299. p. m.
 EADREDUS cantor peritissimus extra ecclesiam mutus. I. 299. c. f.
 EBERLIN, *Ernestus*, melotheta insignis. II. 371. c. f. it. n. a.
 ECCARDUS hymnum *Te Deum laudamus* in *Germaniam* trantulit linguam sæc. IX. II. 25. p. i.
 Ecclesiarum præcipuarum studium in adornando cantu. I. 225. i.
 Echo. I. 227. n. a.
 EDDII mon. Cant. opera cantus instituitur in *Anglia*. I. 261. i.
 Εισοδικόν quale officium? I. 418. n. a.
 Εκφωνήσεις orationes altiori voce dictæ. I. 122. p. m. 123. i.
 Enchorda instr. mus. II. 151. p. m.
 Enharmonicum musicæ genus. I. 218. p. m. II. 73. m. an adhucdum sit in usu? II. 280. c. f.
 ENOSI tempore an primum viguerit cantus in ecclesia? I. 2. m.
 Επαινός, αἶνος in quo differant ab hymno? I. 74. c. m.
 Επαυδοὶ incantatores, incantationes. I. 15. c. m. 16. p. i.
 Επευφημεῖν in S. Liturgia idem ac ὑπακύνειν. I. 95. i.
 EPHREM (S.) S. cantus instaurator I. 98. c. m. sacros hymnos ad metrum HARMONII composuit. I. 77. p. m. 78. i. 200. i. & c. m. quod posteriores ecclesiæ cantores sunt imitati. I. 200. m.
 Ephrynia Therapeutarum. I. 20. c. m.
 Επιλόχνιος εὐχαριστία seu προσφώνησις. I. 193. c. f. 194. p. m.

Epiphaniæ festum olim profanatum ornatu muliebri, saltu, & lascivo cantu. I. 214. f. seqq.
 Episcopi cantu delectati. I. 316. m. cum choro pfallentium excepti. I. 136. c. f. 137. i. 550. p. i.
 ERASMI Rot. descriptio musicæ figuratæ. II. 222. p. m.
 ERICUS Rex *Daniæ* ope citharædi an in furorem actus? II. 84. p. m.
 EVAGRIUS *Ponticus* apathiam affectans musicam tamen suscipit. I. 225. c. f.
 Evangelium quo ritu a Diacono ad altare deportatum. I. 419. n. a. & cantatum? I. 107. c. f. olim in Missa tantum. I. 353. m. *græca* & latina lingua. I. 419. c. f. in ambone. I. 420. p. i. cum maiori vel minori modulatione. ibi f. specimina huius cantus. I. 421. seqq.
 Evangelicus codex præferri solitus in processionibus. I. 418. n. a. 568. c. m.
 Eucharistiæ ἐπιλυχνία celebratio I. 193. f. 194. p. m. cum cantu psalmodum. I. 61. c. m. 62. c. m. & n. c. antelucanis & aliis horis. I. 152. p. m. etiam vespere. I. 153. i. & ad præfationem in Missa. I. 117. c. m.
 Eucharum varii modi musici. I. 78. p. i.
 EUGENIUS qua ratione ordinem *Ambrosianum* in ecclesia mediol. conservavit? I. 256. c. m.
 Eunuchus hymnorum cantoribus erudiendis olim præpositus. I. 33. c. f.
 Eunuchi cantores reprobati, ac irregularibus ac censiti. II. 204. p. i. seqq. quando & ubi fuerint recepti? II. 75. c. f.
 Evovæ unde? I. 337. p. i.
 EUSEBIUS hymnis & psalmis Christi divinitatem probari testatur. I. 30. p. m.

F.

Falsa musica quid denotet? II. 120. f.
 Falsetus, discantus. II. 206. p. i.
 Falsibordoni in concentu quænam observanda. II. 116. p. m. 292. c. f.
 Feræ musica delectantur. I. 227. n. a.
 Festa Sanctorum cum convenienti cantu, & aliis lætitiæ signis, I. 133. c. m. non autem cum sono instrumentorum & saltatione sunt celebranda. I. 213. c. f. 214. i. seqq.
 FEYOO præ omnibus instrumentis cheles in ecclesia minime idoneas censuit. II. 218. p. m. & n. b. de musicis compositoribus quid sentiat? II. 225. c. m.

FICINUS

UTRIUSQUE TOMI.

FICINUS (*Marfil.*) musicus. ll. 320. p. m.

Ficla musica qualis? ll. 283. p. i.

Figura musicæ notio, ll. 124. p. i. & formæ. ib. m. seqq.

Figurata musica olim in ecclesiis prorsus ignota, I. 248. m. postea tamen, II. 273. p. m. in monachorum etiam & monialium cœtibus obtinuit. ll. 211. i. primum simplex, ll. 273. c. m. demum ultra modum aucta, ll. 274. p. i. cumulatius eius signis & figuris, ll. 124. p. i. seqq. 275. p. i. frustra tentata earum mutatione, ll. 276. p. i. ut adeo fuerit vetita statutis variorum Ordinum, ll. 213. p. i. præsertim monasticorum. ll. 214. p. i. Eius variæ species. ll. 127. p. m. Vid. *Mensurata* musica.

Fistularum descriptio. ll. 150. c. m.

FLAVIANUS *Antioch.* an *Gloria Patri* primus cantari iusserit? I. 54. f. 55. i. & n. b.

Fons baptismalis consecratio. I. 535. p. m.

FORTUNATI (S.) *Pictav.* hymni. I. 83. m. seq.

FORTUNATI *Venuntii* locus de instrumentis musicis. I. 217. n. a. ll. 147. p. m.

Francici cantores, I. 264. c. m. *Bononiæ* in plateis canere prohibiti. I. 257. c. f. Eorum libri musici maiori in pretio habiti, quam *Romani*. I. 263. p. m.

FRANCONIS *Parif.* regula de triplo. quadruplo, imo quintuplo operando. ll. 119. c. m.

Francorum reges *Merovingici* musicæ amatores. I. 263. i.

FRIDERICUS II. rex *Borussiæ* musicæ stator. ll. 369. m.

FULBERTUS, scholæ *Carnutensis* magister insignis, & cantor. 284. p. m.

FULGENTIUS (S.) clericos suos suaviter psallendi curam habere iussit. I. 91. i.

Unus piorum læto potius cantu prosequendum. I. 147. c. m. 148. m. 149. i.

FUX, *Ioseph.* quot constituerit modos muscos? ll. 28. p. m. Eius monita de stylo ecclesiastico. ll. 294. c. m. 370. i.

- - institutio musicæ solida. ll. 370. p. i. Melothesiæ. ll. ib. p. m.

G.

GAPORI, *Francini* opus de re musica celebratur. ll. 321. p. m.

GALLI (S.) in monasterio antiphonarium D. **GEORGII** adservatum. I. 580. p. m. diversum a *Metensi*, I. 275. c. f. uti & modulatio *Romana*. I. 274. c. m. 275. p. m.

Galli indociles esse notantur in hymnorum carmine. I. 204. p. m. Illos inter & *Romanos* cantores altercatio sub **CAROLO** M. I. 269. n. b. c. 270. p. m. *Gallia Narbonensis Visigothorum* in *Hispania* regno accensita. I. 185. i.

Galliæ reges musicæ fautores. ll. 318. c. f.

Gallicæ musicæ status nostro ævo. ll. 301. p. i.

Gallicanus cantus antiquus *Romano* simplicior. I. 263. c. m. 264. p. m. illius reliquiæ etiam in *Romano* officio, I. 264. i. Præfatio, ibid. p. m. *Sanctus* feriale, I. 263. c. m. Oratio dominica, I. 264. p. m. modulatio psalmi. In exitu *Israel*. I. 263. p. m.

- - Officium, I. 164. p. m. seq. iuxta quosdam idem ac *Mozarabicum*, I. 358. p. i. diversum olim a *Romano*, I. 357. m. 358. p. i. quod tamen postea est receptum, I. 582. p. m. ecclesiis quibusdam ac monasteriis *Alexandrinum* recipientibus. I. 155. i.

- - *Psalterium*, I. 265. c. m. 266. c. m. in quibusdam *Germaniæ* ecclesiis olim introductum, I. 264. f. 265. c. m. & n. a. in *Hispania* quoque, ib. & alibi, etiam *Romæ* receptum. ibid. p. m.

- - Ritus pro horis canonicis. I. 470. c. f. an recte dicitur in *Hispanias* introduci iussus? I. 258. p. i. 259. c. m. Hymni in eodem frequentati. I. 258. c. m.

GALUPPI quid requirat in musica? ll. 308. m.

GEORGIUS presb. sæc. IX. organorum fabricator insignis. ll. 142. p. i.

GERALDI, *Bracc.* Arch. encomium. I. 313. m.

GERALDUS musicus *Moyfiacensis* mon. I. 285. f.

GERMANUS (S.) in psalmodia assiduus, I. 156. p. m. 168. c. m. clerum quoque & populum psallere iubet. I. 161. c. m. Eius psalterium. ibid. m. seq. *Germani* officio *Romano* usi, I. 580. p. i. qua delectentur musica n. a. ll. 302. p. m. 368. p. i. 369. i.

- - *Melothetæ* hodierni. ll. 370. m. seqq. Eorum opera musica typis edita. ll. 372. c. m. 374. c. f.

GERSONIS insignis locus de musica sui ævi. ll. 167. c. f. 168. i. de organorum usu, ll. 145. c. m. ac de regulis pro instructione puerorum *Parif.* ll. 169. p. i. 206. p. m.

Ghifianus cedex antiquissimus. I. 569. c. m. & n. a. **GILDAS** (S.) Abb. *Rugenfis* angustæ insulæ dilationem divinitus impetrat. I. 137. m.

GISLEBERTI opera musica. ll. 39. p. i.

GLAREANUS quid in musica moderna desideret? ll. 272. m. 280. f. quot modos muscos admi-
serit? ll. 284. c. m.

INDEX RERUM ET VERBORUM

Gnosticus CLEMENTIS *Alexand.* quomodo ad musicam institutus? I. 89. p. i.
GODESCALCI sermones apologetici, II. 27. p. m.
 28. i. & hymni. II. 28. n. a.
Goliardis cantus in ecclesia interdictus. II. 81. p. m.
Graduales libri. I. 573. p. m.
Gradualia, I. 110. p. m. 399. p. i. a quibus composita? I. 398. p. m. qua modulatione canenda? I. 400. c. m. illa inter & tractus differentia. I. 402. n. a.
Gradualis psalmus modo responsorio cantatus. I. 406. i.
Græcæ etiam schismaticæ & latinæ ecclesiæ cantus quondam communis. I. 245. c. f. 246. i.
Græci melodi. I. 78. i. seqq. II. 8. i. seqq.
Græcorum cantus & musica eccl. m. æ. I. 289. i. in Oriente & Occidente olim usitata, I. 356. m. postea tamen fuit neglecta, II. 260. c. m. musicis instrumentis omnino reiectis. II. 261. c. m.
Disciplina cantus moderni *Græcorum*. II. 259. i.
 - Libri liturgici. I. 585. p. i.
 - Liturgia qualis sit. II. 259. f.
 - Notæ musicæ, I. 202. c. m. II. 52. i. 54. i. seqq. latinis quoque olim fuisse familiares. II. 53. p. i. & c. f. Earum specimina. II. 56. c. f.
 - Ritus celebrandi laudes matutinas, I. 489. i. & festa Sanctorum. I. 544. c. f.
 - Studium in componendis odis ac hymnis. I. 289. c. m. 588. i. & supplendo defectu notarum musicarum. I. 308. p. i.
Gregorianus cantus planus seu choralis a S. GREGORIO M. I. 247. pm. 248. p. i. sub CAROLO M. in *Galliis* adoptatus, I. 269. n. c. & in *Hispania*, I. 259. c. m. ac in *Anglia*. I. 260. p. i. illum inter & *Ambrosianum* distinctio. II. 268. p. i.
GREGORIUS M. (S.) cantus ecclesiastici in Occidente instaurator, I. 247. p. m. 248. i. seqq. II. 1. i. seqq. divinitus accepit cantus disciplinam, I. frontispicio, II. 2, c. m. artem musicam e *græcâ* in *latinam* transtulit ecclesiam, I. 249. p. i. scalam item musicam per primas alphabeti literas, ibid. c. m. II. 4. c. f. Antiphonarium & responsale ordinavit, I. 247. f. seqq. II. 2. i. scholam cantorum instituit. II. 4. p. i. an *figurato* cantui *firmum* substituerit? I. 248. c. m. & an authenticos duntaxat adoptavit modos, anve plagales addiderit? dubitant aliqui. I. 268. c. m. Eius hymni, II. 21. p. m. & encomium, II. 2. c. m. dominica prima Adventus in ecclesia decantum ante introitum, I. 250. i. falso adscriptum GREG. II. I. 251. c. m. Eius lectulus & flagellum pro pueris. I. 248. p. i. Difficultates de

eius libris liturgicis ab eruditioribus motæ. II. 4. c. f.
GREGORIUS V. cantum invexit musicalem. II. 41. c. m.
GREGORIUS IX. Ant. *Salve Regina* horis san. addi præcepit. II. 163. c. m.
GREGORIUS (S.) Thaumaturgus in hymnis decantandis pernox. I. 156. p. i.
GRIMBALDUS cantor e *Gallia* in *Angliam* accersitus. I. 282. c. m.
GUEDERON musicorum *Gallorum* Patriarcha. II. 337. p. i.
GUIDO Aretinus corruptam musicam variis in regionibus emendavit. I. 283. c. m. facilioremque reddidit cantus eccl. methodum. II. 42 m. seqq. ditioni agnovit usum. II. 117. p. i. scilicet musicæ non addidit Γ. II. 49. c. m. nec notularum cum suis appellationibus est auctor II. 50. p. i. nec musicæ polyphonæ aut instrumentorum polyplectorum. II. 51. i. alphabeti vero litteris est usus. II. 54. p. i. Eius micrologus. II. 42. p. m. hexachordon & neumæ. II. 44. c. m. Eidem lineæ & claves in musica debentur. II. 46. c. m. 61. p. i. methodus ab eo tradita per universum orbem feliciter est propagata. II. 48. i.

H.

Hæreses per cantica propagata. I. 70. p. m. seq. II. 247. & c.
Hæretici medio & post. ævo cantum ecclesiæ incessantes. I. 245. c. f. II. 245. i.
HARDUINUS presb. arte scriptoria excellens. I. 562. c. f. & n. a.
Harmonica musica I. 198. p. i. II. 146. p. i. quænam canonica dicta? I. 201. c. m. & n. a. 203. n. a. nostra an primis sæculis fuerit in usu? I. 199. m. Eius generis consonantiarum. II. 285. m.
Harmonici Rhythmi. I. 199. i. 233. n. b.
HARMONII hæretici cantica ad suaviter insinuandam hæresim. I. 72. i. 77. p. m. & n. a.
HASSE, Adolphi, lucubrationes musicæ. II. 369. c. f. Coriphæus hodiernæ musicæ. II. 354. p. i. 370. c. m. p. m.
Hebdomadarii ex canonicis constituendi officium. II. 173. p. i.
Hebdomas Paschatis & Pentecostes integra divino cultui dicata. I. 537. c. m.
Hebræorum accentus an mulici sint? I. 5. p. i.
 - - - cantus antiquus in nostro genere diatonico. I. 9.

UTRIUSQUE TOMI.

- I. 9. p. i. varius, prout diversi sunt libri sacri. I. 8. c. f. alternus. I. 5. f. 10. c. m.
- An aliqua consonantia harmonica fuerit prædictus? I. 10. p. m. Eius ratio nuper iterum reperta. I. 8. f. Hodiernus illius status. I. 8. p. i. diversus a veteri. I. 9. i.
- . . Modi musici. I. 5. p. i.
- . . Sonandi tripudiandique ars. I. 12. i.
- Helveticæ congregationis Benedictinæ decreta de musica.* II. 212. c. m.
- HENRICI V. solemnis in urbem *Romam* ingressus. I. 549. f.
- Henriciani* Deum cantibus irrideri dictitarunt. I. 246. c. m. it. n. a.
- HERBERTUS cantor eximius. I. 315. p. m.
- HERBINIUS quam adprobarit musicam eccles. II. 255. p. i.
- HERIGERUS Abb. musicæ artis peritissimus. II. 36. c. m.
- HERRMANNI *contra* auctoris ant. *Salve regina.* II. 37. sequentiæ. II. 27. n. a.
- HERMENEGLIDI (S.) ad corpus auditus cantus. I. 255. c. f.
- Hiberni* quamdiu ignorarint cantum ecclesiast. I. 287. m. II. 42. p. i.
- HIERAS canticorum novitiorum auctor. I. 71. i.
- HIERONYMUS (D.) an psalterium digesserit? I. 471. c. f. lectionariumque ordinavit? I. 473. c. m.
- HILARIUS (S.) inter latinos hymnographos I. 73. m. primus occurrit. I. 80. p. i. Eius hymnus matutinus & serotinus. I. 80. p. m. Alii eidem falso adscripti. ib. c. m.
- HILLERUS *Lips.* musica scientia præstans. II. 369. c. m.
- Hirnologium *Græcorum* liber musicus. I. 587. p. m.
- Hirmus antiphonæ tonum psalmodiæ determinat. I. 505. f.
- Hirsaugienses* constitutiones quotidianam recitationem cursus de B. V. præcipiunt. I. 557. f.
- Hispani* mixtarabes dicti. I. 577. m.
- Hispanicus* ritus I. 258. p. m. cur dictus sit mozarabicus? I. 577. c. m.
- HOMERI musicus artem a Deo sibi insitam edidit. I. 2. i.
- Homiliarius liber. I. 567. p. i.
- Homophonia *Græcis* & *Latinis* olim unice cognita. II. 107. p. i.
- Horæ canonicæ I. 151. c. f. 152. p. i. seqq. 155. p. m. a populo quoque olim frequentatæ, I. 160. p. m. publice sunt decantandæ in choro, I. 262. n. a. 481. i. II. 179. p. m. præsertim in monasteriis, I. 481. i. & cathedralibus ecclesiis; ib. p. i. sublati abusibus, II. 180. p. i. & negligentia, II. 181. i. seq. cum debita attentione, I. 231. p. m. seqq. 181. i. seq.
- . . minores, I. 191. c. m. privatim quondam dictæ a monachis, I. 154. p. m. it. n. a. 483. p. m. in *Ægypto* præsertim, I. 193. i. it. n. a. quot psalmis absolutæ? I. 192. c. m. it. n. a. & b. quo ritu tam in *Romano*, quam *Ambrosiano* officio cantatæ. I. 490. f. seqq.
- . . Earum mysticæ significationes, I. 152. i. 153. p. m. ac numerus, ib. it. 154. i. 193. p. i. 194. p. i.
- Horologium *Græcorum.* I. 587. p. m.
- Hosanna* in liturgia & alibi cantatum, I. 122. c. m. it. n. a. 136. c. f.
- HUGBALDUS cantu & poesi clarus, II. 33. c. m. diaphoniam suam in diatessaron & diapente potissimum ponit. II. 112. p. m. quot agnoscat modos musicos? II. 123. p. m. Eius notæ musicæ. II. 54. c. m. 56. p. i. 58. p. m.
- HUGO a S. *Victore* in eos præprimis investus, qui sacrum deturpant cantum. II. 89. p. i.
- Hungariæ* musica exotica. II. 372. p. m.
- Hussite* per cantilenas propagarunt errores suos, II. 247. p. i.
- Hussitarum* cantiones. II. 375. i.
- Hymnarium SS. HILARII & PAULINI, I. 110. i.
- Hymnodia inter partes divini officii, I. 31. f. 32. i. ipsius Domini & apostolorum documentis & exemplis præcepta. I. 22. p. i.
- Hymnographi latini. I. 73. c. m. 79. p. m. 80. p. i. 81. i. seqq. II. 21. i. seqq.
- Hymnologia *Græcorum.* I. 587. p. i.
- Hymnus, I. 74. i. 182. c. f. 183. i. quandoque pro festo apud veteres ponitur, II. 21. c. m. a Christo dictus, priusquam ascendit in montem *Oliveti*, I. 25. c. m. 27. c. m. 69. p. i. a SS. Patribus in exemplum adducitur contra *Priscillianistas.* ibid.
- Hymni antiquiores, vel sine metro, I. 200. p. m. 201. i. vel cum harmonicis rhythmis, I. 208. p. m. 233. n. b. a christianis Doctoribus, I. 74. i. seq. & probatis auctoribus, I. 72. p. m. 73. c. m. it. n. b. prius in Oriente quam Occidente compositi, I. 74. p. i. 183. p. m. ad usum ecclesiasticum sunt assumpti, I. 82. p. m. 84. c. m. aliis, hereticorum opera consecratis, omnino reiectis. I. 68. c. f. 510. p. i. & n. c.
- . . Eorum cantus diversus, I. 511. i. & differentia a canticis & psalmis, I. 67. c. f. 68. i. quos exulasse ab ecclesiis ob *Vandalos* in *Africa* grassantes doluit S. AUGUSTINUS. I. 86. p. m.
- . . Eorum frequens usus. I. 509. p. i. in omnibus officii divini partibus; I. 183. c. f. unde &

INDEX RERUM ET VERBORUM

- toti officio nomen dederunt, matutino præfer-
tini ac vespertino. I. 183. f. 185. c. m. sub con-
secratione, I. 447. i. quandoque per totam no-
ctem, I. 21. p. i. 156. p. i. 157. m. ac in sepul-
tura fidelium. I. 145. c. m. 146. i. seqq.
- - Hymnus ἀκαθίστος apud Græcos celebris.
I. 529. p. i.
 - - Cherubicus eorundem. I. 444. p. i.
 - - Ave maris stella vid. lit. A.
 - - Pange lingua gloriosi. vid. lit. P.
 - - Ὡς ἱλαρόν. I. 75. c. m. 76. p. i.
 - - Te Deum laudamus. vid. lit. T.
 - - Trium puerorum. vid. lit. T.
 - - Triumphalis, & τριπῶγος. I. 120. c.
m. 121. i.
 - - Hymni Ambrosiani. vid. lit. A.
 - - Anglici quando decantati? I. 443. p. i.
 - - Græcorum. vid. lit. G.
 - - Gregoriani. vid. lit. G.
 - - metrici. vid. lit. m.
- Hypodiakonorum festum quando celebratum? I.
525. i.
- Hyporchema carmen cum saltatione decantatum.
I. 17. m.
- HYPOLITI Portuenss ὁδὸς εἰς πάσας τὰς
γῆρας. I. 76. m. & n. a. 77. i.

I.

- I**ACOBUS Diac. S. PAULINI cantus Romani pro-
pagator. I. 261. c. i. it. n. a.
- IACOPONUS auctor proæ: *Scubat mater*. II. 27.
p. m.
- Iannarii Calendis litanæ celebratæ. I. 140. m.
saltus & cantus meretricii eadem die olim con-
fueti damnantur. I. 214. c. m. II. 103. p. i.
- Iaponensium musica sacra. II. 265. c. m.
- IGNARIUS (S. M.) an instituerit cantum alternum?
40. p. m. 41. i. Eius doctrina de cantu. I.
28. c. m. & n. a
- ILDEPHONSI (S.) melodiæ. II. 29. p. i.
- Imperatores musicæ cultores. II. 317. c. f. seqq.
- Incantationes, incantatores, ἐπαοιδὸι, I. 15.
c. m. ad sanationem. I. 16. p. i.
- Infantes sopiuntur cantu. I. 226. n. a. 227. n. a.
- Inferni pœnas finem habituras quinam credide-
rint? I. 554. c. f.
- Ingressa in officio Ambrosiano. I. 101. c. m.
- Inlatio in missali Gallicano & Gothico dicitur ob-
latio in Missa. I. 116. c. m.
- In pace procedamus completo sacrificio populo
acclamatum, I. 462. m.

- Institutionis veræ in arte musica neglectus nostro
etiam ævo obtinet. II. 303. c. m.
- Instrumenta ad populum in ecclesiam convoca-
ndum. II. 160. c. f.
- Instrumenta musica vocibus humanis comparata,
I. 212. n. a. 216. c. f. non ipse cantus tri-
buendus est inventioni humanæ. I. 2. c. m. Pri-
mis sæculis in ecclesiis non sunt audita. I.
209. p. m. 210. i. it. n. a. 211. i. 212. c.
m. vel ob ipsum statum ecclesiæ pressum, vel
ob turpem gentiliū in theatris usum. I. 214.
i. an vero servierint usui privato? I. 210. p.
i. 216. p. i. An Parisiis tempore S. GERMANI
fuerint adhibita? I. 216. f. 217. n. a. Eorum
classes apud Hebræos. I. 11. i. item varia ge-
nera & distinctio post. ævo. II. 145. p. m. 146.
i. seqq. ac descriptio in epistola sub S. HIERO-
NYMI nomine ad DARDANUM data. I. 212.
p. i. it. n. b.
- - Eorum usus in sacris gentiliū. I. 12. f.
13. i. II. 380. m. & apud Hebræos. I. 9. p.
m. 10. i. II. 377. i. Profanus in sacris Chri-
stianorum vetitus, I. 212. p. i. 213. c. f. 214.
i. seqq. II. 147. p. i. in laudem Dei adhibitus
adprobatur. I. 216. c. m. II. 98. c. m.
- Instrumentalis musica quando in ecclesia primum
fuerit adhibita? I. 209. c. m. II. 137. i. 147.
p. i. Eius usus initio rarus. II. 215. c. f. 377.
c. m. in Galliæ præsertim ecclesiis serius ad-
missus. II. 219. p. i. a conciliis. II. 220. i. &
variis Doctoribus est improbat. II. 216. c. f.
221. c. m. ab aliis vero toleratus. II. 218. p.
i. exclusis tamen quibusdam instrumentis, ib.
c. m. & habita temporum ratione. II. 233. p.
m. 234. p. i. Eius Epochæ sæc. XVII. II.
341. i.
- Insula divinitus ad habitationem dilatata a S. GIL-
DA. I. 137. m.
- Introitus Missæ I. 101. c. m. ex psalmis, I.
100. p. m. 101. p. i. ab introitu sacerdotis ad
altare dictus I. 362. p. i. cur canetur? I.
362. p. m. cur quibusdam diebus omittatur?
I. 364. p. i.
- Intus canere apud veteres: idem, ac sola sinistra
fides carpere; I. 233. p. i. apud Christianos
mente & spiritu canere. ib. c. m.
- Invitatorium quomodo canatur? I. 488. i.
- IOANNES archicantor S. PETRI Romæ sub AGA-
THONE in Angliam missus ad canendi cursum
edocendum. I. 260. m.
- IOAN. Argyrophilus musica clarus. II. 320. m.
- IOAN. Baptistæ (S.) reliquiæ cum hymnis translate.
I. 136. c. m.

UTRIUSQUE TOMI.

IOANNES *Chrysostomus* (S.) hymnos nocturnos composuit *Arianis*. l. 43. c. m. 86. i. 160. i. Eius homiliæ in Ep. ad TIMOTH. an *Antiochia* habitæ? l. 162. c. f. Eius liturgia, l. 97. m. & solemnis translatio *Cpolim*. l. 135. c. m.

IOAN. *Cucuzelis* magistri dicti. ll. 17. p. m. Ars psalterica. ll. 8. p. i.

IOANNES *Damasceus* (S.) cantus ecclesiastici in Oriente instaurator, ll. 5. i. notas musicas græcis characteribus substituit, ibid. p. i. Eius encomium, ibid. m. & opera musica, ibid. p. m. & 6. p. i.

IOANNIS de *Fulda* querelæ ob corruptionem musicæ. ll. 303. m.

IOANNIS *Geometra* hymni. ll. 7. c. f.

IOANNIS *Mauropi* opera musica diversa. ll. 7. p. i.

IOANNES Mon. *Fuldensis* primus apud *Germanos* cantum eccles. composuit. l. 282. p. i.

IOANNES de *Muris* an auctor sit notarum quadratarum? ll. 63. p. m. eius querelæ de discantu. ll. 110. f. seq. 119. c. f.

IOANNES *Prænestinus* tempore Conc. Trid. artificio musico clarissimus. ll. 231. p. i. 232. i. Eius opera musica, ib. & elogium. ll. 333. p. m.

IOANNES *Sarisberienſis* musicæ incessit corruptionem. ll. 78. p. i. 96. p. i. usum vero instrumentorum in ecclesia adprobat. ll. 98. c. m.

IOANNES *Scotus* musicam *Oxoniz* primus docuit. l. 297. m.

IOANNES XXII. cantum organicum & figuratum prohibuit. ll. 127. c. m. 207. c. f.

Ioculatores ex ecclesia eliminati. ll. 81. p. m.

Ionius modus apud *Hebræos*. l. 5. c. m.

IOSEPHUS *Studita* celebris musicus. ll. 10. i.

ISIDORUS (S.) officium ordinavit hispanicum. l. 258. p. m. it. n. a. ll. 28. c. m.

Itala versio psalterii olim usitata, unde hodieque quædam in officio *Romano* ac *Mediolanensi* sunt in usu. l. 265. p. m. 266. i.

Italica musicæ status nostro ævo. ll. 299. p. m. 302. p. i. Eidem se conformat aliarum Europæ nationum stylus mus. ll. 299. p. m.

Ite Missa est a quo cantetur? 462. p. m. & quibus temporibus? l. 463. p. m.

IUBAL an ad Dei laudem primus musica impenderit instrumenta? l. 2. p. m.

Iubilum lat. ab *bebr.* יָבַל. l. 2. c. f. græce ἀλαλαγμός, l. 59. f. seu sine voce sonus. ib. p. m. Illud inter & neuma discrimen. l. 338. m.

Iudeis instrumenta musica permissa, l. 211. c. m. an & Christianis? ib. item n. a. 212. i. & n. a.

IUSTINIANI Imp. auctoris troparii, l. 79. p. i. decretum de frequentatione cantus. ll. 65. p. i.

IUSTINI (S.M.) Ὑάλης, l. 75. c. m. it. locus de hymnodia Christianorum in S. Liturgia, l. 29. p. i. & de usu instrumentorum musicorum apud Christianos, l. 212. c. m. 213. i. sub eius nomine quæstiones ad orthodoxos. l. 212. c. m.

K.

Κανονάριοι. l. 36. c. m.

KECKIUS musicam aliam præter cantum planum a Religiosis alienam esse asserit. ll. 215. p. i. Eius schema organi pneumatici. ll. 139. c. f. 193. c. f.

KILIANI codex Evangeliorum *Herbipoli* adservatus. l. 580. c. m.

KIRCHERUS fallitur, GUIDONEM asserens musicæ polyphonæ auctorem, ll. 51. i. Eius sententia de diversarum nationum cantu & musica. ll. 302. p. i.

Κοινωνικόν quale canticum? l. 461. p. m.

Κοντάκιον quid? l. 590. m.

Kyrie eleison cantus quis auctor? l. 372. p. i. diverso id numero cantatum. l. 373. i. quandoque centies repetitum, l. 541. p. i. a Græcis præsertim & *Ambrosianis*. l. 374. m. ad Missam novies, l. 102. p. m. 103. c. m. 372. m. 374. p. i. in supplicationibus pariter, l. 372. c. f. ad oblationem quoque. l. 375. i. & ad alias divini officii partes, l. 103. c. m. ac in funere loco carminum profanorum, l. 149. f. frequentatum cum neumate, l. 399. c. m. altiori voce, l. 373. c. f. & diversis tropis l. 375. p. i. apud *Sclavos* frequentissimum. ll. 373. p. i.

Κηρύγματα ἐκκλησιαστικά. l. 108. m.

L.

LABOREM manuum sacerdotibus monachis inhibuit Concilium *Aquisgranense*. l. 557. p. i.

Laici quando a psalmodia exclusi, & quare? l. 243. p. i.

LAMBERTI (S.) ad corpus auditus cantus. l. 551. f. 552. n. a.

LAMBERTUS Abb. S. BERTINI musicam aliis sociavit scientiis. l. 286. p. i.

Lampadarii officium quale? l. 8. p. m.

Latinae notæ musicæ. vid. *Nota latina*.

Latini hymnodi. ll. 21. i. seqq.

Laudes Pf. CXLVIII. cum sequentibus, l. 189. f. 190.

INDEX RERUM ET VERBORUM

190. *p. i.* decantatæ etiam post lectionem vel evangelium. I. 109. *c. f.* unde nomen officio laudum matutinarum? I. 190. *p. i.* an hymnus trium puerorum efficiat laudes? I. 110. *i.* Versiculus cum *alleluia*. I. 112. *p. m.* 116. *p. m.*
- Laudes Principum decantatæ in ecclesia. I. 549. *p. m.*
- LAUNOMIR (S.) translatio cum cantu. I. 136. *p. ?.*
- Laus perpetua* quibus in monasteriis observata, I. 478. *c. m.* seqq.
- LEANDER (S.) officium hispanicum auxit. II. 28. *c. m.*
- Lectiones ex V. & N. T. initio officii S. I. 101. *i.* & *c. f.* 102. *c. m.* & in Missa cantatæ. I. 108. *p. m.* 109. *m.* seqq. 386. *i.* Earum usus in Oriente. *ib. p. i.* & Occidente *ib. p. m.* seqq. Cantus illarum specimina. I. 391. seqq.
- Inter psalmodiam. I. 61. *c. m.* & *c. f.* 171. *f.* 172. *i.* vel ex scriptura S. I. 180. *p. m.* 181. *c. m.* & *c. f.* 185. *c. m.* aut ex SS. PP. desunt. I. 181. *c. f.* 182. *i.* peculiare in Sabb. S. I. 534. *c. f.* seq.
- Lectionarium quis ordinavit? I. 573. *c. m.*
- LEO II. (P.) musices peritissimus. II. 40. *c. f.*
- LEONIS IX. (P.) musicæ lucubrationes. II. 35. *c. f.*
- LEONIS *Sapientis* troparia. I. 79. *p. i.*
- Letanialis antiphona S. AUGUSTINI *Angl.* apostoli *Dorohermiam* ingressi. I. 137. *f. it. n. a.* 138. *i.*
- Leud*, Gothicum idem ac *Lied Germanicum*. I. 550. *p. m.*
- Leviticus cultus magnam partem consistebat in psallendo. I. 4. *c. m.*
- Libera nos quasumus* &c. post orationem dominicam cantatum. I. 449. *f.* seq.
- LINDANI sententia de instrumentorum musicorum usu in ecclesia. II. 217. *c. m.* & de musicis. II. 221. *p. m.* 223. *p. m.*
- Linæ in musica debentur GUIDONI. II. 46. *c. m.*
- Litanie a GREGORIO M. institutæ. I. 539. *f.* Calendis *Ianuarii*. I. 140. *m.* in capite quadragesimæ. I. 528. *i.* triduo rogationum. I. 540. *p. i.* & aliis temporibus cantatæ. *ib. p. m.* Illarum diversa genera. I. 541. *c. m.* 542. *i.* & specimina. I. 528. *p. i.* 535. *n. a.*
- Liturgia cum cantu psalmodum. I. 61. *c. m.* 62. *c. m.* ad Missam celebrata. I. 90. *m.* quibus horis? I. 152. *p. m.* qualis a SS. BASILIO & Io. Chrysostomo ordinata. I. 97. *c. m.* *it. n. a.* ac apud *Græcos* usitata? I. 96. *f.* 97. *p. i.* II. 259. *f.*
- Liturgici libri apud *Græcos*. I. 585. *p. i.* in *Gal-lia* I. 582. *p. i.* & aliis ecclesiis diversis. I. 562. *i.* seqq. Homiliarius. I. 567. *p. i.* passionarius, *ib. m.* legendarius, *ib.* epistolarius, *ib. p. m.* lectionarius seu comes, *ib. p. i.* Capitularis. I. 568. *i.* A quibus sint conscripti? I. 582. *p.* Eorum tres præcipuæ classes. I. 562. *p. i.*
- Lotio defunctorum. I. 151. *n. c.*
- Lucernaria eadem ac vespera. I. 494. *p. i.*
- Lucernarium seu *λυχνικόν* officium. I. 194. *p. i.* 195. *c. m.* *it. n. a.*
- Ludi sacri *m. æ.* frequentes. II. 82. *p. i.* 102. *i.* seqq. in *Germania* tamen rariores. II. 236. *p. i.* postea in ecclesiis vetiti. II. 235. *p. i.*
- LUDOVICI Pii in adornando iuxta ordinem a D. BENEDICTO constitutum officio sollicitudo. I. 278. *m.* II. 41. *p. m.*
- Lugdunensi in ecclesia psallendi ordo instauratus. I. 273. *m.* Illam inter & *Metensem* controversia de mutatione cantus. I. 278. *c. f.* 279. *p. i.*
- LUITPRANDUS primus omnium Regum officia divina decantari præcepit. I. 482. *c. f.*
- LULLI musicæ *Gallicæ* reformator. II. 300. *c. f.* 345. *c.* 346. *i.*
- LUPUS *Christi*. quid sentiat de eunuchis cantoribus? II. 204. *p. i.* seqq.
- LUTHERUS eiusque asseclæ tuentur musicam. II. 252. *p. i.* adhibentque in sacris. II. 253. *c. m.* Eorum doctrina per cantilenas propagata. II. 248. *p. i.* Liturgia precum & cantionum apud eosdem usitata. II. 256. *c. m.*
- Lyræ descriptio. II. 153. *c. f.* tetrachordæ seu cheles nimis luxuriantes. II. 225. *c. m.* 371. *i.* vid. lit. C.

M.

- MARILLONIUS quo sæculo usum organorum in ecclesias introductum sentiat? II. 140. *c. f.* 143. *p. i.*
- Madrigalici styli auctores. II. 296. *p. i.*
- Magiæ inserviens musica. I. 16. *p. m.*
- MAHALEEL an nomen a concinendis Dei laudibus acceperit? I. 2. *p. m.*
- MANMERTUS *Claudianus* musicus & phonascus celebris. I. 205. *p. m.* psalmodum cantum in sua ecclesia instituit. I. 82. *f.* 83. *i.* neglectumque musicæ studium queritur. I. 205. *p. m.* hymnorum diversorum auctor. *ib. c. m.*
- Manichæi sacri cantus hostes damnati. II. 67. *i.*
- Manus pedesque ad cantum movendi consuetudo. I. 207. *p. m.* 213. *m.* 219. *c. m.* *it. n. a.*
- MARI cantor laudatus a vocis suavitate. I. 34. *p. i.*
- MARIÆ (B. V.) funus cum hymnis delatum. I. 144. *p. m.*
- MAROTUS psalmos rhythmis *Gallicis* edidit. II. 250. *p. i.*

UTRIUSQUE TOMI.

- MARTENII sententia de organorum usu, ll. 144. n. a. de cantu figurato ac instrumentis musicis a religioforum statu alienis. ll. 214. p. i.
- Martyres (SS.) in carcere & tormentis canunt. I. 48. i. 134. p. i. 135. i. & n. a. Eorum corpora cum hymnis & psalmis sepulta. I. 144. c. f. seqq. festa vero tripudiis indecentibusque cantibus quandoque sunt profanata. I. 213. c. f. 215. p. i. 219. c. m.
- Mathefeos studium an musicæ iungendum? ll. 304. c. m.
- MATTHESON defensor musicæ eccles. ll. 252. f.
- Matutinæ laudes I. 189. p. m. cum Vesperis conveniunt. I. 191. p. i. quibus partibus consistit? I. 190. n. b. Illas celebrandi ritus. I. 489. f. seq.
- Maturini hymni. I. 153. c. m. & psalmi numero duodecim. I. 189. p. m. 190. i. 191. i. it. n. a. 192. c. m.
- MAURIANUS Abb. annalem ordinavit cantum. I. 252. p. i.
- MAXIMILIANI IOSEPHI Bavarie elect. meletemata musica. ll. 320. c. m.
- MAXIMILIANUS I. Imp. singularis musices amator. ll. 317. f.
- Media vita antiphona quandoque imprecatoria. I. 561. p. i. ll. 77. c. m.
- Mediationes in psalmodia Romana non vero in Ambrosiana. I. 254. c. m. it. n. a.
- Mediolanense officium S. AMBROSII Pragæ a CAROLO IV. Imp. inductum. ll. 373. c. f.
- Mediolanensis ecclesia liturgiam conservavit Ambrosianam a Romana diversam. I. 357. c. m.
- Eius ritus pro canendis horis canonicis. I. 467. c. m. quis cantus in eadem a S. CAROLO fuerit præscriptus? ll. 208. c. f.
- MEIBOMIUS notas musicas græcas restituit ex diversis auctoribus. ll. 52. c. m.
- MELETII (S.) translatio Antiochiam cum solemn. cantu. I. 135. c. m.
- Meletiani cum plausu manuum, saltatione, & cymbalis canentes. I. 71. c. f. 213. p. m.
- Melodia cum orationis contextu ab iisdem auctoribus m. æ. communiter compolita. ll. 28. p. i. mundana & spiritualis quoque animam pie movet. I. 229. c. m.
- Melothetæ Itali insigniores p. æ. ll. 343. i. 359. i. 354. c. m. seqq. Galli. ll. 345. c. f. 359. p. m. Germani. ll. 348. p. m. 363. m. Angli. ll. 351. p. i. Hispani ll. 353. c. m. ac Lusitani ib. vid. v. Musurgi.
- Mens concordet voci in psallendo, seu cantando. I. 231. m. 232. i. 235. c. m. 239. n. a.
- Mensurata musica m. æ. inuenta ll. 121. i. & exalta. ll. 124. i. vid. figurata mus.
- MERTIDIE, vesperæ, & mane psalmodia. I. 153. c. f.
- Μεσονυχτικόν officium. I. 185. p. m. 187. c. m.
- Metabolicus stylus nostri ævi. I. 282. f.
- Metense antiphonarum præparatis celebre. I. 275. c. m. diversum a Romano. ib. p. m.
- Metensis ecclesia cantum Romanum edocta sub CAROLO M. I. 269. n. a. 272. i. Eius cantores magis celebres m. æ. l. 281. i.
- Metri ratio an habeatur in psalmis ac canticis hebr. V. T. I. 9. c. m. eius & rhythmici discrimen. ll. 123. f.
- Metrica musica. I. 197. n. a. 198. p. i. 199. c. m.
- Metrici hymni olim in ecclesia Romana & quibusdam Gallicanis non adhibiti. I. 253. i. it. n. a. ab URBANO VIII. P. sunt restituti. ll. 271. m.
- Metricus cantus præsertim in officio Ambrosiano. I. 253. p. i. it. n. b. 254. i.
- Mette germ. iuxta chron. Gottwic. derivatum a Metensi civitate. I. 272. p. m.
- Mini ex ecclesia eliminati. ll. 81. p. m.
- Missa a dimissione populi dicta. I. 127. i. alta. I. 355. p. i. aurea. I. 354. p. m. ll. 216. c. f. bassa. I. 355. p. i. Mozarabica I. 358. p. m. solemn. cum cantu I. 94. i. seqq. 353. c. m. seqq. privata sine illo. I. 355. m. catechumenorum & fidelium. I. 182. p. i. præsanctificationum apud Orientales. I. 96. m. & f. Missa seu dimissio populi. I. 100. c. f. oratio dicta seu collecta. I. 180. c. m. 181. i. 182. p. m. 188. p. i. 190. n. c.
- Missa liturgia cum hymnis celebrata sæc. ll. I. 28. f. 29. i. 96. p. m. 98. i. an etiam cum cantu in ecclesiæ primordio? I. 94. i. it. n. a. 95. f. 96. p. i. & tempore S. AUGUSTINI in Africa? I. 90. p. m. 98. c. m.
- - sacrificium diluculo olim celebratum exceptis diebus ieiunii. I. 97. m. quibus & hymni canebantur. I. 98. p. i. qua religione tam publicum & solemne quam privatum sit celebrandum? ll. 176. c. m. seqq. 179. c. m. Salutare animabus defunctis. I. 98. p. m. In cœna Domini; I. 532. c. m. & Sabb. S. quæ sollemnitas ad illud adhibita? I. 536. c. m.
- Missales libri sub nota. ll. 62. c. f.
- Missalia plenaria quænam? 565. c. m.
- MIZLERUS Mathesin & Philosophiam ad formandum musicum requirit. ll. 304. c. m.
- Modi musici veteres. ll. 397. c. f. authentici & obliqui seu plagales. I. 268. c. m. diatonici generis ll. 71. p. i. 399. p. i. chromatici & enharmonici. ll. 73. m. 399. p. i. Eorum numerus nostro ævo. ll. 283. p. m.

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Modulatus cantus** I. 229. *m.* primum fine secundi aut initio tertii sæculi viguit I. 177. *m.* 199. *p. m.* a S. AMEROSIO in ecclesiam *Mediolanensem* introductus. ib. *Alexandrie* autem usitatus sæc. IV. I. 201. *c. f.* 202. *i.* Monialibus olim omnino fuerat interdictus. I. 245. *n. a.*
- Monachi ad cantum selecti voce & ingenio idonei** I. 206. *i.* nec impune cantando fallebant. ib. *c. m.* iugiter psalmis & hymnis indulgebant I. 154. *i.* 162. *p. i.* 163. *i.* diu noctuque. I. 31. *p. m.* 129. *i.* 132. *c. f.* alternatim quandoque canentes cum clericis. I. 163. *p. m.* 173. *i.* diebus dominicis & festis ad ecclesiam procedebant. I. 98. *p. m.* 189. *p. m.* 195. *i.* laborando canebant. I. 223. *i.* cum psalmodia sepulti. I. 146. *p. m.* 147. *i.* nisi indigni essent hoc officio. ib. *it. n. a.* *Benedictini* in Lateranensi ecclesia officium divinum canere ceperunt. I. 92. *c. m.* *Rhotomagensis* diocesis monachi *Roman* missi ad discendum cantum. I. 267. *c. m.* Qualis eorum fuerit cantus sæc. I. I. 207. *p. m.* 208. *i.* 209. *i.* veterum in conscribendis libris liturgicis studia. I. 562. *f.* seqq. 564. *c. f.* & *n. a.* Eorum institutum S. *Basilio* vitio datum. I. 85. *i.* illis non convenit, ut modulentur cantica, manus pedesque cantando moveant. I. 207. *m.* 208. *i.*
- Monasteria quænam observant perpetuam psalmodiam.** I. 478. *c. m.* seqq.
- Monasticus psallendi ordo per episcopos monachos in ecclesiis introductus.** I. 155. *f.* 163. *c. f.* 164. *c. f.*
- Moniales horas canonicas canentes linguæ latinæ gnaræ** sæc. XV. II. 201. *i.* & sæc. XVI. rarius licet. ib. *c. f.* postea studium hoc cessavit. II. 202. *p. m.* vid. v. *Mulieres.*
- Monochordi variae formæ.** II. 152. *c. m.*
- Moravis officium slavonicum indultum** II. 373. *p. m.* *Dalmatis & Croatis* negatum. ib.
- Moscoritarum musica sacra.** II. 262. *c. m.* 372. *f. & c.*
- Mosis cantica.** I. 227. *n. a.*
- Mottetica musica.** vid. *Musica mottetica.*
- Motteticus stylus posteriori ævo familiaris.** II. 295. *f.* seqq. eius auctores. II. 296. *p. i.*
- Mottetorum usus in eccles. ab aliis conceditur** II. 207. *c. m.* ab aliis reprobat. II. 208. *c. m.* Eorum specimina. II. 129. *c. f.*
- Motuli iidem sunt ac motteti.** II. 129. *c. m.*
- Mozarabica Missa unde dicta?** I. 358. *c. f.* eius descriptio. I. 359. *i.*
- Mozarabicum breviarium quis reformaverit?** I. 577. *c. m.*
- - - Missale a quo correctum? I. 577. *c. m.*
- - - officium unde dictum? I. 258. *c. f.*
- - - ritus pro horis canonicis. I. 469. *p. i.* eius mutatio. I. 258. *i.*
- Mulieres olim publice concinebant psalmos** I. 38. *c. m.* 40. *p. i.* II. 203. *i.* quod vetitum. I. 40. *m.* *n. a.* 63. *i.* 317. *p. m.* & in PAULO *Samosateno* reprobatur. I. 70. *p. m.* 159. *i.* vid. v. *Moniales.*
- MURATORIUS modernum musicæ statum deplorat.** II. 224. *c. m.* 304. *p. i.*
- Musica inter septem liberales artes** I. 243. *c. m.* *it. n. a.* 244. *p. i.* *m. æ.* prima II. 28. *p. i.* aliis scientiis *m. æ.* plerumque sociata I. 204. *c. f.* 205. *i.* 285. *c. f.* II. 68. *c. f.* 121. *p. i.* inter cæteras mathematicas philosopho I. 205. *i.* etiam christiano ib. *c. m.* & clericis necessaria I. 243. *c. f.* 244. *p. i.* in sacris probabatur, eratque ante theatralem. I. 13. *p. m.* Constat melodia & harmonia. II. 268. *i.* cur dicta sit canonica? II. 70. *p. i.* eius studium *m. æ.* auctum I. 241. *i.* seqq. II. 67. *p. i.* postea tamen paulatim remissum. II. 69. *c. f.* Antiquioris partes harmonicæ. I. 203. *n. a.*
- - - quibus dotibus debeat esse ornata iuxta PLATONEM I. 14. *c. m.* ut devotionem excitet. II. 314. *m.* 405. *c. m.* seqq. mollis & effæminata reiicitur. I. 141. *i.* 142. *c. m.* 143. *i.* *it. n. a.* In eadem nimia celeritas ac confusio verborum iuste carpitur. II. 310. *p. i.* uti & neglectus contextus sensusque verborum. II. 311. *i.* dum omnis verborum emphasis tollitur. ib. *p. m.* nimisque proluxa firmata ac repetitiones verborum odiosæ redduntur. II. 312. *p. m.* fine debito sæpius neglecto. II. 314. *c. f.* qui abusus in ecclesiis ruralibus præsertim esset tollendus. II. 210. *c. m.* Abusus musicæ recens *m. æ.* in ecclesiam inductæ. II. 93. *c. m.* seqq. 371. *i.* in ipsis etiam monasteriis. II. 97.
- Corruptio musicæ sacræ** *n. æ.* quæ theatri & profanæ similis II. 375. *m. f.* & c. unde veterem musicam posteriori ævo restituere conati sunt plures, II. 386. *p. m.* in ipsa etiam praxi musica. II. 388. *p. m.* seqq.
- - - Eius effectus insignes. I. 16. *p. i.* & *n. a.* 88. *i.* 225. *i.* 229. *p. i.* II. 83. *f.* seqq.
- - - genera diatonicum, chromaticum, enharmonicum. I. 218. *p. m.*
- - - certæ leges ac regulæ. II. 70. *p. i.* certique modi. II. 71. *p. i.* species diversæ *Mus. falsa, ficta, figurata, Græcorum, harmonica, Hebræorum*

UTRIUSQUE TOMI.

Hebræorum instrumentalis, mensurata, metretica, rhythmica, vid. suo quæque loco, vid. it. v. *Cantus v. Instrumenta musica, Instrumentalis musica*, & v. *Psalmodia*.

- - Eius status a mundi & ecclesiæ origine, I. 1. seqq. per totum Cap. I. propagatio illius m. æ. I. 241. p. m. 243. c. m. 247. m. 280. p. m. seqq. ll. 303. c. f. & corruptio. I. 244. p. m. 245. i. ll. 78. p. i. 92. c. m. 97. p. i. 375. & c. 401. p. i. seqq. 404. c. m. non tanta quidem in ecclesia græca quam latina. I. 245. m. ll. 259. i. ac demum ampliatio post. ævo. ll. 167. i. in *Anglia*. ll. 250. c. m. in *Italia*. ll. 299. p. m. 302. p. in *Gallia* ll. 301. p. i. in *Germania* ll. 302. p. i. *Hispania*. ib. & *Polonia*. ll. 303. i.

- - Eius usus in sacris gentilium I. 12. c. f. 13. p. m. 16. c. f. 17. p. i. Apud *Hebræos* vid. v. *Hebr. cant.* non demum a *Mose* exordium sumfit. I. 3. c. m.

Musicæ compositores. vid. *Comp. mus. it. Melothetæ*. *Musicæ* Professores in *Anglia* quando Doctoratus gradu ornati? I. 287. p. i.

Musice vivere quid indicet? ll. 169. p. i.

Musici & Cantores tempore *DAVIDIS*. I. 11. c. m. eorum ordines & numerus apud *Israelitas*. I. 4. i. p. m. 11. p. m. sapientum & vatium loco olim habiti. I. 13. p. i. 15. f.

- - Quibus scientiis debeant esse imbuti. ll. 304. c. m. 305. i. seqq. quinam harmonici sint, aut canonici, & Pythagorici? I. 201. n. a. cur fabarii olim dicti? ll. 75. c. m. musico- rum veterum dicta. ib.

Musicos inter & Cantores discrimen. ll. 67. c. f. Musurgi p. æ. *Germani* & *Belgæ*. ll. 330. c. f. *Angli* ll. 332. c. m. *Itali* ll. 333. p. m. *Lusitani* & *Hispani*. ll. 335. p. m. ac *Galli*. ll. 336. p. m. vid. v. *Melothetæ*.

N.

Nabla psalterium apud *Hebræos*. ll. 405. c. m. Nablum, naula, נבּל in cærimoniis religionis usitatum. I. 9. p. m.

Nativitas D. quo ritu celebrata? I. 522. c. m. seqq. *NAVARRUS* quid sentiat de instrumentorum musico- rum usu in eccl. ll. 217. c. m.

Nazaræorum in hymnis diu noctuque perseverantia. I. 129. p. i.

Neumata unde? I. 336. c. f. quando usitata? I. 337. m. 338. p. m. post *Alleluia* in *Missa* quare prolongata? I. 409. m. in officio divino

sunt restringenda, ll. 184. p. i. non tamen omnino abiicienda. ib. c. m.

Neumatizare *alleluia* quid? I. 408. c. f.

NICEPHORI debilis auctoritas de primordio cantus modulati in ecclesia. I. 200. i.

NICOLAUS III. amotis antiquis libris liturgicis ut libri & breviaria Minorum in ecclesiis urbis recipiantur, mandat. I. 287. c. f.

Nocturna psalmodia I. 185. m. monachorum utriusque sexus, I. 186. c. f. a SS. PP. ordinata, I. 86. p. i. 89. p. m. 160. c. f. 161. c. m.

NOETHUS hymnographus. I. 77. m.

Notæ musicæ græcæ, vid. v. *Græc. not. m.* Latinis olim fuere familiares, ll. 53. p. i. quibus tamen hi alias substituerunt, ib. c. f. Quadratas & caudatas, ll. 63. p. m. Singulæ singulis syllabis sunt aptatæ in sequentiis, I. 245. c. m. Earum forma antiqua quando ab urbe relegata? I. 287. f. quot illarum figuræ? ll. 275. p. i. quis harum valor in musica mensurata, ll. 126. p. m. Latinarum specimina ll. 58. p. i. ex MSS. sæc. VIII. & IX. ll. 60. c. f. sæc. XI. ll. 62. p. i.

NOTKERI Balbuli sequentiæ, I. 410. m. ll. 25. c. m. 26. i. 27. n. a.

NOTKERI Medici hymni. ll. 26. c. m.

O.

OBRICUS auctor plurium officiorum de Sanctis. ll. 39. c. m. & n. b.

Ochetus quid indicet? ll. 127. f.

Octoechus apud *Græcos*. I. 585. f.

Odæ quando usitatæ? ll. 227. p. i. 297. p. m. a quibus excultæ? ibid. c. f.

ODONIS (S.) officii de S. MARTINO auctoris, I. 543. n. b. ll. 34. p. i. ingenium in componendis Sanctorum officiis & cantibus dilaudatur. ll. 33. f. 34. i.

Offertorii nomen unde? I. 116. i. 433. i. eius cantus apud *Græcos*, I. 431. c. m. apud *Latinos*. ibid. c. f. in officio *Ambrosiano*, I. 432. p. i. *Romano*, ibid. c. f. & 433. p. i. & *Mozarabico*, I. 431. p. i. priscis temporibus omisus, ibid. c. f. versus ad illud. I. 433. p. m. a quo cantati? ibid. c. f. 434. i. seqq. specimina illorum. I. 435. p. i. seqq.

Officium divinum communi fidelium concentu perfolutum. I. 158. c. m. vid. *Horæ canonica*, & v. *Psalmodia*.

H h h z

Officium

INDEX RERUM ET VERBORUM

Officium in festo Corporis Christi quis composuerit? ll. 27. *c. f.*
 - - defunctorum quis ordinaverit? I. 555. *c. m.*
 apud *Græcos*, ib. *f.* quo ordine & ritu celebratum in Occidente? I. 556. *p. i.*
 - - Pastorum in Nativitate D. I. 524. *p. i.* & n. a.
 - - Sabbati Pentecostes simile officio Sabbati S. I. 539. *p. m.*
 Officii de SS. Trinitate quis auctor? ll. 33. *p. i.*
 - - divini nimia protractio variis statutis restricta. ll. 183. *p. i.* quinam illius auctores? ll. 28. *p. i.* in illo quænam sint observanda. ll. 176. *i. seqq.*
Omni die dic Mariæ Rhythmi quis auctor? ll. 27. *c. f.*
 Opera & vita consonent iis, quæ canimus. I. 235. *c. f. seqq.*
 Oratio Dominica an sit apud LUCIANUM εὐχή ἀπὸ πατρὸς ἀρχαίμεν? I. 21. *c. m.* 123. *c. m.* in liturgia, I. 124. *i.* 448. *i.* mox post canonem, ib. *m.* Apud *Græcos* ab universo populo, ib. *p. m.* in Occidente a solo sacerdote solemniter cantata. ibid. *f.* in matutinis Laudibus & Vesperis publice est dicenda. I. 124. *c. f.* singularis ritus Mozarabicus circa illam canendam. I. 449. *p. i.* Eius specimen. I. 516. *p. m.*
 Orationes διὰ σιωπῆς in silentio, & διὰ πρὸς-φωνήσεως per enuntiationem. I. 108. *c. m.* diversæ in Missa, I. 383. *c. m.* seqq. & inter psalmos, I. 179. *p. i.* ritu *hispanico* & *gallicano*. ibid. *c. m.*
 Ordo chori m. æ. qualis? I. 320. n. a.
 - - divini officii *Romanus*. vid. *Rom. ordo*. d. o.
 Ordinis ecclesiastici concentus. I. 39. *c. m.* 40. *i.*
Organandi humanis vocibus ars, ll. 141. *c. m.*
Organica musica. ll. 145. *p. m.*
 Organi diversæ notio ll. 108. *p. m.* generica, ll. 137. *c. m.* & descriptio I. 212. n. b. ll. 128. *p. i.*
 - - usus ad cantum horarum canonicarum, ll. 186. *i.* & ad Missam conceditur, ll. 187. *m.* sub elevatione SS. Sacramenti prohibetur, ib. *p. i.* perversus a Theologis ll. 194. *p. i.* & a Pastoribus ecclesiæ improbat, ll. 145. *i.* 195. *c. m.* unde organa a Capella Pontificia, & monasticis quibusdam Congregationibus reiecta, ll. 189. *c. m.* in aliis ecclesiis vero sunt recepta, ll. 143. *p. i.* seqq. 144. *c. m.* 190. *c. f.* multiplicata, ll. 191. *p. m.* ac maiori apparatu instructa, ll. 193. *c. m.*

Organa hydraulica, ll. 137. *c. m.* eorum inventor. ll. 138. *p. m.*
 - - ex papyracea materia confecta. ll. 193. *p. i.*
 - - pneumatica ll. 139. *p. i.* quandonam in Occidente fuerint in usu, ll. 140. *f.* & ad cantum adhibita? ll. 141. *c. m.* Eadem fabricandi ars in Oriente ll. 148. *c. m.* postea in *Gallia* quoque ll. 147. *c. f.* ac in *Germania* præcipue & *Italia* fuit exculta, ll. 142. *p. m.* posteriori præprimis ævo. ll. 330. *p. i.*
 Organicus cantus non admodum probatus in ecclesia. ll. 184. *c. f.*
 Organistæ insignes post. æ. ll. 342. *p. i.*
 Organædis data monita ll. 196. *c. f.* sæpius tamen neglecta. ll. 197. *m.*
 Orientalis cursus ecclesiastici officii. I. 155. *p. i.*
 ORIGENES musicam docendo gentilibus religionem instillavit christianam, I. 197. *c. m.* eius loca de canticorum modulatione & hymnis. I. 29. *p. m.*
 ORNITHOPARCHI opus de arte cantandi, ll. 306. *c. m.* & regulæ cantoribus datæ, ib. *c. f.*
 Ὁρθρος officium matutinum apud *Græcos*. I. 189. *p. i.* & *p. m.*
 OTTFRIDI cantilenæ *germanicæ* e sacra scriptura depromptæ, I. 349. *m.* eius psalterium cum paraphrasi *theotisca*, I. 571. *c. f.* & versus rhythmici. ll. 25. *i.*

P.

Pacis osculum ante S. Communionem. I. 454. *c. m.*
Palatina schola sub CAROLO M. celebris, I. 273. *c. m.*
 PAMBO (S.) mon. sæc. IV. I. 208. *c. m.* modulatum cantum apud monachos indignans prædicit. I. 207. *c. m.* ac vituperat. ibid. *m.*
Pange lingua gloriosi prælium certaminis, &c. hymnus potius MAMERTO Claudiano quam S. FORTUNATO tribuendus. I. 83. *c. m.* it. n. a.
 Panis eucharisticus quo ritu m. æ. paratus? I. 500. *c. f.*
 Παννύχιδας *Cpoli* ANTHIMUS instituit. I. 158. *i.*
 Πάννυχος στάσις statio per integram noctem tracta, I. 185. *m.* 189. *i.* pernoctationes verspertinæ monachorum. I. 187. *c. f.*
 Παράκλητικὸς *Græcorum* liber liturgicus. I. 586. *p. m.*
Parili voce pronuntiare quid CASSIANO sit? I. 208. *c. f.*
Parisiensi in ecclesia quis cantus fuerit post. æ. receptus. ll. 209. *p. m.*

Paschalis

UTRIUSQUE TOMI.

- Paschalis nox cum solemnī cantu I. 130. p. m.
132. i. & officio celebrata. I. 534. p. i.
- - - versus ad succinendum: *Hæc dies, quam
fecit Dominus.* I. 49. p. i.
Paschatis celebratio solemnī. I. 536. c. f. &
n. a.
Passio Domini in Parasceve quo ritu cantata? I.
533. p. i.
Passionis Dominicæ diebus psalmi cum precibus
secreto perfoluti. I. 130. f. 150. c. m.
PAULI & SILÆ hymnis Deum in carcere laudan-
tium exemplum. I. 27. p. m. 185. c. m. 186.
p. i. 227. n. b.
PAULI Diac. hymni. II. 22. c. m.
PAULUS *Samosatenus* psalmos & cantus a se com-
positos a mulieribus in paschate cani fecit. I.
70. p. m.
Pax Domini in liturgia cum benedictione sole-
mni cantatum. I. 452. p. i.
Pedes manusque ad cantum movendi, aut saltan-
di consuetudo vixit olim. I. 207. p. m. 214.
c. m. 219. c. m. it. n. a.
PERALTIUS polyphoniam veteribus incognitam af-
seruit. II. 105. f.
Pernotaciones vespertinæ, seu vigiliæ monacho-
rum. I. 187. c. f.
Per omnia secula ante præfationem cur cantetur.
I. 440. p. i. 441. c. m. & n. a.
Persecutionis tempore conventus in domo priva-
ta habiti. I. 152. c. m.
PETRI & PAULI (SS.) funus inter hymnos. I.
144. c. f.
PETRUS *Chuniac.* organorum defendit usum. II.
145. p. i.
PHILIPPUS *Nerius* (S.) qualem approbarit musicam.
II. 211. c. f.
Philopatris mors dialogus LUCIANI? I. 21. p. i.
Philosophi quinam musicam reiecerint? II. 378. p.
m. 379. i. qui vero eandem excoluerint? II.
385. p. i.
Philosophia cur musices peritiæ iungenda? II. 305. i.
PHILOXENUS psalmos syriace reddidit. I. 585. p. m.
Phonasci veteres vocis formandæ conservandæque
magistri. I. 204. c. f. 205. p. m.
Phonascia ars veteribus singularis. II. 75. p. i.
PIPINUS cantum *Romanum* antiquato *Gallicano* in
Gallia instaurat. I. 266. c. m. 267. i.
Planus cantus vid. *Cboralis cant.*
PLATO nunquam sine periculo reipublicæ cantum
immutari censuit. II. 389. p. i.
PLINII secundi locus de cœtibus antelucanis ad
canendum Christo, ut Deo. I. 21. m.
- Poesis veterum *Hebræorum* ac *Græcorum* sine me-
tro, I. 9. c. m. & n. a. in membris, rhyth-
mo, & stylo potissimum consistebat. ib. musi-
cæ sociata. II. 121. p. i.
Poetæ simul ac musici antiquiores I. 18. p. m. 19.
i. in primordio ecclesiæ inflatu S. Spiritus ca-
nebant in conventibus soli. I. 199. c. f.
Poetice compositum nihil fallendum in ecclesia.
I. 73. i.
Polonia in regno quis status musicæ post. ævo? II.
303. i.
Polychronion celebre in solemnibus aulæ impe-
ratoriæ sacris. I. 549. i.
Polyphona musica, II. 105. i. medio æ. inventa
II. 107. c. f. seqq.
Polyphonia veteribus incognita. I. 209. c. m. II.
105. i.
Πολυώνυμος ὠδὴ apud LUCIANUM. I. 21. c. m.
104. c. m.
Pontificis summi apud *Romanos* cura in adornan-
do cantu. I. 17. p. i. 91. p. i. it. n. a.
Pontifices *Romani*, qui post S. GREGORIUM can-
tum choralem excoluerunt, I. 247. c. f. 248.
f. 252. i. cantus peritiæ illustres, II. 40. c. f.
67. p. m. 317. c. m. Eorum decreta de mu-
sica. II. 233. i.
Populus vespere mane & meridie ad hymnos pascha-
les evocatus I. 130. m. Eius concentus in ec-
clesia, I. 31. c. m. 37. c. m. 38. p. i. & c.
m. 46. m. 47. p. m. seqq. 89. p. m. 90. i.
98. c. f. 237. p. m. in S. Vigiliis. 129. c. m.
131. c. m. 159. p. m. 160. f. 161. c. m. &
Dominicis ac festis, I. 131. p. m. Eius dimis-
sio solemnī completo sacrificio. I. 462. c. m.
Porta organi *Veronæ* DUCANGIO & MURATORIO
quid denotet? II. 141. p. m.
Postcommunionis nomine quid veniat? I. 459. f.
Præcentoris I. 36. m. 303. p. i. officium, I. 305. p.
m. Eius locus in choro pulpitem seu ambo. I.
50. p. m.
Præfatio I. 118. m. a primordio ecclesiæ usitata
I. 117. c. m. ac hodieque orationi Dominicæ
præmitti solita I. 124. c. m. cur cantetur? I.
439. i. 440. p. i. & c. m. Præfationes probatæ
& selectæ certo numero tantum admittæ I. 118.
p. m. 441. m. & n. c. quarum cantus hodiernus
similis antiquo, I. 440. c. f. Illarum aucto-
res. I. 441. m. & n. b.
Pragensis Conc. decreta de musicis & cantoribus.
II. 228. c. f.
PRATI sonum fistularum invenisse fertur. II.
193. c. m.

INDEX RERUM ET VERBORUM

PRÆNESTINUS tempore Conc. Trid. artificio musico præclarus. II. 231. p. i. 232. i. eius opera mus. ib. & encomium. II. 333. p. m.

Precein seu orationem olim nuncuparunt, qui nunc dicitur *Canon missæ*. I. 122. c. m. 123. p. i.

Presbyteri cantorum officio functi. I. 302. c. m. & n. a.

Prima hora canonica a matutinis laudibus distincta. I. 191. c. m. 192. p. i. 193. p. i.

Primicerii I. 36. p. m. 306. p. m. officium honorificum. I. 294. p. i. 295. p. i. 306. f. 307. i.

Primitiæ sacerdotum ludis inhonestis olim dedecorate. II. 237. c. f.

Principes cantu delectati. I. 316. c. f.

Priscillianistæ hymnum confinxerunt, quem Christus post cœnam cecinerit, I. 69. c. m. quid mutarint circa salutationem *Dominus vobiscum*? I. 107. m.

Probationes vulgares per ignem, &c. quamdiu perdurarint? I. 560. m. cantus ad illas. ib.

Processiones cum hymnis & psalmis ad *introitus* cantum, I. 363. m. & n. a. ad obtinendam pluviam I. 137. c. m. it. n. a. ad stationem *Roma* & alibi, I. 102. m. 138. p. i. ad profigendam luem inquinariam, I. 139. p. i. aliasque ob causas. I. 136. p. m. 137. p. i. Illarum singularia genera. I. 540. c. m. & n. a.

Professores musicæ publici in *Angliâ*, II. 324. c. m. & alibi II. 325. p. m.

Προκέμενον postlectiones in *Missâ*. I. 397. i.

Profæ I. 340. p. m. oppositæ tropis, cantilenisque, I. 204. m. in lingua vernacula cantatæ. II. 25. i. seqq.

Profaici cantus. I. 253. n. b.

Προσφώνσις, I. 440. p. i. ἐπιλόχνη. I. 193. c. f. ob futuram populi responsionem, I. 53. p. i. verborum εἰς αἰῶνας, in *saecula saeculorum*. I. 54. c. m. 55. p. m. 96. c. f. 122. p. m. 123. i. & p. m.

Protoparentes in paradiso Deum an coluere cantu? I. 2. p. i. & c. m.

PRUDENTII hymni. I. 82. p. m.

Psalendæ canendæ ritus. I. 398. n. a.

Psalendi ordo statutus in horis canonicis contra privatas monasteriorum consuetudines, I. 155. c. f. uniformis per provincias iuxta usum metropolitane ecclesiæ. I. 184. c. m. 185. i. Psalendi varietas. I. 389. p. m.

Psalendum sapienter, I. 230. c. f. 231. i. it. n. a. 233. i. 234. c. m. 235. c. m. & suaviter. I. 91. i.

Psalentium quid? I. 146. c. m. 148. p. i. 150. p. m. perpetuum in Mon. Agaunensi. ib. c. m.

Pfallere ψαλλειν vi vocis instrumentis musicis convenit, I. 210. p. i. it. n. a. & vocali cantui opponitur: I. 217. c. m. it. n. b. at usu ecclesiastico nonnisi cantum designat. ib. it. 162. p. i. 163. c. f.

Psalmodia I. 165. m. *Apostolorum* documentis & exemplis præcepta I. 22. p. i. seqq. partim privata extitit, I. 157. i. 159. n. a. 162. c. m. 168. p. i. & c. f. præsertim tempore persecutionis I. 152. c. m. partim publica, populo, I. 158. p. m. 159. i. & Clero, I. 246. n. a. diu noctuque congregatis. I. 156. p. i. seqq. 185. m. 186. i. Alternata quando initium sumferit? I. 42. m. 43. i. 157. p. m. 149. c. m. 172. p. m. Ad certum psalmorum numerum fuit revocata, I. 156. p. i. a S. MAURO aliisque ultra numerum olim persoluta, I. 157. i. Apud *Hebræos* musica ad eandem adhibebantur instrumenta, secus ac apud Christianos veteres. I. 211. i. 212. n. a. 217. m.

- - Eius cantus suavis, I. 63. n. a. ubique locorum, I. 65. p. i. & c. m. 67. p. m. 165. p. m. quibusvis in circumstantiis; I. 66. p. m. it. n. a. b. 165. c. f. 166. i. quæ tamen cantus suavitas consideranda non est, sed utilitas. I. 229. f. & n. a. 230. i. 231. n. a. II. 92. p. m.

- - Effectus insignes, I. 65. c. f. 88. i. 89. i. 226. p. i. 227. n. a. 228. p. m. 229. i. & c. f. it. n. a.

- - Eius frequentia a prima ecclesiæ ætate. I. 22. p. i. 28. p. i. 60. c. m. 61. i. seqq. 153. f. 173. p. i. seqq. per universam ecclesiam sæc. IV. l. 30. p. m. Quando in *Angliâ*, I. 242. n. b. *Gallia*, I. 172. c. f. 173. i. in *Italia* I. 93. i. *Mediolani* & alibi fuerit recepta? I. 61. i. 159. p. m. 160. c. m.

- - Eius prolixitas olim enormis apud monachos, I. 65. p. m. postea non amplius permessa. I. 179. p. i.

- - Eius usus iugis in horis canonicis, I. 497. c. m. a Conciliis, I. 498. c. m. seqq. II. 86. p. i. 174. m. & Episcopis, II. 175. m. ac a S. AMBROSIO præprimis, I. 60. c. f. 61. i. 159. m. & aliis SS. Doctoribus commendatus, II. 87. c. f. seqq. in publica synaxi, I. 61. c. m. 62. c. m. & n. c. in Vigiliis christianis cultus, I. 128. c. m. exceptis proximis ante pascha diebus, I. 130. f. 150. c. m. it. n. a. in omnibus fere mysteriis

UTRIUSQUE TOMI.

steriis hierarchicis, I. 97. c. m. in omnibus mysteriis pontificiis. I. 65. c. f. ad Introitum Missæ I. 100. p. i. seqq. in itinere ruri etiam. I. 156. c. m. it. n. a. & inter laborandum apud monachos. I. 143. p. i. 144. i. 500. p. m. seqq. etiam dum panes confecere, ib. c. m. apud mulieres inter texendum, ib. n. a. ante mensam & sub refectioe, I. 144. p. i. 500. p. m. seqq. ante nocturnam quietem, I. 194. c. m. pro moribundis. I. 150. m. pro defunctis usque ad sepulturam. I. 150. p. m. in funere christiano loco carminis funebriis, I. 144. c. m. 147. m. 148. m. it. n. a. 149. c. f. ad sepulturam I. 553. c. m. Martyrum & aliorum fidelium. I. 145. p. i. 146. 147. seqq. etiam tota nocte ad eorum cadavera, ib. 146. i. & n. a. ad dolorem leniendum, ib. 147. c. m. 148. m. Vid. v. *Cantus*.

Psalmus subito occurrens omen dat in electione S. MARTINI, I. 188. c. f. in consecratione S. MARTINI. ibid.

- - *Alleluaticus CXLVIII.* cum sequentibus I. 43. p. m. 56. p. m. 57. i. 190. p. i. it. n. a.

- - S. AUGUSTINI contra Donatistas. I. 52. i. 82. c. m.

- - CXIII. *In exitu Israel* cum melodia apud *Hebræos* usitatus. I. 5. p. m.

- - XXXIII. ad communionem cantatus, I. 125. c. f. ex illoque peculiariter verba *gustate & videte &c.* ib. it. 126. i. & c. f.

- - *Ὁσίωνος* seu *ἐσθίωνος* LXII. I. 189. m. 190. n. a.

- - Responsorius lectionibus in missa subiunctus. I. 396. c. f.

Psalmi privati & vulgares id est ex ingenio compositi reprobantur I. 72. p. m. 73. i. hæreticorum præsertim, I. 70. c. m. 72. n. a. Reliqui cum modulatione I. 62. m. & n. d. 63. n. a. 64. i. & antiphona, aut cum alleluia cantantur I. 175. n. a. 177. p. m. 178. f. canticis metricis oppositi, I. 226. c. f. & n. a. quæ modulatio in genere diatonico sine multa arte a monachis potuit disci. I. 207. p. i. Illorum tituli ad genus musices pertinentes, I. 67. p. i. & varia genera. I. 67. p. i. decantatio eorum cessabit, cum venerit Antichristus. I. 31. p. i. psalmorum, hymnorum & canticorum spiritualium discrimen iuxta D. PAULUM I. 22. p. i. 68. c. m. & SS. PP. 67. p. i. 68. i. vid. v. *Cantus* & v. *Psalmodia*.

Psalmum imponere, id est cantum præire, I. 168. p. m. 172. m.

Psalmum legere idem est ac cantare ex libro, I. 35. p. m.

Psalterii instrumenti mus. descriptio. II. 153. i.

Psalterium prisco more brevibus versiculis distinctum. I. 51. c. m. & n. a. quando & quare immutatum? I. 52. not. a. cum canticis per diem, vel saltem per hebdomadam absolutum, I. 167. p. i. 471. c. f. 472. i. ab ALCUINO per hebdomadæ dies dispositum. I. 500. c. m. a quibusdam memoriæ mandatum, I. 166. c. m. 500. i. seqq. quomodo a *Græcis* sit divisum? I. 572. p. i. Eius ordo triplex SS. AMBROSII, HIERONYMI, BENEDICTI, I. 167. p. m. it. n. a. Eius studium. I. 63. i. 166. c. m. iuxta regulam S. BENEDICTI, I. 206. m.

- S. GERMANI antiquissimum, I. 161. m. 162. i. 203. p. i.

- *Romanum* ex corrupta vulgata versione, I. 265. n. a. in *Hispaniam* vi introductum. I. 260. i. 265. p. m.

Psaltum ordo distinctus a Lectoratu, I. 32. f. 33. i. aliquando uterque in una persona, I. 33. p. m. Vid. v. *Cantores*.

Phtongus musicus seu sonus, I. 203. n. a.

PUBLIA (S) in Virginum choro canens substantiat IULIANUM *Apostatam*, I. 49. n. a.

Pueri olim & mulieres concinebant in conventu Christianorum, I. 38. p. m. 40. i. ut sacras odas repeterent, monentur, I. 142. f. 143. n. a. musica præter alias scientias imbuti. I. 169. p. i. II. 206. p. m. quænam disciplina circa eos fuerit servata, ibid. c. m. II. 169. p. i. cantores *Bonifantes Praga*. II. 374. p. m.

Pulsatiliu instrumentorum descriptio, II. 155. p. i.

PUTEANUS ad sex vulgares notas adiunxit septimam, II. 276. p. m. & c. f. 277. i.

Q.

Quackeri ab omni musica abhorrent. II. 251. c. f.

Quadragesima quando initium sumat? I. 528. c. f. seqq. quo ritu celebrata? I. 527. c. f. seqq. eo tempore, quæ lætitiæ cantica omissa? I. 113. p. i.

Quadrivii scientia. I. 285. p. m.

R.

RADEGUNDIS (S.) Reg. assiduitas in psalmodia. I. 157. p. i.

RADULPHI graduale I. 576. i.

RAMEAU (D.) systema de consonantiis musicæ harmonicæ,

INDEX RERUM ET VERBORUM

- monica, ll. 286. f. quo bassus fundamentalis perfectionem accepit, ll. 297. c. m. Eius elo-
gium. ll. 301. c. m.
- Redemptionem ex inferno quinam crediderint. I. 554. c. f.
- Religiosi cantus & cultus idem principium I. 2. p. i.
- Reliquiarum (SS.) translationes cum cantu. I. 135. p. i. 136. i.
- Respondere psalmum quid? I. 51. i. 161. m. 169. c. m. 171. p. m. 237. p. m.
- Responsale & antiphonale Romanum in Gallias missum sub PIPINO. I. 267. m.
- - - pro horis Canonicis nocturnis ac diurnis S. GREGORIO adscriptum. I. 248. p. i. & c. m.
- Responsio populi ad salutationem vel acclamationem *Et cum spiritu tuo*, I. 106. p. m. 107. i. aut folius Cleri. ib. p. m. *Amen*. 107. i. & p. m. vel gloria tibi Domine, ib. p. m. Deo gratias, ib. sub Canone. I. 446. c. f.
- Responsoria I. 50. p. m. 51. m. 161. p. m. 170. m. 171. m. 237. p. m. 399. p. m. nonnisi ex S. scripturis desumpta. I. 73. p. i. post lectiones in Missa, I. 396. c. f. & ad Matutinum I. 507. i. seqq. iuxta regulam S. BENEDICTI sunt cantata, I. 182. c. m. & tempori ac lectionibus adaptata a MUSÆO, I. 185. c. m. ab AUTMUNDO Tullensi Ep. composita. ib. Eorum ordo diversus in Romana & Gallicana ecclesia. I. 507. p. m. ubi, & a quibus dicta? I. 508. p. i. cum, vel sine Alleluia. I. 243. p. i. Illa inter & Antiphonas discrimen. I. 328. i. 334. p. m.
- Responsorium exhortationis quale? I. 488. i.
- Responsorius cantus I. 169. c. m. 208. p. m. 334. m. apud Hebraeos, I. 6. i. 52. p. m. quando usitatus? I. 335. f. in celebratione Missæ, I. 98. c. m. & c. f. post lectionem, I. 101. c. f. inter lectionem V. & N. T. & Evangelium I. 108. c. f. seqq. an in psalterio S. GERMANI per litteram R. designetur? I. 203. p. i. Eius diversitas in Romana & Gallicana Ecclesia, I. 334. c. f. & discrimen ab Antiphono cantu, I. 47. i. 169. c. m. 170. p. m. ratio item ac modus explicatur. I. 52. p. i. 169. c. m.
- Resurrectio Domini quando & quo ritu celebrata? I. 537. c. f.
- Rhythmica musica, I. 197. i. 198. p. i. ll. 123. c. f. 145. c. f. 398. c. m. post ævo quare neglecta? I. 207. p. i.
- Rhythmica cantilenæ lingua vulgari. I. 347. c. f.
- Rhythmis I. 198. p. i. 199. i. ll. 123. p. m. in lingua etiam vernacula usitatis ll. 25. i. adscriptus musicæ effectus, ll. 121. c. m. Eorum genera. ll. 272. p. i.
- Ρυθμίζων ἤχος. I. 199. p. i.
- Ρυθμοὶ ἀρμονικῶς. I. 199. i. 233. n. b. Eorum ἀφορμαί. I. 233. n. b.
- Ritus paschalis. ll. 234. c. f.
- ROBERTI R. lucubrationes musicæ. ll. 30. c. f. 31. i. & n. a.
- Rocca Ang. campanarum descripsit concentum & turrium præstantiam. ll. 241. c. m.
- Rodelli qualis notio? ll. 128. p. m.
- Rogationum dies ac litanie, I. 138. i. sæc. V. institutæ, ib. c. m. 139. p. m. & quare? I. 138. p. m. 139. i. cum psalmodia, I. 138. m. it. n. a. 139. p. m. & n. a. quibus diebus? ib. c. f. 140. i.
- Romana ecclesiæ qualis prima ætate cantus, I. 224. c. m. 225. i. & spallendi ratio? I. 154. p. m. Eius in instaurando cantu eccles. studia, I. 241. f. it. n. a. cuius sub magisterio optime floruit cantus eccles. ll. 41. c. m.
- Romani Conc. decretum de musica, ll. 220. p. m. & cautiones circa eandem. ll. 233. c. f.
- Romanos inter & Gallos cantores altercatio sub CAROLO M. I. 269. n. a. b. 270. p. m.
- Romanus cantus I. 247. p. m. 249. i. an a monachis Benedictinis repetendus? I. 91. p. m. it. n. b. 92. i. 93. i. in Angliam inductus tempore S. GREGORII I. 250. m. 260. p. i. ibidemque postea emendatus, I. 262. p. m. it. n. b. in Galliis quoque propagatus sub PIPINO; I. 266. c. m. 267. i. & sub CAROLO M. 268. c. m. 269. i. seqq. præsertim in civitate Mentensi, I. 270. c. f. 271. p. t. 272. i. in Germania quoque est assumtus, I. 273. c. f. 274. i. seqq. 277. p. m. ac in aliis regionibus. ll. 41. p. i. In liturgia ab Ambrosiano cantu haud pauca mutuavit. I. 252. m. 254. m.
- - - ordo divini officii, I. 471. p. m. seqq. variis mutationibus expositus, I. 474. p. i. diversis de causis. I. 475. c. m.
- Rotarum cymbalicarum usus. ll. 165. p. i.
- ROTLANDUS cantor insignis m. æ. I. 281. p. i.
- ROUSSEAU quid sentiat de cantu plano? ll. 227. p. m. Harmoniam in musica abiiciendam, revocandamque melodiam existimat, ll. 309. i. & n. a. Notis vulgaribus alia signa substituere frustra tentat, ll. 276. p. i. fallitur, GUIDONEM dicens

UTRIUSQUE TOMI.

dicens musicæ polyphonæ auctorem, ll. 51. p. i. & GREGORIUM in scalam musicam septem primas alphabeti litteras inexistisse. ll. 53. c. m. & n. a. Musicam harmonicam apud solos *Europæos* obtinere, hosque solos musicam certis characteribus exprimere observat. ll. 266. p. m. Eius elogium. ll. 276. c. m.
Russi Græcos sectantur ritus in musica S. ll. 262. p. i. modo etiam nostram admittunt musicam. ll. 303. p. i. 372. f. 373. not. a.

S.

Sacerdos ad Missam psallentibus Clericis progressus. l. 101. m. cum choro ad altare psalmos cantare inceptit. l. 102. i.
 Sacramenta in exequiis defunctorum, seu sacrificia, l. 145. m. 150. m. tertio exequiarum die. l. 149. m.
Sacramenta circumsonare confusis vocibus quid? l. 98. f.
 Sacramentarium S. GREGORII, l. 248. p. m. quid contineat? l. 573. p. i. & n. a.
 Sacramentorum celebratio liturgia Missæ apud veteres. l. 98. c. f.
 - volumina a MUSÆO & VOCONIO composita. l. 99. p. m.
 Sacrificium Missæ. Vid. *Missæ sacrificium*.
 SADOLETI, Card. sententia de musica figurata, ll. 222. f.
Salisburgenses melothetæ hodierni. ll. 371. c. f. & c.
Salut nemo sobrius, nisi insuriat. l. 215. f.
 Saltationes quare cum musica coniunctæ? l. 17. m. & c. f. 18. i. & c. m. item n. a. in Sacris Christianorum prohibita. l. 207. p. m. ll. 102. m. Vid. v. *Chorea*.
Salve Regina antiphonæ quis auctor? ll. 37. p. i.
 Salutatio populi initio Missæ, l. 100. f. 102. p. m. 106. p. m. & alias frequenter observata. ibid. respondente illo. l. 384. p. i.
 - Dominus vobiscum. l. 107. c. m. etiam a Lectore ante lectionem facta, ibid. c. f. & a Diacono ante Evangelium. l. 108. i.
 - Pax vobis. l. 106. p. m. 107. f. soli Episcopo olim non reservata. l. 107. c. m.
 Salutationis angelicæ cantatæ specimen. l. 517. c. f.
 SAMUELIS (B.) translatio e *Palastina Chalcedonem*. l. 135. p. m.
 Sanandi morbos vis musica. l. 16. p. i. & n. a.
Sancta Sanctis acclamatum ad Communionem. l. 125. p. m.

Sanctorum historia & facta nonnisi genuina in divino Officio sunt proferenda. ll. 175. c. f. Eorum festa solemniter celebrata. l. 543. p. i. seqq. similiter & translationes, l. 545. p. i.
Sanctus post Præfationem in Missa cantari, l. 108. p. m. 443. p. i. seqq. etiam cum tropis, l. 445. f. quis præceperit? l. 118. c. f. seqq. 121. m. item n. b. 122. i. an in vigiliis quoque & stationibus nocturnis dicatur? l. 119. c. m. silentium post *Sanctus* in Missa quid indicet? l. 446. c. m.
 SANFARELLI, capellæ Pontificiæ præfectus, quosnam optimos iudicet compositores musicæ sacræ. ll. 334. p. i. & n. a. Eius querelæ contra depravationem musicæ sacræ. l. 355. n. a.
Saxonica lingua laici quædam caneant in *Anglia* pro vivis & defunctis sæc. VIII. l. 243. i. item n. a.
 Scabellum instrumentum musicum, ll. 156. c. m.
 Scala musica per primas litteras Alphabeti, l. 249. c. m. moderna cum suo temperamento, ll. 279. c. f. an participet quidquam de veteribus generibus chromatico & enharmonico? ll. 280. c. f.
Slavonica linguæ dialectus quam late pateat? ll. 372. c. f. cantiones laudantur ll. 372. f. 373. p. m.
Slavonicus ritus seu officium divinum lingua *Slavonica*. ll. 373. c. m.
Slavorum apostoli ll. 373. p. i.
 Scholæ Cantorum *Romæ*, l. 35. f. 91. p. m. 293. p. i. & alibi. l. 295. c. f. 296. i. seqq.
 Scriptores de musica practica & theoretica. ll. 321.
 SS. Scripturarum lectione post salutationem Episcopi sacrum officium cœptum. l. 101. i.
Secreta l. 117. p. i. ritu *Ambrosiano* alte dicta. l. 441. p. i.
 SEDULIO antiquiori, non *Scoto* hymni huius nominis tribuendi. l. 82. c. m.
Sela in psalmis ad mutationem cantus an pertineat? l. 5. c. m. 11. p. m.
Senonensis Conc. de re de cantoribus & mulicis, ll. 228. m. it. de ludis sacris. ll. 235. c. f.
 Semanteriorum usus apud *Græcos*. ll. 161. c. f.
 Septenarius numerus horarum canonicarum. l. 191. c. m.
 Septuagesimæ officium lugubre. l. 525. c. f.
 Sepultura SS. Martyrum hymnis & psalmis decorata. l. 145. i. 146. i. seqq.
 Sequentiæ l. 341. c. m. 343. p. i. 409. c. f. 410. p. i. ll. 25. p. m. seqq. in Missa l. 408. m. alternatim.

INDEX RERUM ET VERBORUM

- alternatim fuerunt cantatæ, I. 411. m. 412. p. i. nonnunquam ab universo populo, I. ib. etiam extra sacra, ib. c. m. Earum quis auctor? I. 410. p. i. ll. 25. p. m. melodia illarum olim eadem ac melodia ipsius *Alleluia*, I. 409. p. i. origo autem ex longioribus neumis in *alleluia* provenit. I. 245. i. illorum numerus olim maximus cur imminutus? ll. 27. p. i. sequentiarum specimina diversa. I. 413. i. seqq.
- Sequentiæ *Lauda Sion salvatorem* quis auctor? ll. 27. c. m.
 - - - *dies iree*, ib. p. m.
Serpens instr. mus. in *Gallia* ad cantum choralem frequenter adhibitum. ll. 209 p. m.
 SIDONII *Apollinaris* studium in *Missis* componendis. I. 99. p. m.
 SIGFRIDI hymni. ll. 25. p. i.
 Signa ad officium divinum pertinentia. I. 310. n. a.
- SIGO Cantor *Carnutensis*, I. 285. p. i. aliquot hymnorum auctor. ll. 36. p. m.
Si hora armen apud S. AUGUSTINUM: *Domine miserere*. I. 103. p. i.
 SILBERMANNORUM in conficiendis organis excellens artificium. ll. 195. c. f.
 Silentium sub Canone quid indicet? I. 446. c. m.
- SIMEON secundicerius cantorum *Romæ* in *Galliam* missus ad cantum *Romanum* edocendum, I. 267. p. *Romam* revocatus mortuo primicerio. ib. n. a.
 Sistris descriptio. ll. 157. p. i.
 Σολόνιον cantici genus in conviviis. I. 141. c. m.
- Solmisationis syllabæ varie auctæ & immutatæ. ll. 276. c. m.
 Sonus I. 493. p. i. dictus cantus oblationis tempore, I. 116. c. m. & post versperinum officium. I. 195. p. m. 493. p. i.
 Solemnitates a festis & privatis diebus distinctæ officio. I. 190 p. m. it. n. c. 191. n. a. 192. c. m. & n. b.
 Sotadica carmina. I. 71. p. i.
 Spectacula sacra tum in *Italia* cum alibi recepta, I. 350. i. ll. 82. p. i. synodorum statuta sunt abrogata. ll. 235. p. i.
 SPIES (P. *Meinradus*) ll. 372. p. i.
 Stationes nocturnæ, I. 128. p. i. 129. i. per integram quoque noctem. I. 185. m. 187. c. f. 189. i.
- STEPHANI (S.) reliquiæ solemni cum pompa & psalmodia translata. I. 135. p. m. 136. i.
 Στιχολογία quid indicet? I. 513. c. m.
 Στίχας inter & Στιχηρά quale discrimen? I. 513. p. m.
 Stola quadragesimæ tempore cur non adhibita? I. 113. p. i.
 Stultorum festum quale? I. 525. p. i.
 Succentor quis? I. 303. p. i.
Sursum corda habere a primis sæculis ubique gentium admoniti fideles, I. 117. p. m. 124. m. ipsis respondentibus: *Habemus ad Dominum* ib. cur ante præfationem cantetur? I. 439 c. f.
 Syllabæ olim ad modulandum usitata. ll. 54. p. m.
 Symbola (S.) cum cantu & pompa ad altare delata. I. 117. i.
 Symboli Apostolorum vel *Copolitani* I. 115. p. decantatio in liturgia veteri usu *Romano*, I. 114. i. 115. n. a. 426. c. f. 427. p. i. & ad Baptismum ac quotidiano etiam usu, I. 113. c. f. 114. m. A quo in Oriente & Occidente fuerit instituta? I. 114. c. m. 115. i. qua in parte liturgiæ? I. 114. c. m. qua de causa? ib. c. m. quo idiomate? I. 430. p. m. quibusnam id cantare incumbat? I. 429. c. m.
- Symphoniæ instr. mus. descriptio. ll. 155. c. f.
 Symphoniam inter, & diaphoniam distinctio. ll. 107. f.
 Συναξις male pro processione accipitur. I. 181. p. m.
 SYNESII hymni. I. 78. c. m.
 Synodicæ acclamationes cum cantu. I. 547. c. f.
 Syri hymnodi. I. 78. i.
 Syri & Syræ ad tibias & organa saltantes & canentes. I. 217. c. m. Illorum musica sacra. ll. 263. p. i.

T.

- Tabularum lignearum usus in Monasteriis. ll. 161. p. m.
 Tabulaturæ musicæ specimen. ll. 64. p. m.
 Taciturnitatis versus qualis? I. 514. p. i.

TARTINI

UTRIUSQUE TOMI.

- TARTINI** systema de consonantiis musicæ harmoniæ, ll. 287. c. m. quo bassus fundamentalis perfectior redditur. ll. 297. c. m.
- Te Deum Laudamus** hymnus I. 182. c. f. SS. AMEROSIO & AUGUSTINO perperam ab aliquibus adscriptus, I. 85. p. m. 183. i. ab aliis vero diversis auctoribus, I. 183. c. m. *Græce* legitur in Polyglottis *Anglicanis*. ib. p. i. in S. BENEDICTI & CÆSARII regula primum notatus. I. 182. c. f. 183. m. - Matutinus & Vespertinus, ib. quando dicatur? I. 511. c. f. seqq. in officio matutino Sabbati, I. 190. p. m. 488. c. m. & solemnitatibus, ib. n. c. quotidie ad Vigiliis nocturnas, I. 488. c. m. Transactis synodis, I. 547. p. i. in coronatione Regum ib. p. m. in ordinationibus Abbatum & Abbatissarum. I. 550. c. f.
- Terminarius** lector in officio *Ambrosiano*. I. 255. c. m.
- Tertia & Sexta** publice in Ecclesia ad Missam cantatæ. I. 100. f.
- TERTULLIANI** loca de cantu in conventibus Christianorum sæc. III. I. 29. c. m.
- Tbalias** ARII. I. 71. p. i.
- THECLA** (S.) virginum choro præcinens cæteris respondentibus. I. 47. f.
- THEODORETI** imago a psallentibus delata. I. 135. m.
- THEODORUS** (S.) torturam pro fide subiens canit, ps. XCVI. ab angelo refocillatus. I. 48. p. i. & n. a.
- THEODORUS Studita** musicæ peritus. ll. 10. i.
- Theologi** quid sentiant de organorum usu in ecclesia, ll. 194. p. i. & de instrumentali musica? ll. 216. c. f. 218. p. i. 221. c. m.
- Theologia ac Philosophia** musicorum. I. 19. i.
- THEODOSIUS** Iun. Diluculo hymnos cum fororibus alternatim decantavit. ll. 203. f.
- Therapeutarum** hymni & cantica. I. 20. i. 70. i.
- THOMAS** (D.) quænam instrumenta musica reiecerit? ll. 99. p. m. 145. p. i. Auctor officii in Festo Corporis Christi dici soliti, ll. 27. p. m. non item sequentiæ *Lauda Sion*, ib. c. m. Eius monita, qualiter oporteat canere ll. 89. m.
- THOMAS Arch. Eborac.** effœminatam musices reicit molliem. I. 283. p. i.
- THOMAS Celanus** auctor sequentiæ *Dies ira*. ll. 27. p. m.
- Tibiarum utricularium** usus in *Italia*. ll. 151. c. m.
- Tibicines** quando primum in ecclesia adhibiti? ll. 219. c. f.
- Tintinnabula** unde dicta? ll. 155. p. m. Eorum usus, ll. 163. i. in sacris vestibus ll. 164. c. f.
- Toletani** Concilii decretum de horis canonicis, I. 470. c. f. de mus. eccles. ll. 229. f. m. it. de ludis sacris. ll. 235. c. m.
- - officii codex miraculo servatur in flammis. I. 259. n. a.
- Toletano** missio *Gallicanus* seu *Romanus* ritus in *Hispaniam* introductus. I. 259. i.
- THOMASII** collectio hymnorum ll. 21. p. m.
- Tractus** I. 110. f. 111. i. 171. p. m. it. n. a. 334. p. m. unde dicatur? I. 403. p. i. indicat luctum. ib. p. m. canitur in Missa iuxta liturgiam *Mozarabicam*. I. 397. m. 398. p. i. Tractum inter & Graduale, I. 402. n. a. ac *alleluia* discrimen. I. 404. i.
- Transitorium** quid? I. 461. p. i.
- Translationes Sanctorum** cum cantu. I. 545. p. i.
- Trecanum** an symbolum denotet in Missa S. GERMANI. I. 115. p. i. 126. m.
- Trid.** Concilium quæ statuerit circa musicam eccles. ? ll. 230. p. m.
- Triduum** ante Pascha quo ritu celebratum? I. 530. c. f. 531. i. seqq. ll. 100. c. f.
- - Rogationum quis instituerit? I. 540. p. i. quo ritu celebratum? ibid.
- Triglos Triglas** numen vetus *Germanorum*. I. 19. c. f.
- Trigonum SALOMONI** tributum. I. 19. f. & n. d.
- Tripes calybeus** instr. mus. ll. 157. p. i.
- Trisagion** I. 112. i. quando cani cœptum, I. 121. i. & quoties in Missa? I. 443. c. m.
- Trivii** scientia qualis? I. 285. p. m.

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Trium** puerorum hymnus quater in anno iuxta ritum *Rom. ecclesiæ*, I. 401. *p. i.* & ritu *Galliano* inter lectionem V & N. T. cantatus I. 109. *p. m.* 110. *i.* 111. *m.* a pueris tribus cantu responso: I. 111 *c. f.* 402 *c. m.* iuxta Conc. *Tolet.* vero in solemnitatibus & Dominicis. I. 400. *f.* 401 *i.* dicitur etiam *Benedictio*. I. 401. *f.* In quadragesima fuit omisus. I. 113. *p. i.*
- Troparia** I. 201. *p. m.* 207. *p. m.* 208. *p. m.* *Græcorum* an diversa sint a tropis *Latino-rum*? I. 342. *p. i.* Eorum auctores sæc. V. I. 78. *c. f.* 79. *i.* 158. *p. i.*
- Trophonarius**. I. 342. *p. m.*
- Tropi** I. 204. *m.* 340. *p. m.* 341. *c. f.* 342. *p. m.* ante *Introitum* fuere cantati. I. 370. *i.* & quo ritu? I. 371. *c. m.* Varia eorum genera. I. 344. *p. i.* seq.
- Trullani** Concilii monitum de moderatione cantus. I. 353. *p. i.*
- Tuba Hebraeorum Romæ** in arcu *VESPASIANI* conspicua. I. 10. *c. m.*
- - eius descriptio. II. 149. *c. m.*
- Turcicorum** monachorum musica sacra. II. 265. *i.*
- TUTILONIS** Mon. musici peritissimi II. 99. *p. i.* lucubrationes musicæ. II. 32. *p. m.*
- Tympani** descriptio. II. 155. *c. m.* 156. *c. f.*
- Typici Græcorum** I. 585. *p. i.* primi auctores & propagatores. I. 78. *p. m.* 144. *c. m.* item n. a. *Typicorum* ex psalmis compositorum, I. 167. *i.* duo genera, I. 585. *c. m.*
- V.**
- VALENTINIANUS** composuit, supposuitque psalmos, I. 70. *m.*
- Veni Creator Spiritus** hymnus a quo sit compositus? II. 30. *p. m.*
- Versus** ad succinendum apti electi, I. 47. *c. f.* 84. *i.* seqq. 52. *p. i.* ac breves psalmorum clausulæ. I. 51. *c. m.* 237. *p. m.* Eorum diversa genera in officio S. I. 513. *c. f.*
- - *Apertionis* qualis? I. 488. *p. i.*
- - *Introitus* in Missa unde desumatur? I. 369. *c. m.* eius cantus antiphonus, & tropi. 357. *i.*
- - ad *Offertorium*. I. 433. *p. m.* seqq.
- - super *Agnus Dei*. I. 456. *m.*
- Vesperæ** I. 193. *c. m.* quo ritu decantatæ, I. 494. *p. m.* in *Hispania*? I. 492. *f.* 493. *i.* Feria V. hebdomadæ S. olim inclusæ in Missa, I. 532. Die *Parasceves* privatim, I. 531. *c. m.* & *Sabbato* S. cum magna solemnitate celebratæ, I. 538. *c. m.*
- Vespertina synaxis fidelium**, I. 153. *p. i.* 193. *c. m.* 194. *i.* seqq. & pernoctationes, seu vigiliæ monachorum. I. 187. *c. f.*
- VIADANA** bassi generalis auctor. II. 297. *p. i.*
- Viatores** cantu se erigunt. I. 226. *n. a.*
- Videte in quem creditis*, sub elevatione a Diacono fidelibus acclamatum. I. 447. *c. m.*
- Viennenses** melothetæ hodierni, II. 371. *p. m.*
- Vigilia Nativitatis Domini** qua solemnitate celebrata? I. 522. *i.*
- Vigiliæ** in cultu christiano, I. 128. cum psalmorum cantu, I. 63. etiam in carceribus peractæ. I. 134. *p. i.*
- - Sanctorum, quo ordine celebratæ? I. 543. *c. m.* & n. a. seqq.
- - solemnes paschales, I. 130. *p. m.* & aliorum festorum Domini. I. 131. *i.* seqq.
- - nocturnæ fidelium, I. 185. *m.* 186. *c. m.* 188. *p. m.* præsertim Clericorum & monachorum, I. 186. *p. m.* 187. *c. f.* pro noctium brevitate vel longitudine diminutæ vel auctæ, I. 484. *c. f.* quo numero psalmorum? I. 485. *i.* seqq.
- Viola** instrumentum musicum, II. 148. *p. i.*
- VIRBONUS**, Abb. *Romæ* cantum per anni circulum ordinavit. I. 252. *c. m.*
- VITALIANUS** P. cantus *Romani* post S. GREGORIUM instaurator I. 248. *f.* II. 41. *i.* Organorum usum in ecclesiam introduxit, II. 141. *c. m.*
- Undecima hora** lucernalis. I. 195. *c. m.*
- Vocabula** apud *Græcos* ad modulandum usitata. II. 55. *c. m.*
- Vocales** ad modulandum usitatæ. II. 54. *p. m.*
- Vocis motus** triplex apud veteres. II. 271. *p. i.*
- Vox** musica, I. 203. *n. a.* tremula. II. 60. *p. i.*

Voces

UTRIUSQUE TOMI.

Voces humanæ aptæ ad Deum suavi sono celebrandum l. i. c. f. musicis instrumentis comparatæ, l. 212. n. a. 216. f. seqq. chorum Domini faciunt, l. 38. f. 39. i. adhibita moderatione debita: l. 220. p. m. 221. i. & p. m. 222. i. suaves vero & evitatæ l. 318. p. m. inconditæ & boum instar clamosæ l. 207. p. m. l. 218. c. f. 219. i. it. n. a. 220. f. i. 221. c. m. vituperio sunt dignæ. Quænam voces a veteribus probatæ? l. 218. i.

Vossius (*Isaac*) polyphoniam veteribus iam cognitam gratis asseruit. ll. 106. c. m. 391. i. quid sentiat de repetitionibus verborum crebris in moderna musica? ll. 313. c. f. 408. c. m.

URBANUS VIII. (P.) restituit hymnos metricos. ll. 271. m. Eius encomium ib. p. m.

W.

Waldenses ecclesiæ subfannant cantum. l. 246. c. m. Eorum liber cantionum. ll. 247. p. m.

WALTRAMMUS Abb. *Fischingensis* arte scriptoria excellens l. 563. i.

WETINUS mon. in agone cum fratribus cantans. l. 553. p. i.

X.

XIMENIUS Card. officium *Mozarabicum* restituit. ll. 268. c. f. & n. a.

Y.

Υπακχεν seu succinere in cantu responsorio. l. 47. p. i. 49. i. & c. m. 50. n. a. 52. c. f. 57. p. i. 95. i. 178. i.

Υπαπάντης festum cur institutum? l. 525. p. m.

Υποβολεῖς lectoribus iuncti a SOCRATE præcentores psalmorum. l. 36. p. i.

Υποβάλλειν, ὑπήχειν succinere in cantu responsorio. l. 46. m. 50. i.

Z.

ZACH (*Ioannes*) melotheta insignis. ll. 371. p. m.

ZELENCCKA melotheta celebris. ll. 371. c. f.

ZWINGLIUS musicæ eccl. osor. ll. 246. p. i.

FINIS TOMI SECUNDI.

Corrigenda

Pag. *In Tomo I.*

5. lin. 20. pro *gegere*, lege *genere*.
 7. lin. 24. *quo*, lege *qua*.
 14. lin. 9. *saltarorios*, lege *saltatorios*.
 15. lin. 11. *peculiaribus*, lege *peculiaribus*.
 29. lin. 30. *auetm*, lege *autem*.
 40. lin. 25. *faciunt*, lege *facit*.
 53. lin. 22. *respondentem*, lege *respondentem*.
 76. lin. 4. not. a. *varias*, lege *varios*.
 99. lin. penult. *que*, lege *qui*.
 173. lin. 19. *queri*, lege *quari*.
 187. lin. 27. *ut* deleatur.
 194. lin. 14. *bymorum*, lege *hymnorum*.
 244. lin. 10. *xime*, lege *maxime*.
 ibid. lin. 19. *accumine*, lege *acumine*.
 ibid. lin. ult. *religiosores*, lege *religiosiores*.
 252. lin. 4. *Pa. Papa*, lege *Papa*.
 253. lin. 23. *continuentur*, lege *continuentur*.
 283. lin. 27. *Germania*, lege *Germaniæ*.
 320. lin. 9. *¶. Parate*, lege *¶. Parata*.
 358. lin. 37. *statim*, lege *statis*.
 409. lin. 21. *polongari*, lege *prolongari*.
 484. lin. 10. *proximo*, lege *proxima*.
 486. lin. 4. not. a. col. 2. *um*, lege *dum*.

In Tomo II.

18. lin. 7. *Χανθοπέλων*, lege *Ξανθοπέλων*.
 41. lin. 13. *videmus*, lege *vidimus*.
 105. lin. 6. *plurimum*, lege *plurium*.
 141. lin. 28. *boc*, lege *hos*.
 154. lin. 19. *mereatur*, lege *meretur*.
 176. in margine *tam publica*, lege *publico*.
 ibid. lin. penult. *prætereundem*, lege *prætereun-*
dum.

182. lin. 12. ad *præsentes fuerint*, add. si *præsen-*
tes fuerint.
 183. lin. 34. *additiorum*, lege *additiorum*.
 206. not. a. lin. antepenult. *Romanis*, lege *Ro-*
manos.
 208. lin. 37. *profana*, lege *profana*.
 211. lin. 24. *sacrum*, lege *sacrarum*.
 228. lin. 20. *tragædarum*, lege *tragædorum*.
 ibid. lin. 21. *leniendæ*, lege *liniendæ*.
 233. lin. 18. *supernæ*, lege *superna*.
 238. lin. 31. *ebritates*, lege *ebrietates*.
 240. lin. 1. *cymbalarum*, lege *cymbalorum*.
 241. lin. ult. *Sedunenfi*, lege *Sedunenfi*.
 248. lin. 34. *fulgus*, lege *vulgus*.
 250. not. a. *avis*, lege *airs*.
 252. lin. 33. *ecclesiastica*, lege *ecclesiastici*.
 261. lin. 28. *ut nostris*, ut *cum nostris*.
 ibid. lin. 31. *alisque*, lege *aliisque*.
 265. not. a. *habeat*, lege *habeant*.
 273. lin. 27. *circa anno*, lege *circa annum*.
 280. lin. 4. *agit*, lege *egit*.
 ibid. lin. ult. *dodecabordi*, lege *dodecachordi*.
 285. lin. 14. *modi*, lege *modis*.
 294. lin. 16. *musæ*, lege *musicæ*.
 305. lin. 5. *longe*, lege *longo*.
 307. lin. 25. *hiatus*, lege *hiatu*.
 ibid. lin. 30. *de properari*, lege *deproperari*.
 311. lin. 27. *pæmatum*, lege *poematum*.
 320. lin. 13. *accepta promissione*, lege *accepit*
promissionem.
 324. lin. 4. *Caspar*, lege *Caspari*.
 336. lin. 10. *phonasca*, lege *phonasco*.
 347. lin. 12. *notarunt*, lege *notatur*.
 353. not. a. lin. 8. *solemnam*, lege *solemnem*.
 356. lin. 18. *viri*, lege *vir*.

